

ដីកា

ភាសាចាស់

វិទ្យាបិដក

ខុទ្ទកិក្ខុ-មូលកិក្ខុ

។ និមោ តស្ស ភកវតោ អរហតោ សម្មាសម្ពុទ្ធស្ស។

ខុទ្ទសិក្ខា-មូលសិក្ខា

ខុទ្ទសិក្ខា

កន្តាវម្ពកថា

(ក)

អាទិតោ ឧបសម្មន្ន-សិក្ខិតត្ថំ សមាតិកំ;
ខុទ្ទសិក្ខំ បវក្ខាមិ, វន្តិក្ខា វតនត្ថយំ។

តត្រាយំ មាតិកា -

(ខ)

ចារាជិកា ច ចត្តារោ, គរុកា នវ ជីវរំ;
វជនានិ ច បត្តោ ច, ថាលកា ច បវរណា។

(គ)

កាលិកា ច បដិក្កាហោ, មំសេសុ ច អកប្បិយំ;
និស្សគ្គិយានិ ចាចិត្តិ, សមណកប្ប ភូមិយោ។

(ឃ)

ឧបជ្ឈាបរិយវត្តានិ, វច្ឆប្បស្សវហានិកំ;

អាបុត្តករណំ នគ្គោ, ម្ហានកប្បា អវន្តិយោ។

(៥)

ចម្ពំ ឧបាហនា ចេវ, អនោលោកិយមញ្ញនិ;
អកប្បិយសយនានិ, សមាធាសនិកោបិ ច។

(៦)

អសំវាសិកោ ច កម្ពំ, មិច្ឆាជីវិវដ្ឋនា;
វត្ថុំ វិកប្បនា ចេវ, និស្សយោ កាយពានុនំ។

(៧)

បថី ច បរិក្ខារោ, ភេសជ្ជុក្កហទូសនំ;
វស្សបនាយិកា ចេវាវេកខ្ចីយំ បកិណ្ណាកំ។

(៨)

ទេសនា ធនុទានានិ, ឧចោសថប្បវារណា;
សំវារោ សុទ្ធិ សន្តោសោ, ចតុរក្ខាវិបស្សនាតិ។

១. ចារាជិកនិទ្ទេសោ

ចារាជិកា ច ចត្តារោតិ -

១.

មគ្គត្ថយេ អនិក្ខត្តសិក្ខោ សន្តតសន្តតេ;
អល្លោកាសេ និមិត្តំ សំ, តិលមត្តម្យិ សន្តតំ។

២.

អសន្តតមុចាទិណ្ណំ, បវេសន្តោ ចុតោថ វា;
បវេសនដ្ឋិតុទ្ធារបវិជ្ជក្ខណសាទកោ។

៣.

អាទិយេយ្យ ហរេយ្យវហរេយ្យ វិយាបថំ;
កោបេយ្យ ឋានា ចារេយ្យ, សន្តតំ វិតីនាមយេ។

៤.

អទិន្នំ ថេយ្យចិត្តេន, ភវេ ចារាជិកោថ វា;
ថេយ្យាពលកុសច្ឆន្ទបរិកប្បវហារកោ;
ភណ្ឌាកាលក្សនេសេហិ, បរិភោគត្ថ និច្ឆយោ។

៥.

មនុស្សវិគ្គហំ ចិត្ត, ជីវិតា វា វិយោជយេ;
សត្តហារកំ វាស្ស មរណាចេតនោ ឧបនិក្ខិបេ។

៦.

គាហេយ្យ មរណាចាយំ, វេទេយ្យ មរណា គុណំ;
ចុតោ បយោគា សាហត្ថិនិស្សគ្គាណត្ថិថាវរា។

៧.

ឥទ្ធិវិជ្ជាមយា កាលវត្តាវុធិវិយាបថា;
ក្រិយាវិសេសោ ឱកាសោ, ឆ អាណត្ថិនិយាមកា។

៨.

ឈានាទិភេទ នោសន្តមត្តនត្ថបធាយិកំ;
កត្វាកោដ្ឋាសមេកេកំ, បច្ចុប្បន្នភវស្សិតំ។

៩.

អញ្ញាបទេសវហិតំ, ធីបេន្នោនធិមាធិកោ;
កាយេនវាចាវិញ្ញត្តិ-បថេញ្ញាតេ ចុតោភវេ។

១០.

ចារាជិកេតេ ចត្តារោ, អសំវាសាយថា បុរេ;
អភញ្ញាភិក្ខុភាវាយ, សីសច្ឆិន្នោវជីវិតំ។

១១.

បរិយាយោ ច អាណាត្តិ, តតិយេ ទុតិយេ បន;
អាណាត្តិយេវ សេសេសុ, ទ្វយមេតំ នលព្ពតិ។

១២.

សេវេតុកាមតាចិត្តំ, មគ្គេ មគ្គប្បវេសនំ;
ឥមំ មេចុនធម្មស្ស, អាហុ អង្គទ្វយំ ពុធា។

១៣.

មនុស្សសំ តថាសញ្ញិ, ថេយ្យចិត្តញ្ញាវត្ថុនោ;
គរុតា អវហារោ ច, អទិន្នាទានហេតុយោ។

១៤.

ចាលោកា មនុស្សកោ ចាលា-សញ្ញិតា យាតថេតនា;
បយោកោតេន មរណំ, បញ្ចោតេវ ធម្មហេតុយោ។

១៥.

អសន្តតា អត្ថនិ ចាបមិច្ឆតា-
យារោចនា តស្ស មនុស្សជាតិតា;
នាញ្ញាបទេសោ ច តទេវ ជាននំ,
បញ្ចេត្ត អង្គានិ អសន្តទីបនេ។

១៦.

អសាធារណា ចត្តារោ, ភិក្ខុនិមមភព្ភកា;
ឯកាទស ច វិព្ពន្តា, ភិក្ខុនិ មុនុបិដ្ឋិកា។

១៧.

លម្អី មុខេន គណ្ណាន្តោ, អង្គជាតំ បរស្ស ច;
តត្ថេវាភិទិសីទន្តោ, ចត្តារោ អនុលោមិកា។

១៨.

មគ្គេ មគ្គប្បវេសនា, មេដុនស្ស ឥធាគតា;
ចត្តារោតិ ចតុត្ថិស, សមោធានា បរាជីកាតិ។

២. សង្ឃាទិសេសនិទ្ទេសោ

គរុកា នវាតិ -

១៩.

មោចេតុកាមតា សុក្ក-ស្សបក្កម្ម វិមោចយំ;
អញ្ញាត្រ សុបិនន្តេន, សមណោ គរុកំ ជុសេ។

២០.

ឥត្តិសញ្ញា មនុស្សឥត្តិ, កាយសំសគ្គរាគវា;
សម្មសន្តោ ឧបក្កម្ម, សមណោ គរុកំ ជុសេ។

២១.

តថា សុណាត្តិវិញ្ញាណ, មគ្គំ វារត្ត មេដនំ;
ទុដ្ឋល្អវាចារាគន, ឱកាសេត្វា គរុំ ជុសេ។

២២.

វត្វាត្តកាមុបដ្ឋានវណ្ណំ មេដនរាគិនោ;
វាចា មេដនយុត្តេន, គរុំ មេដនយាចនេ។

២៣.

បដិគ្គហេត្វា សន្នេសំ, ឥត្តិយា បុរិសស្ស វា;
វីមសិត្វា ហរំ បច្ឆា, សមណោ គរុកំ ជុសេ។

២៤.

សំយាចិត្តបរិក្ខារំ, កត្វាទេសិតវត្ថុកំ;
កុដិ បមាណាតិក្កន្តំ, អត្តទ្នេសំ គរុំ ជុសេ។

២៥.

មហាល្លកំ វិហារំ វា, កត្វាទេសិតវត្ថុកំ;
អត្តនោ វសនត្ថាយ, សមណោ គរុកំ ជុសេ។

២៦.

អមូលកេន ចោទេន្តោ, ចោទាបេន្តោវ វត្ថុនា;
អន្តិមេន ច ចាវេតុំ, សុណាមាណំ គរុំ ជុសេ។

២៧.

អញ្ញាស្ស កិរិយំ ទិស្វា, តេន លេសេន ចោទយំ;
វត្ថុនា អន្តិមេនាញំ, ចាវេតុំ គរុកំ ដុសេ។

២៨.

នាទេតិ ជានមាបន្នំ, បរិវេសេយ្យ តាវតា;
ចរេយ្យ សង្ឃេ មាទត្ថំ, បរិវត្តោ ន វត្តិយោ។

ចិណ្ឌាមាទត្ថមព្ពេយ្យ, តំ សង្ឃេ វិសតីគណោ។

២៩.

អាបត្តិនុក្ខិត្តមនន្តរាយ
បហុត្តតាយោ តថសញ្ញិតា ច;
នាទេតុកាមោ អថ នាទនាតិ,
ធម្មា ទសដ្ឋេហ្យវុណុក្កមម្ពីតិ។

៣. បីវរនិទ្ទេសោ

បីវរន្តិ -

៣០.

ខោមកោសេយ្យកប្បាស-សាលាកម្ពុនី កម្ពុលំ;
កប្បិយានិ ធម្មេតានិ, សានុលោមានិ ជាតិតោ។

៣១.

ទុក្ខលញ្ឆោវ បដ្ឋុណ្ណា-បដំ សោមារជីនជំ;
ឥទ្ធិជំ ទេវទិន្នញ្ច, តស្ស តស្សានុលោមិកំ។

៣២.

តិច្ឆវរំ បរិក្ខារ-ចោឡំ វស្សិកសាជិកំ;
អធិជ្ជេ នវិកប្បយ្យ, មុខបុញ្ញននិសីទនំ។

៣៣.

បច្ចត្តរណាកំ កណ្ណា-ច្នាធិមេត្ត តិច្ឆវរំ;
ន វសេយ្យ វិនេកាហំ, ចាតុមាសំ និសីទនំ។

៣៤.

“ឥមំ សង្ឃាជីដិដ្ឋាមិ”, សង្ឃាជិមិច្ចដិដ្ឋយេ;
អហត្តចាសមេតន្តិ, សេសេសុបិ អយំ នយោ។

៣៥.

អធិជ្ជហន្តោ សង្ឃាជិ-ប្បភុតី បុព្វតិច្ឆវរំ;
បច្ចទ្ធវិទ្យាធិជ្ជយ្យ, បត្តាធិជ្ជហនេ តថា។

៣៦.

ឯតំ ឥមំ វ សង្ឃាជី, សំសេ បច្ចទ្ធវាមិទិ;
ឯវំ សព្ពានិ នាមេន, វត្វា បច្ចទ្ធវេ វិទូ។

៣៧.

សង្ឃាជី បច្ឆិមន្តេន, ធីយសោ មុដ្ឋិបញ្ចកោ;
ឧត្តមន្តេន សុគត-ចីវរុនាបិ វដ្ឋតិ។

៣៨.

មុដ្ឋិត្តិកញ្ចា តិវិយំ, តថា ឯកំសិកស្សបិ;

អន្តរវាសកោ ចាបិ, ធីយសោ មុដ្ឋបញ្ចកោ;
អឡុតេយ្យោ ទ្វិបាត្តោ វា, តិរិយន្តេន វដ្ឋតិ។

៣៩.

និសីទនស្ស ធីយេន, វិទត្តិ ទ្វេវិសាលតោ;
ធីយឡំ ទសាវិទត្តិ, សុគតស្ស វិទត្តិយា។

៤០.

កណ្ហាប្បដិច្ឆាទិកស្ស, តិរិយំ ទ្វេវិទត្តិយោ;
ធីយន្តតោ ចតស្សោវ, សុគតស្ស វិទត្តិយា។

៤១.

វស្សិកសាដិកាយាបិ, ធីយសោ ធនវិទត្តិយោ;
តិរិយំ អឡុតេយ្យាវ, សុគតស្ស វិទត្តិយា។

៤២.

ឯត្ថ ធនទនចាចិត្តិ, ករោន្តស្ស តទុត្តិ;
បច្ចុត្តរណា មុខចោឡា, អាកម្ចីតប្បមាណិកា។

៤៣.

បរិក្ខារចោឡេ គណនា, បមាណំ វា ន ធិបិតំ;
តថា វត្ថា អធិដ្ឋេយ្យ, ថវិកាធិវិកប្បិយំ។

៤៤.

អហតាហតកប្បានំ, សង្ឃាដិ ទិគុណា សិយា;
ឯកម្ចីយោត្តរាសង្ក្កា, តថា អន្តរវាសកោ។

៤៥.

ឧតុទ្ធជាន ទុស្សានំ, សង្ឃជិ ច ចតុគ្គណា;
ភវេយ្យំ ទិគ្គណា សេសា, បំសុក្ខលេ យថារុចិ។

៤៦.

តីសុ ទ្វេ វាបិ ឯកំ វា, ជិន្និតព្ពំ បហោតិ យំ;
សព្វេសុ អប្បហោន្តេសុ, អន្ធាធិមាទិយេយ្យ វា;
អច្ឆិន្ទញ្ច អនាទិណ្ណំ, ន ជារេយ្យ តិច្ឆីវរំ។

៤៧.

គាមេ និវេសនេ ឧទ្ទោ-សិតចាសាទហម្មិយេ;
នាវាជ្ឈមាធិអារាមេ, សត្តខេត្តខលេ ទុមេ។

៤៨.

អន្លោកាសេ វិហារេ វា, និក្ខិបិត្វា តិច្ឆីវរំ;
ភិក្ខុសម្មតិយាញ្ញត្រ, វិប្បវត្តំ ន វដ្តតិ។

៤៩.

រោគវស្សានបរិយន្តា, កណ្ណាច្ឆាទិកសាជិកា;
តតោ បរិវិកេប្បយ្យ, សេសា អបរិយន្តិកា។

៥០.

បច្ចត្តរណា បរិក្ការ-មុខបុញ្ញនចោធិកំ;
ទសំ ប្បវត្តនាទិណ្ណាកប្បំ លព្ពំ និសីទនំ។

៥១.

អនសំ រជិតំយេវ, សេសចីវរបញ្ចកំ;
កប្បតាធិណ្ណាកប្បំវ, សនសំវ និសីទនំ។

៥២.

អនធិដ្ឋិតនិស្សជ្ជំ, កប្បេត្វា បរិភុញ្ញយេ;
ហត្ថធិយំ តតោបឡ្ហ-វិត្តារញ្ចាវិកប្បិយំ។

៥៣.

តិចីវរស្ស ភិក្ខុស្ស, សព្ពមេតំ បកាសិតំ;
បរិក្ការចោឡិយោ សព្ពំ, តថាវត្វា អធិដ្ឋតិ។

៥៤.

អច្ឆេនិស្សជ្ជនកាហាវិត្តមា,
បច្ចុទ្ធរោ មារណាលិដ្ឋ្តសិក្ខា;
សព្ពេស្សធិដ្ឋានវិយោគការណា,
វិនិវិទ្ធិនិទ្ធុញ្ចា តិចីវរស្ស។

៥៥.

កុសវាកដលកានិ, កម្ពលំ កេសវាលជំ;
មុល្លច្ចយំ ធារយតោលូកបក្ខាជិនក្ខិបេ។

៥៦.

កនលេរកក្កុដុស្សេ, ចោត្តកេ ចាបិ ទុក្កជំ;
សព្ពនីលកមញ្ជេដ្ឋ-បីតលោហិតកណ្ណាកេ។

៥៧.

មហាវង្គ័រមហាឆាម-វង្គ័រត្ថេ តិរិដកេ;
អច្ឆិទ្ធីយទសកេ, ជលបុប្ផទសេ តថា;
កញ្ចកេ វេវេនេ សព្វំ, លភតិច្ឆិទ្ធីវរោតិ។

៤. វជននិទ្ទេសោ

វជនានិ ចាតិ -

៥៨.

មូលក្ខន្ធតចបត្ត-ជលបុប្ផប្បភេទតោ;
វជនា ធម្មការាទិ, អនុញ្ញាតានិ សត្តនា។

៥៩.

មូលេ ហលិទ្ធិ ខន្ធច, មញ្ញេជ្ជ តុដ្ឋហារកេ;
អល្លី ជីលញ្ច បត្តេសុ, តថេ លោទ្ធុញ្ច កណ្ណាលំ;
កុសុម្ពំ កីសុកំ បុប្ផេ, សព្វំ លព្ពំ វិវដ្ឈិយាតិ។

៥. បត្តនិទ្ទេសោ

បត្តោ ចាតិ -

៦០.

អយោបត្តោ ភូមិបត្តោ, ជាតិយា កប្បិយា ទុវេ;
ឧក្កដ្ឋោ មជ្ឈិមោ ចេវ, ឌីមកោ ច បមាណតោ។

៦១.

ឧក្កដ្ឋោ មគេនេ នាឡិ-ទ្វយតណ្ហាលសាធិតំ;

គណ្ណាតិ ឌីននំ សូបំ, ព្យញ្ជនញ្ច តទ្ធិបិយំ។

៦២.

មជ្ឈិមោ តស្សុបឡោវ, តតោបឡោវ ឌីមកោ;
ឧក្កជ្ជតោ ច ឧក្កជ្ជោ, អបត្តោ ឌីមកោមកោ។

៦៣.

អតិរេកបត្តោ ធារេយ្យោ, ទសាហាបរមំ សកោ;
កម្មោ និស្សគ្គិយោ ហោតិ, តស្មី កាលេតិធាមិតេ។

៦៤.

អច្ឆេទនានកាហោហិ, វិព្ពមា មរណុទ្ធា;
លិង្គសិក្ខាហិ ធិទ្ទេន, បត្តាធិដ្ឋានមុជ្ឈតិ។

៦៥.

បត្តំ ន បដិសាមេយ្យ, សោទកំ ន ច ឌីតថេ;
ឧណ្ហោ ន និទហោភុម្មា, ន វេបេ នោ ច លគ្គយេ។

៦៦.

មិឡន្តេ បរិភណ្ឌន្តេ, អង្គេ វា អាតបត្តកេ;
ចានេសុ មញ្ចបីវេ វា, វេបេតុំ ន ច កប្បតិ។

៦៧.

ន នីហរេយ្យ ឧដ្ឋិដ្ឋោ-ទកញ្ចា ចលកដ្ឋិកំ;
បត្តេន បត្តហត្តោ វា, កវាជំ ន បណាមយេ។

៦៨.

ភូមិអាជារកេ ទារុទណ្ណាជារេ សុសន្និតេ;
ធុរេ បត្តេ បេបយ្យេកំ, និក្កន្ធិត្វាន ភូមិយំ។

៦៩.

ទារុវ្វិយសោវណ្ណា-មណីវេឡុរិយាមយា;
កំសកាចតិបុស័សដលិកាតម្ហលោហាជា។

៧០.

ធរសីសមយោ ចាបិ, យដីតុម្ហកជាហាជា;
បត្តា អកប្បិយា សព្វេ, វុត្តា ធុក្កជវត្ថុកាតិ។

៦. ថាលកនិទ្ទេសោ

ថាលកា ចាតិ -

៧១.

កប្បិយា ថាលកា តិស្សោ, តម្ហាយោមត្តិកាមយា;
ទារុសោវណ្ណាជតមណីវេឡុរិយាមយា។

៧២.

អកប្បា ដលិកាកាចកំសជា គិហិសន្នកា;
សន្និកា កប្បិយា តុម្ហយដិជា តាវកាលិកាតិ។

៧. បវារណានិទ្ទេសោ

បវារណាតិ -

៧៣.

យេនីយាបថេនាយំ, ភុញ្ញមាឆោ បវារតោ;
តតោ អញ្ជេន ភុញ្ញយ្យ, ចាចិត្តិនតិវត្តកំ។

៧៤.

អសនំ ភោជនញ្ជៅ, អភិហារោ សមីបតា;
កាយវាចាបដិក្ខេចោ, បញ្ចអដ្ឋា បវារណា។

៧៥.

ឌីននោ សត្តុ កុម្មាសោ, មច្ឆោ មំសញ្ច ភោជនំ;
សាលី វីហិ យវោ កដ្ឋំ, កុប្បូសវរគោធុមា;
សត្តន្ធមេសំ ធម្មានំ, ឌីននោ ភោជ្ជយាគុ ច។

៧៦.

សាមាកាធិតិណំ កុប្បូសកេ វរកោរកោ;
វរកេ សាលីយញ្ជៅ, នីវារោ សដ្ឋបំ គតោ។

៧៧.

ភដ្ឋធម្មាមយោ សត្តុ, កុម្មាសោ យវសម្ពវោ;
មំសោ ច កប្បិយោ វុត្តោ, មច្ឆោ ឧទកសម្ពវោ។

៧៨.

ភុញ្ញន្តោ ភោជនំ កប្ប-មកប្បំ វា និសេធយំ;
បវារេយ្យភិបាជំ កប្បំ, តន្ថាមេន ឥមន្តិ វា។

៧៩.

លាជា តំសត្តុភត្តានិ, គោរសោ សុទ្ធខន្ធកោ;

តណ្ហាលា ភដ្ឋបិដ្ឋញ្ច, បុប្ផកា វេឡាអាទិនំ។

៨០.

ភត្តំ វុត្តាវសេសានំ, រសយាគុ រសោបិ ច;
សុទ្ធិយាគុផលាធិនិ, ន ជនេន្តិ បវារណំ។

៨១.

បវារិតេន វុដ្ឋាយ, អភុត្តេន ច ភោជនំ;
អតិវិត្តំ ន កាតព្វំ, យេន យំ វា បុរេ កតំ។

៨២.

កប្បិយំ គហិតញ្ជៅ-ថ្វារិតំ ហត្ថចាសគំ;
អតិវិត្តំ ករោន្តេវ, “អលមេត”ន្តិ ភាសតុ។

៨៣.

ន ករេនុបសម្បន្ន-ហត្ថគំ បេសយិត្វាបិ;
ការេតុំ លព្ពតេ សញ្ញោ, ភុណ្ឌិតុំ តមការកោតិ។

៨. កាលិកនិទ្ទេសោ

កាលិកា ចាតិ -

៨៤.

បដិគ្គហិតា ចត្តារោ, កាលិកា យាវកាលិកំ;
យាមកាលិកំ សត្តាហ-កាលិកំ យាវជីវិកំ។

៨៥.

បិដ្ឋម្ហូរ ជលំ ខន្ធំ, គោរសោ ធម្មាភោជនំ;
យាគុស្វបប្បភុតយោ, ហោន្តេតេ យាវកាលិកា។

៨៦.

មធុមុទ្ទិកសាលូក-ចោចមោចម្ហូរដំ;
ជារុសំ នក្កិសន្តត្ថំ, ចានកំ យាមកាលិកំ។

៨៧.

សានុលោមាធិ ធម្មានិ, វេបេត្វា ជលដោ រសោ;
មធុកបុប្ផមញ្ញាត្រ, សញ្ញោ បុប្ផរសោបិ ច។

៨៨.

សត្តបត្តរសោ ចេវ, វេបេត្វា បក្កទាកជំ;
សីតោធមទ្ធិតោធិច្ច-ចាកោ វា យាមកាលិកោ។

៨៩.

សប្បិនោនីតតេលានិ, មធុដាលីតមេវ ច;
សត្តាហកាលិកា សប្បិ, យេសំ មំសមវារិតំ។

៩០.

តេលំ តិលវសេរណ្ណា-មធុសាសបសម្ពរំ;
ខុទ្ទាភមរមធុករិ-មក្ខិកាហិ កតំ មធុ;
រសាធិឧប្បវិកតិ, បក្កាបក្កា ច ដាលីតំ។

៩១.

សវត្ថុបក្កា សាមំ វា, វសា កាលេ អមាធុសា;

អញ្ជើញសំ ន បចេ វត្តំ, យាវកាលិកវត្តនំ។

៩២.

បាលិធី សិធីវេរញ្ច, វេចត្តំ លសុណំ វចា;
ឧស្សំ ភទ្ទមុត្តញ្ចាតិវិសា កដុរោហិណ្ឌា;
បញ្ចមូលាធិកញ្ចាបិ, មូលំ តំ យាវជីវិកំ។

៩៣.

តិឡង្គំ មរិចំ គោដ្ឋដលំ បិប្ផលិ រាជិកា;
តិដលេរណ្ណាកាធិនំ, ដលំ តំ យាវជីវិកំ។

៩៤.

កប្បាសនិម្ពកុជជបដោលសុលសាធិនំ;
សូរេយ្យបណ្ណំ វេដ្ឋត្វា, បណ្ណំ តំ យាវជីវិកំ។

៩៥.

វេបេត្វា ឧច្ឆនិយ្យាសំ,
សរសំ ឧច្ឆន្នំ តចំ;
និយ្យាសោ ច តចោសញ្ចោ,
លោណំ លោហំ សិលា តថា។

៩៦.

សុទ្ធសិត្តញ្ច សេវាលោ, យញ្ច កិញ្ចិ សុណាបិ តំ;
វិកដាធិប្បភេទញ្ច, ញ្ចាតត្ថំ យាវជីវិកំ។

៩៧.

មូលំ សារំ តថោ ជេត្តុ, បណ្ណំ បុប្ផំ ជលំ លតា;
អាហារត្ថ មសាធន្តំ, សត្តំ តំ យាវជីវីកំ។

៩៨.

សត្តកាលិកសម្ភោតោ, កាលេ សត្តស្ស កប្បតិ;
សតិ បច្ឆយេ វិកាលេ, កប្បតេ កាលិកត្ថយំ។

៩៩.

កាលយាមមតិក្កន្តា, ចាចិត្តំ ជនយន្តុភោ;
ជនយន្តិ ឧភោបេតេ, អន្តោរុត្តញ្ច សន្និធិ។

១០០.

សត្តាហកាលិកេ សត្ត, អហានិ អតិធាមិតេ;
ចាចិត្តិ ចាឡិនារុឡេ, សប្បិអាទិម្ហំ ទុក្កជំ។

១០១.

និស្សជ្ឈលទ្ធិំ មក្ខេយ្យ, នទ្ធិំ នន្ន្យាហរេយ្យ ច;
វិកប្បេន្តស្ស សត្តាហោ, សាមណោស្សធិដ្ឋតោ;
មក្ខនាទិញ្ច នាបត្តិ, អញ្ញស្ស ទទតោបិ ច។

១០២.

យាវកាលិកអាទីនិ, សំសដ្ឋានិ សហត្តនា;
តាហាបយន្តិ សត្តារំ, តស្មា វាមុទីវិតំ។

១០៣.

បុរេ បដិគ្គហិតញ្ច, សត្តាហំ យាវជីវីកំ;

សេសកាលិកសម្មិស្សំ, ចាចិត្តិ បរិភុញ្ញតោ។

១០៤.

យាវកាលិកសម្មិស្សំ, ឥតរំ កាលិកត្ថយំ;
បដិគ្គហិតំ តទហុ, តទហោ ច ភុញ្ញយេ។

១០៥.

យាមកាលិកសម្មិស្សំ, សេសមេរំវិជានិយំ;
សត្តាហកាលិកមិស្សញ្ញ, សត្តាហំ កប្បតេតវន្តិ។

៩. បដិគ្គាហនិទ្ទេសោ

បដិគ្គាហោតិ -

១០៦.

នាតុកាមាភិហារោ ច, ហត្ថទាសេរណក្ខមំ;
តិដា ទេន្តេ ទ្វិដា គាហោ, បញ្ចេដ្ឋំ បដិគ្គហោ។

១០៧.

អសំហារិយេ តត្ថជាតេ, សុខុមេ ចិញ្ចោអាទិនំ;
បណ្ណោ វាសយ្ហភារេ ច, បដិគ្គាហោ ន រូបាតិ។

១០៨.

សិក្ខាមរណាលិដ្ឋេហិ, អនបេក្ខវិសគ្គតោ;
អប្នេនានុបសម្បន្ន-នាតា គាហោបសម្មតិ។

១០៩.

អប្បជិត្តហិតំ សត្តំ, ចាចិត្តិ បរិភុញ្ញតោ;
សុទ្ធព្វា នាតិពហលំ, កប្បតេ ឧទកំ តថា។

១១០.

អង្គុលគ្គមរិដ្ឋន្នំ, ទន្តក្ខិកណ្ណាកូដកំ;
លោណាស្សុទេធឿ សិដ្ឋាណិ-សេម្ហមុត្ត ករិសកំ។

១១១.

គូដមត្តិកមុត្តានិ, នារិកញ្ច តថាវិធរេ;
សាមំ គហេត្វា សេវេយ្យ, អសន្តេ កប្បការកេ។

១១២.

ធុរុបចិណ្ណោ រជាកិណ្ណោ, អនុគ្គហប្បជិត្តហោ;
អន្តោវុត្តេ សយំបក្កេ, អន្តោបក្កេ ច ទុក្កជន្និ។

១០. អកប្បិយមំសនិទ្ទេសោ

មំសេសុ ច អកប្បិយន្តិ -

១១៣.

មនុស្សហត្ថិអស្សានំ, មំសំ សុនខទីបិណំ;
សីហាព្យគ្បតរច្ឆានំ, អច្ឆស្ស ឧរគស្ស ច។

១១៤.

ឧទ្ទិស្សកតមំសញ្ច, យញ្ច អប្បជិវេក្ខិតំ;
ដុល្លច្ឆយំ មនុស្សានំ, មំសេ សេសេសុ ទុក្កជំ។

១១៥.

អង្គិល លោហិតំ ចម្ពុំ, លោមមេសំ ន កប្បតិ;
សចិត្តកំវ ឧទ្ទិស្ស-កតំ សេសា អចិត្តកាតិ។

១១. និស្សគ្គិយនិទ្ទេសោ

និស្សគ្គិយានីតិ -

១១៦.

អរូបិយំ រូបិយេន, រូបិយំ ឥតរេន ច;
រូបិយំ បរិវត្តេយ្យ, និស្សគ្គិ ឥធរូបិយំ។

១១៧.

កហាបណោ សង្ឃុ សិទ្ធី, វោហារូបគមាសកំ;
វត្ថុមុត្តាទិ ឥតរំ, កប្បំ ទុក្ខជវត្ថុ ច។

១១៨.

“ឥមំ គហេត្វាភុត្វា វា, ឥមំ ទេហិ ករាឈយ;
ទេមិ វា”តិ សមាបន្នេ, និស្សគ្គិ កយវិក្កយេ។

១១៩.

អត្តនោ អញ្ញតោ លាភំ, សង្ឃស្សញ្ញស្ស វា នតំ;
បរិណាមេយ្យ និស្សគ្គិ, ចាចិត្តិ ចាបិ ទុក្ខជំ។

១២០.

អនិស្សន្និទ្ធា និស្សគ្គី, បរិភុញ្ញេ ន ទេយ្យ វា;
និស្សជ្ជំ សកសញ្ញាយ, ទុក្ខជំ អញ្ញថេតវន្តិ។

១២. ចាចិត្តិយនិទ្ទេសោ

ចាចិត្តិ -

១២១.

មុសាវាឆោមសាវាឆេ, បេសុញ្ញហារណោ តថា;
បទសោធម្មសាការេ, ឧជ្ឈាបនកឌីយនេ។

១២២.

តលសត្តិអនាទរកុក្កច្ចប្បាទនេសុ ច;
តាមប្បវេសនាបុច្ឆា, ភោជនេ ច បរម្បរា។

១២៣.

អនុទ្ធវិទ្យា គមនេ, សេយ្យំ សេនាសនានិ វា;
ឥត្តិយាទ្ធានគមនេ, ឯកេកាយ និសីទនេ។

១២៤.

ភីសាបនាកោជនអញ្ញាវាឆេ,
វិហាសទុដ្ឋល្លបកាសនាឆេ;
ហាសោទកេ និច្ចកនេ វិហារា,
ចាចិត្តិ វុត្តានុបឧជ្ឈសយនេតិ។

១៣. សមណកប្បនិទ្ទេសោ

សមណកប្បាតិ -

១២៥.

ភូតគាមសមារម្តេ, ចាចិត្តិ កតកប្បិយំ;
នខេន វាគ្គិសត្តេហិ, ភវេ សមណកប្បិយំ។

១២២.

ស មូលខន្ធពីជគ្គ-ជន្យតីជប្បការិកោ;
អារម្តេ ទុក្ខំតីជំ, ភូតគាមវិយោជិតំ។

១២៣.

និព្ពន្ធពីជំ នោតីជ-មកតញ្ញាបិ កប្បតិ;
កជាបាពន្ធពីជានិ, ពហិទ្ធា វាបិ ការយេ។

១២៤.

ឯកាពទ្វេសុ តីជេសុ, ភាជនេ វាបិ ភូមិយំ;
កតេ ច កប្បិយេកស្មី, សព្ពេស្សេវ កតំ ភវេ។

១២៥.

និក្ខិត្តេ កប្បិយំ កត្វា, មូលបណ្ណានិ ជាយរុំ;
កប្បិយំ បុន ការយេ, ភូតគាមោ ហិ សោ តនា។

១៣០.

សបណ្ណោ វា អបណ្ណោ វា, សេវាលោនកសម្ពវោ;
ចេតិយាទីសុ សេវាលោ, និព្ពន្ធទ្វត្តិបត្តកោ;
ភូតគាមោវ តីជម្បិ, មូលបណ្ណោ វិនិគ្គតេ។

១៣១.

យជាទិបិដ្ឋេ សេវាលោ, មកុទ្ធុំ អហិធត្តកំ;

ទុក្ខជស្សេវ វត្ថុនិ, ធុល្លមព្យវហារិកំ។

១៣២.

លាខានិយ្យាសនត្តានិ, អល្លរុក្ខេវិកោបិយ;
គណ្ណតោ តត្ថ ចាចិត្តិ, ជិន្នតោ វាបិ អក្ខរំ។

១៣៣.

បីឡេតុំ នាឡិកេរាជី, នារុមក្កជកាធិនា;
ជិន្និតុំ គណ្ហិកំ កាតុំ, តិណាជី ន ច កប្បតិ។

១៣៤.

ភូតតាមំ វ ពីជំ វា, ជិន្នភិន្នោចិណាហិ វា;
ជាលេហិ វិជ្ជ បច វា, និយមេត្វា ន ភាសយេ។

១៣៥.

ឥមំ ករោហិ កប្បិយំ, ឥមំ គណ្ណោទមាហរ;
ឥមំ ទេហិ ឥមំ សោធមោរំ វដ្ឋតិ ភាសិតុន្តិ។

១៤. ភូមិនិទ្ទេសោ

ភូមិយោតិ -

១៣៦.

សម្មតុស្សវនត្តា ច, គោនិសាធិ គហាបតិ;
កប្បិយា ភូមិយោ យាសុ, វត្ថុំ បក្កញ្ច កប្បតិ។

១៣៧.

វាសត្តាយ កតេ គេហេ, សង្ឃិកេ វេកសន្តកេ;
កប្បិយា កុដិ លទ្ធព្ពា, សហសេយ្យប្បហោនកេ។

១៣៨.

គេហេ សង្ឃិស្ស វេកស្ស, ករមាទេវមីរយំ;
បឋមិដ្ឋកថម្កាធិ, វេយ្យស្សវនន្តិកា;
“កប្បិយកុដិ ករោម, កប្បិយកុដិ ករោមា”តិ។

១៣៩.

យេតុយ្យេនាបរិក្ខិត្តោ, អារាមោ សកលោបិ វា;
វុច្ឆតេ “គោនិសាធិ”តិ, សម្មតី សង្ឃសម្មតា។

១៤០.

ភិក្ខុំ វេយ្យា អញ្ញោបិ, ធិន្នោ តេសំវ សន្តកោ;
អត្តាយ កប្បកុដិយា, គេហោ គហបតី មតោ។

១៤១.

អកប្បកុដិយា វុត្តសប្បិអាធិបិ មិស្សិតំ;
វេយ្យ អន្តោវុត្តត្ថំ, បុរិមំ កាលិកទ្វយំ។

១៤២.

តេហោវ ភិក្ខុនា បក្កំ, កប្បតេ យាវជីវិកំ;
និរាមិសំវ សត្តាហំ, សាមិសេ សាមចាកតា។

១៤៣.

ឧស្សវនន្តិកា យេហិ, ថម្កាធិបិ អធិដ្ឋិតា;

តេសុយេវ៉ាបនីតេសុ, តេឡេសុបិ តិដ្ឋតិ។

១៤៤.

សញ្ញេសុ អបនីតេសុ, កវេ ជហិតវត្ថុកា;
គោនិសាធិ បរិក្ខិត្តេ, សេសា ធននិព្វមាតិ។

១៥. ឧបជ្ឈាបរិយវត្ថុនិទ្ទេសោ

ឧបជ្ឈាបរិយវត្ថុនីតិ -

១៤៥.

និស្សាយុបជ្ឈាបរិយេ, វសមាធា សុបេសលោ;
ទន្តកដ្ឋាសនំ តោយំ, យាគុំ កាលេ ទទេ សទា។

១៤៦.

បត្តេ វត្ថុំ ចវេ កាម-ប្បវេសេ គមនាគមេ;
អាសនេ ចាទបីវេ ច, កថលោចាហានបីវេ។

១៤៧.

បរិភោជនីយចានីយ-វច្ឆប្បស្សាវហានិសុ;
វិហារសោធនេ វត្ថុំ, បុន បញ្ញាបនេ តថា។

១៤៨.

ន បច្ឆោជេយ្យ សោធនេត្តោ, បដិវាតេ ច សង្គ្គេណោ;
វិហារំ ភិក្ខុ ចានីយ-សាមន្តា សយនាសនំ។

១៤៩.

ឆ្មារនេ ឆ្មាតស្ស កាតព្វេ, វង្គ័តាកេ ច ឆោវនេ;
សិព្វនេ ជីវេ ថេវេ, វជន្តោ ន វជេ បិតេ។

១៥០.

ឯកច្ចស្ស អនាបុច្ឆា, បត្តំ វា ជីវរាជំ វា;
ន ទទេយ្យ ន គណ្ណោយ្យ, បរិក្ខារញ្ច កិញ្ចនំ។

១៥១.

ឯកច្ចំ បច្ឆតោ កាតុំ, គន្តំ វា តស្ស បច្ឆតោ;
បិណ្ឌាចាតញ្ច និន្នេតុំ, នីហារាបេតុមត្តនោ។

១៥២.

កិច្ចយំ បរិកម្មំ វា, កេសច្នេទញ្ច អត្តនោ;
កាវាបេតុំ វ កាតុំ វា, អនាបុច្ឆា ន វង្គតិ។

១៥៣.

គាមំ សុសានំ និស្សីមំ, ទិសំ វា គន្តមិច្ឆតោ;
អត្តនោ កិច្ចយំ វាបិ, អនាបុច្ឆា ន វង្គតិ។

១៥៤.

ឧប្បន្នំ អរតី ទិដ្ឋិ, កុក្កច្ចំ វា វិនោទយេ;
ករេយ្យ វាបិ ឧស្សក្កំ, សង្ឃាយត្តេសុ កម្មសុ។

១៥៥.

គិលានេសុ ឧបជ្ឈេយ្យ, វុជ្ជានំ នេសមាគមេ;
វត្តភេទេន សព្វត្ថ, អនាទរេន ទុក្ខជន្មិ។

១៦. វច្ឆបស្សវដ្ឋានិកនិទ្ទេសោ

វច្ឆបស្សវដ្ឋានិកន្តិ -

១៥៦.

ន ករេយ្យ យថាវុឡំ, វច្ឆំ យាតានុបុត្តិយា;
វច្ឆបស្សវកុដិយោ, ម្ហានតិវត្តញ្ច លព្ពតិ។

១៥៧.

បរិសេយ្យព្ពជិត្វា នោ, សហសា បរិសេយ្យ ច;
ឧក្កាសិត្វាវុត្តជេយ្យ, ចាទុកាស្វេវ សណ្ឋិតោ។

១៥៨.

ន ករេ និត្តនំ វច្ឆំ, ទន្តកជ្ជញ្ច ខាទយំ;
វច្ឆបស្សវនោណីនំ, ន ករេយ្យភយំ ពហិ។

១៥៩.

ក្ខុបេ កដ្ឋំ ន ចាតេយ្យ, ខេទ្ធាំ បស្សវនោណីយា;
នាវលេខេយ្យ ជរុសេ-នុបាតញ្ចាបិ ឆោវយេ។

១៦០.

ន និត្តមេយ្យ សហសា-វុត្តជិត្វា ន និត្តមេ;
ចបុ ចបុ នាចមេយ្យ, ឧក្កាបញ្ច វិសោធយេតិ។

១៧. អាបុច្ឆករណានិទ្ទេសោ

អាបុច្ឆករណាន្តិ -

១៦១.

អនុជ្ឈិដ្ឋាវ ថេរេន, ចាតិមោក្ខំ ន ឧទ្ទិសេ;
ធម្មំ ន កថយេ បញ្ចំ, ន បុច្ឆេន ច វិស្សដេ។

១៦២.

អាបុច្ឆិកា កថេន្តស្ស, បុន វុឡេតរាគមេ;
បុន អាបុច្ឆនំ នត្ថិ, ភត្តគ្គេ ចានុមោទតោ។

១៦៣.

វសន្តោ ច អនាបុច្ឆា, វុឡេនេកវិហារកេ;
ន សជ្ឈាយេយ្យ ឧទ្ទេសំ, បរិបុច្ឆញ្ច នោ ទទេ។

១៦៤.

ធម្មំ ន ភាសយេ ទីបំ, ន ករេ ន ច វិជ្ឈបេ;
វាតចានំ កវាដំ វា, វិវរេយ្យ ថកេយ្យ ច។

១៦៥.

ចត្តមេ ចត្តមន្តោបិ, វុឡេន បរិវត្តយេ;
យេន វុឡោ ស សជ្ឈាដិ-កណ្ណេនេនំ ន យដ្ឋយេតិ។

១៨. នគ្គនិទ្ទេសោ

នក្កោតិ -

១៦៦.

នក្កោ មគ្គំ វិដេ ភុញ្ញោ, បិវេ ខាទេ ន សាយយេ;
ន គណ្ណេន ទទេ នេវ, វិន្ទេ វន្តាបយេយ្យ វា។

១៦៧.

បរិកម្មំ ន កាវេយ្យ, ន កវេ បដិធានិសុ;
បរិកម្មេ ទុវេ វត្ថុ-ច្ឆាទិ សព្ពត្ថ កប្បិយាតិ។

១៨. ឆ្លានកប្បនិទ្ទេសោ

ឆ្លានកប្បោតិ -

១៦៨.

ន ច ឆ្លាយេយ្យ ថេរោនំ, បុរេតាបរិ វា តថា;
នទេយ្យ ឌីតវន្តានំ, មគ្គមុត្តវមានកោ។

១៦៩.

កុដ្ឋត្ថម្ភតុដ្ឋានេ, ឆ្លាយមាណោ ន ឃំសយេ;
កាយំ គន្ធពុហត្ថេន, កុរុវិន្ទកសុត្ថិយា។

១៧០.

មល្លកេនាញ្ញាមញ្ញំ វា, សរីរេន ន ឃំសយេ;
កថាលិដ្ឋកខណ្ឌានិ, វត្ថុវដ្ឋិ ច វដ្ឋតិ។

១៧១.

សព្ពេសំ បុទុចាណី ចា-កល្លស្សាកតមល្លកំ;
ចាសាណាដេណកថលា, កប្បន្តិ ចាទឃំសនេតិ។

២០. អវន្តិយនិទ្ទេសោ

អវន្តិយោតិ -

១៧២.

ឧត្តិក្ខានុបសម្បន្ន-នាសំវាសឥតិយោ;
នរោ ច គរុកដ្ឋោ ច, បណ្ឌាកោ ច អវន្តិយាតិ។

២១. ចម្មនិទ្ទេសោ

ចម្មន្តិ -

១៧៣.

មិគាដេឡកចម្មានិ, កប្បន្តិ បរិភុញ្ញតុំ;
រោហិតេណិបសនា ច, កុរុដ្ឋា មិគជាតិកា។

១៧៤.

អនុញ្ញាតត្ថយា អញ្ញំ, ចម្មំ ទុក្ខជវត្ថកំ;
ជីវិកោចាហានេ ចម្មំ, សត្តំ កប្បតិមានុសន្តិ។

២២. ឧចាហាននិទ្ទេសោ

ឧចាហានា ចេវាតិ -

១៧៥.

មជ្ឈិទេសេ ន កប្បន្តិ, គណដ្ឋណ្ឌាចាហានា នវា;
សត្តស្ស កប្បន្តារាមេ, សត្តត្ថាកល្លកស្ស ច។

១៧៦.

សត្តនីលកឌីនាតបីតលោហិតកណ្តាកា;
មហារដ្ឋមហានាម-វដ្តត្ថា ចុចាហានា។

១៧៧.

សត្តមញ្ញេដ្ឋិកា ចិត្រា, ដីលបីតាធិវត្ថុកា;
តិវត្ថិវបត្តិកា មេណ្ឌា-អដវិសាលាវត្ថុកា។

១៧៨.

ខល្លពន្ធា បុជពន្ធា, តូលបុណ្ណា បុចាបាធា;
ចាលិគុណ្ឌិមកា មោរ-បិញ្ញេន បរិសិស្តិតា។

១៧៩.

វិច្ឆិកាឡិកតា សីហព្យគ្យុទ្ធាជិនធិបិនំ;
មជ្ឈារកាឡកោលកចម្មេហិ ច បរិក្ខុដា;
ចាទុកា សង្គមនីយា, កោចិ ធារេយ្យ ទុក្ខដំ។

១៨០.

ដីលាធិវណ្ណំ សកលំ, បុញ្ញិត្វា វេកទេសកំ;
ឧចាបាធា វឡញ្ញេយ្យ, ហារេត្វា ខល្លកាធិកន្តិ។

២៣. អនោលោកិយនិទ្ទេសោ

អនោលោកិយន្តិ -

១៨១.

សារត្តោ ឥត្តិយា យោនី, មុខំ វា ភិក្ខុនាយិយា;
បរស្ស បត្តមុជ្ឈានសញ្ញំ វា អត្តនោ មុខំ;
អាធាសោធកបត្តេ វា, ឌីលោកេយ្យស្ស ទុក្ខដន្តិ។

២៤. អញ្ញនិទ្ទេសោ

អញ្ជូនីតិ -

១៨២.

វេជ្ជាជ្ឈសោឡសំសា វា, មជ្ជា វេជ្ជតិ អញ្ជូនី;
តិស្សោបិ មូលេ គីវាយំ, លេខា ឯការេ ពន្ធតុំ។

១៨៣.

យំ កិញ្ចិ រូបំ មាលាទិកម្មំ មករទន្តកំ;
គោមុត្តកឡ្យចន្ទាទិវិការំ នេត្ត វេជ្ជតិ។

១៨៤.

លព្រុកវណ្ណាសុត្តន, សិព្វីតុំ ជីវិកា តថា;
សិចាដិ កុញ្ចិកាកោសោ, សលាកាបិ អចិត្តកា។

១៨៥.

សង្ខនាភិវិសាលាដ្ឋិ-នឡ្យទន្ធមយា តថា;
ផលកជ្ឈមយា វេជ្ជុ-លាខាលោហាមយាបិ ច។

១៨៦.

អញ្ជូនិយោ សលាកាយោ, ជូមនេត្តា ច លព្ពវេ;
តថា សត្តកទណ្ឌានិ, នត្តុទានា ច តម្មយាតិ។

២៥. អកប្បិយសយននិទ្ទេសោ

អកប្បិយសយនានីតិ -

១៨៧.

អាសន្នី តូលី បល្ល័ង្កា, បដិកំ កោនចិត្តកំ;
បដលី វិកតី ឧទ្ទ-លោមី ឯកន្តលោមីកា។

១៨៨.

កុត្តំ កោសេយ្យំ កដ្ឋិស្សំ, ហត្ថិអស្សរេត្តរា;
ជិនប្បវេណីកនលី-មិគប្បវរអត្តរា។

១៨៩.

សលោហិតវិភានញ្ច-ភតោរត្ថបធានកំ;
អកប្បិយានិ ឯតានិ, ធុក្កជំ បរិភុញ្ញតោ។

១៩០.

អាសន្នាទិត្តយា សេសេ, លត្តតេ គិហិសន្តកេ;
ធម្មាសនេ ច ភត្តគ្គេ, យវេ ចាបិ និសីទិតុំ;
ភូមត្តរណាសន្នេបេ, សយិតុញ្ញាបិ កប្បតិ។

១៩១.

ចតុរិសបីហា សត្តដ្ឋា, បញ្ចដ្ឋា ឧច្ចចានកា;
តូលោនន្ទា យវេយេវ, មញ្ចបីហា និសីទិតុំ។

១៩២.

ចោឡ្យវាកុណ្ណាបណ្ណានំ, តិណ្ណានញ្ចេវ បូរិតា;
ចីវរជ្ជវិយោ បញ្ច, ភិសី សត្តត្ថ កប្បិយា។

១៩៣.

តូលត្ថយំ ភិសិគញ្ចោ, លោមានិ មិគបក្ខិនំ;

ពិម្ពាហនេ អនុញ្ញាតំ, តូលវដ្ឋា មស្សរកេ។

១៩៤.

មនុស្សលោមមុណ្ណាយំ, បណ្ណេ បុប្ផំ តមាលកំ;
សុទ្ធីំ ន អាសនព្វោវ, លត្តមប្បដិវេ ក្ខិតតន្តិ។

២៦. សមាធាសនិកនិទ្ទេសោ

សមាធាសនិកោបិ ចាតិ -

១៩៥.

តិវស្សន្តរានុញ្ញាតំ, ភិក្ខុនមេកមាសនំ;
សត្តវស្សតិវស្សេហិ, បញ្ចវស្សា និសីទិតុំ។

១៩៦.

វេបេត្វា បណ្ណាកំ ឥត្ថី, ឧភតោព្យញ្ញនំ មុនិ;
ធិយាសនេ អនុញ្ញាសិ, សព្ពេហាវ និសីទិតុំ។

១៩៧.

អន្តំ ធិយាសនំ តិណ្ណំ, យំ បហោតិ និសីទិតុំ;
មញ្ចកេ វាបិ បីវេ វា, ទ្វិន្ទំ លត្តំ និសីទិតុន្តិ។

២៧. អសំវាសិកនិទ្ទេសោ

អសំវាសិកោ ចាតិ -

១៩៨.

ឧក្ខិក្ខោនុបសម្មន្នោ, ភិក្ខុនី ជិន្នមូលកោ;

ឆានាសំវាសនិស្សីម-ដ្ឋិតវេហាយសណ្ឌិតា;
ឯកាធស អភព្វា ច, អសំវាសាតិ ធីបិតាតិ។

២៨. កម្មនិទ្ទេសោ

កម្មញ្ញាតិ -

១៩៩.

វគ្គេន អធម្មកម្មំ, សមគ្គេន អធម្មិកំ;
វគ្គេន ធម្មកម្មញ្ញ, សមគ្គេន ច ធម្មិកំ;
ចតុត្ថយេវានុញ្ញាតំ, សេសកម្មេសុ ទុក្ខជំ។

២០០.

ចតុវគ្គោ បញ្ចវគ្គោ, ទសវីសតិវគ្គិកោ;
តិរេកវីសតិវគ្គោ, បញ្ច សង្ខារិការិកា។

២០១.

ចតុវគ្គត្ថ អព្ពានុ-បសម្បទាបវារណា;
បញ្ចវគ្គោ ច អព្ពានំ, មជ្ឈទេសុបសម្បទំ។

២០២.

ទសវគ្គោ ច អព្ពានំ, វេបេត្វា សព្ពកម្មិកោ;
ឥតរោ សព្ពកម្មេសុ, កម្មប្បត្តោតិ ធីបិតោ។

២០៣.

ចតុវគ្គេន កត្តព្កេ, ចត្តារោ បកតត្តកា;
កម្មប្បត្តា បរេ ធន្ទា-វហា សេសេប្បយំ នយោ។

២០៤.

ចតុវគ្គាទិកត្ថត្ថំ, អសំវាសកម្មារហា;
គរុកដ្ឋេស្វញ្ញតរំ, កត្វាន គណាប្បរកំ;
បរិវាសាទិកំ កម្មំ, កតំ កុប្បញ្ញា ទុក្ខជំ។

២០៥.

អធម្មកម្មំ វារេយ្យ, អន្តរាយេ ទុវេ តយោ;
ទិដ្ឋាវិមេកោទិដ្ឋានំ, វារេន្តេវ តតោទិកា។

២០៦.

កម្មារហា អសំវាសា, ខិត្តចិត្តទុខដ្ឋិតា;
ឯតេសំ សង្ឃមជ្ឈម្ហិ, បដិក្ខេចោ ន រុហតិ។

២០៧.

បកតតេត្ថកសីមជ្ឈ-សមសំវាសកិត្តុនោ;
អាហោចន្តស្សន្តមសោ-នន្តរស្សាបិ រុហតិ។

២០៨.

កោបេតុំ ធម្មិកំ កម្មំ, បដិក្ខោសេយ្យ សម្មុទា;
តិរោក្ខា កាយសាមគ្គី, ធនំ នោ ទេយ្យ ទុក្ខជន្តិ។

២៩. មិច្ឆាជីវិវដ្ឋនាទិទ្កេសោ

មិច្ឆាជីវិវដ្ឋនាតិ -

២០៩.

នារុំ វេទ្យំ ជលំ បុប្ផំ, ចុណ្ហំ ម្ហានមុខោទកំ;

មត្តិកាទន្ធកដ្ឋាធិ, ន ទទេ កុលសង្គហា។

២៧០.

ចារិកជកតាមុត្ត-សូប្បតារត្ថវិជ្ជយា;
បហោណាទូតកម្មេន, ជង្គ្រេបេសនិយេន វា។

២៧១.

អនុប្បធានប្បដិបិណ្ឌា-វេជ្ជកម្មេន វា បន;
នាញ្ញេន វាបិ សម្ពុទ្ធប្បដិកុដ្ឋេន ជីវយេ។

២៧២.

វិញ្ញត្តិនេសនាភូតុល្លបនាកុហនាធិហិ;
កុលទូសាធិនុប្បន្នបច្ឆយេ បរិវដ្ឋយេតិ។

៣០. វត្ថុនិទ្ទេសោ

វត្ថុន្តិ -

២៧៣.

អាគន្ធកោ ន អាវាមំ, បរិសេ សឧចាហនោ;
សនត្តោគុណ្ឌិតោ សីសេ, កវិទ្យា វាបិ ចីវរំ។

២៧៤.

ចានិយេន ន ធាវេយ្យ, ចាទេ វុឡ្ហតវេបិ ច;
អាវាសិកេតិវាទេយ្យ, បុន្នេយ្យ សយនាសនំ។

២៧៥.

គមិកោ បដិសាមេត្វា, ទារុមត្តិកភណ្ឌាកំ;
វិហារញ្ច ជកេត្វាន, អាបុច្ឆ សយនាសនំ។

២១៦.

អាបុច្ឆិតព្ភេ អសតិ, សំគោបេត្វាន សាធុកំ;
បក្កមេយ្យញ្ញថា តស្ស, បក្កន្តំ ន ច កប្បតិ។

២១៧.

អាវាសិកោ បញ្ញាបេយ្យ, វុឡ្យាគន្ធស្ស អាសនំ;
ឧបនិក្ខិបេ ចាទោទ-ប្បតុតិ បត្តិវរំ។

២១៨.

បច្ឆុត្តន្ធាន គណ្ណោយ្យ, ចានីយេន ច បុច្ឆយេ;
អាគន្ធកេតិវាទេយ្យ, បញ្ញាបេ សយនាសនំ។

២១៩.

អជ្ឈាវុត្តមវុត្តំ វា, គោចរាគោចរំ វទេ;
វេច្ឆបស្សវហំនាទិ, កតិកំ សេក្ខសម្មតិ។

២២០.

បវេសនិក្ខមេ កាលំ, បរិភោជិយចានិយំ;
និសិដ្ឋោវ នវកស្ស, ឯតំ សព្វំ សមុទ្ធិសេតិ។

៣០. វិកប្បនាទិទ្កេសោ

វិកប្បនាចេវាតិ -

២២១.

សម្មាសម្ពុទ្ធាតិ, ទុវេ វុត្តាវិកប្បនា;
សម្មាសម្ពុទ្ធាយ វិកប្បនោ, ព្យត្ថស្សេកស្ស សន្តិកេ;
“ឥមំ ជីវំ តុយ្ហំ, វិកប្បមី”តិ ភាសយេ។

២២២.

ឯត្តាវតា និដេតុវ, កប្បតី ន ច កប្បតិ;
បរិភោគាទិកំ តេន, អប្បច្ចទ្ធដការតោ។

២២៣. “មយ្ហំ សន្តកំ បរិតុញ្ញ វា វិស្សន្នេហិ វា យថាបច្ចយំ វា ករោហិ”តិ -

តេន បច្ចទ្ធដយេវ, បរិភោគាទិ កប្បតិ។

២២៤.

អបរា សម្មាសម្ពុទ្ធាវេកា, ភិក្ខុស្សេកស្ស សន្តិកេ;
គហេត្វា នាមមេកស្ស, បញ្ចន្នំ សហជម្មិនំ។

២២៥. “ឥមំ ជីវំ តិស្សស្ស ភិក្ខុនោ, តិស្សាយ ភិក្ខុនិយា, តិស្សស្ស
សាមណោស្ស, តិស្សាយ សាមណោវិយា, តិស្សាយ សិក្ខុមាណាយ វិកប្បមី”តិ
វុត្តព្ភំ។

តេន ភិក្ខុនា “តិស្សស្ស ភិក្ខុនោ, តិស្សាយ ភិក្ខុនិយា, តិស្សស្ស
សាមណោស្ស, តិស្សាយ សាមណោវិយា, តិស្សាយ សិក្ខុមាណាយ សន្តកំ
បរិតុញ្ញ វា វិស្សន្នេហិ វា យថាបច្ចយំ វា ករោហិ”តិ វុត្តព្ភំ។

២២៦.

បរម្មាវិកប្បនេ-កស្សន្តិកេវមីរយេ;

“ឥមំ ជីវំ តុយ្ហំ វិកប្បនត្តាយ ទម្មំ” តិ។

២២៧. តេន វត្តញ្ញោ “កោតេ មិត្តោ វា សន្និដ្ឋា វា” តិ។ ឥតវេន ចេវំ វត្តញ្ញំ
“តិស្សោ ភិក្ខុ” តិ វា “តិស្សោ ភិក្ខុនី” តិ វា “តិស្សោ សាមណេរោ” តិ វា “តិស្សោ
សាមណេរី” តិ វា “តិស្សោ សិក្ខមាណា” តិ វា។

បុន តេន “អហំ តិស្សស្ស តិស្សយ វា ទម្មំ” តិ វិកប្បត្តា តេនេវ
“តិស្សស្ស ភិក្ខុនោ, តិស្សយ ភិក្ខុនិយា, តិស្សស្ស សាមណោស្ស, តិស្សយ
សាមណេរិយា, តិស្សយ សិក្ខមាណាយ សន្តកំ បរិគុញ្ញ វា វិស្សន្នេហិ វា
យថាបច្ចយំ វា ករោហី” តិ បច្ចុទ្ធវិភត្តំ។

២២៨.

ទ្វរសន្តិកត្តកត្តពហុភារំ វិជានិយ;
“ឯតំ ឥម” ន្តិ “ឯតានិ, ឥមាជី” តេត្ថ យោជយេ។

២២៩.

ទសាហំ មាសមេកំ វា, បញ្ចា វា កថិនត្ថតេ;
ចារិប្បវត្តម្ពនស្ស, បច្ឆាសា សតិ មាសកំ;
នុប្បាទយតិ និស្សគ្គី, នាធិដ្ឋិតវិកប្បិភត្តិ។

៣២. និស្សយនិទ្កេសោ

និស្សយោតិ -

២៣០.

ព្យត្តស្ស បញ្ចវស្សស្ស, នត្តិ និស្សយ ការិយំ;
យាវជីវម្មិ អព្យត្តោ, និស្សិតោយេវ ជីវតិ។

២៣១.

ឯកំសំ ជីវំ កត្វា, បគ្គណ្ឌិត្វាន អញ្ញលី;
ឧក្កជិកំ និសីទិត្វា, វេទេ យាវតតិយ កំ;
“អាចរិយោ មេ, ភន្តេ, ហោហិ,
អាយស្មតោ និស្សាយ វច្ឆាមី”តិ។

២៣២.

បគ្គន្តេ បក្ខសង្គន្តេ, វិព្ពន្តេ វាបិ និស្សយោ;
មរណាណត្ថបជ្ឈាយ-សមោធានេហិ សម្មតិ។

២៣៣.

និស្សាយ ន វសេលន្នី, អបុព្ពំ ឋានមាគតោ;
អាគមេ ចតុបញ្ចាហំ, ញាតុំ ភិក្ខុសភាគតំ។

២៣៤.

អទ្ធិកស្ស គិលានស្ស, គិលានុបជ្ឈកស្ស ច;
យាចិតស្ស អរញ្ញោ វា, សល្លក្ខន្តេន ជាសុកំ;
សភាគេ ធាយកេសន្តេ, វសិតុំ តាវ លព្ពតីតិ។

៣៣. កាយពន្ធននិទ្ទេសោ

កាយពន្ធនន្តិ -

២៣៥.

អកាយពន្ធនោ គាមំ, ឧក្កជំ បរិសេយ្យ ចេ;
ពន្ធយ្ប យត្ថ សរតិ, តត្ថេវាសតិយា គតោ។

២៣៦.

បដិកា សូករន្ត្រី, ធុរិដំ កាយពន្ធនំ;
ធុស្សបដ្ឋា ច រដ្ឋ ច, ឯកា តទនុលោមិកា។

២៣៧.

មជ្ជកណ្តាកខន្ធិ-បត្តា មជ្ជា ច បដិកា;
លត្តា ទសា ចតស្សោបិ, អន្តេ ទិគុណាសុត្តកំ។

២៣៨.

មាលាទី កក្កដច្ឆាទី, ទស្សត្វា គុណាសុត្តក;
កោដ្ឋិតា កុញ្ញវច្ឆាទី, បដិកា ន ច កប្បតិ។

២៣៩.

យដកំ មករមុខាទី, ន កប្បន្តិ ទសាមុខេ;
ឧកន្តេ យដកា លេខា, វិដេ អញ្ញញ្ច ចិត្តកំ។

២៤០.

ទេឌ្ឍកកញ្ច មុរជំ, មទ្ធីវិណំ កលាពុកំ;
ន កប្បន្តិ ទសាសុ ទ្វេ, មជ្ឈិមាយេវ កប្បវេ។

២៤១.

វេឌ្ឍនន្តវិសាលាដ្ឋិកដ្ឋលាខាដលាមយា;
សន្ធិនាភិមយា សុត្តនឌ្ឍលោហាមយាបិ ច;
វិធា កប្បន្តិ កប្បិយា, គណ្ហិយោ ចាបិ តម្មយាតិ។

បឋមភាណាវារំ និដ្ឋិតំ។

៣៤. បដវីនិទ្ទេសោ

បដវី ចាតិ -

២៤២.

ជាតាជាតាតិ ធុរិធា, សុទ្ធមត្តិកបំសុកា;
ជាតាធខ្យា ច បដវី, ពហុមត្តិកបំសុកា;
ចាតុមាសាធិការ្រជ្ជបំសុមត្តិករាសិ ច។

២៤៣.

សុទ្ធសក្ខរចាសាណាមរុម្ពកថលវាលុកា;
ធខ្យា ច ភូមិ យេតុយ្យសក្ខរាធិមហិមិ ច;
ធុតិយា វុត្តរាសិ ច, ចាតុមាសោមវជ្ជការ។

២៤៤.

ទ្វេភាគា តីសុ ភាគេសុ, មត្តិកា យស្ស ភូមិយា;
យេតុយ្យមត្តិកា ឯសា, សេសេសុបិ អយំ នយោ។

២៤៥.

ចាចិត្តិ ខណនេ ជាតេ, ជាតសញ្ញិស្ស ធុក្កជំ;
ទ្វេដ្ឋស្សជាតសញ្ញិស្ស, នាបត្តាណាបនេ តថា។

២៤៦.

បហារេ បហារាបត្តិ, ខណាមាណស្ស អត្តនា;
ឯកាយាណាត្តិយា ឯកា, នាណាណាត្តិសុ វាចសោ។

២៤៧.

“ឥមំ ហ្មងមិមំ កន្ទមិធ វាបី ខណ្ឌត្ថ ច;
ជាលេហគ្គី”ន្តំ វា វត្ថុំ, និយមេត្វា ន វដ្តតិ។

២៤៨.

“ចម្ពុស្សិមស្សវាជំ វា, មត្តិកំ ជាន មាហរ;
ករោហិ កប្បិយញ្ចេ”តិ, វចនំ វដ្តតេទិសំ។

២៤៩.

អសម្ពុទ្ធី បជរិយា, សុត្តកក្កដាមអាទិកំ;
កោបេតុំ តនុកំ លព្ពមុស្សិញ្ចនិយ កន្ទមំ។

២៥០.

គណ្ហាប្បាទំ ឧបចិកាមត្តិកំ មូសិកុក្កិរំ;
ចាតុមាសាធិការវដ្តំ, លេខ្ខាទិញ្ចា ន កោបយេ។

២៥១.

បតិទេ វាបីអាទិនំ, កូលេ ឧទកសន្តិកេ;
ចាសាលោ ច រដេលគ្គេ, បតិទេ នវសោណ្ឌិយា។

២៥២.

វម្មិកេ មត្តិកាកុដ្ឋេ, អព្ពោកាសុដ្ឋិតេ តថា;
យេភុយ្យកថលដ្ឋានេ, តិដ្ឋតិដ្ឋកកុដ្ឋកោ។

២៥៣.

ចម្ពាទី គណ្ហាតុំ ភូមី, សញ្ញាលេត្វាវិកោបយំ;
ធារាយ ភិទ្ធីតុំ ភូមី, កាតុំ វាវិសមំ សមំ។

២៥៤.

សម្មញ្ញនិហិ យំសិគុំ, កណ្ណាកាធិ បវេសិគុំ;
នស្សេស្សាមីតិ ភិទ្ទន្តោ, ភូមិ ចង្គមិគុំ បទំ។

២៥៥.

យំសិគុំ អង្គបច្ចង្គំ, កណ្ណារោគី តជាទិសុ;
ហត្ថំ វាជោវិគុំ ភូមិ, យំសិគុំ ន ច កប្បតិ។

២៥៦.

ចម្កាទិឧដុកុទ្ធារោ, ចាសាលាទិបវដ្តនំ;
សាខាទិកឡនំ រុក្ខលតាច្ឆេននិជាលនំ។

២៥៧.

សេកោ បស្សាវអាទីនំ, សុទ្ធិចិត្តស្ស វដ្តតិ;
អល្លហត្ថំ វេបេត្វាន, វជគ្គាហោ ច ភូមិយា។

២៥៨.

អគ្គិស្ស អនុចាទានេ, កចាលេ ឥដ្ឋកាយ វា;
ចាតេតុំ លព្ពតេ អគ្គិ, ភូមិយំ វាវសេ សតីតិ។

៣៥. បរិក្ខារនិទ្ទេសោ

បរិក្ខារោតិ -

២៥៩.

បញ្ចវណ្ណាហិ សុត្តហិ, អន្តោ ពហិ ច សិព្វិគុំ;
គិរិកូដឡបន្ទាទី, នត្តេ បណ្ណោ ច ធិន្ទិគុំ។

២៦០.

យដកំ វាឡរូបំ វា, ឧណ្ហោ លោកា ន វដ្ឋតិ;
វដ្ឋតិ ឧណ្ហាពុទ្ធម្ហិ, អហិច្ឆត្តកសាទិសំ។

២៦១.

សិព្វិតុំ ឯកវណ្ណោន, បញ្ចរំ វា វិនិច្ឆិតុំ;
ជីវត្តំ វដ្ឋតិ ធនត្ថ, ឧណ្ហោ លោកា វ ពន្ធិតុំ។

២៦២.

អន្តេ បដ្ឋមុខេ វាបិ, វេណិ សម្ពុលិកាបិ វា;
សូចិវិការមញ្ញំ វា, ជីវេ ន ច កប្បតិ;
កប្បពិន្ទិការម្យិ, ចាឡិកណ្ហិកអាទិកំ។

២៦៣.

គណ្ហិចាសកបដ្ឋាបិ, ចតុក្កោណាវ អគ្សិយំ;
មុគ្គរោ កក្កជន្នាទិវិការំ នេត្ត វដ្ឋតិ។

២៦៤.

កោណាសុត្តា ច បីឡកា, ធុរិញ្ញេយ្យាវ កប្បវេ;
គន្ធុតេលំ វលាខំ វា, វជនេ ន ច បក្ខិបេ។

២៦៥.

វត្តំ សម្ពេន មណីនា, យដ្ឋេយ្យញ្ញេន វា ន ច;
យំសេយ្យ ទោណិយំ កត្វា, បហាវេ ន ច មុដ្ឋិនា។

២៦៦.

កណ្តាលកោណកសុត្តានិ, រត្ន ធិន្ទេយ្យ បីវរេ;
លេខា នវដ្ឋតិ ធម្ម-ករណោ ធន្តវដ្ឋយំ។

២៦៧.

លេខំ បេបេត្វា មណិកា, បីឡ កា កុញ្ញិកាយ ច;
បិប្ផលេ ច បរិច្ឆេទ-លេខា ធន្តាម្ពិ វដ្ឋតិ។

២៦៨.

មាលាឡរណីយំ បត្ត-មណ្ឌលេ ភិត្តិកម្ម ច;
ហេដ្ឋា លេខាទ្វយំ ឧទ្ធិ, អហិច្ឆត្តកសាទិសំ។

២៦៩.

ហិត្វា កត្តរយដ្ឋម្ពិ, ស្វចិសណ្ឋាសកេបិ ច;
យំ កិញ្ចិ គិរិក្ខុជាទិ-វណ្ណាមជ្ឈំ នវដ្ឋតិ។

២៧០.

តិម្ពោហនេ ភិសិមញ្ច-បីហិទិសយនាសនេ;
សម្ពុញ្ញនិម្ពិ សង្ការ-ធម្មនេ វដ្ឋកាជនេ។

២៧១.

ចានីយភាជនេ ចាទ-បីបេ កថលិកាយ ច;
បត្តាធារិបិដានេសុ, តាលវណ្ណោ ច ពិជនេ;
យំ កិញ្ចិ មាលាកម្មាទិ-វណ្ណាមជ្ឈមវារិតំ។

២៧២.

សេនាសនេ បន ធារកវាជាទិប្បកេទនេ;

សោវណ្ណមយនុញ្ញាតំ, វណ្ណមជ្ជម្ហិ កា កថា។

២៧៣.

វិសាលានាឡិលាញាទិប្បភេទេ តេលភាជនេ;
បុមិត្តិរូបរហិតំ, វណ្ណមជ្ជមវាវិតន្តិ។

៣៦. ភេសជ្ជនិទ្ទេសោ

ភេសជ្ជន្តិ -

២៧៤.

ជនស្ស កាតុំ ភេសជ្ជំ, ទាតុំ វត្ថុំ នលព្ភតិ;
ភិក្ខាវរិយវិញ្ញត្តិ, សកេហិ សហជម្មនំ។

២៧៥.

បិតុនំ តទុបដ្ឋាកភិក្ខុនិស្សិតភណ្ណានំ;
លព្ភំ ភេសជ្ជករណំ, វេយ្យាវច្ឆករស្ស ច។

២៧៦.

មហាច្ឆឡបិសាមាតាភាតាភគិនិអាទិនំ;
តេសំ សកេនត្តនិយេ, ទាតព្ភំ តាវកាលិកំ។

២៧៧.

គុលទ្ធីសនិវិញ្ញត្តិ, ភេសជ្ជករណាទិ ហិ;
មាតាបិតុហិ សម្ពុទ្ធព្យាតកេសុ ន រូបាតិ។

២៧៨.

បិណ្ឌាចារតោ អនាមជ្ជោ, មាតាជីនមវារិតោ;
ឆន្ទំ ធាមរិកចោរស្ស, ធាតុមិស្សរិយស្ស ច។

២៧៩.

តេសំ សុត្តោទកេហោវ, បរិត្តំ កយិរា នត្តនោ;
ភណ្ឌិតត្ថំ ភណ្ឌាបេន្តេ, បរិត្តំ សាសនោគដំ។

២៨០.

សីលំ ធម្មំ បរិត្តំ វា, អាគន្ធា ទេតុ ភាសតុ;
ធាតុំ វត្ថុញ្ច លព្ពតិ, គន្ធា កេនចិ បេសិតោតិ។

៣៧. ឧគ្គហានិទ្ទេសោ

ឧគ្គហោតិ -

២៨១.

កម្មុចេតិយសង្ឃញ្ញា-បុគ្គលតំ គណាស្ស ច;
ទសភេទម្បី វតនំ, ឧគ្គល្ហាន្តស្ស ទុក្ខដំ។

២៨២.

និស្សត្តិ តេសុ អត្ថតំ, ធូសុ សេសេសុ ទុក្ខដំ;
អនាមសិទ្ធា វុត្តេ តុ, គណំ សង្ឃញ្ញា បុគ្គលំ។

២៨៣.

“ចេត្យស្ស នវកម្មស្ស, ទម្មី”តិ ន បដិក្ខិបេ;
វទេ កប្បិយការាណំ, “វទន្តេវមិមេ” ឥតិ។

២៨៤.

ខេត្តំ វត្តំ តឡាកំ វា, ទេន្តេ ធាសបស្វាធិកំ;
បដិក្ខិបិត្វា គណ្ណោយ្យ, កប្បិយេន កមេន ច;
ខេត្តាធិនិវិហារស្ស, វុត្តេ ធម្មតិ វដ្ឋតិ។

២៨៥.

នវមាតិកកេនា-តឡាកកិរិយានវេ;
មត្តិកុទ្ធវណំ ពន្លោ, ជិវកាវោ ច អាឡិយា។

២៨៦.

តិវេកភាគគហណំ, កេនាវេ អនវេ នវេ;
អបរិច្ឆន្ទភាគេ ច, សស្សេ “ខេថេត្តកេ” ឥតិ;
កហាបណុដ្ឋាបនព្វា, សព្ពេសម្មិ អកប្បិយំ។

២៨៧.

អវត្វា កស វប្បិច្ឆាទេត្តិកាយ ច ភូមិយា;
បតិដ្ឋាបេតិ ភូមី វា, ភាគោ ទេយ្យោតិ ឯត្តកោ។

២៨៨.

ភូមិភាគេ កតំ សស្សំ, ឯត្តកេ គណ្ណាថេត្តកំ;
គណ្ណានត្តំ វទន្តេវំ, បមាណំ ធន្ឋារដ្ឋតិ។

២៨៩.

មិននេ វក្ខុណោ ឋត្វា, ខលេ តំនីហរាបនេ;
កោដ្ឋាធិបជិសាមនេ, តស្សេវេតមកប្បិយំ។

២៩០.

បដិសាមេយ្យ ចាចិត្តិ, យំ កិញ្ចិ គិហិសន្តកំ;
កណ្ណាការិកសីសេន, សចេបិ បិតុសន្តកំ។

២៩១.

បិតុនំ កប្បិយំ វត្ថុំ, អវស្សំ បដិសាមិយំ;
អត្ថនោ សន្តកំ កត្វា, លព្ពតេ បដិសាមិតុំ។

២៩២.

ទេហិតិ បដិសាមេត្វា, វុត្តេ ចាបិ បដិក្ខិបេ;
ចាតេត្វាន គតេ លព្ពំ, បលិពោធាតិ គោបិតុំ។

២៩៣.

កម្មំ ករោន្តោ អារាមេ, សកំ វឌ្ឍិកិអាទយោ;
បរិក្ខារញ្ច សយន-កណ្ណំ វា រាជវល្លភា។

២៩៤.

ទេហិតិ បដិសាមេត្វា, វទន្តិ យទិ ធន្តតោ;
ន ករេយ្យ ភយា ហំនំ, គុត្តំ ទស្សេតុ វដ្ឋតិ។

២៩៥.

ពលក្ការេន ចាតេត្វា, គតេសុ បដិសាមិតុំ;
ភិក្ខុំ មនុស្សា សង្កត្តិ, នដ្ឋេ វត្ថុម្ហិ តាធិសេ។

២៩៦.

វិហារាវសថស្សន្តោ, រតនំ វត្ថុសម្មតំ;

និក្ខ័យេយ្យ គហេត្វាន, មគ្គេវញ្ញេបិ តាធិសេ;
សាមីកានាគមំ ញាត្វា, បតិវ្វបំ ករិយតីតិ។

៣៨. កុលទូសននិទ្ទេសោ

ទូសនន្តិ -

២៩៧.

បុប្ផំ វេជ្ជំ ជលំ ចុណ្ណំ, ទន្ធកជ្ជញ្ញា មត្តិកំ;
សង្កហណាត្ថំ ទទតោ, កុលទូសនទុក្ខដំ។

២៩៨.

ចុល្លច្ចយំ កុកុណ្ណំ, ឥស្សរេនេត្ថ សង្ឃិកំ;
ទេន្តស្ស ទុក្ខជាទីនិ, យេយ្យា សង្ឃញ្ញា សន្តិកំ។

២៩៩.

កុលសង្កហា រោមេតុំ, រោចាបេតុញ្ញា សព្ពថា;
ជលបុប្ផបកំ វុក្ខំ, ជគ្គិតុញ្ញា ន វដ្ឋតិ។

៣០០.

និមិត្តោភាសតោ កប្បវោហារបរិយាយតោ;
អត្តនោ បរិភោគត្ថំ, រោមនាទីនិ លត្តវេ។

៣០១.

វុត្តាវ វេជ្ជិកា ជង្គិយេសនេ គិហិកម្មសុ;
ឋេបេត្វា បិតរោ កុណ្ណំ, វេយ្យាវច្ឆករំ សកំ។

៣០២.

ឌុក្កជំ បទវារេន, ហរណេ ធូតសាសនំ;
សាសនំ អគ្គហេត្វាបិ, បឋមំ វេទតោ បុន។

៣០៣.

ឌុប្បន្ទបច្ចយា ឯវំ, បញ្ចន្ទម្បិ អកប្បិយា;
អភូតារោចនារូប-សំវោហារុគ្គហាធិសា។

៣០៤.

ហារាបេត្វា ហរិត្វាបិ, បិត្វនំ សេសញ្ញាតិនំ;
បត្តានំ វត្ថុបូជតំ, ធាតុំ បុច្ឆានិលព្ពតិ;
មណ្ឌានត្ថញ្ច លិដ្ឋាធិ-បូជត្ថញ្ច នលព្ពតិ។

៣០៥.

តថា ជលំ គិលានានំ, សម្បត្តិស្សរិយស្ស ច;
បរិព្ពយរិហីនានំ, ធាតុំ សបរសន្តកំ។

៣០៦.

ភាជេន្ត ជលបុប្ផម្ហិ, ទេយ្យំ បត្តស្ស កស្សចិ;
សម្មតេនាបលោកេត្វា, ធាតព្ពមិតរេន តុ។

៣០៧.

វិហារេ វា បរិច្ឆ័ដ្ឋ, កត្វាន កតិកំ តតោ;
ទេយ្យំ យថាបរិច្ឆេទំ, គិលានស្សេតរស្ស វា;
យាចមានស្ស កតិកំ, វត្វា រុក្ខាវ ធស្សិយា។

៣០៨.

សិរីសកសវាទីនំ, ចុណ្ណា សេសេ ច និច្ចយោ;
យថាវុត្តនយោ ឯវ, បណ្ណាម្យត្ថ បវេសយេតិ។

៣៩. វស្សបនាយិកានិទ្ទេសោ

វស្សបនាយិកា ចេវាតិ -

៣០៩.

បុរិមិកា បដិមិកា, ធុវេ វស្សបនាយិកា;
តត្ថាលយបរិគ្គាហោ, វចីភេទោ ច ឯទិសោ។

៣១០.

“ឥមស្មី វិហារេ ឥមំ, តេមាសំ វស្សំ ឧបេមិ;
ឥធ វស្សំ ឧបេមី”តិ, ចិត្តប្បាទេត្ថ អាលយោ។

៣១១.

នោបេតុកាមោ អាវាសំ, តទហូតិក្កមេយ្យ វា;
ភវេយ្យ ធុក្កជាបត្តិ, ជានំ វានុបគច្ឆតោ។

៣១២.

ធុតិយំ ឧបគច្ឆេយ្យ, ជិន្នវស្សោនុចាគតោ;
ន បក្កមេយ្យ តេមាសំ, អវសិទ្ធាន ចារិកំ។

៣១៣.

មាតាបិត្វនមត្ថាយ, បញ្ចន្នំ សហជម្ពីនំ;
គិលានតធុបដ្ឋាក-ភត្តមេសិស្សមោសធំ។

៣១៤.

បុដ្ឋិស្សាមិ ឧបដ្ឋិស្សំ, គន្ធានភិរតំ អហំ;
រូបកាសិស្សំ កុក្កុច្ចំ, ទិដ្ឋិ គរុកមាទិកំ។

៣១៥.

ករិស្សំ វាបិ កាវេស្សំ, វិនោទនំ វិវេចនំ;
វុដ្ឋានំ វាបិ ឧស្សុក្កំ, គន្ធមិច្ឆេវមាទិនា;
លត្តំ សត្តាហាកិច្ចេន, បហិតាបហិតេបិ វា។

៣១៦.

សង្ឃកម្មេ វេជេ ធម្ម-ស្សវនត្ថំ និមន្តិតោ;
គរូហិ បហិតោ វាបិ, គរូនំ វាបិ បស្សិតុំ។

៣១៧.

ន ភណ្ឌាធាវនុទ្ទេស-ញាតុបដ្ឋាកទស្សនេ;
លត្តំ ន ចាបុណោយ្យន្នេ-វាគមិស្សន្តទ្វេរគោ។

៣១៨.

សេសញាតីហិ បហិតេ, ភិក្ខុនិស្សិតកេន ច;
ឧទាសកោចាសិកាហិ, និទ្ទិសិត្វាវ បេសិតេ។

៣១៩.

វេស្សន្នេន អនាបត្តិ, អន្តរាយេ សតត្តនោ;
សង្ឃសាមគ្គិយា វា នោ, ធិន្ទវស្សោ បវារយេ។

៣២០.

អង្គ្រាភាសេ ច រុក្ខស្ស, សុសិរេ វិជបេបិ វា;
ឆរកុដិឆត្តចាជី-សូបកន្តំ ន វដ្តតិ។

៣២១.

អសេនាសនិកេនាបិ, ឧបកន្តំ ន លព្ពតិ;
បវារេតុញ្ច លព្ពតិ, នាវាសត្តវដ្ឋបគោតិ។

៤០. អវេកខ្ចីយនិទ្ទេសោ

អវេកខ្ចីយន្តិ -

៣២២.

អារាមារមវត្ថុនិ, វិហារោ តស្ស វត្ថុ ច;
មញ្ជោ បីបំ ភិសិ ពិញ្ញោ-ហនាទិសយនាសនំ។

៣២៣.

លោហកុម្ភី កជាហោ ច,
លោហភាណាកវារកោ;
កុបារី វាសិ ជរសុ,
កុទ្ធាលោ ច និខាទនំ។

៣២៤.

វល្លិ វេឡ្យ តិណំ បណ្ណំ, មុញ្ញបព្ពជមត្តិកា;
នារុមត្តិកភណ្ឌានិ, បញ្ចោតេ អវិភាជិយា។

៣២៥.

មុល្លច្ចយំ ភាជយតោ, ភាជិតាបិ អភាជិតា;

គរុកណ្ណានិ វុច្ឆន្តិ, ឯតេវិស្សន្ធិយានិ ច។

៣២៦.

វេល្លិឡពាហុមត្តាបិ, វេឡុ អដ្ឋង្គុលាយតោ;
តិណាទិ មុដ្ឋិមត្តម្បិ, បណ្ណំ ឯកម្បិ មត្តិកា។

៣២៧.

ចាកតា បញ្ចវណ្ណា វា, សុឆាកង្គុដ្ឋ អាទិកា;
តាលបក្កប្បមាណាបិ, ទិន្នា វា តត្ថជាតកា។

៣២៨.

រក្ខិតា សង្ឃិកា រដ្ឋុ-យោត្តាទីបិ អភាជិយា;
និដ្ឋិតេ ភាជិយា កម្មេ, សង្ឃិកេ ចេតិយស្ស វា។

៣២៩.

បត្តាទិ ភិក្ខុសារុប្បំ, តថាវិប្បកតាកតំ;
ភាជិយំ លោហភណ្ឌោសុ, វារកំ ចាទគណ្ណាកំ។

៣៣០.

វេឡុម្ហិ ភាជិយា តេល-នាឡិ កត្តរទណ្ណាកោ;
ឆត្តទណ្ណាសលាកាយោ, តថោចាហនទណ្ណាកោ។

៣៣១.

អនុញ្ញាតវាសិទណ្ណោ, ករណ្ណោ ចាទគណ្ណាកោ;
អរណាញានិសិដ្ឋានិ, ភិក្ខុបករណំ តថា។

៣៣២.

តថ្នីតានិដ្ឋិតំ ធារុកណ្ណំ ទន្តញ្ច ភាជិយំ;
ភិក្ខុបករណោ ចាទយដកោ មត្តិកាមយោ។

៣៣៣.

ភាជិយំ កប្បិយំ ចម្ពំ, ឯឡ ចម្ពមភាជិយំ;
គរុនា គរុកណ្ណញ្ច, ថាវំ ថាវរេន ច។

៣៣៤.

ថាវំ បរិវត្តេយ្យ, តថា កត្វា ច ភុញ្ញតុ;
វល្លាធិ ជាតិកម្មេន, គណ្ណោ សេសមភាជិយន្តិ។

៤០. បកិណ្ណកនិទ្ទេសោ

បកិណ្ណកន្តិ -

៣៣៥.

សឡាវពន្ធនេ ឋានេ, សោធុក្ខលកថាសកេ;
សយន្តេន ធិវា ធាវំ, ពន្ធមយ្យ បរិវដ្តកំ។

៣៣៦.

សន្តេវិញ្ញម្ហំ បុរិសេ, អាភោគោ ចាបិ កប្បតិ;
សវសេ តំ វិនាការំ, សយន្តោ ធុក្កជំ ដុសេ។

៣៣៧.

រតនានិត្តិរូចានិ, ធម្មាមិត្តិបសាធនំ;
ត្វិយារុដកណ្ណានិ, អាមសន្តស្ស ធុក្កជំ។

៣៣៨.

សិរត្តតេលោនតេលេហិ, ជណាហត្តជណេហិ វា;
កោឡេនវាបិ យោ កេសេ, ឌីសណ្ហោយ្យស្ស ទុក្ខដំ។

៣៣៩.

នេកចារុវណា ឯកត្តវណា វា តុវដ្ឋយុំ;
តថេកមញ្ចេ ភុញ្ញោយ្យុំ, ឯកស្មី វាបិ ភាជនេ។

៣៤០.

ចតុវដ្តុលតោ ឧនមធិកដ្ឋដ្តុលំ តថា;
ទន្តកដ្ឋំ ន ខាធយ្យ, លសុណំ ន អកល្លកោ។

៣៤១.

ហិទុក្ខដ្ឋេហិ ឧក្ខដ្ឋំ, ហិណំ វា ជាតិអាទិហិ;
ឧដ្ឋំ វាញ្ញាបទេសេន, វេទេ ទុញ្ញាសីតំ ទវា។

៣៤២.

ធីយេ នខេ ច កេសេ ច, នាសលោមេ ន ធារយេ;
នលព្ពំវីសតិមដ្ឋំ, សម្ពាធលោមហារណំ។

៣៤៣.

យថាវុឡំ ន ពាធយ្យ, សដ្ឋុទ្ធិដ្ឋំ សដ្ឋិកំ;
អធាតអល្លចាទេហិ, នក្កមេ សយនាសនំ;
សុធាតចាទកំ វាបិ, តថេវ សឧចាហនោ។

៣៤៤.

សង្ឃាដិយា ន បល្លត្ថ, ភិក្ខុវិទី ន អបស្សយេ;
បរិកម្មកតំ សន្តេ, ឧទកេ នោ ន អាចមេ។

៣៤៥.

អកប្បិយសមាទានេ, ទវា សិលាបរិជ្ឈនេ;
នេសនាយ សភាកាយ, អាវិកម្មេ ច ទុក្ខជំ។

៣៤៦.

បដិស្សវរិសំវាទេ, សុទ្ធិចិត្តស្ស ទុក្ខជំ;
បដិស្សវក្ខណោ វេ, ចាចិត្តិ ឥតរស្ស តុ។

៣៤៧.

ន រុក្ខមភិរុហោយ្យ, សតិ កិច្ចេវ ចោរិសំ;
អាបនាសុ យថាកាមំ, កប្បតី អភិរុហិតុំ។

៣៤៨.

វិនាធានំ វជន្តស្ស, ទុក្ខជំ បរិសាវនំ;
យាចមានស្ស អធានេ, អទទន្តស្ស ទុក្ខជំ។

៣៤៩.

មុល្លច្ចយំ មុសេ អង្គជាតច្ឆេទេន ទុក្ខជំ;
អាពាធប្បច្ចយាញ្ញាត្រ, សេសន្ត្តេ អត្តយាតនេ។

៣៥០.

ចិត្តចោត្តក្ស្រចានិ, ន ករេ ន ច ការយេ;
ន វុដ្ឋាបេយ្យ ភុញ្ញន្តំ, អាវាមាវញ្ញាតេហសុ។

៣៥១.

យានានិ បុមយុត្តានិ, សិរិកំ ហត្ថវដ្តកំ;
ចាជង្គិញ្ចា គិលានស្ស, កប្បតិ អភិរូហិតុំ។

៣៥២.

ពុទ្ធិំ ធម្មញ្ញា សង្ឃញ្ញា, អារត្ត ករណេ ធនំ;
ទុក្ខជំ បរិសំ វាបិ, អញ្ញាស្ស ឧបលាឡនេ។

៣៥៣.

កាយំ ឡុំ និមិត្តំ វា, ភិក្ខុនីនំ ន ធស្សយេ;
វិរិទ្ធា ន សិញ្ញោយ្យ, តា កទ្ធម្មទកាធិនា។

៣៥៤.

ន គណ្ហាតោ ច ឡីវាទំ, ន បច្ឆាហរតោបិ ច;
ពាលំ គិលានំ គមិយំ, វដ្ឋយិទ្ធាន ទុក្ខជំ។

៣៥៥.

លោកាយតំ ន វាចេយ្យ, បលិតំ ន ច គាហយេ;
បេឡាយបិ ន ភុញ្ញោយ្យ, ន កីឡេ កិញ្ចិ កីឡិតុំ។

៣៥៦.

ចារុបេ ន និវាសេយ្យ, គិហិចារុតនិវាសនំ;
សំវេល្លិយំ និវាសេយ្យ, ឆាយំ នាលិម្បយេយ្យ វា។

៣៥៧.

វឡី បយោជយេ យាចេ, នោញ្ញាតកប្បវារិតេ;

អត្តនោ បរិភោគតំ, ទិន្នមញ្ញស្ស នោ ទទេ;
អគ្គំ គហេត្វា ភុត្វា វា, កតិចាហំ បុនោ ទទេ។

៣៥៨.

ឧទ្ទិស្ស យាចនេ វ ក្ខំ, ញាត្វាញាត្វា វ ទណ្ឌំ;
គីវាស្ស ទណ្ឌិតេ ទណ្ឌោ, សយំ ទណ្ឌាបនេ បនេ;
ទណ្ឌាស្ស អគ្បកេទនេ, ញេយ្យា ចារាជិកាទិកា។

៣៥៩.

ហារន្តេសុ បរិក្ការំ, “ចោរោ ចោរោ”តិ ភាសិតេ;
អនត្តាយេសំ គណ្ឌាន្តេ, ទណ្ឌំ គីវាស្ស តត្ថកំ។

៣៦០.

វិយាសុច្ឆារសង្ការ-មុត្តំ ធម្មេយ្យ ទុក្ខជំ;
ពហិ ចាការកុដ្ឋានំ, វឡញោ នាវលោកិយ;
ហរិតេ វាបិ វីហាទិ-នាឡិកេរាទិរេហិមេ។

៣៦១.

យោជាបេតុំ បយោដេតុំ, បយុត្តានិ ច បស្សិតុំ;
នលត្តំ ធម្មយុត្តម្បិ, នច្ចំ គីតញោ វាទិតុំ;
“ឧបហារំ ករោមា”តិ, វុត្តេ វា សម្បជិដ្ឋិតុំ។

៣៦២.

រាជាគារំ ចោក្ខរណី, ឧយ្យានំ ចិត្តការកំ;
កីឡត្តំ គច្ឆតោ ទដ្ឋំ, អារាមំ ទុក្ខជំ កតំ។

ក២៣.

នរេ ន បដិពាហយ្យ-សនេនុណ្ហា ន បីវរំ;
និទហយ្យ ឧមាបេយ្យ, គរុនា ច បណាមិតោ។

ក២៤.

អក្កោសនេ បរម្មុខា, អាបត្តិហិ ច សត្តហិ;
ភិក្ខុំ ឧចាសកំ វាបិ, អញ្ញោនេវ ច ទុក្ខជំ។

ក២៥.

នលព្ភំវិនិចាតេតុំ, សទ្ធាទេយ្យញ្ច បីវរំ;
លព្ភំ បិត្វនំ សេសានំ, ញាតិនម្បិ នលព្ភតិ។

ក២៦.

វស្សុវុត្តោញ្ញតោញ្ញត្រ, ភាគំ គណ្ហោយ្យ ទុក្ខជំ;
បដិទេយ្យ នដ្ឋេជីណ្ហា, គីវា នោទេយ្យ ចោទិតោ;
ធុរនិក្ខេបតោ តេសំ, ហោតិ ភណ្ឌាគ្សការិយោ។

ក២៧.

នសន្តុត្តរោ គាមំ, កល្លោវា សឧចាហនោ;
បរិសេយ្យ ន ធារេយ្យ, ចាមរីមកសពីជនី។

ក២៨.

អគិលានោ ន និន្ទេយ្យ, កេសេ កត្តិរិយា ពហិ;
អាវាមតោ ន ធារេយ្យ, ធន្តំ លព្ភតិ គុត្តិយា។

ក២៩.

គាហេយ្យ នុកតោកាជំ, ឯកន្តរិកកាជកំ;
សីសគ្គន្ធកជិភារា, ហត្ថាលម្ពោ ចលព្ពតិ។

៣៧០.

អាបត្តិយា អនោកាស-កតំ ចោធមេយ្យ ទុក្ខជំ;
សុទ្ធស្ស ច អវត្ថុស្មី, តថា ឌីកាសការណោ។

៣៧១.

អដ្ឋង្គុលាធិកំ មញ្ចបដិចាទំ ន ធារយេ;
បកតង្គុលេន សត្តានំ, មញ្ចំ វា ឧច្ចចាទកំ។

៣៧២.

មូគព្ពតាធិ គណ្ហោយ្យ, ទុក្ខជំ តិវត្ថិយព្ពតំ;
ខុរកណ្ហំ បរិហារេ, តថា ម្ហាបិវតបុព្ពកោ។

៣៧៣.

យំ កិញ្ចិ យាចិត្តំ ហត្ថកម្មំ តទនុសារតោ;
លទ្ធ�ំ គហេតុំ និក្ខម្មមយាចិត្វាបិ កប្បតិ;
ការេតុមាហារាបេតុំ, យំ កិញ្ចិបរសន្តកំ។

៣៧៤.

គិហ្មីនំ គោបកេ ទេន្តេ, គហេតុំ ទេតិ យត្ថកំ;
លព្ពំ យថាបរិច្ឆេទំ, សង្ឃេចតិយសន្តកេ។

៣៧៥.

ធូហាបន្នេយ្យ អាបត្តី, កាយវាចាហិ វា ធម្មិ;

អលង្គិញ្ញាណកុក្កច្ចបកតត្តា សតិប្បវា;
អកប្បិយេ វា កប្បិយេ, កប្បាកប្បិយសញ្ញតា។

៣៧៦.

អលង្គិញ្ញាណតាបត្តិ, កាយវាចាហិ ធានយេ;
លិដ្ឋេ សង្ឃេ គណោកស្មី, ចតុធាបត្តិវុដ្ឋិតិ។

៣៧៧.

បរិកថោភាសវិញ្ញត្តិ, នលញ្ញា បច្ចយទ្ធវយេ;
វិញ្ញត្តិយេវ តតិយេ, សេសេ សព្ពម្មិ លព្ពតិ។

៣៧៨.

នរូបាតច្ចយេ ធានំ, បញ្ចន្នំ សហធម្មិនំ;
សង្ឃស្សេវ ច តំ ហោតិ, គិហីនំ បនរូបាតិ។

៣៧៩.

ភិក្ខុ វា សាមណោរោ វា, កាលំ កយិរាជ្ជបស្សយេ;
ភិក្ខុសង្ឃេវ ឆាយន្នោ, តត្ថ សេសេប្បយំនយោ។

៣៨០.

បុរិមស្សេវិមំ ទិន្នំ, ទេហិ នេត្វាសុកស្សតិ;
បច្ឆិមស្សេវ ទម្ពីតិ, ទិន្នំ ញាត្វា ឥមំវិធី;
គណ្ណោវិស្សាសគាហំ វាធិដ្ឋេ មតកចីវរំ។

៣៨១.

លោហភណ្ណោ បហារណី, ធារុភណ្ណោ ច ធារុជំ;

បត្តិ ចាតុកបល្ល័ង្ក, អាសន្នី មត្តិកាមយេ;
ឋបេត្វា កប្បតិ សត្តំ, កតកំ កុម្មការិកន្តិ។

៤២. ទេសនាធិទ្ទេសោ

ទេសនាតិ -

ក៧២.

ចាតោ យោ ភិក្ខុភាវស្ស, សា ចារាជិកទេសនា;
យថាវុត្តន វុជ្ជានំ, គរុកាបត្តិទេសនា។

ក៧៣.

ឧក្កជិកំ និសីទិទ្វា, បគ្គណ្ហិទ្វាន អញ្ចលី;
ធុល្លច្ចយាធិ ទេសេយ្យ, ឯវមេកស្ស សន្តិកេ។

ក៧៤. “អហំ, ភន្តេ, ឯកំ ធុល្លច្ចយាបត្តិ អាបជ្ជី, តំ តុម្ហម្ហលេ បដិទេសេមី” តិ
វត្វា តេន “បស្សសិ, អាវុសោ, តំ អាបត្តិ” តិ វុត្តេ “អាម, ភន្តេ, បស្សមី” តិ វត្វា
បុន តេន “អាយតី, អាវុសោ, សំវរេយ្យាសី” តិ វុត្តេ “សាធុ សុដ្ឋ, ភន្តេ,
សំវរិស្សមី” តិ វត្តព្ធុ។ “អហំ, ភន្តេ, ទ្វេ ធុល្លច្ចយាបត្តិយោ អាបជ្ជី, អហំ ភន្តេ
សម្ពហុលា ធុល្លច្ចយាបត្តិយោ អាបជ្ជី, តា តុម្ហម្ហលេ បដិទេសេមី” តិ វត្តព្ធុ។

និស្សគ្គិយេសុ បន “ឥទំ មេ, ភន្តេ, ជីវំ ទសាហាតិក្កន្តំ និស្សគ្គិយំ, ឥមាបំ
អាយស្មតោ និស្សជ្ជាមី” តិ។ “ឥមាទិ មេ, ភន្តេ, ជីវំ រាទិ... បេ.... ឯតំ មេ, ភន្តេ,
ជីវំ... បេ.... ឯតាទិ មេ, ភន្តេ, ជីវំ រាទិ ទសាហាតិក្កន្តានិ និស្សគ្គិយានិ, ឯតាធាបំ
អាយស្មតោ និស្សជ្ជាមី” តិ។

ក៧៥.

និស្សន្ទិស្តាន ទេសេយ្យ, អាបត្តិ តេជភិក្ខុនា;
បដិគ្គហេត្វា អាបត្តិ, ទេយ្យំ និស្សន្ទជីវរំ។

“ឥមំ, ឥមាទិ, វេតំ, វេតាទិ ជីវរាទិ អាយស្មតោ ទម្ពី” តិ។

៣៨៦. (ក) ឥទំ មេ, ភន្តេ, ជីវរំ វត្តិវិប្បវុត្តំ អញ្ញាត្រ ភិក្ខុសម្មតិយា
និស្សន្ទិយំ។

(ខ) ឥទំ មេ, ភន្តេ, អកាលជីវរំ មាសាតិក្កន្តំ និស្សន្ទិយំ។

(គ) ឥទំ មេ, ភន្តេ, បុរាណជីវរំ អញ្ញាតិកាយ ភិក្ខុនិយា ឆោវាបិ តំ
និស្សន្ទិយំ។

(ឃ) ឥទំ មេ, ភន្តេ, ជីវរំ អញ្ញាតិកាយ ភិក្ខុនិយា ហត្ថតោ បដិគ្គហិតំ
អញ្ញាត្រ ចារិវត្តកា និស្សន្ទិយំ។

(ង) ឥទំ មេ, ភន្តេ, ជីវរំ អញ្ញាតកំ គហបតិកំ អញ្ញាត្រ សមយាវិញ្ញាបិ តំ
និស្សន្ទិយំ។

(ច) ឥទំ មេ, ភន្តេ, ជីវរំ អញ្ញាតកំ គហបតិកំ តតុត្តរិ វិញ្ញាបិ តំ និស្សន្ទិយំ។

(ឆ) ឥទំ មេ, ភន្តេ, ជីវរំ បុព្វេ អប្បវារិតោ អញ្ញាតកំ គហបតិកំ
ឧបសង្កមិទ្ធាវិកប្បំ អាបន្នំ និស្សន្ទិយំ។

(ជ) ឥទំ មេ, ភន្តេ, ជីវរំ បុព្វេ អប្បវារិតោ អញ្ញាតកេ គហបតិកេ
ឧបសង្កមិទ្ធាវិកប្បំ អាបន្នំ និស្សន្ទិយំ។

(ឈ) ឥឡូវ មេ, កន្លែង, ជីវិត អតិរេកតិក្ខុត្តំ ចោទនាយ អតិរេកតិក្ខុត្តំ ហ្នានេន អភិជិក្ខាធិតំ និស្សគ្គិយំ។

(ញ) ឥឡូវ មេ, កន្លែង, កោសិយមិស្សកំ សន្តតំ ការាបិតំ និស្សគ្គិយំ។

(ដ) ឥឡូវ មេ, កន្លែង, សុទ្ធកាឡកានំ ឯឡ កលោមាណំ សន្តតំ ការាបិតំ និស្សគ្គិយំ។

(ឋ) ឥឡូវ មេ, កន្លែង, សន្តតំ អនាធិយិក្ខា តុលំ ឌីនាតានំ តុលំ គោជរិយានំ ការាបិតំ និស្សគ្គិយំ។

(ឌ) ឥឡូវ មេ, កន្លែង, សន្តតំ ឡនកេតស្សនិ ការាបិតំ អញ្ញាត្រ ភិក្ខុសម្មតិយា និស្សគ្គិយំ។

(ឍ) ឥឡូវ មេ, កន្លែង, និសីទនសន្តតំ អនាធិយិក្ខា បុរាណសន្តតស្ស សាមន្តា សុគតវិទត្តិ ការាបិតំ និស្សគ្គិយំ។

(ណ) ឥឡូវ មេ, កន្លែង, ឯឡ កលោមាណិ តិយោជនបរមំ អតិក្កាមិតានិ និស្សគ្គិយានិ។

(ត) ឥឡូវ មេ, កន្លែង, ឯឡ កលោមាណិ អញ្ញាតិកាយ ភិក្ខុនិយា ឆោវាបិតានិ និស្សគ្គិយានិ។

(ថ) អហំ, កន្លែង, រូបិយំ បដិគ្គហេសី, ឥឡូវ មេ, កន្លែង, និស្សគ្គិយំ, ឥឡូវ អហំ សង្ឃស្ស និស្សជ្ជាមិ។

(ទ) អហំ, កន្លែង, នាធម្មការកំ រូបិយសំវោហារំ សមាបដ្ឋី, ឥឡូវ មេ, កន្លែង, និស្សគ្គិយំ, ឥឡូវ អហំ សង្ឃស្ស និស្សជ្ជាមិតិ។

៣៨៧.

និស្សន្ទិទ្វាន អាបត្តិ, ទេសេយ្យាថ គិហី វេទេ;
“ជាតាហិម”ន្តិ ឥមិនា, សោ វេទេយ្យាហារាមិ កី។

៣៨៨.

អវេទ្វាមន្តិ តេលាធិ, វេទេ ភិក្ខុន កប្បិយំ;
យំ អាហារតិ សោ តេន, បរិវេត្តទ្វាន កប្បិយំ។

៣៨៩.

លព្ពំ វេបេទ្វា ទ្វេបេតេ, សេសេហិ បរិភុញ្ញតុំ;
តតោ អញ្ញេន លទ្វេបិ, ភាគោ តេសំ ន កប្បតិ។

៣៩០.

វុក្ខន្ទាយាប្បន្តមសោ, តន្តិព្ពត្តា ន កប្បតិ;
និស្សន្ទំ បដិលទ្ធម្មិ, អាទិតោ សន្តតត្ថយំ។

៣៩១.

នោ ចេ លភេថ វេសំ សោ, ឥមំ ធម្មេហិ សំសិយោ;
វេស្មិ ភិក្ខុ ធម្មេយ្យ, នោ ចេ លភេថ សម្មតោ។

៣៩២.

ឯតានិ ទុតិយោ បត្តោ, សង្ឃេ សេសានិ លព្ពរេ;
សង្ឃេ កស្មី គណោ វត្ថុំ, លព្ពំ ភាសន្តរេនបិ។

៣៩៣. (ក) អហំ, ភន្តេ, នានប្បការកំ កយវិក្កយំ សមាបដ្ឋិ, ឥទំ មេ, ភន្តេ,
និស្សន្ទិយំ។

(ខ) អយំ មេ, ភន្តេ, បត្តោ ធនាហាតិក្កន្តោ និស្សគ្គិយោ។

(គ) អយំ មេ, ភន្តេ, បត្តោ ឧបព្វាពន្ធនេន បត្តេន ចេតាបិតោ និស្សគ្គិយោ,
ឥមាហំ សង្ឃស្ស និស្សជ្ជាមីតិ។

៣៨៤.

និស្សន្និទ្ធាន ទេសេយ្យ, អាបត្តិ បត្តកាហកំ;
សម្មន្និទ្ធាន សង្ឃស្ស, បត្តន្តំ តស្ស ធាបយេ។

៣៨៥. (ក) ឥទំ មេ, ភន្តេ, ភេសន្នំ សត្តាហាតិក្កន្តំ និស្សគ្គិយំ។

(ខ) ឥទំ មេ, ភន្តេ, វស្សិកសាជិកចីវរំ អតិរេកមាសេ សេសេ គិម្ហានេ
បរិយិដ្ឋំ, អតិរេកឡមាសេ សេសេ គិម្ហានេ កត្វា បរិទហិតំ និស្សគ្គិយំ។

(គ) ឥទំ មេ, ភន្តេ, ចីវរំ ភិក្ខុស្ស សាមំ ទត្វា អច្ឆិន្នំ និស្សគ្គិយំ។

(ឃ) ឥទំ មេ, ភន្តេ, ចីវរំ សាមំ សុត្តំ វិញ្ញាបេត្វា តន្តវាយេហិ វាយាបិតំ
និស្សគ្គិយំ។

(ង) ឥទំ មេ, ភន្តេ, ចីវរំ បុព្វេ អប្បវារិតោ អញ្ញាតកស្ស គហបតិកស្ស
តន្តវាយេ ឧបសង្កមិត្វា វិកប្បំ អាបន្នំ និស្សគ្គិយំ។

(ច) ឥទំ មេ, ភន្តេ, អច្ឆេកចីវរំ ចីវរកាលសមយំ អតិក្កាមិតំ និស្សគ្គិយំ។

(ឆ) ឥទំ មេ, ភន្តេ, ចីវរំ អតិរេកធារត្តំ វិប្បវុត្តំ អញ្ញាត្រ ភិក្ខុសម្មតិយា
និស្សគ្គិយំ។

(ជ) ឥន្ទ្រ, មេ, ភន្តេ, ជានំ សង្ឃីកំ លាភំ បរិណាតំ អត្តនោ បរិណាមិតំ
និស្សន្ទិយំ, ឥមាហំ អាយស្មតោ និស្សន្ទាមិតិ។

៣៨៦. សេសំ សត្តំ យថាយោគំ, អាទិម្ហំ វិយ យោជយេ។

៣៨៧. (ក) អហំ, ភន្តេ, ឯកំ ចាចិត្តិយាបត្តិ អាបជ្ជិ។ ទ្វេ សម្ពហុលា
ចាចិត្តិយាបត្តិយោ អាបជ្ជិ។

(ខ) ការយ្ហំ, ភន្តេ, ធម្មំ អាបជ្ជិ អសប្បាយំ ចាជិទេសនីយំ, តំ បជិទេសេមិតិ។
តេន “បស្សសិ, អារុសោ, តំ ធម្ម”ន្តិ វត្តព្វំ។

(គ) អហំ, ភន្តេ, ឯកំ ទុក្ខជាបត្តិ អាបជ្ជិ។ ទ្វេ សម្ពហុលា ទុក្ខជាបត្តិយោ
អាបជ្ជិ។

(ឃ) អហំ, ភន្តេ, ឯកំ ទុក្ខាសិតាបត្តិ អាបជ្ជិ។ ទ្វេ សម្ពហុលា
ទុក្ខាសិតាបត្តិយោ អាបជ្ជិ។ តា តុម្ហម្ហលេ បជិទេសេមិតិ។

(ង) “អហំ, ភន្តេ, ទ្វេ នាណវត្ថុកា ធុល្លច្ចយាបត្តិយោ អាបជ្ជិ។ សម្ពហុលា
នាណវត្ថុកា ធុល្លច្ចយាបត្តិយោ អាបជ្ជិ, តា តុម្ហម្ហលេ បជិទេសេមិតិ”តិ វត្តា តេន
“បស្សសិ, អារុសោ, តា អាបត្តិយោ”តិ វត្ត “អាម, ភន្តេ, បស្សមី”តិ វត្តា បុន
តេន “អាយតិ, អារុសោ, សំវរេយ្យាសី”តិ វត្ត “សាធុ សុដ្ឋ, ភន្តេ, សំវរិស្សមី”តិ
វត្តព្វំ។

៣៨៨.

អទេសនាគាមិនិយំ, អនាបត្តិញ្ច ទេសិតំ;
នាណា សំវាសនិស្សីមជ្ជិតានំ ចតុបញ្ចហិ;
មនសា បកតត្តានំ, នាណេកាតិ ន ទេសយេតិ។

៤៣. ធនុទាននិទ្ទេសោ

ធនុទានាទីតិ -

៣៩៩.

ភេរី យណ្ឌី បតាឡេត្វា, កម្មប្បត្តេ សមាគតេ;
សង្ឃេ ហរេយ្យ ធន្នំ វា, ចារិសុទ្ធិ បវរណំ។

៤០០.

ឯកំ ភិក្ខុំ ឧបគ្គម្ម, និសីទិត្វា ឧក្កជិកំ;
អញ្ចលី បគ្គណ្ឌិត្វាន, ទទេ ធន្នំ វិចក្ខុណោ។

៤០១. (ក) “ធន្នំ ទម្មិ, ធន្នំ មេ ហរ, ធន្នំ មេ អាហេចេហី” តិ វត្ថុពុំ។

(ខ) ចារិសុទ្ធិ ទេន្តេន “ចារិសុទ្ធិ ទម្មិ, ចារិសុទ្ធិ មេ ហរ, ចារិសុទ្ធិ មេ អាហេចេហី” តិ វត្ថុពុំ។

៤០២.

ចារិសុទ្ធិប្បទានេន, សម្មាទេតិ ឧចោសថំ;
សង្ឃេស្ស អត្តនោ ចាបិ, សេសកម្មំ វិពាធាតិ។

៤០៣.

ធនុទានេន សង្ឃេស្ស, ធូយំ សាធម៌ នត្តនោ;
តស្មា ធន្នំ ទទេន្តេន, ធាតញ្ចា ចារិសុទ្ធិបិ។

៤០៤.

ហរេយ្យកោ ពហ្វនម្បិ, បរម្បរា ន ហារយេ;

បរម្បរាហជា ធន្ទ-ចារិសុទ្ធិ ន គច្ចតិ។

៤០៥. សត្វបចារំ កត្វាន, ឯវំ ធម្យោ បវារណា។ “បវារណំ ធម្មិ, បវារណំ
មេ ហរ, បវារណំ មេ អាពេចេហិ, មមត្ថាយ បវារេហិ”តិ។

៤០៦. អាពេចេត្វាថ សោ សង្ឃំ, បវារេយ្យេវមាគតោ។ “ឥត្តន្នាមោ, ភន្តេ,
សង្ឃំ បវារេតិ ធិដ្ឋេន វា សុតេន វា បរិសង្កាយ វា, វេទតុ តំ សង្ឃោ អនុកម្មំ
ឧបាទាយ, បស្សន្តោ បដិករិស្សតិ”តិ។

៤០៧.

គហេត្វា ចារិសុទ្ធិ វា, ធន្ទំ វាបិ បវារណំ;
ហារកោ សង្ឃមប្បត្វា, វិព្ពមេយ្យ មរេយ្យ វា។

៤០៨.

សាមណេរាធិការំ វា,
បដិជានេយ្យ នាហជា;
បត្វា សង្ឃំ តថា ហេយ្យ,
អាហជា ហោតិ ហារកោ។

៤០៩.

សង្ឃប្បត្តោ បមត្តោ វា, សុត្តោ នារោចយេយ្យ វា;
អនាបត្តិវ សញ្ជិច្ច, នារោចេន្ទស្ស ទុក្កជន្តិ។

៤៤. ឧទោសថនិទ្ទេសោ

ឧទោសថោតិ -

៤០០.

ធុរេ ឧចាសថា ចាតុ-ធុសោ បន្ទរសោ ឥតិ;
សុត្តុធុសមធិដ្ឋាន-ចារិសុទ្ធិវសា តយោ។

៤០១.

សុត្តុធុសោវ សង្ឃស្ស, អធិដ្ឋានឧចាសថោ;
បុគ្គលស្សេវ សេសានំ, ចារិសុទ្ធិឧចាសថោ។

៤០២.

បុព្វកិច្ចេ ច ករណេ, បត្តកល្លេ សមាធិតេ;
សុត្តុ ឧទ្ទិសតិ សង្ឃោ, បញ្ចាធា សោវិការិភោ។

៤០៣.

វិនាគ្គរាយំ សង្ឃេប-នុធុសោ វិនិវរិភោ;
“បេរោវ ឥស្សរោ ធិសុ, ឧធុសេស្វត្ត ឥសុ វា;
វិសទេស្វ”តិ វុត្តត្តា, អវត្តន្តេបិ វដ្ឋតិ។

៤០៤.

អាគន្ធយ្យំ យទិ សមា, ឧទ្ទិសន្តេវ ថោកិកា;
ឧទ្ទិដ្ឋំ យំ សុឧទ្ទិដ្ឋំ, សោតព្ពមវសេសកំ។

៤០៥.

ឧទ្ទិដ្ឋមត្តេ សកលា-យេកច្ឆាយុដ្ឋិតាយ វា;
ចារិសុទ្ធិ ករេយ្យេសំ, សន្តិកេ ពហុកាថ ថេ;
កត្វា សព្វវិកល្យេសុ, បុព្វកិច្ចំ បុនុធុសេ។

៤១៦.

បន្ទូរសោរវាសិកានំ, ឥតរាជំ សចេតរោ;
សមាទេតវេនុវត្តន្ត, បុរិមាជំ សចេតិកា;
បុរិមា អនុវត្តន្ត, តេសំ សេសេប្បយំ នយោ។

៤១៧.

ចាជីបទោវាសិកានំ, ឥតរាជំ ឧចោសថោ;
សមថោកានំ សាមគ្គី, មូលដ្ឋាទេន្ត កាមតោ។

៤១៨.

ពហិ គន្ធាន កាតញ្ញោ, នោ ច ទេន្តិ ឧចោសថោ;
ទេយ្យានិច្ឆាយ សាមគ្គី, ពហូសុ ពហិ វា វជេ។

៤១៩.

ចាជីបទេកន្តកានំ, ឯវមេវ អយំ នយោ;
សាវេយ្យ សុត្តំ សញ្ញិច្ច, អស្សវេន្តស្ស ទុក្ខជំ។

៤២០.

សម្មជ្ជិតុំ បទីបេតុំ, បញ្ញាបេតុំ ទកាសនំ;
ន កវេយ្យ តថា កល្លោ, មហាថេវេន បេសិតោ។

៤២១. សម្មជ្ជិត្វា បទីបេត្វា, បដ្ឋបេត្វា ទកាសនំ។ កណាញត្ថី វេបេត្វរំ,
កត្តញ្ញោ តីហុចោសថោ។ “សុណានុមេ អាយស្មន្តា, អដ្ឋចោសថោ បន្ទូរសោ,
យទាយស្មន្តានំ បត្តកល្លំ, មយំ អញ្ញាមញ្ញំ ចារិសុទ្ធិឧចោសថំ កវេយ្យាមា”តិ។

៤២២. ឯកំសំ ជីវំ កត្វា, និសីទិត្វា ឧក្កជិកំ, ។ ថេរេន អញ្ញាលី តេរំ, បគ្គយ្ហ
សមុទីរិយា។ “បរិសុទ្ធា អហំ អារុសោ, បរិសុទ្ធាតិ មំ ជារថា”តិ, វេទ
យាវតតិយកំ។

៤២៣. សមត្ថបុញ្ញាម្ពេន, តេ នវេនេវមីរិយា។ “បរិសុទ្ធា អហំ ភន្តេ,
បរិសុទ្ធាតិ មំ ជារថា”តិ, វេទ យាវតតិយកំ។

៤២៤. ធួសុ ថេរេន កត្តត្ថំ, កត្វេវមីរិយោ នវោ។ “បរិសុទ្ធា អហំ អារុសោ,
បរិសុទ្ធាតិ មំ ជារថា”តិ តិក្ខត្ថំ វត្តត្តោ។

៤២៥.

នវេន ថេរោ តិក្ខត្ថំ, ឯវមស្ស ឧទីរិយោ;
“បរិសុទ្ធា អហំ ភន្តេ, បរិសុទ្ធាតិ មំ ជារថា”តិ។

៤២៦. បុព្ពកិច្ចំ សមាបេត្វា, អធិដ្ឋយ្យវមេកកោ។ “អដ្ឋ មេ ឧចាសថោ
បន្ទុរសោតិ វា ចាតុទ្ទសោតិ វា អធិជ្ជាមី”តិ វត្តត្ថំ, នោ ថេធិដ្ឋយ្យ ឧក្កជំ។

៤២៧.

យត្ថ វសន្តិ ចត្តារោ, តយោ វា យទិ វា ធុរេ;
ចារិសុទ្ធិ ហរិទ្វាន, ឯកេកស្សិតីរេ;
តំ តំ ឧចាសថំ កយិរំ, សិយា អាបត្តិ ឧក្កជំ។

៤២៨.

វេគ្គេ សមគ្គេ វេគ្គាតិ, សញ្ញិនោវិមតិស្ស វា;
ឧក្កជំ ករោតោ ភេទា-ធិប្បាយេន ធុល្លច្ចយំ;
វេគ្គេ សមគ្គេនាបត្តិ, សមគ្គោ ឥតិ សញ្ញិនោ។

៤២៩.

ឧត្តិត្ថស្ស គហជ្ជស្ស, សេសានំ សហជម្ពិនំ;
ចារាជិកស្សាភព្ពស្ស, សិក្ខានិក្ខិត្តកស្ស ច។

៤៣០.

និសិន្ទបរិសាយញ្ច, សភាគាបត្តិកោ តថា;
ធន្តេន បរិវុត្តេន, ចាតិមោក្ខំ ន ឧទ្ទិសេ។

៤៣១.

អនេសយិត្វាធាបន្នំ, នារិកត្វាន វេមតី;
នុចោសថេបិ វា កាតុំ, ចោសថោ ន ច កប្បតិ។

៤៣២.

អដ្ឋិតោចោសថាវាសា, ន វជេ តទហ្វវីនា;
អន្តរាយំ វ សង្ឃំ វា-ធិដ្ឋាតុំ សីមមេវ វាតិ។

៤៥. បវារណានិទ្ទេសោ

បវារណាតិ -

៤៣៣.

ទ្វិន្នំ តិណ្ណំ ចតុន្នញ្ច, អញ្ញមញ្ញប្បវារណា;
ឯកស្ស ច អធិដ្ឋានំ, សេសា សង្ឃប្បវារណា។

៤៣៤.

បុព្ពកិច្ចេ ច ករណេ, បត្តកល្លេ សមាធិតេ;
វេបេត្វាញ្ញត្តិ សង្ឃេន, កត្តព្ពេរំ បវារណា។

“សុណាតុ មេ ភន្តេ សង្ឃោ, អង្គ បវារណា បន្ទវសី, យទិ សង្ឃស្ស
បត្តកល្លំ, សង្ឃោ បវារេយ្យា” តិ។

៤៣៥.

ឯកំសំ ជីវំ កត្វា, និសីទិត្វា ឧក្កជិកំ;
ថេវេន អញ្ចលី សង្ឃោ, បត្តយ្ហ សមុទីរិយោ។

៤៣៦. “សង្ឃំ, អាវុសោ, បវារេមិ ទិដ្ឋេន វា សុតេន វា បរិសង្កាយ វា, វទន្តុ មំ
អាយស្មន្តោ អនុកម្យំ ឧបាទាយ, បស្សន្តោ បដិករិស្សាមិ។ ទុតិយម្បិ... បេ....
តតិយម្បិ, អាវុសោ, សង្ឃំ បវារេមិ ទិដ្ឋេន វា សុតេន វា បរិសង្កាយ វា, វទន្តុ មំ
អាយស្មន្តោ អនុកម្យំ ឧបាទាយ, បស្សន្តោ បដិករិស្សាមិ” តិ។

៤៣៧.

បវារេន្តេសុ ថេវេសុ, និសង្កក្កជិកំ នវោ;
បវារេតិ សយំ យាវ, ឧក្កជិកោវ អច្ឆតុ។

៤៣៨. បុញ្ញវម្ពំ សមាបេត្វា, នវោ សង្ឃមុទីរិយេ។

៤៣៩. “សង្ឃំ, ភន្តេ, បវារេមិ ទិដ្ឋេន វា សុតេន វា បរិសង្កាយ វា, វទន្តុ មំ
អាយស្មន្តោ អនុកម្យំ ឧបាទាយ, បស្សន្តោ បដិករិស្សាមិ។ ទុតិយម្បិ... បេ....
តតិយម្បិ, ភន្តេ, សង្ឃំ បវារេមិ ទិដ្ឋេន វា សុតេន វា បរិសង្កាយ វា, វទន្តុ មំ
អាយស្មន្តោ អនុកម្យំ ឧបាទាយ, បស្សន្តោ បដិករិស្សាមិ” តិ។

៤៤០.

ទានេន ធម្មសាកក្ខា, កលហោហិ ច វត្តិយា;
តេវាចិកាយ ឱកាសេ-សតិ ខេបិតភាវតោ;

អន្តរាយេ ធនវិធរេ, ព្រាត្តី វត្វានុរូបតោ។

៤៤៤. “សុណាតុ មេ ភន្តេ សង្ឃោ, មនុស្សេហិ ធានំ ទេន្តេហិ, ធ្វិហិ ភិក្ខុហិ
ធម្មំ សាកញ្ញន្តេហិ, កលហំ ករោន្តេហិ យេតុយ្យេន វត្តិ ខេបិតា។ សចេ សង្ឃោ
តេវាចិកំ បវារេស្សតិ, អប្បវារិតោវ សង្ឃោ ភវិស្សតិ, អថាយំ វត្តិ
វិភាយិស្សតិ។ អយំ រាជន្តរាយោ, អយំ ចោរន្តរាយោ, អយំ អគ្យន្តរាយោ, អយំ
ឧទកន្តរាយោ, អយំ មនុស្សន្តរាយោ, អយំ អមនុស្សន្តរាយោ, អយំ
វាឡន្តរាយោ, អយំ សវីសបន្តរាយោ, អយំ ជីវិតន្តរាយោ, អយំ
ព្រាហ្មចរិយន្តរាយោ។ សចេ សង្ឃោ តេវាចិកំ បវារេស្សតិ, អប្បវារិតោវ សង្ឃោ
ភវិស្សតិ, អថាយំ ព្រាហ្មចរិយន្តរាយោ ភវិស្សតិ។ យទិ សង្ឃស្ស បត្តកល្លំ,
សង្ឃោ ទ្វេវាចិកំ, ឯកវាចិកំ, សមាធរស្សិកំ បវារេយ្យា”តិ។

៤៤៥.

បវារេយ្យានុរូបេន, យថាបបិតព្រាត្តិយា;
អាគន្ធយ្យំ យទិ សមា, អាទិកា ចេត្ត អាហារេ។

៤៤៦. ឯវំ តិចតុវគ្គោ ច, ព្រាត្តី វត្វា បវារយេ។ “សុណានុ មេ អាយស្មន្តា,
អន្ធិ បវារណា បន្ទវសី, យទាយស្មន្តានំ បត្តកល្លំ, មយំ អញ្ញមញ្ញំ
បវារេយ្យាមា”តិ។

៤៤៧.

ឯកំសំ ចីវរំ កត្វា, និសីទិត្វា ឧក្កជិកំ;
ថេរេន អញ្ញលី តេវំ, បត្តយ្ហ សមុទីរិយា។

៤៤៨. “អហំ, អាវុសោ, អាយស្មន្តេ បវារេមិ ទិដ្ឋេន វា សុតេន វា បរិសង្កាយ
វា, វទន្តំ មំ អាយស្មន្តា អនុកម្មំ ឧបាទាយ, បស្សន្តោ បដិករិស្សាមិ។

ធុតិយម្បី...បេ... តតិយម្បី អហំ, អាវុសោ, អាយស្មន្តោ បវារេមិ ធិដ្ឋេន វា សុតេន
វា បរិសង្កាយ វា, វេទនុ មំ អាយស្មន្តោ អនុកម្មំ ឧចាធាយ, បស្សន្តោ
បដិករិស្សាមី”តិ។

នវេនាបិ “អហំ, ភន្តោ, អាយស្មន្តោ បវារេមិ ធិដ្ឋេន វា សុតេន វា បរិសង្កាយ
វា, វេទនុ មំ អាយស្មន្តោ អនុកម្មំ ឧចាធាយ, បស្សន្តោ បដិករិស្សាមិ។
ធុតិយម្បី...បេ... តតិយម្បី អហំ, ភន្តោ, អាយស្មន្តោ បវារេមិ ធិដ្ឋេន វា សុតេន វា
បរិសង្កាយ វា, វេទនុ មំ អាយស្មន្តោ អនុកម្មំ ឧចាធាយ, បស្សន្តោ
បដិករិស្សាមី”តិ។

៤៤៦. ធូសុ យេវេន កត្តត្ថំ, នវោ កត្វេវមីរិយោ។

៤៤៧. “អហំ, អាវុសោ, អាយស្មន្តោ បវារេមិ ធិដ្ឋេន វា សុតេន វា បរិសង្កាយ
វា, វេទតុ មំ អាយស្មា អនុកម្មំ ឧចាធាយ, បស្សន្តោ បដិករិស្សាមិ។
ធុតិយម្បី...បេ... តតិយម្បី អហំ, អាវុសោ, អាយស្មន្តោ បវារេមិ ធិដ្ឋេន វា សុតេន
វា បរិសង្កាយ វា, វេទតុ មំ អាយស្មា អនុកម្មំ ឧចាធាយ, បស្សន្តោ
បដិករិស្សាមី”តិ។

នវេនាបិ “អហំ, ភន្តោ, អាយស្មន្តោ បវារេមិ ធិដ្ឋេន វា សុតេន វា បរិសង្កាយ វា,
វេទតុ មំ អាយស្មា អនុកម្មំ ឧចាធាយ, បស្សន្តោ បដិករិស្សាមិ។
ធុតិយម្បី...បេ... តតិយម្បី អហំ, ភន្តោ, អាយស្មន្តោ បវារេមិ ធិដ្ឋេន វា សុតេន វា
បរិសង្កាយ វា, វេទតុ មំ អាយស្មា អនុកម្មំ ឧចាធាយ, បស្សន្តោ
បដិករិស្សាមី”តិ។

៤៤៨. បុព្ពកិច្ចំ សមាបេត្វា, អធិដ្ឋេយ្យវមេកកោ។ “អដ្ឋ មេ បវារណា
ចាតុទ្ទសីតិ វា បន្ទរសីតិ វា អធិដ្ឋាមី”តិ វត្ថុត្ថំ។

៤៤៩.

យស្មី វសន្តិ វា បញ្ច, ចត្តារោ វា តយោ ធុរេ;
បវារណំ ហរិត្វាន, ឯកេកស្សិតរីតរេ។

៤៥០.

តំ តំ បវារណំ កយិរុំ,
សិយា អាបត្តិ ធុក្កជំ;
សេសា ឧចោសថេ វុត្តា,
គាថាយោ ចេត្ត អាហារេ។

៤៥១.

បវារិតេវ សង្ឃម្ហិ, ចារិសុទ្ធិឧចោសថំ;
ករេយ្យ ធិន្ទវស្សោ វា, អវុត្តោ វា ធុបគតោ។

៤៥២.

ចាតុមាសិនិយា ចាបិ, កតេ សង្ឃេនុចោសថេ;
វុត្តវស្សោ បវារេយ្យំ, សថេ អប្បតរា សិយុន្តិ។

៤៦. សំវរនិទ្ទេសោ

សំវរោតិ -

៤៥៣.

ចក្កុសោតាទិភេទេហិ, រូបសទ្ធាទិកោចរេ;
អភិជ្ឈាទោមនស្សាទិ-ប្បវត្តី វិនិវារយេ។

៤៥៤.

និគ្គល្លោយ្យ សកំ ចិត្តំ, កិដ្ឋាធិវិយ ទុប្បសុំ;
សតិមាសម្មជាតោ ច, ចរេ សត្តិវិយាបថេតិ។

៤៧. សុទ្ធិនិទ្ទេសោ

សុទ្ធិតិ -

៤៥៥.

ទេសនាសំវារោ ឯដ្ឋិបច្ចវេក្ខណា ភេទតោ;
សុទ្ធិ ចតុត្ថិជា ចាតិមោក្ខសំវារសម្មតំ;
ទេសនាយវិសុទ្ធិត្តា, ទេសនាសុទ្ធិ វុច្ចតិ។

៤៥៦.

“ន បុនេវំ ករិស្ស”ន្តិ, ចិត្តាធិដ្ឋានសំវារា;
វុត្តោសំវារសុទ្ធិតិ, សុដ្ឋតិទ្រិយសំវារោ។

៤៥៧.

បហាយានេសនំ ធម្មេនុប្បាទេន្តស្ស ឯដ្ឋិយា;
សុទ្ធិត្តា ឯដ្ឋិសុទ្ធិតិ, វុត្តមាជីវនិស្សិតំ។

៤៥៨.

យោនិសោ បដិសង្កាយ, ចីវរំ បដិសេវតិ;
ឯវមាធិយថាវុត្ត-បច្ចវេក្ខណាសុដ្ឋនា;
បច្ចវេក្ខណាសុទ្ធិតិ, វុត្តំ បច្ចយនិស្សិតន្តិ។

៤៨. សន្តោសនិទ្ទេសោ

សន្តោសោតិ -

៤៥៩.

អប្បេន អនវេជ្ជេន, សន្តុជ្ជា សុលភេន ច;
មត្តញ្ញូ សុភរោ ហុត្វា, ចរេ សទ្ធម្ភការវោ។

៤៦០.

អតីតំ នានុសោចន្តោ, នប្បជប្បមនាគតំ;
បច្ចុប្បន្នេន យាបេន្តោ, សន្តុជ្ជាតិ បរុច្ចតីតិ។

៤៩. ចតុរាវក្ខនិទ្ទេសោ

ចតុរក្ខាតិ -

៤៦១.

ពុទ្ធានុស្សតិ មេត្តា ច, អសុភំ មរណាស្សតិ;
អារកត្តាទិនារហំ, សម្មា សាមញ្ញ ពុទ្ធតោ។

៤៦២.

សម្មាសម្ពុទ្ធសតិ វាទុស្សតិ យា បុនប្បនំ;
នវកេនេ ភគវតោ, ពុទ្ធានុស្សតិ សា គុណោ។

៤៦៣.

សីមជ្ឈសង្ឃេ សីមជ្ឈនេវតាសុ ច ឥស្សរេ;
ជនេ គោចរតាមម្ហិ, តត្ថចាធាយ មាទុសេ។

៤៦៤.

សត្វសត្រូវសុ សុខិតា, ហោរាវេរាភិអាទិនា;
បរិច្ឆ័ទ្ធ បរិច្ឆ័ទ្ធ, ភាវនា មេត្តភាវនា។

៤៦៥.

វណ្ណសណ្ឋានឌីកាស-ទិសតោ បរិច្ឆេទតោ;
វត្ថុបេត្វា កេសាទិ-កោដ្ឋាសេ អនុបុត្តតោ។

៤៦៦.

នាតិសីយញ្ច សណ្ឋកំ, វិក្កេបំ បដិពាហយំ;
បណ្ណាត្តិ សមតិក្កម្ម, មុញ្ញន្តស្សនុបុត្តតោ។

៤៦៧.

វណ្ណាអាសយសណ្ឋាន-គន្ធាកាសេហិ ភាវនា;
បដិក្កុលាតិ កោដ្ឋាសេ, ឧទ្ទុមាតាទិវត្ថុសុ;
គហេត្វា អសុភាការំ, បវត្តា ភាវនាសុភំ។

៤៦៨.

“មរណំ មេ ភវិស្សតិ, ជីវិតំ ឧច្ឆិទ្ធិស្សតិ;
មរណំ មរណំ វា”តិ, ភាវយិត្វាន យោនិសោ។

៤៦៩.

វេទកស្សេវុបដ្ឋានា, សម្មត្តិនំវិបត្តិតោ;
ឧបសំហារតោ កាយពហុសាធារណា តថា។

៤៧០.

អាយុឧត្តលតោ កាលវត្ថានស្សភាវតោ;

អន្ទានស្ស បរិច្ឆេទា, ភាវនា មរណស្សតីតិ។

៥០. វិបស្សនានិទ្ទេសោ

វិបស្សនាតិ -

៤៧១.

នាមរូបំ បរិគ្គយ្ហ, តតោ តស្ស ច បច្ចយំ;
ហុត្វា អភាវតោនិទ្ធា, ឧទយព្ពយបីឡនា។

៤៧២.

ទុក្ខា អវសវត្តិត្តា, អនត្តាតិ តិលក្ខណំ;
អាហេបេត្វាន សង្ខារេ, សម្មសន្តោ បុនប្បុនំ;
ចាបុណោយ្យានុបុព្វេន, សព្ពសំយោជនក្ខយន្តិ។

និកមនកថា

៤៧៣.

អធិសីលាធិចិត្តានំ, អធិបញ្ញាយ សិក្ខនា;
ភិក្ខុកិច្ចមតោ ខុទ្ទសិក្ខាយំ សមុទាហជា។

៤៧៤.

មហតោ កិត្តិសទ្ធស្ស, យស្ស លោកវិចារិនោ;
បរិស្សមោ ន សម្ពោតិ, មាលុតស្សេវ និច្ចសោ។

៤៧៥.

តេន ធម្មសិរីកេន, តម្កបណ្ណិយកេតុនា;

បេរេន រចិត្តា ធម្មវិន័យញ្ញាបសំសិតា។

៤៧៦.

ឯត្តាវតាយំ និដ្ឋានំ, ខុទ្ទសិក្ខា ឧបាគតា;
បញ្ចមត្តេហិ កាថានំ, សតេហិ បរិមាណតោតិ។

ខុទ្ទសិក្ខា និដ្ឋិតា។

។ នមោ តស្ស ភកវតោ អរហតោ សម្មាសម្ពុទ្ធស្ស។

ខុទ្ទសិក្ខា-បុរាណដីកា

កន្ថាវម្ភកថា

យោ ចំ ធិយមន្ទានំ, វិទិត្វា ទុក្ខំ ជនំ;
តថាបិ នាវតុជ្ឈន្តមនុកម្មាយ ចោទិតោ។

ពោធាយ បណីធី កត្វា, បត្តោ សម្ពោធិមុត្តមំ;
តស្ស ចាទេ នមស្សិត្វា, ធម្មំ សង្ឃញ្ញា សាធុកំ។

បុញ្ញាចរិយចាទេសុ, វេបេត្វា សីសមត្ថនោ;
បេរេន ធម្មសិរិនា, ជីវសីលេន យា កតា។

“អាទិតោ ឧបសម្បន្នសិក្ខិតត្ថ”ន្តិអាទិនា;
ខុទ្ទសិក្ខា សមាសេន, តស្ស អត្ថវិនិច្ឆយំ។

លិខិត្យមិ ហិតត្ថាយ, អាទិកម្មិកភិក្ខុនំ;
តត្ថ យុត្តំ គហេតព្ពមយុត្តំ តុជ្ឈិតព្ពកន្តិ;

កន្លាវម្ភកថាវណ្ណា

(ក) ឯត្ថាបា - កតមា ខុទ្ទសិក្ខា, កថំ សិក្ខិតត្ថា, កស្មា សិក្ខិតត្ថា, កេ
សិក្ខិត្តិ, កេ សិក្ខិតសិក្ខាតិ? វុច្ចតេ - អធិសីលអធិចិត្តអធិបញ្ញាវសេន
តិស្សោ សិក្ខា, គន្ធរសេនេត្ថ សង្ខិបិត្វា វុត្តត្ថា តទ្ធិបនោ គន្លោ “ខុទ្ទសិក្ខា” តិ
វុច្ចតិ, អថ វា “ខុទ្ទំ អនេលកំ មធុបដល” ត្ថិអាទីនិវិយ សិក្ខាកាមាណំ មធុរតាយ
ខុទ្ធា ច តា សិក្ខា ចាតិ ខុទ្ទសិក្ខា, អថ វា “ខុទ្ធបុត្តម្ហិ សមណោ ចោស
ម” ត្ថិអាទីសុវិយ ពហុវិធាបិ ខុទ្ធា ច តា សិក្ខិតត្ថោ តា សិក្ខា ចាតិ ខុទ្ទសិក្ខា។
អធិសីលសិក្ខា បនេត្ថ ចារិត្តវារិត្តវសេន ធុរិធម្មិ សីលំ យថានុសិដ្ឋំ
បដិបទ្ឋមាទេន តប្បដិបក្ខេ កិលេសេ តទ្ធម្មប្បហានវសេន បដហន្តេន
សិក្ខិតត្ថោ, អធិចិត្តសិក្ខា បន យថាវុត្តសុ អារម្មណេសុ
អភិយោគករណាវសេន ឈានប្បដិបក្ខានំ នីវរណាគណានំ វិក្ខម្ពនប្បហានំ
កុរុមាទេន សិក្ខិតត្ថោ, អធិបញ្ញាសិក្ខា បន យថានុរូបំ សមុច្ឆេទវសេន
សានុសយេ កិលេសេ សមុច្ឆិន្តន្តេន សិក្ខិតត្ថោ។

កស្មា សិក្ខិតត្ថាតិ ឯត្ថ -

ជាតិអាទីហិ ធុរេក្ខហិ, អនេកេហិ ឧបទ្កតំ;
ខន្ធលោកំ ជហិត្វាន, បត្តំ ខេមំ បុរំ សិរី។

កល្យាណបុគ្គលេន សហ សត្វ សេក្ខា សិក្ខិត្តិ។ អរហន្តោ សិក្ខិតសិក្ខា។

យេ វីតមោហា មុនិបុត្តវស្ស;
សិស្សេសុ អគ្គា មុនិនា បសត្ថា;
តេ ភីសុ សិក្ខាសុ សមត្ថសិក្ខា;
តតោ បរេ កេន សមត្ថសិក្ខាតិ។

អាធិតោតិ ឯត្ថ អាធិម្ហិយេវាតិ អត្ថោ, អាធិតោ បដ្ឋាយាតិ វា។ ឧបសម្បន្នេន
 ច ឧបសម្បន្នាយ ច សិក្ខិតតំ ឧបសម្បន្នសិក្ខិតតំ។ សហ មាតិកាយ
 សមាតិកំ។ បុព្វេ វុត្តប្បការំ ឧទ្ទសិក្ខំ បវក្ខាមិ អាទរេន, បការេន វា វក្ខាមិ
 រតនត្ថយំ វន្តិតាតិ អត្ថោ។ អបិច ថេរោ អាធិតោតិ វេទនេន សធាបព្ពជិតានំ
 កុលបុត្តានំ អាលសិយនោសេន អប្បដិបដ្ឋន្តានំ អញ្ញាណនោសេន អញ្ញថា
 បដិបដ្ឋន្តានំ សំវេកំ ជនេតិ។ កថំ? អតិទុល្លភំ ខណ្ឌសមវាយំ បដិលភិត្វា
 តម្លឺណំ ន កុសីនេន វា និវត្តកកថាបសុតេន វា វីតិនាមេតតំ, កី កាតតំ?
 អាធិតោ បដ្ឋាយ និរន្តរេវ ភីសុ សិក្ខាសុ អាទរោ ជនេតព្ពោតិ។ ឯត្ថាហា - កី
 តំ រតនត្ថយំ នាម, យំ វន្តិតា ថេរោ ឧទ្ទសិក្ខំ បវក្ខតីតិ? វុច្ចតេ - ពុទ្ធរតនំ
 ធម្មរតនំ សង្ឃរតនន្តិ ឥមាទិ តិណិ រតនាទិ។ តានិ ហិ រតិជននដ្ឋេន
 “រតនាទី” តិ វុច្ចន្តិ។ អបិច -

“ចិត្តិកតំ មហាគ្យញ្ច, អតុលំ ទុល្លភទស្សនំ;
 អនោមសត្តបរិភោគំ, រតនំ តេន វុច្ចតី” តិ។ (ធិ. និ. អដ្ឋ. ២.៣៣; សំ. និ.
 អដ្ឋ. ៣.៥.២២៣; ខុ. ចា. អដ្ឋ. ៦.៣; សុ. និ. អដ្ឋ. ១.២២៦; មហានិ. អដ្ឋ.
 ៥០; ឧទា. អដ្ឋ. ៤៥) -

ឥមិស្សា កាថាយ វសេន រតនត្ថោ វេទិតព្ពោ។

មាតិកាវណ្ណនា

(១-ជ) ឥទានិ “សមាតិក” ន្តិ វុត្តត្ថា មាតិកំ តាវ ទស្សេតុំ “ចារាជិកា ច
 ចត្តារោ” តិអាធិ អារទ្ធី។ សព្វសិក្ខានំ បន មូលភូតត្ថា អធិសីលសិក្ខាវ បឋមំ
 វុត្តា។ “សីលេ បតិដ្ឋាយា” តិ (សុំ. និ. ១.១.២៣, ១៩២; បេជកោ. ២២; មិ. ប. ២.១.៩)
 ហិ វុត្តំ។ តត្រាបិ មហាសាវដ្ឋត្ថា, មូលច្នេដ្ឋវសេន បវត្តនតោ ច សព្វបឋមំ

ជាតិកត្តាតិ ចារាជិកាវ បឋមំ វុត្តាតិ។ ឥនាទិ យថាជិត្តត្ថានិ មាតិកាបទានិ
បដិចាជិយាវិត្តាវេត្វា ទស្សេតុំ “ចារាជិកា ច ចត្តារោ”តិ បឋមបទំ ឧទ្ធចំ,
តស្សយមត្ថោ - ចារាជិកាតិ បរាជិតា បរាជយមាបន្នា, សិក្ខាបទំ
អតិក្កមិត្វា តេនេវ អាបត្តិ អាបន្និត្វា, តាយ វា បរាជយមាចាទិតានមេតំ
អធិវេទនំ, តេ បន ចត្តារោតិ វុត្តំ ហោតិ។

១. ចារាជិកនិទ្ទេសវណ្ណានា

១-២. ឥនាទិ តេ ទស្សេតុំ “មគ្គត្ថយេ”តិ អាទិ អារទ្ធុំ។ តត្ថ
មនុស្សមនុស្សតិវច្ឆានគតានំ វសេន តិស្សោ ឥត្ថិយោ, តយោ
ឧកតោព្យញ្ញនកា, តយោ បណ្ឌាកា, តយោ បុរិសាតិ ចារាជិកាវុត្តក្ខតានំ
និមិត្តានំ និស្សយា ធានសមត្ថា ហោន្តិ, តេសំ
វច្ឆមគ្គប្បស្សវមគ្គមុខមគ្គវសេន តយោ មគ្គា។ តត្ថ មនុស្សិត្ថិយា តយោ,
អមនុស្សិត្ថិយា តយោ, តិវច្ឆានគតិត្ថិយា តយោតិ នវ, តថា
មនុស្សឧកតោព្យញ្ញនកាទីនំ។ មនុស្សបណ្ឌាកាទីនំ បន វច្ឆមគ្គមុខមគ្គវសេន
ទ្វេទ្វេ កត្វា ធន, តថា មនុស្សបុរិសាទីនន្តិ សព្វេសំ វសេន តីស មគ្គា ហោន្តិ។ តេ
សព្វេ បរិគ្គហេត្វា ឥធន “មគ្គត្ថយេ”តិ វុត្តំ, តស្មី មគ្គត្ថយេតិ អត្ថោ។
អនិក្ខត្តសិក្ខោតិ ភិក្ខុការតោ ចរិតុកាមតាចិត្តន យថាលក្ខណំ
អបច្ឆក្ខាតសិក្ខោតិ អត្ថោ។ សន្តតសន្តតេតិ វុត្តាទីសុ យេន កេនចិ សន្តតេ វា
អសន្តតេ វា។ អល្លោកាសេតិ មគ្គត្ថយស្ស បកតិវាតេន អសម្ពុជ្ជប្បទេសេ។
និមិត្តន្តិ អង្គជាតំ។ សំសន្តតំ វា អសន្តតំ វាតិ អត្ថនោ អង្គជាតំ វុត្តាទីនំ
អញ្ញាតវេន បដិច្ឆន្តំ វា អប្បដិច្ឆន្តំ វា។ ឧចាទិណ្ឌាន្តិ អនជ្ជកាយប្បសាទំ។
វុត្តប្បការេ មគ្គត្ថយេ បវេសន្តោ ចុតោ ចារាជិកោតិ សម្ពន្ធោ។
នជ្ជកាយប្បសាទំ បន បីឡកំ វា ចម្មទិលំ វា លោមំ វា បវេសន្តស្ស ទុក្ខដំ,

មនុស្សានំ បន ជីវមានកសរីរេ អក្ខិណសាកណ្ណាច្ឆិទ្ធពុត្តិកោសេសុ
សត្តកាធិហិ កតវណោ វា មេដុនរាគេន តិលតីជមត្តម្យិ អង្គជាតំ បវេសន្តស្ស
ដុល្លច្ចយំ, អវសេសសរីរេសុ ឧបកក្ខកាធិសុ ច ទុក្ខជំ។ តិវច្ឆានគតានំ
ហត្ថិអស្សកោណាគទ្រុកឌីដ្ឋមហីសាធិនំ ឆាសាយ ដុល្លច្ចយំ, តថា តេសំ
វត្តិកោសេសុ។ សព្វេសម្យិ តិវច្ឆានគតានំ អក្ខិកណ្ណាវណេសុ ទុក្ខជំ, តថា
តេសំ អវសេសសរីរេសុបិ។

ឥធានិ បវេសនំ នាម នកោវលំ អត្ថបក្កមេនេវ ហោតិ, ភិក្ខុបច្ឆត្តិកាធិនំ
បន វសេន បរូបក្កមេនាបិ ហោតិ, តត្ថាបិ សេវនចិត្តេ សតិ ចារាជិកោ
ហោតីតិ ធស្សនត្ថំ “អថ វា” តិអាធិ វុត្ថំ។ តស្សត្ថោ - យោ ភិក្ខុ
បវេសនបរិដ្ឋបិតឧទ្ធករណក្ខណេសុ សាធិយតិ, តស្មី ខណេ សេវនចិត្តំ
ឧបដ្ឋបេតិ, សោបិ ចារាជិកោ ហោតិ។ យោ បន ភិក្ខុ សព្វសោ អសាធិយន្តោ
អាសិវិសមុខំ អង្គារកាសុញ្ញា បរិដ្ឋវិយ មញ្ញាតិ, សោ និប្បរាជោ ហោតិ។ ឯត្ថ
បិតំ នាម សុក្កវិស្សជ្ជិសមយប្បវត្តិ។

បឋមំ។

៣-៤. ឥធានិ ទុតិយំ ធស្សនត្ថំ “អាធិយេយ្យា” តិអាធិមាហា។
“អាធិយេយ្យា” តិអាធិនំ បធានំ “អធិន្នំ ថេយ្យចិត្តេន ភវេ ចារាជិកោ” តិ ឥមិនា
សម្ពុន្នោ។ អាធិយេយ្យាតិ អាមាធិ អភិយុញ្ញិក្ខា យោ ភិក្ខុ គណ្ហេយ្យ, សោ ភវេ
ចារាជិកោតិ អត្ថោ។ ឯវំ សេសេសុបិ។ ហារេយ្យាតិ វេតនេន វា មិត្តភារេន វា
អញ្ញាស្ស ភណ្ឌំ ហារេន្នោ បុន ថេយ្យចិត្តេ ឧប្បន្នេ “សីសេ ភារំ ថេយ្យចិត្តោ
អាមសតី” តិអាធិនា គណ្ហេយ្យាតិ អត្ថោ។ អវហារេយ្យាតិ “ឧបនិក្ខត្តំ ភណ្ឌំ
‘ទេហិ មេ ភណ្ឌ’ ន្តិ វុច្ឆមាធនោ ‘នាហំ គណ្ហាមី’” តិអាធិនា អវហារេយ្យា។ ឥរិយាបថំ
កោបេយ្យាតិ “សហភណ្ឌាហារកំ នេស្សាមី” តិ តេនេវ បុរិសេន តំ នេតុំ តស្ស

គមនបថំ វាវេត្វា អញ្ជោន មគ្គេន តំ សន្តវេត្វា នេតិ, ឯវំ នេន្ទស្ស តស្ស
បុរិសស្ស បឋមចានេ ធុល្លច្ចយំ, ធុតិយចាធុទ្វារេ ចារាជិកំ។ “ថលដ្ឋំ ភណ្ណំ
ថេយ្យចិត្តោ អាមសតី” តិអាទិនា ហំនា ចាវេយ្យ។ បរិកប្បិតដ្ឋានំ វា សុត្តយាតំ
វា អតិក្កាមេន្តោ សន្តតំ វិវិតនាមេយ្យ។ យំ កិញ្ចិ បរបរិគ្គហិតំ សស្សមិកំ
ភណ្ណំ តេហិ សាមិកេហិ កាយេន វា វាចាយ វា ន ទិន្នន្តិ អទិន្នំ។

ឥនានិ ន ឥមិនាវ អាការេន អវហារកោ ចារាជិកោ ហោតិ, អញ្ញាថាបិ
ហោតីតិ ទស្សេតុំ “អថ វា” តិអាទិ វុត្តំ។ ថេយ្យាវហារកោ ច ពលាវហារកោ ច
កុសាវហារកោ ច បដិច្ចន្ទាវហារកោ ច បរិកប្បាវហារកោ ច ភវេ
ចារាជិកោតិ សម្ពន្ធា។ តត្ថ ថេយ្យាវហារោ នាម សន្និច្ឆេនាទីហិ វា
កំសក្ខដមានក្ខដតុលាក្ខដាទីហិ វា វេត្វាត្វា គហាណំ។ បសយ្ហាវហារោ
ពលាវហារោ។ កុសសន្តមនំ កត្វា បរកោដ្ឋាសគ្គហាណំ កុសាវហារោ។
បរភណ្ណំ បំសុអាទិនា បដិច្ឆាទេត្វា សាមិកេសុ អបស្សិត្វា គតេសុ បច្ឆាគន្ធា
គហាណំ បដិច្ចន្ទាវហារោ។ បរិកប្បាវហារោ បន ធុរិដោ ភណ្ណោកាសវសេន។
តត្ថ “សាជកោ ចេ, គណ្ហិស្សមិ, សុត្តព្វោ, ន គណ្ហិស្សមី” តិ ភណ្ណំ
បរិកប្បេត្វា អន្ធការេ បសិព្ពកំ គណ្ហាតិ។ តត្ថ ចេ សាជកោ ហោតិ,
ធុទ្វារេយេវ ចារាជិកំ។ សចេ សុត្តំ ហោតិ, រក្ខតិ, បុន “សុត្ត” ត្ថិព្វាត្វាបិ “យំ
លទ្ធិ, តំ គហោតត្ថ” ត្ថិ ធុគ្គណ្ហោន្តោ ធុទ្វារេយេវ ចារាជិកំ, អយំ ភណ្ណាបរិកប្បោ។
ធុកាសបរិកប្បោ គព្ពន្ធាវប្បមុខិហារាទីនំ វសេន បរិច្ឆេទំ ករោតិ “សចេ មំ
ឯត្ថន្តវេ បស្សន្តិ, ទស្សមិ, នោ ចេ បស្សន្តិ, គណ្ហិត្វា គច្ឆាមី” តិ, តស្ស តំ
បរិកប្បិតបរិច្ឆេទំ អតិក្កមន្តស្ស បទវាវេន ចារាជិកំ វេទិតព្ពំ, អយំ
ធុកាសបរិកប្បោ។

ឥតនាធិ ឥមស្មី អធិន្ទាធានេវិនិច្ឆយនយំ ធនេស្សតុ
“ភណ្ណកាលគ្សទេសេហី”តិអាធិ វុត្តំ។ ឯត្ថាតិ អធិន្ទាធានេវិនិច្ឆយោតិ
វិនិច្ឆយោ កាតត្តោតិ អត្តោ។ តត្ថ កេនចិ ភិក្ខុនា “មយា ឥទំ នាម ភណ្ណំ
ថេយ្យចិត្តេន គហិត”ន្តិ វុត្តំ វិនយធរេន សហសាវ តំ អាបត្តិ អនាហេបេត្វា
តស្ស ភណ្ណាស្ស សាមិកអស្សមិកភារំ ឧបបរិក្ខិត្វា យទិ សស្សមិកំ, តស្ស
ភណ្ណាស្ស អគ្សវសេន អាបត្តិយា ការេតត្តោ។ សថេ និរាលយកាលេ គហិតំ,
ចារាជិកេន ន ការេតត្តោ, អយំ ភណ្ណាវសេនវិនិច្ឆយោ។

កាលោតិ អវហារកាលោ។ តទេវ ហិ ភណ្ណំ កធាចិ មហាគ្សំ ហោតិ,
កធាចិ អប្បគ្សំ, តស្មា យស្មី កាលេ អវហជំ, តស្មី កាលេ យោ តស្ស អគ្សោ,
តេន អគ្សេន អាបត្តិយា ការេតត្តោ, អយំ កាលវសេនវិនិច្ឆយោ។

អគ្សោតិ ភណ្ណាគ្សោ។ នវភណ្ណាស្ស ហិ យោ អគ្សោ, សោ បច្ឆា បរិហាយតិ,
តស្មា សព្ពទា ភណ្ណំ បកតិអគ្សវសេនេវ ន ការេតត្តំ, អយំ អគ្សវសេន
វិនិច្ឆយោ។ ទេសោតិ អវហារទេសោ។ ភណ្ណាជ្ជានទេសេ ហិ ភណ្ណំ អប្បគ្សំ
ហោតិ, អញ្ញត្ថ មហាគ្សំ, តស្មា យស្មី ទេសេ ភណ្ណំ អវហជំ, តស្មីយេវ ទេសេ
អគ្សេន ការេតត្តោ, អយំ ទេសវសេនវិនិច្ឆយោ។

បរិភោគេនចិ សាដកាធិកស្ស ភណ្ណាស្ស អគ្សោ បរិហាយតិ, តស្មា តស្ស
បរិភោគវសេន បរិហីនាបរិហីនភារោ ឧបបរិក្ខិតត្តោ, អយំ បរិភោគវសេន
វិនិច្ឆយោ។

ទុតិយំ។

៥. ឥតនាធិ តតិយំ ធនេស្សតុ “មនុស្សវិគ្គហ”ន្តិអាធិ អារទ្ធុំ។ តត្ថ
មនុស្សវិគ្គហន្តិ បដិសន្ធិវិញ្ញាណេន សន្ធិ ឧប្បន្នំ កលលរូបំ អាធិ កត្វា

បកតិយាវីសតិវស្សសតាយុកស្សសត្តស្សយាវ មរណកាលា ឯត្ថន្តរេ
អនុបុព្វេន វុទ្ធិប្បត្តា អត្តភារោ, ឯសោ មនុស្សវិគ្គហោ នាម, ឯវរុបំ
មនុស្សវិគ្គហន្តិ អត្តោ។ ចិច្ចាតិ វេទកចេតនាវសេន សញ្ញោតេត្វា បកប្បេត្វា
អភិវិត្វាវីតិក្កមោតិ អត្តោ។ ជីវិតា វាវិយោជយេតិ វុត្តប្បការំ
មនុស្សវិគ្គហំ កលលកាលេបិ តាបនមន្ទនេហិ វា ភេសជ្ជៈសម្មទានេន វា
តតោ វា ឧទ្ទម្មិ តទន្ទុបេន ឧបក្កមេន សន្តតិវិកោបនវសេន យោ ជីវិតា
វិយោជយ្យ, សោ ចុតោ ភវេតិ សម្ពន្ធោ។ កិញ្ចាភិយ្យោ - “សត្តហារកំ
វា” តិអាទិ វុត្តំ។ ឯត្ថ ហារតីតិ ហារកំ, កី ហារតិ? ជីវិតំ, ហារិតព្ពន្ធិ វា ហារកំ,
ឧបនិក្ខិបិតព្ពន្ធិ អត្តោ, សត្តញ្ច តំ ហារកញ្ចាតិ សត្តហារកំ។ អស្សាតិ
មនុស្សវិគ្គហស្ស។ យថា មនុស្សវិគ្គហោ ឥច្ឆិតិច្ឆិតក្ខណោ តំ អសិអាទិសត្តំ
បដិលភតិ, តថា សយំ មរណាចេតនោ មរណាធិប្បាយោ ហុត្វា
ឧបនិក្ខិបេយ្យ។ សោបិ ចុតោ ភវេតិ អត្តោ។ ឯតេន ថាវរប្បយោគំ ទស្សេតិ។

៦-៧. ឥទានិ “មរណាវណ្ណំ វា សំវណ្ណោយ្យ” តិអាទិវិធី ទស្សេតុំ “តាហោយ្យ
មរណ្ហាចាយំ, វេទយ្យ មរណោ គុណ” តិវុត្តំ។ តត្ថ “សត្តំ វា អាហារ, វិសំ វា ខាទ,
វដ្តយា វា ឧព្ពន្ធិត្វា កាលំ ករោហី” តិអាទិនា នយេន មរណត្ថាយ ឧចាយំ
តាហោយ្យ។ មរណាសំវណ្ណានា បនេត្ត ពហុវិធា “កាយេន សំវណ្ណាតិ, វាចាយ
កាយវាចាយ ទូតេន លេខាយ វា សំវណ្ណាតិ” តិ វុត្តត្តា។ តត្ថ កាយេន
សំវណ្ណាតិ នាម កាយេនវិញ្ញាបេតិ។ “យោ បចាតេ បបតនាធិនិ កត្វា មរតិ,
សោ ធនំ វា លភតិ, យសំ វា លភតិ, សគ្គំ វា គច្ឆតិ” តិអាទិនា នយេន
សំវណ្ណាតិ, អាបត្តិ ធុក្កជស្ស។ តស្ស វេចនំ សុត្វា កោចិ “មរិស្សាមី” តិ ធុក្កំ
វេទនំ ឧប្បាទេតិ, ធុល្លច្ឆយំ។ មរតិ ចេ, ចារាជិកំ។ ឯវំ សេសេសុបិ។ ទូតេន
សំវណ្ណាចាយំ បន ទូតស្ស សាសនំ អាហោចាបេតិ “ឯវំ អាហោចេហី” តិ, “យោ ឯវំ
មរតិ, សោ ធនំ វា លភតិ” តិ សព្វំ បុរិមសទិសមេវ។ លេខាយ សំវណ្ណាតិ នាម

គឺវិបត្តិតបុរាណាទិលេខំ លិខតិ, “យោ ឯវំ មរតី” តិអាទិ វុត្តនយមេវ។ ឯត្ថាបិ
យោ មរណ្ណាចាយំ វា គាហាយ្យ, មរណោ វា គុណំ វាទេយ្យ, សោ ចុតោ ករេតិ
សម្ពុទ្ធោ។

ឥធានិ បន ឥមស្ស មនុស្សវិគ្គហស្ស ធិត្ថិធនេ បយោគេ ទស្សេតុំ
“បយោគា” តិអាទិ អារទ្ធំ។
សាហត្ថិកនិស្សគ្គិកអាណត្ថិកថាវរ ឥទ្ធិមយវិជ្ជាមយានំ វសេន តស្ស
មនុស្សវិគ្គហស្ស ធម្មយោគាតិ អធិប្បាយោ។ តត្ថ សាហត្ថិកោតិ សយំ
មារេន្តស្ស កាយេន វា កាយប្បដិពទ្ធេន វា បហារណំ។ និស្សគ្គិកោតិ ទូរេ ឋិតំ
មារេតុកាមស្ស កាយាទីហិ ឧសុសត្ថិយន្តចាសាណាទិនំ និស្សន្ននំ។
អាណត្ថិកោតិ “អសុកំ នាម មារេហិ” តិ អញ្ចំ អាណាបេន្តស្ស អាណាបនំ។
ថាវរោតិ ឌីចាតក្ខណានំ, អបស្សេនសិរិដានំ, អសិអាទិនំ ឧបនិក្ខិបនំ,
តទ្ធាកាទីសុ វិសសម្មយោជនំ, រូបបហារោតិ ឯវមាទិ។ កម្មវិចាកជាយ
ឥទ្ធិយា បយោជនំ ឥទ្ធិបយោគំ។ មារណត្ថាយ វិជ្ជានំ បរិជប្បនំ វិជ្ជាមយោតិ។

ឥធានិ ឥមេសុ ធនុ បយោគេសុ អាណត្ថិយំ សង្កេតវិសង្កេតតំ ទស្សេតុំ
“កាលវត្ថាវុធិវិយាបថា” តិអាទិមាហា។ តត្ថ កាលោតិ
បុព្វណ្ណសាយន្តាទិកាលោ ច យោព្ពនថាវិយាទិកាលោបិ ច។ ឥមេសុ យំ កិញ្ចំ
កាលំ និយមេត្វា “ឥមស្មី នាម កាលេ មារេហិ” តិ អាណាត្ថោ សចេ តស្មីយេវ
កាលេ មារេតិ, អាណាត្ថិក្ខណោយេវ ចារាទិកំ។ សចេ និយមិតកាលតោ បុរេ
វា បច្ឆា វា មារេតិ, អាណាបកោ មុច្ចតិ។ វត្ថុតិ មារេតញ្ចោ បុគ្គលោ។ សចេ
អាណាត្ថោ តមេវ មារេតិ, អាណាបកស្ស អាណាត្ថិក្ខណោយេវ ចារាទិកំ។ អថ
អញ្ចំ មារេតិ, អាណាបកោ មុច្ចតិ។ ឯវំ សេសេសុបិ វុត្តនយេនេវ វិនិច្ឆយោ
វេទិតញ្ចោ។ អាវុធគិ អសិអាទិ។ ឥវិយាបថោតិ មារេតត្ថស្ស កមនំ វា និសង្ខា

វាតិ ឯវមាទិកោ។ កិរិយាវិសេសោតិ វិជ្ជនំ វា ធននំ វា ភេទនំ វា សូលារោបនំ
វាតិ ឯវមាទិកោ។ ឌុកាសោតិ គាមោ វា វនំ វា គេហំ វាតិ ឯវមាទិកោ។ ឥមេសុ
យថា យថា វេជកោ អាណាត្ថោ, តថា តថា កតេ អាណាបកស្ស អាបត្តិ,
អញ្ញថា កតេ វិសង្កេតោ ហោតិ។ អាណាត្ថិយំ បន អយំ វិសេសោ “អធិដ្ឋាយាតិ
អធិដ្ឋហិត្វា អាណាបេតិ ឯវំ វិជ្ជ, ឯវំ បហរ, ឯវំ យាតេហី” តិ វុត្តាយ ចាឡិយា
លត្តតិ ព្រាតញ្ចោ។

តតិយំ។

៨-៩. ឥនាទិ ចតុត្ថំ ទស្សេតុំ “ឈានាទិភេទ” ត្ថិអាទិមាហ។ តស្សត្ថោ -
“ឈានំ វិមោក្ខោ សមាធិ សមាបត្តិ ញ្ញាណទស្សនំ មគ្គការវនា ជលសង្ខិកិរិយា
កិលេសប្បហានំ វិនិវរណតា ចិត្តស្ស សុញ្ញាតារេ អភិរតី” តិ ឯវំ វុត្តំ
ឧត្តរិមនុស្សធម្មំ អត្ថនិ នត្ថិតាយ នោសន្តំ “មយិ អត្ថី” តិ អត្ថនិ វា តំ “អហំ ឯត្ថ
សន្និស្សមី” តិ អត្តានំ វា តត្ថ ឧបនេត្វា ធិបេន្តោ ចុតោ ភវេ។ កោដ្ឋាសំ វាតិ ឯត្ថ
“ឈានលាភី, វិមោក្ខលាភី, សមាធិលាភី, សមាបត្តិលាភីម្ហី” តិ ឯវមាទិនា
នយេន កោដ្ឋាសតោ វាតិ អត្ថោ។ ឯកេកំ វាតិ “បឋមស្ស ឈានស្ស លាភី,
ទុតិយស្ស ឈានស្ស លាភីម្ហី” តិ ឯវមាទិនា នយេន ឯកេកំ វាតិ អត្ថោ។
“អតីតភវេ សោតាបន្នោម្ហី” តិ វេទតោ អតីតភវំ សន្ធាយ កចិតត្តា ចារាជិកំ
នត្ថិ, តស្មា “បច្ចុប្បន្នភវស្សិត” ត្ថិ វុត្តំ, តស្ស បច្ចុប្បន្នភវនិស្សិតំ កត្វាតិ
អត្ថោ។ អញ្ញាបនេសវហិតន្តិ “យោ តេ វិហារេ វេសតិ, សោ ភិក្ខុ បឋមស្ស
ឈានស្ស លាភី” តិ អាទិនា នយេន អញ្ញាបនេសំ វិនាតិ អត្ថោ។ ឯវំ ធិបេន្តោ ហិ
ចុល្លច្ចយមាបន្នតិ។ ធិបេន្តោតិ “បឋមំ ឈានំ សមាបន្នី, សមាបន្នមិ,
សមាបន្នោ, បឋមស្ស ឈានស្ស លាភីម្ហី, វេសីម្ហី, សង្ខិកតំ អស្ស” តិ ឯវមាទិនា
នយេន ធិបេន្តោតិ អត្ថោ។ “អធិគតោ” តិ មាណោ អធិមាណោ, សោ យស្ស នត្ថិ,

សោ អនិច្ចារិកា។ កេន ឯវំ ធិបេន្តោតិ ចេ? តំ ធស្សេតុំ “កាយេន
វាចា” តិ អាទិ វុត្តំ, កាយេន វា វាចាយ វា តទុកយេន វា តិ អត្ថោ។ វិញ្ញត្តិបថេតិ
យត្ថ បិតោ មនុស្សជាតិកោ គហដ្ឋោ វា បព្ពជិតោ វា តស្ស វេចនំ
បកតិសោតេន សុត្វា សមនន្តរមេវ “ឥមំ នាម ឯស វេទតិ” តិ ជាតាតិ, តត្ថ
ឋត្វា ធិបេន្តោ ចុតោ ភវេ, ន ទេវព្រហ្មាធិសុ អញ្ញាតវេន ញាតេតិ អត្ថោ។

ចតុត្ថំ។

១០. ឥនាទិ ចតុន្ទម្បិ សាធារណវិនិច្ឆ័យំ វុត្តំ “ចារាជិកេតេ
ចត្តារោ” តិ អាទិមាហ។ តត្ថាយំ សង្ខេបោ - ចត្តារោបិ ឯតេ ចារាជិកា
“ឯកកម្មំ ឯកុទ្ទេសោ សមសិក្ខតា” តិ ឯវំ វុត្តសំវាសស្ស អភព្ភតាយ
អសំវាសា, យថាបុរេ បុព្វេ គិហិកាលេ ច អនុបសម្បន្នកាលេ ច អសំវាសិកា,
ឯវំ បច្ឆា ចារាជិកំ អាបន្នាបិ អសំវាសាតិ។ កិញ្ចា ភិយ្យោ - អភព្ភា ភិក្ខុភារាយ
បុន តេន អត្តភារេន ឧបសម្បទាយ អវត្តតាយ ឧបសម្បន្នា ភវិតុម្បិ អភព្ភាតិ
អត្ថោ។ កី វិយាតិ ចេ? សីសង្ខន្នោ ជីវិតុំ, យថាបិ សីសង្ខន្នោ តេន អត្តភារេន
បុន ជីវិតុំ អភព្ភោ, ឯវមិមេ ចត្តារោតិ អធិប្បាយោ។

១១. ឥនាទិ ឥមេសុ ចតុសុ ចារាជិកេសុ យេ បរិយាយាណាត្ថីហិ សម្ពុវន្តិ, តេ
ធស្សេតុំ “បរិយាយោ ចា” តិ អាទិ វុត្តំ។ តត្ថ បរិយាយោតិ មរណាធិប្បាយស្ស
កាយបយោគោ វា វេចបយោគោ វា។ តស្មា “យោ វ្យាទិសេ មុហុត្ថេ សត្តំ វា
អាហរិត្វាវិសំ វា ខាទិត្វា សោញ្ញាធិសុ វា បបតិត្វា មរតិ, សោ ជនំ វា លភតិ,
យសំ វា លភតិ” តិ អាទិនា នយេន មរណំ អភិនន្តន្តោ “ឥទំ សុត្វា យោ កោចិ
មរត្វ” តិ យោ បរិយាយេន វេទតិ, តំ សុត្វា សចេ កោចិ តថា មរតិ, ចារាជិកំ។
និយមិតេន បន យំ សន្ធាយ វុត្តំ, តស្សេវ មរណោ ចារាជិកំ។ អាណាត្ថិ បន
វុត្តត្ថាយេវ។ តតិយេ មនុស្សវិគ្គហចារាជិកេ លព្ពតីតិ សម្ពុន្នោ។ ទុតិយេ បន

អធិន្ទានានេ អាណត្តិ វេ លព្ពតិ, ន បរិយាយោតិ អត្ថោ។ កស្មា នំ បរិយាយេន
នាបន្នីតិ? យថា មនុស្សវិគ្គហេ “មរណវណ្ណំ វា សំវណ្ណោយ្យ” តិ វុត្ថំ, តថា
ឥធម អធិន្ទានានេ “វណ្ណំ វា សំវណ្ណោយ្យ” តិ អវុត្ថត្ថោ។ សេសេសូតិ
បឋមចតុត្ថេសុ បរិយាយាណាត្តិទ្វយំ ន លព្ពតិ អត្ថោ។

១២. ឥនាទិ ចតុសុបិ យថាសម្ភវំ អង្គកេទំ ទស្សេតុំ
“សេវេតុកាមតាចិត្ត” ត្ថិអាទិ វុត្ថំ។ តត្ថ មេដុនធម្មស្សាតិ
មេដុនធម្មចារាជិកស្ស។ ពុធាតិ វិនយធរា។

១៣. មនុស្សសន្តិ មនុស្សសន្តកតា។ ឯតេន បេតតិវច្ឆានគតបរិគ្គហេសុ
អនាបត្តិ ធិបិតំ ហោតិ។ តថាសញ្ញាតិ មនុស្សសន្តកវសេន
បរិបរិគ្គហិតសញ្ញាតិ អត្ថោ។ វុត្ថុនោ គរុតាតិ បញ្ចមាសកំ វា
អតិរេកបញ្ចមាសកំ វា តទគ្គនកំ ភណ្ឌំ វា ហោតិ អត្ថោ។ អវហារោ ចាតិ
បញ្ចវិសតិយា អវហារេសុ យេន កេនចិ អវហារោ ហោតិ អត្ថោ។
អធិន្ទានាហេតុយោតិ អធិន្ទានាចារាជិកស្ស ឯតាទិ បញ្ច អង្គានីតិ
អធិប្បាយោ។

១៤. ចាណោ មនុស្សកោតិ មនុស្សជាតិកចាណោ។ តស្មី ចាណោ
ចាណាសញ្ញាតា។ ឃាតចេតនាតិ វេជកចេតនា។ បយោគោតិ តំសមុដ្ឋិតោ
សាហាត្តិកាធិនំ ធន្នំ បយោគានំ អញ្ញាតបយោគោ។ តេន បយោគេន មរណំ។
បញ្ចេតេ វេជហេតុយោតិ មនុស្សវិគ្គហាចារាជិកស្ស បញ្ច អង្គានីតិ អត្ថោ។

១៥. អសន្តតាតិ ឧត្តរិមនុស្សធម្មស្ស អត្ថនិ អសន្តតា ចាតិ អត្ថោ។
ចាបមិច្ឆតាយារោចនាតិ ឥមិនា យោ កេវលំ ចាបមិច្ឆតំ វិនា មន្តត្ថា
មោម្ហាត្ថា ភណាតិ, តស្ស អនាបត្តិ ធិបិតំ ហោតិ។ តស្សាតិ យស្ស

អាហារចិត្ត, តស៊ូ មនុស្សជាតិតា ច។ “យោ តេ វិហារេ វសតិ, សោ ភិក្ខុ
អរហា” តិអាទិនា (បរិ. ១៦០, ៣៣៦) នាញ្ញាបទេសោ ច។ តទេវាតិ តទា ឯវ
តន្ត្រីឈាយេវ ជាននំ។ អសន្តទីបនេតិ ឧត្តរិមនុស្សធម្មារាជនចារាជិកេតិ
អត្ថោ។

១៦. ឥទានិ “ចារាជិកា ច ចត្តារោ” តិ ឯត្ថ ច-សទ្ទេន សង្កហិតេហិ សទ្ធិ
សមោធានេត្វា ទស្សេតុំ “អសាធារណា ចត្តារោ” តិអាទិ វុត្តំ។ តត្ថ
ឧត្តជាណាមណ្ឌលិកា វជ្ជប្បដិច្ចាទិកា ឧត្តត្តានុវត្តិកា អជ្ឈវត្ថុកាតិ ឥមេ
ចត្តារោ ភិក្ខុនិទំ ភិក្ខុហិ អសាធារណា នាម។ ឯតាសុ ឧត្តជាណាមណ្ឌលិកា
នាម យា កាយសំសគ្គរាគេន អវស្សតា តេនេវ រាគេន អវស្សតស្ស
មនុស្សបុរិសស្ស អក្ខកានំ អដោ, ជាណាមណ្ឌលានំ កប្បរាជញ្ច ឧបរិ យេន
កេនចិ សរីរាវយវេន អាមសនាទី សាទិយតិ, តស្ស អដិវចនំ។ យា បន ភិក្ខុនិ
អញ្ញាស្ស ភិក្ខុនិយា ចារាជិកសង្កាតំ វជ្ជំ ជានំ បដិច្ចាទេតិ, សា វជ្ជប្បដិច្ចាទិកា
នាម។ សមគ្គេន បន សង្ខេន ឧត្តត្ថំ ភិក្ខុំ យា ភិក្ខុនិ យំទិដ្ឋិកោ សោ ហោតិ,
តស្ស ទិដ្ឋិយា គហាណាវសេន អនុវត្តតិ, សា ឧត្តត្តានុវត្តិកា នាម។ យា បន
កាយសំសគ្គរាគេន តិញ្ញា តថាវិធស្សេវ បុរិសស្ស ហត្ថគ្គហាណំ វា
សង្ខាជិកណ្ឌាគ្គហាណំ វា សាទិយតិ, កាយសំសគ្គសង្កាតស្ស អសទ្ធម្មស្ស
បដិសេវនត្ថាយ បុរិសស្ស ហត្ថចាសេ សន្តិដ្ឋតិ វា, តត្ថ ឫទ្ធា សល្លបតិ វា,
សង្កេតំ វា គច្ឆតិ, បុរិសស្ស អាគមនំ វា សាទិយតិ, កេនចិ វា បដិច្ចន្នោកាសំ
បរិសតិ, ហត្ថចាសេ ឫទ្ធា កាយំ ឧបសំហារតិ, អយំ អជ្ឈវត្ថុកា នាមាតិ
វេទិតញ្ច។

អភព្ភកា ឯកាទសាតិ ឯត្ថ បណ្ណាកោ ថេយ្យសំវាសកោ តិត្ថិយបក្កន្តកោ
តិវច្ឆានគតោ មាតុយាតកោ បិតុយាតកោ អរហន្តយាតកោ ភិក្ខុនិទូសកោ

សង្ឃកេនកោ លោហិតុប្បាទកោ ឧកតោព្យញ្ញនកោតិ ឥមេ ឯកានស
អភព្ពបុគ្គលា នាម។ វិព្ពន្តាភិក្ខុនិទិ យនាភិក្ខុនិវិព្ពមិតុកាមា ហុត្វា សេតវត្ថុ
វា កាសាយមេវ វា ភិហិនិវាសនាការេន និវាសេតិ, តទា ចារាជិកមាបន្នា នាម
ហោតិ, បុន ឧបសម្បជំនលភតិ, សា ច ចារាជិកាតិ អត្ថោ។ មុទុបិដ្ឋិកោ នាម
កតបរិកម្មាយ មុទុកាយ បិដ្ឋិយា សមន្នាគតោ។ សោ ឯត្តាវតាន ចារាជិកោ,
អថ ខោយនា អនភិវតិយា បិដ្ឋិតោ អត្ថនោ អង្គជាតំ អត្ថនោ
មុខមគ្គវច្ឆមគ្គសុ អញ្ញតវំ បវេសេតិ, តទា ចារាជិកោ ហោតិ។

១៧-១៨. លម្អិតិ អង្គជាតស្ស ធីយត្តា ឯវំ វុត្ថោ។ សោបិ យនា អនភិវតិយា
បិដ្ឋិតោ អត្ថនោ អង្គជាតំ អត្ថនោ មុខេ វា វច្ឆមគ្គេ វា បវេសេតិ, តទា
ចារាជិកោ ហោតិ។ មុខេន គល្លាត្ថោតិ ឯត្ថ យោ អនភិវតិយា បិដ្ឋិតោ បរស្ស
សុត្តស្ស វា បមត្តស្ស វា អង្គជាតំ អត្ថនោ មុខេន គល្លាតិ, សោ ចាតិ អត្ថោ។
តត្ថេវាតិ បរស្ស អង្គជាតេវាតិ អត្ថោ។ យោ អនភិវតិយា បិដ្ឋិតោ បរស្ស
អង្គជាតំ កម្មនិយំ ធិស្វា អត្ថនោ វច្ឆមគ្គេន តស្ស ឧបរិ និសីទតិ, តំ អត្ថនោ
វច្ឆមគ្គំ បវេសេតិ, សោ ចាតិ អត្ថោ។ ឯតេ ចត្តារោ អនុលោមិកា មេដុនស្សាតិ
សម្ពន្ធោ។ កថមិតិ ចេ? មគ្គេ មគ្គប្បវេសនសទិសតាយ, ន ឧភិវន្តំ រាគវសេន
សទិសភាវូបកតានំ ទ្វយំទ្វយសមាបត្តិសទិសតាយ។ ឥធាគតា ចត្តារោតិ
មេដុនធម្មាធិវសេន ចារាជិកោ ចត្តារោ ចាតិ ឯវំ សមោធានតោ ចតុវិសតិ
ចារាជិកាតិ អត្ថោ។

ឯត្តាហា - មាតុយាតកបិតុយាតកអរហន្តយាតកា តតិយចារាជិកំ
អាបន្នា, ភិក្ខុនិទ្ទសកោ លម្អិអាធយោ ចត្តារោ បឋមចារាជិកំ អាបន្នាយេវាតិ
កត្វា កុតោ ចតុវិសតីតិ? អធិប្បាយោ បនេត្ត អត្ថិ, មាតុយាតកាធយោ ហិ
ចត្តារោ ឥធអនុបសម្បន្នាយេវ អធិប្បតា, លម្អិអាធយោ ចត្តារោ កិញ្ចាបិ

បឋមចារាជិកេន សង្គហិតា, យស្មា ឯកេន បរិយាយេន មេដុនធម្មំ
អប្បដិសេវិនោបិ ហោត្តិ, តស្មាវិសុំ វុត្តាតិ។ ចារាជិកវិនិច្ឆយោ។

ចារាជិកនិទ្ទេសវណ្ណានា និដ្ឋិតា។

២. សង្ឃាធិសេសនិទ្ទេសវណ្ណានា

១៩. ឥទានិ សង្ឃាធិសេសំ បកាសេតុំ “គុកា នវា” តិអាទិ អារទ្ធី។ គុកាតិ
សង្ឃាធិសេសា ឥធម្មិយ្យតា, អញ្ញត្ថ បន ចារាជិកាបិ សង្គយ្ហន្តិ។ កស្មា
“តេសា” តិ អវត្វា “នវា” តិ វុត្តន្តិ ចេវីតិក្កមក្ខណោយេវ អាបដ្ឋិតត្ថត្ថា
បឋមាបត្តិកា វុត្តា, យាវតតិយកា បន ចត្តារោ សង្ឃាធិសេសា សង្ឃាយត្ថត្ថា
ចិវេន អាបដ្ឋន្តិតិ ន វុត្តា។ តត្ថ មោចេតុកាមតាតិ មោចេតុកាមតាយាតិ
អត្ថោ “អលដ្ឋិតា” តិអាទិសុ វិយ។ ឥមិនា បន នយេន មោចនស្សនោ
មុច្ឆនស្សនោ មុត្តស្សនោ មេដុនស្សនោ ជស្សស្សនោ កណ្ណាវនស្សនោ
នស្សនស្សនោ និសដ្ឋនស្សនោ វាចស្សនោ គេហសិតបេមំ វនកន្តិយន្តិ
ឯកាទស អស្សនោ វុត្តា, តេសុ ឯកំយេវ មោចនស្សនំ គហេត្វា សេសា
បដិក្ខិត្តា ហោត្តិ។

តេសំ អស្សនានំ វសេន ឯវំវិនិច្ឆយោ វេទិតត្តោ - មោចេតុំ អស្សនោ
មោចនស្សនោ។ មោចនស្សនេចតនាយ និមិត្ត ឧបក្កមតិ, មុច្ឆតិ,
សង្ឃាធិសេសោ។ ន មុច្ឆតិ ចេ, ដុល្លច្ចយំ។ មុច្ឆនស្សនេ សេច អត្ថនោ ធម្មតាយ
មុច្ឆមានំ អស្សនេតិ, ន ឧបក្កមតិ, អនាបត្តិ។ សេច មុច្ឆមានំ អស្សនេន្តោ
ឧបក្កមិត្វា មោចេតិ, សង្ឃាធិសេសោវ។ អត្ថនោ ធម្មតាយ មុត្ត អស្សនោ
មុត្តស្សនោ។ ឯត្ថាបិ ឧបក្កមស្ស នត្តិតាយ អនាបត្តិ។ ឯវំ សព្ពត្ថ។
មេដុនស្សនេន ឥត្ថី គណ្ណានុស្ស មុត្តេបិ អនាបត្តិ, អយំ មេដុនស្សនោ។

ជស្សស្សនោ ធុរិយោ អដ្ឋត្តិកោ ពាហិរោ ចាតិ។ តត្ថ អដ្ឋត្តិកេ តាវ អត្តនោ
និមិត្តំ “ធម្មំ មុទុកត្តិ ជានិស្សមី” តិ វា លោលភាវេន វា កិឡាបយតោ សចេ
មុច្ឆតិ, អនាបត្តិ។ ពាហិរជស្សស្សនោ កាយសំសគ្គរាគេន មាតុតាមំ ដុសតោ
អាលិដ្ឋតោ ច មុត្ត អនាបត្តិ។ កណ្ណាវនស្សនោ ទទុកត្តាទីនំ វសេន ខន្ធមានំ
និមិត្តំ កណ្ណាវនស្សនោន កណ្ណាវតោ មុត្តបិ អនាបត្តិ។ ទស្សនស្សនោ
មាតុតាមស្ស អនោកាសំ ឧបនិជ្ឈាយតោ មុត្តបិ អនាបត្តិ។ និសង្កនស្សនោ
មាតុតាមេន សទ្ធិ រហោ និសិទ្ធស្ស មុត្តបិ អនាបត្តិ។ វាចាយ អស្សនោ
វាចស្សនោ។ តេន អស្សនេន មាតុតាមំ មេដុនប្បជិសំយុត្តាហិ វាចាហិ
ឱកាសន្តស្ស មុត្តបិ អនាបត្តិ។ ភេហសិតបេមេ មាតាទីនំ មាតាទិបេមេន
អាលិដ្ឋនាទី ករេន្តស្ស មុត្តបិ អនាបត្តិ។ វនភង្កេ ច សន្តវករណត្ថាយ
ឥត្តិយា បេសិតំ បុច្ឆាទិវនភង្កេសញ្ញាតំ បណ្ណាការំ “ឥត្តន្ទាមាយ នាម ឥទំ មេ
បេសិត” ត្តិ អស្សនេន អាមសន្តស្ស មុត្តបិ អនាបត្តិ។ ឯតេសុ បន
មោចនស្សនវសេនេវ ឧបក្កមន្តស្ស អាបត្តិ, សេសានំ វសេន អនាបត្តិ តិ
វេទិតព្ភំ។

សុក្កស្សតិ “នីលំ បីតកំ លោហិតកំ ឱទានំ តក្កវណ្ណំ ទកវណ្ណំ
តេលវណ្ណំ ឡីវណ្ណំ ទធិវណ្ណំ សប្បវណ្ណំ” ត្តិ (ចារា. ២៣៧) ឯវំ អាគតេសុ ទសសុ
វណ្ណេសុ យស្ស កស្សចិ សុក្កស្សតិ អធិប្បាយោ។ ឧបក្កម្មាតិ “អដ្ឋត្តរូបេ
មោចេតិ, ពហិទ្ធារូបេ មោចេតិ, អដ្ឋត្តពហិទ្ធារូបេ មោចេតិ, អាកាសេ កជី
កម្មេន្តោ មោចេតិ” តិ (ចារា. ២៣៧) ឯវំ វុត្តេសុ ចត្វសុ ឧចាយេសុ អញ្ញាតវេន
ឧចាយេន “រាគូបត្ថម្ភេ មោចេតិ, វច្ឆូបត្ថម្ភេ មោចេតិ, បស្សវូបត្ថម្ភេ មោចេតិ,
វាគូបត្ថម្ភេ មោចេតិ, ឧទ្ធាលិដ្ឋចាណកទដ្ឋូបត្ថម្ភេ មោចេតិ” តិ ឯវំ វុត្តេសុ
បញ្ចសុ កាលេសុ កិស្សិញ្ចិ កាលេ អដ្ឋជាតេ កម្មនិយំ បត្តេ “អាហេក្យត្ថាយ
មោចេតិ, សុខត្ថាយ មោចេតិ, ភេសន្តត្ថាយ, ទានត្ថាយ, បុញ្ញត្ថាយ,

យញ្ញត្ថាយ, សគ្គត្ថាយ, ព័ជត្ថាយ, វីមំសត្ថាយ, ធរត្ថាយ មោចតី"តិ (ហរ. ២៣៧) ឯវំ វុត្តេសុ ធនេសុ អធិប្បាយេសុ យេន កេនចិ អធិប្បាយេន ហត្ថាធិសុ យេន កេនចិ ឧបក្កមិត្វាតិ អត្ថោ។ វិមោចយន្តិ អន្តមសោ យំ ឯកា ខុទ្ទកមក្ខិកា បិវេយ្យ, តត្ថកម្មិ មោចន្តាតិ អត្ថោ។ អញ្ញត្រ សុបិនន្តនាតិ យា សុបិនន្តេ សុក្កវិស្សជ្ជិ ហោតិ, តំ វេបេត្វាតិ អត្ថោ។ សមណោតិ យោ កោចិ ឧបសម្បន្នោ។ គរុកន្តិ សង្ឃាធិសេសំ។ ដុសេតិ អាបន្នេយ្យាតិ អត្ថោ។

សុក្កវិស្សជ្ជិសិក្ខាបទំ បឋមំ។

២០. ឥធានិ កាយសំសគ្គំ ជីវេតុំ “ឥត្ថិសញ្ញី”តិអាទិ អារទ្ធី។ តត្ថ ឥត្ថិសញ្ញីតិ តទហុជាតាយបិ មនុស្សិតិយា ឥត្ថិសញ្ញីយេវ ហុត្វាតិ អត្ថោ។ សេច តត្ថ វេមតិកោ វា បណ្ណាកបុរិសតិវច្ឆានគតសញ្ញី វា ហោតិ, ដុល្លច្ចយំ, តថា ឥត្ថិយា កាយេន កាយប្បដិពទ្ធាមសនេ ច កាយប្បដិពទ្ធន កាយាមសនេ ច យក្ខិបេតីបណ្ណាកានំ កាយេន កាយាមសនេ ច។ បុរិសតិវច្ឆានគតិត្ថំ បន កាយេន កាយាមសនេបិ ទុក្ខជំ, តថា យក្ខិអាទិនំ កាយេន កាយប្បដិពទ្ធាធិសុ ច។ មតិត្ថិយា បន ដុល្លច្ចយំ។ កាយសំសគ្គរាគវាតិ ឥមិនា មាតុបេមាធិ មោក្ខាធិប្បាយញ្ច បដិក្ខិបតិ។ សម្មុសន្តាតិ កាយសំសគ្គរាគេន ឧបក្កម្ម អន្តមសោ លោមេនបិ មនុស្សិតិ សម្មុសន្តាតិ អត្ថសម្ពន្ធា។ ឥមិនា យោ ឥត្ថិយា អាសិទ្ធិតោបិ កាយេន ន វាយមតិ, កេវលំ ជស្សំយេវ អនុភវតិ, តស្ស អនាបត្តិតិ ជីវិតំ ហោតិ។

កាយសំសគ្គសិក្ខាបទំ ទុតិយំ។

២១. ឥធានិ ទុដ្ឋល្លវាចំ បកាសេតុំ “តថា សុណាន្តិ”តិអាទិ អារទ្ធី។ តត្ថ តថាតិ ឥត្ថិសញ្ញី។ មនុស្សិតិ សុណាន្តិ សម្ពន្ធា។ សុណាន្តិ ឥមិនា

បដិពាលាយបិ ឥត្តិយា អវិញ្ញត្តិបថេ បិតាយ ទូតេន វា បណ្ណោន វា អាហោចន្តស្ស
ទុដ្ឋល្លវាចាបត្តិន ហោតីតិ ធិបីតំ ហោតិ។ វិញ្ញញ្ញាតិ ឥមិនាយា មហាល្លិកាបិ
ពាលាយិ ឯឡមូតាបិ អសទ្ធម្មប្បដិសំយុត្តំ កេនំ ន ជាតាតិ, សា ឥធ
នាធិប្បតាតិ ទស្សេតិ។ វច្ឆមគ្គបស្សវមគ្គានំ វសេន មគ្គំ វា មេថុនំ វា អារត្តាតិ
សម្ពុទ្ធោ។ ទុដ្ឋល្លវាចាយ រាគោ ទុដ្ឋល្លវាចារាគោ, តេន ទុដ្ឋល្លវាចារាគេន។ តំ
អស្សាទេន្តោ ឱកាសេត្វា ទុរុត្តរេនំ វត្វា គរុកំ ដុសេតិ អត្ថោ។

កេនំ ទ្វេ មគ្គ អារត្ត បសំសតិ គរហាតិ? តត្ថ បសំសាយបិ តាវ
“ឥត្តិលក្ខណេន សុភលក្ខណេន សមដ្ឋាគតាសី”តិ វទតិ, ន តាវសីសំ ឯតិ។
“តវ វច្ឆមគ្គោ ច បស្សវមគ្គោ ច សុភោ សុសណ្ណានោ ទស្សនីយោ, ព្យាធិសេន
នាម ឥត្តិលក្ខណេន សុភលក្ខណេន សមដ្ឋាគតាសី”តិ វទតិ, សីសំ ឯតិ,
សង្ឃាធិសេសោ ហោតីតិ អត្ថោ។ គរហាលោ បន “សិខរណីសិ, សម្ពុទ្ធាសិ,
ឧកតោព្យញ្ញាសី”តិ ឥមាធិ តីណិ សុទ្ធានិយេវ សីសំ ឯតិ
វច្ឆមគ្គបស្សវមគ្គានំ និយតវចនត្ថា អប្ចោឡាវិកត្តា ច។ អញ្ញានិ បន
“អនិមិត្តាសិ, និមិត្តមិត្តាសី”តិ អាធិនិ មគ្គានំ អនិយតវចនត្ថា មេថុនេន
យដេត្វា វុត្តានិ ឯវ សីសំ ឯតិ។ មេថុនប្បដិសំយុត្តេ “ទេហិ មេ, អរហសិ មេ
នាតុ”តិ អាធិហិ បន សីសំ ន ឯតិ, “មេថុនធម្មំ ទេហិ”តិ អាធិនា មេថុនធម្ម
យដិតេយេវ សង្ឃាធិសេសោ។ ឥត្តិយា វច្ឆមគ្គបស្សវមគ្គោ បេហេត្វា អធិក្ខកំ
ឧត្តជាណុមណ្ណាលំ អាធិស្ស វណ្ណាធិកណេន ថុល្លច្ចយំ, តថា
យក្ខិបេតិបណ្ណាកេសុ វច្ឆមគ្គបស្សវមគ្គោ មេថុនេហិ។ ឥមេសំ បន យក្ខិអាធិនំ
អធិក្ខកាធិកេ វុត្តប្បការេ បទេសេ ទុក្ខដំ, តថា ឥត្តិយាធិនំ ឧត្តក្ខកេ
អធិជាណុមណ្ណាលេ កាយប្បដិពទ្ធេ ចាតិ។

ទុដ្ឋល្លវាចាសិក្ខាបទំ តតិយំ។

២២. ឥនាទិ អត្តកាមចារិចរិយំ ទស្សេតុំ “វត្វា” តិអាទិ វុត្តំ។ តត្ថ វត្វាតិ
 ទុដ្ឋល្លោភាសនេ វុត្តប្បការំ ឥត្ថិ ឥត្ថិសញ្ញិយេវ ហុត្វា វត្វាតិ អត្ថោ។
 អត្តកាមុបដ្ឋានវណ្ណាន្តិ ឯត្ថ មេដុនធម្មសម្ព័ន្ធតេន កាមេន ឧបដ្ឋានំ កាមុបដ្ឋានំ,
 អត្តនោ អត្តាយ កាមុបដ្ឋានំ អត្តកាមុបដ្ឋានំ, អត្តនា វា កាមិទំ ឥច្ឆិតន្តិ
 អត្តកាមំ, សយំ មេដុនរាគវសេន បត្តិតន្តិ អត្ថោ, អត្តកាមញ្ច ទំ
 ឧបដ្ឋានញ្ចាតិ អត្តកាមុបដ្ឋានំ, តស្ស វណ្ណោ អត្តកាមុបដ្ឋានវណ្ណោ, ទំ
 អត្តកាមុបដ្ឋានវណ្ណំ។ “ឯតទគ្គំ, ភគិនិ, ចារិចរិយានំ យា មាទិសំ សីលវន្តំ
 កល្យាណធម្មំ ព្រហ្មចារី ឯតេន ធម្មេន បរិចរេយ្យ” តិ ឯវំ វត្វាតិ សម្ពុត្តោ។
 មេដុនរាគិនោតិ ឥមិនា គិលានបច្ចយាទីហិ ឧបដ្ឋានស្ស វណ្ណំ ភណតោ
 អនាបត្តិតិ ធិបិតំ ហោតិ។ វាចា មេដុនយុត្តេនាតិ ឯត្ថ មេដុនយុត្តេនេវ វាចាយ
 មេដុនយាចនេ គរុកំ ហោតិ, ន អញ្ញាថាតិ អធិប្បាយោ។

អត្តកាមចារិចរិយសិក្ខាបទំ ចតុត្ថំ។

២៣. ឥនាទិ សញ្ញវត្ថុំ ទស្សេតុំ “បដិគ្គហេត្វា” តិអាទិ អារទ្ធី។ តត្ថ
 បដិគ្គហេត្វាតិ ឥត្ថិយា វា បុរិសេន វា ឧភិន្នំ មាតាទីហិ វា “ភន្តេ, ឥត្តន្នាមំ ឥត្ថិ វា
 បុរិសំ វា ឯវំ ភណាហិ” តិ វុត្តោ តេសំ វេចនំ “សាដ្ឋ” តិ វា “ហោតូ” តិ វា
 “ភណាមិ” តិ វា យេន កេនចិ អាការេន វេចិកេនំ កត្វា, សីសកម្មនាទីហិ វា
 សម្បជ្ជិត្វាតិ អត្ថោ។ សន្នេសន្តិ ឯត្ថ បន ឥត្ថិ ទសវិទា មាតុរក្ខិតា បិតុរក្ខិតា
 មាតាបិតុរក្ខិតា ភាតុរក្ខិតា ភគិនិរក្ខិតា ញាតិរក្ខិតា គោត្តរក្ខិតា
 ធម្មរក្ខិតា សារក្ខា សបរិទណ្ណាតិ។ ទស ភរិយាយោ ធនក្ខិតា ធន្ធាសិនី
 កោគវាសិនី បដវាសិនី ឱទបត្តកិនី ឱភដបុម្ពជកា ធាសី ច ភរិយា ច កម្មការី
 ច ភរិយា ច ធជាហជា មុហុត្តិកា ចាតិ។

តាសុ មាតុរក្ខិតាភិក្ខុំ បហិណ្ឌិតិ “គប្ប, កន្តេ, ឥត្តន្ទាមំ ព្រហ្មា ‘ហោមិ
ឥត្តន្ទាមស្ស ភរិយា ជនក្កិតា...បេ.... មុហុត្តិកា ចា”តិ, អយំ ឥត្តិយា សន្តេសោ
នាម។ សេ មាតុរក្ខិតាយ មាតាបិតាភាតាភតិជិអាធយោ ភិក្ខុំ បហិណ្ឌិតិ
“គប្ប, កន្តេ, ឥត្តន្ទាមំ ព្រហ្មា ‘ហោតុ ឥត្តន្ទាមស្ស ភរិយា ជនក្កិតា...បេ....
មុហុត្តិកា ចា”តិ, អយម្យិ ឥត្តិយា សន្តេសោយេវ នាម។ ឯវំ បិតុរក្ខិតាធិសុបិ
នយោ នេតព្ពោ។ បុរិសោ ភិក្ខុំ បហិណ្ឌិតិ “គប្ប, កន្តេ, ឥត្តន្ទាមំ មាតុរក្ខិតំ
ព្រហ្មា...បេ.... សបរិទណ្ឌំ ព្រហ្មា ‘ហោតុ កិវ ឥត្តន្ទាមស្ស ភរិយា ជនក្កិតា...បេ....
មុហុត្តិកា ចា”តិ, អយំ បុរិសស្ស សន្តេសោ នាម។ សេ បុរិសស្ស
មាតាបិតាភាតាភតិជិអាធយោ ភិក្ខុំ បហិណ្ឌិតិ “គប្ប, កន្តេ, ឥត្តន្ទាមំ
មាតុរក្ខិតំ ព្រហ្មា...បេ.... សបរិទណ្ឌំ ព្រហ្មា ‘ហោតុ ឥត្តន្ទាមស្ស ភរិយា
ជនក្កិតា...បេ.... មុហុត្តិកា ចា”តិ, អយម្យិ បុរិសស្ស សន្តេសោយេវ នាម,
អាណាបនន្តិ អត្ថោ។

វីមសិត្វាតិ ឯត្ថ វុត្តប្បការេន សាសនំ គហេត្វា តស្ស ឥត្តិយា វា
បុរិសស្ស វា តេសំ អវស្សរោចនកានំ មាតាបិតាភាតាភតិជិអាធិនំ វា
អាហេចត្វាតិ អត្ថោ។ ហារន្តិ យត្ថ បហិតោ, តត្ថ គន្ធា តស្ស ឥត្តិយា វា
បុរិសស្ស វា អាហេចតិ, សា ឥត្តិ វា បុរិសោ វា “សាធ្វ”តិ សម្បជិច្ឆតុ វា, មា វា,
លជ្ឈាយ វា តុណ្ហិ ហោតុ, បុន អាគន្ធា តស្ស ឥត្តិយា វា បុរិសស្ស វា ហារន្តោ
គរុកំ ជុសេតិ សម្ពន្ធា។ ឯត្ថាវតា “បជិគ្គណ្ឌាតិ វីមសតិ បច្ឆាហរតី”តិ វុត្តំ
អង្គត្ថយំ សម្បទិតំ ហោតិ។ ឥមាយ តិវុត្តសម្បត្តិយា សង្ឃទិសេសោ, ឥតោ
យេហិ កេហិចិ ធូហិ អង្គេហិ មុល្លច្ចយំ, ឯកេន ទុក្ខជំ។ យក្ខិបេតីបណ្ណាកេសុ
អង្គត្ថយេនបិ មុល្លច្ចយមេវ, ឯកេន វា ធូហិ វា ទុក្ខជន្តិ។

សញ្ញវិត្តសិក្ខាបទំ បញ្ចមំ។

២៤. ឥន្ទានិ កុដិការសិក្ខាបទំ អារិ កាតុំ “សំយាទិភវិក្ការ”ន្តិអាទិ
 អារទ្ធី។ តត្រាយំ សង្ខេបត្ថោ - “វាសី ទេថ, ជេសុំ ទេថា”តិអាទិនា សយំ
 បវត្តិតយាចនាយ គហិតបរិក្ការំ សំយាទិភវិក្ការំ បទភាជនេ វុត្តនយេន
 សង្ឃំ តិក្ខុត្ថំ យាទិក្ខាលទ្ធិកិក្ខុហិ វា សង្ឃេនេវ វា តត្ថ គន្ធា
 សារម្ពាណាម្ពសបរិក្កមនាបរិក្កមនការំ ញត្វា អទេសិតវត្ថុកំ “កុដិ នាម
 ឧល្លិត្តា វា ហោតិ អវលិត្តា វា ឧល្លិត្តាវលិត្តា វា”តិ (ចារា. ៣៤៩) ឯវំ
 វុត្តលក្ខណំ កុដិ។ “តត្រិទំ បមាណំ, ទីយសោ ធានស វិទត្តិយោ
 សុគតវិទត្តិយា, តិរិយំ សត្តន្តរា”តិ (ចារា. ៣៤៨) ឯវំ វុត្តបមាណាតិក្ខន្ធី, “មយ្ហំ
 វាសាការំ ឯសា”តិ ឯវំ អត្តា ឧទ្ទេសោ ឯតិស្សាតិ អត្តុទ្ទេសា, តំ អត្តុទ្ទេសំ កត្វា
 គវុំ សង្ឃាទិសេសំ ដុសេតិ សម្ពន្ធា។ អយំ បនេត្ត វិនិច្ឆយោ - អទេសិតវត្ថុកំ
 បមាណាតិក្ខន្ធី កុន្តកិបិល្លិកាទីនំ អាសយេ កតត្តា សារម្ពំ ធ្វើហិ ពលីពទ្ទេហិ
 យុត្តេន សកជេន គន្ធី អសក្កុណោយ្យតាយ អបរិក្កមនំ ឧល្លិត្តាទិភេទំ កុដិ
 អត្តនោ វសនត្ថាយ ករោត្តោ វា កាវាបេត្តោ វា “ឥន្ទានិ និដ្ឋានំ គមិស្សតី”តិ
 បឋមបិណ្ឌានានេ ធុល្លច្ចយំ, ទុតិយបិណ្ឌានានេន លេបេ យជិតេ ទ្វេ ថ
 សង្ឃាទិសេសេ ទ្វេ ថ ទុក្ខជាតិ, សេច ទេសិតវត្ថុកាយេវ វា
 បមាណាតិក្ខន្ធាយេវ វា ហោតិ, ឯកំ សង្ឃាទិសេសំ ទ្វេ ថ ទុក្ខជាតិ
 អាបជ្ជតីតិ។

កុដិការសិក្ខាបទំ ធម្មំ។

២៥. ឥន្ទានិ វិហារការសិក្ខាបទំ ទស្សេតុំ “មហាល្លក”ន្តិអាទិ អារទ្ធី។ តត្ថ
 មហាល្លកន្តិ សស្សាមិកភាវេន សំយាទិភកុដិតោ មហាន្តភាវោ ឯតស្ស អត្ថិ,
 យស្មា វា វត្ថុំ ទេសាបេត្វា បមាណាតិក្ខមេនាបិ កាតុំ វដ្តតិ, តស្មា
 បមាណាមហាន្តតាយបិ មហាល្លកោ, តំ មហាល្លកំ វិហារំ វា កត្វាតិ អត្ថោ។

ឯត្ថ បន អនេសិតវត្ថុកកាវេន ឯកោ សង្ឃាទិសេសោ, សេសំ
អនន្តរសទិសមេវ។ ឥធ ច តត្ថ ច វាសាគារំ ឋបេត្វា ឧចោសថាគារំ វា ជន្លាយំ
វា អគ្គិសាលំ វា ភវិស្សតីតិ ឯវមាទិណា នយេន ករោន្តស្ស អនាបត្តិ។

វិហារការសិក្ខាបទំ សត្តមំ។

២៦. ឥទានិ អម្បលកសិក្ខាបទំ បកាសេតុំ “អម្បលកេណ” តិអាទិ អារទ្ធី។
តត្ថ អម្បលកេណតិ យំ ចោទកេន ចុទិតកម្មំ បុគ្គលេ អទិជ្ជំ អសុតំ
អបរិសន្តិតំ, ឥទំ ឯតេសំ ទស្សនសវនបរិសន្តិសន្តាតានំ មូលានំ អភាវតោ
អម្បលកំ, តេន អម្បលកេន វត្ថុនាតិ សម្ពន្ធោ។ តត្ថ អទិជ្ជំ នាម អត្តនោ
បសាទចក្ខុនា វា ទិព្ពចក្ខុនា វា អទិជ្ជំ។ អសុតំ នាម តថេវ កេនចិ វុច្ចមានំ ន
សុតំ។ អបរិសន្តិតំ នាម ចិត្តេន អបរិសន្តិតំ, តំ បន ទិជ្ជសុតមុតវសេន តិវិជំ។
តត្ថ ភិក្ខុញោ មាតុកាមញោ តថាវុបេ ថានេ ទិស្វា “អទ្ធា ឥមេហិ កត” ន្តិ វា
“ភវិស្សន្តិ” តិ វា បរិសន្តិតិ, ឥទំ ទិជ្ជបរិសន្តិតំ នាម។ អន្ធការេ បដិច្ចន្នោកាសេ
វា ភិក្ខុស្ស ច មាតុកាមស្ស ច វេចនំ សុត្វា ទុតិយស្ស អត្ថិភាវំ អជានន្តោ បុព្វេ
វុត្តនយេន បរិសន្តិតិ, ឥទំ សុតបរិសន្តិតំ នាម។ ធុត្តេហិ ឥត្ថិហិ សទ្ធិ
បច្ចន្តិវិហារេសុ បុប្ផកន្ធសុរាជីហិ អនុភវិត្វា កតជ្ជានំ ទិស្វា “កេន នុ ខោ ឥទំ
កត” ន្តិ វិមំសន្តោ តព្រត កេនចិ ភិក្ខុនា កន្ធាទីហិ បូជា កតា ហោតិ,
កេសន្តត្ថាយ អវិជ្ជំ វា បីតំ, សោ តស្ស កន្ធ�ំ យាយិត្វា “អយំ សោ ភវិស្សតី” តិ
បរិសន្តិតិ, ឥទំ មុតបរិសន្តិតំ នាម។ ឯវំ តិវិជាយ បរិសន្តិយ អភាវេន
អបរិសន្តិតន្តិ អត្ថោ។

ចោទន្តោតិ “ចារាជិកំ ធម្មំ អាបន្នោសិ, អស្សមណោសិ,
អសក្សបុត្តិយោសី” តិអាទិហិ វេចនេហិ សយំ ចោទន្តោតិ អត្ថោ។ ឯវំ
ចោទន្តស្ស វាចាយ វាចាយ សង្ឃាទិសេសោ។ ចោទាបេន្តោ វាតិ អត្តនា តស្ស

សម័យ ២ ត្រូវ អញ្ជាំ ភិក្ខុ អាណាបេត្វា ចោទាបេត្វា តស្ស អាណាត្ថស្ស វាចាយ
វាចាយ គរុំ ដុសេតិ អត្ថោ។ អថ សោបិ ចាវនាធិប្បាយេន “មយាបិ ទិដ្ឋំ
អត្ថំ” តិអាទិនា នយេន ចោទេតិ, ទិដ្ឋម្បី វាចាយ អាបត្តិ។ វត្ថុនា អន្តិមេន ចាតិ
ភិក្ខុនោ អនុរូបេសុ ឯកូនវិសតិយា ចារាជិកេសុ អញ្ញាតវេនាតិ អត្ថោ។
ចាវេតុន្តិ ព្រហ្មចរិយា ចាវេតុំ, យោ សុទ្ធី វា អសុទ្ធី វា កត្វបសម្បទំ បុគ្គលំ
សុទ្ធីទិដ្ឋិកោ សមាធា ចាវនាធិប្បាយេន ចោទេតិ វា ចោទាបេតិ វា, តស្ស
សង្ឃាទិសេសោតិ អធិប្បាយោ។ សុណាមាទន្តិ ឥមីនា បរម្មុខា ទូតេន វា បណ្ណេន
វា ចោទេតិ។ ចោទេន្តស្ស ន រុហតីតិ ធិបិតំ ហោតិ។ បរម្មុខា បន សត្តហិ
អាបត្តិកូន្នេហិ វទន្តស្ស ទុក្ខជំ។

អមូលកសិក្ខាបទំ អដ្ឋមំ។

២៧. ឥនាទិ អញ្ញភាគិយសិក្ខាបទំ ទស្សេតុំ “អញ្ញស្ស
កិរិយ” តិអាទិមាហ។ តត្ថ អញ្ញស្ស កិរិយន្តិ អញ្ញស្ស ខត្តិយាទិជាតិកស្ស
ចារាជិកស្ស វីតិក្កមសម្ពាតំ កិរិយំ ទិស្វាតិ សម្ពុត្តោ។ តេន លេសេនាតិ “ទស
លេសា ជាតិលេសោ នាមលេសោ គោត្តលេសោ លិដ្ឋលេសោ អាបត្តិលេសោ
បត្តលេសោ ជីវរលេសោ ឧបជ្ឈាយលេសោ អាជរិយលេសោ
សេនាសនលេសោ” តិ (ចារា. ៣៩២) ឯវំ វុត្តេសុ ទសសុ លេសេសុ យោ តស្មី
បុគ្គលេ ទិស្សតិ, តេន លេសេន តទញ្ញំ បុគ្គលំ ព្រហ្មចរិយា ចាវេតុំ អន្តិមវត្ថុនា
ចោទេន្តោ គរុកំ ដុសេតិ អត្ថោ។ តត្ថ អញ្ញម្បី វត្ថុំ លិស្សតិ សិលិស្សតិ
វោហារមត្តេនេវ វ្យាសកំ អល្លិយតីតិ លេសោ, ជាតិយេវ លេសោ
ជាតិលេសោ។ ឯស នយោ សេសបទេសុបិ។ លេសេន ចោទេន្តោ កថំ ចោទេតិ?
អញ្ញោ ខត្តិយជាតិកោ ឥមីនា ចោទកេន ចារាជិកំ ធម្មំ អជ្ឈាបជ្ឈន្តោ ទិដ្ឋោ
ហោតិ, សោ អញ្ញំ អត្តនោ វេរី ខត្តិយជាតិកំ ភិក្ខុំ បស្សិត្វា តំ

ខត្តិយជាតិលេសំ គហេត្វា ឯវំ ចោទេតិ “ខត្តិយោ មយា ទិដ្ឋា ចារាជិកំ ធម្មំ
អដ្ឋាបដ្ឋន្តោ, តូម្បិ ខត្តិយោ ចារាជិកំ ធម្មំ អាបន្នោសី” តិ វា “សោ ត្វំ ខត្តិយោ,
នាញោ, ចារាជិកំ ធម្មំ អដ្ឋាបន្នោសី” តិ វា ចោទេតិ។ ឯវំ នាមលេសាទយោបិ
វេទិតញា។

អញ្ញាកាគិយសិក្ខាបទំ នវមំ។

២៨. ឯត្តារតា “គរុកា នវា” តិ ឧទ្ទិដ្ឋេវិត្តារតោ ទស្សេត្វា ឥនានិ តេសុ
អាបន្នេសុ បដិបដ្ឋនាការំ ទស្សេត្តំ “នាទេតិ ជានមាបន្ន” តិ អាទិ វុត្តំ។ តស្សាយំ
បិណ្ឌាត្ថោ - យោ ភិក្ខុ “អយំ ឥត្ថន្ទាមា អាបត្តិ” តិ អាបត្តិវសេន វា “ឥទំ ភិក្ខុនំ
នវដ្ឋតី” តិ ឯវំ វត្ថុវសេន វា ជានមាបន្នំ អាបត្តិ យាវ នាទេតិ, តាវ តេន ភិក្ខុនា
អកាមា បរិវាសោ វសិតញោតិ។ ចរេយ្យាតិ មានត្ថំ សមាធាយ វសេយ្យ។
កិត្តកំ ទិវសន្តិ ចេ? ធរ វត្តិយោ។ មានត្ថវាសោ បន សង្ឃយេវ, ន គណោ, ន
បុគ្គលេ, តេន វុត្តំ “សង្ឃ” តិ។ បរិវុត្តោតិ “តយោ ខោ ឧចាលិ ចារិវាសិកស្ស
ភិក្ខុនោ វត្តិច្ឆេនា សហវាសោ វិប្បវាសោ អនាហេចនា” តិ (ចូឡវ. ៨៣) ឯវំ វុត្តំ
វត្តិច្ឆេនំ អកត្វា បរិវុត្តោតិ អត្ថោ។ តត្ថ សហវាសោតិ បកតត្ថេន ភិក្ខុនា
សទ្ធិ ឯកច្ឆន្នេ ឧទកចាតជ្ជានព្ពន្ធរ វាសោ។ វិប្បវាសោ នាម អញ្ញំ បកតត្ថំ
ភិក្ខុំ វិជា វាសោ។ អនាហេចនាតិ អាគន្ធកាជំនំ អនាហេចនា។ ឯតេសុ តីសុ
ឯកេនាបិ វត្តិច្ឆេនោ ហោតិ ឯវំ។ ឯត្ថ បន ឧបចារសីមគតានំ អាហេចតព្ពំ, ន
ពហិ បីតានំ, ពហិ បីតានម្បិ សចេ សទ្ធិំ សុណាតិ, បស្សតិ, ទូរំ វា គន្ធា
អាហេចតព្ពមេវ, អនាហេចន្តស្ស វត្តិច្ឆេនោ ចេវ វត្ថុភេទេ ឧក្កជញ្ច ហោតិ។
អជានន្តស្សេវ ឧបចារសីមំ បរិសិទ្ធា គច្ឆន្តិ ចេ, វត្តិច្ឆេនោវ ហោតិ, ន
វត្ថុភេទោ។

ចំណាត់ថ្នាក់ “ចត្តាភោគោ, ឧបាសិ, មានត្ថបទវិកស្សន៍ ភិក្ខុនោ រត្តិប្បដិសហវាសោវិប្បវាសោ អនាហេតនា ឡនេ គណេ ចរណា” ត្តិ (ប្បដ្ឋវ. ៩២) ឯវំ វុត្តំ រត្តិប្បដិ អកត្វា ចំណាត់ថ្នាក់ បរិនិដ្ឋិតមានត្ថន្តិ អត្តោ។ ឯត្ថ បន សហវាសាធម្មោ បរិវាសេ វុត្តប្បកាវា ឯវំ។ “ឡនេ គណេ ចរណា” ត្តិ ឯត្ថ គណេ ចត្តាភោ វា អតិរេកា វា ភិក្ខុ, តស្មា សចេបិ តីហិ ភិក្ខុហិ សទ្ធិ វសតិ, រត្តិប្បដិ ហោតិយេវ, “សចេ បន តេន តេសំ អត្ថិការំ ទិស្វា អាហេចិតេ បក្កមន្តិ, ឡនេ គណេ ចរណានោសោ ន ហោតី” តិ (ប្បដ្ឋវ. អដ្ឋ. ៩៧) អដ្ឋកថាសុ វុត្តំ កិរ។ អព្ពយ្យាតិ តំ ភិក្ខុំ វសតិ គណេ សង្ឃោ អព្ពយ្យ សម្មជិច្ឆយ្យ, អព្ពនកម្មវសេន ឱសារយ្យាតិ អត្តោ។ សចេ ឯកេនបិ ឡនោ វសតិ គណេ ភិក្ខុសង្ឃោ តំ ភិក្ខុំ អព្ពយ្យ, សោ ច ភិក្ខុ ន អត្ថិតោ, តេ ច ភិក្ខុ ការយ្យា, ទុក្ខជំ អាបជ្ជន្តិ តិ អត្តោ។

២៩. ឥនាទិ យថា ធាតុតា អាបត្តិ ធន្នា ហោតិ, តំ បកាវំ ទស្សេតុំ “អាបត្តិ” តិ អាទិ វុត្តំ។ តត្ថាយំ បទយោជនា - អាបត្តិតា ច អនុក្ខិតតា ច អនន្តរាយតា ច បហុតតា ច អាបត្តិអនុក្ខិតអនន្តរាយបហុតតាយោ, ឯតាសុ ចត្វសុ តថាសញ្ញិតា ច ធានេតុកាមោ ហុត្វា ធានេនា ចាតិ ឯវំ ទសហង្កេហិ អរុណុគ្គមម្ហិ ធន្នា ហោតីតិ។ ឯត្ថ បន អាបត្តិអាទិសុ ចត្វសុ អាបត្តិសញ្ញិតា ច អនុក្ខិតសញ្ញិតា ច អនន្តរាយសញ្ញិតា ច បហុតសញ្ញិតា ចាតិ ឯវំ សញ្ញាវសេន យោជេត្វា អដ្ឋង្គានិ គហោតព្ពានិ, ធានេតុកាមោតិ ឥនមេកំ, ធានេតាតិ ឥនមេកន្តិ ឯវំ ទស។

ឯតេសុ បន អាទិតោ បដ្ឋាយ អយំ វិនិច្ឆយោ - “អាបត្តិ ច ហោតិ អាបត្តិសញ្ញិតា” តិ ឯត្ថ យំ អាបដ្ឋោ, សា តេវសន្នំ អញ្ញាតា ហោតិ, សោបិ ច តត្ថ គរុកាបត្តិសញ្ញិតាយេវ ហុត្វា ជានន្តោ ធានេតិ, ធន្នា ហោតិ។ សចេ តត្ថ

អនាបត្តិសញ្ញា វា អញ្ញាបត្តិសញ្ញា វា វេមតិកោ វា ហោតិ, អច្ឆន្ទាវ ហោតិ។
តិវិដំ បន ឧក្ខេបនីយកម្មំ, តេន អកតោ អនុក្ខិក្ខោ។ សោ ចេ បកតត្ថសញ្ញា
ហុត្វា ធានេតិ, ធន្ទា ហោតិ។ សេ ចេ អបកតត្ថសញ្ញា ធានេតិ, អច្ឆន្ទា ហោតិ។
អបកតត្ថេន បន បកតត្ថសញ្ញានាបិ អបកតត្ថសញ្ញានាបិ ធានេតំ
អច្ឆាទិតមេវ ហោតីតិ។ **អនន្តរាយិកោតិ** យស្ស ទសសុ
រាជេនាអគ្គិឧទកមនុស្សមនុស្សវាឡសរីសបដិវត្តប្រហូចរិយន្តរាយេសុបិ
ឯកោបិ នត្ថិ, សោ ចេ អនន្តរាយិកសញ្ញា ហុត្វា ធានេតិ, ធន្ទា ហោតិ។ សេ ចេ
សោ អនុការភីរុកោ អនន្តរាយេ ឯវ វាឡាទិអន្តរាយសញ្ញា ហុត្វា ធានេតិ,
អច្ឆន្ទាវ ហោតិ។ **បហូតិ** យោ សក្កោតិ សភាគភិក្ខុនោ សមីបំ គន្ធុញ្ចោវ
អាហេចិតុញ្ច, សោ ចេ បហុសញ្ញា ហុត្វា ធានេតិ, ធន្ទា ហោតិ។ យោ បន អបហុ
ហុត្វា បហុសញ្ញា, បហុ វា អបហុសញ្ញា ហុត្វា ធានេតិ, អច្ឆន្ទាវ ហោតីតិ។

អរុណាគ្គមម្ពីតិ ឯត្ថ បុរេភត្តំ វា អាបត្តិ អាបន្នោ ហោតិ បច្ឆាភត្តំ វា, យាវ
អរុណំ ន ឧត្តច្ឆតិ, តាវ អាហេចេតញ្ច។ សេ ចេ បន អរុណាត្តន្តវេ សតក្ខត្តម្ពី
ធានេតុកាមតា ឧប្បជ្ជតិ, អច្ឆន្ទាវ ហោតិ។ អាហេចេន្នោ បន
សភាគសង្ឃាទិសេសំ អាបន្នស្ស អាហេចេតុំ ន វដ្តតិ។ សេ ចេ អាហេចេតិ, អាបត្តិ
បន អាវិកតា ហោតិ, អាហេចនបច្ឆយា បន អញ្ញំ ទុក្ខដំ អាបត្តិ អាបជ្ជតិ។
ឥមីនា អញ្ញម្ពី វត្ថុសភាគាបត្តិ អាហេចេតុំ ន វដ្តតីតិ ទីបិតោ ហោតិ។
អាហេចេន្នេន បន “អហំ តវ សន្តិកេ ឯកំ អាបត្តិ អាវិ ករោមី”តិ វា
“អាចិត្តាមី”តិ វា “អាហេចេមី”តិ វា “ឯកំ អាបត្តិ អាបន្នការំ ជាធាហី”តិ វា “ឯកំ
គរុកាបត្តិ អាវិ ករោមី”តិ វា អាទិនា នយេន វត្ថុពុំ, ឯត្តាវតា អច្ឆន្ទាវ ហោតិ។
សេ ចេ “លហុកាបត្តិ អាហេចេមី”តិ វា ទតិ, ធន្ទាវ ហោតីតិ។
សង្ឃាទិសេសវិនិច្ឆយោ។

សង្ឃ័យនិសេសនិទ្ទេសវណ្ណានិដ្ឋិតា។

៣. ជីវនិទ្ទេសវណ្ណានិ

៣០. ឯវំ គរុកេសិក្ខិតតញ្ញាការំ ទស្សេត្វា ឥទានិ ជីវេសុ ទស្សេត្តំ “ជីវេ”ន្តិ
ឧទ្ធពំ។ តត្ថ ជាតិតោ ធន ជីវនិ (មហាវ. ៣៣៩; ចារា. អដ្ឋ. ២.៤៦២-៤៦៣; កដ្ឋា.
អដ្ឋ. កថិនសិក្ខាបទវណ្ណានិ), តានិ កានីតិ ធន, តំ ទស្សេត្តំ “ខោមា”តិអាទិ
អារទ្ធិ។ តត្ថ ខោមំ នាម ខោមវាកសុត្តេហិ កតំ វត្ថុំ។ សាលាំ នាម
សាលាវាកេហិ កតំ វត្ថុំ។ ភដ្ឋំ នាម ខោមសុត្តាធិហិ បញ្ចហិ មិស្សេត្វា កតំ
វត្ថុំ។ ចាដក្កំ វាកមយមេវ វាតិ វទន្តិ។ កម្ពលំ នាម មនុស្សលោមំ វាឡលោមំ
ឋេបេត្វា លោមេហិ វាយិត្វា កតំ វត្ថុំ។ ធម្មេតានីតិ ធន ឯតានិ។ សហ
អនុលោមេហិតិ សានុលោមានិ។ ជាតិតោ បន កប្បិយានិ ធន ជីវនិ វត្ថុ
ហោតិ។

៣១. ឥទានិ តេសំ អនុលោមានិ ទស្សេត្តំ “ឧក្ខល”ន្តិអាទិ វត្ថុំ។ តត្ថ (មហាវ.
អដ្ឋ. ៣០៥) ឧក្ខលំ សាលាស្ស អនុលោមំ វាកមយត្តា។ បដ្ឋុល្លាន្តិ បដ្ឋុល្លាទេសេ
ចាលាកេហិ សញ្ញាតវត្ថុំ។ សោមារទេសេ, ជីនទេសេ ជាតំ សោមារជីនជំ បដ្ឋន្តិ
សម្ពន្ធា។ ឥមានិ តីណិបិ កោសេយ្យស្ស អនុលោមានិ ចាលាកេហិ
កតសុត្តមយត្តា។ ឥទ្ធិជន្តិ ឯហិភិក្ខុនំ បុញ្ញេទិយា និព្ពត្តជីវំ។ តំ បន ខោមាធិនំ
អញ្ញាតំ ហោតិ។ កប្បរុក្ខេហិ និព្ពត្តំ ជាលិនិយា ទេវកញ្ញាយ អនុវុទ្ធត្ថេស្ស
ទិន្នវត្តាទិកំ ទេវទិន្នំ។ តម្បិ ខោមាធិហិ និព្ពត្តវត្ថុសទិសត្តា ធន្នម្បិ អនុលោមំ
ហោតិយេវ កប្បាសិកស្ស វា, ឥទ្ធិជម្បិ តថេវ វេទិតព្ពំ។ តស្ស តស្សាតិ
ខោមាទិកស្ស។ អនុលោមិកន្តិ អនុបំ។

៣២-៣៣. ឯវំ ជាតិតោ សានុលោមាធិ ធិ ចីវរាធិ ធិស្សត្វា ឥនាធិ តេសុ
អធិជ្ជានាធិកំវិជានំ ធិស្សតុំ “តិច្ឆីវរ” ត្ថិអាធិ វុត្ថំ។ ឯត្ថ (កង្ខារ. អដ្ឋ.
កថិនសិកខាបទវណ្ណាន; មហាវ. ៣៥៨) ធិជ្ជានតោ បុព្វេ តិច្ឆីវំ នាម ចារេក្កំ
នត្ថិ សង្ឃាធិអាធិប្បហោនកស្ស បច្ចត្ថរណាធិវសេនាបិ អធិជ្ជាតុំ
អនុញ្ញាតត្ថា។ តស្មា “តិច្ឆីវំ អធិជ្ជេយ្យ នវិកប្បេយ្យ” តិ ឯត្ថ “ឥមំ សង្ឃាធិ” ត្ថិ
ឯវំ នាមេ កហិតេ “អធិជ្ជាន” មិច្ឆេវ វុត្ថត្ថំ, “វិកប្បេមី” តិ បន ន វុត្ថត្ថំ
អធិប្បាយោ។ ឯវំ សេសេសុបិ។ មុខបុញ្ញនញ្ច និសីទនញ្ច មុខបុញ្ញននិសីទនំ។
កណ្ណាប្បជិច្ឆាធិ កណ្ណាប្បជិច្ឆាធិ អធិជ្ជេយ្យ, នវិកប្បេយ្យ តិ សម្ពុត្ថោ។ ឯត្ថាតិ
ឥមេសុ នវេសុ ចីវរេសុ។ តិច្ឆីវរ តិច្ឆីវរ ធិជ្ជាននយេន អធិជ្ជិតតិច្ឆីវរ។ វិជា
អលទ្ធសម្ពុតិកោ ភិក្ខុ អវិប្បវាសសម្ពុតិអលទ្ធជ្ជានេ ឯកាហម្មិ ហត្ថចាសំ
វិជហិត្វា នវសេយ្យាតិ អត្ថោ។ “នភិក្ខុវេ ចាតុមាសំ និសីទនេន វិប្បវសិតត្ថំ,
យោវិប្បវសេយ្យ, អាបត្តិ ទុក្ខជស្សា” តិ ទុក្ខកក្ខន្ធកេ (ចូឡវ. ២៦៣) វុត្ថត្ថា
ចាតុមាសំ និសីទនំ វិជា នវសេយ្យាតិ អត្ថោ។

៣៤. ឥនាធិ អធិជ្ជានវិធី ធិស្សតុំ “ឥមំ សង្ឃាធិ” ត្ថិអាធិ វុត្ថំ។ តត្ថ
មិច្ឆធិជ្ជយេតិ ឥតិ អធិជ្ជយេ, “ឥមំ សង្ឃាធិ អធិជ្ជាមី” តិ ឯវំ សង្ឃាធិ អធិជ្ជយេតិ
អត្ថោ។ អហត្ថចាសមេតត្ថិ ទ្វេវ ឋិតំ បន ឋបិតោកាសំ សល្លកេត្វា សចេ ឯកំ,
“ឯត” ត្ថិ, ពហ្វាធិ ចេ, “ឯតានី” តិ វត្វា អធិជ្ជយេតិ អត្ថសម្ពុត្ថោ។ សេសេសុបិ
អយំ នយោតិ យថា “ឥមំ សង្ឃាធិ អធិជ្ជាមី” តិ វុត្ថំ, ឯវំ “ឥមំ ឧត្តរាសង្កំ, ឥមំ
កណ្ណាប្បជិច្ឆាធិ អធិជ្ជាមី” តិ ឯវំ អត្ថនោ នាមេនេវ វត្វា សម្ពុខាបិ បរម្ពុខាបិ
វុត្ថនយេន អធិជ្ជាតត្ថំ វុត្ថំ ហោតិ។

៣៥. ឥនាធិ សចេ បុព្វេ អធិជ្ជិតំ តិច្ឆីវំ និសីទនំ វស្សិកសាធិកំ
កណ្ណាប្បជិច្ឆាធិតិ ឥមេសុ ធិសុ ចីវរេសុ អញ្ញាតំ ចីវរំ អត្ថិ, បុន តថាវិធំ ចីវរំ

អធិដ្ឋហិត្វា បរិហារិតុំ ឥច្ឆន្តេន “ទ្វេ បន ន វដ្ដន្តិ”តិ (ចារា. អដ្ឋ. ២.៤៦៩; កដ្ឋា. អដ្ឋ. កថិនសិក្ខាបទវណ្ណានា) វុត្តត្តា បុព្វេ អធិដ្ឋិតំ បច្ចុទ្ធវិទ្ធា អធិដ្ឋាតព្ពន្ធិ ទស្សេតុំ “អធិដ្ឋហន្តោ”តិអាទិ វុត្តំ, តំ ឧត្តានមេវ។ បត្តាធិដ្ឋហនេ តថាតិ “ឥមំ បត្តំ, ឯតំ បត្ត”ន្តិ ឯវំ នាមមត្តមេវ វិសេសោ។ សេសំ តាទិសមេវាតិ អត្ថោ។

៣៦. ឯតំ ឥមំ វ សង្ឃជី សំសេតិ ឯត្ថ សចេ អន្តោគព្ពេ វា សាមន្តវិហារេ វា ហោតិ, បឋិតដ្ឋានំ សល្លកេត្វា “ឯតំ សង្ឃជី អធិដ្ឋាមី”តិ វាចា ភិក្ខុតព្ពា, សចេ ហត្ថចាសេ ហោតិ, “ឥមំ សង្ឃជី”ន្តិ តេសំ តេសំ នាមវសេន វាចា ភិក្ខុតព្ពាតិ អត្ថោ។ បច្ចុទ្ធាវេបិ ឯសេវ នយោ។ ឯត្ថ បន “ទ្វេ ចីវរស្ស អធិដ្ឋានា កាយេន វា អធិដ្ឋេតិ, វាចាយ វា អធិដ្ឋេតិ”តិ (បរិ. ៣២២) វុត្តត្តា សង្ឃជីអាទិកំ ហេតុន គហេត្វា “ឥមំ សង្ឃជី អធិដ្ឋាមី”តិអាទិនា នយេន ចិត្តេន អាភោគំ កត្វា កាយវិការំ ករោន្តេន កាយេន អធិដ្ឋាតព្ពំ, យេន កេនចិ សវីរាវយវេន អដុសន្តស្ស ន វដ្ដតិ។ វាចាយ អធិដ្ឋហន្តេន វចីភេទំ កត្វាវ អធិដ្ឋាតព្ពំ។ តថា បត្តេបិ។ វិទូតិ បណ្ឌិតោ។

៣៧-៨. ឥទានិ តេសំ បមាណាបរិច្ឆេទំ ទស្សេតុំ “សង្ឃជី បច្ឆិមន្តេនា”តិអាទិ វុត្តំ។ តត្ថ ធីយតោ មុដ្ឋិបព្វាកតោ (ចារា. អដ្ឋ. ២.៤៦៩; កដ្ឋា. អដ្ឋ. កថិនសិក្ខាបទវណ្ណានា) បដ្ឋាយ “តត្រិទំ សុគតស្ស សុគតចីវរប្បមាណំ, ធីយសោ នវ វិទត្តិយោ សុគតវិទត្តិយា, តិរិយំ ធរ វិទត្តិយោ”តិ (ចា. ៥៤៨) ឯវំ វុត្តសុគតចីវរនាបិ វដ្ដតិ។ តិរិយំ បន មុដ្ឋិតិកំ។ ច-សន្តេន អតិរេកម្មំ វដ្ដតិ អត្ថោ។ ឧត្តរាសង្កស្សបិ ឯតទេវ បមាណាន្តិ តំ ទស្សេតុំ “តថា ឯកំសិកស្សបិ”តិ វុត្តំ។ អន្តរវាសកស្ស បន “ចារុបនេនបិ ហិ សក្កា នាភី បដិច្ឆាទេតុ”ន្តិ (ចារា. អដ្ឋ. ២.៤៦៩) អដ្ឋកថាវចនតោ “ទិហត្ថោ វា”តិ វុត្តំ។

៣៩. និសីទនស្ស ធីយេនាតិ ឯត្ថ (ចាចិ. ៥៣០ អាទយោ; ចាចិ. អដ្ឋ. ៥៣០; កម្ពុ. អដ្ឋ. និសីទនសិក្ខាបទវណ្ណានា) និសីទនន្តិ សន្តតសទិសំ សន្តវិទ្យា ឯកស្មី អន្តេ វុត្តប្បមាលោន ជ្វីសុ ហំនេសុ ជាលេត្វា កតាហិ តីហិ ទសាហិ យុត្តស្ស បរិក្ខារស្សេតំ នាម។

៤០. កណ្ណប្បជីដ្ឋានិ (ចាចិ. ៥៣៨; មហាវ. ៣៥៤; ចាចិ. អដ្ឋ. ៥៣៧; កម្ពុ. អដ្ឋ. កណ្ណប្បជីដ្ឋានិសិក្ខាបទវណ្ណានា) នាម យស្ស អនោនាភិឧត្តជាលុមណ្ឌលំ កណ្ណំ វា បិឡុកា វា អស្សរោ វា បុល្លកច្ចុ វា អាពាធា, តស្ស បជីដ្ឋាននត្ថាយ អនុញ្ញាតំ ជីវំ។ តាថាយោ សុវិញ្ញយ្យា។

៤១. អឡុតេយ្យវាតិ (ចាចិ. ៥៤៤) ឯត្ថ តតោ ឧទ្ធុ ន វដ្ឋតីតិ អត្ថោ។

៤២. ឯត្ថាតិ សង្ឃាជិតោ បដ្ឋាយ យាវ វស្សិកសាជិកា, តាវ ទស្សិតជីវេស្វតិ អត្ថោ។ តទុត្តវិន្ទិ តតោ តេសំ ជីវរាជំ វុត្តប្បមាលោតោ ឧត្តវិ ករេន្តស្ស ធននចាចិត្តិ ហោតីតិ ចាបសេសោ, តំ អតិរេកំ ជិដ្ឋិត្វា បុន ចាចិត្តិយំ ទេសេតព្ពន្ធិ អត្ថោ។ បច្ចត្តរណមុខចោឡាតិ ឯត្ថ “អនុជានាមិ, ភិក្ខុវេ, យាវ មហន្តំ បច្ចត្តរណំ អាកម្ពីតិ, តាវ មហន្តំ បច្ចត្តរណំ កាតុ”ន្តិ (មហាវ. ៣៥៣) វុត្តត្ថា បច្ចត្តរណស្ស បមាណបរិច្ឆេទោ នត្ថិ,។ មុខបុញ្ញនចោឡស្ស បន ឧក្កជ្ឈវសេន វា អន្តិមវសេន វា បមាណបរិច្ឆេទោ ន វុត្តោ, តស្មា តម្បិ អប្បមាលិកំ។ តេន វុត្តំ “អាកម្ពីតប្បមាលិកា”តិ, ឥច្ឆិតប្បមាលិកាតិ អត្ថោ។ យាវ ឯកំ ជោវីយតិ, តាវ អញ្ចំ បរិភោគត្ថាយ ឥច្ឆិតព្ពន្ធិ ទ្វេបិ វដ្ឋន្តិ។

៤៣. ន ធិបិតន្តិ កត្ថ ន ធិបិតំ? អដ្ឋកថាសុ។ កស្មាតិ ថេ? “តេន ខោ បន សមយេន ភិក្ខុនំ បរិបុណ្ណំ ហោតិ តិជីវំ, អត្ថោ ច ហោតិ បរិស្សាវនេហិបិ

ថវិកាហិបិ។ ភគវតោ ឯតមត្ថំ អាហោចេសុំ។ អនុជាធាមិ, ភិក្ខុវេ,
បរិក្ខារចោឡក"ន្តិ (មហាវ. ៣៥៧) ពហុនំ បត្តថវិកបរិស្សាវនាទិនំ
សន្តិហាវសេន វុត្តត្តា ចាដក្កំ និធានមុខន្តិ។ យស្មា បន ភគវតោ "យំ យំ លព្ភតិ,
តំ តំ ឥមិនាវិធានេន អធិជ្ជហិក្ខា បុន យេន យេន បរិស្សាវនាទិនា អត្ថោ
ហោតិ, តំ តំ កត្វា គណ្ណាន្ត" តិ អនុកម្មាយ អនុញ្ញាតំ, តស្មា
វិកប្បនុបគបដ្ឋមជីវប្បមាណំ ថវិកម្បិ បដបរិស្សាវនម្បិ ពហុនិបិ ឯកតោ
កត្វា "ឥមាទិ ជីវរាទិ បរិក្ខារចោឡានិ អធិជ្ជាមី" តិ វត្វា អធិជ្ជាតុម្បិ
វដ្តតិយេវ។ តស្មា វុត្តំ "តថាវត្វា" តិ, "បរិក្ខារចោឡ" ន្តិ វត្វាតិ អត្ថោ។
វិកប្បិយន្តិ វិកប្បនុបគំ។

៤៤. អហតកប្បានន្តិ (មហាវ. ៣៤៨) ឯកវាវំ ជោវិតកានំ។

៤៥. ឧតុទ្ធជានន្តិ ឧតុតោ ធិយកាលតោ ឧទ្ធជានំ, កតវត្ថុកិច្ចានំ
បិលោតិកានន្តិ វុត្តំ ហោតិ។ សេសាតិ ឧត្តរាសន្តិអន្តរវាសកា។ បំសុ វិយ
កុដ្ឋិតភារំ បដិក្កុលភារំ ឧលតិ គច្ឆតិ បំសុកូលំ, ចោឡឧណ្ណានមេតំ នាមំ,
តស្មី បំសុកូលេ យថាវុច្ឆតិ អត្ថោ។ កស្មាតិ ចេ? "អនុជាធាមិ, ភិក្ខុវេ,
អហតានំ ឧស្សានំ អហតកប្បានំ ទិគុណំ សង្ឃាជី ឯកទ្វិយំ ឧត្តរាសន្តិ
ឯកទ្វិយំ អន្តរវាសកំ, ឧតុទ្ធជានំ ឧស្សានំ ចតុគ្គុណំ សង្ឃាជី ទិគុណំ ឧត្តរាសន្តិ
ទិគុណំ អន្តរវាសកំ, បំសុកូលេ យាវទត្ថំ, ចាបណិកេ ឧស្សាហោ
ករណីយោ" តិ វុត្តត្តា, តស្មា សុសាធានីសុ បតិបំសុកូលេ ច អន្តរាបលោ
បតិបិលោតិកជីវេ ច បដបរិច្ឆេទោ នត្ថិ, បដសតម្បិ វដ្តតិ តិ សិទ្ធិ។

៤៦. ឥទានិ "អនុជាធាមិ, ភិក្ខុវេ, ជិន្នកំ សង្ឃាជី ជិន្នកំ ឧត្តរាសន្តិ ជិន្នកំ
អន្តរវាសក" ន្តិ (មហាវ. ៣៤៥) វត្វា បុន "តេន ខោ បន សមយេន អញ្ញាតវស្ស
ភិក្ខុនោ តិជីវេ កយិរមាទេ សព្វំ ជិន្នកំ នប្បហោតិ។ ភគវតោ ឯតមត្ថំ

អាហារេសុំ។ អនុជាឆាមិ, ភិក្ខុវេ, ទ្វេ ជិន្នកានិ ឯកំ អច្ឆិន្នកន្តិ។ ទ្វេ ជិន្នកានិ ឯកំ
អច្ឆិន្នកំ នប្បហោតិ។ អនុជាឆាមិ, ភិក្ខុវេ, ទ្វេ អច្ឆិន្នកានិ ឯកំ ជិន្នកន្តិ។ ឯកំ
ជិន្នកំ នប្បហោតិ។ អនុជាឆាមិ, ភិក្ខុវេ, អន្ធាធិកម្ម្យ អាហារេសុំ។ ន ច, ភិក្ខុវេ,
សត្តំ អច្ឆិន្នកំ ធារេតត្ថំ, យោ ធារេយ្យ, អាបត្តិ ទុក្កជស្សា"តិ (មហាវ. ៣៦០) ឯវំ
វុត្តវិជានំ ទស្សេតុំ "តិស្ស"តិអាទិ អារទ្ធា។ តស្ស អត្ថោ - តិសុ ចីវរេសុ យំ ជិន្និត្វា
សិព្វិតុំ សព្វបដិមប្បមាណំ បហោតិ, តំ ជិន្និតត្ថំ។ សព្វេសុ បន អប្បហោន្តេសុ
អន្ធាធិកំ អាទិយេយ្យាតិ។ តត្ថ អន្ធាធិ នាម អនុវាតំ វិយ សំហរិត្វា ចីវរេសុ
ឧបរិ សង្ឃាជិអាការេន អាហារេសុតត្ថំ។ អាគន្ធកបត្តន្តិបិ វទន្តិ។ ឥទំ បន
អប្បហោនកេ អនុញ្ញាតំ។ សេច បហោតិ, ន វុត្តន្តិ, ជិន្និតត្ថមេវ។ អនាទិណ្ឌាន្តិ
អនាហេបិតំ អន្ធាធិកំ។ ន ធារេយ្យាតិ តិចីវរាទិជ្ជានវសេន អធិជ្ជហិត្វា ន
ធារេតត្ថន្តិ អធិប្បាយោ។

៤៧៨. ឥនាទិ ឧទោសិតសិក្ខាបទនយំ ទស្សេតុំ "គាមេ"តិអាទិ វុត្តំ។ ឯត្ថ
បន សេច គាមោ (ចារា. ៤៧៨; ចារា. អដ្ឋ. ២.៤៧៧-៤៧៨; កដ្ឋា. អដ្ឋ.
ឧទោសិតសិក្ខាបទវណ្ណាន) ឯកស្ស រញ្ជោ វា កោជកស្ស វា វសេន
ឯកកុលស្ស ហោតិ, ចាការាទិនា បរិក្ខិតត្តា ឯក្ខបចារោ ច, ឯវុបេ គាមេ
ចីវំ ជិត្តិបិត្វា តស្មី គាមេ យថាវុចិត្តជ្ជានេ វសិតុំ លព្វតិ។ សេច សោ គាមោ
អបរិក្ខិត្តោ, យស្មី យរេ ចីវំ ជិត្តិត្តំ ហោតិ, តស្មី យរេ វសិតត្ថំ, តស្ស វា
យរេស្ស សមន្តតោ ហត្ថចាសា នវិជហិតត្ថំ។

សេច សោ គាមោ វេសាលិកុសិណាវទយោវិយ នាធារាជ្ជនំ វា កោជកានំ វា
ហោតិ, វុត្តប្បការេន បរិក្ខិត្តោ ច, ឯវុបេ គាមេ យស្មី យរេ ចីវំ ជិត្តិត្តំ, តស្មី
យរេ វា វុត្តត្ថំ។ យស្ស វីចិយា តំ យរំ ហោតិ, តស្ស វីចិយា តស្ស យរេស្ស
សម្មុខាជ្ជានេ សកាយេ វា នគរទ្វារេ វា វុត្តត្ថំ, តេសំ សកាយទ្វារានំ ហត្ថចាសា

វា នវិជហិតពុំ។ សច អបរិក្ខត្តោ, យស្មី យវេ និក្ខត្តំ, តត្ថ វា តស្ស ហត្ថចាសេ
វា វត្ថពុំ។

និវេសនាធម្មោ ហម្មិយបរិយោសានា កាមបរិក្ខេបតោ ពហិ សន្និវិជ្ជាតិ
វេទិតញ្ញា។ ឥតរថា តេសំ កាមគ្គហធានេវ គហិតត្តា កាមស្ស
ឯកកុលនាគកុលឯក្ខេបចារនាម្មចារតាវសេនេវ វិនិច្ឆយោ វត្ថព្វោ សិយា។
និវេសនាធិនំ វសេនេវ ចាឡិយំ (ចារា. ៤៧៨ អាធម្មោ) អត្ថោ វិកត្តោ, ន
កាមវសេន។ ឧទាសិតវិនិច្ឆយេ អយំ នយោ វុត្តោយេវ។

និវេសនេតិ ឯត្ថ សច ឯកកុលស្ស និវេសនំ ហោតិ បរិក្ខិត្តញ្ញា,
អន្តោនិវេសនេ ចីវរំ និក្ខិបិត្វា អន្តោនិវេសនេ វត្ថពុំ។ អបរិក្ខិត្តញ្ញោ ហោតិ,
យស្មី គព្ពេ ចីវរំ និក្ខិត្តំ, តស្មី វត្ថពុំ, តស្ស គព្ពស្ស ហត្ថចាសា វា នវិជហិតពុំ។
សច នាគកុលស្ស ហោតិ បរិក្ខិត្តញ្ញា, យស្មី គព្ពេ ចីវរំ និក្ខិត្តំ, តស្មី គព្ពេ
វត្ថពុំ, សព្ពេសំ សាធារណធារមូលេ វា តេសំ គព្ពធារមូលេ វា តេសំ
គព្ពធារមូលានំ វា ហត្ថចាសា នវិជហិតពុំ។ អបរិក្ខិត្តញ្ញោ ហោតិ, យស្មី គព្ពេ
ចីវរំ និក្ខិត្តំ, តស្មី គព្ពេ វត្ថពុំ, ហត្ថចាសា វា នវិជហិតពុំ។

ឧទាសិតោតិ យានាធិនំ ភណ្ឌានំ សាលា។ ចាសាទោតិ ធិយចាសាទោ។
ហម្មិយន្តិ មុណ្ឌាដ្ឋននចាសាទោ។ នាវា បន ថលំ អាហេបេត្វា និក្ខិត្តាបិ ហោតិ,
សមុទ្ធេ បិតាបិ។ សច ឯកកុលស្ស នាវា ហោតិ, អន្តោនាវាយ ចីវរំ និក្ខិបិត្វា
អន្តោនាវាយ វត្ថពុំ។ នាគកុលស្ស នាវា ហោតិ នាគគព្ពា នាគឡិវរកា, យស្មី
ឡិវរកេ ចីវរំ និក្ខិត្តំ, តស្មី វត្ថពុំ, ចីវរស្ស ហត្ថចាសា វា នវិជហិតពុំ។

អន្តោតិ បដិរាជាធិនំ បដិពាហនត្ថំ ឥដ្ឋកាហិ កតោ ពហលភិត្តិកោ
ចតុបញ្ចក្ខមិកោ បតិស្សយវិសេសោ។ មាឡោតិ ឯកកុដសង្កហិតោ

ចតុរស្សៈចាសាដោយ ឥមេសុ បន ឧទោសិតាធីសុ មាឡបរិយោសានេសុ
និវេសនេ វុត្តនយេនេវ វិនិច្ឆយោ វេទិតញ្ចោ។ និវេសនន្តិ បន ឧទោសិតាធីនំ
វេសេន អកតាយ បតិស្សយវិកតិយា អធិវចនំ។

អារាមោ នាម បុច្ឆារាមជលារាមាធិកោ។ សចេ ឯកកុលស្ស អារាមោ
ហោតិ បរិក្ខិត្តោ ច, អន្តោអារាមេ ចីវរំ និក្ខិបិត្វា អន្តោអារាមេ វុត្តព្គំ។ សចេ
អបរិក្ខិត្តោ, ចីវរស្ស ហត្ថចាសា នវិជហិតព្គំ។ សចេ នាណកុលស្ស អារាមោ
ហោតិ បរិក្ខិត្តោ ច, ធូរមូលេ វា វុត្តព្គំ, ធូរមូលស្ស ហត្ថចាសា វា ន
វិជហិតព្គំ។ អបរិក្ខិត្តោ ចេ, ចីវរស្ស ហត្ថចាសា នវិជហិតព្គំ។

សត្តោ នាម ជង្គ្គសត្ថសកជសត្តានមញ្ញតរោ។ សចេ ឯកកុលស្ស សត្តោ
ហោតិ, សត្តេ ចីវរំ និក្ខិបិត្វា បុរតោ វា បច្ឆតោ វា សត្តព្ពន្ធភា នវិជហិតព្គំ,
បស្សតោ អព្ពន្ធនំ នវិជហិតព្គំ។ អព្ពន្ធនំ នាម អដ្ឋវិសតិហត្ថំ ហោតិ។ សចេ
គច្ឆន្តោ សត្តោ សកជេ វា ភគ្គេ, គោណោ វា នជ្ជេ អន្តរា ធិដ្ឋតិ, យស្មី កោដ្ឋាសេ
ចីវរំ និក្ខិបិតព្គំ, តត្ថ វសិតព្គំ។ សចេ នាណកុលស្ស ហោតិ, សត្តេ ចីវរំ
និក្ខិបិត្វា ចីវរស្ស ហត្ថចាសា នវិជហិតព្គំ។

ខេត្តខលេសុ អារាមេ វុត្តសធិសោវ វិនិច្ឆយោ។ ធុមេតិ វុត្តមូលេ។ សចេ
ឯកកុលស្ស វុត្តមូលំ ហោតិ, យំ មជ្ឈន្តិកកាលេ សមន្តា នាយា ជរតិ, តស្មី
ហ្មនេ អវិរុឌ្មេ បទេសេ តស្ស នាយាយ ដុដ្ឋាកាសស្ស អន្តោ ឯវ និក្ខិបិតព្គំ។
សចេ វិវុឌ្ឍសាខស្ស បន វុត្តស្ស អាតបេន ដុដ្ឋាកាសេ ឋបេតិ, អរុណុគ្គមនេ
សចេ សោភិត្ត តស្ស ហត្ថចាសេ ន ហោតិ, អញ្ញស្មី វា ហ្មនេ តស្ស នាយាយបិ
ហោតិ, និស្សគ្គិយំ ហោតិយេវ។ នាណកុលស្ស ចេ ហោតិ, ចីវរស្ស ហត្ថចាសា
នវិជហិតព្គំ។

អង្គោកាសេ បនវិញ្ញាដីអាទិសុ អរញ្ញេសុបិ សមុទ្ទមង្គេ មជ្ជពន្លាជំ
អគមនបថេសុ ធិបកេសុបិ ជីវំ ឋបេត្វា តតោ សមន្តា សត្តព្ពន្តរេ បទេសេ
យត្ថ កត្តចិ វសិតព្ពំ។ សេ សត្តព្ពន្តរតោ កេសគ្គមត្តម្បិ អតិក្កមិត្វា អរុណំ
ឧដ្ឋបេតិ, និស្សគ្គិយំ ហោតិ។

ឯត្ថ បន ចាឡិយំ “គាមោ ឯក្ខបចារោ នានូបចារោ”តិអាទិនា (ចារា. ៤៧៧)
អវិសេសេន មាតិកំ និក្ខិបិត្វាបិ
តាមនិវេសនឧទេសិតខេត្តធម្មករណាអារាមវិហារានំ
ឯក្ខបចារនានូបចារតា “គាមោ ឯក្ខបចារោ នាម ឯកកុលស្ស គាមោ ហោតិ
បរិក្ខិត្តោ ច អបរិក្ខិត្តោ ចា”តិអាទិនា (ចារា. ៤៧៨) បរិក្ខិត្តាបរិក្ខិត្តវសេន
វិភត្តា។ អដ្ឋមាឡិចាសាធិបាមិយនាវាសត្តុក្ខមូលអង្គោកាសានម្បិ ឯវំ
អវត្វា “ឯកកុលស្ស អង្គោ ហោតិ, នាណកុលស្ស អង្គោ ហោតិ”តិអាទិនា
(ចារា. ៤៨៤) នយេន ឯកកុលនាណកុលវសេន ច អន្តេ “អង្គោកាសោ
ឯក្ខបចារោ នាម អតាមកេ អរញ្ញេ សមន្តា សត្តព្ពន្តរា ឯក្ខបចារោ, តតោ បរិ
នានូបចារោ”តិ (ចារា. ៤៨៤) ច ឯវំ ឯក្ខបចារនានូបចារតាវិភត្តា។ តស្មា
តាមាទិសុ បរិក្ខិត្តំ ឯក្ខបចារំ, អបរិក្ខិត្តំ នានូបចារន្តិ ច អដ្ឋាទិសុ យំ
ឯកកុលស្ស, តំ ឯក្ខបចារំ នាណកុលស្ស នានូបចារន្តិ ច គហេតព្ពំ។
អង្គោកាសបទេ វុត្តនយេន គហេតព្ពំ។

ភិក្ខុសម្មតិយាញ្ញត្រាតិ យំ គិលានស្ស ភិក្ខុនោ ជីវំ អាទាយ បក្កមិត្តុ
អសក្កោន្តស្ស ញត្តិទុតិយេន កម្មេន អវិប្បវាសសម្មតិ ទីយតិ, តំ ឋបេត្វាតិ
អត្ថោ។ លទ្ធសម្មតិកស្ស បន យាវ រោគោ ន វ្យបសម្មតិ, តស្មី វ្យបសន្តេ អញ្ញោ
វា កុប្បតិ, អនាបត្តិយេវ។

២៩. “អនុជាតាមិ, ភិក្ខុវេ, កណ្ណប្បជីច្ឆាទី យាវ អាពាធា អធិដ្ឋាតុំ, តតោ បរិវិកេប្បតុំ។ វស្សិកសាជិកំ វស្សានំ ចាតុមាសំ អធិដ្ឋាតុំ, តតោ បរិវិកេប្បតុ”ន្តិ (មហាវ. ៣៥៨) វុត្តត្តា រោគបរិយន្តា កណ្ណប្បជីច្ឆាទិ, វស្សានបរិយន្តា វស្សិកសាជិកាតិ អត្ថោ។ សេសាតិ តិច្ឆិវរាទយោ កាលវសេន អបរិយន្តិកាតិ អត្ថោ។

៣០. បច្ចត្តរណាទិត្តយំ សទសម្មិ អទសម្មិ វត្ថម្មិ អវត្ថម្មិ អាទិណ្ណាកប្បម្មិ អនាទិណ្ណាកប្បម្មិ លព្ពតីតិ អត្ថោ។ និសីទនន្តិ និសីទនញ្ច វត្ថំ អនាទិណ្ណាកប្បញ្ច លព្ពតីតិ អធិប្បាយោ។
បច្ចត្តរណាបរិក្ខារមុខបុញ្ញនចោឡានិ បន និលម្មិ បីតកម្មិ លោហិតកម្មិ បុប្ផសាទិកម្មិ វដ្តន្តិ, តស្មា “សទសម្មិ” តិអាទិ វុត្ថំ។ ឯវរូបំ បន និវាសេតុំ វា ចារុបិ តុំ វា ន វដ្តតិ, កេវលំ បច្ចត្តរណាទិវសេន អធិដ្ឋានមត្តំ កាតុំ វដ្តតិ។

៣១. តិច្ឆិវរំ កណ្ណប្បជីច្ឆាទិ វស្សិកសាជិកាតិ ៩ទំ បន សេសច្ឆិវរបញ្ចកំ អទសំ វជិតំយេវ កប្បតិ, តញ្ច អាទិណ្ណាកប្បមេវាតិ អត្ថោ។ សទសំវ និសីទនន្តិ ៩ទំ បន បុព្វេ “សទសម្មិ” តិ ឯត្ថ វុត្តត្តា អទសម្មិ និសីទនំ វដ្តតីតិ សម្មោហានិវារណាត្ថំ វុត្តន្តិ វទន្តិ។

៣២. អនធិដ្ឋិតន្តិ តិច្ឆិវរាទិវសេន អនធិដ្ឋិតំ។ អនិស្សជ្ជំ នាម អញ្ញោសំ អវិស្សជ្ជិតំ, តំ បន វិកេប្បត្វា បរិភុញ្ញិតព្ពន្ធិ អត្ថោ។

ឥនានិ វិកប្បនុបគស្ស បមាណំ ហេដ្ឋិមបរិច្ឆេទេន ទស្សេតុំ “ហត្ថទីយ” ត្ថិអាទិមាហា។ តត “អនុជាតាមិ, ភិក្ខុវេ, អាយាមេន អដ្ឋង្គុលំ សុគតង្គុលេន ចតុរង្គុលវិត្ថតំ បច្ឆិមំ ច្ឆិវរំ វិកេប្បតុ”ន្តិ (មហាវ. ៣៥៨) វុត្តត្តា ទីយតោ ឯកហត្ថំ បុប្ផលតោ ឧបឡហត្ថំ វិកេប្បតព្ពន្ធិ អធិប្បាយោ។

៥៣. តិច័វវស្សតិ វិនយតិច័វវស្ស, ន ធុតង្គតិច័វវស្ស។ តស្ស បន ឥមេសុ
 នវសុ ច័វវត្តយមេវ លព្ពតិ, ន អញ្ញំ លព្ពតិ។ សព្ពមេតន្តិ សព្ពំ អធិដ្ឋានវិធានញា
 បរិហារណវិធានញាតិ អត្ថោ។ បរិក្ខារចោឡិយោ សព្ពន្តិ តិច័វវាទិកំ នវវិធម្មិ
 ច័វវំ។ តថាវត្វាតិ “បរិក្ខារចោឡ”ន្តិ វត្វា។ អធិដ្ឋតិ អធិដ្ឋាតិ។ កី បន តិច័វ
 បរិក្ខារចោឡំ អធិដ្ឋាតុំ វដ្តតិ? អាម វដ្តតិ, “បរិក្ខារចោឡំ នាម ចាដក្កំ
 និធានមុខមេតន្តិ តិច័វ បរិក្ខារចោឡំ អធិដ្ឋហិត្វា បរិភុញ្ញតុំ វដ្តតិ។
 ឧទាសិតសិក្ខាបទេ បន តិច័វ អធិដ្ឋហិត្វា បរិហារន្តស្ស បរិហារោ វុត្ថោ”តិ
 អដ្ឋកថាយំ (ចារា. អដ្ឋ. ២.៤៦៩) វុត្ថំ, តស្មា តិច័វ បរិក្ខារចោឡំ អធិដ្ឋហន្តន
 បច្ចុទ្ធវិត្វា បុន អធិដ្ឋាតព្ពំ។

៥៤. ឥនាទិ ឯតេសំ អធិដ្ឋានវិជហនាការំ ទស្សេតុ
 “អច្ឆេទវិស្សន្ននគាហវិព្ពមា”តិ អាទិ វុត្ថំ។ តត្ថ អច្ឆេទោតិ ចោរាទិហិ អច្ឆិទ្ធនំ។
 វិស្សន្ននន្តិ អញ្ញោសំ ទានំ។ កថំ បន ទិន្នំ, កថំ គហិតំ សុទិន្នំ សុគ្គហិតញា
 ហោតិ? សច “ឥទំ តុយ្ហំ ទេមិ ទទាមិ ទដ្ឋាមិ ឡិណោដេមិ បរិច្ឆជាមិ
 និស្សជ្ជាមិ វិស្សជ្ជាមិ”តិ វា “ឥត្ថន្ទាមស្ស ទេមិ... បេ... វិស្សជ្ជាមិ”តិ វា វទតិ,
 សម្មុខាបិ បរម្មុខាបិ ទិន្នយេវ ហោតិ។ “តុយ្ហំ គណ្ណាហិ”តិ វុត្ថេ “មយ្ហំ
 គណ្ណាមិ”តិ វទតិ, សុទិន្នំ សុគ្គហិតញា។ “តវ សន្តកំ ករោហិ, តវ សន្តកំ
 ហោតុ, តវ សន្តកំ ករិស្សតិ”តិ វុត្ថេ “មមសន្តកំ ករោមិ, មម សន្តកំ ហោតុ,
 មម សន្តកំ ករិស្សមិ”តិ វទតិ, ទុទិន្នំ ទុគ្គហិតញា។ សច បន “តវ សន្តកំ
 ករោហិ”តិ វុត្ថេ “សាធុ, ភន្តេ, មយ្ហំ គណ្ណាមិ”តិ គណ្ណាតិ, សុគ្គហិតំ។

គាហោតិ វិស្សសក្កាហោ (ចារា. អដ្ឋ. ១.១៣១)។ សោ បន ឯវំ វេទិតញោ -
 “អនុជាធាមិ, ភិក្ខុវេ, បញ្ចហន្តេហិ សមន្នាគតស្ស វិស្សសំ គហេតុំ។ សន្និដ្ឋោ
 ច ហោតិ, សម្ពុត្តោ ច, អាលបិតោ ច, ជីវតិ ច, ជាធាតិ ច ‘គហិតេ មេ អត្តមនោ

ភវិស្សតី”តិ (មហាវ. ៣៥៦)។ តត្ថ សន្និដ្ឋាតិ ទិដ្ឋមត្តកមិត្តោ។ សម្មត្តោតិ
ទន្ធមិត្តោ។ អាលបិតោតិ “មម សន្តកំ យំ ឥច្ឆសិ, តំ គណ្ហោយ្យាសិ, អាបុច្ឆិត្វា
គហាលោ ការណំ នត្ថី”តិ វុត្តោ។ ជីវតីតិ អនុដ្ឋានសេយ្យាយ សយិតោបិ យាវ
ជីវិតិន្ទ្រិយុបច្ឆេទំ ន ចាបុណាតិ។ គហិតេ ច អត្តមនោតិ គហិតេ ច
តុដ្ឋចិត្តោ។ ឯវុបស្ស សន្តកំ “គហិតេ មេ អត្តមនោ ភវិស្សតី”តិ ជានន្តេន
គហេតុំ វុដ្ឋតិ។ អនវសេសបរិយាទានវសេន ចេតានិ បញ្ច អដ្ឋានិ វុត្តានិ,
វិស្សាសគ្គាហោ បន តីហិ អង្កេហិ វុហតិ។ កេម? សន្និដ្ឋា ជីវតិ គហិតេ
អត្តមនោ, សម្មត្តោ ជីវតិ គហិតេ អត្តមនោ, អាលបិតោ ជីវតិ គហិតេ
អត្តមនោតិ ឯវំ។

យោ បន ជីវតិ, ន ច គហិតេ អត្តមនោ ហោតិ, តស្ស សន្តកំ
វិស្សាសភាវេន គហិតម្បី បុន ធាតព្វំ។ ទទន្តេន មតកដនំ តាវ យេ តស្ស ជនេ
ឥស្សរា គហដ្ឋា វា បព្ពជិតា វា, តេសំ ធាតព្វំ។ យោ បន បឋមំយេវ “សុដ្ឋ កតំ
តយា មម សន្តកំ គណ្ហាន្តេនា”តិ វចិត្តេនេន វា ចិត្តប្បាទមត្តេន វា អនុមោទិត្វា
បច្ឆា កេនចិ ការណេន កុបិតោ, សោ បច្ឆាហារាបេតុំ ន លភតិ។ យោបិ
អធាតុកាមោ, ចិត្តេន បន អធិវាសេតិ, ន កិញ្ចិ វុទតិ, សោបិ បុន
បច្ឆាហារាបេតុំ ន លភតិ។ យោ បន “មយា តុម្ហាកំ សន្តកំ គហិត”ន្តិ វា
“បរិភុត្ត”ន្តិ វា វុត្តេ នាធិវាសេតិ, “បដិទេហី”តិ ភណាតិ, សោ បច្ឆាហារាបេតុំ
លភតិ។

វិព្ពមាតិ ឥមិនា ភិក្ខុនិយាយេវ អធិដ្ឋានវិជហនំ គហិតំ ហោតិ។ សា បន
យនាវិព្ពមតិ, តនា អស្សមណី ហោតិ។ ភិក្ខុ បន វិព្ពមន្តោបិ យាវ សិក្ខំ ន
បច្ឆក្ខាតិ, តាវ ភិក្ខុយេវាតិ អធិដ្ឋានំ ន វិជហតីតិ។ លិង្គសិក្ខាតិ
លិង្គបរិវត្តនញ្ច សិក្ខាបច្ឆក្ខានញ្ចាតិ អត្តោ។ សព្វេស្វតិ នវសុ ចីវរេសុ។

អធិដ្ឋានវិយោគការណាតិ អធិដ្ឋានវិជហនការណា, ឥមេសុ អញ្ញាតវេន
អធិដ្ឋានវិជហតីតិ អត្ថោ។

កិញ្ចា ភិយ្យោ (ចារា. អដ្ឋ. ២.៤៦៩) - តិច្ឆីវស្ស បនវិនិច្ឆ័យនិច្ចត្តា
អធិដ្ឋានវិជហនំ ករោតីតិ អត្ថោ។ តត្ថ សង្ឃាជិឧត្តរាសង្កានំ ធីយន្តតោ
វិនិត្តិប្បមាណាស្ស តិវិយន្តតោ អដ្ឋង្គុលប្បមាណាស្ស បទេសស្ស ឱរតោ
កនិជ្ជង្គុលនិឧបិដ្ឋិប្បមាណាកំ ធីន្ទំ អធិដ្ឋានំ ភិន្ទតិ។ អន្តរវាសកស្ស ធីយន្តតោ
វិនិត្តិប្បមាណាស្ស តិវិយន្តតោ ចតុរង្គុលប្បមាណាស្ស បទេសស្ស ឱរតោ
ធីន្ទំ អធិដ្ឋានំ ភិន្ទតិ, បរតោ បន នភិន្ទតិ។ តស្មា ធីន្ទេ ជាតេ តិច្ឆីវំ
អតិវេកច្ឆីវំ ហោតិ, សូចិកម្មំ កត្វា បុន អធិដ្ឋាតត្ថំ។ ឥតវេសំ បន ធីន្ទេន
វិជហនំ នាម នត្ថិ។ យោ បន តិច្ឆីវេបិ ទុព្ពលជ្ជានេ បឋមំ អគ្គឡំ ទត្វា បច្ឆា
ទុព្ពលជ្ជានំ ធីន្ទិត្វា អបនេតិ, អធិដ្ឋានំ នភិន្ទតិ។ មណ្ឌលបរិវត្តនេបិ ឯសេវ
នយោ។ យោ បន ឧកោ កោជិយោ មជ្ឈេ ករោត្តោ សចេ បឋមំ ធីន្ទិត្វា បច្ឆា
យដេតិ, អធិដ្ឋានំ វិជហតិ, អថ យដេត្វា ធីន្ទតិ, នវិជហតិ។ រជកេហិ
ឆោវាបេត្វា សេតកំ ករោត្តស្សាបិ នវិជហតិ ឯវ។

៥៥. ឥនានិ អកប្បិយច្ឆីវានិ ទស្សេតុំ “កុសវាកដលកានី” តិអាទិ អារទ្ធាំ។
តត្ថ កុសច្ឆីវំ (មហាវ. ៣៧០; មហាវ. អដ្ឋ.) នាម កុសេ គន្ថេត្វា កតច្ឆីវំ។
វាកច្ឆីវំ នាម តាបសានំ វក្កលំ។ ដលកច្ឆីវំ នាម ដលកានិ សិព្ពិត្វា កតច្ឆីវំ។
កេសកម្ពលន្តិ កេសេហិ តន្តំ វាយិត្វា កតកម្ពលំ។ វាលកម្ពលន្តិ
ចមរវាលេហិ វាយិត្វា កតកម្ពលំ។ ឧលូកបក្ខន្តិ ឧលូកសកុណាស្ស បក្ខេហិ
កតនិវាសនំ។ អធិនក្ខិបន្តិ សលោមំ សឡំ អធិនមិគចម្មំ។ ឥមេសុ សត្តសុ
វត្ថេសុ យំ កិញ្ចា ធារយតោ ធុល្លច្ចយន្តិ អត្ថោ។ យថា ឥមេសុ ធុល្លច្ចយំ, តថា
អក្កនាឡំ និវាសេន្តស្ស។ អក្កនាឡំ នាម អក្កនឈ្មោ វាកានីហិ គន្ថេត្វា

កតចីវរ។ “នភិក្ខុវេ អក្កនាឡំ និវាសេតព្ពំ, យោ និវាសេយ្យ, អាបត្តិ ធុល្លច្ចយស្ស” តិ (មហាវ. ៣៧១) ហិ វុត្ថំ។

៥៦. កនលេកកក្កុស្សេ ចោត្តកេ ចាបី តិ ឯត្ថ

កនលិវកអក្កមកចិវាកេហិ កតានិ វត្ថានិ ឯវំ វុត្ថានី តិ វេទិតព្ពានិ។ ឯតេសុ ចោត្តកោយេវ ចាឡិយំ អាគតោ, ឥតរាជ តត្ថតិកត្តា អដ្ឋកថាសុ បដិក្ខត្ថានិ។ ឥមេសុ ចត្វសុបិ ទុក្កជមេវ។ “នភិក្ខុវេ នគ្គិយំ តិក្ខិយសមាទានំ សមាទិយិតព្ពំ, យោ សមាទិយេយ្យ, អាបត្តិ ធុល្លច្ចយស្ស” តិ (មហាវ. ៣៧០) វុត្ថត្ថា នគ្គិយម្យំ ន កប្បតិ ឯវំ។ សព្ពមេវ នីលកំ សព្ពនីលកំ។ ឯវំ សេសេសុបិ។ ឯត្ថ នីលំ ឧបាបុប្ផវណ្ណំ ហោតិ។ មញ្ញេជ្ជកំ មញ្ញេជ្ជកវណ្ណមេវ។ បីតកំ កណិការបុប្ផវណ្ណំ។ លោហិតកំ ជយសុមនបុប្ផវណ្ណំ។ កណ្ណាកំ អន្ធាវិជ្ជកវណ្ណំ។

៥៧. មហាវដ្តំ នាម សតបទិបិដ្ឋិវណ្ណំ។ មហានាមំ នាម វត្ថុសម្ពិជ្ជវណ្ណំ

ហោតិ។ បទុមបុប្ផវណ្ណានិបិ វុត្ថំ, មន្ទវត្ថុនិ អត្ថោ។ តិវីជកេតិ វុត្ថតចេ។ អច្ឆិន្ទនិយទសកេតិ សព្ពសោ អច្ឆិន្ទនសកេ ច មជ្ឈេ និទ្ទនសកេ ចាតិ អត្ថោ។ អញ្ញមញ្ញំ សំសិព្ពិត្វា កតទសំ ជលទសំ នាម។ កេតកបុច្ឆាទិបុប្ផសទិសាហិ ទសាហិ យុត្តំ បុប្ផទសំ នាម។ ឯតេសុបិ “ចោត្តកេ ចាបី” តិ ឯត្ថ វុត្ថអបិ-សទ្ទេន ទុក្កជន្តិ វេទិតព្ពំ។ តថាតិ យថា ឯតេសុ កនលិទុស្សាទីសុ បុប្ផទសាវសានេសុ ទុក្កជំ, តថា កញ្ចកវេវនេសុបិ យំ កិញ្ចិ ជារន្តស្ស ទុក្កជន្តិ អត្ថោ។

ឯតេសុ បន អយំ វិនិច្ឆយោ (មហាវ. អដ្ឋ. ៣៧២) - សព្ពនីលកាទីនិ វជនានិ វមេត្វា បុន វជិត្វា ជារេតព្ពានិ, ន សក្កា ចេ វមេត្ថុ, បច្ចត្តរណាទីនិ វា ការេតព្ពានិ, តិបដ្ឋចីវរស្ស មជ្ឈេ វា ធាតព្ពានិ។ អច្ឆិន្ទនសកាទីនិ ទសា និព្ពិត្វា ជារេតព្ពានិ។ កញ្ចកំ វិជជេត្វា វជិត្វា បរិភុញ្ញិតព្ពំ។ វេវនេបិ ឯសេវ នយោ។

តិរីដកំ ចាធម្មញ្ញំ កាតតំ។ សព្វន្តិ ឥមំ វុត្តប្បការំ កុសជីវាទិកំ
អកប្បិយជីវំ អច្ឆិន្ទជីវំ រោលភតីតិ អត្ថោ។ វុត្តម្បិ ចេតំ បរិវារេ។

“អកប្បកតំ នាមិ រជនាយ វត្ថុ,
តេន និវត្តោ យេន កាមំ វជេយ្យ;
ន ចស្ស ហោតិ អាបត្តិ,
សោ ច ធម្មោ សុគតេន ទេសិតោ;
បញ្ញា មេសា កុសលេហិ ចិន្តិតា” តិ។ (បរិ. ៤៨០);

អយញ្ញំ បញ្ញោ អច្ឆិន្ទជីវំ ភិក្ខុំ សន្ធាយ វុត្តោ, តស្មា ហិ យំ កិញ្ចំ
អកប្បិយជីវំ និវាសេត្វា វា ចារុបិត្វា វា អច្ឆិន្ទជីវំ កេន អញ្ញំ បរិយេសិតតំ។
ឯត្ថ បន “ឥធម បន, ភិក្ខុវេ, មនុស្សា និស្សីមគតានំ ភិក្ខុនំ ជីវំ ទេន្តិ ‘ឥមំ ជីវំ
ឥត្តន្នាមស្ស ទេមា’ តិ, អនុជាធាមិ, ភិក្ខុវេ, សាទិតុំ, ន តាវ តំ គណានុបកំ, យាវ
ន ហត្ថំ កច្ឆតិ” តិ (មហាវ. ២៥៩) វុត្តត្តា យាវ អាហារិត្វា តំ ន ទិន្នំ, “តុម្កាកំ,
ភន្តេ, ជីវំ ឧប្បន្ន” តិ បហិណ្ឌិត្វា វា នាវេចិតំ, តាវ គណានំ ន ឧបេតិ, អនធិដ្ឋិតំ
វដ្តតិ។ បត្តេមិ ឯសេវ នយោ។ អានេត្វា ទិន្នេ វា អាវេចិតេ វា បរិហារោ នត្តិ,
ទសាហំ អធិដ្ឋាតតំ។ ជីវំ វិនិច្ឆយោ។

ជីវំ វិនិច្ឆេសវណ្ណានា និដ្ឋិតា។

៤. រជននិច្ឆេសវណ្ណានា

៥៨. ឥនានិ តេសំ ជីវំ រាជំ រជនវិជានំ ទស្សេតុំ “រជនានិ ចា” តិ វុត្តំ។ តត្ថ
“អនុជាធាមិ, ភិក្ខុវេ, ធម រជនានិ មូលរជនំ ខន្ធរជនំ តចរជនំ បត្តរជនំ បុប្ផរជនំ
ជលរជន” តិ (មហាវ. ៣៤៤) ឯវំ ភគវតា អនុញ្ញាតត្តា “ធម្មការាទិ
អនុញ្ញាតានិ សត្តនា” តិ វុត្តំ។

៥៩. តត្ថ មូលេតិ មូលរជនេតិ អត្ថោ។ ហលិទ្ធិវិវដ្ដិយ សត្តំលព្ពន្ធិ
សម្ពន្ធា។ ឯវំ សេសេសុបិ។ តុដ្ឋហារកោ នាម ឯកោ សកល្លាភក្កោ, តស្ស
ហរិតាលវណ្ណំ ខន្ធរជនំ ហោតិ។ គិហិបរិភុត្តំ បន អលិបត្តេន ឯកវារំ រជិតុំ
វដ្ដតិ។ ជលរជនេ អកប្បិយំ នាម នត្ថិ, សត្តំ វដ្ដតិ។ រជនវិនិច្ឆយោ។

រជននិទ្ទេសវណ្ណានា និដ្ឋិតា។

៥. បត្តនិទ្ទេសវណ្ណានា

៦០. ឥនានិ ភាជនីកតី ទស្សេតុំ “បត្តោ ចា”តិ ឧទ្ធជំ។ ឯត្ថ បន បឋមគាថា
សុវិញ្ញយ្យា។

៦១. ទុតិយេ “មគធនាឡិទ្ធិយតណ្ហាលសាធិត”ន្តិ វត្ថុព្រឹកត្តិលោបំ
អកត្វា គាថាពន្ធសុខត្ថំ “មគធនាឡិទ្ធិយតណ្ហាលសាធិត”ន្តិ វត្ថុ, បចិត្តន្តិ
អត្ថោ។ ឯត្ថ (ចារា. ៦០២; ចារា. អដ្ឋ. ២.៦០២; កដ្ឋា. អដ្ឋ. បត្តសិក្ខាបទវណ្ណានា)
មគធនាឡិ នាម អឡុតេរសបលំ គណ្ហាតិ។ ឱទនន្តិ ឯត្ថ សព្វប្បការសម្បជ្ជំ
អវស្សវិតោទនំ គហេតត្ថំ។ ឱទនស្ស ចតុត្ថភាគប្បមាលំ នាតិយនំ
នាតិតនុកំ ហត្ថហារិយមុគ្គសូបញ្ច អាលោបស្ស អាលោបស្ស អនុរូបំ យាវ
ចរិមកាលោបប្បហោនកំ មជ្ឈមសាធិព្យញ្ញនញ្ច យោ បត្តោ គណ្ហាតិ, សោ
ឧក្កដ្ឋោ នាមាតិ អត្ថោ។ សប្បិទេលតក្ករសកញ្ញាកាធិនិ បន គណនូបគានិ ន
ហោន្តិ, តានិ ហិ ឱទនគតិកានេវ ហោន្តិ, នេវ ហាបេតុំ, ន វឡេតុំ សក្កោន្តិ។
ឯវមេតំ សត្តំ បក្ខិត្តំ សេច បត្តស្ស ហេដ្ឋិមរាជិសមំ តិដ្ឋតិ, សុត្តេន វា ហីរេន វា
និទ្ធនស្ស សុត្តស្ស វា ហីរស្ស វា ហេដ្ឋិមន្តំ ដុសតិ, អយំ ឧក្កដ្ឋោ នាម បត្តោ។
សេច តំ រាជី អតិក្កមិត្វា ជូបិកតំ តិដ្ឋតិ, អយំ ឧក្កដ្ឋាមកោ នាម បត្តោ។

សេចក្តី រាជី ន សម្បត្តិណាតិ, អន្តោគតមេវ ហោតិ, អយំ ឧក្ខដ្ឋក្ខដ្ឋា នាម
បត្តោ។

៦២. “មជ្ឈិមោ នាម បត្តោ នាឡិកោទនំ គណ្ណាតិ” តិ វុត្តត្ថា “មជ្ឈិមោ
តស្សបខ្សោវា” តិ វុត្តំ។ ឯត្ថាបិ វុត្តប្បកាវេន មជ្ឈិមោ មជ្ឈិមោមកោ
មជ្ឈិមុក្ខដ្ឋាតិ បត្តត្ថិកំ វេទិតព្ធំ។ “ឌីមកោ នាម បត្តោ បត្តោទនំ គណ្ណាតិ” តិ
(ចារា. ៦០២) វេទនតោ “តតោបខ្សោ” តិ វុត្តំ។ មគទនាឡិយា
ឧបខ្សនាឡិកោទនព្វា តទ្ធិបិយំ សូបំ ព្យញ្ញនព្វា គណ្ណាតិ, សោ ឌីមកោ នាម។
ឥធាបិ ឌីមកោ ឌីមកោមកោ ឌីមកុក្ខដ្ឋាតិ បត្តត្ថិកំ វេទិតព្ធំ។ ឥមេសុ បន
នវេសុ បត្តេសុ ឧក្ខដ្ឋក្ខដ្ឋា ច ឌីមកោមកោ ច អបត្តោ។ ឯតេសុ
អធិដ្ឋាតព្វកិច្ចំ នត្ថិ, សេសា សត្ត បត្តា អធិដ្ឋាតព្វា, វិកប្បេតព្វា ចាតិ អត្តោ។

៦៣. អតិវេកបត្តោតិ (ចារា. ៦០៣) អនធិដ្ឋិតោ អវិកប្បិតោ។ សកោតិ
សសន្តកោ។ កប្បោតិ កប្បិយោ។ អយមេវេត្ថ សង្ខេហោ - យោ បត្តោ
កាកណិកមត្តស្សបិ មូលស្ស ធាតព្វស្ស នត្ថិតាយ សកោ។ អយោបត្តោ
បញ្ចហិ ចាកេហិ មត្តិកាបត្តោ ធ្វិហិ ចាកេហិ បក្កត្ថា កប្បោ។ សោ
ទសាហាបរមំ កាលំ អនធិដ្ឋិតោ អវិកប្បិតោ ជារេយ្យោតិ។

៦៤. អន្តោទាយោ ចីវេវ វុត្តប្បភេទាយេវ។ ធិន្តោតិ (ចារា. អដ្ឋ. ២.៦០៨;
កម្ពុ. អដ្ឋ. បត្តសិក្ខាបទវណ្ណានា) ឯត្ថ យស្ស បត្តស្ស មុខវដ្តិតោ ហេដ្ឋា
ទុដ្ឋុលប្បទេសេ យេន ធិន្តេន កដ្ឋុសិក្ខំ និក្ខមតិ, តត្ថកេន ធិន្តេន ភិដ្ឋតិ។ តស្មី
បន អយចុណ្ណាធិហិ បដិចាកតិកេ កតេ ទសាហាព្ពន្ធវេ បុន អធិដ្ឋាតព្ធំ។
បត្តាធិដ្ឋានមុដ្ឋតិ តិ បត្តោ អធិដ្ឋានំ ឧដ្ឋតិ។

២៥. ឥន្ទានិ បរិហារណាវិធី ទស្សនតំ “បត្តំ ន បដិសាមេយ្យ សោទក”ន្តិអាទិ
អារទ្ធំ។ សោទកំ (ចូឡវ. ២៥៤) បត្តំ ន បដិសាមេយ្យ, អាតបេ ច សោទកំ បត្តំ ន
ឡិចបេតិ អធិប្បាយោ។ ន និទហេតិ និរុទកំ កត្វាបិ អតិកាលំ ន និទហេតិ
អធិប្បាយោ។ ភុម្មាតិ ភូមិយំ។ ន វេបេតិ តដ្ឋិកាចម្ពុខណ្ឌាទីសុ យេន កេនចិ
អនត្តតាយ បំសុសក្ខរមិស្សាយ ភូមិយា ន វេបេយ្យាតិ អត្ថោ។ នោ ច
លគ្គយេតិ ឯត្ថបិ នាគទន្តាទីសុ (ចូឡវ. ២៥៤) យត្ថ កត្ថបិ លគ្គន្តស្ស
ទុក្កជមេវ។

២៦. មិឡន្តេតិ (ចូឡវ. ២៥៤; ចូឡវ. អដ្ឋ. ២៥៤) មិឡបរិយន្តោ។ សចេ បន
បរិវេត្តត្វា តត្ថេវ បតិជ្ជាតិ, ឯវរុចាយ វិត្តិណ្ណាយ មិឡិយា អព្ពន្ធរបរិច្ឆេទេ
វេបេតុំ វដ្តតិ, ន បរិយន្តោ។ បរិកណ្ណាន្តេតិ ពាហិរបស្សេ កតាយ តនុកមិឡិយា
អន្តេតិ អត្ថោ។ អន្តេ វាតិ (ចូឡវ. ២៥៤) ទិដ្ឋំ ឡូនំ មជ្ឈេ។ ឯត្ថ បន អំសពទ្ធកេ
អំសក្ខេលក្ខត្វា អន្តេ វេបេតុំ វដ្តតិ, ន ឥតរថា។ អាតបត្តកេតិ ធក្ខេ។ ឯត្ថ
ភត្តបូរោបិ អំសក្ខេលក្ខិតបត្តោបិ វេបេតុំ ន វដ្តតិ។

២៧. ឧច្ឆិជ្ជាទកំ (ចូឡវ. ២៥៥; ចូឡវ. អដ្ឋ. ២៥៥) នាម មុខវិក្កាលនោទកំ,
តំ បត្តេ និដ្ឋភិក្ខា បត្តេន ន នីហរេយ្យាតិ អត្ថោ។ ចលកញ្ចា អដ្ឋិកញ្ចា
ចលកដ្ឋិកំ។ ឯតេសុ យំ កិញ្ចិ បត្តេន នីហរន្តស្ស ទុក្កជំ។ បត្តំ បដិគ្គហំ កត្វា
ហត្ថំ ជោវិតុម្បិ ន លភតិ។ ហត្ថជោវិតុវត្ថជោវិតុទុក្កម្បិ បត្តេ អាកិវិត្វា
នីហរិតុំ ន វដ្តតិ។ អនុច្ឆិជ្ជបត្តំ ឧច្ឆិជ្ជបាត្តេន គហេតុម្បិ ន វដ្តតិ។ ហត្ថំ បន ពហិ
ជោវិត្វា គហេតុំ វដ្តតិ។ មច្ឆមំសជលាជលាទីនិ ខាទន្តោ យំ មុខេន លុញ្ចិត្វា
លុញ្ចិត្វា ខាទតិ, តំ វា តេសំ អដ្ឋិអាទិកំ វា មុខតោ នីហជំ បុន អខាទិតុកាមោ
ធម្មេតុកាមោ បត្តេ វេបេតុំ ន លភតិ។ សិដ្ឋិវេរនាឡិកេរខណ្ឌាទីនិ ខាទន្តេហិ
ឡំសិត្វា ឡំសិត្វា បុន វេបេតុំ លភតិ។ “ន ភិក្ខុវេ បត្តហត្ថេន កវាជំ

បណ្តាមេតព្រំ, យោ បណ្តាមេយ្យ, អាបត្តិ ធុក្កជស្សា" តិ (ចូឡវ. ២៥៥) វុត្តត្តា យេន កេនចិ សរីរាវយវេន បត្តំ គហេត្វា បិតោ យេន កេនចិ សរីរាវយវេន កវាជំ បណ្តាមេតុំ ន លភតិ, តស្មា "បត្តហត្ថោវា" តិ វុត្តំ។ អំសក្ខុជេលគ្គិត្វា បិតស្ស វដ្ឋតិ។

៦៨. ភូមិអាធារកេតិ ឯត្ថ ទន្តវល្លិវេត្តវាកាធិហិ កតេ វលយាធារកេ។
ធារទណ្ឌាធារេតិ ឯកធារុនា កតអាធារកេ ច ពហូហិ ទណ្ឌាហិ
កតអាធារកេ ចាតិ អត្ថោ។ តិទណ្ឌោ នវដ្ឋតិ។ ឯតេសុ បន សុសដ្ឋិតេសុ ឯកំ
បត្តំ បេបេត្វាវ តស្សបរិ ឯកំ បេបេតុំ វដ្ឋតិ, តយោ បន នវដ្ឋតិ។ ឯកំ និក្កដ្ឋិត្វាវ
ភូមិយន្តិ ឯត្ថ ភូមិយំ កជសារកាធិសុ អញ្ញាតំ បត្តិវា តស្សបរិ និក្កដ្ឋិត្វា វា
ឧក្កដ្ឋិត្វា វា ឯកំ បេបេយ្យ, ទ្វេ បេបេតុំ នវដ្ឋតិ តិ អធិប្បាយោ។ ទ្វេ បន បេបេន្តេន
ឧបរិ បេបេតបត្តំ ឯកេន បស្សេន ភូមិយំ ដុសាបេត្វា បេបេតុំ វដ្ឋតិ តិ វន្តិ។

៦៩-៧០. ឥនាទិ អកប្បិយបត្តេ ទស្សេតុំ "ធារុបិយសោវណ្ណា" តិអាទិ
អារទ្ធិ។ តត្ថ មណីវេឡុរិយាមយាតិ (ចូឡវ. ២៥២; ចូឡវ. អដ្ឋ. ២៥២) មណីតិ
ឥន្ទនីលកពរកតាទិ។ សចេ គហជ្ជា ភត្តគ្គេ សុវណ្ណារូបិយតដ្ឋកាធិសុ
សូបព្យញ្ជនំ កត្វា ឧបនាមេន្តិ, អាមសិតុម្បិ នវដ្ឋតិ។ យជិកជាហជា (ចូឡវ.
២៥៥; ចូឡវ. អដ្ឋ. ២៥៥) ច តុម្ពកជាហជា ច យជិតុម្ពកជាហជា។ ឯត្ថ
តុម្ពកជាហជានាម អលាតុ។ បត្តវិនិច្ឆយោ។

បត្តនិទ្ទេសវណ្ណានា និដ្ឋិតា។

៦. ថាលកនិទ្ទេសវណ្ណានា

៧១-២. ឥនាទិ ថាលកេសុ កប្បិយាកប្បិយវិធី ទស្សេតុំ "ថាលកា ចា" តិ
បទំ ឧទ្ធជំ។ តត្ថ អកប្បាតិ ធារុមយាទយោ ថាលកា អកប្បិយាតិ អត្ថោ។

ផលិតកម្មកាតាឡាន (ចូឡូវ. អដ្ឋ. ២៥២) គឺជាសន្តកា វា សង្ឃសន្តកា វា
កប្បិយា។ យជិតុម្ពកជាហជា (ចូឡូវ. ២៥៥) តាវកាលិកា, តាសុ ភុត្តិកា
ធម្មតត្តា, ន បរិហរិតត្តាតិ អធិប្បាយោ។ ថាលករិនិច្ឆយោ។

ថាលករិនិច្ឆេសវណ្ណានា និដ្ឋិតា។

៧. បវរណានិច្ចេសវណ្ណានា

៧៣. ឥធានិ បវរណាវិធី ធនេស្សតុំ “បវរណា”តិ (ចាចិ. ២៣៨-២៣៩; ចាចិ.
អដ្ឋ. ២៣៨-២៣៩; កុដ្ឋា. អដ្ឋ. បឋមបវរណាសិក្ខាបទវណ្ណានា) បទំ ឧទ្ធចំ។
តត្ថ ភិយាបថេនាតិ ហនកមនសយននិសង្ខានំ អញ្ញតវេន ភិយាបថេនាតិ
អត្ថោ។ តតោ ភិយាបថេនា អញ្ញេន ភិយាបថេន អនតិវត្ថកំ បរិភុញ្ញេយ្យ
ថេ, ចាចិត្តិយន្តិ អត្ថោ។ ចាចិត្តិនតិវត្ថកន្តិ ចាចិត្តិ អនតិវត្ថកំ។

៧៤. ឥធានិ យេហិ អដ្ឋេហិ បវរណា ហោតិ, តានិ អដ្ឋានិ ធនេស្សតុំ
“អសន”ន្តិអាទិមាហា។ តត្ថ អសនន្តិ ឯតេន អវិប្បកតភោជនតា វុត្តា,
ភុញ្ញមាណោ ច សោ បុគ្គលោ ហោតីតិ អត្ថោ។ ភោជនញ្ចេវាតិ យំ ភុញ្ញន្តោ
បវរេតិ, តំ ឌីនេនោ កុម្មាសោ សត្តុ មន្នោ មំសន្តិ ឥមេសុ អញ្ញតវំ ហោតីតិ
អត្ថោ។ អភិហារេតិ ឆាយកោ តស្ស តំ ភត្តំ កាយេន អភិហារីតិ អត្ថោ,
វាចាភិហារេ បន ន គហេតញ្ចោ។ សមីបតាតិ ឆាយកោ
បវរណាប្បហោនកភោជនំ គហេត្វា អឡ្ហតេយ្យហត្ថប្បមាណោ ឌីកាសេ
ហោតីតិ អត្ថោ។ កាយវាចាបដិក្ខេហោតិ ហត្ថចាសេ ឋិតេន អភិហជំ ភិក្ខុំ
កាយេន វា វាចាយ វា បដិក្ខិបេយ្យាតិ អត្ថោ។ ឯត្ថ បន សថេ ភិក្ខុ និសិន្នោ
ហោតិ, អានិសទស្ស ចារិមន្តតោ បដ្ឋាយ, សថេ ឋិតោ, បណ្ឌិអន្តតោ បដ្ឋាយ,
សថេ និបន្នោ, យេន បស្សេន និបន្នោ, តស្ស ចារិមន្តតោ បដ្ឋាយ ឆាយកស្សាបិ

តថាវិធស្ស ឋបេត្វា បសាវិតហត្ថំ យំ តស្ស អាសន្នតរំ អង្គំ, តស្ស វសេន
បរិច្ឆេទោ កាតត្តោ។ បញ្ច អង្គា បវារណាតិ “អសនំ បញ្ញាយតិ, ភោជនំ
បញ្ញាយតិ, ហត្ថចាសេ ឋិតោ អភិហរតិ, បដិក្ខេទោ បញ្ញាយតិ” តិ (ចា. ឋ.
២៣៩; បរិ. ៤២៨) ចាឡិយំ វុត្ថេហិ ឥមេហិ បញ្ចហិ អង្គេហិ បវារណា ហោតីតិ
អត្ថោ។

៧៥. ឥទានិ ឯតេសុ បញ្ចាសុ ភោជនំ ទស្សេតុំ “ឱទនោ” តិ អាទិ វុត្ថំ។ ឥទានិ
ឱទនាទយោ ឥមេហិ និព្ពត្តាតិ ទស្សេតុំ “សាលី” តិ អាទិមាហា។ តត្ថ
សេតត្តកាឡុភេទា សញ្ញាបិ កង្ក្ខជាតិយោ កង្ក្ខតិ គហេតញ្ញា។ កាឡុសេតា
កុទ្រុសវរកា។ ឥមេសំ សត្តន្ធិ ធម្មានំ ឱទនោ ច ភោជ្ជយាគុ ច ឱទនោ នាមាតិ
អត្ថោ។

៧៦. សាមាកាទិតិណំ (ចា. ឋ. អដ្ឋ. ២៣៨-២៣៩) កុទ្រុសកេ សង្កបំ គតន្តិ
អត្ថោ។ វរកចារកោ វរកេ សង្កបំ គតោ, សាលិយញ្ចេវ នីវារោ សង្កបំ គតោ
សេតត្តាតិ វទន្តិ។ ឥមេសំ វុត្ថប្បការាទំ សានុលោមាទំ សត្តន្ធិ ធម្មានំ
តណ្ហាលេ គហេត្វា “យាគុំ បចិស្សមា” តិ វា “ភត្តំ បចិស្សមា” តិ វា យំ កិញ្ចិ
សន្ធាយ បចន្តិ, សចេ ឧណ្ហំ វា សីតលំ វា ភុញ្ញន្តានំ ភោជនកាលេ
គហិតគហិតជ្ជានេ ឱទិ បញ្ញាយតិ, អយំ ឱទនោ នាម, បវារណំ ជនេតិ។ យោបិ
ចាយាសោ វា អម្ចិលយាគុ វា ឧទ្ធពតោ ឱតាវិតមត្តា អព្ពណ្ណា អាវិជ្ឈិត្វា បិវិតុំ
សក្កា, គហិតោកាសេបិ ឱទិ ន ទស្សេតិ, អយំ បវារណំ ន ជនេតិ។ ឧសុមាយ
បនវិតតាយ យនភារំ គច្ឆតិ, ឱទិ បញ្ញាយតិ, បុន បវារណំ ជនេតិ, បុព្វេ
តនុកកាវោ ន វត្ថុតិ។ ភត្ថេ បន ឧទកកញ្ចិកឡិវទិនិ អាកិវិត្វា “យាគុំ
គណ្ហាថា” តិ វទន្តិ, កិញ្ចាបិ តនុកា ហោតិ, បវារណំ ជនេតិយេវ តស្មី យាគុយា

នត្តិការតោ។ សចេ បន បក្កបិទេសុ ឧទកាធិសុ បក្កិបិទ្វា បចិទ្វា ទេន្តិ,
យាគុសង្កហមេវ គច្ឆតិ។

៧៧. កង្កដញ្ញមយោតិ សត្តវិធានិបិ ធម្មានិ គហេត្វា ខរចាកកង្កីតានំ
តេសំ តណ្ហាលេ កោដ្ឋេត្វា កតបុណ្ណកុណ្ណកានិ សត្តុ នាម។
សមចាកកង្កីតានំ បន អាតបសុក្ខានំ វា តណ្ហាលានំ បុណ្ណកុណ្ណកានិ
សត្តុសង្កំ ន គច្ឆន្តិ។ យវសម្ពវេតិ អញ្ញេហិ បន មុគ្គាធិហិ កតកុម្មាសោ ន
បវារេតីតិ អធិប្បាយោ។ ឧទកសម្ពវេតិ ឥមិនា
កក្កដកសិប្បិកសម្ពកាធយោបិ សង្កហំ គច្ឆន្តិ។ សចេ យាគុចានកាលេ
ឯកស្មី ភាជនេ វេបេត្វា មច្ឆមំសំ វា ខាធិន្តិ, តេ ចេ អខាធន្តោ អញ្ញំ
បវារណាប្បហោនកំ បដិក្ខិបតិ, ន បវារេតិ។ ខាធិតេបិ សចេ មុខេ អវសិដ្ឋំ នត្តិ,
តទា បដិក្ខិបន្តោបិ ន បវារេតិយេវ។ សចេ បត្តេ អវសិដ្ឋំ អត្ថិ, មុខេ នត្តិ, តព្វោ
អខាធិតុកាមោ ហោតិ, អញ្ញាត្ថ វា គន្ធា ខាធិតុកាមោ, តស្មី ខណោ
បដិក្ខិបន្តោបិ ន បវារេតិយេវ។

៧៨. ភោជនន្តិ (ចាចិ. អដ្ឋ. ២៣៨-២៣៩) បញ្ចសុ ភោជនេសុ យំ កិញ្ចិ
ភោជនំ។ កប្បិយំ វា អកប្បិយំ វា ភុញ្ញន្តោតិ សម្ពន្ធា។ និសេធយន្តិ
កាយេនាភិហជំ អង្កុលិចលនាធិនា វា ភមុក្កិការេន វា កុទ្ធភារេន ឱលោកេន
វា បដិក្ខិបន្តោ កាយេន វា “អល”ន្តិ វា “ន គណ្ណាមី”តិ វា “មា អាកិរា”តិ វា
“អបគច្ឆា”តិ វា អាធិនា នយេន បដិក្ខិបន្តោ វាចាយ វា និសេធយន្តោតិ អត្តោ។
កប្បន្តិ កប្បិយភោជនមេវ បដិក្ខិបន្តោ សោ បវារេតិ, អកប្បិយមំសំ វា
ភោជនំ វា បដិក្ខិបន្តោ ន បវារេតិ។ កស្មា? តស្ស បដិក្ខិបិតត្ថុជ្ជានេ បិតត្តា។
សចេ កប្បិយភោជនំ ភុញ្ញមាទោ អកប្បិយំ បដិក្ខិបតិ, ន បវារេតិ។ កស្មា?
តស្ស បដិក្ខិបិតត្ថុតោ។ ឥធានិ មិស្សកនយំ ទស្សេតុំ “តន្នាមេនា”តិ អាធិ វុត្តំ។

តត្រាយំ បិណ្ឌុត្ថោ - តន្ត្រាមេន វា ឥមន្តិ វា អភិហជំ កប្បិយំ និសេធយំ
បវារេយ្យាតិ។ កី វុត្ថំ ហោតិ? យោ បន មច្ឆមំសមិស្សំ (កង្ខារ. អដ្ឋ.
បឋមបវារណាសិក្ខាបទវណ្ណាន; ថា. អដ្ឋ. ២៣៨-២៣៩) យាគុំ ព្យញ្ជនំ វា
អាហរិត្វា “មច្ឆំ គណ្ហាថ, មំសំ គណ្ហាថា” តិ វេទតិ, តំ បដិក្ខិបតោ បវារណា
ហោតិ។ សចេ “យាគុំ គណ្ហាថ, រសព្យញ្ជនំ គណ្ហាថា” តិ វេទតិ, តំ បដិក្ខិបតោ
បវារណា ន ហោតិ។ កស្មា? តស្សាបិ អត្ថិតាយ។ សចេ “ឥមំ គណ្ហាថា” តិ
សវត្ថុកំ កត្វា ទេតិ, តំ បដិក្ខិបតោ បវារណា ហោតិ។ ភត្តមិស្សកេបិ ឯសេវ
នយោ។ សចេ អញ្ញស្ស អភិហជំ បដិក្ខិបតិ, បវារណា នត្ថិយេវ។

៧៩-៨០. ឥនាទិ បវារណំ អជនេន្តេ ទស្សេតុំ “លាជា” តិ អាទិ វុត្ថំ។ ឯត្ថ លាជា
តំសត្តភត្តានីតិ (កង្ខារ. អដ្ឋ. បឋមបវារណាសិក្ខាបទវណ្ណាន) លាជា ច
លាដេហិ កតសត្តភត្តានិ ចាតិ អត្ថោ។ មច្ឆមំសប្បវេសុ បន បវារណា ហោតិ,
តស្មា “សុទ្ធខន្ធកោ” តិ វុត្ថំ។ ភជ្ជបិដ្ឋន្តិ បុព្វេ អាមកំ បច្ឆា ភជ្ជិតព្ពន្ធិ វុត្ថំ ហោតិ។
វេជ្ជអាទីនំ វុត្តាវសេសានំ ភត្តន្តិ សម្ពុត្តោ។ រសយាគុ រសោ បក្កយាគុ។
មំសាទីហិ អមិស្សិតា សុទ្ធយាគុ។ បុថុកាមយំ បន យំ កិញ្ចិ បវារណំ ន
ជនេតិ។

៨១. វុដ្ឋាយាតិ (ថា. អដ្ឋ. ២៣៨-២៣៩) អាសនា ឧដ្ឋាយ អតិវិត្ថំ ន
កាតព្ពន្ធិ សម្ពុត្តោ។ សចេ បវារេត្វា អាសនា ន វុដ្ឋាតិ ភិក្ខុ, តស្សាបិ អតិវិត្ថំ
កាតុំ លភតិ។ អភុត្តេន ច ភោជនន្តិ យេន បញ្ចន្តំ ភោជនានំ អញ្ញតរំ ភោជនំ
អន្តមសោ កុសគ្គេនាបិ ន ភុត្ថំ, តេនាបិ អតិវិត្ថំ ន កាតព្ពន្ធិ អត្ថោ។ យេន បន
អរុណុត្តមេបិ ភុត្ថំ ហោតិ, សោ ចេ អបវារិតោ អាសនា វុដ្ឋិតោបិ
មជ្ឈន្តិកសមយេបិ បុន កិញ្ចិ អភុត្វាបិ កាតុំ លភតិ។ យេន យំ វា បុរេ កតន្តិ

យេន យំ វា បុព្វេ កតំ, តេន តម្បី បដ្ឋាន កាតព្វំ។ អញ្ជែន បន តំ កាតុំ
វដ្តតីតិ វនន្តិ។

៨២. យំ ដលំ វា កន្ទម្ភលំ វា បញ្ចហិ សមណកប្បហិ កតកប្បិយំ អញ្ញម្បិ
កប្បិយភោជនំ វា កប្បិយមំសំ វា, ឥទំ កប្បិយំ នាម, វុត្តប្បការវិបរីតំ
អកប្បិយំ នាម, តស្មី អតិវត្តករណំ ន រុហតិ, យញ្ច បដិគ្គហេត្វា ន គហិតំ,
តស្មីម្បិ ន រុហតិ, តេន វុត្តំ “កប្បិយំ គហិតញោវា” តិ។ ឧទ្ទាវតន្តិ កប្បិយំ
ការេតុំ អាគតេន ភិក្ខុនា ញ្ញ្យសកម្បិ ឧត្តិក្ខំ វា អបនមិតំ វាតិ អត្ថោ។
ហត្ថចាសតោ ពហិ ឋិតំ កាតុំ ន វដ្តតិ, តេន វុត្តំ “ហត្ថចាសក” តិ។ អតិវត្តំ
ករោន្តេវត្តិ អតិវត្តំ ករោន្តោ “អលមេតំ សព្ព” តិ វិចីភេទំ កត្វា ឯវំ ភាសត្វតិ
អត្ថោ។ “អលមេតំ សព្ព” តិ តិក្ខតុំ វុត្តព្ពំ, អយំ កិរ អាចិណ្ឌោ។ វិនយធរា កិរ
បន “សកី ឯវំ វុត្តព្ព” តិ វនន្តិ។ អលមេតំ សព្ពត្តិ ឥទម្បិ វោ អធិកំ, ឥតោ អញ្ញំ ន
លច្ឆសីតិ អត្ថោ។

៨៣. អនុបសម្បន្នហត្ថគន្ធិ កប្បិយំ ករោន្តេន បន អនុបសម្បន្នស្ស ហត្ថ
ឋិតំយេវ ន កាតព្វំ, តំ បន អញ្ជែន ភិក្ខុនា បដិគ្គហាបេត្វា តស្ស ហត្ថ ឋិតំ
អតិវត្តំ កត្វា អនុបសម្បន្នស្ស ធាតុំ វដ្តតិ។ អត្តនា អាគន្ធា អញ្ញស្ស ហត្ថ ប
បេសយិត្វាបិ ការេតុំ លព្ពតេតិ អត្ថោ។ តំ បន អតិវត្តការកំ ឋេបេត្វា អញ្ជោ
សញ្ញោ បវារិតោបិ អប្បវារិតោបិ ភុញ្ញិតុំ លភតីតិ អត្ថោ។ សចេ បវារិតោ
បរិភុញ្ញតិ, យថា អកតេន មិស្សំ ន ហោតិ, តថា មុខញ្ច ហត្ថញ្ច សុទ្ធិំ កត្វា
ភុញ្ញិតព្ពំ។ គិលានស្ស ភុត្តាវសេសម្បិ តស្ស “អដ្ឋ វា សេ វា ខាធិស្សតី” តិ
អាហាជម្បិ អនតិវត្តកតំ ភុញ្ញិតុំ វដ្តតីតិ។ បវារណាវិនិច្ឆយោ។

បវារណានិទ្ទេសវណ្ណនា និដ្ឋិតា។

៨. កាលិកនិទ្ទេសវណ្ណានា

៨៤. ឥនានិយេ តេ ចត្តារោ កាលិកា មុនិនា វុត្តា “យាវកាលិកំ
យាមកាលិកំ សត្តាហកាលិកំ យាវជីវិក”ន្តិ, តេ ទស្សេតុំ “កាលិកា ចា”តិ
បទំ ឧទ្ធជំ។ តត្ថ (ចា. ២៥៤-២៥៦; ចា. អ. ២៥៣-២៥៦) កតមេ តេ
កាលិកាតិ ធម៌, តេ ទស្សេតុំ “យាវកាលិក”ន្តិអាទិមាហ។ តេសុ
អរុណុត្តមនតោ យាវ បិ តមជ្ឈន្តិកា ភុញ្ញិតត្ថតោ យាវកាលិកំ។
អរុណុត្តមនតោ យាវ យាមាវសានា បិ ចាសាយ សតិ បិ ចាសន្នេនត្ថំ
ចាតត្ថតោ យាមោ កាលោ អស្សតិ យាមកាលិកំ។ តេន ឧបសមេតត្ថេ
អាពាធសតិ យាវ សត្តាហា បរិភុញ្ញិតត្ថតោ សត្តាហកាលិកំ។ អាពាធសតិ
យាវជីវំ បរិហរិត្វា ភុញ្ញិតត្ថតោ យាវជីវិកំ។

៨៥. តេសុ យាវកាលិកំ ទស្សេតុំ “បិដ្ឋមូលំ ផលំ ខន្ធ”ន្តិអាទិមាហ។ ឯត្ថ
(ចា. ២៤៨-២៥០; ចា. អ. ២៤៨-២៤៩) បិដ្ឋខាទនីយំ នាម សត្តន្តំ តាវ
ធម្មានំ ធម្មានុលោមានំ អបរណ្ណានព្វា បិដ្ឋំ បនសបិដ្ឋំ លពុជបិដ្ឋំ អម្ពាជកបិដ្ឋំ
សាលបិដ្ឋំ ឆោតកតាលបិដ្ឋំ ទីវរល្លិបិដ្ឋញ្ញាតិ វាវមាទិនិ តេសុ តេសុ
ជនបទេសុ បកតិអាហារវសេន មនុស្សានំ ខាទនីយត្ថព្វា ភោជនីយត្ថព្វា
ជរណកានិ បិដ្ឋានិ យាវកាលិកានិ។ ឥមីនាវ លក្ខណេន មូលខាទនីយានីសុបិ
យាវកាលិកលក្ខណំ វេទិតព្វំ, អតិវិត្តារភយេន សំខិត្តំ។ គោរសោ នាម
ទីវទទិតក្ករសោ។ ធម្មាភោជនន្តិ សានុលោមានិ សត្តធម្មានិ ច
បញ្ចវិធកោជនព្វាតិ អត្តោ។ យាគុស្វបប្បភុតយោតិ ឯត្ថ បភុតិ-សន្នេន
កន្ធខាទនីយំ មុឡាលខាទនីយំ មត្តកខាទនីយំ ខន្ធខាទនីយំ តចខាទនីយំ
បត្តខាទនីយំ បុប្ផខាទនីយំ អដ្ឋខាទនីយំ និយ្យាសខាទនីយន្តិ ឥមាទិ
សង្កហិតានីតិ វេទិតព្វានិ។

ត្រីតិទំ មុខមត្តនិទស្សនំ - ភិសសម្ពុតោ បទុមបុណ្ណារីកកន្តោ
បិណ្ណាលុមសាលុកអាធយោ វល្លិកន្តោ អាលុវកន្តោ តាលកន្តោតិ វេរមាធិ
កន្ធាធនីយំ។ បទុមមុឡាលាធយោ មុឡាលខាធនីយំ។
តាលហិណ្ឌាលកុណ្ឌាលកេតកនាឡិកេរបូគុក្ខខន្ធវិអាធនំ កន្ធវិសម្ពុតា
មត្តកា មត្តកខាធនីយំ។ ឧច្ឆុខន្តោ នីលុប្បលវត្ថុប្បលកុមុនសោគន្ធិកានំ
បុប្ផនណ្ឌកានីតិ វេរមាធិ ខន្ធាធនីយំ។ តចខាធនីយំ ឧច្ឆុតចោ វេរ ឯកោ
យាវកាលិកោ, សោមិ សរសោ។ មូលកំ ខារកោ ចច្ចុ តម្កកោ
តណ្ហាលេយ្យកោតិ វេរមាធិ បត្តខាធនីយំ។ មូលកបុប្ផំ ខារកបុប្ផំ ចច្ចុបុប្ផំ
តម្កកបុប្ផន្តិ វេរមាធិ បុប្ផខាធនីយំ, អសោកបុប្ផំ បន យាវជីវីកំ។
លតុជបនសង្ខិអាធិ អង្គិខាធនីយំ។ និយ្យាសខាធនីយេ យាវកាលិកំ នត្ថិ។ ឯតេ
វុត្តប្បការា យាវកាលិកា ហោន្តិតិ អត្ថោ។

៨៦. ឥនាធិ “អនុជាធាមិ, ភិក្ខុវេ, អដ្ឋចាធានិ អម្ពចានំ ជម្ពចានំ ចោចចានំ
មោចចានំ មធុកចានំ មុទ្ធិកចានំ សាលូកចានំ ជារុសកចាន”ន្តិ (មហាវ.
៣០០) វេរ វុត្តំ អដ្ឋវិធំ ចានកំ យាមកាលិកំ នាមាតិ ធស្សេតុំ
“មធុ”តិអាធិមាហា។ តត្ថ (មហាវ. អដ្ឋ. ៣០០) មធុជំ មុទ្ធិកជំ សាលូកជំ ចោចជំ
មោចជំ អម្ពជំ ជម្ពជញ្ញាតិ វេរមត្ថោ គហោតត្ថោ។ ឯត្ថ មធុជំ នាម មធុកានំ
ជាតិវសេន កតំ, តំ បន ឧទកសម្ពិទ្ធមេវ វដ្តតិ, សុទ្ធិំ នវដ្តតិ។ មុទ្ធិកចានំ នាម
មុទ្ធិកា ឧទកេ មុទ្ធិត្វា បរិស្សវេត្វា គហិតំ។ សាលូកចានំ នាម
វត្ថុប្បលនីលុប្បលាធនំ កិញ្ញក្ខវេហិ កតំ។ សេសានិ ចាកដានេវ។ ឯត្ថ បន
សចេ សយំ ឯតានិ យាវកាលិកវត្ថុនិ បដិគ្គហេត្វា ឧទកេ មុទ្ធិត្វា អាតបេ
អាធិច្ចចាកេន បចិត្វា បរិស្សវេត្វា ចានកំ ករោតិ, តំ បុរេភត្តមេវ កប្បតិ។
សចេ អនុបសម្បន្នេន កតំ លភតិ, តទហុបុរេភត្តំ សាមិសម្បិ វដ្តតិ, បច្ឆាភត្តំ

និរាមិសបរិភោគនយាវ អរុណុត្តមនាវដ្ឋតិ។ ឥមាទិ អដ្ឋចានាទិ សីតាទិបិ
អាទិច្ចចាកាទិបិ វដ្ឋន្តិ, អគ្គិចាកាទិ បនន វដ្ឋន្តិ, តស្មា “នគ្គិសន្តត្ថ”ន្តិវុត្ថំ។

៨៧. “អនុជាធាមិ, ភិក្ខុវេ, សត្វំ ជលរសំ ឋបេត្វា ធម្មាជលរស”ន្តិ (មហាវ.
៣០០) វុត្ថត្តា ធម្មាជលរសោ បនន វដ្ឋតិ, តេន វុត្ថំ “សានុលោមាទិ ធម្មាទិ
ឋបេត្វា”តិ។ “អនុជាធាមិ, ភិក្ខុវេ, សត្វំ បុប្ផរសំ ឋបេត្វា មធុកបុប្ផរស”ន្តិ
វុត្ថត្តា មធុកបុប្ផរសោ អាទិច្ចចាកោ វា ហោតុ អគ្គិចាកោ វា, បច្ឆាភត្តំ ន
វដ្ឋតិ, តេន វុត្ថំ “មធុកបុប្ផមញ្ញត្រា”តិ។

៨៨. “អនុជាធាមិ, ភិក្ខុវេ, សត្វំ បត្តរសំ ឋបេត្វា ខាករស”ន្តិ វុត្ថត្តា ឧទកេន
បក្កានម្បិ យាវកាលិកបត្តានំ រសោ បុរេភត្តមេវ វដ្ឋតិ, សីតោទកេន
មទ្គិតានំ រសោ យាមកាលិកំ។ តេន វុត្ថំ “ឋបេត្វា បក្កខាករស”ន្តិ។
យាវជីវិកបណ្ណាស្ស ឧទកេន បក្កស្ស រសោ យាវជីវិកោ ហោតិ។

៨៩. ឥទានិ សត្តាហកាលិកេ ទស្សេតុ “សប្បី”តិអាទិមាហា។ ឯត្ថ (មហាវ.
២៦០) បន -

“សប្បីនោនីតតេលាទិ, មធុដាលីតមេវ ច;
សត្តាហកាលិកា សប្បី, យេសំ មំសមវាវិត”ន្តិ។ -

ចាថោ គហេតត្តោ។ ឯវំ បន គហិតេ វសា តេលក្កហលោន គហិតាវ ហោតិ
“តេលំ នាម តិលតេលំ សាសបតេលំ មធុកតេលំ ឯវណ្ណតេលំ វសាតេល”ន្តិ
(ចារា. ៦២៣; ចា. ២៦០) ឯវំ ចាឡិយំ វិត្តាវិតត្តា។ ឯវំ បន អគ្គហេត្វា វសា ច
“មធុដាលីត”ន្តិ ចាថេ គហិតេ យាវកាលិកភូតា វសា សត្តាហកាលិកាតិ
អាបន្នេយ្យ, “យាទិ ខោ បន តាទិ គិលានានំ ភិក្ខុនំ បដិសាយនីយាទិ ភេសន្នាទិ,
សេយ្យចិទំ - សប្បី នវនីតំ តេលំ មធុ ដាលីត”ន្តិ (ចារា. ៦២២) ឯវំ បញ្ចេវ

ភក្ត្រវត្តា សត្តាហាកាលិកភេសជ្ជានិ អនុញ្ញាតានិ, តតោ ឧត្តរ ធម្មស្ស
សត្តាហាកាលិកភេសជ្ជស្ស អត្ថិតាបិ អាបជ្ជតិ, ភេសជ្ជក្ខន្ធកេបិ ភក្ត្រវត្តា
“អនុជាធាមិ, ភិក្ខុវេ, វសានិ ភេសជ្ជានិ អច្ឆវសំ មច្ឆវសំ សុសុការវសំ សូកវវសំ
គប្បភវសំ កាលេ បដិគ្គហិតំ កាលេ និប្បក្កំ កាលេ សំសជ្ជំតេលបរិភោគេន
បរិភូត្ថិតុ”ន្តិ (មហាវ. ២៦២) ឯវំ សត្តាហាកាលិកវសេន វសំ អនុជាធិត្វា
តតោ និព្ពត្តតេលមេវ អនុញ្ញាតំ, តស្មា “មធុដាណីតមេវ ចា”តិ ចាបេ
អគ្គហិតេ ចាឡិយា អជ្ជកថាយ ច វិវុឌ្ឍតិ។ ខេរេន បន ឧត្តរវិហារវាសីនំ
ឧទ្ទសិក្ខាយ អាគតនយេន វុត្តំ។ តេសំ បន -

“សប្បំ នវនីតំ តេលំ, មធុ ដាណីតបញ្ចម៌;
អច្ឆមច្ឆវសាទិ ច, ហោន្តិ សត្តាហាកាលិកា”តិ។ -

ឯវមាគតំ។ អម្ពាភំ បន វិសុំ សត្តាហាកាលិកេ អាគតជ្ជានំ នត្ថិតិ វទន្តិ,
ឧបបរិក្ខិតតម្លំ។

ឥធានិ តេសុ សប្បំ ធស្សេតុំ “យេសំ មំសបវារិត”ន្តិ វុត្តំ។ “សប្បំនាម
គោសប្បំ វា អធិកាសប្បំ វា មហី សសប្បំ វា។ យេសំ មំសំ កប្បតិ, តេសំ
សប្បំ, នវនីតំ នាម តេសំយេវ នវនីត”ន្តិ (ចារា. ៦២៣; ចា. ២៦០) ចាឡិយំ
វុត្តត្តា នវនីតំ បន គហិតន្តិ នវិត្តារិតំ, សប្បំ បន បុរេភត្តំ បដិគ្គហិតំ តទហុ
បុរេភត្តំ សាមិសម្បិទិរាមិសម្បិ វុត្តតិ។ បច្ឆាភត្តតោ បជ្ជាយ សត្តាហំ និរាមិសំ
បរិភូត្ថិតតម្លំ។ សត្តាហាតិក្កមេ សេច ឯកភាជនេ ឋបិតំ, ឯកំ និស្សគ្គិយំ។
សេច ពហុសុ, វុត្តុគណនាយ និស្សគ្គិយចាទិតិយានិ។ បច្ឆាភត្តំ បដិគ្គហិតំ
សត្តាហំ និរាមិសមេវ វុត្តតិ។ សប្បំ តាបេន្តស្ស សាមំចាកោ ន ហោតិ, “នវនីតំ
បន តាបេន្តស្ស ហិ សាមំចាកោ ន ហោតិ, សាមំបក្កេន បន តេន សទ្ធិ អាមិសំ
ន វុត្តតិ”តិ ច “សេច អនុបសម្បន្នោ បុរេភត្តំ បដិគ្គហិតនវនីតេន សប្បំ កត្វា

ទេតិ, បុរេភត្តំ សាមិសំ វដ្តតិ។ សេច សយំ ករោតិ, សត្តាបំ និរាមិសមេវ
វដ្តតិ”តិ ច សមន្តចាសាធិកាយំ (ចារា. អដ្ឋ. ២.៦២២) នវនីតម្ហិយេវ
សាមចាកតា វុត្តា, ន សប្បិម្ហិ។ យំ បន កម្ពុវិភរណីយំ វុត្តំ “និព្ពត្តិតសប្បិ វា
នវនីតំ វា បចិត្តំ វដ្តតិ”តិ, “តំ បន តទហុ បុរេភត្តម្ហិ សាមិសំ បរិភុញ្ញិតំ ន
វដ្តតិ”តិ (កម្ពុ. អដ្ឋ. ភេសជ្ជសិក្ខាបទវណ្ណានា) ច, តត្ថ យាវកាលិកវត្ថុនា
អសម្មិស្សំ សុធាតំ នវនីតំ សន្ធាយ “បចិត្តំ វដ្តតិ”តិ វុត្តំ។
សយំបចិត្តសត្តាហកាលិកេន សន្ធិ យទិ អាមិសំ ភុញ្ញិតិ, តំ អាមិសំ
សយំបក្កសត្តាហកាលិកេន មិស្សិតំ អត្តនោ យាវកាលិកភារំ
សត្តាហកាលិកេន គណ្ណាបេតិ, តថា ច សតិ យាវកាលិកំ អបក្កម្ហិ
សយំបក្កភារំ ឧបគច្ឆតិ តិ “សាមិសំ បរិភុញ្ញិតំ ន វដ្តតិ”តិ វុត្តំ។ យថា
សយំបក្កសត្តាហកាលិកវសាតេលំ សយំភន្និតសាសនាធិយាវជីវិកវត្ថុនំ
តេលញ្ច សាមិសំ តទហុ បុរេភត្តម្ហិ ន វដ្តតិ, តថា នវនីតសប្បិ វេទិតព្ពំ។
វត្ថុតិ ច អាចរិយោ -

“យាវកាលិកអាទីនិ, សំសដ្ឋានិ សហត្ថនា។ គាហាបយន្តិ សព្វារ”ន្តិ ច,

“តេហោវ ភិក្ខុនា បក្កំ, កប្បតេ យាវជីវិកំ;
និរាមិសញ្ច សត្តាបំ, សាមិសេ សាមចាកតា”តិ ច។

យា បន សមន្តចាសាធិកាយំ នវនីតម្ហិ សាមចាកតា វុត្តា, សា
តក្កាធិសម្មិស្សំ អធាតនវនីតំ សន្ធាយ វុត្តា។ តស្មាវិញ្ញនំ
សមន្តចាសាធិកាបិ កម្ពុវិភរណីបិ សមេន្តិ, តំ នវនីតំ សន្ធាយ វុត្តន្តិ អាចរិយា
វេទន្តិ។ ឥទមេវ យុត្តំ។ យទិ សប្បិម្ហិ សាមចាកតា ហោតិ, អវស្សំយេវ
សមន្តចាសាធិកាយំ វុច្ចយ្យ, តត្ថ បន “សប្បិ តាវ បុរេភត្តំ បដិគ្គហិតំ, តទហុ
បុរេភត្តំ សាមិសម្ហិ និរាមិសម្ហិ បរិភុញ្ញិតំ វដ្តតិ”តិ (ចារា. អដ្ឋ. ២.៦២២) ហិ វុត្តំ,

ន បចនវិធានំ។ មនុស្សសប្បីនវនីតានំ, អញ្ជោសម្បី ហត្ថិអស្សាជីនំ
អកប្បិយមំសសប្បីនវនីតានំ សត្តាហាតិក្កមេ ទុក្ខជំ។ កី បន តំ បរិភូត្យតុ
វដ្តតីតិ? អាម វដ្តតិ។ កស្មា? បដិក្ខេបាភាវា ច សព្វអដ្ឋកថាសុ អនុញ្ញាតត្តា
ច។ “យេសំ មំសំ កប្បតិ, តេសំ សប្បី, នវនីត”ន្តិ (ចារា. ៦២៣) ឥទំ បន
និស្សគ្គិយវត្ថុំ ទស្សេតុំ វុត្ថំ, ន អញ្ជោសំ វារណាត្ថាយ។

៩០. ឥនានិ តេលំ ទស្សេតុំ “តេលំ
តិលវសេវណ្ណមធុសាសបសម្ភវ”ន្តិអាទិមាហ។ ឯត្ថ តិលាទីហិ សម្ភវំ និព្ពត្តំ
តេលន្តិ សម្ពុទ្ធោ។ ឯត្ថ (ចារា. អដ្ឋ. ១.១០០) បន បុរេកត្តំ តិលេ បដិគ្គហេត្វា
កតតេលំ បុរេកត្តំ សាមិសម្បី វដ្តតិ, បច្ឆាភត្តតោ បដ្ឋាយ
សវត្ថុកប្បដិគ្គហិតត្តា អនុជ្ឈាហារណីយំ។ បច្ឆាភត្តំ បដិគ្គហេត្វា កតតេលំ
អនុជ្ឈាហារណីយំ, សីសមក្ខនាទីសុ ឧបនេតព្ពំ។ ឯវណ្ណមធុកសាសបដ្ឋិនិ
បដិគ្គហេត្វា សចេ តានិ ភដ្ឋិត្វា តេលំ ករោតិ, តទហុ បុរេកត្តម្បី សាមិសំ ន
វដ្តតិ, សាមិចាកតា ហោតិ។ សចេ អភដ្ឋិត្វា ករោតិ, តទហុ បុរេកត្តំ
សាមិសម្បី វដ្តតិ, បច្ឆាភត្តតោ បដ្ឋាយ និរាមិសមេវ វដ្តតិ, បរិភូត្យតព្វវត្ថុនំ
យាវជីវិកត្តា សវត្ថុកប្បដិគ្គហណោ ទោសោ នត្ថិតិ។ តេលគ្គហណាត្ថាយ
ឯវណ្ណកដ្ឋិអាទិនិ បដិគ្គហេត្វា សត្តាហំ អតិក្កាមយតោ ទុក្ខជំ។ តថា
ចាឡិយំ អនាគតានិ អនុស្សិតានិ កោសម្ពកកុសុម្ពាទីនំ តេលានិ។

ឥនានិ មធុវិកតី ទស្សេតុំ “ឧទ្ធាភមរមធុកវិ-មក្ខិកាហិ កត”ន្តិ វុត្ថំ។ តត្ថ
(ចារា. អដ្ឋ. ២.៦២៣) ឧទ្ធាតិ ឧទ្ធអមក្ខិកា។ ភមរាតិ មហារមរមក្ខិកា។
ទណ្ឌកេសុ មធុករា មធុកវិមក្ខិកា នាម។ ឯតាហិ តីហិ មក្ខិកាហិ កតំ មធុ
នាមាតិ អត្ថោ។ “មធុ នាម មក្ខិកាមធុ”តិ ចាឡិយំ (ចារា. ៦២៣; ចា. ២៦០)
វុត្ថត្តា អញ្ជោហិ តុម្ពជកាទីហិ កតំ សត្តាហាកាលិកំ ន ហោតីតិ វេទិតព្ពំ។

ឥន្ទានិ ជាណិភំ ធនេស្យតុំ “វសាទិឧប្បវិកតិ, បក្កាបក្កា ច ជាណិត”ន្តិ
អាហា។ បក្កា ច អបក្កា ច វសាទិឧប្បវិកតិ ជាណិតន្តិ អត្ថោ។
មធុកបុប្ផជាណិភំ បុរេភត្តំ សាមិសំ វដ្តតិ, បច្ឆាភត្តតោ បដ្ឋាយ សត្តាហំ
និរាមិសមេវ វដ្តតិ។ តស្ស សត្តាហាតិក្កមេ ទុក្កជំ។ ចិញ្ចោជាណិតញ្ច
អម្ពជាណិតញ្ច យាវកាលិកមេវ។

៩០. ឥន្ទានិ ឯតេសុ វសាតេលស្ស ឡិទិស្ស អនុញ្ញាតត្តា តំ វិសុំ ឧទ្ធវិទ្ធា
ធនេស្យតុំ “សវត្ថុបក្កា សាមំ វា”តិអាទិមាហា។ សត្តវិធម្មិ (ចារា. អដ្ឋ. ២.៦២៣)
ឡិទិស្សំ នាម ព្យាដោទិស្សំ បុគ្គលោទិស្សំ កាលោទិស្សំ សមយោទិស្សំ
ទេសោទិស្សំ វសោទិស្សំ ភេសន្នោទិស្សន្តិ។

តត្ថ “អនុជាធាមិ, ភិក្ខុវេ, អមនុស្សិកាពាធ អាមកមំសំ
អាមកលោហិត”ន្តិ (មហាវ. ២៦៤) វុត្ថំ, ឥទំ ព្យាដោទិស្សំ នាម។ ឯត្ថ បន
កាលេបិ វិកាលេបិ កប្បិយាកប្បិយមំសលោហិតំ វដ្តតិ។ “អនុជាធាមិ,
ភិក្ខុវេ, រោមន្តកស្ស រោមន្តន”ន្តិ (ចូឡវ. ២៧៣) ឯវំ អនុញ្ញាតំ បុគ្គលោទិស្សំ
នាម។ “អនុជាធាមិ, ភិក្ខុវេ, ចត្តារិ មហាវិកជានិ ធាតុំ គូបំ មុត្តំ ធារិកំ
មត្តិក”ន្តិ (មហាវ. ២៦៨) ឯវំ សប្បទដ្ឋកាលេ អប្បជិត្តហិតកំ អនុញ្ញាតំ
កាលោទិស្សំ នាម។ គណាកោជនាទិ សមយោទិស្សំ នាម។
គណផ្កុល្លាទាហនាទិ ទេសោទិស្សំ នាម។ វសោទិស្សំ នាម “អនុជាធាមិ,
ភិក្ខុវេ, វសាទិ ភេសន្នាជី”តិ (មហាវ. ២៦២) ឯវំ វសានាមេន អនុញ្ញាតំ។ តំ
វេបេត្វា មនុស្សវសំ សព្វេសំ កប្បិយាកប្បិយវសានំ តេលំ តំតទត្តិកានំ
តេលបរិភោគេន បរិភូញ្ចតុំ វដ្តតិ។ ភេសន្នោទិស្សំ នាម “អនុជាធាមិ, ភិក្ខុវេ,
តានិ បញ្ចា ភេសន្នាជី”តិ (មហាវ. ២៦៩) ឯវំ ភេសន្ននាមេន វុត្តានិ សប្បិអាទីនិ
បញ្ចា។

យថា បន ឡើងទិដ្ឋភាពហិ បក្កតេលំ បច្ឆាភត្តំ ន វដ្ឋតិ, ន ឯវមិទំ។ ៩ទំ បន
តេលំ សវត្ថុកបក្កម្មី វដ្ឋតិ, តំ ទស្សន៍ “សវត្ថុបក្កា សាមំ វា” តិ វុត្ថំ។ វសំ
ឡើលោកេត្វា “សវត្ថុបក្កា” តិ វុត្ថំ។ សាមំ បក្កា វា តិ អត្ថោ។ យថា
សវត្ថុកប្បដិគ្គហិតត្ថា សាមំបក្កត្ថា ទិដ្ឋភាពហិ បក្កតេលំ អត្ថនា កតំ
បុរេភត្ថម្មី ន វដ្ឋតិ, ន ឯវមិទំ។ ៩ទំ បន អត្ថនា សវត្ថុកបក្កម្មី បុរេភត្ថម្មី
បច្ឆាភត្ថម្មី វដ្ឋតិ តិ អត្ថោ។ ឯត្ថ បន ការណ្ឌបចារេន វសាតេលំ “វសា” តិ
វុត្ថំ។

កាលេ តិ បុរេភត្ថកាលេ បរេហិ វា អត្ថនា វា បក្កា តិ អត្ថោ។ បច្ឆាភត្ថំ បន
បចិ តុំ ន វដ្ឋតិ “កាលេ បដិគ្គហិតំ កាលេ ទិប្បក្កំ កាលេ សំសជ្ជ” ត្ថិ (មហាវ.
២៦២) វុត្ថត្ថា។ តស្មា “កាលេ” តិ វុត្ថំ។ យោ បន វិកាលេ បដិគ្គហេត្វា វិកាលេ
បចិ ត្វា វិកាលេ បរិស្សវេត្វា បរិភុញ្ញតិ, សោ តីណិ ទុក្កដានិ អាបដ្ឋតិ។

អមាទុសាតិ ឯត្ថ (មហាវ. ២៦២) បន អច្ឆវសាទីនំ អនុញ្ញាតត្ថា បេត្វា
មនុស្សវសំ សព្វេសំ អកប្បិយមំសានំ វសា អនុញ្ញាតាតិ វេទិតញ្ញា។ មំសេសុ
ហិ មនុស្សហត្ថិមំសាទីនិ ទស មំសានិ បដិក្ខត្ថានិ, វសា បន ឯកា មនុស្សវសា
ឯវ។

អនុបសម្មន្នេន (ចារា. អដ្ឋ. ២.៦២៣) កតទិព្ពដ្ឋិតវសាតេលំ បុរេភត្ថំ
បដិគ្គហិតំ បុរេភត្ថំ សាមិសម្មី វដ្ឋតិ, បច្ឆាភត្ថតោ បដ្ឋាយ សត្តាហំ
និរាមិសមេវ វដ្ឋតិ។ យំ បនេត្ថ សុខុមរជសទិសំ មំសំ វា ញ្ញា វា អដ្ឋិ វា លោហិតំ
វា, តំ អញ្ញោហារិកំ។ សចេ សយំ ករោតិ, បុរេភត្ថំ បដិគ្គហេត្វា បចិ ត្វា
បរិស្សវេត្វា សត្តាហំ និរាមិសមេវ បរិភុញ្ញតត្ថំ។ និរាមិសបរិភោគញ្ញិ សន្ទាយ
៩ទំ វុត្ថំ “កាលេ បដិគ្គហិតំ កាលេ ទិប្បក្កំ កាលេ សំសជ្ជ តេលបរិភោគេន

បរិភូត្តិ”ន្តិ (មហាវ. ២៦២)។ អញ្ញោសន្តិ សប្បិអាទិនំ។ វត្ថុន្តិ យាវកាលិកក្ខតំ
វត្ថុំ។ យាវកាលិកវត្ថុនំ វត្ថុំ ន បចេតិ សម្ពុដ្ឋោ។

៩២. ឥនាទិ យាវជីវិកកតី ទស្សេតុំ “ហលិទ្ធី”តិអាទិ វត្ថុំ។
តត្ថាយមនុត្តានបទត្ថោ (មហាវ. ២៦៣; ចា. អដ្ឋ. ២៤៨-២៤៩) -
បញ្ចមូលាទិកញ្ចាបីតិ វត្ថុ ទិបញ្ចមូលេន សទ្ធិ អញ្ញានិបិ តត្ថតិកានិ
មូលភេសជ្ជានិ គហិតានីតិ ញាតត្ថំ។

៩៣-៥. ពិឡុត្តាទិនិ ជលភេសជ្ជានិ។ តត្ថ (មហាវ. ២៦៣) គោដ្ឋជលន្តិ
មននជលន្តិ វទន្តិ។ កប្បាសាទិនំ បណ្ណាន្តិ សម្ពុដ្ឋោ។ ឥមេ បន វត្ថុប្បកាវា
មូលភេសជ្ជជលភេសជ្ជបណ្ណាភេសជ្ជវសេន វត្ថុសាស្ត្រេ កប្បិយា។ ឥមេសំ
បុប្ផជលបណ្ណាមូលា សព្វេបិ កប្បិយា យាវជីវិកាយេវ។ ឋបេត្វា ឧប្បនិយ្យាសំ
សព្វោ ច និយ្យាសោ សវសញ្ញា ឧប្បជំ តចំ ឋបេត្វា សព្វោ ច តចោតិ សម្ពុដ្ឋោ។

៩៦. មជ្ជនា (ចារា. អដ្ឋ. ២.៦២៣) អមក្ខិតំ សុទ្ធសិត្តញ្ច។ មជ្ជមក្ខិតំ បន
សត្តាហកាលិកមេវ។ យញ្ចា កិត្តិតិ ឱទនំ មំសំ អដ្ឋិអាទិនីតិ អត្ថោ។

៩៧. “យានិ វា បនញ្ញានិបិ អត្ថិ នេវ ខាទនីយេ ខាទនីយត្ថំ ជរន្តិ, ន
ភោជនីយេ ភោជនីយត្ថំ ជរន្តិ, តានិ បដិគ្គហេត្វា យាវជីវំ បរិហរិតុំ, សតិ
បច្ចយេ បរិភូត្តិតុំ, អសតិ បច្ចយេ បរិភូត្តិស្ស អាបត្តិ ទុក្ខជស្សា”តិ (មហាវ.
២៦៣) វត្ថុត្តា “អាហារត្ថមសាដេន្តំ, សត្ថំ តំ យាវជីវិក”ន្តិ វត្ថុំ។

៩៨. សត្តស្សាតិ គិលានស្សាបិ អគិលានស្សបីតិ អត្ថោ។ កាលិកត្ថយន្តិ
យាវកាលិកំ វដ្ឋេត្វា អវសេសំ សតិ បច្ចយេ វិកាលេ កប្បតីតិ អត្ថោ។

៩៩. ជនយន្តភោតិ ជនយន្តិ ឧកោ។ កី វុត្ថំ ហោតិ?

យាវកាលិកយាមកាលិកសម្ពាតា ឧកោ កាលិកា អត្ថនោ
កាលមតិក្កមិត្វា បរិភុត្តា ចាចិត្តិ ជនយន្តិ អត្ថោ។ កិញ្ចា ភិយ្យោ (មហាវ.
២៧៤; មហាវ. អដ្ឋ. ២៧៤; កម្ពុ. អដ្ឋ. សន្និធិការកសិក្ខាបទវណ្ណានា) - ឧកោបិ
បនេតេ អកប្បិយកុដិយំ វុត្តា អន្តោវុត្ថំ ទុក្ខជញ្ញោ, បុនទិវសេ បរិភុញ្ញតោ
សន្និធិ ចាចិត្តិយញ្ច ជនយន្តិ អត្ថោ។

១០០. អនាវុឡ្ហេតិ ចាឡិយំ អនាគតេ មនុស្សសប្បិអាទិម្ពីតិ អត្ថោ។

១០១. និស្សជ្ឈលទ្ធន្តិ (ចារា. ៦២៤) វិនយកម្ពំ កត្វា បុនលទ្ធន្តិ អត្ថោ។
វិកប្បន្តស្ស សត្តាហោតិ សត្តាហព្ពន្ធកេ សាមណោស្ស “ឥទំ សប្បិ
តេល” ត្ថិអាទិនា នយេន នាមំ គហោត្វា “តុយ្ហំ វិកប្បមី” តិ វា “ឥត្តន្ទាមស្ស
វិកប្បមី” តិ វា សម្ពុខាបិ វា បរម្ពុខាបិ វា វិកប្បន្តស្ស អនាបត្តិ តិ សម្ពុន្ទោ។
ចាឡិយំ បន “អនាបត្តិ អន្តោសត្តាហោ អធិដ្ឋេតិ, វិស្សដ្ឋេតិ, នស្សតិ, វិនស្សតិ,
ឧយ្ហតិ, អន្តិទ្ធិត្វា កណ្ណាន្តិ, វិស្សាសំ កណ្ណាន្តិ” តិ (ចារា. ៦២៥) ឯត្ថកមេវ វុត្ថំ,
“វិកប្បមី” តិ ឥទំ បន នត្ថិ។ កិញ្ចាបិ នត្ថិ, អថ ខោ “អនធិដ្ឋេតេ អធិដ្ឋេតសញ្ញិ
និស្សគ្គិយំ ចាចិត្តិយំ, អវិកប្បិតេ វិកប្បិតសញ្ញិ និស្សគ្គិយំ ចាចិត្តិយ” ត្ថិ (ចារា.
៦២៤) អាបត្តិវារេ អាគតត្តា យេវេន ទស្សិតំ។ តំ ទស្សន្តេនាបិ សចេ
ឧបសម្បន្នស្ស វិកប្បតិ, អត្ថនោ ឯវ សន្តកំ ហោតិ, បដិគ្គហណាម្បិ ន
វិជហតិ, តស្មា ឧបសម្បន្តវសេន អទស្សត្វា អនុបសម្បន្តវសេន ទស្សិតំ។
តស្ស ហិ វិកប្បិតេ បដិគ្គហណាម្បិ វិជហតិ, អាបត្តិបិ ន ហោតីតិ។
អធិដ្ឋតោតិ អព្ពញ្ញាណធិនិ អធិដ្ឋហន្តស្ស អនាបត្តិ តិ អត្ថោ។ សចេ បន
សត្តាហព្ពន្ធកេ និវេក្ខោ ហុត្វា អនុបសម្បន្នស្ស បរិច្ចជតិ, បរិច្ចត្តត្វា
អនាបត្តិ, ឥតវស្ស ច អប្បដិគ្គហិតត្វា ឧភិទ្ធម្មិ កាយិកបរិភោគោ វដ្តតិ។

អនិស្សគ្គិយត្តា បន ពាហិរបរិភោគេន វដ្តតិ។ “តានិ បដិគ្គហេត្វា
សត្តាហាបរមំ សន្និធិការកំ បរិភូតញ្ញតញ្ញានី”តិ (ចារា. ៦២៣) ឯវំ និយមេត្វា
អនុញ្ញាតត្តា វុត្តំ “អញ្ញាស្ស ទទតោបិ ច អនាបត្តិ”តិ។

១០២. សញ្ញាវន្តិ អត្តនោ សភាវំ។ យស្មា គាហាបយន្តិ, តស្មា ឯវមុទីវតន្តិ
វុត្តន្តិ អត្តោ។ ឥទានិ វក្ខមាណំ សន្ធាយ “ឯវ”ន្តិ វុត្តំ។

១០៣-៥. សត្តាហំ យាវជីវីកន្តិ (មហាវ. ៣០៥; មហាវ. អដ្ឋ. កដ្ឋា. អដ្ឋ.
សន្និធិការកសិក្ខាបទវណ្ណានា) សត្តាហាកាលិកញ្ច យាវជីវីកញ្ចាតិ អត្តោ។
កី វុត្តំ ហោតិ? សត្តាហាកាលិកយាវជីវីកទ្វយំ សេសកាលិកសម្មិស្សំ
សម្មិន្ទរសំ កត្វា បរិភូតញ្ញតោ សន្និធិចាចិត្តិ ហោតីតិ ឧទីវតន្តិ។ តទហុ
បដិគ្គហិតំ តទហោវាតិ អត្តោ។ សេសន្តិ សត្តាហាកាលិកយាវជីវីកទ្វយំ។
ឥតវន្តិ យាវជីវីកំ។ បុរេ បដិគ្គហិតំ វា ហោតុ, តទហុ វា បដិគ្គហិតំ, យាវជីវីកំ
សត្តាហាកាលិកេន សត្តាហំ កប្បតីតិ វេទិតព្ពំ។ “យាវកាលិកេន, ភិក្ខុវេ,
យាមកាលិកំ, សត្តាហាកាលិកំ, យាវជីវីកំ តទហុ បដិគ្គហិតំ កាលេ កប្បតិ,
នោវិកាលេ។ យាមកាលិកេន, ភិក្ខុវេ, សត្តាហាកាលិកំ, យាវជីវីកំ តទហុ
បដិគ្គហិតំ យាមេ កប្បតិ, យាមាតិក្កន្តេ ន កប្បតិ។ សត្តាហាកាលិកេន,
ភិក្ខុវេ, យាវជីវីកំ បដិគ្គហិតំ សត្តាហំ កប្បតិ, សត្តាហាតិក្កន្តេ ន កប្បតិ”តិ
ហិ ភេសដ្ឋក្ខន្ធកេ (មហាវ. ៣០៥) វុត្តំ។ ឯត្ថ បន “តទហុ បដិគ្គហិត”ន្តិ
វិសេសវចនស្ស នត្តិតាយ បុរេ បដិគ្គហិតម្យី វដ្តតីតិ សិទ្ធិន្តិ។
កាលិកវិនិច្ឆយោ។

កាលិកនិទ្ទេសវណ្ណានា និដ្ឋិតា។

៩. បដិគ្គាហនិទ្ទេសវណ្ណានា

១០៦. ឥធានិ “បដិគ្គាហោ”តិ បទំវិត្តារេតុំ “ធាតុកាមាភិហារោ ចា”តិអាទិ
 អារទ្ធី។ តត្ថ ធាតុកាមស្ស អភិហារោ ធាតុកាមាភិហារោ។ ឯតេន អញ្ញាស្ស
 បត្តេ បក្ខិបិតុំ អាណុលេន្តស្ស ដុសិតានិ ឧដ្ឋហិតា អញ្ញាស្ស បត្តេ សចេ បតន្តិ,
 បដិគ្គហណំ ន រុហតីតិ ធិបិតំ ហោតិ។ ឯវណាក្ខមន្តិ ថាមមជ្ឈិមេន បុរិសេន
 ឧក្ខិបនក្ខមំ, តតោ មហាន្តេ បដិគ្គហណំ ន រុហតិ។ តិដា ទេន្តតិ
 កាយកាយប្បដិពទ្ធនិស្សគ្គិយានំ វសេន តិដា ទេន្តេ។ តស្ស ភិក្ខុនោ
 កាយកាយប្បដិពទ្ធមិ ទ្វិដា គាហោតិ អត្ថោ។ បញ្ចាដ្ឋោ ឯវំ បញ្ចាដ្ឋេវំ។
 ធាតុកាមាភិហារោ ឯកំ, ហត្ថចាសោ ឯកំ, ឯវណាក្ខមតា ឯកំ,
 ទេវមនុស្សតិរច្ឆានគតេសុ ឯកេន តិដា ធានមេកំ, ទ្វិដា គាហោ ឯកន្តិ ឯវំ
 បញ្ចាដ្ឋានិ ហោតិ។

១០៧. ឥធានិ យេន កាយប្បដិពទ្ធន បដិគ្គហណំ ន រុហតិ, តំ ទស្សេតុំ
 “អសំហារិយេ”តិអាទិមាហា។ ខាណុកេ (ចាបិ. អដ្ឋ. ២៦៥) ពទ្ធិត្វា
 បបិតមញ្ញាទិម្ហំ វា ជលកេ វា ចាសាលោ វា អសំហារិយេ ន រុហតីតិ អត្ថោ។
 តត្ថជាតេ បទុមិនិបល្លោ វា កីសុកបល្លោទិម្ហំ វា ន វដ្តតិ, សុខុមេ ចិញ្ចាអាទិនំ
 បល្លោ វា ន រុហតិ, យញ្ច មជ្ឈិមបុរិសោ សន្ធារេតុំ ន សក្កោតិ, តស្មី
 អសយ្ហភារេ ច បដិគ្គហោ ន រុហតីតិ អត្ថោ។

១០៨. ឥធានិ បដិគ្គហណំវិជហនំ ទស្សេតុំ “សិក្ខាមរណាលិដ្ឋេហី”តិអាទិ
 អារទ្ធី។ តត្ថាយំ បិណ្ឌាត្ថោ - សិក្ខាបច្ចក្ខានេន ច មរណេន ច លិដ្ឋបរិវត្តនេន ច
 “ន តំ ធានិ បរិភុញ្ញិស្សមី”តិ វា “ន បុន បដិគ្គហេត្វា បរិភុញ្ញិស្សមី”តិ វា ឯវំ
 អនបេក្ខវិស្សជ្ឈនេន ច ចោរាទីហិ វា អច្ឆេនា ច អនុបសម្បទ្ធស្ស ធានា ច
 គាហោ បដិគ្គហោ ឧបសម្មតិ វិជហតីតិ។ ភិក្ខុនិយា បន សិក្ខាបច្ចក្ខានស្ស
 អភាវា វិញ្ញមនេន ច វិជហតីតិ គហោតព្វំ។

. ឥឡូវនេះ បដិវត្តន៍ហេតុ បរិភូតិភូតំ ធម្មស្មេតំ “អប្បដិគ្គហិតំ សព្វ”ន្តិអាទិ
វុត្តំ។ តស្សត្ថោ (កម្ពុជា. អដ្ឋ. ធន្តោចានសិក្ខាបទ) - ចតុកាលិកបរិយាបន្នំ
អន្តមសោ រជរេណាម្បិ អប្បដិគ្គហិតំ សព្វំ បរិភូតិភូតោ ចាចិត្តិ។ ឥឡូវនេះ
អប្បដិគ្គហិតំ បរិភូតិភូតំ ធម្មស្មេតំ “សុទ្ធស្វា នាតិពហល”ន្តិអាទិ វុត្តំ។ តត្ថ
សុទ្ធស្វាតិ អញ្ញោសំ រសេន អសម្មិស្សំ។ ហិមោទកសមុទ្កោទកាធិស្ស
បដិគ្គហិតំ ធម្មំ នត្តិ។ លោណាញ អស្ស ច លោណាស្ស។ ឯត្ថ លោណំ នាម
សរីរេ ឧដ្ឋិតំ។ ឯតាធិ បន សព្វាធិ អវិច្ឆិទ្ធានេវ កប្បន្តិ, នេតរាធិ។

០១១. ឥឡូវនេះ អនុលោមនិបិ ធម្មស្មេតំ “គូសមត្តិកមុត្តាធិ”ន្តិអាទិមាហា។
តថាវិជេតិ តថាវិជេ កាលេ, សប្បទដ្ឋកាលេតិ អត្ថោ។ អញ្ញោសំ បន
អប្បដិគ្គហិតំ អនុលោមនិ ន វុត្តិ។ កស្មា? “អនុជាធាមិ, ភិក្ខុវេ, យំ ករោន្តោ
បដិគ្គណ្ឌាតិ, ស្វេវ បដិគ្គហិតំ កតោ, ន បុន បដិគ្គហិតំ តត្ថោ”ន្តិ (មហាវ. ២៦៨)
វុត្តត្ថា។

០១២. ឧបបទិណ្ឌាតិ ឧប្បរាមដ្ឋេ ដលិកុក្កវល្លិអាទិ ចាលេន្តស្ស វា
អាមិសភិវត្តភាជនំ អប្បដិគ្គហិតំ បរាមសន្តស្ស វា ឧបបទិណ្ឌាធុក្កដំ ហោតិ
អត្ថោ។ រោជកិណ្ឌាតិ ភិក្ខុយ ចរន្តស្ស បត្តេ បតិវត្តនំ អប្បដិគ្គហិតំ បុន
ភិក្ខុ គណ្ណតោ វិនយធុក្កដំ ហោតិ អត្ថោ។ អប្បដិគ្គហិតំ អប
ឧបបទិណ្ឌាតិ, អត្ថនា ឯវ ឧបបទិណ្ឌាតិ អត្ថោ។ អកប្បិយកុដិយំ
អន្តោវុត្តេ ច យត្ថ កត្តចិ ភិក្ខុនា សយំបក្កេ ច អត្ថនា វា បរេន វា
អកប្បិយកុដិយំ អន្តោបក្កេ ចាតិ សព្វត្ថ ឧក្កដន្តិ អធិប្បាយោ។
បដិគ្គហិតំ ធម្មោ។

បដិក្កាហានិទ្ទេសវណ្ណានា និដ្ឋិតា។

១០. អកប្បិយមំសនិទ្ទេសវណ្ណានា

១១៣. ឥទានិ មំសេសុ បដិបដ្ឋិតញ្ញាការំ ទស្សេតុំ “មំសេសុ ច អកប្បិយ”ន្តិ
ឧទ្ធពំ។ អកប្បិយមំសម្ពិ ទស្សេតេ កប្បិយមំសំ ទស្សេតមេវ ហោតិ
ចារិសេសនយេន។ ឧរកស្ស ចាតិ ឯត្ថ សព្ពោបិ ឧរកោ ន កប្បតិ។

១១៤. ឯត្តារតា ជាតិវសេន ទសវិធម្មិ អកប្បិយមំសំ ទស្សេត្វា ឥទានិ
កប្បិយមំសេសុបិ អកប្បិយវិធី ទស្សេតុំ “ឧទ្ធិស្សកតមំសញ្ច, យញ្ច
អប្បជិវេក្ខិត”ន្តិ វុត្ថំ។ តត្ថ បញ្ចសុ សហធម្មិកេសុ យស្ស កស្សចិ យំ កិញ្ចិ
ឧទ្ធិស្ស កតំ ឧទ្ធិស្សកតំ នាម, តំ បន ជានិត្វា បរិភុញ្ញិតុំ សព្ពេសម្មិ ន វដ្តតិ,
អជានន្តានំ អនាបត្តិ។ មច្ឆេសុបិ ឯសេវ នយោ។ អប្បជិវេក្ខិតន្តិ អនុបបរិក្ខិតំ,
អនាបុច្ឆិតន្តិ អត្ថោ។ “ន ភិក្ខុវេ អប្បជិវេក្ខិត្វា មំសំ បរិភុញ្ញិតត្ថំ, យោ
បរិភុញ្ញេយ្យ, អាបត្តិ ទុក្ខជស្សា”តិ (មហាវ. ២៨១) វុត្ថំ។ មច្ឆេសុ បន
អាបុច្ឆនកិច្ចំ នត្តិ អកប្បិយមច្ឆានំ នត្តិតាយាតិ វទន្តិ។ ឥទានិ ឯតេសុ
អាបត្តិកេទំ ទស្សេតុំ “បុល្លច្ឆយ”ន្តិអាទិមាហា។ តំ សត្ថំ (កម្ពុជ. អដ្ឋ.
សន្និធិការកសិក្ខាបទវណ្ណានា) ឧត្តានមេវ។

១១៥. ឥទានិ ន កេវលំ ឥមេសំ មនុស្សទីនំ មំសមេវ អកប្បិយំ,
អដ្ឋិអាទិនិបិ អកប្បិយានិតិ ទស្សេតុំ “អដ្ឋិបិ”តិអាទិ វុត្ថំ។ តត្ថ (មហាវ. អដ្ឋ
២៨១) លោមម្សេសន្តិ លោមម្មិ ឯសំ អកប្បិយមំសវត្ថុនន្តិ អត្ថោ។ សចិត្តកំ
វាតិ ឯតេសុ បន ឧទ្ធិស្សកតមេវ សចិត្តកំ, សេសា អចិត្តកាតិ។
អកប្បិយមំសវិនិច្ឆយោ។

អកប្បិយមំសនិទ្ទេសវណ្ណានា និដ្ឋិតា។

១១. និស្សន្ទិយនិទ្ទេសវណ្ណានា

១១៦-៧. ឥនាទិ អន្តោឡារិកានំ វសេន ទស្សេតុំ “អរូបិយ” ត្ថិអាទិ អារទ្ធី។
អញ្ញាថាបិ យុត្តិ បរិយេសិតញ្ច។ តត្ថាយំ សង្ខេបត្ថោ (ចារា. ៥៩១; ចារា. អដ្ឋ.
២.៥៨៩; កដ្ឋា. អដ្ឋ. ជាតរុបសិក្ខាបទវណ្ណានា) - យោ រូបិយេន អរូបិយញ្ច
បរិវេត្តយ្យ, យោ ច ឥតវេន ច អរូបិយេន រូបិយំ បរិវេត្តយ្យ, តស្ស និស្សន្ទិយំ
ហោតីតិ។

ឥនាទិ រូបិយញ្ច អរូបិយញ្ច ទស្សេតុំ “ឥន រូបិយ” ត្ថិអាទិ អារទ្ធី។ ឯត្ថ (ចារា.
៥៨៩; កដ្ឋា. អដ្ឋ. ជាតរុបសិក្ខាបទវណ្ណានា) សង្ខុ សិដ្ឋីតិ សង្ខុតិ វជនំ។ សិដ្ឋីតិ
សុវណ្ណំ។ តម្កលោហាទីហិ វា ធារូហិ វា បណ្ណេហិ វា លាខាយ វា រូបំ
សមុដ្ឋាបេត្វា វា អសមុដ្ឋាបេត្វា វា កតំ ចម្មតិជមយម្បិយំ យំ ទេសេ វោហារំ
កច្ឆតិ, ឥនំ វោហារូបកមាសកំ នាម។ ឥនមិធរូបិយន្តិ អធិប្បេតំ។ វត្ថាទិ ច
មុត្តាទិ ច វត្ថមុត្តាទិ។ ឥតវន្តិ អរូបិយំ កប្បិយវត្ថុញ្ច ទុក្កជវត្ថុញ្ច។ កី វុត្ថំ
ហោតិ? វុត្ថំ សុត្ថំ ជាលោ បដកោ កប្បាសោ អនេកប្បការំ អបរណ្ណំ សប្បិ
នវនីតំ តេលំ មធ្យ ជាណីតាទិភេសជ្ជញ្ចាតិ ឥនំ កប្បិយវត្ថុ នាម។ មុត្តា មណី
វេឡារិយោ សង្ខេសិលា បវាឡំ លោហិតដ្ឋោ មសារគល្លំ សត្ត ធម្មានិ ធាសី
ធាសោ ខេត្តំ វត្ថុ បុច្ឆារាមជលារាមាទយោតិ ឥនំ ទុក្កជវត្ថុ នាម, តទុកយំ
អរូបិយំ នាមាតិ វុត្ថំ ហោតិ។

១១៨. ឯត្តាវតា រូបិយសំវោហារំ ទស្សេត្វា ឥនាទិ កយវិក្កយំ ទស្សេតុំ
“ឥមំ គហេត្វា” តិអាទិមាហ។ តត្ថ ឥមន្តិ តណ្ហាលាទិកំ កប្បិយភណ្ឌំ គហេត្វា
វា ឌីននាទី កុត្វា វា “ឥមំ វត្ថាទិកំ កប្បិយភណ្ឌំ ទេហិ, ឥមំ វជនបចនាទិកំ ករ,
វជនកជ្ជាទិមា នយ, ឥមំ វា តវ ទេមិ, ត្វំ បន ឥមញ្ច ឥមញ្ច អាហារ, ករ,
ទេហិ” តិ ឯវំ កយវិក្កយេ សមាបន្នេ និស្សន្ទីតិ សម្ពុត្តោ។

១១៩. ឥតានិ បរិណាមវសេន អាបត្តិភេទំ ទស្សេតុំ “អត្តនោ”តិអាទិ
 អារទ្ធី។ តត្រាយំ បិណ្ឌាត្តោ (ចារា. ៦៥៩; ចារា. អដ្ឋ. ២.៦៥៨; កម្ពុ. អដ្ឋ.
 បរិណាតសិក្ខាបទវណ្ណានា) - សង្ឃស្ស វា អញ្ញស្ស វា នតំ បរិណាតំ លាភំ
 លភិតតំ បិរាទិបច្ចយំ អត្តនោ វា អញ្ញស្ស វា បរិណាមេយ្យ, និស្សគ្គិយអាទិនិ
 ហោន្តិតិ។ កថំ? យោ បន មាតុសន្តកម្មិ សង្ឃស្ស បរិណាតំ អត្តនោ
 បរិណាមេតិ, និស្សគ្គិយំ។ អញ្ញស្ស បុគ្គលស្ស បរិណាមេតិ, សុទ្ធិកថាចិត្តិយំ។
 អញ្ញស្ស សង្ឃស្ស វា ចេតិយស្ស វា បរិណាមេតិ, ទុក្ខជំ។ យោ បន
 អញ្ញបុគ្គលស្ស វា ចេតិយស្ស វា បរិណាតំ អត្តនោ វា អញ្ញបុគ្គលស្ស វា
 សង្ឃស្ស វា អញ្ញចេតិយស្ស វា បរិណាមេតិ, តស្សបិ ទុក្ខជមេវាតិ។

១២០. យោ បន និស្សគ្គិ និស្សន្និតតំ អនិស្សន្និត្វា វិនយ កម្មំ អកត្វា
 បរិភុញ្ញេយ្យ, តស្ស ទុក្ខជំ។ យោ វា បរេន វិនយ កម្មត្ថាយ និស្សជ្ជំ
 សកសញ្ញាយ ន ទទេយ្យ, តស្សបិ ទុក្ខជំ។ អញ្ញចេតន្តិ ឯត្ថ អញ្ញថាតិ
 ថេយ្យសញ្ញាយ សចេ ន ទទេយ្យ, ឥតរំ តស្ស អគ្សវសេន ចារាជិកញ្ច
 មុល្លច្ចយញ្ច ទុក្ខជញ្ច ហោតិតិ អត្តោ។ និស្សគ្គិយវិនិច្ឆយោ។

និស្សគ្គិយនិទ្ទេសវណ្ណានា និដ្ឋិតា។

១២. ចាចិត្តិយនិទ្ទេសវណ្ណានា

១២១. ឥតានិ ចាចិត្តិយានិ ទស្សេតុំ “ចាចិត្តិ”តិ មាតិកាបទំ ឧទ្ធវិត្វា
 “មុសាវាទោមសាវាទេ, បេសុញ្ញហារណោ”តិអាទិ វុត្តំ។ តត្ថ មុសាវាទេ ច
 ឱមសាវាទេ ច បេសុញ្ញហារណោ ច ចាចិត្តិ វុត្តាតិ សម្ពុត្តោ។ ឯវំ សេសេសុបិ។
 ឯត្ថ បន “អទិដ្ឋំ, អសុតំ, អមុតំ, អវិញ្ញាតំ, ទិដ្ឋំ, សុតំ, មុតំ, វិញ្ញាត”ន្តិ (ចាចិ. ៣;
 ចាចិ. អដ្ឋ. ៣) បុព្វេបិ “មុសា ភណ្ឌិស្សាមី”តិ ចេតេត្វា វចនក្ខណោវ “មុសា

កណ្តាមី”តិ ជានិត្វា ជានន្តស្សៈ មុសាកណានេ ចាចិត្តិ នាម អាបត្តិ ហោតីតិ អត្ថោ។ យស្ស កណាតិ, សោ តំ ន សុណាតិ, អាបត្តិ ន ហោតិ (កដ្ឋ. អដ្ឋ. មុសាវាទសិក្ខាបទវណ្ណានា)។

“ឱមសវាទោ នាម ទសហិ អាការេហិ ឱមសតិ ជាតិយាបិ នាមេនបិ គោត្តនបិ កម្មនបិ សិប្បនបិ អាពាធនបិ លិដ្ឋេនបិ កិលេសេនបិ អាបត្តិយាបិ អក្កោសេនបិ”តិ (ចាចិ. ១៥) ឯវំ វុត្ថេហិ ទសហិ អាការេហិ ឧបសម្បន្នំ យោ ខុំសេតិ វុត្ថេតិ, អយំ ឱមសតិ នាម, តស្ស ចាចិត្តិ អត្ថោ។ បរម្មុខា កណាត្ថស្ស ទុក្ខជំ, តថា ចាឡិយំ អនាគតេហិ “ចោរោ”តិ វា “គណ្ហិកេនកោ”តិ វា អាទិហិ កណាត្ថស្ស។ “សន្តិ ឥនេកេច្ឆេ ខត្តិយា ព្រាហ្មណា ចណ្ណាលា”តិ អាទិនា បរិយាយេន កណាត្ថស្ស ច អនុបសម្បន្នំ កណាត្ថស្ស ច សព្វត្ថបិ ទុក្ខជមេវ។

បិយកម្មតាយ វា ភេទាធិប្បាយេន វា ឧបសម្បន្នំ ជាតិអាទិហិ ឱមសន្តស្ស ឧបសម្បន្នស្ស វេចនំ សុត្វា តស្ស ឧបសំហារណំ បេសុញ្ញហារណំ នាម។ ឯត្ថាបិ បរិយាយវេចនេន ច អនុបសម្បន្នស្ស ឧបសំហារណេន ច ទុក្ខជមេវ។

បទសោធម្មោតិ ឯត្ថ “ធម្មោ នាម ពុទ្ធភាសិតោ សាវកភាសិតោ ឥសិភាសិតោ ទេវតាភាសិតោ អត្ថបសំហិតោ ធម្មបសំហិតោ”តិ (ចាចិ. ៤៦) ឯវំ វុត្ថំ សង្កឹតិត្ថយមារុទ្ធំ តិបិដកធម្មំ បទអនុបទអនុក្ខរអនុញ្ញានវសេន ភិក្ខុញ្ច ភិក្ខុនិញ្ច ឋបេត្វា អនុបសម្បន្នំ ឯកតោ វា ចេន្តស្ស ចាចិត្តិ ហោតីតិ អត្ថោ។

សាការេតិ យំ បទ សព្វន្តិមេន បរិយាយេន ទិយឡហត្ថព្រៀនេន ចាការាទិនា បរិក្ខិត្តត្តា សព្វបរិច្ឆិន្ទញ្ច យេន កេនចិ វិភាណាទិនា អន្តមសោ

វត្តនបិ ធនុត្តា សព្វច្ឆន្ទញ្ច សេនាសនំ, តថាវុបេ សេនាសនេ ឯកុបចារជ្ជានេ
អនុបសម្បន្នេន សហ វសន្តស្ស ចតុត្ថធិវសតោ បដ្ឋាយ និបជ្ជនគណនាយ ច
អនុបសម្បន្នគណនាយ ច ទេវសិកំ ចាចិត្តិ ហោតីតិ អត្ថោ។

ឧដ្ឋាបនកខិយ្យនេតិ ឯត្ថ យោ ឧបសម្បន្នំសង្ខេន សម្មតំ
សេនាសនបញ្ញាបកំ វា ភត្តុទ្ទេសកំ វា យាគុភាជកំ វា ជលភាជកំ វា
ខន្ធភាជកំ វា អប្បមត្តកវិស្សន្ន្តកំ វា មន្ត្រកត្តកាមោ ធន្នេន “ឥត្តន្ទាមោ
សេនាសនំ បញ្ញាបេតិ, ភត្តានិ ច ឧទ្ទិសតី” តិ វា វនន្តោ អញ្ញំ ឧបសម្បន្នំ
ឧដ្ឋាបេតិ តេន អវជានាបេតិ, យោ បន តថេវ វនន្តោ ឧបសម្បន្នស្ស សន្តិកេ
តស្ស អយសំ បកាសេន្តោ ខិយតិ, តស្មី ឧដ្ឋាបនកេ ច ខិយនកេ ច
ចាចិត្តិទ្វយន្តិ វេទិតព្ពំ។

១២២. តលសត្តិអនាទរ-កុក្កុច្ចប្បាទនេសុ ចាតិ ឯត្ថ យោ ភិក្ខុ
ឧបសម្បន្នស្ស បហារណាការំ ទស្សេន្តោ កាយំ វា កាយប្បជីពទ្ធិំ វា ឧច្ចារេតិ,
តស្ស ចាចិត្តិយំ។ សចេ វិវន្តោ បហារំ ទេតិ, អប្បហរិតុកាមតាយ ទុក្ខដំ, តថា
អនុបសម្បន្នេសុបិ ទុក្ខជមេវ។

ឧបសម្បន្នេន បញ្ញត្តេន វុច្ចមានោ តំ អសិក្ខិតុកាមតាយ វា តស្ស វចនំ
អសោតុកាមតាយ វា យោ អនាទរិយំ ករោតិ, តស្ស អនាទរករណោ
ចាចិត្តិយន្តិ អត្ថោ។ អបញ្ញត្តេន វុច្ចមានស្ស ច អនុបសម្បន្នេន បញ្ញត្តេន វា
អបញ្ញត្តេន វា វុច្ចមានស្ស ទុក្ខដំ។

ឧបសម្បន្នស្ស “ឧនវីសតិវស្សោ មញ្ញោ ត្វំ ឧបសម្បន្នោ, វិកាលេ មញ្ញោ
តយា ភុត្ត” ត្ថិអាទិនា នយេន សញ្ញាច្ច កុក្កុច្ចំ ឧប្បាទេន្តស្ស ចាចិត្តិយំ។
អនុបសម្បន្នស្ស ឧប្បាទនេ ទុក្ខដំ។

តាមប្បវេសនាបុត្តាភិ ឯត្ថ បន មជ្ឈិមនិកាយិកាភិក្ខុមនោសា បដ្ឋាយ យាវ
អរុណុត្តមនាវិកាលោ នាម, ឯត្ថន្តរេ សចេ សម្ពហុលា កេនចិ កម្មេន កាមំ
បរិសន្និ, “វិកាលេ តាមប្បវេសនំ អាបុត្តាមា” តិ សព្វេហិបិ អញ្ញមញ្ញំ
អាបុត្តិតតំ។ សចេ អនាបុត្តា បរិក្ខិត្តស្ស បរិក្ខេបំ, អបរិក្ខិត្តស្ស ឧបចារំ
អតិក្កមន្តិ, បឋមចានេ ទុក្ខដំ, ទុតិយចាទុទ្ធាវេ ចាចិត្តិយំ។ អាបនាសុ
អនាបត្តិ។

កោដនេ ច បរម្មរាតិ បរម្មរកោដនេ ច ចាចិត្តិយន្តិ អត្តោ។ ឯត្ថ បន
បញ្ចសុ កោដនេសុ អញ្ញាតំ នាមំ គហេត្វា “ឌីននេន វា សត្តនា វា កុម្មាសេន វា
មំសេន វា មច្ឆេន វា និមន្តេមី” តិ អាទិនា នយេន, យេន កេនចិ វេវចនេន វា
អកប្បិយនិមន្តនាយ និមន្តិតស្ស យេន យេន បឋមំ និមន្តិតោ, តស្ស តស្ស
កោដនំ វេបេត្វា ឧប្បជិចាជិយា, អវិកហេត្វា វា បឋមនិមន្តនំ បរស្ស បរស្ស
កុលស្ស បញ្ចន្តំ កោដនានំ អញ្ញាតំ បរិកុញ្ញន្តស្ស បរម្មរកោដនេ ចាចិត្តិ
ហោតិ។ គិលានចីវរានចីវរកាលសមយេសុ អនាបត្តិ, តថា បញ្ច កោដនានិ
វេបេត្វា សព្វត្ថ។

១២៣. អនុទ្ធវិទ្យា គមនេ សេយ្យន្តិ ឯត្ថ ទសវិទា សេយ្យា ភិសិ ចិមិលិកា
ឧត្តរត្តរណំ ភូមត្តរណំ តដ្ឋិកា ចម្ពុឡោរា និសីទនំ បច្ឆត្តរណំ តិលាសន្តារោ
បណ្ណាសន្តារោតិ។ ឯតេសុ យំ កិញ្ចិ សង្ឃិកេវិហារេ គុត្តសេនាសនេ អត្តនោ
វស្សក្កេន គហិតំ អត្តនា វា សន្តិវិទ្យា, អនុបសម្បន្នេន វា សន្តរាបេត្វា តំ ទិវសំ
គមិកវសេន បក្កមន្តោ នេវ សយំ ឧទ្ធកេយ្យេន អញ្ញំ ឧទ្ធករាបេយ្យេ, យថា
ឧបចិកាធិហិ ន ខន្ធូយ្យេ, វេរំ ន វេបេយ្យេ, អញ្ញេន វា ន ឧទ្ធករាបេយ្យេ, បតិវុបំ ភិក្ខុ
វា សាមណេរំ វា អាវាមិកមេវ វា អនាបុត្តា វា គន្ធូយ្យេ, តស្ស បរិក្ខិត្តស្ស
វិហារស្ស បរិក្ខេបំ, អបរិក្ខិត្តស្ស ទ្វេ លេខុចាតេ អតិក្កមន្តស្ស ចាចិត្តិយំ។

មណ្ឌបរុក្ខមូលាធិអគុត្តសេនាសនេ សន្តវិត្វា គប្បន្ទស្ស ទុក្ខជំ, តថា
មញ្ចប័បភិសិកោច្ឆកេសុ, គុត្តសេនាសនេបិ ទុក្ខជមេវ។

សេនាសនាធិវាតិ ឯត្ថ អនុទ្ធវិត្វា គមនេតិ សម្ពុត្តោ។ ឯត្ថ បន មញ្ចោ បីបំ
ភិសិកោច្ឆកន្តិ ចតុត្ថិជម្បិ សេនាសនំ វស្សានហោមន្តានំ អជ្ជសុ មាសេសុ
អដ្ឋោកាសេ វា ឱវស្សកមណ្ឌបេ វា រុក្ខមូលេ វា សយំ សន្តវិត្វា វា
អនុបសម្បន្នេន សន្តវាបេត្វា វា តំ អនុទ្ធវិត្វា វា អនុទ្ធវាបេត្វា វា តស្ស
សេនាសនស្ស ទ្ធិន្នំ លេខ្ខចាតានំ អតិក្កមនេ ចាចិត្តិយំ។ សម្ពុញ្ញនីយាធិ
សេសបរិក្ខារេសុ ទុក្ខជំ។

ឥត្ថិយាទ្ធានគមនេតិ ឯត្ថ មាតុកាមេន “គច្ឆាម ភគិនិ, គច្ឆាម អយ្យា” តិ
ឯវំ សំវិទហិត្វា “អជ្ជ វា សេ វា បរសុវេ វា” តិ និយមិតកាលំ វិសង្កេតំ អកត្វា
ទ្វារវិសង្កេតំ មគ្គវិសង្កេតំ កត្វាបិ គប្បតោ កាមន្តវេ កាមន្តវេ ចាចិត្តិយំ។
អគាមកេ អរញ្ញេ អទ្ធកយោជនេ អទ្ធកយោជនេ អាបត្តិ។

ឯកេកាយ និសីទនេតិ ឯត្ថ ឯកោ ឯកាយ ឥត្ថិយា និសីទនេតិ អត្ថោ។

១២៤. ភីសាបនេតិ ឯត្ថ ឧបសម្បន្នោ ឧបសម្បន្នំ ភីសាបេតុកាមោ
ចោរកន្តារវាជ្ឈ កន្តារាធិនិ អាចិត្តតិ, ភយានកំ វា រូបសទ្ធាធិ ទស្សេតិ, សោ
កាយតុ វា មា វា, តស្ស បយោគេ បយោគេ ចាចិត្តិយំ។ អនុបសម្បន្នេ ទុក្ខជំ។

អាគោជនេតិ បហារទានេ។ ឧបសម្បន្នោ ឧបសម្បន្នស្ស អនត្តមនោ ហុត្វា
សចេ ឧប្បលបត្តនបិ បហារំ ទេតិ, ចាចិត្តិយំ។ អនុបសម្បន្នស្ស គហជ្ជស្ស វា
បព្ពជិតស្ស វា ឥត្ថិយា វា បុរិសស្ស វា អន្តមសោ តិវច្ឆានគតស្សាបិ បហារំ
ទេតិ, ទុក្ខជមេវ។

អនាចារ្យ អាចរិទ្ធា សង្ឃមជ្ឈម អាបត្តិយា វា វត្តនា វា អនុយុត្តិយមនោ តំ
អកថេតុកាមោ “កោ អាបន្នោ, កី អាបន្នោ, កិស្មី អាបន្នោ” តិអាទិនា នយេន
អញ្ញេហិ វចនេហិ តំ វចនំ បដិច្ចាទេន្តោ សោ អញ្ញំ វទតិ, អយំ អញ្ញាវាទកោ,
តស្មី អញ្ញាវាទកេ ច កញ្ចី វីតិក្កមំ ទិស្វា “អាវុសោ, ឥទំ នាម តយា កត” ត្ថិវុត្ត
តំ ន កថេតុកាមោ តុល្លាវត្ថុតោវ សង្ឃំ វិហោសតីតិ សង្ឃំ វិហោសកោ, តស្មី
វិហោសកេ ច ចាចិត្តិ ហោតីតិ អត្ថោ។ ឥធ បន ព្រាត្តិទុតិយេន កម្មេន
អញ្ញាវាទកេ ច វិហោសកេ ច អាហេបិតេ បុន អញ្ញំ ភណ្ឌន្តស្ស, វិហោសន្តស្ស
ចាចិត្តិ។ អនាហេបិតេ ទុក្ខជន្តិ វេទិតព្វំ។

ទុដ្ឋល្លបកាសនាទេតិ ឯត្ថ កិញ្ចាបិ “ទុដ្ឋល្លា នាម អាបត្តិ ចត្តាវ ច
ចារាជិកានិ តេវស ច សង្ឃាទិសេសា” តិ (ចាចិ. ៣៩៩) វុត្តា, តថាបិ ឥធ
សង្ឃាទិសេសាវ អធិប្បតោ។ តស្មា សង្ឃសម្មតី វិនា ភិក្ខុស្ស ទុដ្ឋល្លំ អាបត្តិ
“អយំ អសុប្បិ មោចន្តា សង្ឃាទិសេសំ អាបន្នោ” តិអាទិនា នយេន វត្តនា សទ្ធិ
អាបត្តិ យដេត្វា ភិក្ខុញ្ច ភិក្ខុនិញ្ច ឋបេត្វា យស្ស កស្សចិ អនុបសម្មន្នស្ស
អាហេបន្តស្ស ចាចិត្តិយំ។ ឥល្លច្ចយាទិអទុដ្ឋល្លាហេចនេ ទុក្ខជំ។ ទុដ្ឋល្លាទាទនេបិ
សង្ឃាទិសេសោវ អធិប្បតោ។ យោ បន ភិក្ខុ ភិក្ខុស្ស ទុដ្ឋល្លំ អាបត្តិ សយំ វា
ជានិត្វា អញ្ញេសំ វា សុត្វា “ឥមំ ជានិត្វា ចោទេស្សន្តិ សាវេស្សន្តិ មង្គំ កវិស្សន្តិ,
នាហេបិស្សមី” តិ ធុរំ និត្តិបតិ, តស្ស ចាចិត្តិយំ។ ធុរំ និត្តិបិត្វា បច្ឆា
អាហេបិតេបិ ន វក្ខតិ ឯវ។

ហាសោទកេតិ អង្គលិបតោទកេន ហាសោ ច ឧទកេ ហាសោ ចាតិ
ឯវមត្តោ វេទិតព្វោ។ ឧបសម្មន្នោ ឧបសម្មន្នំ ហាសាធិប្បាយោ កាយេន កាយំ
អាមសតិ, អាបត្តិ ចាចិត្តិយស្ស, កោ បន វាទោ ឧបកក្ខកាទីសុ យដ្ឋនេ។
អនុបសម្មន្នេ ទុក្ខជំ, តថា ភិក្ខុស្ស កាយប្បដិពាទ្ធាមសនេ ច និស្សគ្គិយេន

កាយប្បដិពន្ធាមសនេ ច។ ឯត្ថ ភិក្ខុនីបិ អនុបសម្បន្នជ្ជានេ បីតា។ ឧទកេ
ហសនធម្មោ នាម ឧបរិគោប្បកេ ឧទកេ កិឡាធិប្បាយស្ស
និម្មជ្ជនឧម្មជ្ជនប្បវនាទិកំ។ ឥធម ហាសោ នាម កិឡា វុច្ចតិ។

និច្ចកនេ វិហារាតិ សង្ឃិកា វិហារា និក្ខឡនេតិ អត្ថោ។ ឯត្ថ បន យោ
កុទ្ធោ ហុត្វា ឧបសម្បន្នំ ហត្ថាធីសុ គហេត្វា វា “និក្ខមា”តិ វត្វា វា យត្ថកានិ
ទ្វារានិ ឯកេន បយោគេន អតិក្កាមេតិ, តត្ថ ទ្វារគណនាយ អាបត្តិ
អគ្គហេត្វា បយោគស្ស ឯកត្តា ឯកា ឯវ គហេតញ្ច។ សចេ នាធាបយោគេហិ
អតិក្កាមេតិ, តត្ថ ទ្វារគណនាយ គហេតញ្ចំ។ តស្ស បរិក្ខារនិក្ខឡនេ ទុក្ខដំ,
តថា អនុបសម្បន្នេ, តស្ស បរិក្ខារនិក្ខឡនេ ច។ អលជ្ជិអាធីសុ បន អនាបត្តិ។

អនុបខន្ធ សយនេតិ សង្ឃិកេ វិហារេ “វុឡោ”តិ វា “គិលានោ”តិ វា
“សង្ឃន ទិន្នោ”តិ វា ជាទិក្វា មញ្ចស្ស វា បីឋស្ស វា បរិសន្តស្ស វា និក្ខមន្តស្ស
វា ឧបចារេ សេយ្យំ សន្តវត្វា វា សន្តរាបេត្វា វា “យស្ស សម្ពាធា ភវិស្សតិ, សោ
បក្កមិស្សតី”តិ អធិប្បាយេន អភិទិសីទន្តស្ស ច អភិទិបជ្ជន្តស្ស ច
បយោគគណនាយ ចាចិត្តិយំ វេទិតញ្ចំ។ ចាចិត្តិយវិនិច្ឆយោ។

ចាចិត្តិយនិទ្ទេសវណ្ណានា និដ្ឋិតា។

១៣. សមណកប្បនិទ្ទេសវណ្ណានា

១២៥. ភូតានំ ជាតានំ និព្ពត្តានំ កាមោ ភូតកាមោ (ចាចិ. ៩១; ចាចិ. អដ្ឋ.
៩១; កដ្ឋា. អដ្ឋ. ភូតកាមសិក្ខាបទវណ្ណានា)។ សមារម្ភោតិ
នេននជាលនបចនាទិ, តស្មី ភូតកាមសមារម្ភេ ភូតកាមសមារម្ភហេតុ ចាចិត្តិ
ហោតីតិ អត្ថោ។ កតកប្បិយំ (កដ្ឋា. អដ្ឋ. ភូតកាមសិក្ខាបទវណ្ណានា) បន
សមណកប្បិយំ ភវេតិ សម្ពន្ធោ។ សមណានំ កប្បិយំ សមណកប្បិយំ។

ឥឡូវនេះ យើង កត់ កម្សីយំ សមណកម្សីយំ ហោតិ, តំ ទស្សន៍ “និទាន
វា” តិអាទិមាហា។ “អនុជានាមិ, ភិក្ខុវេ, បញ្ចាហិ សមណកម្សីយំ ផលំ
បរិភូត្តំ, អត្ថិបរិជិតំ សត្តបរិជិតំ និទានំ អតិដំ និព្វន្តតិដង្ហោវ បញ្ចាម” ត្ថិ
(ចូឡវ. ២៥០) ហិ វុត្ថំ។

១២៦. ឥឡូវនេះ តំ ភូតកាមំ ទស្សន៍ “សមូហា” តិអាទិមាហា។ តត្ថ (ចាចិ. ៩០;
ចាចិ. អដ្ឋ. ៩០) ស-ឥតិ សោ ភូតកាមោ នាមាតិ អត្ថោ, មូលពិជាទិហិ បញ្ចាហិ
ពិជេហិ បកាវិតោ ហោតិ តិ វុត្ថំ ហោតិ។ តត្ថ មូលពិជំ នាម ហាលិទ្ធិសិទ្ធិវេរាទិ។
ខន្ធពិជំ នាម អស្សត្ថោ និក្រោធាតិ វេរាទិ។ អត្ថពិជំ នាម
អន្តកដណ្ឌិកាទិ។ ជន្មពិជំ នាម ឧប្បវេទ្យនន្ទាទិ។ “ពិជពិជំ នាម បុព្វណ្ណំ
អបរណ្ណំ, យានិ វា បនព្វានិបិ អត្ថិ ពិជេ ជាយន្តិ ពិជេ សញ្ញាយន្តិ, ឯតំ ពិជពិជំ
នាមា” តិ វុត្ថំ។ ឥឡូវនេះ “ពិជកាមភូតកាមសមាម្ពា បដិវេតោ ហោតិ” តិ (ធិ. និ.
១.១០, ១៩៥; ម. និ. ១.២៩៣, ៤១១; ២.១១; អ. និ. ១០.៩៩; បុ. ប. ១៧៩) វុត្ថត្ថា
ធម្មានុលោមេន អាគតំ ពិជកាមសមាម្ពំ ទស្សន៍ “អារម្មេ ទុក្ខជ” ត្ថិអាទិមាហា។
តស្មា ឯតំ បឋមំ “កម្សីយំ ករោហិ” តិ ភូតកាមបរិមោចនំ ការេត្វា
ពិជកាមបរិមោចនត្ថំ បុន កម្សីយំ ការេតត្ថំ។

១២៧. និព្វន្តពិជំ (ចាចិ. អដ្ឋ. ៩២; កដ្ឋា. អដ្ឋ. ភូតកាមសិក្ខាបទវណ្ណានា)
នាម អម្ពបនសាទិ។ នោពិជំ នាម តរុណាម្ពដលាទិ, ឯតំ បន សត្តំ អកម្សីយម្បិ
វដ្តតិ តិ អត្ថោ។ កជាហាពទ្ធពិជានិ កបិត្តដលាទិទិ។ ពហិទ្ធា វាបិ ការយេតិ
កថាលេបិ កាតុំ វដ្តតិ, សចេ ឯកាពទ្ធាទិ តិ អត្ថោ។ កជាហាមុត្ថំ បន ភិទ្ធិត្វា
ការេតត្ថំ។

១២៨. ភាជនេ វា ភូមិយំ វា ឯកាពទ្ធសុ ពីជេសុ ឯកស្មី ពីជេ កប្បិយេ កតេ សព្ពេស្វេ កតំ ភវេតិ អត្ថោ។ យថា ច ពីជេ, ឯវំ រុក្ខសហស្សំ វា ឧច្ចសហស្សំ វា ជិន្និត្វា ឯកាពទ្ធិ កតេ បិ វិនិច្ឆយោ វេទិតព្ពោ។

១២៩. កប្បិយំ កត្វា និក្ខិត្តេ ពីជគាមេ បុន មូលបណ្ណានិ សចេ ជាយរុំ, បុន កប្បិយំ ការេយ្យាតិ អត្ថោ។ តទាតិ មូលេ ច អង្គេ ច ជាតេតិ អត្ថោ។

១៣០. ឧទកសម្ពវេតិ ឧទកជាតោ។ ចេតិយាទីស្វតិ ឯត្ថ អាទិ-សទ្ទេន គេហប្បមុខទាការវេទិកាទីសុ និព្ពត្តា គហិតា។ និព្ពត្តទ្ធិត្ថបត្តកោ ភូតគាមោវ, អនិព្ពត្តកោ អគ្គពីជេ សង្កហំ គច្ឆតិ។ ពីជម្បិ យាវ មូលំ វា បណ្ណំ វា ន និក្ខមតិ, តាវ ពីជគាមោវ, មូលេ ច និក្ខន្តេ បណ្ណោ ច ហិរេតេ ជាតេ ភូតគាមោវ ហោតិ អត្ថោ។

១៣១. មកុឡន្តិ អដុល្លំ។ អហិជត្តកំ នាម រុក្ខេ ជាតំ អហិជត្តកំ។

១៣២. អល្លរុក្ខេ គណ្ណាតោតិ សម្ពន្ធោ។ តត្ថាតិ អល្លរុក្ខេ ជិន្នតោ វាបីតិ សម្ពន្ធោ។

១៣៤. “ឥមំ រុក្ខំ, ឥមំ លតំ, ឥមំ កន្តំ ជិន្ន, ភិជ្ជា” តិអាទិនា នយេន និយមេត្វា ភាសិតុំ ន វដ្តតិ។ “ឥទំ, ឯត” ត្ថិ អវត្វា កេវលំ “រុក្ខំ ជិន្នា” តិអាទិនា (ចាចិ. អដ្ឋ. ៩២; កដ្ឋា. អដ្ឋ. ភូតគាមហិក្ខាបទវណ្ណានា) នយេន វត្ថុំ វដ្តតិ តិ។ សមណកប្បវិនិច្ឆយោ។

សមណកប្បនិទ្ទេសវណ្ណានា និដ្ឋិតា។

១៤. ភូមិនិទ្ទេសវណ្ណានា

១៣៦. ឥនាទិ “អនុជាធាមិ, ភិក្ខុវេ, ចតស្សោ កប្បិយភូមិយោ
ឧស្សាវនន្តិកំ គោនិសាទិកំ គហបតី សម្មតិ”ន្តិ (មហាវ. ២៩៥) ឯវំ វុត្តា
ចតស្សោ កប្បិយភូមិយោ ធស្សេតុំ “សម្មតុស្សាវនន្តា ចា”តិអាទិមាហា។
យាស្សតិ កប្បិយភូមិសុ (កម្ពុ. អដ្ឋ. សន្និដ្ឋិការកសិក្ខាបទវណ្ណានា)។

១៣៧. ឥនាទិ យត្ថ កប្បិយកុដិ ឥន្ទ្រតញ្ញា, តំ ធស្សេតុំ
“វាសត្ថាយា”តិអាទិមាហា។ វាសត្ថាយាតិ ឥមិនា
កោដ្ឋាការភត្តសាលាចេតិយយរសម្ពញ្ញនិមាឡិកាទិ យំ យំ អញ្ញម្យ
វាសត្ថាយ ករិយតិ, តត្ថ តត្ថ កប្បិយកុដិករណកិច្ចំ នត្តិ ធិបតំ ហោតិ។
កោដនសាលា បន សេនាសនេមេវ, តស្មា តត្ថ កាតញ្ញា ឯវាតិ វនន្តិ។
សង្ឃិកេវកសន្តកេតិ ឯត្ថ ឯកសន្តកោ ឧបសម្បន្នសន្តកោវ វេទិតញ្ញោ។

១៣៨. ឥនាទិ កត្តញ្ញាការំ ធស្សេតុំ “គេហោ”តិអាទិមាហា។ តត្ថ សង្ឃិស្ស វា
ឯកស្ស វា គេហោវិហារេ ករិយមាទេ ឯវំ ឡើយ “កប្បិយកុដិ ករោម,
កប្បិយកុដិ ករោមា”តិ វា “កប្បិយកុដិ កប្បិយកុដិ”តិ វា វនន្តោ
បឋមិជ្ជកត្តម្ហាទី បេយ្យ, ឯវំ កតា ឧស្សាវនន្តិកា នាម, ឯវំ
ឧទាហរិតវចនន្តិកាតិ អត្ថោ។

១៣៩. យេភុយ្យេន វា អបរិក្ខិត្តោ, សកលោបិ វា អបរិក្ខិត្តោ អាហមោ
“គោនិសាទី”តិ វុច្ចតិ តិ សម្ពន្ធា។ ឯត្ថ បន សេនាសនេសុ បរិក្ខិត្តសុបិ អាហមោ
អបរិក្ខិត្តោ កប្បិយកុដិករណកិច្ចំ នត្តិ។ សម្មតី ករោន្តេហិ កតំ បរិយោសិតំ
“ឥមំ វិហារំ អឡិយោកំ ចាសាទំ ហម្មិយំ គុហំ តិណកុដិកំ មណ្ឌាប”ន្តិ តេសំ
នាមំ គហេត្វា តស្សា កុដិយា ហត្ថចាសេ វា បត្វា, តស្សា អន្តោ វា បរិសិទ្ធា
វុត្តនយេនេវ ញត្តិទុតិយកម្មវាចាយ សម្មន្ទតញ្ញំ។

១៤០. “ភិក្ខុ ឋេបេត្វា អញ្ជេហី” តិ វចនតោ សេសសហធម្មិកេហិបិ
នេវមនុស្សហិបិ អញ្ជេហិ កប្បិយកុដិយា អត្ថាយ ធិន្នោ វា តេសំ សន្តកោ វា
គេហោ “គហបតី” តិ មតោ ព្យាតោតិ អត្ថោ, សង្ឃសន្តកញ្ច ភិក្ខុសន្តកញ្ច
ឋេបេត្វា សព្ពេសំ គេហោ គហបតីតិ អធិប្បាយោ។

១៤១. សប្បិអាធិហិ មិស្សិតន្តិ សប្បិអាធិហិ បញ្ចហិ ច
ហលិទ្ធិសិទ្ធិវេរាធិយាវជីវិកេន ចាតិ អត្ថោ។ វជេយ្យ អន្តោវុត្តត្ថន្តិ ឯត្ថ
យាវកាលិកយាមកាលិកសម្ពាទំ បុរិមកាលិកទ្វយំ សង្ឃកំ វា ភិក្ខុស្ស វា
ភិក្ខុនិយា វា សន្តកំ សយំ កប្បិយកុដិយា វុត្តម្បិ ឥតវេហិ អកប្បិយកុដិយា
វុត្តេហិ មិស្សិតំ អន្តោវុត្តការំ អាគច្ឆេយ្យាតិ អត្ថោ។

១៤២. តេហោវាតិ អកប្បិយកុដិយំ វុត្តសប្បិវេលាធិហិ។ សាមចាកតន្តិ
សាមបក្កការំ គច្ឆតីតិ អត្ថោ។

១៤៣-៤. ឥមា បន កប្បិយកុដិយោ យទា ជហិតវត្ថុកា ហោន្តិ, តំ
នស្សេតុំ “ឧស្សវន្តិកា” តិ អាធិមាហា។ សចេ ជម្ពេ វា ភិក្ខុចានេ វា បរិវត្តន្តិ,
យោ យោ បីតោ, តត្ថ តត្ថ បតិជ្ជាតិ, ឯតេនុចាយេន សព្ពេសុ បរិវត្តេសុបិ ន
វិជហិតវត្ថុការំ ហោតីតិ អត្ថោ។ បរិក្ខិត្តេ គោនិសាធិវិជហិតវត្ថុកា។ សេសា
ធននិព្ពមាតិ ធននិធាសា ជហិតវត្ថុកា ហោន្តិ តិ អធិប្បាយោ។ ភូមិវិនិច្ឆយោ។

ភូមិនិទ្ទេសវណ្ណានា និដ្ឋិតា។

១៥. ឧបជ្ឈាចរិយវត្ថុនិទ្ទេសវណ្ណានា

១៤៥. ឧបជ្ឈាចរិយេតិ ឯត្ថ (មហាវ. ៦៤, ៦៧, ៧៤, ៧៨-៧៩; ចូឡ្យវ. ៣៧៥,
៣៧៧; ៣៧៩-៣៨២; មហាវ. អដ្ឋ. ៦៤, ៦៧, ៧៥, ៧៦, ៧៧) អាចរិយោ នាម

និស្សយាចរិយោ បព្ពដ្ឋាចរិយោ ឧបសម្បទាចរិយោ ធម្មាចរិយោតិ ចតុត្ថោ។
 ឯតេសុ ហិ និស្សយន្តេវាសិកេន យាវ អាចរិយំ និស្សយ វសតិ, តាវ
 សព្ពមាចរិយវត្ថុំ កាតព្វំ។ បព្ពដ្ឋាឧបសម្បទាធម្មន្តេវាសិកេហិ បន
 និស្សយមុត្តកេហិបិ អាទិតោ បដ្ឋាយ យាវ ជីវរជនំ, តាវ វត្ថុំ កាតព្វំ។
 អនាបុច្ឆិទ្វា បត្តទានាទិម្ហំ បន ឯតេសំ អនាបត្តិ។ ឯតេសុ ច បព្ពដ្ឋន្តេវាសិកោ
 ច ឧបសម្បទន្តេវាសិកោ ច អាចរិយស្ស យាវជីវំ ភាវោ, និស្សយន្តេវាសិកោ ច
 ធម្មន្តេវាសិកោ ច យាវ សមីបេ វសតិ, តាវទេវ។ សុដ្ឋ បិយសីលោ សុបេសលោ,
 សិក្ខាកាមោតិ អត្តោ។ ទន្ធកដ្ឋំ ទេន្តន ឯកំសំ ឧត្តរាសដ្ឋំ កិរិទ្វា មហន្តំ
 មជ្ឈិមំ ឧទ្ធកន្ធិ តីណិ ទន្ធកដ្ឋានិ ឧបនេតព្វានិ។ តេសុ យំ តីណិ ទិវសានិ
 គណ្ហាតិ, តំ សល្លកេត្វា ចតុត្ថទិវសតោ បដ្ឋាយ តាទិសំយេវ សម្មា ឧភោហិ
 ហត្ថេហិ ធាតព្វំ។ សចេ យំ វា តំ វា គណ្ហាតិ, យថាលទ្ធិ ឧបនេតព្វំ។ តោយន្តិ
 សីតញ្ច ឧណ្ហញ្ច ឧទកំ ឧបនេត្វា យំ តីណិ ទិវសានិ វឡញ្ញេតិ, ចតុត្ថទិវសតោ
 បដ្ឋាយ តាទិសំ ឧបនេតព្វំ។ សចេ ទ្វេបិ វឡញ្ញេតិ, ទុរិយម្បិ ឧបនេតព្វំ។ សចេ
 យាគុ ហោតិ, ភាជនំ ជោវិទ្វា ឧបនេតព្វំ។

១៤៦. បត្តេ វត្ថុំ ចរេតិ “យាគុ បីតស្ស ឧទកំ ទត្វា ភាជនំ បដិគ្គហេត្វា និបំ
 កត្វា សាគុកំ អបរិយំសន្តេន ជោវិទ្វា បដិសាមេតព្វ”ន្តិ (មហាវ. ៦៦, ៧៨;
 ចូឡវ. ៣៧៦, ៣៨០) វត្ថុំ បត្តេ វត្ថុំ ចរេតិ អត្តោ។ តាមប្បវេសេ វត្ថុំ ចរេតិ ឯវំ
 សព្ពត្ថ។ “សចេ ឧបជ្ឈាយោ វា អាចរិយោ វា តាមំ បរិសិតុកាមោ ហោតិ,
 និវាសនំ ធាតព្វំ, បដិនិវាសនំ បដិគ្គហេតព្វំ, កាយពន្ធនំ ធាតព្វំ, សគុណំ កត្វា
 សដ្ឋាជិយោ ធាតព្វំ, ជោវិទ្វា បត្តោ សោទកោ ធាតព្វំ”តិ (មហាវ. ៦៦, ៧៨;
 ចូឡវ. ៣៧៦, ៣៨០) ឥទំ តាមប្បវេសនេ វត្ថុំ នាម។ “សចេ ឧបជ្ឈាយោ វា
 អាចរិយោ វា បច្ឆាសមណំ អាកម្ពតិ, តិមណ្ឌលំ បដិច្ឆាទេន្តេន បរិមណ្ឌលំ
 និវាសេត្វា កាយពន្ធនំ ពន្ធិត្វា សគុណំ កត្វា សដ្ឋាជិយោ ចារុបិទ្វា គណ្ហិកំ

បដិមុញ្ញត្វា ឆោវិត្វា បត្តំ គហេត្វា ឧបជ្ឈាយស្ស វា អាចរិយស្ស វា
 បច្ឆាសមណោន ហោតត្ថ"ន្តិអាទិនា (មហាវ. ៦៦, ៧៨; ចូឡវ. ៣៧៦, ៣៨០)
 នយេន វុត្ថំ គមនេ វុត្ថំ នាម។ "និវត្តន្តេន បឋមតវំ អាគន្ធា អាសនំ
 បញ្ញាបេតត្ថ"ន្តិអាទិនា (មហាវ. ៦៦, ៧៨; ចូឡវ. ៣៧៦, ៣៨០) នយេន វុត្ថំ
 អាគមេ វុត្ថំ នាម។ "ឧបជ្ឈាយម្ហិ វុដ្ឋិតេ អាសនំ ឧទ្ទិវិតត្ថំ, ចាទោទកំ ចាទបីបំ
 ចាទកថលីកំ បដិសាមេតត្ថ"ន្តិ (មហាវ. ៦៦, ៧៨; ចូឡវ. ៣៧៦, ៣៨០) ឯវំ វុត្ថំ
 អាសនាទីសុ វុត្ថំ នាម។ ឧទាហនាយ វុត្ថំ នាម "ឧទាហនា បុញ្ញិតត្ថា, ឧទាហនា
 បុញ្ញន្តេន បឋមំ សុក្ខេន ចោឡកេន បុញ្ញិតត្ថា, បច្ឆា អល្លេនា"ន្តិអាទិនា
 (ចូឡវ. ៣៥៧, ៣៥៨) វុត្ថំ។ ចីវរេ វុត្ថំ នាម "សចេ ចីវរំ សិទ្ធិ ហោតិ, មុហុត្ថំ
 ឧល្លោ ឌីតាបេតត្ថំ, ន ច ឧល្លោ ចីវរំ និទហិតត្ថ"ន្តិអាទិនា (មហាវ. ៦៦, ៧៨;
 ចូឡវ. ៣៧៦, ៣៨០) វុត្ថំ។

១៤៧. បរិភោជនីយចានីយ-វច្ឆប្បស្សវហានិស្សតិ ឯត្ថ សចេ ចានីយំ ន
 ហោតិ, ចានីយំ ឧបជ្ឈាបេតត្ថំ។ សចេ បរិភោជនីយំ ន ហោតិ, បរិភោជនីយំ
 ឧបជ្ឈាបេតត្ថំ។ សចេ វច្ឆកុដិ ឧក្កាចា ហោតិ, វច្ឆកុដិ សម្មជ្ជិតត្ថា។ តថា
 បស្សវជ្ជានេ ឯវំ វុត្ថំ ចរិតត្ថន្តិ អត្ថោ។ "វិហារំ សោធរេន្តេន បឋមំ បត្តចីវរំ
 នីហរិត្វា ឯកមន្តំ និក្ខិបិតត្ថ"ន្តិអាទិនា នយេន វុត្ថំ វិហារសោធនេ វុត្ថំ នាម។
 "ភូមត្តរណំ ឌីតាបេត្វា សោធត្វា បច្ឆោជេត្វា អតិហរិត្វា យថាបញ្ញត្តំ
 បញ្ញាបេតត្ថ"ន្តិអាទិនា (មហាវ. ៦៦, ៧៨; ចូឡវ. ៣៧៦, ៣៨០) វុត្ថំ បុន
 បញ្ញាបនេ វុត្ថំ នាម។

១៤៨. ឥនានិវិហារំ សោធរេន្តេន ឯវំ សោធរេតត្ថន្តិ តំ ទស្សេត្ថំ "ន
 បច្ឆោជេយ្យា"ន្តិអាទិមាហា។ តស្សត្ថោ - វិហារំ សោធរេន្តោ ភិក្ខុ

ភូមត្តរណាទិសយនាសនំ បដិវាតេ វា បង្ក្រួលា វា ចានីយសាមន្តា វា ន
បច្ឆោដេយ្យាតិ។ បង្ក្រួលាតិ ពហូនំ សន្និចាតេ ហ្នានេ។

១៤៩. ឆ្លានេតិ “សចេ ឧបជ្ឈាយោ នហាយិតុកាមោ ហោតិ, នហានំ
បដិយាទេតត្ថំ។ សចេ សីតេន អត្ថោ ហោតិ, សីតំ បដិយាទេតត្ថំ”ន្តិអាទិនា
(មហាវ. ៦៦; ចូឡវ. ៣៧៦) វុត្ថំ នហានេ វុត្ថំ នាម, “ឧបជ្ឈាយស្ស គត្តតោ ឧទកំ
សម្មន្និតត្ថំ, និវាសនំ នាតត្ថំ”ន្តិអាទិនា (មហាវ. ៦៦; ចូឡវ. ៣៧៦) វុត្ថំ
នហាតស្ស កាតត្ថំ នាម។ វង្គចាកេតិ “សចេ ឧបជ្ឈាយស្ស អាចរិយស្ស រជនំ
បចិតត្ថំ ហោតិ, សន្និវិហារិកេន អន្តេវាសិកេន បចិតត្ថំ”ន្តិ (មហាវ. ៦៦, ៧៨;
ចូឡវ. ៣៧៦, ៣៨០) វុត្ថំ។ ឆោវនេតិ “សចេ ឧបជ្ឈាយស្ស អាចរិយស្ស ចីវរំ
ឆោវិតត្ថំ ហោតិ, សន្និវិហារិកេន អន្តេវាសិកេន ឆោវិតត្ថំ, ឧស្សក្កំ វា
កាតត្ថំ”ន្តិ (មហាវ. ៦៦, ៧៨; ចូឡវ. ៣៧៦, ៣៨០) វុត្ថំ។ សិព្ពនេតិ “សចេ
ឧបជ្ឈាយេន អាចរិយេន ចីវរំ កាតត្ថំ ហោតិ, សន្និវិហារិកេន អន្តេវាសិកេន
កាតត្ថំ”ន្តិ (មហាវ. ៦៦, ៧៨; ចូឡវ. ៣៧៦, ៣៨០) វុត្ថំ។ ចីវរេ ថេវេ បិតេ រជន្តោ ន
វេជេ ន បក្កមេយ្យាតិ អត្ថោ។ “ចីវរំ រជន្តេន សាធុកំ សម្បវិវត្តកំ សម្បវិវត្តកំ
រជិតត្ថំ, ន ច អច្ឆិន្នេ ថេវេ បក្កមិតត្ថំ”ន្តិ (មហាវ. ៦៦, ៧៨; ចូឡវ. ៣៧៦, ៣៨០)
ហិ វុត្ថំ។

១៥០. ឯកច្ចស្សាតិ អាចរិយុបជ្ឈាយានំ វិសភាគស្ស អនត្តកាមស្ស
វេរិបុគ្គលស្ស។ អនាបុច្ឆាតិ អាចរិយុបជ្ឈាយានំ អនារោចេត្វា។ កិញ្ចនន្តិ យំ
កិញ្ចិ។

១៥១-២. តស្សាតិ ឯកច្ចស្ស។ និន្នេតុន្តិ និហិវតុំ។ កិច្ចយំ បរិកម្មំ វាតិ
វេយ្យាវច្ឆំ វា បិដ្ឋិបរិកម្មាទិបរិកម្មំ វា អត្តនា តស្ស កាតុំ វា តេន អត្តនោ
កាវាបេតុំ វាតិ ឯវមត្ថោ វេទិតត្ថោ។

១៥៣. សចរ អាចរិយុបដ្ឋាយា អញ្ញាត្ត គតា ហោត្តិ, បរិវេណំ គន្ធា
អបស្សន្តេហិ កាមំ បរិសិតំ វដ្តតិ។ កាមំ បរិសន្តោ សចរ បស្សតិ,
អាបុច្ឆិតត្ថមេវាតិ វទន្តិ។ “ឧបដ្ឋាយំ អនាបុច្ឆា ន ទិសា បក្កមិតញ្ញា”តិ (មហាវ.
៦៦, ចូឡវ. ៣៧៦) ហិ វុត្តំ។ អត្ថនោ កិច្ចយំ នាម អន្តោវិហារេបិ អត្ថនោ
បត្តបទនចីវរកម្មកេសច្នេននាទិ។

១៥៤. សង្ខាយត្តកម្មានិ នាម
បរិវាសមានត្តអញ្ញានតន្ត្រីនិយនិយស្សបញ្ញាជនិយបដិសារណីយឧក្ខេបនាទ
យោ។

១៥៥. វុជ្ជានំ នេសមាគមេតិ “សចរ ឧបដ្ឋាយោ វា អាចរិយោ វា គិលានោ
ហោតិ, យាវជីវំ ឧបដ្ឋាតញ្ញោ, វុជ្ជានមស្ស អាគមេតញ្ញ”ន្តិ (មហាវ. ៦៦; ចូឡវ.
៣៧៦) ហិ វុត្តំ។ ឧបដ្ឋាចរិយវត្ថុវិនិច្ឆយោ។

ឧបដ្ឋាចរិយវត្ថុនិទ្ទេសវណ្ណានា និដ្ឋិតា។

១៦. វច្ឆប្បស្សវដ្ឋានិកនិទ្ទេសវណ្ណានា

១៥៦. យថាវុឡំ ន ករេយ្យ វច្ឆន្តិ សម្ពន្ធោ។ យថានុបុត្តិយា លព្ពតីតិ
សម្ពន្ធោ។ ឥមេសុ បន តីសុ ថានេសុ យោ យោ បឋមំ អាគច្ឆតិ វុឡោ វា នវោ វា,
សោ សោ អាគតបដិចាជិយា កាតុញ្ញា នហាយិ តុញ្ញា លព្ពតីតិ អធិប្បាយោ។

១៥៧. ឧត្តជិត្វាតិ (ចូឡវ. ៣៧៣, ៣៧៤) និវាសនំ ទូរតោវ ឧត្តិបិត្វា នោ
បរិសេយ្យ។ សហសា ច នោ បរិសេយ្យាតិ សម្ពន្ធោ។ “តហិ បិតេន
ឧក្កាសិតញ្ញ”ន្តិ ច “សាធុកំ អតរមាទេន វច្ឆកុដិ បរិសិតញ្ញា”តិ ច វុត្តត្តា
ឧក្កាសិត្វាវ អតរមាទេន បរិសេយ្យាតិ អត្ថោ។ “ន ឧត្តជិត្វា បរិសិតញ្ញា,

វច្ឆបទកាយ បិតេន ឧត្តជិតត្ថ"ន្តិ (ចូឡវ. ៣៧៤) វចនតោ "ឧត្តជេយ្យ
ចាទុកាស្សវ សណ្ឌិតោ"តិ វុត្ថំ។

១៥៨. ន ករេយ្យ ឧភយំ ន ករេយ្យភយំ។

១៥៩. ក្ខមេតិ (ចូឡវ. ៣៧៤) វច្ឆក្ខមេ។ កជ្ជន្តិ អវលេខនកជ្ជំ។
បស្សវនោណិយា ខេឡំ ន កាតព្វន្តិ អត្ថោ។ ឆាវលេខេយ្យ ជវុសេនាតិ
ជាលិតកជ្ជន វា ខវេន វា គណ្ឌិកេន វា កណ្តាកេន វា សុសិវេន វា បូតិនា វា
ឆាវលេខិតព្វន្តិ អត្ថោ។ ឧបាតញ្ចាបីតិ គូបមក្ខិតម្យិ ឆោវយេ អត្តនា វា បវេន
វា កតន្តិ អធិប្បាយោ។

១៦០. ឧត្តជិត្វា ន និក្ខមេតិ ឯត្ថ "វច្ឆបទកាយ បិតេន បដិច្ឆានេតត្ថ"ន្តិ
(ចូឡវ. ៣៧៤) ហិ វុត្ថំ, បុន "អាចមនចាទុកាយំ បិតេន ឧត្តជិតត្ថ"ន្តិ (ចូឡវ.
៣៧៤) ច វុត្ថំ។ "ចបុ ចបូ"តិ សទ្ធិំ កត្វា នាចមេយ្យាតិ អត្ថោ។
វច្ឆប្បស្សវដ្ឋានិកវិនិច្ឆយោ។

វច្ឆប្បស្សវដ្ឋានិកនិទ្ទេសវណ្ណានា និដ្ឋិតា។

១៦១. អាបុច្ឆករណានិទ្ទេសវណ្ណានា

១៦២. ថេវេនាតិ សង្ឃត្ថេវេន។

១៦៣. តត្ថ តត្ថ សន្និបតិកានំ សព្វេសំ វុឡោ វុឡុតរោ, តស្មី វុឡុតរាគមេ
បុន អាបុច្ឆនំ នត្ថិ។ ភត្តត្ថេ ចានុមោធតោតិ ឯត្ថ ទានបតិនា យាចិតេន
ធម្មាវេន វុឡេន អនាបុច្ឆិត្វា កថេតុំ វដ្តតិ វនន្តិ។

១៦៣. ឯកវិហារកេតិ ឯការវកេ វុឡែន វសន្តោ អនាបុច្ឆា ន
សង្ឃាយេយ្យតិ អត្ថោ។ ឧទ្ទេសំ បរិបុច្ឆញ្ច នោ ទទេតិ ឧទ្ទេសំ វា បរិបុច្ឆំ វា នោ
ទទេយ្យ។

១៦៤. នវិវេយ្យ ន ជកេយ្យ ចាតិ សម្ពន្ធោ។ ធារំ នាម មហាវឡញ្ញំ, តត្ថ
អាបុច្ឆនកិច្ចំ នត្ថិ។

១៦៥. វុឡែន ចង្គមេ ចង្គមន្តោបិ យេន វុឡែ, តេន បរិវត្តយេតិ សម្ពន្ធោ។
អាបុច្ឆករណវិនិច្ឆយោ។

អាបុច្ឆករណនិទ្ទេសវណ្ណានា និដ្ឋិតា។

១៨. នគ្គនិទ្ទេសវណ្ណានា

១៦៦. “ន ត្វេវ នគ្គេន អាគន្ធកំ, យោ អាគច្ឆេយ្យ, អាបត្តិ ទុក្ខជស្សា”តិ
(ចារា. ៥១៧) វុត្តត្តា (ចូឡវ. ២៦១;) “នគ្គោ មគ្គំ ន វជេ”តិ វុត្តំ។

១៦៧. បដិច្ឆាទិស្វតិ “តេន ខោ បន សមយេន ភិក្ខុ ជន្លាយវេបិ ឧទកេបិ
បរិកម្មំ កាតុំ កុក្កច្ឆាយន្តិ។ អនុជានាមិ, ភិក្ខុវេ, តិស្សោ បដិច្ឆាទិយោ
ជន្លាយរហ្មជិច្ឆាទី ឧទកប្បជិច្ឆាទី វត្ថប្បជិច្ឆាទិ”ន្តិ ឯវំ វុត្តាសុ តីសុ
បដិច្ឆាទិស្វតិ អត្ថោ។ ទុវេតិ ឯតាសុ តីសុ បដិច្ឆាទិសុ
ឧទកជន្លាយរហ្មជិច្ឆាទិយោ បរិកម្មេ កប្បន្តិតិ អធិប្បាយោ។ វត្ថច្ឆាទីតិ
វត្ថប្បជិច្ឆាទិ។ សព្ពត្តាតិ ខាទនីយសាយនីយាទីសុ សព្ពកម្មេសុ កប្បិយាតិ
អត្ថោ។ នគ្គវិនិច្ឆយោ។

នគ្គនិទ្ទេសវណ្ណានា និដ្ឋិតា។

១៩. ម្ចាស់កប្បនិទ្ទេសវណ្ណានា

១៦៨. បុរតោតិ (ចូឡវ. ៣៧២) ថេរវនំ បុរតោ ឧបរិ វា ន ច ម្ចាយេយ្យាតិ អត្ថោ។

១៦៩-១៧០. កុដ្ឋតម្ភតរុដ្ឋានេតិ ឯត្ថ (ចូឡវ. ២៤៣; ចូឡវ. អដ្ឋ. ២៤៣) កុដ្ឋេ វា ថម្ពេ វា តរុម្ពិ វា អដ្ឋានជលកេ វា កាយំ ន យំសយេតិ អត្ថោ។ កន្ធព្វហត្ថោ នាម មក្កជហត្ថសទិសោ នារុអាទិមយោ។ កុរុវិទ្ធកសុត្តិយាតិ កុរុវិទ្ធកសុត្តិយា។ មល្លកេន វា អញ្ញមញ្ញំ វា។ “ន ភិក្ខុវេ វិគ្គយ្ហ បរិកម្មំ ការាបេតព្ភំ។ យោ ការាបេយ្យ, អាបត្តិ ទុក្កជស្សា”តិ (ចូឡវ. ២៤៣) ឯវំ វុត្ថំ វិគ្គហបរិកម្មំ សន្ធាយ “អញ្ញមញ្ញំ វា”តិ វុត្ថំ។

ឥទានិ កប្បិយានិ ទស្សតុំ “កថាលិដ្ឋកខណ្ឌានី”តិអាទិមាហ។ សព្វេសំ វុដ្ឋតីតិ សម្ពុត្តោ។ គិលានស្សបិ (ចូឡវ. អដ្ឋ. ២៤៣) អគិលានស្សបិ ឥមានិ កថាលិដ្ឋកខណ្ឌានីនិ កាយយំសនេ វុដ្ឋន្តិ។ បុព្វបាលីតិ (ចូឡវ. ២៤៤) ហត្ថបរិកម្មំ វុច្ឆតិ។ តស្មា សព្វេសំ ហត្ថេន បិដ្ឋបរិកម្មំ កាតុំ វុដ្ឋតិ។ អកតមល្លកំ នាម ឯកទាបិមំ បរិច្ឆិទ្ធា កតំ។ ចាសាណាទយោ ចាទយំសនេ ឯវ កប្បិយា។ ម្ចាស់កប្បនិទ្ទេសយោ។

ម្ចាស់កប្បនិទ្ទេសវណ្ណានា និដ្ឋិតា។

២០. អវនិទ្ទេសវណ្ណានា

១៧២. “នាធាសំវាសកោ វុឡ្ហតរោ អធម្មវាទី អវនិទ្ទេសោ”តិ (ចូឡវ. ៣១២; បរិ. ៤៦៧) ឯវំ វុត្ថត្ថា លទ្ធិនាធាសំវាសកោ ឥធនាធាសំវាសកោ។ ចារិវាសិយមូលាយបដិកស្សនាវហមានត្តាវហមានត្តចារិអញ្ញាធាវហ

គរុក្កដាតិ ឥធន គហិតា។ ឥមេ បន អញ្ញាមញ្ញំ យថាវុឌ្ឍំ វន្តនាទីនិ លកន្តិ,
បកតត្ថេន អវន្តនិយាតិ អធិប្បាយោ។ អវន្តនិយវិនិច្ឆយោ។

អវន្តនិយនិទ្ទេសវណ្ណានា និដ្ឋិតា។

២១. ចម្មនិទ្ទេសវណ្ណានា

១៧៣. ឥនាទិ “អនុជានាមិ, ភិក្ខុវេ, សព្វបច្ចន្តិមេសុ ជនបទេសុ ចម្មានិ
អត្តរណានិ ឯឡកចម្មំ អជចម្មំ មិគចម្ម”ន្តិ (មហាវ. ២៥៩) ឯវំ វុត្តចម្មានិ
ឧស្សេតុំ “មិគាជេឡកចម្មានី”តិ អាទិមាហា។ បរិកុញ្ញិតុន្តិ (មហាវ. អដ្ឋ. ២៦២)
មញ្ញាទីសុ យត្ថ កត្ថចិ អត្តវិទ្យា និបដ្ឋិតុំ វា និសីទិតុំ វា វដ្ឋន្តិតិ អត្ថោ។
រោហិតេណីបសនា ច កុរុដ្ឋា ច ច-សន្តេន អញ្ញេបិ វាឡមិគា
មិគមាតុកាធយោបិ មិគជាតិកា ឯវាតិ អធិប្បាយោ។

១៧៤. អនុញ្ញាតត្ថយា អញ្ញន្តិ -

“មគ្គេជោ កាឡសីហោ ច, សរភោ កនលីមិគោ;

យេ ច វាឡមិគា កេចិ, តេសំ ចម្មំ ន វដ្ឋតី”តិ។ -

ឯត្ថ វាឡមិគគ្គហណេន វុត្តាវសេសា អន្តមសោ កោមហីសាធយោ គហិតាតិ
វេទិតញ្ញា។ ថវិកាតិ ឧបាហនកោសកសត្ថកោសកកុញ្ញិកកោសកាតិ
វេទិតញ្ញា, ន បត្តត្ថវិកាធយោ។ ចម្មវិនិច្ឆយោ។

ចម្មនិទ្ទេសវណ្ណានា និដ្ឋិតា។

២២. ឧបាហននិទ្ទេសវណ្ណានា

១៧៥. គុណផ្គុំឈ្លាចាហានតិ (មហាវ. អដ្ឋ. ២៤៥) ចតុបដលតោ បដ្ឋាយ
វុច្ឆតិ, ន ឯកទ្ធិតិបដលតោ បដ្ឋាយ “អនុជានាមិ, ភិក្ខុវេ, ឯកបលាសិកំ
ឧចាហនំ, ន ភិក្ខុវេ ទិគុណា ឧចាហនា ធារេតញ្ញា, ន តិគុណា ឧចាហនា
ធារេតញ្ញា, ន គុណផ្គុំឈ្លាចាហនា ធារេតញ្ញា, យោ ធារេយ្យ, អាបត្តិ
ទុក្ខជស្សា”តិ (មហាវ. ២៤៥) វុត្តត្តា។ “អនុជានាមិ, ភិក្ខុវេ, ឱមុក្កំ
គុណផ្គុំឈ្លាចាហនំ, ន ភិក្ខុវេ នវា គុណផ្គុំឈ្លាចាហនា ធារេតញ្ញា, យោ ធារេយ្យ,
អាបត្តិ ទុក្ខជស្សា”តិ (មហាវ. ២៤៧) វុត្តត្តា “នវា”តិ វុត្តំ។ សព្វត្ថាបិ
មជ្ឈិមទេសេ គិលានោបិ នវំ គុណផ្គុំឈ្លាចាហនំ នលភតិ, ឯកវាវម្បិ អញ្ជេហិ
បរិភុត្តំ ឱមុក្កឧចាហនសម្ពាតំ នលភតិ, បច្ឆន្តិមេសុ ជនបទេសុ គិលានោ នវម្បិ
នលភតិតិ វេទិតព្ធំ “អនុជានាមិ, ភិក្ខុវេ, សព្វបច្ឆន្តិមេសុ ជនបទេសុ
គុណផ្គុំឈ្លាចាហន”ន្តិ (មហាវ. ២៥៩) អវិសេសេន វុត្តត្តា។

សព្វស្សាតិ គិលានស្សាបិ អគិលានស្សាបីតិ អត្ថោ។ មជ្ឈិមទេសេបិ
បច្ឆន្តិមទេសេបិ អារាមេ អារាមូបចារេ គិលានស្សាបិ អគិលានស្សាបិ
“អនុជានាមិ, ភិក្ខុវេ, អជ្ឈារាមេ ឧចាហនំ ធារេតុ”ន្តិ (មហាវ. ២៤៩) វុត្តត្តា
កប្បិយន្តិ អត្ថោ។ សព្វត្ថាតិ អារាមេបិ គាមេបិ។ អកល្លកស្សាតិ គិលានស្ស។
ឯត្ថ បន មជ្ឈិមទេសេ គិលានស្ស គុណផ្គុំឈ្លាចាហនា បរិភុត្តាវ អារាមេបិ
គាមេបិ វុត្តតិ, បច្ឆន្តិមទេសេ អបរិភុត្តាបិ។ មជ្ឈិមទេសេបិ បច្ឆន្តិមទេសេបិ
ភគវតា គិលានស្សេវ ឧចាហនា អនុញ្ញាតា “អនុជានាមិ, ភិក្ខុវេ, យស្ស ចាទា
វា ទុក្ខា, ចាទា វា ជលិតា, ចាទិលោ វា អាពាធា, ឧចាហនំ ធារេតុ”ន្តិ (មហាវ.
២៤៩) ច “អនុជានាមិ, ភិក្ខុវេ, គិលានេន ភិក្ខុនា សឧចាហនេន គាមំ
បរិសិតុ”ន្តិ (មហាវ. ២៥៦) វុត្តត្តា ច។ មជ្ឈិមទេសេ ច គិលានោ នវំ
គុណផ្គុំឈ្លាចាហនំ ធារេតុ យទិ នលភតិ, កថំ បទេសបញ្ញត្តិ ហោតីតិ? សព្វត្ថ

បន ភក្ត្រតា គិលានស្បែរ ឧបាសា អនុញ្ញាតា, តស្មា មជ្ឈិមទេសេ គិលានោ
នំ គុណផ្គុំឈ្លាចាបាលំលភតីតិ គហេតព្ពន្ធិ វេទន្តិ។

១៧៦-៩. សញ្ញាវ នីលកា (មហាវ. ២៤៦; មហាវ. អដ្ឋ. ២៤៦) សញ្ញានីលកា។
ឯស នយោ សញ្ញត្ត ឱទាតកាទីសុបិ។ ឱទាតំ បន នេវ ចាឡិយំ, ន អដ្ឋកថាយំ
បដិក្ខិត្តំ, អនុលោមវសេន បន ឥធ បដិក្ខិត្តត្តិ វេទិតព្ពំ។ មហាវផ្កត្តា
សតបទិបិដ្ឋវណ្ណា។ មហាវាមវផ្កត្តា មន្ទវត្តា។ មញ្ញេដ្ឋិកា
កណាវេបុប្ផវណ្ណា។ បុប្ផលតាទីហិវិចិត្តា ចិត្រា។ នីលបីតាទិវទ្ធិកាតិ ឯត្ត
អាទិ-សទ្ធន ឱទាតលោហិតមញ្ញេដ្ឋិកមហាវផ្កមហាវាមវផ្កត្តាទិវសេន
វទ្ធិកា គហិតា។ សីហព្យគ្សន្តាទិនទិបីនំ ចម្មេហិ ចាតិ សម្ពន្ធា។ កោចីតិ
គិលានោបិ អគិលានោបិ។

១៨០. សកលំ វា ឯកទេសកំ វា វជនំ ចោឡេន (មហាវ. អដ្ឋ. ២៤៦) បុញ្ញិកា
វឡញ្ញេយ្យាតិ អត្ថោ។ ខល្លកាទិកំ បន សព្វំ ហារិក្ខា វឡញ្ញេតព្ពំ។
ឧបាសាវិនិច្ឆយោ។

ឧបាសានិទ្ទេសវណ្ណានា និដ្ឋិតា។

២៣. អនោលោកិយនិទ្ទេសវណ្ណានា

១៨១. ឥត្ថិយាតិ តទហុជាតាយបិ ទារិកាយ។ អាទាសេ (ចូឡវ. ២៤៧) វា
ឧទកបត្តេ វា អត្ថនោ មុខំ អវលោកេយ្យ, អស្ស ទុក្ខជន្តិ សម្ពន្ធា។
“អនុជាតាមិ, ភិក្ខុវេ, អាពាធបច្ឆយា អាទាសេ វា ឧទកបត្តេ វា មុខនិមិត្តំ
ឱលោកេតុ”ន្តិ (ចូឡវ. ២៤៧) វុត្តត្តាវណាទិនិ វា “ជិណ្ឌោ ទុ ខោម្ហិ, នោ វា”តិ ឯវំ
អាយុសផ្លូវ វា ឱលោកេតុ វដ្ឋតិ។ អនោលោកិយវិនិច្ឆយោ។

អនោលោកិយនិទ្ទេសវណ្ណានា និដ្ឋិតា។

២៤. អញ្ញនិទ្ទេសវណ្ណានា

១៨២. វដ្តា វា អដ្ឋសោឡសំសា វា មជ្ជា បុប្ផលតាធិហិ អចិត្តកា អញ្ញនិ
វដ្តតីតិ អត្ថោ។ តិស្សោបិ វដ្តន្តិ, ឯកាយ វា ទ្វីសុ វា កថា ឯវ នត្ថិតិ
អធិប្បាយោ។ លខាតិ វដ្តលខា។ ពន្ធិតុន្តិ បិដានកពន្ធនត្ថំ។

១៨៣. រូបន្តិ សកុណាវចាធិ។ យទិ ច ឯទិសំ អញ្ញេហិ កតំ លភតិ, យំសិទ្ធា
វា និទ្ធិត្វា វា យថា វា ន បញ្ញាយតិ, តថា សុត្តន វេបេត្វា វា ឡញ្ញេតព្ពំ។

១៨៤. ជីវិតាតិ អញ្ញនិជីវិតា។ អញ្ញនិសលាកាបិ លព្ពតីតិ សម្ពុន្នោ។

១៨៥-៦. អដ្ឋិតិ (មហាវ. ២៦៦; មហាវ. អដ្ឋ. ២៦៤) មនុស្សដ្ឋី ឋេបេត្វា
អវសេសដ្ឋី។ វិសាលាទន្តេសុ អកប្បិយំ នាម នត្ថិ។ អាមលកកក្កាធិហិ កតា
ជលមយា។ តម្មយាតិ ឥធ វុត្តេហេវ និព្ពត្តា។ អញ្ញនិវិនិច្ឆយោ។

អញ្ញនិទ្ទេសវណ្ណានា និដ្ឋិតា។

២៥. អកប្បិយសយននិទ្ទេសវណ្ណានា

១៨៧-៩. “ឧច្ចកោ អាសន្និកោ ឧប្បន្នោ ហោតិ, អនុជានាមិ ភិក្ខុវេ ឧច្ចកម្មិ
អាសន្និក”ន្តិ (ចូឡវ. ២៩៧) វចនតោ មញ្ញស្ស ឧបឡភាគប្បមាលោន
ឯកតោភាគេន ធិយម្មិ សុគតផ្គុលេន អតិវេកដ្ឋផ្គុលចាទកំ ឥធ អាសន្និតិ
អធិប្បតំ, ចតុរិសាសន្និកោ បន បមាលាតិក្កន្តកោបិ វដ្តតិ។ តូលីតិ
បកតិ តូលីកា។ បល្លង្គោនាម អាហរិមេហិ វាឡេហិ កតោតិ វុត្តោ។ តត្ថេវ
“សីហរូចាធិ ទស្សេត្វា កតោ បន វដ្តតិ”តិ វទន្តិ។ បដិកន្តិ សេតត្ថរណំ។

គោនចិត្តកន្លិ ឯត្ថ ចតុរង្គុលាធិកលោមោ កោជវោ “គោនកោ”តិ វុដ្ឋតិ។
“អនុជានាមិ, ភិក្ខុវេ, កោជវ”ន្តិ (មហាវ. ៣៣៧) ចីវរក្ខន្ធកេ វុត្តត្ថា
ចតុរង្គុលលោមកំ បកតិកោជវំ វុដ្ឋតិ។ រតនចិត្តំ ចិត្តកំ ន វុដ្ឋតិ។ បដលីតិ
យនបុប្ផរត្តអត្តរណំ។ វិកតីតិ សីហាព្យគ្សាធិរូបវិចិត្តោ
ឧណ្ណាមយត្តរណាកោ។ ឧទ្ធអោមីតិ ឯកតោឧគ្គតបុប្ផំ។ ឯកន្តលោមិកាតិ
ឧកតោឧគ្គតបុប្ផំ។

កុត្តន្តិ សោឡសន្នំ នាជកិត្តំនំ វេទ្យា នច្ចនយោគ្គំ ឧណ្ណាមយត្តរណំ។
កោសេយ្យន្តិ រតនបរិសិទ្ធិតំ កោសេយ្យសុត្តមយំ បច្ចត្តរណំ។ កង្ខិស្សន្តិ
រតនបរិសិទ្ធិតំ កោសេយ្យកង្ខិស្សមយំ បច្ចត្តរណំ។ កោសេយ្យញ្ច កង្ខិស្សញ្ច
រតនបរិសិទ្ធិតាណេវ ន វុដ្ឋន្តិ, សុទ្ធានិ វុដ្ឋន្តិ។ ហត្ថិអស្សរជត្តរា តេសំ ឧបរិ
អត្តរណាកអត្តរណាវ។ អជិនប្បវេណីតិ អជិនចម្មេហិ មញ្ចប្បមាលោន
សិទ្ធិត្វា កតា បវេណី, តេន ច កនលីមិកចម្មំ សេតវត្ថុស្ស ឧបរិ បត្តិវិទ្យា
សិទ្ធិត្វា កតំ បវរវប្បច្ចត្តរណំ កនលីមិកប្បវរវប្បច្ចត្តរណំ, តេន ច អត្តតំ
អជិនប្បវេណីកនលីមិកប្បវរវប្បច្ចត្តរណាត្ថតំ។

សេតវិតានម្បិ ហោជ្ជា អកប្បិយប្បច្ចត្តរណោ សតិ ន វុដ្ឋតិ,
កប្បិយប្បច្ចត្តរណោ សតិ វុដ្ឋតិ, រត្តវិតានស្ស ហោជ្ជា កប្បិយប្បច្ចត្តរណោ
សតិបិ ន វុដ្ឋតិ ឯវ។ សីសូបធានំ ចាទ្ធបធានន្តិ មញ្ចស្ស ឧកតោលោហិតកំ
ឧបធានំ ន វុដ្ឋតិ។ យំ បន ឯកមេវ ឧបធានំ ហោតិ, ឧកោសុ អន្តេសុ រត្តំ វា
បទុមវណ្ណំ វា ចិត្តំ វា, សចេ បមាណយុត្តំ, វុដ្ឋតិ, មហាឧបធានំ បន បដិក្ខិត្តំ។

១៩០. អាសន្នាធិត្តយាតិ អាសន្និ តូលី បល្លង្គោតិ ៩ទំ តយំ នាមំ។
“អនុជានាមិ, ភិក្ខុវេ, វេបេទ្យា តីណិ អាសន្និ បល្លង្គំ តូលីកំ សេសកំ គិហិវិកជំ
អភិធិសីទិតុំ, ន ត្រូវ អភិធិបដិទិតុ”ន្តិ (ចូឡវ. ៣១២) ហិ វុត្តំ។ សេសេ

គឺហ៊ុំសន្តកេ និងសីទិតុំ លព្ពតីតិ អត្ថោ។ យទិ ធម្មាសនេ សង្ឃិកម្មិ គោនកាធិ
ភិក្ខុហិ អនាណត្តា អារាមិកាធម្មោ សយមេវ បញ្ញាបេន្តិ ចេវ នីហរន្តិ ច, ឯតំ
គឺហ៊ុំវិកជនីហារំ នាម, ឥមិនា គឺហ៊ុំវិកជនីហារេន វដ្តតិ។ ភត្តគ្គំ នាម វិហារេ
ឯវ ធានជ្ជានំ។

១៩១. ចតុន្នំ ចាធានំ, តីសុ បស្សេសុ អបស្សយានញា វសេន សត្តុដ្ឋោ។
ឯកបស្សេន យុត្តោ បញ្ញាដ្ឋោ។ ឥមេ បន សត្តុដ្ឋបញ្ញាដ្ឋោ “អនុជាធាមិ, ភិក្ខុវេ,
ឧច្ឆកម្មិ សត្តុដ្ឋ”ន្តិ (ចូឡវ. ២៩៤) វុត្តត្តា បមាណាតិក្កន្តាបិ វដ្តន្តិ។ តេន វុត្តំ
“ឧច្ឆចាទកា”តិ។ តូលោនន្ទា មញ្ញាបីហា យវេយេវ និសីទិតុំ កប្បន្តិ តិ សម្ពុដ្ឋោ។

១៩២. ចីវរច្ឆវិយោតិ ធន្នំ ចីវរានំ, ធន្នំ អនុលោមចីវរានញា
អញ្ញាតវចីវរច្ឆវិយោតិ អត្ថោ។ សព្ពត្តាតិ មញ្ញាបិ បីបេបិ ភត្តុក្កបិ
អន្តរយវេបីតិ អត្ថោ។ ឥមាសំ បន ភិសីនំ បមាណាបរិច្ឆេទោបិ នត្តិ,
មញ្ញាបីហាធិនំ វសេន អនុរូបំ សល្លក្ខេត្វា បមាណំ កាតត្ថំ។

១៩៣. “តូលីកា ឧប្បន្នា ហោតិ។ អនុជាធាមិ, ភិក្ខុវេ, វិជជេត្វា ពិម្ពោហានំ
កាតុំ, តីណិ តូលានិ វុត្តតូលំ លតាតូលំ ចោជកិតូល”ន្តិ (ចូឡវ. ២៩៧) វុត្តត្តា
តូលត្ថយញា (ចូឡវ. អដ្ឋ. ២៩៧; កដ្ឋ. អដ្ឋ. តូលោនន្ទសិក្ខាបទវណ្ណានា)
ពិម្ពោហានេ វដ្តតិ។ ឥមេហិ តីហិ តូលេហិ សព្ពេសំ វុត្តតូលតាតិណានំ តូលំ
អនុញ្ញាតន្តិ វេទិតត្ថំ។ ភិសិយំ បន កិញ្ចា តូលំ ន វដ្តតិយេវ។ ភិសិកញ្ញាតិ
ភិសិយា វុត្តំ ចោឡាធិបញ្ចកំ ពិម្ពោហានេ អនុញ្ញាតន្តិ សម្ពុដ្ឋោ។ មិគបក្ខិនន្តិ
សីហាធិនំ សព្ពចតុប្បធានំ ហំសមោរាធិនំ សព្ពបក្ខិនំ លោមាធិ កប្បន្តិ។
មស្សរកេ អនុញ្ញាតន្តិ សម្ពុដ្ឋោ។

១៩៤. ឥន្ទានិភិសិយំ កប្បិយាកប្បិយំ ធស្សេតុំ

“មនុស្សលោម”ន្តិអាទិមាហ។ ឧណ្ណាយន្តិ (ចូឡវ. ២៩៧; ចូឡវ. អដ្ឋ. ២៩៧)

ឧណ្ណានិភិសិយំ មនុស្សលោមំ នលត្ថតិ អត្តោ។ ឧណ្ណានិភិសិយម្បិ
មនុស្សលោមំ វេបេត្វា យេសំ កេសញ្ចិ បក្ខិចតុប្បធានំ លោមំ វដ្ឋតិ អត្តោ។
បណ្ណេតិ បណ្ណានិភិសិយញ្ច បុប្ផញ្ច សុទ្ធី តមាលបត្តញ្ច នលត្ថំ, អវសេសំ យំ
កិញ្ចិ បណ្ណំ លត្ថតិ អត្តោ។ តមាលបត្តកម្មិ អញ្ញេហិ មិស្សំ វដ្ឋតិ។
ចោឡ្យវាកតិណោសុ អកប្បិយំ នាម នត្ថិ។ អាសនញ្ចាវ អប្បជិវេក្ខិតំ នលត្ថន្តិ
អាសនសាមញ្ញតោ បសង្កេន វុត្ថំ។ អកប្បិយសយនិវិនិច្ឆយោ។

អកប្បិយសយននិទ្ទេសវណ្ណានា និដ្ឋិតា។

២៦. សមាធាសនិកនិទ្ទេសវណ្ណានា

១៩៥. តិណ្ណំ វស្សានំ អន្តរំ តិវស្សន្តរំ។ “អនុជានាមិ, ភិក្ខុវេ, តិវស្សន្តរេន
សហ និសីទិតុ”ន្តិ (ចូឡវ. ៣២០) ហិ វុត្ថំ។ យោ ទិហិ វស្សេហិ (ចូឡវ. អដ្ឋ. ៣២០)
វុឡ្យា វា នវេ វា, សោ តិវស្សន្តរោ នាម។

១៩៦. មុនីតិ ពុទ្ធមុនិ។ សព្វេហាវាតិ អនុបសម្បន្នេហិបិ។

១៩៧. អន្តន្តិ បច្ឆិមំ។ “អនុជានាមិ, ភិក្ខុវេ, យំ តិណ្ណំ បហោតិ, ឯត្ថកំ បច្ឆិមំ
ធិយាសន”ន្តិ (ចូឡវ. ៣២០) វុត្ថត្តា យំ តិណ្ណំ បហោតិ, ឯតំ សំហារិមំ វា ហោតុ
អសំហារិមំ វា, តថាវុបេសុ ជលកខណ្ឌោសុបិ និសីទិតុំ វដ្ឋតិ។ ទិទ្ធន្តិ ទិទ្ធន្តិ
សមាធាសនិកានំ។ “អនុជានាមិ, ភិក្ខុវេ, ទុវគ្គស្ស មញ្ចំ ទុវគ្គស្ស បីប”ន្តិ
(ចូឡវ. ៣២០) វុត្ថត្តា ទេ សមាធាសនិកា សហ និសីទិតុំ លភន្តិ។ អញ្ញេហិ
អសមាធាសនិកេហិ, អនុបសម្បន្នាធិហិ វា ទេ ហុត្វាបិ និសីទិតុំ នលភន្តិ។
សមាធាសនិកវិនិច្ឆយោ។

សមាធាសនិកនិទ្ទេសវណ្ណានា និដ្ឋិតា។

២៧. អសំវាសិកនិទ្ទេសវណ្ណានា

១៩៨. ឧត្តិក្កោតិ អាបត្តិយា អនុស្សនេ, អប្បដិកម្មេ, ចាបិកាយ ទិដ្ឋិយា
អប្បដិស្សនេត្ថ វា ឧត្តិក្កោតិ តិវិជោបិ ឥធ ឧត្តិក្កោ គហិតោ។
អនុបសម្បន្នោតិ ឥមិនា សិក្ខមានសាមណោរសាមណេវិសិក្ខាបច្ចក្កាតកា
គហិតាតិ វេទិតញ្ច។ ជិន្នមូលកោ នាម អន្តមវត្ថុ អជ្ឈាបន្នកោ។
នាធាសំវាសោតិ លទ្ធិនាធាសំវាសកោ។ “នាធាសមាយ បិតចតុត្ថោ កម្មំ
ករេយ្យ, ឥទ្ធិយា វេហាសេ បិតចតុត្ថោ កម្មំ ករេយ្យ, អកម្មំ ន ច ករណីយ”ន្តិ
ហិ វុត្តត្ថា ឥមេបិ “អសំវាសិកា”តិ វុត្តា។ ឯតេសុ បន ឧត្តិក្កកេហិ សទ្ធិ
ឧចាសថាទិនិ ករោន្តោ ចាចិត្តយំ អាបជ្ជតិ។ និស្សិមជ្ឈវេហាសដ្ឋេហិ
ករោន្តស្ស កម្មំ កុប្បតិ, ទុក្ខជញ្ច ហោតិ, ឥតវេហិ ទុក្ខជំ។
អសំវាសិកវិនិច្ឆយោ។

អសំវាសិកនិទ្ទេសវណ្ណានា និដ្ឋិតា។

២៨. កម្មនិទ្ទេសវណ្ណានា

១៩៩. អធម្មកម្មន្តិ ឯត្ថ កថំ អធម្មកម្មំ ហោតិតិ ចេ? វុត្តញ្ចេតំ ភកវតា
“កតមញ្ច, ភិក្ខុវេ, អធម្មកម្មំ? ញត្តិទុតិយេ ចេ, ភិក្ខុវេ, កម្មេ ឯកាយ ញត្តិយា
កម្មំ ករោតិ, ន ច កម្មវាចំ អនុស្សវេតិ, អធម្មកម្មំ។ ទ្វិហិ ញត្តិហិ កម្មំ
ករោតិ, ន ច កម្មវាចំ អនុស្សវេតិ, អធម្មកម្មំ។ ឯកាយ កម្មវាចាយ កម្មំ
ករោតិ, ន ច ញត្តិ ឋបេតិ, អធម្មកម្មំ។ ទ្វិហិ កម្មវាចាហិ កម្មំ ករោតិ, ន ច
ញត្តិ ឋបេតិ, អធម្មកម្មំ”ន្តិ (មហាវ. ៣៨៧)។ ឥមិនា នយេន សេសកម្មេសុបិ
វុត្តប្បការេន អកត្វា អញ្ញាថា ករណំ អធម្មកម្មន្តិ វេទិតព្វំ។

វគ្គនាតិ វគ្គន សង្ឃេន។ កថញ្ច វគ្គំ ហោតីតិ ចេ? យាវតីកា ច ភិក្ខុ
កម្មប្បត្តា, តេ អនាគតា ហោន្តិ, ធម្មារហាណំ ធម្មោ អនាហដោ ហោតិ,
សម្មាសម្ពុទ្ធិតា បដិក្កោសន្តិ, វគ្គកម្មន្តិ ឥមេសុ យេន កេនចិ ឯកេនចិ អង្គេន វគ្គំ
ហោតិ។

សមវគ្គនាតិ សមវគ្គន សង្ឃេន។ កថំ សមវគ្គំ ហោតីតិ ចេ? យាវតីកា ច
ភិក្ខុ កម្មប្បត្តា, តេ អនាគតា ហោន្តិ, ធម្មារហាណំ ធម្មោ អនាហដោ ហោតិ,
សម្មាសម្ពុទ្ធិតា នប្បដិក្កោសន្តិ, សមវគ្គកម្មន្តិ ឯវំ។

ចតុត្ថន្តិ សមវគ្គន ធម្មិកំ។ ឯត្តារតា “ចត្តារិមាណិ, ភិក្ខុវេ, កម្មាណិ, អធម្មេន
វគ្គកម្មំ, អធម្មេន សមវគ្គកម្មំ, ធម្មេន វគ្គកម្មំ, ធម្មេន សមវគ្គកម្ម”ន្តិ (មហាវ.
៣៨៤) ឯវំ វុត្តាណិ ចត្តារិ កម្មាណិ បរិគ្គហិតាណិ ហោន្តីតិ វេទិតញ្ចាណិ។

២០០-២០២. ទសវគ្គិកោ (មហាវ. ៣៨៨; កដ្ឋា. អដ្ឋ. និទានវណ្ណានា)
វិសតិវគ្គិកោ ច ទសវិសតិវគ្គិកោ។ អញ្ញោនោបសម្មទាប្បវារណា បេបេត្វា
សត្តកម្មេសុ កម្មប្បត្តោតិ សម្ពុត្តោ។ ឯវំ សេសេសុបិ។ ឥតរោតិ វិសតិវគ្គោ ច
អតិរេកវិសតិវគ្គោ ច។

២០៣. ឥទានិ កម្មប្បត្តេ ច ធម្មារហេ ច ទស្សេតុ “ចតុវគ្គនា”តិអាទិ វុត្តំ។
តត្ថ (បរិ. ៤៨៨, ៤៩៧; បរិ. ៤៨៧-៤៨៨) បកតត្តា នាម យេ
ចារាជិកឧក្ខិត្តលទ្ធិនាសំវាសកា ន ហោន្តិ។ បរេតិ ឯកសីមជ្ជា បកតត្តា
ភិក្ខុ។ យទិ បកតត្តា ភិក្ខុបិ អញ្ញាតំ តាមសីមំ វា
នទីសមុទ្ធជាតស្សវឧណ្ហាសីមាសុ វា អញ្ញាតំ បរិសិទ្ធា បិតា ហោន្តិ, នេវ
កម្មប្បត្តា, ន ធម្មារហា។ ន ហិ តេសំ ធម្មោ វា ចារិសុទ្ធិ វា អាគច្ឆតិ
អញ្ញាសីមាយំ បិតត្តា។ សេសេបីតិ បញ្ចវគ្គាទិករណីយេបីតិ អត្ថោ។

២០៤. អស់វាសគណប្បវ វា កត្វា កតំ កម្មំ កុប្បញ្ច ហោតិ, ការកានព្យា
ទុក្ខជន្តិ អត្ថោ។ “យស្ស សង្ខេព កម្មំ ករោតិ, តំចតុត្ថោ កម្មំ ករេយ្យ, អកម្មំ ន
ច ករណីយ” ត្ថិ (មហាវ. ៣៨៩) វុត្ថត្ថា “កម្មារហគណប្បវ វា” តិ វុត្ថំ។ ឥនានិ
បរិវាសាទិកម្មានំយេវ បរិសតោវិបត្តិ ទស្សេតុំ “គរុកដ្ឋគណប្បវ វា” តិ វុត្ថំ។
តម្បី អនិក្ខត្តវត្ថុំ សន្ធាយ វុត្ថំ។ ធិក្ខត្តវត្ថោ បន សព្ពត្ថ គណប្បវកោ ហោតិ
ឯវ។

២០៥. វារេយ្យាតិ បដិក្ខុបេយ្យ។ “អនុជានាមិ, ភិក្ខុវេ, អធម្មកម្មេ
កយិរមាណេ បដិក្ខោសិតុ” ត្ថិ (មហាវ. ១៥៤) ហិ វុត្ថំ។ អន្តរាយេ សតីតិ អត្ថោ។
“អធម្មកម្មំ ឥទំ, ន មេតំ ខមតី” តិ ឯវំ ទ្វេ តយោ អញ្ញមញ្ញំ ទិដ្ឋិ អាវិ ករេយ្យត្ថិ
អត្ថោ។ យទិ ឯកោ ហោតិ, “ន មេតំ ខមតី” តិ ឯវំ អធិដ្ឋានំ ករេយ្យាតិ អត្ថោ។
ឯត្តាវតា ឯតេ និរាបត្តិកា ហោតិ, អន្តរាយា ច មុច្ចត្ថិ, កម្មំ បន អធម្មត្ថា
កុប្បមេវ។ វារេន្តេវ តតោធិកាតិ ឯត្ថ “អនុជានាមិ, ភិក្ខុវេ, ចត្វហិ បញ្ចហិ
បដិក្ខោសិតុំ, ទីហិ តីហិ ទិដ្ឋិ អាវិ កាតុំ, ឯកេន អធិដ្ឋានំ, “ន មេតំ ខមតី” តិ
(មហាវ. ១៥៤) វុត្ថត្ថា ចត្តារោ វា បញ្ចា វា វារេន្តិ ឯវាតិ អត្ថោ។

២០៦. ឥនានិ យេហិ បដិក្ខុត្ថំ ហោតិ, តេ ទស្សេតុំ “កម្មារហា” តិ អាទិ វុត្ថំ។
តត្ថ ខិត្តចិត្ត-គ្គហណោន ឧម្មត្តកោបិ គហិតោវ។ ឯតេសន្តិ យេ វុត្តប្បការា,
តេសំ បដិក្ខុចោ ន រុហតីតិ អត្ថោ។

២០៧. ឥនានិ យស្ស បដិក្ខុចោ រុហតិ, តំ ទស្សេតុំ “បកតត្ថកសីមដ្ឋ-
សមសំវាសភិក្ខុនោ” តិ វុត្ថំ។ តស្សត្ថោ (មហាវ. ៣៩៤) - ឯវុបស្ស ភិក្ខុនោ
បដិក្ខោសនា អន្តមសោ អាណន្តរស្សាបិ អាហោចន្តស្ស រុហតីតិ។ “ភិក្ខុស្ស,
ភិក្ខុវេ, បកតត្ថស្ស សមាណសំវាសិកស្ស សមាណសីមាយំ បិតស្ស អន្តមសោ

អាណន្តវិកស្សបិ ភិក្ខុនោវិញ្ញាបេន្តស្ស សង្ឃមន្ណេ បដិក្កោសនា រុហតី"តិ
(មហាវ. ៣៩២) វុត្ថំ។

២០៨. សម្មាសម្ពុទ្ធិ យទិ បដិក្កោសេយ្យាតិ អត្ថោ។ តិរោក្ខាតិ បរម្មទា។
កាយសាមគ្គី វា ធន្តំ វា នោ ធនេយ្យ, ទុក្ខជន្តិ អត្ថោ។ កម្មវិនិច្ឆយោ។

កម្មនិទ្ទេសវណ្ណានា និដ្ឋិតា។

២៩. មិច្ឆាជីវវិវដ្តនានិទ្ទេសវណ្ណានា

២០៩. ចុណ្ណន្តិ សិរីសចុណ្ណាទិកន្តិ អត្ថោ។ មត្តិកាតិ បកតិមត្តិកា វា
បញ្ចវណ្ណា វា សុទ្ធា កុដ្ឋជ្ឈអាទិកា វា។ កុលសង្កហាតិ ឯតេហិ សង្កហិតានំ
សន្តិកេ លាភាសាយ កុលសង្កហត្ថន្តិ អត្ថោ។ ឯតុ បន ឥមេហិ សង្កហិតានំ
សន្តិកេ “កិញ្ចិ លភិស្សមី”តិ សង្ឃិកំ វា បុគ្គលិកំ វា ធាតុំ ន វដ្តតិ ឯវ។ ឥមិនា
បន នយេន លទ្ធិំ បញ្ចន្ទម្បិ សហធម្មិកានំ ន វដ្តតិ, មិច្ឆាជីវញ្ច ហោតិ។

២១០-២១១. លាភាសាយ ឆាយកានំ ធារកេ ឧត្តិបិទ្វា បរិភជកាវោ
ចារិភជកតា, តាយ ចារិភជកតាយ ន ជីវយេតិ សម្ពន្ធា។ សេសេសុបិ ឯសេវ
នយោ។ ខេត្តាទីសុ បេសិតស្ស គមនំ បហោណកម្មំ។
សាសនប្បជិសាសនហរណំ ទូតកម្មំ។ បេសិតស្ស គេហតោ គេហគមនំ
ជង្សបេសនិយំ។ លាភាសាយ លញ្ញធានមនុប្បធានំ។ អញ្ជេន វាបីតិ
អង្គវិជ្ជាទិនា។

២១២. វិញ្ញត្តិ (ចារ. ៥១៥ អាធយោ; ចារ. អដ្ឋ. ២.៥១៥ អាធយោ)
អញ្ញាតកវិញ្ញត្តិ។ អនេសនាតិ បុព្វេ វុត្តេន បុប្ផធានាទិនា បច្ចយេសនា។
កុហនាទីហីតិ (វិភ. ៨៦១; វិភ. អដ្ឋ. ៨៦១; មហានិ. ៨៧) កុហនា លបនា

នេមិត្តកតា និងស្រីកតា លាភេន លាភំ និងគីសនតាតិ ឥមេហិ បញ្ចហិ
វត្ថុហិតិ អត្ថោ។ មិច្ឆាជីវិនិច្ឆយោ។

មិច្ឆាជីវិវដ្ឋនានិទ្ទេសវណ្ណានា និដ្ឋិតា។

៣០. វត្ថុនិទ្ទេសវណ្ណានា

២០៣. ឥនានិ អាគន្ធកវត្តាធិនិ ធស្សេតុំ “វត្ថុ”ន្តិ មាតិកាបទំ ឧទ្ធចំ។
បរិក្ខិត្តស្ស (ចូឡវ. ៣៥៦ អាធយោ; ចូឡវ. អដ្ឋ. ៣៥៧ អាធយោ) វិហារស្ស
បរិក្ខេបំ, អបរិក្ខិត្តស្ស ទ្វីហិ លេខុចាតេហិ បរិច្ឆេទដ្ឋានំ បត្វា ឧចាហានំ
ឌីមុញ្ចិត្វា និចំ កត្វា បច្ឆោដេត្វា ឧចាហានំ ធរណីកេន គហេត្វា ធន្តំ
អបនាមេត្វា សីសំវិវិត្វា សីសេ ចីវំ ខន្ធេ ករិត្វា សាធុកំ អតរមាធន
អាហមោ បរិសិតត្ថោតិ អត្ថោ។

២០៤. បុច្ឆេយ្យ សយនាសនន្តិ “កតមំ មេ សេនាសនំ ចាបុណាតិ, កី
អដ្ឋារុត្តំ វា អនដ្ឋារុត្តំ វា”តិ ឯវំ បុច្ឆិតព្ពន្ធនិ អត្ថោ។

២០៥-៦. មញ្ចបីថាធិនារុកណ្ណញោ (ចូឡវ. ៣៦០; ចូឡវ. អដ្ឋ. ៣៦០)
រជនភាជនាធិមត្តិកាភណ្ណញោ។ អាបុច្ឆាតិ ភិក្ខុស្ស វា សាមណោស្ស វា
អាហមិកស្ស វា “អាវុសោ ឥមំ ជគ្គាហី”តិ អាហោចេត្វាតិ អត្ថោ។ អញ្ញថាតិ ឯវំ
អកត្វាតិ អត្ថោ។

២០៧-៨. វុឡោគន្ធកស្សាតិ ឯត្ថ (ចូឡវ. ៣៥៨ អាធយោ; ចូឡវ. អដ្ឋ. ៣៥៨
អាធយោ) ធូរតោវ ទិស្វា យទិ “វុឡោ”តិ ជាតាតិ, តស្មី អនាគតេ ឯវំ
អាសនបញ្ញាបនាធិវត្តំ កាតព្ពន្ធនិ អត្ថោ។ ចាទោធម្មភុតិន្តិ ចាទោធកំ
ចាទបីបំ ចាទកថលីកំ ឧបនិក្ខិបិតព្ពន្ធនិ អត្ថោ។ ចាជីយេន អាបុច្ឆន្តេន សចេ

សក្តិ អាជីតំ ចានីយំ សត្វំ បិវតិ, បុនបិ អាបុច្ឆិតញោ ឯវ។ បញ្ញាបេតិ “ឯតំ តុម្ហាកំ សេនាសនំ ចាបុណាតិ”តិ ឯវំ អាចិត្តិតត្ថន្តិ អត្ថោ។

២១៩-២០. “ភិក្ខាចារគាមោ ឥតោ ទូរេ”តិ វា “សន្តិកេ”តិ វា “កាលស្សេវ បិណ្ឌាយ ចរិតត្ថ”ន្តិ វា “ឧបដ្ឋាកេ ចរិតត្ថ”ន្តិ វា គោចរោ អាចិត្តិតញោ។ អគោចរេតិ មិច្ឆាធិដ្ឋិកានំ វា គាមោ, បរិច្ឆន្ទភិក្ខុកោ វា គាមោ, យត្ថ ឯកស្ស វា ទិដ្ឋំ វា ភិក្ខា ធីយតិ, សោ អាចិត្តិតញោតិ អត្ថោ។ កតិកន្តិ សង្ឃស្ស កតិកជ្ជានំ។ “ឥមំ កាលំ បរិសិតត្ថំ, ឥមំ កាលំ និក្ខមិតត្ថ”ន្តិ ឯវំ បវេសននិក្ខមនកាលំ អាចិត្តិតត្ថំ។ កេសុចិ ហំនេសុ អមនុស្សា វា វាឡា វា ហោត្តិ, តស្មា ឯវំ អាចិត្តិតត្ថមេវ។ និសិដ្ឋោវាតិ ឥទំ អាបត្តិអភារមត្តធិបកំ, ឧដ្ឋហិត្វាបិ សត្វំ កាតុំ វដ្តតេវ។ វត្ថុវិនិច្ឆយោ។

វត្ថុនិទ្ទេសវណ្ណានា និដ្ឋិតា។

៣០. វិកប្បនាទិទ្ទេសវណ្ណានា

២២១. សម្មាសាមាសិ (ចាចិ. ៣៧៤; ចារា. អដ្ឋ. ២. ៤៦៩; កដ្ឋា. អដ្ឋ. វិកប្បនសិក្ខាបទវណ្ណានា) សម្មាសា បិវតស្សាតិ អត្ថោ។ ព្យត្តស្សាតិ វិកប្បនវិធានំ បច្ចុទ្ធវណាធិវិធានញា ជានន្តស្ស។ អព្យត្តោ បន “ឥមីនា មយ្ហំ ធិន្ទ”ន្តិ គហេត្វាបិ គច្ឆេយ្យាតិ អត្ថោ។ ឯកស្សាតិ ឯកស្ស ភិក្ខុស្ស។

២២២. និដេតុំវាតិ និដេតុំ ឯវ, និស្សគ្គិយំ ន ហោតិ អត្ថោ។ បរិភុញ្ញតុំ វា វិស្សន្នេតុំ វា អធិដ្ឋាតុំ វា ន វដ្តតិ អត្ថោ។

២២៤-៥. អបរាសម្ពុទ្ធាវាតិ សម្ពុទ្ធវិកប្បនា ឯវាតិ អត្ថោ។ ឥមាទ្ធ
វិកប្បនា អត្ថនា ឯវាវិកប្បត្វា បរេន បច្ចុទ្ធវាបិតត្ថា សម្ពុទ្ធវិកប្បនា ឯវាតិ
វុត្ថោ។

២២៧. មិត្តាតិ ទន្ធមិត្តោ។ សន្និដ្ឋាតិ ទិដ្ឋមត្តោ នាតិទន្ធមិត្តោ។ “ឥតរេន
ច បុព្វេ វុត្ថនយេន ‘តិស្សវា ភិក្ខុ’ តិ វា ‘តិស្សវា ភិក្ខុនី’ តិ វា វុត្ថំ។ បុន តេន
‘អហំ តិស្សស្ស ភិក្ខុនោ, តិស្សយ ភិក្ខុនិយា វា ទម្មី’ តិ វិកប្បត្វា តេនេវ
‘តិស្សស្ស ភិក្ខុនោ, តិស្សយ ភិក្ខុនិយា សន្តកំ បរិភុញ្ញ វា វិស្សដ្ឋេហិ វា
យថាបច្ចយំ វា ករោហី’ តិ បច្ចុទ្ធវិតត្ថំ” ត្ថិ ឯវំ ចាថោ គហោតត្តោ។

២២៨. ទូរសន្តិកត្ថកត្ត-ពហុភាវំ វិជានិយាតិ ឯត្ថ ទូរត្តញ្ច សន្តិកត្តញ្ច
ឯកត្តញ្ច ពហុភាវញ្ច វិជានិត្វាតិ អត្ថោ។

២២៩. “ទសាហបរមំ អតិរេកជីវំ ជារេតត្ថំ” ត្ថិ (ចារា. ៤៦២) វុត្ថត្ថា
“ទសាហំ វា” តិ វុត្ថំ។ “ជីវំ កាលសមយោ នាម អនត្តតេ កថិនេ វស្សានស្ស
បច្ឆិមោ មាសោ, អត្តតេ កថិនេ បញ្ច មាសា” តិ (ចារា. ៦៤៩) វុត្ថត្ថា “មាសមេកំ
វា បញ្ច វា” តិ វុត្ថំ, មាសំ វា ឯកំ បញ្ច វា មាសេតិ អត្ថោ។ “ភិក្ខុនោ បនេវ
អកាលជីវំ ឧប្បដ្ឋេយ្យ, អាគម្ពីរមាណេន ភិក្ខុនា បដិគ្គហោតត្ថំ។ បដិគ្គហោត្វា
ឱប្បមេវ ការេតត្ថំ។ នោ ចស្ស ចារិប្បិ, មាសបរមំ តេន ភិក្ខុនា តំ ជីវំ
និក្ខិបិតត្ថំ ឧនស្ស ចារិប្បិយា សតិយា បច្ឆាសាយា” តិ (ចារា. ៤៩៩) វុត្ថត្ថា
“បច្ឆាសាសតិ មាសក” ត្ថិ វុត្ថំ។ នុប្បាទយតីតិ អនិដ្ឋិតំ អវិកប្បិតំ និស្សត្តិ ន
ជនយតីតិ អត្ថោ។ វិកប្បនាវិនិច្ឆយោ។

វិកប្បនាទិទ្ទេសវណ្ណានា និដ្ឋិតា។

៣២. និស្សយនិទ្ទេសវណ្ណានា

២៣០. ព្យត្តស្សតិ ឯត្ថ កិត្តាវតា ព្យត្តោ ហោតីតិ ចេ? និស្សយមុច្ឆនកេន
បន សព្ពន្តិមេន ធម្មបរិច្ឆេទេន អត្ថតោ ច ព្យញ្ញនតោ ច ទ្វេ មាតិកា បគុណា
វាបុគ្គតា កាតព្វា, បក្ខទិវសេសុ ធម្មស្សវនត្ថាយ សុត្តន្តតោ ចត្តារោ
ភាណាវាវា, សម្មត្ថានំ បរិសានំ បរិកថនត្ថាយ
អន្ធករិន្ទមហារាហុលោវាធម្មក្ខន្ធសទិសោ ឯកោ កថាមគ្គោ,
សង្ឃភត្តមផ្តលាមផ្តលេសុ អនុមោទនត្ថាយ តិស្សោ អនុមោទនា,
ឧបាសថប្បវារណាទិវីជាននត្ថំ កម្មាកម្មវិនិច្ឆយោ, សមណធម្មករណត្ថំ
សមាធិវសេន វា វិបស្សនាវសេន វា អរហត្ថបរិយោសានំ ឯកំ កម្មជ្ជានំ ឯត្ថកំ
ឧគ្គហេតព្វំ។ ឯត្តាវតា ព្យត្តោ ឆាម ហោតិ ចាតុទិសោ, ឥតរថា អព្យត្តោ។

២៣១. ឥទានិ និស្សយគ្គហណាការំ ទស្សេតុំ “ឯកំស”ន្តិអាទិ វុត្តំ។ ឯត្ថ
(មហាវ. ១០៣) អាយស្មតោតិ អាយស្មន្តំ។

២៣២. ឥទានិ បដិប្បស្សន្តិវិធានំ ទស្សេតុំ “បក្កន្តោ”តិអាទិ វុត្តំ, “បញ្ចិមា,
ភិក្ខុវេ, និស្សយប្បដិប្បស្សន្តិយោ ឧបជ្ឈាយម្ហា។ ឧបជ្ឈាយោ បក្កន្តោ វា ហោតិ
វិព្ពន្តោ វា កាលកតោ វា បក្ខសង្កន្តោ វា អាណាត្តិយេវ បញ្ចមី”តិ (មហាវ. ៨៣),
“ធរិមា, ភិក្ខុវេ, និស្សយប្បដិប្បស្សន្តិយោ អាចរិយម្ហា។ អាចរិយោ បក្កន្តោ វា
ហោតិ វិព្ពន្តោ វា កាលកតោ វា បក្ខសង្កន្តោ វា អាណាត្តិយេវ បញ្ចមី,
ឧបជ្ឈាយេន វា សមោធានកតោ ហោតី”តិ ឥទំ បន ឧភយំ ឥធ ទស្សិតំ។ សចេ
អាចរិយុបជ្ឈាយា សាមន្តិហារេសុបិ អបរិក្ខិត្តេសុ លេខុចាតទ្វយព្ពន្ធរេ វសន្តិ,
និស្សយោ ន បដិប្បស្សម្ហតិ។ បរិក្ខិត្តេសុបិ ន បដិប្បស្សម្ហតីតិ ឯកេ។ អាចរិយា
បន ន ឥច្ឆន្តិ។ កស្មាតិ ចេ? និស្សយគ្គហណាប្បដិប្បស្សន្តិនំ ឧបចារសីមាយ
បរិច្ឆន្ទត្តា។ លេខុចាតេន ឧបចារសីមាបរិច្ឆេទោ បន អបរិក្ខិត្តេសុ ឯវ លព្ពតិ,
ន បរិក្ខិត្តេសុ។ តស្មា អាចរិយានំ វិនិច្ឆយេវ ថាតព្វំ។

បក្កន្តតិ ឯត្ថ (មហាវ. អដ្ឋ. ៨៣) សចេ អាចរិយោ អន្តោវាសិកំ
អនាមន្តោត្វា ឧបចារសីមំ អតិក្កមតិ, និស្សយោ បដិប្បស្សម្ពតិ។ សចេ
ឧបចារសីមំ អនតិក្កមិត្វា វិវត្តតិ, ន បដិប្បស្សម្ពតិ។ អាចរិយំ អនាមន្តោត្វា
អន្តោវាសិកស្ស គមនេបិ ឯសេវ នយោ។ សចេ អាចរិយោ កត្តចិ គន្ធកាមោ
អន្តោវាសិកំ អាបុច្ឆតិ, អន្តោវាសិកោបិ “សាធុ សាធុ”តិ សម្មជិច្ឆតិ, តដ្ឋណោ ឯវ
បដិប្បស្សម្ពតិ។ ឯវំ អាចរិយំ អាបុច្ឆិត្វា អន្តោវាសិកស្ស គមនេបិ។ ធ្វិសុបិ
អន្តោវិហារេយេវ វិភេសុ អាចរិយោ វា អន្តោវាសិកំ, អន្តោវាសិកោ វា អាចរិយំ
អនាបុច្ឆិត្វា សចេ ទ្វេ លេខ្ខចាតេ អតិក្កមតិ, បដិប្បស្សម្ពតិ។ បក្ខសង្គន្តេ វា
វិព្ពន្តេ វា កាលកតេ វា តដ្ឋណោយេវ បដិប្បស្សម្ពតិ។ អាណត្តិ នាម
និស្សយប្បណាមនា។ ទស្សនសវនវសេន ធុរិធំ សមោធានំ។

២៣៣. អលដ្ឋិន្ត ឯត្ថ -

“សញ្ញាច្ច អាបត្តិ អាបដ្ឋតិ;
អាបត្តិ បរិគ្គហតិ;
អគតិគមនញ្ច គច្ឆតិ;
ឯទិសោ វុច្ឆតិ អលដ្ឋិបុគ្គលោ”តិ។ (បរិ. ៣៥៩) -

ឯវំ វុត្តំ។ “ន ភិក្ខុវេ អលដ្ឋិនំ និស្សាយ វត្តព្ពំ។ យោ វសេយ្យ, អាបត្តិ
ទុក្ខជស្ស”តិ (មហាវ. ១២០) ហិ វុត្តំ។

២៣៤. “អនុជាធាមិ, ភិក្ខុវេ, អធ្វានមគ្គប្បដិបន្នេន ភិក្ខុនា និស្សយំ
អលភមាទេន អនិស្ស្រេន វត្ត”ន្តិ (មហាវ. ១២១) វុត្តត្តា “អទ្ធិកស្ស”តិ វុត្តំ។
គិលានុបដ្ឋាកស្ស ច យាចិតស្សតិ សម្ពន្ធា។ “អនុជាធាមិ, ភិក្ខុវេ,
គិលានុបដ្ឋាកេន ភិក្ខុនា និស្សយំ អលភមាទេន យាចិយមាទេន អនិស្ស្រេន

វត្ថុ"ន្តិ (មហាវ. ១២១) ហិ វុត្ថំ។ សល្លេត្វេន្តេន ជាសុកុន្តិ ជាសុវិហារំ
សល្លេត្វេន្តេន។ ឥទំ បន បរិហារំ (មហាវ. អដ្ឋ. ១២១)

សោតាបន្នាធិអរិយសាវកោ វា ថាមគតសមជីវិបស្សនាលាភី វា
ពាលបុព្វដ្ឋនោ វា នលភតិ។ យស្ស ខោ បន សមជីវិបស្សនា តរុណា ហោតិ,
ន ថាមគតា, អយំ លភតិ។ អសន្តេ និស្សយធាយកេ “យទា បជ្ឈិទោ
និស្សយធាយកោ អាគច្ឆិស្សតិ, តទា តស្ស និស្សយ វសិស្សមី”តិ អាភោគំ
កត្វា យាវ អាសាឡិបុណ្ណាមា, តាវ វសិតុំ លភតិ។ សចេ បន អាសាឡិមាសេ
និស្សយធាយកំ នលភតិ, យត្ថ អត្ថិ, តត្ថ គន្ធាត្ថំ។ អន្តោវស្សេ បន
អនិស្សិតេន វត្ថុំ ន វដ្ឋតិ។ សភាគេ ធាយកេ អសន្តេ វសិតុំ លព្ពតីតិ
សព្វបទេសុ យោជនា កាតព្វា។ និស្សយវិនិច្ឆយោ។

និស្សយនិទ្ទេសវណ្ណានា និដ្ឋិតា។

៣៣. កាយពន្ធននិទ្ទេសវណ្ណានា

២៣៥. អកាយពន្ធនោតិ កាយពន្ធនំ អពន្ធាតិ អត្តោ។ តតោ បដ្ឋាយ
ជីវំ ចារុបិតត្ថំ, តតោ បដ្ឋាយ ឯវ កាយពន្ធនំ ពន្ធតត្ថំ។ “ន ភិក្ខុវេ
អកាយពន្ធនេន គាមោ បរិសិតត្តោ។ យោ បរិសេយ្យ, អាបត្តិ ទុក្កជស្សា”តិ
(ចូឡវ. ២៧៨) ហិ វុត្ថំ។ តត្ថោវាសតិយា គតោតិ អសតិយា គតោ យត្ថ សរតិ,
តត្ថោវ ពន្ធតត្ថំ។ សរិទ្ធា បន យាវ ន ពន្ធតិ, តាវ បិណ្ណាយ ចរិតុំ ន វដ្ឋតិ។ យទិ
អន្តោកាមេ សរតិ, កាយពន្ធនេ សតិ ឯកមន្តេ បទ្វា ពន្ធតត្ថំ, អសតិ ចេ
និក្ខមិទ្ធា ពន្ធាតិ បុន បិណ្ណាយ បរិសិតត្ថន្តិ វទន្តិ។

២៣៦. “អនុជានាមិ, ភិក្ខុវេ, ទ្វេ កាយពន្ធនានិ បដ្ឋិកំ សូករន្តក”ន្តិ (ចូឡវ.
២៧៨) វុត្ថត្តា “ទុវិធ”ន្តិ វុត្ថំ។ តត្ថ សូករន្តំ នាម កុញ្ញិកាកោសការិយ អន្តេ

សុសិរំ កត្វា កោដ្ឋិតំ។ រដ្ឋំ ធិ ឯកាតិ ឯកវដ្ឋា រដ្ឋំ ធិ។ តទនុលោមិកាតិ តេសំ
ទ្ធិន្នំ អនុលោមិកា។

២៣៧. មច្ឆកណ្ណាកខដ្ឋី-បត្តា មជ្ជា ធិ បដ្ឋិកាតិ ឯត្ថ (ចូឡវ. អដ្ឋ. ២៧៨)
ឯតេ មច្ឆកណ្ណាកាធយោ មជ្ជាវិការវហិតា បដ្ឋិកា ធិ តទន្តោគធាតិ
អធិប្បាយោ។ លព្ភា ទសា ធិតស្សោតិ ឯកាយ វា ទ្ធិសុ វា តីសុ វា កថា ឯវ
នត្ថិតិ អធិប្បាយោ, តតោ បរំ ន វដ្ឋតិ។ អន្តេស្វតិ ឧភោសុ អន្តេសុ។
គុណសុត្ថកន្តិ ទិគុណសុត្ថកំ។

២៣៨. មករមុខាទិន្និ អាទិ-សន្តេន ទេឌ្ឍភស្តីសំ គហិតំ។ ឧកន្តេតិ ឧភោសុ
អន្តេសុ។ កស្សាតិ? វិធស្ស។ យដកាតិ យដកតោ។ លេខាតិ លេខាយ។
យដកតោ ធិ លេខាយ ធិ អញ្ញំ ចិត្តកំ ន កប្បតិ អត្ថោ។

២៤០. ទេឌ្ឍកកន្តិ (ចូឡវ. ២៧៨; ចូឡវ. អដ្ឋ. ២៧៨) ឧទកសប្បសិរសទិសំ។
មុរជន្តិ ពហុរដ្ឋកេ ឯកតោ សង្កត្តិត្វា ឯកាយ រដ្ឋយា បលិវេបេត្វា កតវដ្ឋុ។
មទ្ធីវិណ្ឌន្តិ ចាមង្គសទិសំ។ កលាតុកន្តិ អនេកវដ្ឋុ។ ឯតានិ បន សព្វានិ ន
កប្បន្តិ។ ទសាសុ ទ្វេ មជ្ឈិមាតិ មុរជំ មទ្ធីវិណ្ឌន្តិ ទ្វេ មជ្ឈិមា ឯវ។ កប្បវេតិ
កប្បន្តិតិ អត្ថោ។

២៤១. គណ្ហិយោ ចាបីតិ (ចូឡវ. ២៧៩) ចីវរគណ្ហិយោបិ។ វេឡុអាទិមយា
កប្បន្តិតិ បសន្តេន វុត្ថំ។ កាយពន្ធនវិនិច្ឆយោ។

កាយពន្ធននិទ្ទេសវណ្ណានា និដ្ឋិតា។

បឋមភាណាវារំ។

៣៤. បថវិនិទ្ទេសវណ្ណានា

បថវិទ្យាសិក្ខាបទវណ្ណនា) អជាតាតិ ធុរិជា បថវិទិ អត្ថោ។ ឥនានិ
តទុកយំ ធនេស្សតុំ “សុទ្ធមត្តិកបំសុកា” តិអាទិមាហ។ តត្ថ សុទ្ធមត្តិកបំសុកា
ច អនឡា ច ពហុមត្តិកបំសុកា ច ចាតុមាសាធិការ្យជ្ជបំសុមត្តិកាសិ ច
ជាតបថវិទិ សម្ពន្ធា។ ឯត្ថ បន អនឡាតិ
ឧទ្ធទប ចនកុម្ពការាវាបភាជនបចនាធិវសេន តថា តថា អនឡា។ អយំ បន
វិសុំ នត្តិ, សុទ្ធបំសុអាធិសុ អញ្ញាតារ វេទិតញ្ញា។ សុទ្ធបំសុ សុទ្ធមត្តិកា
យេតុយ្យេនបំសុ យេតុយ្យេនមត្តិកា
អតិវេកចាតុមាសាធិការ្យជ្ជមត្តិកាបំសុបុញ្ញា ច អនឡា ចាតិ អយំ សញ្ញាបិ
ជាតបថវិទិ វេទិតញ្ញា។

២៤៣. ទុតិយាតិ អជាតបជីវិតិ អត្ថោ។ វុត្តរាសីតិ មត្តិករាសិ ច បំសុរាសិ
ច ចាតុមាសោមវដ្ឋកោ អជាតបជីវិតិ អត្ថោ។

២២២. ឥតានិយេតុយ្យេនមត្តិកាយេតុយ្យេនបំសុកា
 យេតុយ្យេនសត្វរាតិ ឯវំ វុត្តាសុ កិត្តាវតា យេតុយ្យេតា ហោតីតិ តំ ធនេយ្យតុ
 “ទ្វេភាគា”តិអាទិមាហ។ តត្ថ តីសុ ភាគេសុ ទ្វេភាគា មត្តិកាយស្ស ភូមិយា,
 ឯសា យេតុយ្យេមត្តិកាតិ សម្ពុត្តោ។ ឧបឡេបំសុអាធឯយោបិ កប្បិយា ឯវំ
 អកប្បិយភាគស្ស អនតិវេកតោ។ “យេតុយ្យេនមត្តិកា
 យេតុយ្យេនបំសុកា”តិ (ចា. ៨៦) ហិ វុត្តំ, ន “ឧបឡេមត្តិកា,
 ឧបឡេបំសុកា”តិ។ សេសេសុប្បីតិ យេតុយ្យេបំសុកាធិស្វបិ។

២៤៥. ជាតសញ្ញាស្បៀងចាចិត្តតិ សម្ពុត្តោ។ ទ្វេឡាស្បៀងវិមតិស្បៀង ទុក្ខជំ។ ជាត
អជាតសញ្ញាស្បៀង អនាបត្តិ។

២៤៦. ឯកាយាណត្ថិយា ឯកាតិ សចេ សកី អាណាត្ថោ ធិវសម្មិ ខណាតិ,
អាណាបកស្ស ឯកា ឯវាតិ អត្ថោ។ វាចសោតិ វាចាយ វាចាយាតិ អត្ថោ។

២៤៧. ឯត្ថ “ជាលេហិ អត្ថិ”ន្តិ វា វត្ថុំ ន វដ្ឋតិ។ អនិយមេត្វា បន “ចោក្ខរណី
ខណ, បថវី ខណ, វាបី ខណ, អាវាជំ ខណ, កន្ទំ ខណា”តិ វត្ថុំ វដ្ឋតិ។

២៤៨. ឯទិសន្តិ ឯត្ថ អញ្ញម្មិ ឯវរុបំ កប្បិយវោហារវចនំ វដ្ឋតិ
អធិប្បាយោ។

២៤៩. កោបេតុំ លត្តន្តិ សម្ពន្ធោ, យជាធិហិ គហេតុំ សក្កណោយ្យកំ
ឧស្សិញ្ចនិយកទ្ធមំ។

២៥០-២. ឧទកសន្តិកេ បតិភេតិ សម្ពន្ធោ។ ឧទកេ បតិភំ បន សព្ពកាលំ
កប្បិយមេវ, តស្មា អកប្បិយំ ទស្សេតុំ “ឧទកសន្តិកេ”តិ វត្ថុំ។ ចាសាលោ
លគ្គេ រជេ ច នវសោណ្ឌិយា បតិភេ រជេ ចាតិ សម្ពន្ធោ។ អញ្ញោកាសុដ្ឋិតេ
វម្មិកេ ច មត្តិកាកុដ្ឋេ ចាតិ អត្ថោ, តថា ឯតេបិ សព្វេ ចាតុមាសាធិកោវជ្ជា ន
កោបេតញ្ញាតិ អត្ថោ។

២៥៣-៥. ភូមិវិកោបយំ ចម្កាធិ គណ្ឌិតុំ ន ច កប្បតិ តិ សម្ពន្ធោ។
ធារាយាតិ បស្សវធារាយ។ បទំ ទស្សេស្សមីតិ សម្ពន្ធោ។

២៥៧. សេកោតិ សិញ្ចនំ។ ភូមិយា អល្លហត្ថំ វេបេត្វាតិ សម្ពន្ធោ។

២៥៨. អវសេ សតីតិ ហត្ថធាហាធិសុ អាបធាស្វតិ អត្ថោ។ បថវីវិនិច្ឆយោ។

បថវីនិទ្ទេសវណ្ណានា និដ្ឋិតា។

៣៥. បរិក្ខារនិទ្ទេសវណ្ណានា

២៥៩-២៦០. គិរិកូដន្តិ មករទន្តកំ។ សិព្វតុញ្ច ជិដ្ឋតុញ្ច ន វដ្តតីតិ សព្វត្ថ
យោជនា។ ទណ្ឌាតិ ធន្តទណ្ឌា។

២៦១. សិព្វតុំ វា បញ្ញវំវិនិដ្ឋតុំ វា ជីវត្តំ ធន្ត ពាដ្ឋតុំ ទណ្ឌា លេខាវដ្តតីតិ
សម្ពុទ្ធោ។ សចេ វុត្តប្បការំ អកប្បិយធន្តំ លភតិ, យជកម្មំ វាឡរូបម្មំ ជិដ្ឋត្វា
ធារេតត្ថំ, លេខាបិ យំសេត្វា អបនេតត្ថា, សុត្តកេន វា ទណ្ឌា វេបេតត្ថោ។

២៦២. អនុវាតំ សន្ទាយ “អន្តេ វា” តិ វុត្តំ។ ទិដ្ឋំ បដ្ឋានំ សង្ឃជិតដ្ឋានំ សន្ទាយ
“បដ្ឋមុខេ វាបី” តិ វុត្តំ។ វរកសីសាការេន សិព្វនំ សន្ទាយ “វេណិកា” តិ ច
សតបទាការេន សិព្វនំ សន្ទាយ “សង្ខលិកាបិ វា” តិ ច វុត្តំ។ សតបទិសទិសំ
អញ្ញំ វា សូចិវិការំ ន កប្បតិ, បកតិសូចិកម្មមេវ វដ្តតីតិ អត្ថោ។
ចាឡិកណ្ឌិកអាទិកំ ជីវេ ន ច កប្បតីតិ សម្ពុទ្ធោ។

២៦៣-៤. ចតុកោណាវ (ចារា. អដ្ឋ. ១.៨៥) កប្បវេតិ សម្ពុទ្ធោ។ អគ្គិកន្តិ
អគ្គិយំ ចេតិយសទិសំ។ ឯត្ថាតិ គណ្ឌិចាសកបដ្ឋេ។ កោណាសុត្ថា ច
បីឡកាតិ ន កេវលំ ចតុកោណា គណ្ឌិកចាសកបដ្ឋាវ កប្បន្តិ, អថ ខោ
ឡិញ្ញយ្យកោណាសុត្ថបីឡកា ច កប្បវេតិ អត្ថោ។ គន្ធុតេលំ វាតិ គន្ធុ វា
តេលំ វា។

២៦៥. វត្តន្តិ (ចារា. អដ្ឋ. ១.៨៥) វជិតំ។ អញ្ញេន វាតិ មុត្តរាទិនា វា។ កត្វាតិ
ឋបេត្វា។ បហារេ ន ច មុដ្ឋិនាតិ មុដ្ឋិនា ន បហារេយ្យាតិ អត្ថោ។

២៦៦-៧. ធន្តវដ្តិយំ (ចារា. អដ្ឋ. ១.៨៥) លេខំ ឋបេត្វា ធម្មករណោ លេខា ន
វដ្តតីតិ សម្ពុទ្ធោ។ កុញ្ញាកាយ ច បិប្ផលេ ច មណិកា ច បីឡកា ច ន វដ្តតីតិ
សម្ពុទ្ធោ។ តត្ថ មណិកាតិ ឯកា ឯវ វដ្តមណិកា។ បីឡកា មុត្តរាទិសទិសា
ពាហ្ម។

២៦៨៩. មាលាឡរណ័យន្តិ (ចារ. អដ្ឋ. ១.៨៥) អរណ័យំ មាលាធិ វណ្ណាមជ្ជំ
ន វដ្តតីតិ សម្ពុត្តោ។ ឯវំ សព្ពត្ត។ តិបុសីសមយេ បត្តមណ្ឌាលេ ភិត្តិកម្មញ្ច ន
វដ្តតីតិ អត្ថោ។ ហិក្ខាតិ វេបេត្វា។ សូចិសណ្ឋាសកោ (ចារ. អដ្ឋ. ១.៨៥) នាម
សូចិ ឧសាបេត្វា យំសិគុំ កតោ ធារុមយោ។ “អនុជានាមិ, ភិក្ខុវេ, មករទន្តកំ
ជិដ្ឋិតុ”ន្តិ (ប្បឡវ. ២៥៣) វុត្តត្តា បត្តមណ្ឌាលេ មករទន្តកំ វដ្តតិ, អញ្ញំ
ភិត្តិកម្មាធិវិការមេវ ន វដ្តតិ, តស្មា ភិក្ខុជំ បត្តមណ្ឌាលេ វេបេត្វា អវសេសេ
ន វដ្តតីតិ វេទិតព្ពំ។

២៧២. សេនាសនេតិ (ចារ. អដ្ឋ. ១.៨៥) ចាសាធាធិសេនាសនេតិ អត្ថោ។

២៧៣. បុមិត្តិវបរហិតន្តិ បុរិសរូបឥត្តិវបរហិតន្តិ អត្ថោ។
បរិក្ខារវិនិច្ឆយោ។

បរិក្ខារនិទ្ទេសវណ្ណានា និដ្ឋិតា។

៣៦. ភេសជ្ជនិទ្ទេសវណ្ណានា

២៧៤-៥. សហធម្មិនំលព្ពំ ភេសជ្ជករណ័ន្តិ សម្ពុត្តោ។ ន កេវលំ បញ្ចន្តំ
សហធម្មិកានំយេវ ភិក្ខាចរិយវិញ្ញត្តិសកេហិ ភេសជ្ជករណំលព្ពតិ, អថ ខោ
អបរេសម្បិ បញ្ចន្តំលព្ពតិ, តេ ទស្សេន្តោ “បិទ្វន”ន្តិអាធិមាហា។ បិទ្វនន្តិ
មាតាបិទ្វនន្តិ អត្ថោ។ យេ មាតាបិតរោ ជគ្គន្តិ ឧបជ្ឈហន្តិ, តេ តទុបដ្ឋាកា
នាម។ ភិក្ខុំ ឯវំ និស្សាយ ជីវន្តោ ភិក្ខុនិស្សិតកោ នាម។ បព្ពដ្ឋាបេក្ខោ
“ភណ្ឌ”តិ វុច្ចតិ។

២៧៦. អបរេសម្បិ ទសន្តំ កាតុំ វដ្តតិ, តេ ទស្សេតុំ
“មហាប្បឡាបិកា”តិអាធិមាហា។ ឯត្ថ (ចារ. អដ្ឋ. ២.១៨៥-១៨៧) បន មហាបិកា

ចូឡបិតា មហាមាតា ចូឡមាតា មហាភាតា ចូឡភាតា មហាភគិនី
ចូឡភគិនីតិ ឥមេហិ អដ្ឋហិ អាទិ-សន្តេន បិតុភគិនីញ មាតុភាតិកញ
គហេត្វា ធន។ ឯតេសំ បន សកេន ភេសជ្ជេន កាតព្វំ។ អត្ថនិយេ ច អសតីតិ
ចាបសេសោ។

២៧៧. ន កេវលញ ឯតេសំ ធនន្នំ, ឥមេហិ សម្ពន្ធានំ បុត្តនត្តាធិនំ
យាវសត្តមា កុលបរិវដ្ឋា កាតុំ វដ្តតីតិ ធស្សនត្ថំ “កុលទូសនា” តិអាទិមាហ។
អញ្ញាបិ (ចារា. អដ្ឋ. ២.២៨៥-២៨៧) យោ អាគន្ធកោ វា ចោរោ វា យុទ្ធបរាជិតោ
វា ឥស្សរោ ញាតកេហិ បរិច្ឆេត្តា វា គមិយមនុស្សោ វា គិលានោ ហុត្វា វិហារំ
បរិសតិ, សព្ពេសម្បិ អបច្ចាសីសន្តេន ភេសជ្ជំ កាតព្វំ។

២៧៨. មាតា (ចារា. អដ្ឋ. ២.១៨៥-១៨៧) បិតា តទុបដ្ឋាកោ ភិក្ខុនិស្សិតកោ
បណ្ឌបលាសោ វេយ្យាវច្ឆករោតិ ឥមេសំ ធន្នំ អនាមជ្ជបិណ្ឌាចារោ អវារិតោតិ
អត្ថោ។ កិញ្ច ភិយ្យោ - ធាមរិកចោរស្ស ច ឥស្សរិយស្ស ច ធាតុមវារិតោតិ
អត្ថោ។

២៧៩. ភេសន្តិ (ចារា. អដ្ឋ. ២.១៨៥-១៨៧) គហដ្ឋានំ។ សាសនោគធន្តិ
រតនបរិត្តអាជានាជិយបរិត្តាធិបរិត្តំ ភណ្ឌតព្ពន្ធិ អត្ថោ។

២៨០. “អាគន្ធា (ចារា. អដ្ឋ. ២.១៨៥-១៨៧) សីលំ ទេតុ, ធម្មញ្ច បរិត្តញ្ច
ភាសត្វ” តិ កេនចិ បេសិតោតិ សម្ពន្ធា។ ធាតុំ វត្ថុន្តិ សីលំ ធាតុំ, ធម្មញ្ច
បរិត្តញ្ច វត្ថុំ លព្ពតីតិ អត្ថោ។ ភេសជ្ជវិនិច្ឆយោ។

ភេសជ្ជនិទ្ទេសវណ្ណានា និដ្ឋិតា។

៣៧. ឧគ្គហនិទ្ទេសវណ្ណានា

២៨១. ធនភេទម្សីតិ សេច កេនចិ ហេដ្ឋា ធស្សីតំ ធសវីធំ រតនំ អាណេត្វា
“ឥទំ សង្ឃស្ស វា ចេតិយស្ស វា នវកម្មស្ស វា អញ្ញបុគ្គលស្ស វា
សុត្តន្តិកគណាស្ស វា ធម្មី”តិ វុត្ថេ “សាដូ”តិ សម្មជីដ្ឋន្តស្ស ទុក្ខដំ ហោតីតិ
អត្ថោ។

២៨២-ក. តេសុ ធសវីធសុ រតនេសូតិ អត្ថោ។ ទ្វីសូតិ រជតជាតរូបេសុ។
គណាសង្ឃបុគ្គលេ (ចារា. អដ្ឋ. ២.៥៣៨-៥៣៩) អនាមសិទ្ធា “ឥទំ ហិរញ្ញសុវណ្ណំ
ចេតិយស្ស ធម្មី, នវកម្មស្ស ធម្មី”តិ វុត្ថេ ន បដិក្ខិបេតិ អត្ថោ។ កី កាតព្វន្តិ
ចេ? តំ ធស្សេតុំ “វុទេ”តិ អាទិ វុត្ថំ។ “ឥមេ ឯវំ វុទន្តី”តិ កប្បិយ ការាណំ
អាចិក្ខិតព្វន្តិ អត្ថោ។

២៨២. ន កេវលំ ហិរញ្ញសុវណ្ណាទិកមេវ, អញ្ញម្យ ខេត្តវត្ថាទិកំ អកប្បិយំ
ន សម្មជីដ្ឋិតព្វន្តិ តំ ធស្សេតុំ “ខេត្តំ វត្ថុ”តិ អាទិមាហា។ ធាសបសុអាទិកំ
ធាសបស្វាទិកំ។ សេច ហិ កោចិ “មយ្ហំ សស្សសម្មាទកំ មហាតធុរកំ អត្ថិ, តំ
សង្ឃស្ស ធម្មី”តិ វុទតិ, តព្វោ សង្ឃោ សម្មជីដ្ឋិតិ។ បដិគ្គហណោបិ បរិភោគេបិ
អាបត្តិយេវ។ ឯវំ សេសេសុបិ។

កប្បិយេន កមេន គណ្ណាយ្យាតិ សម្ពុទ្ធោ។ “ខេត្តំ ធម្មី”តិ វុត្ថេ “ន វុទ្ធីតី”តិ
បដិក្ខិបិត្វា “ឥតោ ចត្តារោ បច្ឆយេ បរិភុញ្ញថា”តិ វា
“ចតុបច្ឆយបរិភោគត្ថាយ ធម្មី”តិ វា វុទតិ ចេ, គហេតព្វំ។ វត្ថុម្ហិបិ ឯសេវ
នយោ។ “តធុរកំ ធម្មី”តិ វុត្ថេ បដិក្ខិបិត្វា “ចត្តារោ បច្ឆយេ បរិភុញ្ញថា”តិ វា
“សង្ឃោ ឧទកំ បរិភុញ្ញិស្សតិ, ភណ្ឌកំ ធាវិស្សតី”តិ វា អាទិនា នយេន វុត្ថេ
សម្មជីដ្ឋិតព្វំ។ “ធាសំ ធម្មី”តិ វុត្ថេ បដិក្ខិបិត្វា “អាហមិកំ, វេយ្យាវច្ឆករំ,
កប្បិយ ការកំ ធម្មី”តិ វុត្ថេ សម្មជីដ្ឋិតព្វំ។ “កោមហីសអដេធុ កាធយោ

ធម្ម៌" តិ វុត្តេ បដិក្ខិបិទ្វា "បញ្ចកោរសបរិភោគត្ថាយា" តិ វុត្តេ សម្មជិដ្ឋិតព្ពំ។
ឯធីសំ គហាលំ សន្ធាយ "បដិក្ខិបិទ្វា គណ្ណោយ្យា" តិ វុត្តំ។

២៨៥-៦. នវមាតិកកេនាតទ្យាកកិរិយា (ចារា. អដ្ឋ. ២.២៣៨-២៣៩) ច
អនវេ បុព្វេ កប្បិយវោហារេន បដិក្ខិបិទ្វា គហិតតទ្យាកេ មត្តិកុទ្ធវណាញា
ភិន្នដ្ឋានេ ចាឡិពន្ធា ច ទុព្ពលដ្ឋានេ អាឡិយា ជិវកាវោ ច អនវេ កេនាវេ
បុរាណភាគតោ អតិវេកភាគគ្គហណាញា នវេ កេនាវេ អបរិច្ឆិន្នភាគេ
"សស្សេ ទេច ឯត្ថកេ" តិ កហាបណ្ណដ្ឋាបនញាបីតិ ឥទំ សព្ពំ ភិក្ខុស្ស កាតុំ ន
វដ្ឋតិ។ សចេ ករោតិ, វេមាទិកំ សព្វេសម្បិ អកប្បិយន្តិ អត្ថោ។

២៨៧-៩. ឥនាទិ តំយេវ អកប្បិយំ ទស្សេតុំ "អវត្វា" តិ អាទិ វុត្តំ។ តស្សត្ថោ
(ចារា. អដ្ឋ. ២.២៣៨-២៣៩) - យោ បន "កស, វប្ប" ឥនាទិកំ អវត្វា "ឯត្ថិកាយ
ភូមិយា ឯត្ថកោ ភាគោ ទេយ្យោ" តិ ភូមិ វា បតិដ្ឋាបេតិ, "ឯត្ថកេ ភូមិភាគេ
សស្សំ កតំ, ឯត្ថកំ គណ្ណោថា" តិ កស្សកេ វទន្តេ បមាណគណ្ណានត្ថំ ទណ្ណាវដ្ឋុភិ
មិនតិ, ខលេ វត្វា វត្តណាទីនិ ករោតិ, តស្សេវ អកប្បិយន្តិ។

២៩០. កណ្ណាភារិកសីសេន បិទុសន្តកម្មិ សចេ បដិសាមេយ្យ, ចាចិត្តិយន្តិ
អត្ថោ។

២៩១-២. បិទុនន្តិ មាតាបិទុនំ។ សាដកាទិកប្បិយំ វត្តំ។ "បដិសាមេត្វា
ទេហី" តិ វុត្តេតិ សម្ពន្ធា។ ចាតេត្វាន គតេ យស្មា អដ្ឋរាមសិក្ខាបទវសេន
(ចា. ឋ. ៥០៥-៥០៦) បលិពោធា, តស្មា គោបិទុំ លព្ពន្តិ អត្ថោ។

២៩៣-៤. សកំ វាសិអាទិបរិក្ខារន្តិ អត្ថោ។ ឥទំ ហំនំ គុត្តន្តិ ទស្សេតព្ពំ។ "ឯត្ថ
វេយថា" តិ បន នវត្ថព្ពំ។

២៩៥. ឯត្ថ “អញ្ញោ កោចិ ន បរិសតិ, ភិក្ខុហិ វា សាមណេវេហិ វា គហិតំ ភរិស្សតិ” តិ សង្ក្ខន្តិ អត្ថោ។ វត្ថុម្ហិតិ អលង្ការាធិវត្ថុម្ហិតិ អត្ថោ។ តាធិសេតិ យាធិសេ វត្ថុម្ហិ នដ្ឋ អាសង្កា ហោតិ, តាធិសេ វត្ថុម្ហិ នដ្ឋតិ សម្ពន្ធា។

២៩៦. ឥទានិ អសង្កតព្ពដ្ឋានំ ទស្សេតុំ “វិហារាវសថស្សន្តោ” តិ អាធិមាហា។ វិហារាស្ស ច យរស្ស ចាតិ អត្ថោ។ រតនន្តិ ទសវិធំ រតនំ។ រត្នសម្មតន្តិ សាដកវេបនាធិកំ។ គហេត្វានាតិ កប្បិយការកេ អសតិ អត្តនាបិ គហេត្វាន និក្ខិបេយ្យាតិ អត្ថោ។ មគ្គរញ្ញេបីតិ មគ្គបិ អរញ្ញេបិ។ តាធិសេតិ “ភិក្ខុហិ គហិតំ ភរិស្សតិ” តិ អាសង្កតព្ពដ្ឋានេ។ បតិរូបំ ករិយតិ តិ មគ្គ វា អរញ្ញោ វា តាធិសំ ភណ្ឌំ បស្សិត្វា មគ្គា ធិក្កម្ម និសីទិតព្ពំ, សាមិកេសុ អាគតេសុ តំ ហំ អាចិ ក្ខិតព្ពំ។ សចេ សាមិកេ ន បស្សតិ, រតនសម្មតំ បំសុកូលំ គហេតព្ពំ។ រតនញោ ហោតិ, តុណ្ហិភូតេន គន្ធព្ពន្តិ អត្ថោ។ អយំ មគ្គារញ្ញកេសុ បដិបត្តិ។ វិហារាវសថានំ បន អន្តោ តាធិសំ ទិស្វា ភណ្ឌកំ មុញ្ជិត្វា “ឯត្ថ ឯត្ថកា កហាបណា” តិ អាធិនា នយេន រូបេន វា លញ្ញនាយ វា បិលោតិកាយ វា សញ្ញាណំ កត្វា និក្ខិបិតព្ពំ, តតោ បក្កមន្តេន បតិរូបានំ ភិក្ខុនំ អាចិ ក្ខិតព្ពំ។ ឧត្តហរិទិច្ឆយោ។

ឧត្តហរិទ្ទេសវណ្ណានា និដ្ឋិតា។

៣៨. កុលទូសននិទ្ទេសវណ្ណានា

២៩៧. “កុលានិ ទូសេតិ បុប្ផេន វា ជលេន វា ចុណ្ណេន វា មត្តិកាយ វា ទន្តកដ្ឋេន វា វេជ្ជុយា វា វេជ្ជិកាយ វា ជជ្ជុបេសនិយេន វា” តិ (ចារា. ៤៣៧) វុត្តត្តា តាធិ អដ្ឋវត្ថុនិ ទស្សេតុំ “បុប្ផ” តិ អាធិមាហា។ ឥមាយ មិច្ឆាបដិបត្តិយា

កុលានំ អញ្ជេសុ សីលវន្តេសុ បសាទំ ទូសេតិ វិនាសេតីតិ កុលទូសនំ ទុក្ខជំ
អាបន្នតិ។ តំ បន អត្ថនោ សន្តកេ ច បរសន្តកេ ច វេទិតតំ។

២៩៨. ឥនានិ ឥមេសុ វត្ថុសុ ន កេវលំ កុលទូសនទុក្ខជមេវ អាបន្នតិ,
បុល្លច្ចយាធិនិបិ អាបន្នតីតិ ទស្សេតុំ “បុល្លច្ចយ” ត្ថិអាទិមាហ។ សង្ឃំ កំ គរុកណ្ណំ
ឥស្សរេន ទេន្តស្ស បុល្លច្ចយត្ថិ សម្ពន្ធោ។ សេនាសនត្ថាយ និយមិតំ បន បុច្ឆាទិ
គរុកណ្ណំ ហោតិ។ សង្ឃស្ស វា អញ្ញស្ស វា សន្តកំ យេយ្យចិត្តេន ទេន្តស្ស
ទុក្ខជាធិនិ ហោន្តីតិ ចាបសេសោ, តស្ស កណ្ណាស្ស អក្សរសេន
ទុក្ខជបុល្លច្ចយចារាជិកានិ ហោន្តីតិ អត្ថោ។

២៩៩-៣០០. សព្វថាតិ (ចារា. អដ្ឋ. ២.៤៣០)

កប្បិយវោហារអកប្បិយវោហារបរិយាយឱកាសនិមិត្តកម្មាធិហំ ន វន្តតីតិ
អត្ថោ។ វតីអាធិនិ កត្វា ជត្តិតុញ្ច។ អត្ថនោ បរិភោគត្ថន្តិ ផលបរិភោគត្ថំ។
រោបនាធិនិ រោចាបនាធិនិ។ អាទិ-សន្តេន សិញ្ញាបនឱចិនាបនាធិនិ គហិតានិ។
កុទ្ធាលខណ្ឌិតិវាសិជរសុឧកកាជនាធិនិ អាហរិត្វា សមីបេ បឋមវសេន
និមិត្តតោ ច កុទ្ធាលខណ្ឌិត្តាធិនិ ច មាលាវន្តេ ច គហិត្វា បិតេ
“សាមណេរាទយោ ទិស្វា ‘យេវេ កាវាបេតុកាមោ’តិ អាគន្ធា ករោន្តី”តិ
សញ្ញាយ ឱកាសតោ ច “ឥមំ វុក្ខំ ជាន, ឥមំ អាវាជំ
ជាតា”តិអាទិកប្បិយវោហារតោ ច “បណ្ឌិតេន មាលាវន្តាទយោ
រោចាបេតត្វា, ន ចិរស្សេវ ឧបកាវាយ សំវត្ថន្តី”តិអាទិបរិយាយតោ ច
រោបនាធិនិលត្តវេតិ សម្ពន្ធោ។

៣០១-២. ឥនានិ អដ្ឋេសុ វត្ថុសុ អវសេសានិ ទ្វេ វត្ថុនិ ទស្សេតុំ “វុត្តាវ វេជ្ជិកា
ជង្គុយេសនេ”តិ វុត្តំ។ តត្ថ វេជ្ជិកា បុព្វេ វុត្តាវ, ឥនានិ ជង្គុយេសនាធិវិនិច្ឆយំ
វត្តាមីតិ អត្ថោ។ បិតរោតិ (ចារា. អដ្ឋ. ២.៤៣៦-៤៣៧) មាតាបិតរោ។ កណ្ណត្ថិ

បញ្ចេញបេក្ខ។ ភិក្ខុស្ស សកំ វេយ្យាវច្ឆករញ្ចាតិ ឯតេ ឋបេត្វា
កសិវាលិដ្ឋាទិគិហិកម្មេសុ ទូតសាសនំ ហរណេ ទុក្ខជន្និ អត្ថោ។ បឋមំ
សាសនំ អគ្គហេត្វា បុន តំ ទិស្វា វា តស្ស សន្តិកំ គន្ធា វា វេទតោបិ
ទុក្ខជមេវាតិ អត្ថោ។ សាសនំ អគ្គហេត្វា អាគតានំ បន “ភន្តេ, តស្មី គាមេ
ឥត្តន្ទាមស្ស កា បវត្ថី” តិ បុច្ឆិយមាណេ កថេតុំ វជ្ជតិ។ បុច្ឆិតបញ្ញោ ទោសោ
នត្ថិ។

៣០៣. ឯវំ កុលទ្ធីសនេន ឧប្បន្នបច្ចយា។ “បញ្ចន្នម្បី” តិ វុត្តត្វា
អនុបសម្បន្នេន កតម្បី ឯទិសំ ន វជ្ជតិ ឯវ មិច្ឆាជីវត្តា។ អាតុមាវត្ថុ (មហាវ.
៣០៣) ចេត្ត និទស្សនំ។ កីរិយាតិ ចេ, តំ ទស្សេតុំ “អភូតារោចនារូប-
សព្វោហារុគ្គហាទិសា” តិ វុត្តំ។ តត្ថ ឧគ្គហាទិសាតិ ឯតេហិ
ឧប្បន្នបច្ចយសទិសាតិ អត្ថោ។

៣០៤. ឥទានិ បុច្ឆាទិនិ កេសំ ទាតុំ វជ្ជន្តិ, កេសំ ទាតុំ ន វជ្ជន្តីតិ តំ ទស្សេតុំ
“ហារាបេត្វា” តិ អាទិមាហា។ បិទ្ធុនំ (ចារា. អដ្ឋ. ២.៤៣៦-៤៣៧) ទាតុំ លព្ពតីតិ
សម្ពន្ធា។ សេសញ្ញាតីនំ បត្តានំ ឯវ។ លិដ្ឋន្តិ សិវលិដ្ឋំ។

៣០៥. តថា ជលន្តិ ជលម្បី មាតាបិទ្ធុនំ ហរិទ្វាបិ ហារាបេត្វាបិ ទាតុំ
លព្ពតីតិ អត្ថោ។ ន កេវលំ មាតាបិទ្ធុនំយេវ, អញ្ញោសម្បី ទាតុំ លព្ពតីតិ
ទស្សេតុំ “គិលានាន” តិ អាទិមាហា។ សបរសន្តកន្តិ ឯត្ថ បរោតិ អត្តនោ
វិស្សាសញ្ញាតកោ ឯវ អធិប្បតោ។

៣០៦. ភាជេន្តេតិ សង្ឃស្ស ជលបុប្ផម្ហិ ភាជិយមាណេ សម្មតេន ធម្មេន្តិ
សម្ពន្ធា។ ឥតវេន អសម្មតេន អបលោកេត្វា ទាតព្ពន្តិ អត្ថោ។

៣០៧. បរិច្ឆ័ទ្ធាតិ អាគតានំ នាតព្ពន្ធិ ដលវសេន វា រុក្ខវសេន វា
បរិច្ឆ័ទ្ធាតិ អត្ថោ។ ឥតរស្សាតិ ឥស្សរាទិកស្ស។ កតិកំ វត្ថាតិ “ឥមស្មី រុក្ខ
ឯត្ថកានិ ដលានិ លព្ពន្ធិ”តិ ឯវំ វត្ថា។

៣០៨. សេសេតិ មត្តិកាទន្តកជ្ជវេទ្យម្ហិ (ចារា. អដ្ឋ. ២.៤៣៦-៤៣៧)។
យថាវុត្ថនយោ ឯវាតិ ឯត្ថ អត្ថនោ ច បរស្ស ច សន្តកំ កុលសង្កហត្ថាយ
ទទតោ ទុក្ខជន្តិអាទិនា ហោជ្ជា វុត្ថនយេនេវ វិនិច្ឆយោ វេទិតព្ពោតិ អត្ថោ។
បណ្ណាម្បីតិ កិញ្ចាបិ ចាឡិយំ បណ្ណានានំ ន វុត្ថំ, តថាបិ កុលទូសនេ
បវេសយេតិ អត្ថោ។ កុលទូសនវិនិច្ឆយោ។

កុលទូសននិទ្ទេសវណ្ណានា និដ្ឋិតា។

៣៩. វស្សបនាយិកានិទ្ទេសវណ្ណានា

៣០៩-៣១០. ឥនានិ វស្សបគមនំ ទស្សេតុ “បុរិមិកា”តិអាទិមាហា។ តត្ថ
បុរិមិកា បដ្ឋិមិកា (មហាវ. ១៨៤; មហាវ. អដ្ឋ. ១៨៥) ចេតិ ទ្វេ
វស្សបនាយិកាតិ អត្ថោ។ អាលយបរិក្កាហោ វា វចីភេនោ វា
វស្សបនាយិកាតិ ចាបសេសោ។ ឥនានិ វត្ថព្ពំ សន្ធាយ “ឯទិសោ”តិ វុត្ថំ។ “ឥធ
វស្សំ វសិស្សមី”តិ ចិត្តប្បាទេត្ថ អាលយោ (មហាវ. អដ្ឋ. ២០៣)។
អាលយបរិក្កាហោ បន វេជេ វា សត្តេ វា នាវាយ វា វស្សំ ឧបគន្ធកាមស្ស តត្ថ
សេនាសនំ អលភន្តស្ស លព្ពតិ, សត្តាធិសុ បន វស្សំ ឧបគន្ធនំ ន វដ្ឋតីតិ កត្វា។
យទិ សត្តាធិសុ កវាជពន្ធិ សេនាសនំ លព្ពតិ, តត្ថ ឧបគន្ធព្ពំ។ ឧបគន្ធន្តេន ច
“ឥធ វស្សំ ឧបេមី”តិ តិក្ខុត្ថំ វត្ថព្ពំ។ វិហារេ បន វចីភេនោ វា កាតព្ពោ។ សចេ
“ឥធ វស្សំ វសិស្សមី”តិ អាលយោ អត្ថិ, អសតិយា បន វស្សំ ន ឧបេតិ,
និទ្ទវស្សោ ន ហោតិ, បវាវេតុញ្ច លភតិ ឯវ។

៣១១. នៅបេតុកាមា អាវាសំ, តទហូតិក្កមេយ្យ វាតិ ចាបេ (មហាវ. ១៨៦) អតិក្កមន្តស្ស អាវាសំ តទហូ វស្សបនាយិកាតិបិ អត្ថោ។ អាវាសំ អតិក្កមេយ្យ វាតិ សម្ពុទ្ធោ។ ជានំ វានុបគច្ឆតោតិ ឯត្ថ វិហារេ និសីទិត្វាបិ អនុបគច្ឆតោ ទុក្កជាបត្តិ ហោតីតិ អធិប្បាយោ។

៣១២. ជិន្នវស្សោ (វជិរ. ជី. មហាវគ្គ ២០៨) វា កេនចិ អន្តរាយេន បឋមំ អនុបគតោ (មហាវ. ១៨៥-១៨៦) វា ទុតិយំ ឧបគច្ឆេយ្យាតិ សម្ពុទ្ធោ។ តេមាសន្តិ បុរិមំ វា តេមាសំ បច្ឆិមំ វា តេមាសំ។ “ន ភិក្ខុវេ វស្សំ ឧបគច្ឆា បុរិមំ វា បច្ឆិមំ វា តេមាសំ អវសិត្វា ចារិកា បក្កមិតព្ពា។ យោ បក្កមេយ្យ, អាបត្តិ ទុក្កជស្សា”តិ (មហាវ. ១៨៥) ហិ វុត្ថំ។

៣១៣-៥. “អនុជានាមិ, ភិក្ខុវេ, សត្តន្តំ សត្តាហករណីយេន អប្បហិតេបិ គន្ធី, បកេវ បហិតេ, ‘ភិក្ខុស្ស ភិក្ខុនិយា សិក្ខុមាណាយ សាមណោស្ស សាមណេរិយា មាតុយា ច បិតុស្ស ច, គិលានភត្តំ វា បរិយេសិស្សមិ, គិលានុបជ្ជាកភត្តំ វា បរិយេសិស្សមិ, គិលានភេសន្តំ វា បរិយេសិស្សមិ, បុច្ឆិស្សមិ វា ឧបជ្ឈហិស្សមិ វា’តិ សត្តាហំ សន្និវត្តោ កាតព្វោ”តិ (មហាវ. ១៨៨) វុត្ថត្ថា “មាតាបិតុនមត្តាយ...បេ... ឧបជ្ឈិស្ស”ន្តិ វុត្ថំ។ តត្ថាយំ សន្នេហោ - “មាតាជីនំ គិលានភត្តំ វា តទុបជ្ជាកភត្តំ វា គិលានានំ ឱសធំ វា ឯសិស្សំ បរិយេសិស្ស”ន្តិ វា “តេ គិលានេ គច្ឆា បុច្ឆិស្សមី”តិ វា “ឧបជ្ឈិស្ស”ន្តិ វា បហិតេបិ អប្បហិតេបិ សត្តាហកិច្ចេន គន្ធីលភតិ។

ឥនានិ សហធម្មិកេ ឯវ សន្ធាយ “អនភិរត”ន្តិអាទិ វុត្ថំ។ “វិសភាគរូបំ ទិស្វា អនភិរតិ, តតោ វុបកាសិស្សំ, តំ គហេត្វា អញ្ញត្ថ គមិស្ស”ន្តិ អធិប្បាយេន គន្ធម្មិ លព្ពតីតិ អត្ថោ។ កុក្កុច្ឆំ វិនោទនព្វា ទិដ្ឋិវិវេចនព្វា អហំ វា ករេយ្យំ អញ្ជេហិ វា កាវេយ្យន្តិ សម្ពុទ្ធោ។ បរិវាសមានត្ថអាទិហិ វុជ្ជានំ វា គរុកា។ អាទិ-

សន្តោស សង្ឃេស សង្ឃេស កម្ពុ កតំ ហោតិ, តស្ស បដិប្បស្សន្តិយា
អនុស្សាវនករណាធិសុ ឧស្សុក្កំ ករេយ្យន្តិ គន្ធុលព្ពតីតិ អត្ថោ។
សត្តាហកិច្ចនាតិ សត្តាហករណីយេន។

៣០៦. ធម្មសវនត្ថំ និមន្តិតោ ឯវំ វជេតិ អត្ថោ។ គរូ នាម អាចរិយុបជ្ឈាយា,
តេហិ ភណ្ឌាធាវនកិច្ចេន បហិតស្ស គន្ធុវដ្ឋតីតិ អត្ថោ។

៣០៧. ន ភណ្ឌាធាវន...បេ... ធម្មសវនតិ ឯត្ថ (មហាវ. អដ្ឋ. ១៩៩) ឯតេសុបិ
ន វជេតិ សម្ពុត្តោ។ លព្ពន្ធិ ឯត្ថ “អដ្ឋោ អាគមិស្ស”ន្តិ អន្ធកោ យទិ ន
ចាបុណោយ្យ, លព្ពន្ធិ សម្ពុត្តោ។ កី វុត្ថំ ហោតិ? “អដ្ឋោ អាគមិស្សមី”តិ
សាមន្តវិហារំ គន្ធា បុន អាគច្ឆន្តស្ស អន្តរាមគ្គេ សង្ឃេ អរុណុដ្ឋានំ ហោតិ,
វស្សច្នេនោបិ ន ហោតិ, វត្តិច្នេនេន ទុក្ខជម្ងំ នាបជ្ជតីតិ វុត្ថំ ហោតិ។

៣០៨. សេសញ្ញាតិហិតិ ភាតុភគិនីអាធិហិ។ ភិក្ខុនិស្សិតកេន ច
បហិតេតិ សម្ពុត្តោ។ និទ្ទិសិត្វាតិ “អាគច្ឆន្តុ ភទន្តា, ឥច្ឆាមិ ទានញ្ច ទាតុំ ធម្មញ្ញ
សោតុំ ភិក្ខុញ្ញ បស្សិតុ”ន្តិ អាធិនា យំ កិញ្ចំ និទ្ទិសិត្វាវ បេសិតេ គន្ធុវដ្ឋតិ។
កេវលំ “អាគច្ឆន្តុ ភិក្ខុ, ឥច្ឆាមិ ភិក្ខុនំ អាគមន”ន្តិ ឯវំ អនិទ្ទិសិត្វា វុត្ថេ គន្ធុន
លព្ពតីតិ អត្ថោ។

៣០៩. អន្តរាយេ សតត្ថនោតិ ធម្មវិធសុ អន្តរាយេសុ ឯកស្មិម្បិ អន្តរាយេ
អត្ថនោ សតីតិ អត្ថោ។ សង្ឃសាមគ្គិយា វា វស្សច្នេនេ អនាបត្តីតិ អត្ថោ។
វុត្ថញ្ញោតំ “ឥធម បន, ភិក្ខុវេ, វស្សបកតោ ភិក្ខុ បស្សិតិ សម្ពហុលេ ភិក្ខុ
សង្ឃភេទាយ បរក្កមន្តោ។ តត្រេ ចេ ភិក្ខុនោ ឯវំ ហោតិ, ‘គរុកោ ខោ
សង្ឃភេទោ វុត្ថោ ភកវតា។ មា មយិ សម្មាសម្ពុទ្ធិតេ សង្ឃា ភិដ្ឋី’តិ បក្កមិតត្ថំ,

អនាមត្តិ វស្សន្តរស្សា"តិ (មហាវ. ២០២)។ ឯវំ ជិន្នវស្សា នោ បវារយេតិ
អត្ថោ។

៣២០. វុត្តស្ស សុសិរេតិ ឯត្ថ (មហាវ. ២០៤; មហាវ. អដ្ឋ. ២០៣) បន សុទ្ធ
វុត្តសុសិរេ ឯវំ ន វដ្តតិ, មហាវស្ស បន សុសិរស្ស អត្ថោ បន វដ្តនំ កុដិកំ
កត្វា បរិសនទ្ធាវំ យោជេត្វា ឧបគន្ធិ វដ្តតិ។ វុត្តស្ស វិជបេតិ ឯត្ថាបិ
សុទ្ធវិជបមត្ថេ ន វដ្តតិ, មហាវិជបេ បន អដ្ឋកំ ពន្ធិត្វា វុត្តនយេន កុដិកំ កត្វា
ឧបគន្ធិ វដ្តតិ។ ធរកុដិ នាម ចាសាលាកុដិកន្តិ វនន្តិ។ តីសុ បស្សេសុ
ចាសាលោ ឧស្សាបេត្វា ឧបរិ ចាសាលោន បដិច្ចដ្ឋា។

៣២១. នាវាទីសុ បន ឧបគតោ បវារេតុញ្ច លព្ពតីតិ សម្ពន្ធោ។
វស្សបនាយិ កវិនិច្ឆយោ។

វស្សបនាយិ កនិទ្ទេសវណ្ណានា និដ្ឋិតា។

៤០. អវេកខ្ចីយនិទ្ទេសវណ្ណានា

៣២២-៤. អារាមារាមវត្ថុនីតិ ឯត្ថ (ចូឡវ. ៣២១; ចូឡវ. អដ្ឋ. ៣២១) អារាមោ
នាម បុច្ឆារាមោ វា ជលារាមោ វា។ មញ្ជោ បីបំ ភិសិ ពិញ្ញោហនាទិសយនាសនំ។
លោហកុម្ភីអាធយោ កាឡលោហតម្ភលោហាទិមយា។ ភាលាកោ
ឧទកចាដិ។ បញ្ចេតេ អវិភាជិយាតិ ភាជេត្វា ន គហេតញ្ច, គហិតាបិ
សង្ឃសន្តកា ឯវាតិ អត្ថោ។ ឯត្ថ បន អារាមោ អារាមវត្ថុតិ បឋមំ, វិហារោ
វិហារវត្ថុតិ ទុតិយំ, មញ្ជោ បីបំ ភិសិ ពិញ្ញោហនន្តិ តតិយំ, លោហកុម្ភី...បេ....
និខាននន្តិ ចតុត្ថំ, វល្លិ...បេ.... ធារុកណ្ណំ មត្តិ កកណ្ណាន្តិ បញ្ចមន្តិ ឯវំ ឥមាទិ
រាសិវសេន បញ្ច ហោន្តិ, សរុបវសេន អនេកានិ ហោន្តិ។ ហោន្តិ ចេត្ថ -

“ធ្វើសង្គ្រាមនិរទេ ហោត្តិ, តតិយំ ចតុសង្កហំ;

ចតុត្ថំ នវកោដ្ឋាសំ, បញ្ចមំ អដ្ឋភេទន” ត្ថិ។ (ចូឡវ. អដ្ឋ. ៣២០);

៣២៥. “បញ្ចមាទិ, ភិក្ខុវេ, អវិស្សន្ធិយានិ នវិស្សន្ធព្រាតញ្ចានិ សង្ឃន វា
គណេន វា បុគ្គលេន វា, វិស្សន្ធិតានិបិ អវិស្សន្ធិតានិ ហោត្តិ។ យោវិស្សន្ធិយ្យ,
អាបត្តិ បុល្លច្ចយស្ស” តិ (ចូឡវ. ៣២០) វុត្តត្តា “ភាទិតាបិ អភាទិតា” តិ វុត្តំ។
ឯតេតិ វុត្តប្បកាវា បញ្ចមិ “គរុកណ្ណានី” តិ ច “អវិស្សន្ធិយានី” តិ ច ច-សន្នេន
“អវេកង្ខិយានី” តិ ច វុច្ឆន្តិ តិ អត្ថោ។

៣២៦-៨. ឥទានិ បុរិមេសុ តីសុ វាសីសុ សព្វស្ស គរុកណ្ណាត្ថា តេ
អនាមសិទ្ធា បដ្ឋិមេសុ ធ្វីសុ វាសីសុ ឯកច្ឆស្ស អគរុកណ្ណាស្សបិ អត្ថិតាយ តំ
ទស្សេតុំ អារកន្តោបិ តេសុ ធ្វីសុ ពហុវិសយំ បឋមំ ទស្សេតុំ
“វល្លិឡពាហុមត្ថាបិ” តិ អាទិមាហាតិ ញាតត្ថំ។ តស្សយំ សង្ខេទោ (ចូឡវ. អដ្ឋ.
៣២០) - វល្លិ អឡពាហុមត្ថាបិ វេឡុ អដ្ឋង្គលាយតោបិ តិណាទិ មុដ្ឋិមត្ថម្បី តិ
ឯត្ថ អាទិ-សន្នេន មុញ្ញបព្ពជំ សង្គណ្ហាតិ, បណ្ណំ ឯកម្បី មត្តិកា ចាកតា វា
បញ្ចវណ្ណា វា សុឆាកង្កដ្ឋអាទិកាតិ អាទិ-សន្នេន សង្កុលសជាតិហិដ្ឋុលកាទិ វា
តាលបក្កប្បមាណាបិ យេហិ កេហិចិ សង្ឃស្ស ទិន្នា វា សង្ឃិកេ
តិណាខេត្តាទិម្ហិ ជាតា វា វត្តិកតោបិ តភូមិភាគេ ឧប្បន្នា តត្ថជាតកា វា
សង្ឃិកា វត្តិកា ឯវ អភាទិយាតិ អត្ថោ។

ឥទានិ យេ ចេត្ត ភាទិតញ្ចា, តេ ទស្សេតុំ “និដ្ឋិតេ” តិ អាទិមាហា, សង្ឃស្ស វា
ចេតិយស្ស វា កម្មេ និដ្ឋិតេ ភាទិយាតិ អធិប្បាយោ។ ឯត្ថ បន យំ កិញ្ចិ
វល្លិវេឡុ តិណាបណ្ណាមត្តិកាទិ សង្ឃស្ស ទិន្នំ វា សង្ឃិកេ តិណាខេត្តាទិម្ហិ
ជាតកំ វា វត្តិកតោបិ តំ គរុកណ្ណំ, តំ សង្ឃកម្មេ ច ចេតិយកម្មេ ច និដ្ឋិតេ
អវសេសំ បុគ្គលិកកម្មេបិ ធាតុំ វដ្តតិ, អគរុកណ្ណាត្ថា ភាទិតុម្បី លព្ពតិ។

សេនាសនត្ថាយ រក្ខិតគោបិតមេវ គរុកណ្ណំ ហោតិ, ន ឥតរំ។ សីហឡដីបេ
តុម្ពលសោមវិហារេ សង្ឃស្ស ចាកវត្តម្យី តាលបណ្ណំវិក្កិណីត្វា ករិយតិ។
កស្មា? ន ហិ តត្ថ បណ្ណេន អត្ថោ អត្ថិ, សព្វេបិ ឥដ្ឋកច្ឆន្ទា ចាសាទាទយោតិ។
ឯវំ អញ្ញត្ថាបិ ករិយតិ ឯវាតិ វទន្តិ។

៣២៩. ឥនាទិ លោហកណ្ណាទីសុ ឯកន្តភាជេតព្ភកណ្ណំ ទស្សេតុំ
“បត្តាទី”តិអាទិមាហា។ ឯត្ថ (ចូឡវ. អដ្ឋ. ២២១) បទ អាទិ-សន្ទេន
លោហថាលកតម្ព កុណ្ឌិកា កជ្ជ្ជ សរក អញ្ញនិ
អញ្ញនិសលាកាកណ្ណាមលហរណីសូចិសណ្ណាសកត្តរយដ្ឋិអាទិនិ
គហិតានេវ។ តថាតិ ភាជិយមេវាតិ អត្ថោ។ វិប្បកតញ្ច អវិប្បកតញ្ច។
ចាទកណ្ណាកន្តិ មគធនាឡិយា បញ្ចនាឡិយា គណ្ណានំ។

៣៣១-២. អនុញ្ញាតវាសិ យំ សក្កា សិចាជិកាយ បក្ខិបិត្វា បរិហរិតុន្តិ
វុត្តា។ តច្ឆិតានិដ្ឋិតន្តិវិប្បកតំ។ យទិ តច្ឆិតំ, គរុកណ្ណាមេវ។ ទន្តំ បទ អតច្ឆិតញ្ច
អនិដ្ឋិតញ្ច ភាជិយមេវ។ អនិដ្ឋិតំ មញ្ចចាទាទិកំ គរុកណ្ណំ។ ឥនាទិ មត្តិកកណ្ណំ
ទស្សេតុំ “ភិក្ខុបករណោ”តិអាទិមាហា។ បត្តថាលកកុណ្ឌិកាទិភិក្ខុបករណោ
ច។ ចាទយដកោតិ ចាទកណ្ណានកោ យដកោ ច មត្តិកាមយោ ភាជិយោ
ភាជេតព្ភាតិ អត្ថោ។ សង្ឃថាលកម្យី ភាជិយមេវ។

៣៣៣-២. មិគធម្មាទិកំ កប្បិយចម្ពំ ភាជិយំ, សីហចម្មាទិកំ អកប្បិយចម្ពំ
គរុកណ្ណំ។ តំ បទ ភូមត្តរណំ កាតុំ វុដ្ឋតិ។ ឯឡចម្ពំ បទ បច្ឆត្តរណាគតិកត្តា
គរុកណ្ណំ ហោតិ។ ឥនាទិ ឥមាទិ បទ បញ្ច ជីវរិបិណ្ឌាចាតភេសជ្ជានំ អត្ថាយ
បរិវត្តេតុំ ន វុដ្ឋតិ, គរុកណ្ណេន បទ គរុកណ្ណាញ្ច ថាវរញ្ច ថាវរេន ថាវរមេវ
បរិវត្តេត្វា បរិភូញ្ចិតញ្ញនីតិ ទស្សេតុំ “គរុនា”តិអាទិមាហា។ តត្ថ (ចូឡវ. អដ្ឋ.
៣២១) គរុនាតិ គរុកណ្ណេន គរុកណ្ណាញ្ច ថាវរញ្ច បរិវត្តេយ្យាតិ សម្ពុន្នោ។

ថាវេន ច ថាវមេវ បរិវត្តយ្យ, ន គរុកណ្ណាន្តិ អធិប្បាយោ។ បញ្ចសុ
កោដ្ឋាសេសុ បច្ឆិមត្ថយំ គរុកណ្ណំ, បុរិមទ្វយំ ថាវវន្តិ វេទិតតំ។ តថា កត្វា ច
ភុញ្ញត្ថតិ វេ បរិវត្តត្វា តតោ អាកតំ កប្បិយកណ្ណំ បរិភុញ្ញត្ថតិ អត្ថោ។ កដំ
ញាយតីតិ ចេ? វុត្តញ្ញតំ បរិវារ-

“អវិស្សន្ទិយំ អវេកន្ទិយំ, បញ្ច វុត្តា មហេសីនា;
វិស្សន្ទន្ទស្ស បរិភុញ្ញន្ទស្ស អនាបត្តិ,
បញ្ញា មេសា កុសលេហិ ជិន្និតា” តិ។ (បរិ. ៤៧៩);

ឯត្ថ បន គរុកណ្ណាន គរុកណ្ណញ្ច ថាវវញ្ច ថាវវេន ថាវវមេវ បរិវត្តនវិធី
សន្ធាយ “វិស្សន្ទន្ទស្ស អនាបត្តិ” តិ វុត្តំ។ បុន តតោ និព្ពត្តញ្ច ចតុបច្ចយំ
បរិភុញ្ញតុំ លព្ពតីតិ ធិបេតុំ “បរិភុញ្ញន្ទស្ស អនាបត្តិ” តិ វុត្តំ។ អយំ ឥមិស្សា
តាថាយ អធិប្បាយោ។ សេសន្តិ (ចូឡវ. អដ្ឋ. ៣២១) អាមាមាធិ អភាជិយន្តិ
អត្ថោ។ អវេកន្ទិយវិនិច្ឆយោ។

អវេកន្ទិយនិទ្ទេសវណ្ណានា និដ្ឋិតា។

៤១. បកិណ្ណកនិទ្ទេសវណ្ណានា

៣៣៥-៦. សទ្ធារពន្ធនេ ហំនេ... បេ.... សយន្តោ ទុក្ខជំ ផុសេតិ វេវរូបេ ហំនេ
ធិវា សយន្តេនាតិ សម្ពុន្នោ។ សទ្ធារពន្ធនេ (ចារា. ៧៧; ចារា. អដ្ឋ. ១.៧៧) បន
ហំនេ យេន កេនចិ បរិក្ខិត្ត អញ្ញោកាសេបិ វុត្តមូលេបិ អន្តមសោ ឥមិនា
លក្ខណេន យុត្ត អាកាសង្គ្គេនាបិ សយន្តេន ទ្វារំ ពន្ធិតព្ពមេវ។ វិញ្ញន្តិ
បុរិសេតិ ភិក្ខុម្ហំ វា សាមណេវ វា អន្តមសោ ឧចាសកអារាមិកេសុបិ
អញ្ញាតវស្មី សតីតិ អត្ថោ។ “ឯស ជក្កិស្សតី” តិ អាកោតោ ចាបិ កប្បតីតិ
កេវលំ ភិក្ខុនំ វា មាតុកាមំ វា អាបុច្ឆិតុំ ន វដ្តតិ។ សវសេតិ អត្ថនោ វសេ,

អពហុសាធារណរដ្ឋានេតិ អត្ថោ។ តំវិនាការន្តិ តំ បុព្វេ វុត្តប្បការំ
ធូរថកនអាភោគករណសម្ពាតំ អាការំ វិនាតិ អត្ថោ។
អចិត្តកាបត្តិកិរិយាយំ សង្ខេបោ។

៣៣៧. រតនានិទិ មុត្តាទិនិសរិជរតនានិ។ ធម្មាន្តិ សត្តវិធំ ធម្មាំ។

៣៣៨. សិទ្ធតេលោធតេលេហីតិ ឯត្ថ (ចូឡវ. ២៤៦; ចូឡវ. អដ្ឋ. ២៤៦) បន
យោ មធុសិទ្ធតកតេលេន វា ឧទកមិស្សកតេលេន វា អញ្ជ្រូន កេនចិ វិការេន
វា កេសេ ឌីសណ្ឌោតិ, ទន្តមយាទីសុ យេន កេនចិ ជណេន វា កោច្ឆេន វា
ហាត្ថេន វា ជណកិច្ចំ ករោត្តោ អង្គលីហិ វា ឌីសណ្ឌោតិ, តស្ស ទុក្ខដំ ហោតីតិ
អត្ថោ។

៣៣៩. នេកចារុវណាតិ (ចូឡវ. ២៦៤) ន ឯកចារុវណា។ តុវដ្ឋយុន្តិ
និបដ្ឋេយ្យំ។ កី វុត្តំ ហោតិ? យទិ ឯកចារុវណា វា ឯកត្ថវណា វា ឯកមព្វោ វា
តុវដ្ឋេយ្យំ, ន វដ្ឋតិ, ទុក្ខដំ ហោតីតិ វុត្តំ ហោតិ។ ឯកម្ហិ (ចូឡវ. អដ្ឋ. ២៦៤) វា
ភាជនេ ន ភុព្វេយ្យន្តិ សម្ពន្ធោ។

៣៤០. ចតុវដ្តុលតោ (ចូឡវ. ២៨២; ចូឡវ. អដ្ឋ. ២៨២) ឧនំ ទន្តកដ្ឋំ ន
ខាធយ្យាតិ សម្ពន្ធោ។ អធិកដ្ឋដ្ឋុលន្តិ អដ្ឋដ្ឋុលតោ អធិកំ។ តថាតិ ន
ខាធយ្យាតិ អត្ថោ។ អកល្លកោ (ចូឡវ. ២៨៩) លសុណំ ន ខាធយ្យ។

៣៤១. ហីនេហិ (ថាថិ. ៣១ អាទយោ) វា ឧក្កដ្ឋេហិ វា ជាតិអាទីហិ ឯវ ឧក្កដ្ឋំ
វា ហីនំ វា “ចណ្ណាលោសី” តិអាទិនា នយេន ឧដ្ឋំ វា “សន្តិ វា ឥនេកច្ចេ ចណ្ណាលា,
វេនា, នេសាទា” តិអាទិនា នយេន អញ្ញាបនេសេន វា ឧបសម្បន្នំ វា
អនុបសម្បន្នំ វា អក្កោសាធិប្បាយំ វិនា កេវលំ ទវាធិប្បាយេន វេនេ, ទុក្ខាសិតន្តិ
អត្ថោ។

៣២២. នរោ វា កេសេ វា នាសលោមេ (ចូឡវ. ២៧៥) វា ទីយេ ន ធារយេតិ សម្ពុតោ។ “អនុជាតាមិ, ភិក្ខុវេ, មំសប្បមាលោន នរោ ធិន្ទិតុ” ត្ថិ (ចូឡវ. ២៧៤) ច “អនុជាតាមិ, ភិក្ខុវេ, ធុមាសិកំ វា ធុវុត្ថុលំ វា” តិ (ចូឡវ. ២២៦) ច វុត្ថុំ។ នលត្ថំ វិសតិមជ្ឈត្ថិ ឯត្ថ ឯកនឧម្មិ មជ្ឈំ កាតុំ ន វុត្ថតិ ឯវ។ “ន ភិក្ខុវេ វិសតិមជ្ឈំ កាវាបេតត្ថំ។ យោ កាវាបេយ្យ, អាបត្ថិ ធុក្កជស្ស (ចូឡវ. ២៧៤)។ អនុជាតាមិ, ភិក្ខុវេ, មលមត្តំ អបកឡិវតុ” ត្ថិ (ចូឡវ. ២៧៤) ហិ វុត្ថុំ។ តស្មា នឧតោ មលមត្តំ អបកឡិវតុំ វុត្ថតិ។ សម្ពាធលោមហារណាត្ថិ ឯត្ថ សម្ពាធលោម ឧកោ ឧបកច្ចកា មុត្តករណាញ។ “អនុជាតាមិ, ភិក្ខុវេ, អាពាធបច្ចយា សម្ពាធលោមំ សំហារាបេតុ” ត្ថិ (ចូឡវ. ២៧៥) ហិ វុត្ថុំ។

៣២៣. យថាវុឡុត្ថិ វុឡុបដិចាជិយា លទ្ធកំ។ ន ពាធយេតិ ន វាវេយ្យ។ សង្ឃទ្ធិជ្ជំវាតិ ឧចាសកាធិហិ យថាវុឡុ “អយ្យា បរិកុញ្ញត្ថ” តិ និស្សន្ទិវាវ ធិន្ទំ សេនាសនាធិ។ “ន ភិក្ខុវេ ឧទ្ទិស្សកតម្មិ យថាវុឡុ បដិពាហិតត្ថំ។ យោ បដិពាហេយ្យ, អាបត្ថិ ធុក្កជស្ស” តិ (ចូឡវ. ៣០៣) ហិ វុត្ថុំ។ អនោតចាធិហិ (ចូឡវ. អដ្ឋ. ៣២៤) វា អល្លចាធិហិ វា នក្កមេតិ សម្ពុតោ។ សុនោតចាធិកំ វាបីតិ នោតចាធិហេវ អក្កមិតត្ថជ្ជានំ។ តថេវាតិ នក្កមេយ្យ សឧចាហានោតិ អត្ថោ។ “ន ភិក្ខុវេ អនោតេហិ ចាធិហិ, អល្លេហិ ចាធិហិ, សឧចាហានេន សេនាសនំ អក្កមិតត្ថំ។ យោ អក្កមេយ្យ, អាបត្ថិ ធុក្កជស្ស” តិ (ចូឡវ. ៣២៤), ហិ វុត្ថុំ។ “អនុជាតាមិ, ភិក្ខុវេ, បច្ចត្ថវិច្ឆា និបដ្ឋិតុ” ត្ថិ (ចូឡវ. ៣២៤) វុត្ថត្តា បរិកណ្ឌាកតំ ភូមិ វា ភូមត្ថរណសេនាសនំ វា សង្ឃិកំ មញ្ញបិបំ វា អត្ថនោ សន្តកេន បច្ចត្ថរណេន បច្ចត្ថវិច្ឆាវ និបដ្ឋិតត្ថំ។

៣២៤. សង្ឃាជិយា ន បល្លតេតិ អធិដ្ឋិតជីវេន វិហារេ វា អន្តរយេ វា បល្លតិកា ន កាតញ្ញាតិ អត្ថោ។ បរិកម្មកតំ (ចូឡវ. អដ្ឋ. ៣២៤) ភិក្ខុអាធិ ន

អបស្ស័យេ។ “ន ភិក្ខុវេ បរិកម្មកតា ភិក្ខុ អបស្ស័តត្តា។ យោ អបស្ស័យ្យ,
អាបត្តិ ទុក្ខជស្ស” តិ (ចូឡវ. ៣២៤) ហិ វុត្ថំ។ តស្មា សេតភិក្ខុ វា ចិត្តកម្មកតា
វា ភិក្ខុ ន អបស្ស័យិតត្តា។ ន កេវលំ ភិក្ខុយេវ, បរិកម្មកតា
ធារកវាជវាតចានត្ថម្ភាធឯយោបិ ន អបស្ស័យិតត្តា។ ឯត្ថបិ លោមគណនាយ
ឯវ អាបត្តិយោ វេទិតត្តា។ សន្តេ ឧទកេ នោ ន អាចមេតិ (ចូឡវ. ៣៧៣; ចូឡវ.
អដ្ឋ. ៣៧៣) នោ ន អាចមេតុំ, ឧទកសុទ្ធិ អកាតុំ ន វដ្តតីតិ អត្ថោ។ សន្តេតិ
វចនេន អសន្តេ អនាបត្តិតិ ទីបេតិ។

៣២៥. អកប្បិយសមាទានេតិ ភិក្ខុំ វា សាមណោរាជិកេ
សេសសហធម្មិកេ វា អកប្បិយេ និយោជេន្តស្ស ទុក្ខជមេវ។ “ន ភិក្ខុវេ,
បព្ពជិតេន អកប្បិយេ សមាទបេតត្ថំ។ យោ សមាទបេយ្យ, អាបត្តិ
ទុក្ខជស្ស” តិ (មហាវ. ៣០៣) ហិ វុត្ថំ។ សភាគាយ (មហាវ. អដ្ឋ. ១៦៩)
អាបត្តិយា ទេសនាយាតិ អត្ថោ។ វត្ថុសភាគតា ឥធម៌ អធិប្បតា, ន
អាបត្តិសភាគតា។ “ន ភិក្ខុវេ សភាគា អាបត្តិ ទេសេតត្តា។ យោ ទេសេយ្យ,
អាបត្តិ ទុក្ខជស្ស” តិ (មហាវ. ១៦៩) ច “ន ភិក្ខុវេ សភាគា អាបត្តិ
បដិគ្គហេតត្តា។ យោ បដិគ្គល្ហោយ្យ, អាបត្តិ ទុក្ខជស្ស” តិ (មហាវ. ១៦៩) ច
វុត្ថំ។ វត្ថុសភាគំ អាបត្តិ អាវិ កាតុម្បិ ន វដ្តតិ, តេន វុត្ថំ “អាវិកម្មេ ច ទុក្ខជ” ត្ថិ។
“អហំ, អាវុសោ, ឥត្ថន្ទាមំ អាបត្តិ អាបដ្ឋិ, តំ ឥតោ វុដ្ឋហិត្វា បដិករិស្សាមី” តិ
អញ្ញាស្ស វចនំ អាវិកម្មំនាម។

៣២៦. ឥតរស្ស ត្វតិ អសុទ្ធិចិត្តស្ស។

៣២៧. ចោរិសន្តិ (ចូឡវ. អដ្ឋ. ២៨៤) បុរិសប្បមាណំ អភិរុហិតុំ វដ្តតីតិ
អត្ថោ។ “អនុជានាមិ, ភិក្ខុវេ, សតិ ករណីយេ ចោរិសំ វុត្ថំ អភិរុហិតុំ,
អាបទាសុ យាវទត្ថ” ត្ថិ (ចូឡវ. ២៨៤) ហិ វុត្ថំ។

៣២៨. បរិស្សាវនំ (ចូឡវ. ២៥៩; ចូឡវ. អដ្ឋ. ២៥៩) វិនា អឡយោជនំ
 គច្ឆន្តស្ស ទុក្ខជន្តិ សម្ពុត្តោ។ “អន្ទានគមនសមយោ នាម អឡយោជនំ
 គច្ឆិស្សមីតិ ភុញ្ញតត្ថ”ន្តិ (ចា. ២១៨) វុត្ថំ, តស្មា អឡយោជនមេវ អន្តិមំ
 អន្ទានន្តិ វេទិតត្ថំ។ ភិក្ខុនិយា ច មាតុគាមេន ច សិរិដានសិក្ខាបទេ
 “ឯកន្ទានមគ្គំ បដិបន្នេយ្យ, អន្តមសោ គាមន្តវម្មី”តិ (ចា. ១៨២, ៤១៣) ឯវំ
 វិសេសេត្វា វុត្ថត្ថា “កុក្កជសម្បតេ គាមេ គាមន្តវេ គាមន្តវេ អាបត្តិ
 ចា. ត្ថិយស្ស”តិ (ចា. ១៨៣, ៤១៤) វុត្ថំ, ន អន្ទានលក្ខណោ។ យទិ
 គាមន្តវបរិច្ឆេទេន អន្ទានំ វុច្ឆតិ, គណាកោជនសិក្ខាបទេបិ
 “អន្ទានគមនសមយោ នាម គាមន្តវម្មី គច្ឆិស្សមីតិ ភុញ្ញតត្ថ”ន្តិ វេទេយ្យ, ន ច
 វុត្ថំ។ តស្មា “ន ភិក្ខុវេ អបរិស្សាវនកេន អន្ទានោ បដិបន្និតត្ថោ។ យោ
 បដិបន្នេយ្យ, អាបត្តិ ទុក្ខជស្ស។ សចេ ន ហោតិ បរិស្សាវនំ វា ធម្មករណោ វា,
 សង្ឃាជិកល្លោបិ អធិដ្ឋាតត្ថោ ឥមីនា បរិស្សាវេត្វា បរិស្សាមី”តិ វុត្ថជ្ជានេបិ
 អឡយោជនវសេនេវ អន្ទានបរិច្ឆេទោ វេទិតត្ថោ។ អភយទិវិវាសីនំ បន
 “ទ្វិកាវុតវសេន អន្ទានបរិច្ឆេទោ”តិ ចា. ឡិយំ ឯវ អត្ថិ។ យាចមានស្សតិ
 យាចន្តស្ស។ “ន ច ភិក្ខុវេ អន្ទានប្បដិបន្នេន ភិក្ខុនា បរិស្សាវនំ យា. ចិយមា. នេន
 ន ធាតត្ថំ។ យោ ន ទេទេយ្យ, អាបត្តិ ទុក្ខជស្ស”តិ ហិ វុត្ថំ។

៣២៩. អញ្ញាត្រ អាពាធម្មប្បច្ចយា កណ្ណានាសាទិកេ សេសេន្តេ ទុក្ខជន្តិ
 សម្ពុត្តោ។ អាពាធសតិ អន្តរិកាទិ. ជិន្ទិតុំ វដ្តតិ។ អន្តរិកា. វា ពិជានិ វា ជិន្ទិតុំ
 ន វដ្តតិ ឯវ។ អត្ថយាតនេ ច ទុក្ខជន្តិ សម្ពុត្តោ។ “ន ច ភិក្ខុវេ អត្ថានំ យា. តេតត្ថំ។
 យោ យា. តេយ្យ, អាបត្តិ ទុក្ខជស្ស”តិ ហិ វុត្ថំ។

៣៣០. “ន ច ភិក្ខុវេ បដិភានចិត្តំ កា. រា. បេតត្ថំ ឥត្តិ. រូ. បកំ បុរិស. រូ. បកំ។ យោ
 កា. រា. បេយ្យ, អាបត្តិ ទុក្ខជស្ស។ អនុជានាមិ, ភិក្ខុវេ, មាលា. កម្មំ លតា. កម្មំ

មករទន្តកំ បញ្ចូបដឹក"ន្តិ (ចូឡូវ. ២៩៩) វុត្តត្ថា "ចិត្តចោត្តករូចានិ, ន ករេ ន
ច ការយេ"តិ វុត្តំ។ ភុញ្ញន្តន្តិ (ចូឡូវ. អដ្ឋ. ៣០៦) វិប្បកតភោជនំ។ "ន ភិក្ខុវេ
វិប្បកតភោជនោ ភិក្ខុ វុដ្ឋាបេតព្ពោ។ យោ វុដ្ឋាបេយ្យ, អាបត្តិ ទុក្ខជស្សា"តិ
(ចូឡូវ. ៣០៦) ហិ វុត្តំ។

៣៥០. យានានីតិ វយ្ហំ រថោ សកជំ សន្ទមាណិកាធិនិ គិលានស្ស អភិវុហិតុំ
កប្បន្តិ, សិរិកោ ច កប្បតិ។ ឯវំ សត្តត្ថ។ "អនុជាធាមិ, ភិក្ខុវេ, គិលានស្ស
យានំ, បុរិសយុត្តំ ហត្ថវដ្តកំ, សិរិកំ ចាជន្តិ"ន្តិ (មហាវ. ២៥៣) ហិ វុត្តំ។

៣៥២. ទវន្តិ កេឡី។ "ន ភិក្ខុវេ ពុទ្ធ�ំ វា ធម្មំ វា សង្ឃំ វា អារព្ព ទវោ កាតព្ពោ។
យោ ករេយ្យ, អាបត្តិ ទុក្ខជស្សា"តិ (ចាចិ. ៦២៧) ហិ វុត្តំ។ តស្មា "កី ពុទ្ធា
សីលកពុទ្ធា, ឧទាហុ បដិពុទ្ធា"តិ វា "កី ធម្មោ គោធម្មោ អជធម្មោ"តិ វា "កី
សង្ឃោ អជសង្ឃោ មិគសង្ឃោ"តិ វា ឯវមាធិនា នយេន យោ ទវំ ករោតិ, តស្ស
ទុក្ខជន្តិ វេទិតព្ពំ។ "តុម្ហាកំ ចីវរំ ទស្សម, បត្តំ ទស្សមា"តិ អាធិនា នយេន
សាមណោ វា ឧបសម្បន្តំ វា អញ្ញស្ស អន្តមសោ ទុស្សីលស្សបិ បរិសក្ខតំ
អត្តនោ ឧបដ្ឋាកករណាត្តំ ឧបលាឡនេ ទុក្ខជន្តិ អត្ថោ។ "ន ភិក្ខុវេ អញ្ញស្ស
បរិសា អបលាឡេតព្ពោ។ យោ អបលាឡេយ្យ, អាបត្តិ ទុក្ខជស្សា"តិ ហិ វុត្តំ។

៣៥៣. កាយំ (ចូឡូវ. ៤០០) វា ឡុំ វា និមិត្តំ វា វិវិក្ខា ភិក្ខុនីនំ ន ទស្សយេតិ
សម្ពន្ធា។ កទ្ធមុទកាធិនា តា ភិក្ខុនិយោ ន សិញ្ញេយ្យតិ អត្ថោ។ ន កេវលំ
កទ្ធមុទកាធិកេនេវ, វិប្បសន្នឧទករជនកទ្ធមាធិសុបិ យេន កេនចិ
ឡិសិញ្ញន្តស្ស ទុក្ខជមេវ។

៣៥៤. ពាលន្តិ ឯត្ថ ពាលោ នាម យោ ឡិវាទំ គហេត្វា
ចាតិមោក្ខទ្កេសកស្ស អាហេចត្វា ចាជិបទេ បច្ឆាហិតព្ពន្តិ ន ជាធាតិ។

គិលានោ នាម យោ ឡីវាទំ គហេត្វា ឧចាសថគ្គំ គន្ធា អាហោចតុញ្ច
បច្ឆាហិ តុញ្ច ន សក្កោតិ។ គមិយោ នាម យោ បដិទេសំ គន្ធកាមោ។

“ន ភិក្ខុវេ ឡីវាទោ ន គហេតញ្ចោ។ យោ ន គណ្ណោយ្យ, អាបត្តិ ទុក្ខជស្ស” តិ
(ប្បឡូវ. ៤០៤) ច “អនុជា នាមិ, ភិក្ខុវេ, វេបេត្វា ពាលំ, វេបេត្វា គិលានំ, វេបេត្វា
គមិកំ, អវសេសេហិ ឡីវាទំ គហេតុ” តិ (ប្បឡូវ. ៤០៤) ច “ន ភិក្ខុវេ ឡីវាទោ ន
បច្ឆាហិ តញ្ចោ។ យោ ន បច្ឆាហរេយ្យ, អាបត្តិ ទុក្ខជស្ស” តិ (ចា. ៤០៥) ច
វុត្តត្តា ភិក្ខុនិហិ តេរសិយំ វា ចាតុទ្ទសិយំ វា អាគន្ធា “អយំ ឧចាសថោ
ចាតុទ្ទសោ” តិ វា “បន្ទរសោ” តិ វា “កទា អយ្យ ឧចាសថោ” តិ វា បុច្ឆិតេ
“ចាតុទ្ទសោ” តិ វា “បន្ទរសោ” តិ វា “ស្វេ ភគិនិ ឧចាសថោ” តិ វា អាចិក្ខិតតំ។
តាហិ ភិក្ខុនិហិ ឧចាសថទិវសេ អាគន្ធា “ភិក្ខុនិសង្ឃោ អយ្យ ភិក្ខុសង្ឃស្ស
ចាទេ វន្តតិ, ឡីវាទូបសង្គមនញ្ច យាចតិ, លភតុ កិវ អយ្យ ភិក្ខុនិសង្ឃោ
ឡីវាទូបសង្គមន” តិ ឯវំ យាចិតតំ, តំ វចនំ បដិគ្គហេត្វា ឧចាសថគ្គ
ចាតិមោក្ខទ្ទេសកស្ស “ភិក្ខុនិសង្ឃោ, ភន្តេ, ភិក្ខុសង្ឃស្ស ចាទេ វន្តតិ,
ឡីវាទូបសង្គមនញ្ច យាចតិ, លភតុ កិវ, ភន្តេ, ភិក្ខុនិសង្ឃោ ឡីវាទូបសង្គមន” តិ
អាចិក្ខិតតំ។ ចាតិមោក្ខទ្ទេសកេនាបិ សចេ តត្ថ ភិក្ខុនោវាទកោ អត្ថិ,
“តត្ថន្ទាមោ ភិក្ខុ ភិក្ខុនោវាទកោ សម្មតោ, តំ ភិក្ខុនិសង្ឃោ ឧបសង្គមតូ” តិ
វុត្តតំ។ សចេ នត្ថិ, “កោ អាយស្មា ឧស្សហតិ ភិក្ខុនិយោ ឡីវទិតុ” តិ បុច្ឆិត្វា សចេ
អត្ថិ អជ្ឈហន្តេហិ សមន្ទាគតោ ភិក្ខុ, តំ តត្ថេវ សម្មន្ទិត្វា វុត្តនយេនេវ
ឡីវាទប្បដិគ្គាហកស្ស អាហោចតតំ។ យទិ នត្ថិ កោចិ ភិក្ខុ ភិក្ខុនោវាទកោ
សម្មតោ, “ចាសាទិកេន ភិក្ខុនិសង្ឃោ សម្មាទេតូ” តិ វុត្តតំ។ តេន ភិក្ខុនា
“សាធូ” តិ សម្បជិច្ឆិត្វា ចាជិបទេ ភិក្ខុនំ “នត្ថិ កោចិ ភិក្ខុ ភិក្ខុនោវាទកោ
សម្មតោ, ចាសាទិកេន ភិក្ខុនិសង្ឃោ សម្មាទេតូ” តិ វុត្តតំ។ តាហិបិ “សាធូ

អយ្យា”តិ សម្បជ្ជិតតំ។ ឥមិនា នយេន គណបុគ្គលេសុបិ វេទនកេនា
វេទិតញោ។

៣៥៥. លោកាយតំ (ចូឡវ. ២៨៦; ចូឡវ. អដ្ឋ. ២៨៦) នាម វិតណ្ណាសត្តំ។ “ន
ភិក្ខុវេ អាសិត្តកូបដានេ ភុញ្ញិតតំ។ យោ ភុញ្ញេយ្យ, អាបត្តិ ទុក្ខជស្សា”តិ
(ចូឡវ. ២៦៤) វុត្តត្តា “បេឡាយបិ ន ភុញ្ញេយ្យ”តិ វុត្តំ។

៣៥៦. គិហិចារុតំ ន ចារុបេយ្យ, គិហិនិវាសនំ ន និវាសេយ្យាតិ អត្ថោ។ “ន
ភិក្ខុវេ គិហិនិវត្តំ និវាសេតតំ ហត្ថិសោណ្ណកំ មជ្ឈវាឡកំ ចតុកណ្ណកំ
តាលវណ្ណកំ សតវលីកំ។ យោ និវាសេយ្យ, អាបត្តិ ទុក្ខជស្សា”តិ (ចូឡវ. ២៨០)
ហិ វុត្តំ។ បរិមណ្ឌលតោ អញ្ញាថា ចារុបនំ, សព្វមេតំ គិហិចារុតំ នាម។ តំ បន ន
ចារុបេតព្ពន្ធិ អត្ថោ។ សំវេល្លិយន្តិ ឯត្ថ កច្ចំ ពន្ធិត្វា ន និវាសេយ្យាតិ អត្ថោ។
នាយន្តិ (ចូឡវ. ២៨៣; ចូឡវ. អដ្ឋ. ២៨៣) អរញ្ញំ។ នាលិម្បយេយ្យាតិ សម្ពុដ្ឋោ។

៣៥៧. វឡិញ្ច ន បយោជយេ, នោញាតកេ នប្បវារិតេ ន យាចេតិ អត្ថោ។
អញ្ញស្សាតិ ឯត្ថ (ចូឡវ. ៤២០; ចូឡវ. អដ្ឋ. ៤២០) “តុម្ពេ បរិភុញ្ញថា”តិ
និយមេត្វា ទិន្នំ សហជម្មិកានម្បិ ធាតុំ ន វដ្តតិ។ អគ្គំ គហេត្វា វា កតិចាហំ
ភុត្វា វា បុន ទទេយ្យាតិ អត្ថោ។

៣៥៨. ឧទ្ទិស្ស យាចនេតិ ឯត្ថ (ចាចិ. អដ្ឋ. ៦៧៩) “អម្ពាភំ វិហារេ ឥត្តន្ទាមេន
ឥទញ្ចិទញ្ច កត”ន្តិ វា “ករិស្សន្តិ”តិ វា ឯវំ ឧទ្ទិស្ស រក្ខំ យាចនេតិ អត្ថោ។
ញាតាញាតា វាតិ ឯវំ “អម្ពេហិ យាចិយមាណ ឥមេសំ ទណ្ឌោស្សន្តិ”តិ តេសំ
ទណ្ឌិនំ ញាតា វា អញ្ញាតា វាតិ អត្ថោ។ តេហិ បន ទណ្ឌិតេ សោ ទណ្ឌោ ឧទ្ទិស្ស
យាចន្តានំ គិវាវ កណ្ឌោទេយ្យំ ហោតិ ឯវាតិ អត្ថោ។ “ឥមិនា ច ឥមិនា ច ឥទញ្ច

ឥឡូវ កត់, ឯត្ថកំ ទណ្ឌំ គណ្ណាថា"តិ សយំ ទណ្ឌាបនេ បន អស្ស ទណ្ឌាស្ស
អគ្គតេនេន ចារាជិកមុល្លច្ចយទុក្កជា ព្រាយ្យាតិ អត្ថោ។

៣៥៩. អនត្ថាយ អស្ស ចោរស្ស ភាសិតេតិ សម្ពន្ធោ។
រាជរាជមហាមត្តាធិហិ តស្ស ចោរស្ស ទណ្ឌំ គណ្ណាន្តេ អស្ស ភិក្ខុស្ស តត្ថកំ
គីវាតិ អត្ថោ។

៣៦០. វិយាសំ (ចា. ៨២៥-៨២៦) វា ឧទ្ធារំ វា សង្ការំ វា មុត្តំ វា ចាការកុដ្ឋានំ
ពហិ ធម្មេយ្យ, ទុក្កជន្តិ អត្ថោ។ វជ្ជញ្ញោ នាវលោកិយាតិ ឥមិនាវ
អវជ្ជញ្ញានកាលេ នាវលោកេត្វា ធម្មេតុំ វជ្ជតីតិ ធិបេតិ។ ន កេវលំ តត្ថេវ, អថ
ខោ ហរិតេ វាបិ វិហាទិនាឡិកេរាទិរោបិមេ ធម្មេន្តស្ស ទុក្កជមេវាតិ អត្ថោ។

៣៦១. "ឧបហារំ ករោមា"តិ វុត្ថេតិ បុច្ឆិតេតិ អធិប្បាយោ។

៣៦២. កើឡត្ថំ (ចា. ៩៧៩; ចា. អដ្ឋ. ៩៧៨) កតំ រាជាគារំ វា ចោគ្ករណី វា
ឧយ្យានំ វា ចិត្តាគារំ វា អារាមំ វា ទដ្ឋំ គច្ឆតោ បនេ បនេ ទុក្កជន្តិ អត្ថោ។

៣៦៣. អាសនេន (ចូឡវ. ៣៦៤) នវេ ន បដិពាហេយ្យ, ឧណ្ណោ (មហាវ. ៦៧,
៧៨, ៧៩; ចូឡវ. ៣៧៦, ៣៧៨, ៣៨០, ៣៨២) បីវំ ន និទហេយ្យ។ គុរុនាតិ
អាចរិយាទិនា បណាមិតោ ខមាបេយ្យាតិ សម្ពន្ធោ។

៣៦៤. អាបត្តិហិ ច សត្តហិតិ (វជ្ជ. ដ. ចា. តិ. ២៦) សត្តហិ អាបត្តិហិ
ភិក្ខុំ បរម្មុខា អក្កោសនេន ច "អស្សនោ អប្បសន្នោ ពិជគោជី"តិអាទិនា
អញ្ញោនេវ វា អក្កោសនេន ច ទុក្កជន្តិ អធិប្បាយោ។

៣៦៥. សទ្ធាធម្មំ (មហាវ. អដ្ឋ. ៣៦១) បីវំ វា បិណ្ឌាចាតំ វាតិ អត្ថោ។ "ន
ភិក្ខុវេ សទ្ធាធម្មំ វិនិចាតេតត្ថំ។ យោ វិនិចាតេយ្យ, អាបត្តិ ទុក្កជស្សា"តិ

(មហាវ. ៣៦១) ហិ វុត្តំ។ “អនុជានាមិ, ភិក្ខុវេ, មាតាបិតុនំ នាតុ”ន្តិ (មហាវ. ៣៦១) វុត្តត្តា “លព្ពំ បិតុន”ន្តិ វុត្តំ។

៣៦៦. វស្សុវុត្តោ អញ្ញាត្រាតិ សម្ពន្ធា, អញ្ញស្មី វិហារេតិ អត្ថោ។
អញ្ញតោតិ អញ្ញវិហារតោ។ “ន ភិក្ខុវេ អញ្ញាត្រ វស្សុវុត្តេន អញ្ញាត្រ ជីវរកាគោ
សាទិតញ្ញោ។ យោ សាទិយេយ្យ, អាបត្តិ ទុក្ខជស្ស”តិ (មហាវ. ៣៦៤) ហិ វុត្តំ។
តេសន្តិ តស្មី វិហារេ តំ ជីវរកាដេត្វា គណ្ហាតុ យុត្តានំ ភិក្ខុនំ ធុរនិក្ខេបតោ
ហោតិ ភណ្ឌាគ្យេន ការិយោតិ អត្ថោ។

៣៦៧. សហ អន្តរេន ឧត្តរោតិ សន្តវុត្តរោ, កាមំ ន បរិសេយ្យាតិ អត្ថោ។ “ន
ភិក្ខុវេ សន្តវុត្តរេន កាមោ បរិសិតញ្ញោ។ យោ បរិសេយ្យ, អាបត្តិ ទុក្ខជស្ស”តិ
(មហាវ. ៣៦២) ហិ វុត្តំ។ កល្លោ វាតិ អគិលានោ។ សឧបាហានោ កាមំ ន
បរិសេយ្យាតិ សម្ពន្ធា។ “ន ភិក្ខុវេ ចាមរិពីជនី ជារេតញ្ញោ។ យោ ជារេយ្យ,
អាបត្តិ ទុក្ខជស្ស”តិ (ចូឡវ. ២៦៩), “អនុជានាមិ, ភិក្ខុវេ, តិស្សោ ពីជនិយោ
វាកមយំ ឧស័រមយំ មោរិបញ្ញមយ”ន្តិ (ចូឡវ. ២៦៩) ច វុត្តត្តា “ន ជារេយ្យ
ចាមរិមកសពីជនិ”ន្តិ វុត្តំ។ មកសពីជនី បន ទន្តវិសាលានារុទណ្ឌាកាបិ វដ្ឋតិ។

៣៦៨. អាវាមតោ ពហីតិ សម្ពន្ធា។ “ន ភិក្ខុវេ ឆត្ថំ ជារេតញ្ញំ។ យោ ជារេយ្យ,
អាបត្តិ ទុក្ខជស្ស”តិ, “អនុជានាមិ, ភិក្ខុវេ, គិលានស្ស ឆត្ថ”ន្តិ ច វុត្តត្តា
អគិលានោ អាវាមតោ ពហិ ន លភតិ, ជីវរគុត្តិយាទិអត្ថាយ អគិលានោបិ
លភតីតិ អត្ថោ។

៣៦៩. កាហេយ្យ ទុកតោកាជន្តិ ន កាហេយ្យ ឧកតោកាជំ។
ឯកន្តរិកកាជកន្តិ ឯកតោកាជញ្ញោ អន្តរកាជញ្ញោ សីសភារោ ច ខន្ធភារោ ច
កជិភារោ ច សីសក្ខន្ធកជិភារា។ “ន ភិក្ខុវេ ទុកតោកាជំ ហរិតញ្ញំ។ យោ

ហរេយ្យ, អាបត្តិ ទុក្ខជស្សា”តិ (ចូឡវ. ២៨១), “អនុជានាមិ, ភិក្ខុវេ,
ឯកតោកាជំ អន្តរកាជំ សីសភារំ ខន្ធភារំ កជិភារំ ឱលម្ពក”ន្តិ (ចូឡវ. ២៨១)
ច វុត្តត្តា ឧភតោកាជមេវ ន វដ្តតិ, សេសានិ វដ្តន្តីតិ វេទិតញ្ចា។

៣៧០. អនោកាសកតន្តិ (មហាវ. ១៥៣) យោ បឋមមេវ “ករោហិ មេ
អារុសោ ឱកាសំ, អហំ តំ វត្ថុកាមោ”តិ ឯវំ អកតោកាសំ អាបត្តិយា
ចោទេយ្យ, តស្ស ទុក្ខជំ ហោតីតិ អត្ថោ។ តថាតិ ទុក្ខជមេវាតិ អត្ថោ។

៣៧១. បកតត្ថ្ថលេន, ន សុតតត្ថ្ថលេនាតិ អត្ថោ។

៣៧២. មូគត្តតាធិ (មហាវ. ២០៩; មហាវ. អដ្ឋ. ២០៩) តិត្តិយត្ថតំ យទិ
គណ្ណោយ្យ, ទុក្ខជន្តិ អត្ថោ។ អាទិ-សន្នេន គោវតកុក្កវតោយោ សង្កហិតា។
តថាតិ (មហាវ. ៣០៣; មហាវ. អដ្ឋ. ៣០៣) ម្លាបិតបុត្តកោ ខុរកណ្ណំ យទិ
បរិហរេយ្យ, ទុក្ខជមេវាតិ អត្ថោ។

៣៧៣. យំ កិញ្ចីតិ (កដ្ឋា. អដ្ឋ. កុជិការសិក្ខាបទវណ្ណនា)
ម្លាបិតតុណ្ណាការកម្មាទិ យំ កិញ្ចី ហត្ថកម្មន្តិ អត្ថោ។ តទនុសារតោតិ
ហត្ថកម្មយាចនានុសារតោតិ អត្ថោ។ សចេ ឯវំ យាចតោ ហត្ថកម្មមូលមេវ
ទេតិ, តំ អញ្ញាស្ស ទាបេត្វា ការេតុំ វដ្តតីតិ អត្ថោ។ និក្ខម្ពំ បន ហត្ថកម្មវសេន
អយាចិត្វាបិ “ឯហិ ឥមំ ករោហិ”តិ ការេតុំ កប្បតីតិ អត្ថោ។ យំ
កិញ្ចីបរសន្តកន្តិ យំ កិញ្ចី ទារុតិណាទិកំ អបរសន្តកំ អបរិគ្គហិតំ
អាហារាបេតុំ កប្បតីតិ អធិប្បាយោ។

៣៧៤. តិហ្មនន្តិ តិហ្មនំ សន្តកំ។ គោបកេតិ វក្ខកេ។ យត្ថកំ ទេតិ, តត្ថកំ
គហេតុំ កប្បតីតិ អត្ថោ។ យថាបរិច្ឆេទន្តិ “ទិវសេ ទិវសេ ឯត្ថកំ ឧប្បនាឡិកេវ
អម្ពបក្កំ តុម្ភេ ខាទថា”តិ បរិច្ឆិទ្ធិត្វា ទិន្នមេវ តេសុ ទេន្តេសុ លត្តតីតិ អត្ថោ។

៣៧៥. ធូហាបដ្ឋេយ្យាតិ ធូហិ អាបដ្ឋេយ្យ។ កតមេហិ ធូហិតិ ចេ, តេ
ឧស្សេតុំ “កាយវាចាហិ”តិ វុត្ថំ, “ធូហាការេហិ អាបត្តិ អាបដ្ឋតិ, កាយេន
អាបដ្ឋតិ, វាចាយ អាបដ្ឋតិ”តិ (បរិ. ៣២២) ហិ វុត្ថំ។ កាយវាចាហិ អាបត្តិ
អាបដ្ឋន្តោ ច ធូហិ អាការេហិ អាបត្តិ អាបដ្ឋតិ, តានិ ឧស្សេតុំ
“អលដ្ឋិញ្ញាណកុក្កច្ចបកតត្តា”តិ អាទិមាហ។ ឯត្ថ (បរិ. ២៩៥) បន
អកប្បិយភារំ ជាឧត្តោ ឯវីតិក្កមំ ករោត្តោ អលដ្ឋិតាយ អាបដ្ឋតិ នាម។
កប្បិយាកប្បិយំ អជានិត្វា អាបដ្ឋន្តោ អញ្ញាណតាយ។ កប្បិយំ នុ ខោ, នោ នុ
ខោ”តិ សំសយេ ឧប្បន្នេ តមភិវិតិវា វីតិក្កមំ ករោត្តោ កុក្កច្ចបកតត្តា
អាបដ្ឋតិ។ សហសេយ្យាធិ អាបដ្ឋន្តោ សតិប្បវា, សតិសម្មាសាតិ អត្តោ។
អច្ចមំសំ “សូករមំស”ន្តិ វា សូករមំសំ “អច្ចមំស”ន្តិ វា ខាធន្តោ អកប្បិយេ
កប្បិយសញ្ញិតាយ ច កប្បិយេ អកប្បិយសញ្ញិតាយ ច អាបដ្ឋតិតិ
វេទិតញ្ញា។

៣៧៦. អលដ្ឋិតាយ វា អញ្ញាណតាយ វា អាបត្តិ កាយវាចាហិ ធូហេតិ
អត្តោ។ ឯកេ វា ឯកស្មី វា។ លិដ្ឋតិ លិដ្ឋបរិវត្តនតោ។ ឯវំ ចតុទា អាបត្តិវុដ្ឋានំ
ហោតិតិ អត្តោ។ តិណាវត្តារកសមថអញ្ញាធិនំ វសេន សង្ខេ អាបត្តិ
វុដ្ឋាតិតិ វេទិតត្ថំ និស្សន្ននាធិសុ គលោ។ ឯកស្ស សន្តិកេ វុដ្ឋានំ ចាកជមេវ។
“យា អាបត្តិយោ ភិក្ខុនំ ភិក្ខុនីហិ អសាធារណា, តាហិ អាបត្តិហិ អនាបត្តិ”តិ
(ចារា. ៦៩) វចនតោ លិដ្ឋបរិវត្តនេ អាបត្តិវុដ្ឋានំ ញាតត្ថំ។

៣៧៧. បច្ចយទ្វយេតិ ចីវរេ ច បិណ្ឌាចារេ ច។ ន កេវលញ្ចា ឥមេ ឯវ,
និមិត្តកម្មម្បិ ន លត្តតេវ, កាថាពន្ធសុខត្ថំ បន ន វុត្ថំ។ តត្ថ និមិត្តកម្មំ នាម យំ
កិញ្ចិ បរេសំ បច្ចយទានសំយោជនកំ កាយវចីកម្មំ។ ខាធិយំ គហេត្វា
គច្ឆន្តេ ធិស្វា “កី ខាធិយំ លភិត្តា”តិ អាទិនា នយេន តស្ស បវត្តិ វេទិតញ្ញា។

បរិកថា នាម យថា យថា តំលភតិ, តថា តថា បរិវត្តត្វា កថំ។ “ឯតរហិ
ភិក្ខុ បិណ្ឌាចារេន កិលមន្តិ” តិអាទិនា នយេន តស្ស បរុត្តិ វេទិតញ្ញា។ ឱភាសោ
នាម បច្ចយប្បដិសំយុត្តកថា។ វិញ្ញត្តិ បន ចាកជា ឯវ។ តតិយេតិ
សេនាសនេ។ សេនាសនេ បន និមិត្តភាសបរិកថា វដ្ឋន្តិ, វិញ្ញត្តិ ឯវ ឯកា ន
វដ្ឋតិ។ តត្ថ និមិត្តកម្មំ នាម ឧចាសកេ ទិស្វា សេនាសនត្ថំ
ភូមិបរិកម្មករណាទិ។ ឱភាសោ នាម “ឧចាសកា, តុម្ហេ កុហំ វសថា” តិ
“ចាសាទេ, ភន្តេ” តិ វុត្ត “កី ភិក្ខុនំ ចាសាទោ ន វដ្ឋតិ” តិអាទិកំ វចំ។ បរិកថា
នាម “ភិក្ខុនំ សេនាសនំ សម្ពាធន” ត្ថិ វចំ។ សេសេតិ គិលានបច្ចយេ។

៣៧៨. ន រុហតីតិ ន ហោតិ។ អច្ចយេ ធានន្តិ អច្ចយធានំ។ បញ្ចសុ
សហធម្មិកេសុ យេន កេនចិ កាលំ ករោន្តេន “មមច្ចយេន មយ្ហំ បរិក្ខារោ
ឧបជ្ឈាយស្ស ហោតុ, អាចរិយស្ស ហោតុ, អញ្ញស្ស វា កស្សចិ ហោតុ” តិ វុត្ត
តេសំ ន ហោតិ, តស្មា វុត្តំ “ន រុហតី” តិ។ សង្ឃស្សេវ ច តំ ហោតីតិ យទិ
ភិក្ខុសាមណេវហិ ឯវំ វុត្តំ, តស្មី មតេចិ ភិក្ខុសង្ឃស្សេវ ហោតិ,
ភិក្ខុនិសិក្ខុមានសាមណេវហិ ចេ វុត្តំ, តស្មី មតេ ភិក្ខុនិសង្ឃស្ស តំ ហោតីតិ
អត្ថោ។ គិហីនំ បន រុហតីតិ គិហីនំ បន អច្ចយធានំ ឯវ សព្ពេសំ រុហតីតិ វុត្តំ
ហោតិ។

៣៧៩. ឧបស្សយេតិ ភិក្ខុនិវិហារេ។ ឆាយដ្ឋោតិ តស្ស បរិក្ខារស្ស
ឆាយដ្ឋោ។ សេសេបីតិ សចេ ភិក្ខុនិសិក្ខុមានសាមណេវយោ ភិក្ខុវិហារេ
កាលំ ករោន្តិ, តាសំ បរិក្ខារានំ ភិក្ខុសង្ឃេវ ឆាយដ្ឋោតិ អត្ថោ។

៣៨០. បុរិមស្សេវាតិ ឯត្ថ “ឥមំ បរិក្ខារំ នេត្វា អសុកស្ស ទេហី” តិ ទិន្នំ
បុរិមស្សេវ ហោតីតិ អត្ថោ។ “អសុកស្ស ទម្មី” តិ ទិន្នំ បន បច្ឆិមស្សេវ ហោតិ
បរិច្ឆជិត្វា ទិន្នត្ថោ។ ឥមំ វិធី ព្រាហ្មវិស្សាសគ្គាបំ វា គណ្ហោយ្យ, មតកចីវំ វា

អធិដ្ឋតិ សម្ពុទ្ធោ។ មតកចីវរអធិដ្ឋានំ នាម យល្លី បហវិត្វា កាលំ យោសេត្វា
ថោកំ អាគមេត្វា សចេ ភិក្ខុ អាគច្ឆន្តិ, តេហិ សទ្ធិ ភាជេតញ្ចនិ, នោ ចេ
អាគច្ឆន្តិ, “មយ្ហិមាធិ ចីវរានិ ចាបុណាន្តិ” តិ អធិដ្ឋាតញ្ចនិ។ ឯវំ អធិដ្ឋិតេ សញ្ញានិ
តស្សេវ ហោន្តិ, បីតិកា បន ន តិដ្ឋតិ។ សចេ ឯកេកំ ឧទ្ទិវិត្វា “អយំ
បឋមភាគោ មយ្ហំ ចាបុណានិ, អយំ ទុតិយភាគោ” តិ ឯវំ គណ្ណានិ, គហិតានិ
ច សុគហិតានិ ហោន្តិ, បីតិកា ច តិដ្ឋតិ។ ឯវំ ចាបេត្វា គណ្ណាន្តេនាបិ
អធិដ្ឋិតមេវ ហោតិ។

៣៨១. លោហភណ្ណោ បហារណី ឋេបេត្វា សព្វំ កប្បតិ, ធារុភណ្ណោ ច ធារុជំ
បត្តញ្ច ចាទុកញ្ច, បល្លង្គញ្ច អាសន្នញ្ច ឋេបេត្វា សព្វំ កប្បតិ, មត្តិកាមយេ
កតកញ្ច កុម្មការិកញ្ច ឋេបេត្វា សព្វំ កប្បតិ តិ អត្ថោ។ “អនុជាធាមិ, ភិក្ខុវេ,
ឋេបេត្វា បហារណី សព្វំ លោហភណ្ណំ, ឋេបេត្វា អាសន្នំ បល្លង្គំ ធារុបត្តំ
ធារុចាទុកំ សព្វំ ធារុភណ្ណំ, ឋេបេត្វា កតកញ្ច កុម្មការិកញ្ច សព្វំ
មត្តិកាភណ្ណ” តិ (ចូឡវ. ២៩៣) ហិ វុត្តំ។ ឯត្ថ កតកន្តិ បទុមកណ្ណិកាការេន
កតមល្លកន្តិ អធិប្បតំ។ ធនិយស្សេវ សព្វមត្តិកាមយា កុដិ កុម្មការិកន្តិ។
បកិណ្ណាករិនិច្ឆយោ។

បកិណ្ណាកនិទ្ទេសវណ្ណានា និដ្ឋិតា។

៤២. ទេសនានិទ្ទេសវណ្ណានា

៣៨២. ភិក្ខុភាវស្ស (ចារា. អដ្ឋ. ២.១៩៨) យោ ចាគោ, សា
ចារាជិកទេសនាតិ អត្ថោ។ វុត្តញ្ចេតំ “វិសុទ្ធាបេក្ខោតិ គិហិ វា ហោតុកាមោ
ឧបាសកោ វា ហោតុកាមោ អារាមិកោ វា ហោតុកាមោ សាមណេរោ វា
ហោតុកាមោ” តិ (ចារា. ១៩៨)។ តស្មា គិហិភាវាទិកំយេវ ចារាជិកំ អាបន្នស្ស

វិសុទ្ធិនាម, អញ្ញាតស្សវិសុទ្ធិ ឯវ នត្ថិ។ “ឆាទេតិ ជានមាបន្នំ, បរិវេសយ្យ តាវតា” តិអាទិនា នយេន ហេជ្ជា វុត្តវិធី សន្ធាយ “យថាវុត្តន វុជ្ជាន” ត្ថិ វុត្តំ។

៣៨៣. ឥទានិ វុត្តព្ពតំ សន្ធាយ “ឯវ” ត្ថិ វុត្តំ។

៣៨៤. បដិទេសេមីតិ អាហេចេមិ។ ឯតានិ អហំ ឯតានាហំ។

៣៨៦. (ក) យំ សង្ឃោ គិលានស្ស តិច្ឆីវេន វិប្បវាសសម្មតី ទេតិ, តំ អញ្ញាត្រាតិ អត្ថោ។

(ខ) អកាលចីវរំ (ចារា. ៥០០) នាម “អនត្ថតេ កថិនេ ឯកាទសមាសេ ឧប្បន្នំ, អត្ថតេ កថិនេ សត្តមាសេ ឧប្បន្នំ, កាលេបិ អាទិស្ស ទិន្នំ, ឯតំ អកាលចីវរំ នាមា” តិ។

(គ) បុរាណចីវរំ (ចារា. ៥០៥) នាម “សកី និវត្តម្បិ សកី ចារុតម្បិ” តិ វុត្តំ។ អញ្ញាតិកា នាម មាតិតោ វា បិតិតោ វា យាវ សត្តមា កុលបរិវដ្ដា អសម្ពន្ធា។ និសីទនបច្ចត្ថរណាធាវាបនេ ទុក្ខដំ។

(ឃ) អញ្ញាត្រ ចារិវុត្តកាតិ (ចារា. ៥១២) ឯត្ថ ហរីតកីឡន្ទាម្បិ វុដ្ឋតិ។ ចីវរំ នាម ឥធវិកប្បន្ទបគបច្ឆិមតោ បដ្ឋាយ អធិប្បេតំ។

(ង) អញ្ញាត្រ សមយាតិ (ចារា. ៥១៩) ឯត្ថ “អច្ឆិន្ទចីវរោ វា ហោតិ ភិក្ខុ នដ្ឋចីវរោ វា” តិ ឯវំ វុត្តំ សមយន្តិ អត្ថោ។

(ច) “សន្តវុត្តរបរមំ តេន ភិក្ខុនា តតោ ចីវរំ សាទិតព្ព” ត្ថិ (ចារា. ៥២៤) វុត្តត្ថា “តតុត្ថរិ” តិ វុត្តំ។ ឯត្ថ បន “សចេ តីណិ នដ្ឋានិ ហោន្តិ, ទ្វេ សាទិតព្ពានិ។ ទ្វេ នដ្ឋានិ, ឯកំ សាទិតព្ពំ, ឯកំ នដ្ឋំ, ន កិញ្ចិ សាទិតព្ព” ត្ថិ (ចារា. ៥២៤) វុត្តំ។

(ឆ-ជ) “កើតិសេន តេ (ចារា. ៥២៩), ភន្តេ, បីវេន អត្ថោ, កើតិសំ តេ បីវំ
ចេតាបេមី” តិ វំ អប្បវារិកោតិ អត្ថោ។ វិកប្បន្តិវិសិដ្ឋកប្បំ អធិកវិធានំ
អាបន្នំ។ ឥធ បុរិមំ ឯកស្ស, ទុតិយំ ពហ្វនំ វសេន វុត្តំ, ឯត្ថកំ នាទត្តំ។

(ឈ) អតិវេកតិក្ខត្តន្តិ ឯត្ថ កេនចិ យំ កិញ្ចិ អកប្បិយវត្ថំ អានេត្វា “ឥទំ
ខោ មេ, ភន្តេ, អាយស្មន្តំ ឧទ្ទិស្ស បីវេចតាបន្នំ អាកតំ, បដិគ្គណ្ហាតុ អាយស្មា
បីវេចតាបន្នំ” ត្តិ វុត្តេ “ន ខោ មយំ, អារុសោ, បីវេចតាបន្នំ បដិគ្គណ្ហាម,
បីវេញ ខោ មយំ បដិគ្គណ្ហាម កាលេន កប្បិយ” ត្តិ វត្ថព្វំ។ វំ វុត្តេ សចេ សោ
“អត្ថិ កោចិ កប្បិយការកោ” តិ វទតិ, បីវត្ថិកេន ឋេបេត្វា បញ្ចា សហធម្មិកេ
យោ កោចិ ឧទ្ទិសិតញ្ចោ “ឯសោ ខោ, អារុសោ, ភិក្ខុនំ វេយ្យាវច្ឆករោ” តិ,
ឯត្ថកមេវ វត្ថព្វំ។ វំ វុត្តេ សចេ នាយកោ តស្ស ហត្ថេ អកប្បិយវត្ថំ ទត្វា
“ឯសោ អយ្យស្ស បីវំ ចេតាបេត្វា ទស្សតី” តិ វត្វា គច្ឆតិ, តំ ឧបសង្កមិត្វា
ទុត្តិក្ខត្តំ ចោទេតញ្ចោ សារេតញ្ចោ “អត្ថោ មេ, អារុសោ, បីវេនា” តិ, ឯត្ថកមេវ
វត្ថព្វំ, “នេហិ មេ បីវេ” ត្តិ អាទិនា នវត្ថព្វំ។ វំ តិក្ខត្តំ ចោទនាយ តំ បីវំ លភតិ,
ឥច្ឆេតំ កុសលំ។ នោ ចេ លភតិ, ធក្ខត្តបរមំ តុណ្ហិក្ខតេន ឋាតព្វំ, ន អាសនេ
និសីទិតព្វំ, ន អាមិសំ បដិគ្គហោតព្វំ, ន ធម្មោ ភាសិតញ្ចោ។ “កី ការណា
អាកតោសី” តិ វុត្តេ “ជាទាហិ, អារុសោ” តិ ឯត្ថកមេវ វត្ថព្វំ។ សចេ និសង្ខាទីនិ
ករោតិ, ឋានំ ភញ្ញតិ។ វត្ថុភេទទុក្ខជញ្ចោ អាបន្នតីតិ វទន្តិ។ វំ បន
អប្បដិបដ្ឋិត្វា អតិវេកតិក្ខត្តំ ចោទនាយ អតិវេកធក្ខត្តំ ឋានេន សចេ
និច្ឆាទេតិ, និស្សគ្គិយន្តិ អត្ថោ។

(ញ) សន្តតំ (ចារា. ៥២២) នាម សន្តិវត្វា កតំ ហោតិ អវាយិមំ។
ឯកកោសិយំសុនាថិ ចេ មិស្សេត្វា ករោតិ, និស្សគ្គិយំ។

(ជ) សុទ្ធកាឡកានន្តិ (ចារ. ៥៤៧-៥៤៩) អញ្ជើញហិ អមិស្សិតានន្តិ អត្ថោ។
“កាឡកំ នាម ទ្វេ កាឡកានិ ជាតិកាឡកំ វា រជនកាឡកំ វា” តិ វុត្ថំ។

(ឃ) អនាទិយិត្វា... បេ... តុលន្តិ (ចារ. ៥៥២) ឯត្ថ បន យត្ថកេហិ
ឯឡកលោមេហិ កត្តកាមោ ហោតិ, តេសុ ទ្វេ កោដ្ឋាសា កាឡកានំ, ឯកោ
ឌីនាតានំ, ឯកោ គោចរិយានំ អាធាតញ្ជោតិ វិនិច្ឆយោ។ ឯកស្សបិ
កាឡកលោមស្ស អតិរេកភាគេ សតិ និស្សគ្គិយមេវ។

(ង) ឧនកធិស្សន្តិ (ចារ. ៥៦២) ធិស្សតោ ឌីរភាគេ។

(ច) និសីទនសន្តតំ (ចារ. ៥៦៧) បន កាវាបេន្តេន បុរាណសន្តតស្ស
ឯកបស្សតោ វដ្តំ វា ចតុរស្សំ វា ធិន្តិត្វា គហិតជ្ជានំ យថាវិទត្តិមត្តំ ហោតិ, ឯវំ
គហិត្វា ឯកទេសំ វា សន្តតត្ថំ, វិជជេត្វា វា សន្តតត្ថំ។

(ឆ) ន កេវលំ ឆោវាបនេ (ចារ. ៥៧៨) ឯវ និស្សគ្គិយំ, រជនេបិ
និស្សគ្គិយមេវ។

(ខ) រូបិយបដិគ្គហណស្សេវ (ចារ. ៥៨៩) បដិគ្គិត្តត្វា បដិគ្គហិតបរិវត្តនេ
ឆោសំ អបស្សន្តា កតាកតាធិវសេន អនេកវិធំ ជាតរូបបរិវត្តនំ ករោន្តិ, តំ
សន្ធាយ “នានប្បការក” តិ វុត្ថំ។

៣៨៧-៩. អាបត្តិ ទេសេត្វា បច្ឆា កត្តត្ថំ ទស្សេតុំ “អថា” តិ វុត្ថំ។ គិហី វទេតិ
សចេ តត្ថ អាគច្ឆតិ អាហមិកោ វា ឧចាសកោ វា, តំ វទេយ្យតិ អត្ថោ។ ឯវំ
វុត្តោ សោ “ឥមិនា កី អាហារមី” តិ ចេ វទេយ្យតិ អត្ថោ។ អវត្វាមន្តិ “ឥមំ វា
ឥមំ វា អាហារ” តិ អវត្វាតិ អត្ថោ។ វទេតិ “កប្បិយំ អាចិក្ខិតត្ថ” តិ (ចារ. ៥៨៤,
៥៨៩) វចនតោ “បព្ពជិតានំ សប្បិ វា តេលំ វា មធ្យ វា ជាណិតំ វា វដ្តតិ” តិ ឯវំ

អាចិត្តិតតំ, “ឥមំ នាម អាហារ” តិ ន វុត្តព្ពមេវ។ ទ្វេបេតេតិ ទ្វេបិ ឯតេ
រូបិយបដិគ្គាហកញ្ច រូបិយសព្វោហារិកញ្ចាតិ អត្ថោ។ អញ្ញោនាតិ អន្តមសោ
អាហមិកេនាបិ លទ្ធភាគោ ន កប្បតិ ឯវ។

៣៨០. អន្តមសោ (ចារា. អដ្ឋ. ២.៥៨៣-៤) តន្តិព្ពត្តា រុក្ខត្ថាយាបិ ន
កប្បតិ តិ។ និស្សជ្ជំ បដិលទ្ធម្មី តិ ឯត្ថ យថា រូបិយសំរោហារំ កត្វា លទ្ធពុត្តតោ
អាកតំ ន កប្បតិ, តថា កោសិយមិស្សកសន្តតាទិត្តយម្បិ ន កប្បតិ។ ន
កេវលំ តស្សេវ, អញ្ញោសម្បិ ន កប្បតេវ “អញ្ញោន កតំ បដិលភិក្ខុ បរិភុញ្ញតិ,
អាបត្តិ ទុក្ខជស្ស” តិ (ចារា. ៥៤៥, ៥៥០, ៥៥៥) វុត្តត្ថា។

៣៨១. ឯវំ នោ ចេ លភេថ, សោ អាហមិកាធិកោ “ឥមំ ធម្មេហិ” តិ សំសិយោ
វុត្តញ្ញាតិ អត្ថោ។ ឯវម្បិ នោ ចេ លភេយ្យ, សម្មតោ ភិក្ខុ ធម្មេយ្យាតិ អត្ថោ។

៣៨២. បដិគ្គហិតរូបិយញ្ច បរិវត្តិតរូបិយញ្ច សន្ធាយ “ឯតានី” តិ វុត្តំ។
ទុតិយបត្តោ នាម “ឧបបញ្ចពន្ធនេន បត្តេន អញ្ញំ នវំ បត្តំ ចេតាបេយ្យ,
និស្សគ្គិយ” តិ (ចារា. ៦១២) វុត្តបត្តោ។ សោ ច ឯតានិ ច សង្ឃេ និស្សជ្ជំ លព្ពរេតិ
សម្ពន្ធា។ “សង្ឃមស្សេ និស្សជ្ជិតតំ, ភិក្ខុបរិសាយ និស្សជ្ជិតតំ” តិ (ចារា. ៥៨៤,
៥៨៩) ច វុត្តត្ថា ន គណបុគ្គលានំ និស្សជ្ជិតុំ វុត្តតិ។ សេសានិ បន តីណិ
ចីវរាធិវត្ថុនិ “និស្សជ្ជិតតំ សង្ឃស្ស វា គណស្ស វា បុគ្គលស្ស វា” តិ វុត្តត្ថា
(ចារា. ៤៦៣) សង្ឃានីនំ និស្សជ្ជិតុំ វុត្តតិ។ ភាសន្តវេនបីតិ ចាឡិយា វត្ថុ
អសក្កោន្តេន ធម៌ឡភាសាធិសុ អញ្ញាតរាយបិ និស្សជ្ជិតុំ វុត្តតិ តិ អត្ថោ។

៣៨៣. (ក-គ) នាធម្មការកំ នាម
“ចីវរិបិណ្ឌាចាតសេនាសនគិលានបច្ចយភេសជ្ជបរិក្ខារា, “អន្តមសោ

ចុណ្ហបិណ្ឌោបិ ធន្តកជ្ជម្បិ ធនិកសុត្តម្បិ”តិ (ចារា. ៥៩៥) ចាឡិយំ វុត្តំ។
ចេតាបិតោតិ (ចារា. ៦០៣) យាចិត្វា គហិកោ។

៣៩៤. សម្មន្ទិទ្ធាន បត្តកាហកំ សង្ឃស្ស បត្តន្ទន្ទិ (ចារា. ៦០៤; កដ្ឋា. អដ្ឋ.
ឧបបញ្ចេទ្ធនសិក្ខាបទវណ្ណាន) យ អន្ទិមំ បត្តំ, តំ តស្ស ធាបយេតិ អត្ថោ។

៣៩៥. (ខ) បរិទហិតំ និស្សគ្គិយន្តិ ឯត្ថ (ចារា. ៦២៦-៦២៨; ចារា. អដ្ឋ. ២.៦២៨)
បន ឋត្វា វស្សិកសាជិកាយ បរិយេសនក្ខេត្តំ ករណក្ខេត្តំ និវាសនក្ខេត្តំ
អធិដ្ឋានក្ខេត្តន្តិ ចតុត្ថិធំ ខេត្តញ្ច កុច្ឆិសមយោ បិដ្ឋិសមយោតិ ធុរិដោ សមយោ
ច វេទិតញ្ចោ។ កថំ? គិម្ពានមាសេសុ បច្ឆិមមាសស្ស បុរិមោ អឡមាសោ
បរិយេសនក្ខេត្តំ, បច្ឆិមោ ករណក្ខេត្តញ្ច និវាសនក្ខេត្តញ្ច, បរិយេសិតុម្បិ
វដ្ឋតិ, អធិដ្ឋាតុំ បន នវដ្ឋតិ។ វស្សិកា បន ចត្តារោ មាសា បរិយេសនាទីធំ
ចតុន្ទម្បិ ខេត្តំ។ ឯតេ ឯវ បញ្ច មាសា កុច្ឆិសមយោ នាម។ ឥតវេ សត្ត មាសា
បិដ្ឋិសមយោ, តត្ថ សតុប្បាទករណំ នវដ្ឋតិ។

(គ) អន្ទិទ្ធន្តិ ឯត្ថ “យោ បន មម បត្តចីវរាទីនិ វហន្តោ មយា សទ្ធិ
ចរិស្សតី”តិ សញ្ញាយ ចីវរំ ធាត្វា បុន សកសញ្ញាយ ឯវ អត្តនោ វេយ្យាវច្ឆំ
អករោន្តំ ធិស្វា អន្ទិទ្ធតិ, សោ ឥមំ អាបត្តិ អាបដ្ឋតិ។ កេវលំ បរិច្ឆេទិត្វា ធិន្តំ
គហេតុមេវ នលភតិ។

(ឃ) សុត្តំ វិញ្ញាបេត្វាតិ ឯត្ថ ចីវរការសមយាទីសុ ចីវរសិព្ពនាទីនមត្ថាយ
សុត្តំ វិញ្ញាបេត្វាតិ អត្ថោ។ អញ្ញថា សុត្តំ វិញ្ញាបេតុមេវ នវដ្ឋតិ។ វិញ្ញត្តិយា ឯវ
លទ្ធតន្តវាយហិតិ អត្ថោ។ សុត្តតន្តវាយាធំ អកប្បិយភាវេ សតិ ធីយតោ
វិទត្តិមត្តេ, តិរិយន្តតោ ហត្ថមត្តេ វីតេ និស្សគ្គិយំ, ឯកតោ អកប្បិយបក្ខេ
ទុក្ខជំ។

(ខ) វិក័តប្បំ អាបន្នន្តិ (ចារា. ៦៤៣) “ឥទំ ខោ, អាវុសោ, ជីវំ មំ ឧទ្ទិស្ស វិយ្យតិ, អាយតញ្ច ករោច វិត្តតញ្ចា” តិអាទិនា អធិកំ វិជានំ អាបន្នន្តិ អត្ថោ។

(ឃ) អន្នេកជីវំ (ចារា. ៦៤៩-៦៥០) នាម សេនាយ គន្ធកាមាធិហិ ទិន្នំ។

(ង) អតិវេកធាវត្តន្តិ (ចារា. ៦៥៤-៦៥៥) ធនិវេសតោ អតិវេកំ។

“អត្តតកថិនានំ វោ, ភិក្ខុវេ, បញ្ច កប្បិស្សន្តិ, អនាមន្តចារោ អសមាធានចារោ គណាកោជនំ យាវទត្តជីវំ យោ ច តត្ថ ជីវុប្បាទោ, សោ នេសំ ភវិស្សតី” តិ (មហាវ. ៣០៦) វុត្តអាទិសំសេសុ ជីវមាសេ អសមាធានចារំ ឋបេត្វា សេសានិសំសាលត្តន្តិ។ យទិ អសមាធានចារោ លព្កេយ្យ, ចាវេយ្យកា ភិក្ខុ វស្សំវុត្តា ឌីកបុណ្ណាហិ ជីវេហិ ន ភក្កវន្តំ ឧបសង្កមេយ្យំ, យស្មា តំ ន លភន្តិ, តស្មា ជីវមាសេបិ តិជីវំ អាទាយ វេ ភក្កវន្តំ ឧបសង្កមីសុ។ តស្មា វេទិតព្ពំ អសមាធានចារបរិហារំ អត្តតកថិនា វេ លភន្តិ, ន ឥតវេតិ វទន្តិ។

៣៩៧. (ខ) “អហំ, ភន្តេ, វេកំ ចាជិទេសនីយាបត្តិ, ទ្វេ, សម្ពហុលា ចាជិទេសនីយាបត្តិយោ អាបន្និ” តិ ឥមំ បន យេសុ ចោត្តកេសុ លិខិតំ, តំ អភយ គិរិវាសីនំ ឧទ្ទិសិក្កាវសេន ទស្សីតំ កិរិ។ តត្ថ “អហំ, អាយស្មា, សម្ពហុលា ចាជិទេសនីយា អាបត្តិយោ អាបន្នោ, តាយោ បជិទេសេមិ។ អហំ, អាយស្មា, វេកំ ចាជិទេសនីយំ អាបត្តិ អាបន្នោ, តំ បជិទេសេមី” តិ ហិ វុត្តំ។ អម្ពា កំ បន វេ ទេសនាវិជានំ នត្តិ។ “ការយ្ហំ, អាវុសោ, ធម្មំ អាបន្និ អសប្បាយំ ចាជិទេសនីយំ, តំ បជិទេសេមី” តិ (ចាចិ. ៥៥៣) វុត្តំ។ សមន្តចាសាទិកាយំ (ចាចិ. ៥៥៣) “ការយ្ហំ អាវុសោ” តិអាទិ បជិទេសេតញ្ញាការទស្សន” តិ វុត្តំ។ កត្តាវិវតរណីយម្បិ (កត្តា. អដ្ឋ. បឋមចាជិទេសនីយសិក្ខាបទវណ្ណានា) “តស្សា ទេសេតញ្ញាការោ ការយ្ហំ អាវុសោ” តិអាទិនា នយេន សិក្ខាបទេ ទស្សីតោយេវា” តិ វុត្តត្ថា ចាថេ អាគតនយេនេវ ទេសនាវិជានំ វេទិតព្ពំ។ សចេ

ទ្វេហោន្តិ, “ការឃ្លោ, អាវុសោ, ទ្វេ ធម្ម អាបជ្ជិ អសប្បាយ ចាជិទេសនីយេ, តេ
បជិទេសេមី” តិ, “បស្សថ, ភន្តេ, តេ ធម្ម” តិ ច “ការឃ្លោ, អាវុសោ, សម្ពហុល
ធម្ម អាបជ្ជិ អសប្បាយ ចាជិទេសនីយេ, តេ បជិទេសេមី” តិ, “បស្សថ, ភន្តេ,
តេ ធម្ម” តិ ច ឃុំ យថានុរូបំ ទេសនាវិជានំ វេទិតតំ។ សេសំ វុត្តប្បការមេវាតិ។

៣៩៨. អទេសនាគាមិនិយន្តិ (បរិ. ៤២៤ អាទយោ; បរិ. អដ្ឋ. ៤២៥)

ចារាជិកញ្ច សង្ឃាទិសេសញ្ច ន ទេសយេតិ អត្ថោ។ អនាបត្តិញ្ចាតិ អនាបត្តិ
ឃុំ “អាបត្តិ” ន្តិ ន ទេសយេ។ លហុកាបត្តិម្បី បុព្វេ ទេសិតំ បុន ន ទេសយេតិ
សម្ពន្ធា, នាធាសំវាសនិស្សីមជ្ជិតានំ សន្តិកេ ន ទេសយេតិ អត្ថោ។
ចតុបញ្ចហិតិ ឯត្ថ សមាធរស្សីកបវារណាយំ វិយ ចតុហិ វា បញ្ចហិ វា
ឯកតោ ហុត្វា ឯកស្ស សន្តិកេ ន ទេសយេតិ អត្ថោ។ ទិដ្ឋំ វា តិណ្ណំ វា វដ្តតិ។
កថំ ទេសេតព្ពន្ធិ ចេ? ឯកស្ស សន្តិកេ តិហិបិ ឯកតោ និសីទិត្វា “អហំ, ភន្តេ,
ឯកំ ចាចិត្តិយាបត្តិ អាបជ្ជិ, តំ តុម្ពមូលេ បជិទេសេមី” តិ ឃុំ អត្ថនា
អាបន្នអាបត្តិវសេន វុត្តេ តេន “បស្សសិ, អាវុសោ, តំ អាបត្តិ” ន្តិ ឃុំ តិក្ខត្តំ វុត្តេ
“អាម, ភន្តេ, បស្សមី” តិ វា “អាមាវុសោ បស្សមី” តិ វា វុត្តេ បុន តេន “អាយតី
សំវរេយ្យាថា” តិ វា “សំវរេយ្យាសី” តិ វា វុត្តេ “សាធុ សុដ្ឋ សំវរិស្សមី” តិ វុត្តតំ,
ឃុំ ទេសេតតំ។ មនសាតិ វិចីភេទំ អកត្វា កេវលំ ចិត្តេនេវ ន ទេសយេតិ
អត្ថោ។ អបកតត្តានន្តិ អន្តិមវត្ថុំ អជ្ឈាបន្នស្ស វា ឧក្ខិត្តកស្ស វា ឧចាសថោ
បវារណា វា ឋបិតា ហោន្តិ, តស្ស សន្តិកេ ន ទេសយេតិ អត្ថោ។ នានេកាតិ
នាធាបត្តិយោ “ឯកា” តិ វុត្វា ន ទេសយេតិ អត្ថោ។ ឯកា បន “សម្ពហុល” តិ
ទេសិតា ហោតីតិ។ ទេសនាវិនិច្ឆយោ។

ទេសនាទិទ្ទេសវណ្ណានា និដ្ឋិតា។

៤៣. ធន្តានទិទ្ទេសវណ្ណានា

៣៩៩. កម្មប្បត្តិ សង្ខេប សមាគតេតិ សម្ពុទ្ធោ។ ឯតេន សង្ខេប អសមាគតេ ធន្តនានំ ន រុហតីតិ ធិបិតំ ហោតីតិ វុទ្ធិន្តិ។ ឯត្ថាយំ វិចារណា - បញ្ចកិត្តុកេ វិហារេ ឯកស្ស ធន្តចារិសុទ្ធិ អាហារិទ្ធា សេសានំ ឧចោសថាទិករណំ អនុញ្ញាតំ ចាឡិយំ (បរិ. ៤៩៦-៤៩៧) អដ្ឋកថាយញ្ច (បរិ. អដ្ឋ. ៤៨៧-៤៨៨)។ តេសុ ឯកោ ធន្តនាយកោ, ឯកោ ធន្តហារកោ, តេ មុញ្ញាទ្ធា ន ឯត្ថ សន្និបតិកោ សង្ខេប តិណ្ណំ សម្មហការតោ, តស្មា អសមាគតេបិ ធាតុំ វុដ្ឋតិ។ អាហារេចន្តេន បន សមាគតេ ឯវ អាហារេចតព្វំ។ ឥធាបិ “ហរេយ្យា”តិ វុត្ថំ, ន “ទេសេយ្យា”តិ។ តត្ថ ធន្តហារកេន សទ្ធិ កម្មប្បត្តានំ សន្និចាតោ វេទិតញ្ច។

៤០០. ឥធានិ ធន្តនានិវិធិ ទស្សេតុំ “ឯកំ ភិក្ខុ”ន្តិអាទិមាហ (កដ្ឋា. អដ្ឋ. និទានវណ្ណានា)។

៤០១. (ក) “ធន្តំ ទម្មី”តិ ឯត្ថកមេវ អលំ, “ហរ, អាហារេចហី”តិ ឥមេហិ កីបយោជនន្តិ ចេ? វុច្ចតេ - “អនុជានាមិ, ភិក្ខុវេ, តទហុចោសថេ ចារិសុទ្ធិ ទេន្តេន ធន្តម្បិធាតុំ, សន្និ សង្ខស្ស ករណីយ”ន្តិ (មហាវ. ១៦៥) វុត្ថត្ថា ភគវតោ អាណំ ករោន្តេន “ធន្តំ ទម្មី”តិ វុត្ថំ។ “ធន្តហារកោ ចេ, ភិក្ខុវេ, ទិន្នេ ធន្នេ អន្តរាមគ្គេ បក្កមតិ, អនាហជោវ ហោតិ ធន្នោ”តិ (មហាវ. ១៦៥) វុត្ថត្ថា ធន្តហារកស្ស អញ្ញាស្ស អបក្កមនត្ថាយ ចារិសុទ្ធិ ទេន្តេន “ឥទំ ករោហិ ឯវា”តិ អាណាបេន្តេន “ធន្តំ មេ ហរា”តិ វុត្ថំ។ “ធន្តហារកោ ចេ, ភិក្ខុវេ, ទិន្នេ ធន្នេ សង្ខប្បត្តោ សញ្ញាច្ច នារោចេតិ, អាហាជោ ហោតិ ធន្នោ, ធន្តហារកស្ស អាបត្តិ ទុក្ខជស្សា”តិ (មហាវ. ១៦៥) វុត្ថត្ថា “យទិតុំ សញ្ញាច្ច នារោចេស្សសិ, អាបត្តិ អាបដ្ឋិស្សសិ, អាហារេចហិ ឯវា”តិ តស្ស អាចិត្តន្នោ “អាហារេចហី”តិ អាហាតិ ឯវមេត្ថ ឥមេសំ បទានំ សប្បយោជនតា វេទិតញ្ច។ ឯវំ ចារិសុទ្ធិនាទេបីតិ។

៤០២. សេសកម្មន្តិយទិ សង្ឃេរ ឧបាសថគ្គ អញ្ញំ អបលោកនាទិកម្មំ
ករោតិ, តំ កម្មំ វិពាធតិ, វិកោបេតីតិ អត្ថោ។

៤០៣. ធូយន្តិ ឧបាសថញ្ច សេសកម្មញ្ញាតិ អត្ថោ។ នត្តនោតិ អត្តនោ
ឧបាសថំ ន សម្បទេតិ។

៤០៤. “ឯកំសំ ឧត្តរាសន្តំ ករិត្វា ឧក្កដិកំ និសីទិត្វា” តិអាទិកំ (មហាវ.
២១៣) សព្វបចារំ កត្វានាតិ អត្ថោ។

៤០៥. “ឥត្តន្ទាមេន បវរណា ទិន្ទា” តិ អាហេថេត្វា។

៤០៨. បដិជានេយ្យ នាហជាតិ (មហាវ. ១៦៤-១៦៥, ២១៣) ចាថេ ន
អាហជាតិ នាហជា, អាហជា ន ហោតីតិ អត្ថោ។ តថា ហេយ្យាតិ វិព្ពមនាទីនិ
ករេយ្យាតិ អត្ថោ។

៤០៩. សុត្តោ វា នាហេថយេយ្យ, អាហជា ហោតីតិ សម្ពន្ធោ។ អនាបត្តិវាតិ
អនាបត្តិ វា។ ធន្ទនានវិនិច្ឆយោ។

ធន្ទនាននិទ្ទេសវណ្ណានា និដ្ឋិតា។

៤៤. ឧបាសថនិទ្ទេសវណ្ណានា

៤១១. សុត្តុទ្ទេសោ សង្ឃស្សេវ។ សេសានន្តិ ទ្វិន្នំ តិណ្ណំ វា។

៤១២. បុព្ពករណោ បុព្ពកិច្ចេ, បត្តកល្លេ សមាទិតេតិ សព្វបឋមំ កត្តត្ថំ
បុព្ពករណំ។ តទនន្តរំ កត្តត្ថំ បុព្ពកិច្ចំ នាម។ ឯត្ថ -

“សម្មជ្ជនី បដិចោ ច, ឧទកំ អាសនេន ច;

ឧបាសម្ពុទ្ធ ឯតានិ, បុព្វករណានិ វុច្ចតិ។

“ធនុចារិសុទ្ធិឧតុក្កានំ, ភិក្ខុកណាណា ច ឱវាទោ;

ឧបាសម្ពុទ្ធ ឯតានិ, បុព្វកិច្ចនិ វុច្ចតិ”តិ - ។ (មហាវ. អដ្ឋ. ១៦៨);

ឯវំ អដ្ឋកថាយំ វុត្តនយេន បុព្វករណញ្ច បុព្វកិច្ចញ្ច វេទិតញ្ចំ។

“ឧបាសម្ពេ យាវតិកា ច ភិក្ខុ កម្មប្បត្តា,

សភាគាបត្តិយោ ច នវិជ្ជន្តិ;

វជ្ជនីយោ ច បុគ្គលា តស្មី ន ហោន្តិ,

បត្តកល្លន្តិ វុច្ចតិ”តិ - ។ (មហាវ. អដ្ឋ. ១៦៨);

វុត្តវសេន បត្តកល្លេ សមាធិតេ, បដ្ឋិតេតិ អត្ថោ។ “បញ្ចមេ, ភិក្ខុវេ,
ចាតិមោក្ខទ្កេសោ។ និទានំ ឧទ្ទិសិត្វា អវសេសំ សុតេន សាវេតញ្ចំ, អយំ បឋមោ
ចាតិមោក្ខទ្កេសោ។ និទានំ ឧទ្ទិសិត្វា ចត្តារិ ចារាជិកានិ ឧទ្ទិសិត្វា អវសេសំ
សុតេន សាវេតញ្ចំ, អយំ ទុតិយោ ចាតិមោក្ខទ្កេសោ។ និទានំ ឧទ្ទិសិត្វា ចត្តារិ
ចារាជិកានិ ឧទ្ទិសិត្វា តេស សង្ឃាទិសេសេ ឧទ្ទិសិត្វា អវសេសំ សុតេន
សាវេតញ្ចំ, អយំ តតិយោ ចាតិមោក្ខទ្កេសោ។ និទានំ ឧទ្ទិសិត្វា ចត្តារិ
ចារាជិកានិ ឧទ្ទិសិត្វា តេស សង្ឃាទិសេសេ ឧទ្ទិសិត្វា ទ្វេ អនិយតេ ឧទ្ទិសិត្វា
អវសេសំ សុតេន សាវេតញ្ចំ, អយំ ចតុត្ថោ ចាតិមោក្ខទ្កេសោ។ វិត្តារេនេវ
បញ្ចមោ។ ឥមេ ខោភិក្ខុវេ បញ្ច ចាតិមោក្ខទ្កេសា”តិ (មហាវ. ១៥០) វុត្តត្តា
សោ សុត្តទ្កេសោ បញ្ចាធាវិការិតោតិ អត្ថោ។

៤១៣. វិជាន្តរាយន្តិ (មហាវ. ១៥០) រាជន្តរាយាទិទសវិធំ អន្តរាយំ វិជា
សន្នេបេនុទ្កេសោវិនិវរិតោ បដិក្ខិត្តោតិ អត្ថោ។ បេរោវាតិ សង្ឃត្ថេរោវា
ឯត្តាតិ បញ្ចសុ ឧទ្កេសេសុ។ “ទ្វីសុ វា តីសុ វា វិសទេសុ បេរោវ ឥស្សរោ”តិ

អដ្ឋកថាយំ វុត្តត្តា អវុត្តន្តេបិ អន្តរាយេ សំខិត្តេន ឧទ្ទិសិតុំ វុដ្ឋតីតិ
អធិប្បាយោ។ កត្ត វុត្តន្តិ ឬ? “យោ ភត្ត ភិក្ខុ ព្យត្តោ បដិពលោ, តស្សរដេយ្យ” ត្ថិ
(មហាវ. ១៥៥) វុត្តចាឡិយា អដ្ឋកថាយំ “យោ ភត្ត ភិក្ខុ ព្យត្តោ បដិពលោតិ
ឯត្ថ កិញ្ចាបិ ធម្មាស្សបិ ព្យត្តស្ស ចាតិមោក្ខោ អនុញ្ញាតោ, អថ ខោ ឯត្ថ
អយមធិប្បាយោ - សចេ សង្ឃត្ថេរស្ស បញ្ច វា ចត្តារោ វា តយោ វា
ចាតិមោក្ខុទ្ទេសា នាគប្បត្តិ, ទ្វេ បន អឧណ្ណា សុវិសទា វា ចុគ្គតា ហោត្តិ,
ថេរាយត្ថោវ ចាតិមោក្ខោ។ សចេ បន ឯត្ថកម្មិ វិសទំ កាតុំ ន សក្កោតិ,
ព្យត្តស្ស ភិក្ខុនោ អាយត្ថោវ ហោតិ” តិ អត្ថោ វុត្តោ។ ចាឡិយម្មិ វុត្តមេវ
“តេហិ, ភិក្ខុវេ, ភិក្ខុហិ ឯកោ ភិក្ខុ សាមន្តា អាវាសា សដ្ឋកំ ចាហោតញ្ចោ ‘គប្ប,
អាវុសោ, សំខិត្តេន វា វិត្តារេន វា ចាតិមោក្ខំ បរិយាបុណ្ឌិត្វា អាគច្ឆា” តិ
(មហាវ. ១៦៣)។

៤១៤. ឧទ្ទិសន្តេវាតិ (មហាវ. ១៧២) ចាតិមោក្ខ ឧទ្ទិសិយមាទេ សមា វា
ថោកតរា វា យទិ អាគច្ឆេយ្យំ, ឧទ្ទិដ្ឋំ សុឧទ្ទិដ្ឋំ, តេហិ សទ្ធិ និសីទិត្វា អវសេសកំ
សោតព្ពន្ធិ អត្ថោ។

៤១៥. ឧទ្ទិដ្ឋមត្តេ (មហាវ. ១៧២) វា សកលាយ វា ឯកច្ឆាយ វា បរិសាយ
វុដ្ឋិតាយ សមា វា ថោកតរា វា យទិ អាគច្ឆេយ្យន្តិ សម្ពន្ធា។ ចារិសុទ្ធិន្តិ
ចារិសុទ្ធិឧបោសថំ។ ករេយ្យេសន្តិ ករេយ្យ ឯសំ, ឯតេសំ សន្តិកេតិ អត្ថោ។
ពហុកាថ ចេតិ អថ ពហុកា ថេ, បុន អាគតា ពហុកា ចេតិ អត្ថោ។
“ឧទ្ទិស្សមាទេ, ឧទ្ទិដ្ឋមត្តេ ឯកច្ឆាយ វុដ្ឋិតាយ សកលាយ វុដ្ឋិតាយា” តិ (មហាវ.
១៧២) អាគតេសុ សព្ពរិកេប្បេសុ បុព្ពកិច្ចំ កត្វា បុន អាទិតោ បដ្ឋាយ
ចាតិមោក្ខំ ឧទ្ទិសេតិ អត្ថោ។

៤១៦. ឥតរាជន្តិ អាគន្ធកានំ។ សចេតរោតិ សចេ ចាតុទ្ទសិកោតិ អត្ថោ។
សមាទេតវេនុវត្តន្តិ សមា វា ឧនា វា ឥតវេ អាគន្ធកា បុរិមានំ អាវាសិកានំ
អនុវត្តន្តិ អត្ថោ។ សចេតិកាតិ អាគន្ធកា សចេ អតិកា, បុរិមា អាវាសិកា
អនុវត្តន្តិ អត្ថោ។ សេសេប្បយំ នយោតិ “អាគន្ធកានំ បន្ទរសោ ហោតិ,
អាវាសិកានំ ចាតុទ្ទសោ” ឥ ឥតវេបិ សមថោកា អាគន្ធកា អាវាសិកានំ
អនុវត្តន្តិ អាទិនា នយេន វិនិច្ឆយោ វេទិតញ្ចោតិ អត្ថោ។

៤១៧. មូលដ្ឋាតិ អាវាសិកា។ សមថោកានំ អាគន្ធកានំ។ សាមគ្គី ទេន្ត
កាមតោតិ យទិ ឥច្ឆន្តិ, ទេន្តតិ អត្ថោ។

៤១៨. នោ ចេ ទេន្តិ, អាគន្ធកេហិ ពហិ គន្ធាន ឧចោសថោ កាតញ្ចោតិ
អត្ថោ។ អនិច្ឆាយ សាមគ្គី ទេយ្យាតិ សម្ពន្ធា។

៤១៩. “ន ភិក្ខុវេ ចាតិមោក្កុទ្ទេសកេន សញ្ញាច្ច ន សាវេតព្ភំ។ យោ ន
សាវេយ្យ, អាបត្តិ ទុក្ខជស្ស” ឥវុត្តត្ថា (មហាវ. ១៥៤) “សាវេយ្យ សុត្ត” ឆ្ល វុត្តំ។
“អនុជាធាមិ, ភិក្ខុវេ, ចាតិមោក្កុទ្ទេសកេន វាយមិតុំ កងំ សាវេយ្យន្តិ,
វាយមន្តស្ស អនាបត្តិ” ឥ (មហាវ. ១៥៤) វុត្តត្ថា “សញ្ញាច្ច អស្សវេន្តស្ស
ទុក្ខជ” ឆ្ល វុត្តំ។

៤២០. តថាតិ ទុក្ខជន្តិ អត្ថោ។ កល្លោតិ អគិលានោ។ បេសិតោតិ
អាណាត្ថោ។ “ន ភិក្ខុវេ ថេវេន អាណាត្ថេន អគិលានេន ន សម្មជ្ជិតព្ភំ។ យោ ន
សម្មជ្ជេយ្យ, អាបត្តិ ទុក្ខជស្ស” ឥអាទិ (មហាវ. ១៥៩) វុត្តំ។

៤២១-៣. ឥទានិ ចារិសុទ្ធិឧចោសថំ ទស្សេតុំ “សម្មជ្ជិតា” ឥអាទិ វុត្តំ។
អញ្ញាលី (មហាវ. ១៦៨) បក្កប្បាតិ សម្ពន្ធា។ តេតិ អវសេសា ទ្វេ វរំ សមុទីរិយា

វត្តព្រាតិ អត្តោ។ ឯកំសំ ឧត្តរាសន្ត្រាទិករណាវសេន សមត្ថបុព្វារម្មេន តេ ទ្វេ
ភិក្ខុ នវេន ឯវមីយា វត្តព្រាតិ អត្តោ។

៤២៤-៥. ឥនាទិ ទ្វីបា កត្តព្ពំ ទស្សេតុំ “ទ្វីសុ យេវេនា” តិ វុត្តំ។

៤២៦. ឯត្តារតា “អនុជាធាមិ, ភិក្ខុវេ, ចតុន្នំ ចាតិមោក្ខំ ឧទ្ទិសិតុ” ន្តិ
(មហាវ. ១៦៨) ច “អនុជាធាមិ, ភិក្ខុវេ, តិល្លាំ ចារិសុទ្ធិឧចោសថំ កាតុ” ន្តិ
(មហាវ. ១៦៨) ច “អនុជាធាមិ, ភិក្ខុវេ, ទ្វិន្នំ ចារិសុទ្ធិឧចោសថំ កាតុ” ន្តិ (មហាវ.
១៦៨) ច វុត្តំ សង្ឃុចោសថញ្ចា ចារិសុទ្ធិឧចោសថញ្ចា ទស្សេត្វា ឥនាទិ យត្ត
ឯកោ ភិក្ខុ វិហារតិ, តស្ស អនុញ្ញាតំ អធិដ្ឋានុចោសថំ ទស្សេតុំ
“បុព្ពកិច្ច” ន្តិអាទិមាហា។ ឯត្ត ច បុព្ពកិច្ចំ នាម សម្មជ្ឈនាទិកំយេវ។

៤២៧. សង្ឃុចោសថចារិសុទ្ធិឧចោសថអធិដ្ឋានុចោសថានំ វសេន តំ តំ
ឧចោសថំ យទិ កយិវុន្តិ សម្ពុន្ទោ។

៤២៨. វគ្គេ (មហាវ. ១៧៣) ច សមគ្គេ ច “វគ្គោ” តិ សញ្ញិនោ ច “វគ្គោ នុ ខោ,
សមគ្គោ នុ ខោ” តិ ឯវំ វិមតិស្ស ច ទុក្ខជំ, “នស្សន្តេតេ វិនស្សន្តេតេ, កោ តេហិ
អត្តោ” តិ ឯវំ អនាគតានំ ភិក្ខុនំ អត្ថិការំ ញាត្វា ភេទាធិប្បាយេន ឧចោសថំ
ករោតោ ឥល្លច្ចយំ ហោតីតិ អត្តោ។ តទុកយេបិ “សមគ្គោ” តិ សញ្ញិនោ
អនាបត្តិ។

៤២៩-៤៣០. សេសសហធម្មិកា នាម ភិក្ខុំ ឋបេត្វា អវសេសា ចត្តារោ។
អភព្ពស្សាតិ ឯត្ត បណ្ឌាកយេយ្យសំវាសក តិ ត្ថិយបក្កន្តក តិ វច្ឆានគត
មាតុយាតក បិតុយាតក អវហន្តយាតក ភិក្ខុនិទ្ទិសក សង្ឃភេទក
លោហិតុប្បាទក ឧកតោព្យញ្ញនកា អភព្ពា គហិតា។ ឯត្ត បន

នាគមាណាវកាធម្មោ តិវច្ឆានគតបក្ខិកាតិ វេទិតញ្ញា។ ឯតេសំ
និសិន្នបរិសាយញ្ច ចាតិមោក្ខំ ន ឧទ្ទិសេតិ សម្ពុន្នោ។

តថាតិ យោ បន សង្ឃោ សភាគាបត្តិកោ, សោមិ ន ឧទ្ទិសេ, បរិវុត្តេន
ធន្តេនបិ ន ឧទ្ទិសេតិ អត្ថោ។ ឯត្ថ បន ចតុត្ថំធំ ចារិវាសិយំ បរិសចារិវាសិយំ
វត្តិចារិវាសិយំ ធន្តចារិវាសិយំ អដ្ឋសយចារិវាសិយន្តិ។

ឯត្ថ បន ភិក្ខុ កេនចិទេវ ករណីយេន សន្និបតិកា មេយាទីហិ ឧបទ្ទតា
“អនោកាសា មយំ, អញ្ញាត្រ គច្ឆាមា”តិ ធន្តំ អវិស្សជ្ជត្វាវ ឧដ្ឋហន្តិ។ ៩ធំ
បរិសចារិវាសិយំ។ កិញ្ចាបិ បរិសចារិវាសិយំ, ធន្តស្ស បន អវិស្សជ្ជត្តា កម្មំ
កាតុំ វុដ្ឋតិ។

បុនបិ ភិក្ខុនំ “ឧចោសថាទីនិ ករិស្សាមា”តិ វត្តី សន្និបតិកា ធម្មំ
សុណាន្តានំយេវ អរុណោ ឧត្តច្ឆតិ។ សេ “ចាតុទ្ទសិកំ ករិស្សាមា”តិ និសិន្នា,
“បន្ទរសោ”តិ កាតុំ វុដ្ឋតិ។ សេ បន្ទរសិកំ កាតុំ និសិន្នា, ចាជិបទេ
អនុចោសេ ឧចោសថំ កាតុំ ន វុដ្ឋតិ, អញ្ញំ បន សង្ឃកិច្ចំ កាតុំ វុដ្ឋតិ។ ៩ធំ
វត្តិចារិវាសិយំ នាម។

បុន ភិក្ខុ “យំ កិញ្ចិទេវ អញ្ញាធាទិកម្មំ ករិស្សាមា”តិ សន្និបតិកា ហោន្តិ,
តត្រេកោ នក្ខត្តចាបកោ ឯវំ វេទតិ “អដ្ឋ នក្ខត្តំ ទារុណា”ន្តិ, តេ តស្ស វេទនេន
ធន្តំវិស្សជ្ជត្វា តត្ថេវ និសិន្នា ហោន្តិ។ អថញ្ញោ អាគន្ធា “កី នក្ខត្តេន,
ករោថា”តិ វេទតិ។ ៩ធំ ធន្តចារិវាសិយញ្ចោវ អដ្ឋសយចារិវាសិយញ្ច។ តស្មី
ចារិវាសិយេ បុន ធន្តចារិសុទ្ធិំ អនានេត្វា កម្មំ កាតុំ ន វុដ្ឋតិ។ ៩ធំ សន្ធាយ
“ធន្តេន បរិវុត្តេនា”តិ វុត្តិ។

៤៣១. អាបន្ទមាបត្តិ (មហាវ. ១៦៩; មហាវ. អដ្ឋ. ១៦៩) អនេសយិត្វាន វា
“អហំ, អាវុសោ, ឥត្តន្ទាមាយ អាបត្តិយា វេមតិកោ, យទា និព្ពេមតិកោ
ភវិស្សមិ, តំ អាបត្តិ បដិករិស្សមី” តិ វត្វាវិមតី អនាវិកត្វាន វា “ន ច ភិក្ខុវេ
អនុចោសថេ ឧចោសថោ កាតញ្ចោ អញ្ញាត្រ សង្ឃសាមគ្គិយា” តិ (មហាវ.
១៨៣) វុត្តត្តា អនុចោសថេបិ វា កាតុំ ន ច កប្បតីតិ អត្ថោ។

៤៣២. “ន ច ភិក្ខុវេ តទហុចោសថេ សភិក្ខុកា អាវាសា អភិក្ខុកោ
អាវាសោ វា អនាវាសោ វា គន្តញ្ចោ អញ្ញាត្រ សង្ឃន អញ្ញាត្រ អន្តរាយា” តិ
(មហាវ. ១៨៤) វុត្តត្តា “អដ្ឋិតោចោសថាវាសា” តិ (មហាវ. អដ្ឋ. ១៨៤) វុត្តំ។ ន
វេជេ ន គច្ឆេ។ អធិដ្ឋាតុំ សីមមេវ វាតិ សចេ វិហារេ ឧចោសថំ ករោន្តិ,
ឧចោសថាធិដ្ឋានត្ថំ សីមាបិ នធិបិ ន គន្តញ្ចោ។ សចេ បនេត្ថ កោចិ ភិក្ខុ ហោតិ,
តស្ស សន្តិកំ គន្តំ វុត្តតិ។ វិស្សជ្ជឧចោសថាបិ អាវាសា គន្តំ វុត្តតិ, ឯវំ គតោ
អធិដ្ឋាតុម្បិ លភតីតិ។ ឧចោសថវិនិច្ឆយោ។

ឧចោសថនិទ្ទេសវណ្ណានា និដ្ឋិតា។

៤៥. បវារណានិទ្ទេសវណ្ណានា

៤៣៣. “អនុជានាមិ, ភិក្ខុវេ, បញ្ចន្ធិ សង្ឃេ បវារេតុ” ត្ថិ (មហាវ. ២១៥)
វុត្តត្តា “សេសា សង្ឃប្បវារណា” តិ (មហាវ. ២១៥ អាទយោ) វុត្តា។

៤៣៤. អដ្ឋ បវារណាតិ ឯត្ថ (មហាវ. ២១៥ អាទយោ) បន ចាតុទ្ទសិកាយ
បវារណាយ “អដ្ឋ បវារណា ចាតុទ្ទសី” តិ បុព្វកិច្ចំ កាតព្វំ, បន្ទវសិយំ “អដ្ឋ
បវារណា បន្ទវសី” តិ។

៤៣៧. ថេរេសុ ឧក្កជិកំ និសង្ខ បវារេន្តេសុ សយំ បន នវោ យាវ បវារេតិ,
តាវ ឧក្កជិកោវ អប្បត្ថតិ អត្ថោ។ “ន ភិក្ខុវេ ថេរេសុ ឧក្កជិកំ និសង្ខេសុ
បវារយមាទេសុ អាសនេសុ អប្បត្ថំ។ យោ អប្បេយ្យ, អាបត្តិ ឧក្កជស្ស។
អនុជានាមិ, ភិក្ខុវេ, តទមន្តរា ឧក្កជិកំ និសង្ខំ, យាវ បវារេតិ, បវារេត្វា
អាសនេ និសង្ខំ”ន្តិ (មហាវ. ២០០) ហិ វុត្ថំ។

៤៤០-២. ឯវំ តេវាចិកប្បវារណំ ទស្សេត្វា ឥទានិ
ទ្វេវាចិកឯកវាចិកសមាទវស្សិកប្បវារណាសុ កត្តត្ថំ ទស្សេត្ថំ
“ទានេនា”តិ អាទិមាហ។ តត្ថ ទានេនាតិ ទានេន វា។ ធម្មសាក្ខាតិ ឥមិនា
ធម្មកថាសុត្តសង្គាយនាវិនយវិនិច្ឆយាទយោ គហិតា។ ទានេន វា
ធម្មសាក្ខាយ វា កលហេន វា វត្តិយា ខេមិតភាវតោ តេវាចិកាយ ឱកាសេ
អសតិ ទសវិជេ វា អន្តរាយេ អនុបតោ ឧត្តិ ឋេបេត្វា បវារេយ្យាតិ សម្ពន្ធោ។

ឥទានិ យថានុបតោ ញត្តិ ឋេមិតា, តំ ទស្សេត្ថំ “សុណាតុ
មេ”តិ អាទិមាហ។ យថាឋេមិតញត្តិយាតិ ឯត្ថ សព្វសង្គាហិកាចេញត្តិឋេមិតា,
តេវាចិកទ្វេវាចិកឯកវាចិកានំ វសេន បវារេតត្ថំ, សមាទវស្សិកប្បវារណាវ
ឯកា នវដ្ឋតិ។ សចេ “សង្ឃេ តេវាចិកំ បវារេយ្យា”តិ ឋេមិតា, តេវាចិកា ឯវ
វដ្ឋតិ, ទ្វេវាចិកាទយោ នវដ្ឋន្តិ។ “ទ្វេវាចិកំ បវារេយ្យា”តិ វុត្ថេ ទ្វេវាចិកញ
តេវាចិកញ វដ្ឋតិ, ឯកវាចិកសមាទវស្សិកា នវដ្ឋន្តិ។ “ឯកវាចិកំ
បវារេយ្យា”តិ វុត្ថេ បន សមាទវស្សិកំ ឋេបេត្វា សេសា វដ្ឋន្តិ។
“សមាទវស្សិក”ន្តិ បន វុត្ថេ សព្វំ វដ្ឋតិ។ អាទិកេ ចេត្ថ អាហារេតិ ឯត្ថ
បវារណាយមិ បុព្វេ ឧទោសថេ វុត្ថេ “យទិ សមា អាគច្ឆេយ្យ”ន្តិ អាទិកេ វារេ
អាហារេតិ អត្ថោ។

៤៤៣. ឥនាទិ វុត្តត្ថំ សន្ធាយ “ឯវ”ន្តិ វុត្តំ។ តិវុត្តោ ច ចតុវុត្តោ ច តិចតុវុត្តោ។

៤៤៥. “ន ភិក្ខុវេ សាបត្តិកេន បវារេតត្ថំ។ យោ បវារេយ្យ, អាបត្តិ ទុក្ខជស្សា”តិ (មហាវ. ២៣៥) វុត្តត្ថា សាបត្តិកេនបិ វេមតិកេនបិ បវារិយមាទេ អាបត្តិ សរន្តេនបិ ឧចាសថេ វុត្តនយេន បដិបដ្ឋិតត្ថំ។ “វុត្ត សមគ្គេ វុត្តោតិ-សញ្ញានោ វិមតិស្ស វា”តិ អាទិតាថាតោ បដ្ឋាយ យាវ “អន្តរាយំ វ សង្ឃំ វា-ធិដ្ឋាតុំ សីមមេវ វា”តិ អវសានកាថា, តាវ សេសា ឧចាសថេ វុត្តា កាថាយោតិ អធិប្បតា។

៤៤៦. បវារិទេ ចាតិ (មហាវ. ២១៣ អាទយោ) បឋមបវារណាយ សង្ឃម្ហិ បវារិទេតិ អធិប្បាយោ។ ឯត្ថ អវុត្តោតិ បដ្ឋិមិកាយ ឧបគតោ អបរិនិដ្ឋិតត្ថា “អវុត្តោ”តិ វុច្ឆតិ។

៤៤៧. ចាតុមាសិនីតិ កត្តិកបុណ្ណាមី។ ឯត្ថ វុត្តវស្សា នាម បដ្ឋិមិកាយ ឧបគតា។ បវារណាវិនិច្ឆយោ។

បវារណានិទ្ទេសវណ្ណានា និដ្ឋិតា។

៤៦. សំវរនិទ្ទេសវណ្ណានា

៤៤៨. ចក្កុសោតាទិភេទេហីតិ (ធិ. និ. ១.២១៣, ៤៥៤; ម. និ. ១.៤១១; អ. និ. ៤.១៩៨; ធរ. ស. ១៣៥២-១៣៥៤; មហានិ. ១៩៦)

ចក្កុសោតយានជីវ្ហាកាយមនស្ស្វាតេហិ ធម្មា ឥន្ទ្រិយេហីតិ អត្ថោ។ រូបសធាទិកោចរេតិ រូបសទ្ធកន្ធរសដោជ្ជព្ពធម្មសធាតេសុ ធនុ កោចរេសូតិ អត្ថោ។ ឯត្ថ បន ហត្ថចាទហសិតកថិតវិលោកិតាទិភេទំ សុភាការំ គហេត្វា

អយោនិសោ មនសិ ករោន្តស្ស អភិជ្ឈា ឧប្បជ្ជតិ។ “អនត្ថំ មេ អចរិ, ចរតិ,
 ចរិស្សតិ” តិអាទិនា (បរិ. អដ្ឋ. ៣២៩) នយេន បដិយនិមិត្តំ គហេត្វា
 អយោនិសោ មនសិ ករោន្តស្ស ព្យាចាទោ ឧប្បជ្ជតិ។ ឯត្ថ បន ឥត្ថិបុរិសនិមិត្តំ វា
 សុភនិមិត្តាទិកំ កិលេសវត្ថុភូតំ និមិត្តំ អគ្គណ្ឌិត្វា ទិដ្ឋ ទិដ្ឋមត្តាទិនា
 បដិបទ្ធិត្វា អសុភនិមិត្តេ យោនិសោ មនសិការំ ពហុលីករោន្តស្ស អភិជ្ឈាយ
 បហានំ ហោតិ។ “អនត្ថំ មេ អចរិ, តំ កុតេត្ថ លញ្ញា” តិអាទិនា វា
 មត្តាការំ នាទិវសេន វា យោនិសោ មនសិ ករោន្តស្ស ព្យាចាធម្មហានំ ហោតិ។
 ឯវមិទំ សង្ខេបតោ រូបាទិសុ កិលេសានុពន្ធនិមិត្តាទិក្កាហាបរិវដ្ឋនលក្ខណំ
 ឥន្ទ្រិយសំវរសីលន្តិ វេទិតព្ពំ។

២៥២.

និគ្គណ្ឌោយ្យាតិ និវារេយ្យ;
 “យានិ សោតានិ លោកស្មី; (អជិតាតិ ភគវា,)
 សតិ តេសំ និវារណំ;
 សោតានំ សំវរំ ព្រមិ;
 បញ្ញាយេតេ បិដិយ្យវេ” តិ - ។ (សុ. និ. ១០៤១);

វុត្តត្តា “សតិមា សម្មជាតោ វា” តិ វុត្តំ។ ឯត្ថ បន ចតុត្ថិដំ សម្មជញ្ញំ
 សាត្តកសម្មាយកោចរអសម្មាហាវសេន។ សំវរវិនិច្ឆយោ។

សំវរនិទ្ទេសវណ្ណានា និដ្ឋិតា។

២៧. សុទ្ធិនិទ្ទេសវណ្ណានា

២៥៥. ទេសនា សំវរោ ឯដ្ឋិ, បច្ឆវេក្ខណា ភេទតោតិ (ចារា. អដ្ឋ. ២.៥៨៥;
 វិសុទ្ធិ. ១.១៩) ទេសនាសុទ្ធិ សំវរសុទ្ធិ បរិយេដ្ឋិសុទ្ធិ បច្ឆវេក្ខណាសុទ្ធិតិ ឯវំ

ចតុត្ថិជា សុទ្ធិតិ អត្ថោ។ ឥនាទិ តាហិ សុទ្ធិហិ វិសុជ្ឈនកេ ទស្សតុំ
“ចាតិមោក្ខសំវរសម្មត”ន្តិអាទិមាហ។

៤៥៦. “បុន ឯវំ ន ករិស្ស”ន្តិ ចិត្តាធិដ្ឋានសំវរា យស្មា សុជ្ឈតិ
ឥន្ទ្រិយសំវរោ, តស្មា ឥន្ទ្រិយសំវរោ “សំវរសុទ្ធិ”តិ វុត្តោតិ សម្ពុត្ថោ។

៤៥៧. បហាយានេសនន្តិ អនេសនំ បហាយ ធម្មេន ឧប្បាទេន្តស្ស បច្ចយេតិ
ចាបសេសោ។

៤៥៨. “បដិសម្ពា យោនិសោ ចីវរំ បដិសេវាមិ... បេ.... ឧប្បន្នានំ
វេយ្យាពាធិកានំ... បេ.... បរមតាយា”តិ (ម. និ. ១.២៣; អ. និ. ៦.៥៨) ច ឯវំ
ចតុសុបិ បច្ចយេសុ យថាវុត្តបច្ចវេក្ខណសុជ្ឈនាតិ អត្ថោ។ ឯត្ថ បន ធុរិដំ
បច្ចវេក្ខណំ បដិលាភកាលេ ច បរិភោគកាលេ ច។ បដិលាភកាលេ ហិ
ធាតុវសេន វា បដិក្កលវសេន វា បច្ចវេក្ខិត្វា បរិភោគវិរាជីនិ តតោ ឧត្តរិ
បរិភុញ្ញន្តស្ស អនវន្តោវ បរិភោគោ, បរិភោគកាលេបិ។ សុទ្ធិវិនិច្ឆយោ។

សុទ្ធិនិទ្ទេសវណ្ណានា និដ្ឋិតា។

៤៨. សន្តោសនិទ្ទេសវណ្ណានា

៤៥៩. “ចត្តារិមាទិ, ភិក្ខុវេ, អប្បានិ ចេវ សុលភានិ ច, តានិ ច អនវន្តានិ។
កតមាទិ ចត្តារិ? បំសុក្ខលំ, ភិក្ខុវេ, ចីវរានំ អប្បញ្ញា សុលភញ្ញា, តញ្ញា អនវន្តំ។
បិណ្ឌិយាលោចោ, ភិក្ខុវេ, ភោជនានំ អប្បញ្ញា សុលភញ្ញា, តញ្ញា អនវន្តំ។
វុក្ខម្បលំ, ភិក្ខុវេ, សេនាសនានំ អប្បញ្ញា សុលភញ្ញា, តញ្ញា អនវន្តំ។
បូតិមុត្តភេសន្តិ, ភិក្ខុវេ, ភេសន្តានំ អប្បញ្ញា សុលភញ្ញា, តញ្ញា អនវន្តំ។ ឥមាទិ

ខោ, ភិក្ខុវេ, ចត្តារិ អប្បនិ ចេវ សុលភានិ ច, តានិ ច អនវដ្ឋានី" តិ (អ. និ. ៤.២៧; ឥតិវុ. ១០១) វចនតោ "អប្បធា" តិ អាទិ វុត្តំ។

សន្តដ្ឋានី ឯត្ថ យថាលាភយថាពលយថាសារុប្បសន្តោសានំ វសេន ឯកេកស្មី បច្ចយេ តយោ តយោ កត្វា ចត្វសុ បច្ចយេសុ ទ្វាទស សន្តោសា ហោន្តិ។ មត្តញ្ញតិ ឯត្ថ (ម. និ. អដ្ឋ. ១.៤២២; សំ. និ. អដ្ឋ. ៣.៤.២៣៩; អ. និ. អដ្ឋ. ២.៣.១៦; ឥតិវុ. អដ្ឋ. ២៨; ធរ. ស. អដ្ឋ. ១២៤-១៣៤) ចត្តារោ មត្តា បរិយេសនមត្តា បដិគ្គហណមត្តា បរិភោគមត្តា វិស្សជ្ជនមត្តា តិ។ ឥតវិភវេន យាបេន្តោ សុភរោ នាម។ សន្តោសវិនិច្ឆយោ។

សន្តោសនិទ្ទេសវណ្ណានា និដ្ឋិតា។

៤៩. ចតុរក្កនិទ្ទេសវណ្ណានា

៤៦១-២. អសុភន្តិ អសុភការណា។ ឥមេ ចត្តារោ ចតុរក្កា នាមាតិ អធិប្បាយោ។ ឥទានិ តេ ទស្សេតុំ "អារកត្តាទិនា" តិ អាទិមាហា។ អារកត្តាទិនាតិ ឯត្ថ អារកត្តា, អរីនំ អរាណញ្ច ហតត្តា, បច្ចយាទីនំ អរហត្តា, ចាបករណេ រហាភាវាតិ ឥមេហិ តាវ ចត្វហិ ការណេហិ សោ ភគវា អរហន្តិ អនុស្សវិតញ្ចេតិ អត្ថោ។ វុត្តញ្ចេតំ -

“អារកត្តា ហតត្តា ច, កិលេសាវីនេ សោ មុនិ;
ហតសំសារចក្ការោ, បច្ចយាទីនេ ចារហោ;
ន រហោ ករោតិ ចាចានិ, អរហំ តេន វុច្ចតិ” តិ។ (ចារា. អដ្ឋ. ១.១; វិសុទ្ធិ. ១.១៣០);

ភគវា បន សព្វកិលេសេហិ សុវិន្ទវិន្ទវេ ឋិតោ មគ្គេន សវាសនកិលេសានំ
ហតត្តា, តស្មា “អារកត្តា អរហ”ន្តំ វុត្តោ។ វុត្តញ្ញោតំ -

“សោ តតោ អារកា នាម;
យស្ស យេនាសមន្តីតា;
អសមន្តី ច ទោសេហិ,
នាថោ តេនាហំ មតោ”តិ។ (វិនុទ្ធិ. ១.១២៥);

ភគវតោ បន សព្វកិលេសារយោ ហតា, តស្មា “អរីនំ ហតត្តាបិ អរហ”ន្តំ
វុត្តោ។ វុត្តញ្ញោតំ -

“យស្មា រាគាទិសដ្ឋាតា, សព្វេបិ អរយោ ហតា;
បញ្ញាសត្តេន នាថេន, តស្មាបិ អរហំ មតោ”តិ។ (វិនុទ្ធិ. ១.១២៦);

យំ បនេតំ

អវិជ្ជាភវតល្អាមយនាភិបុញ្ញាភិសដ្ឋារអបុញ្ញាភិសដ្ឋារអានេញ្ញាភិសដ្ឋារវំ
ជរាមរណានេមិ “អាសវសមុទយា អវិជ្ជាសមុទយោ”តិ (ម. និ. ១.១០៣) វចនតោ
អាសវសមុទយមយេន អក្ខេនវិជ្ជិត្វា តិកវេថេ យោជិតំ អនាទិកាលប្បវត្តំ
សំសារចក្កំ, តស្ស ភគវតោ ពោធិរុក្ខមូលេ សម្មប្បធានវីរិយចានេហិ
ចតុចារិសុទ្ធិសីលបថវិយំ បតិជ្ជាយ សទ្ធាហត្ថេន កម្មក្ខយករញ្ញាណជវសុំ
គហេត្វា សព្វេ អរហតា។ តស្មា “អរាជំ ហតត្តា អរហ”ន្តំ វុត្តោ។ វុត្តញ្ញោតំ -

“អរា សំសារចក្កស្ស, ហតា ញ្ញាណាសិនាយតោ;
លោកនាថេន តេនេស, អរហន្តិ បវុច្ឆតី”តិ។ (វិនុទ្ធិ. ១.១២៨);

អគ្គនិក្ខណៈយុត្តា ជីវរាជីនំ បច្ចយានំ ឧត្តមបូជាយ ច យុត្តោ ភគវា,
តស្មា “បច្ចយានីនំ អរហត្តា ច អរហ”ន្តិ វុច្ឆតិ។ វុត្តញ្ញោតំ -

“បូជានិសេសំ សហ បច្ចយេហិ,
យស្មា អយំ អរហតិ លោកនាថា;
អត្តានុរូបំ អរហន្តិ លោកេ,
តស្មា ជិនោ អរហតិ នាមមេត”ន្តិ។ (វិសុទ្ធិ. ១.១២៩);

យថា លោកេ កេចិ បណ្ឌិតមាជិនោ អសិលោកកយេន រហោ ចាចានិ
ករោន្តិ, តថា ភគវា កណ្ឌបិ ន ករោតិ, តស្មា “ចាបករណោ រហាភាវា ច
អរហ”ន្តិ វុច្ឆតិ។ វុត្តញ្ញោតំ -

“យស្មា នត្តិ រហោ នាម, ចាបកម្មេសុ តាធិនោ;
រហាភាវេន តេនេស, អរហំ ឥតិ វិសុទ្ធា”តិ។ (វិសុទ្ធិ. ១.១៣០) -

ឯវំ អារកត្តាធិនា អរហន្តិ ភាវេតព្ពំ។

សម្មា សាមញ្ញា សព្វធម្មានំ ពុទ្ធត្ថា បន សម្មាសម្ពុទ្ធោ។ សម្មាតិ ញ្ញាយេនេវ,
អភិញ្ញេយ្យេ ធម្មេ អភិញ្ញេយ្យតោ បរិញ្ញេយ្យេ ធម្មេ បរិញ្ញេយ្យតោ បហាតព្ពេ
ធម្មេ បហាតព្ពតោ សច្ចិកាតព្ពេ ធម្មេ សច្ចិកាតព្ពតោ ភាវេតព្ពេ ធម្មេ
ភាវេតព្ពតោ ឯវាតិ អត្តោ។ សាមញ្ញាតិ អត្តនាវ។ វុត្តញ្ញោតំ -

“អភិញ្ញេយ្យំ អភិញ្ញាតំ, ភាវេតព្ពញ្ច ភាវិតំ;
បហាតព្ពំ បហីនំ មេ, តស្មា ពុទ្ធាស្មិ ព្រាហ្មណា”តិ។ (ម. និ. ២.៣៩៩;
សុ. និ. ៥៦៣);

“ឥតិបិ សោ ភគវា អរហំ សម្មាសម្ពុទ្ធវិជ្ជាចរណាសម្មន្នោ សុគតោ
លោកីវិទូ អនុត្តរោ បុរិសធម្មសារថិ សត្តានេវមនុស្សានំ ពុទ្ធវា ភគវា” តិ ឯវំ
វុត្តេ នវកេនេ ភគវតោ គុណោ យា បុនប្បុនំ ឧប្បជ្ឈនតោ សតិយេវ អនុស្សតិ,
បវត្តិតព្ពជ្ជានម្ហិយេវ វា បវត្តត្តា សទ្ធាបព្ពជិតស្ស កុលបុត្តស្ស អនុរូចា
សតីតិ អនុស្សតិ, ពុទ្ធិ អារព្ព ឧប្បជ្ឈា អនុស្សតិ ពុទ្ធានុស្សតិ, យា ឯវំ នវវិជេន
បវត្តា សតិ, សា ពុទ្ធានុស្សតិ នាមាតិ អត្ថោ។ សព្វាការេន បន អាចរិយេន
ពុទ្ធយោសេន ពុទ្ធានុស្សតិ វិសុទ្ធិមគ្គេ (វិសុទ្ធិ. ១.១២៣ អាធយោ) វុត្តា, អត្ថិកេន
បន តតោ បច្ឆាសីសិតញ្ញា។

២៦៣-២. ចតុររក្ខាយ សាយំចាតំ ភាវេតព្ពត្តា មេត្តាកាវនំ ធស្សេន្តេន
ថេរេន សព្ពត្តកកម្មជ្ជានការីនាវសេន ធស្សិតាតិ វេទិតញ្ញា។ ឥតថា “អត្តានំ
ឧបមំ កត្វា, ន ហនេយ្យ ន ឃាតយេ” តិ (ធម. ប. ១២៩-១៣០) វេចនតោ សព្ពបឋមំ
“អហំ សុខិតោ ហោមិ, អវេរោ” តិ អាទិនា នយេន ភាវេត្វាវ អត្តនិ ចិត្តំ
និបរិពន្ធមានំ កត្វា បច្ឆា អាចរិយុបជ្ឈយាធិសុ កមេន ភាវេតញ្ញា។ អត្តនិ បន
អប្បនា ន ហោតិ។ គោចរគាមម្ហិ ឥស្សរេ ជនេតិ សម្ពុទ្ធវា។ តតាតិ (ចារា. អដ្ឋ.
២.១៦៥) គោចរគាមេ។ សីមជ្ឈសង្ឃតោ បជ្ជាយ បរិច្ឆិដ្ឋ បរិច្ឆិដ្ឋាតិ អត្ថោ។ ឯវំ
មេត្តំ ភាវេន្តោ ភិក្ខុសង្ឃេ មេត្តាយ សហវាសីនំ មុនុចិត្តំ ជនេតិ, អថស្ស
សុខសំវាសតា ហោតិ។ សីមជ្ឈកនេវតាសុ មេត្តាយ មុនុកតចិត្តាហិ នេវតាហិ
ធម្មិកាយ រក្ខាយ សុសំវិហិតរក្ខោ ហោតិ។ គោចរគាមម្ហិ ឥស្សរេជនេ
មេត្តាយ មុនុកតចិត្តសន្តានេហិ ឥស្សរេហិ ធម្មិកាយ រក្ខាយ
សុវត្ថិតបរិក្ខារោ ហោតិ។ តត មនុស្សេ មេត្តាយ បសាទិតចិត្តេហិ តេហិ
អបរិក្ខតោ ហុត្វាវិចរតិ។ សព្ពសត្តេសុ មេត្តាយ សព្ពត្ត អប្បជីហតចារោ
ហោតិ។

២៦៥-៦. វណ្ណតោ ច សណ្ឋានតោ ច ឡិកាសតោ ច ទិសតោ ច បរិច្ឆេទតោ ច កេសាធិកោដ្ឋាសេ វវត្ថុបេត្វាតិ សម្ពន្ធា។ ឯត្ថ វណ្ណតោតិ (វិសុទ្ធិ. ១.១១០) កេសាធិនំ វណ្ណតោ។ សណ្ឋានតោតិ តេសំយេវ សណ្ឋានតោ។ ឡិកាសតោតិ “អយំ កោដ្ឋាសោ ឥមស្មី នាម ឡិកាសេ បតិដ្ឋិតោ”តិ ឯវំ តស្ស តស្ស ឡិកាសតោ។ ទិសតោតិ ឥមស្មី សរីរេ នាភិតោ ឧទ្ធុំ ឧបរិមា ទិសា, អនោ ហេដ្ឋិមា ទិសា, តស្មា “អយំ កោដ្ឋាសោ ឥមស្ស នាម ទិសាយា”តិ ទិសា វវត្ថុបេត្វា។ បរិច្ឆេទតោតិ សភាគបរិច្ឆេទតោ វិសភាគបរិច្ឆេទតោតិ ទ្វេ បរិច្ឆេទា។ តត្ថ “អយំ កោដ្ឋាសោ ហេដ្ឋា ច ឧបរិ ច តិរិយញ្ច ឥមិនា នាម បរិច្ឆេទោ”តិ ឯវំ សភាគបរិច្ឆេទោ វេទិតញ្ចោ។ “កេសា ន លោមា, លោមា ន កេសា”តិ ឯវំ អមិស្សកវសេន វិសភាគបរិច្ឆេទោ។

ឯវំ បញ្ចហិ អាការេហិ វវត្ថុនាការំ ទស្សេត្វា ឥនានិ មនសិ ករោន្តេន ឯវំ មនសិ កាតព្វន្តំ តំ ទស្សេត្ថុំ “អនុបុព្វតោ”តិ អាទិមាហ។ តត្ថ អនុបុព្វតោតិ សង្ឃាយករណាកាលតោ បដ្ឋាយ “កេសា នខា”តិ ឯវំ ឯកន្តិកាយ វា “លោមា កេសា”តិ ឯវំ ឧប្បជិចាជិយា វា ន មនសិ កាតព្វំ, អថ ខោ “កេសា លោមា”តិ អាទិនា នយេន អនុបជិចាជិយា មនសិ កាតព្វំ, អនុបជិចាជិយា មនសិ ករោន្តេនាបិ នាតិសីយំ នាតិសណ្ឌិកំ មនសិ កាតព្វំ, ពហិទ្ធា បុព្វត្តារម្មណោ ចេតសោ វិក្ខេបោ បដិពាហិតញ្ចោ។ “បណ្ណាត្ថី សមតិក្កម្ម, មុញ្ញស្សនុបុព្វតោ”តិ ចាហោ គហេតញ្ចោ។ ឯវញ្ចិ សតិ ភាវនាក្កមេន អត្ថោ សុវិញ្ញយេ្យា ហោតិ។ “កេសា លោមា”តិ អាទិបញ្ញត្ថិ អមនសិ កត្វា បដិក្កលភាវេន ឯវំ ចិត្តំ វេបេតព្វំ។ មុញ្ញស្សនុបុព្វតោតិ យោ យោ កោដ្ឋាសោ អាចារ្យំ នាគច្ឆតិ, តំ តំ អនុបុព្វតោ មុញ្ញស្សនុបុព្វតិ អត្ថោ។

៤២៧. ឥធានិ យថា បដិក្ខុលមនសិការោ កាតត្ថោ, តំ ទស្សេត្តំ
“វណ្ណាអាសយសណ្ឋានា”តិអាទិមាហ។ ឯតេហិ វណ្ណាទីហិ កោដ្ឋាសេហិ
បដិក្ខុលាតិ ភាវនាតិ សម្ពុទ្ធោ។ ឯត្ថ (វិភ. អដ្ឋ. ៣៥៦; វិសុទ្ធិ. ១.១៧៨) កេសា
តាវ វណ្ណតោបិ បដិក្ខុលា។ តថា ហិ យាគុកត្តាទីសុ កេសវណ្ណំ កិញ្ចិ ទិស្វា
ជិគុច្ឆន្តិ។ សណ្ឋានតោបិ បដិក្ខុលា។ តថា ហិ វត្ថី ភុញ្ញន្តា កេសសណ្ឋានំ
មកចិវាកាទិកំ ធុបិទ្វា ជិគុច្ឆន្តិ។ តេលមក្ខនាទិវិហិតានញ្ច អគ្គិម្ហ
បក្ខិត្តានញ្ច គន្ធា អតិវិយ បដិក្ខុលាតិ គន្ធាតោបិ បដិក្ខុលា។ អសុចិដ្ឋានេ
ជាតសូបេយ្យបណ្ណំ វិយ បុព្វលោហិតមុត្តកវិសបិត្តសេម្ហាទិនិស្សន្ទេន
ជាតត្តា អាសយតោបិ បដិក្ខុលា។ គូថរាសិម្ហ ឧដ្ឋិតកណ្ណិកំ វិយ
ឯកតិសកោដ្ឋាសរាសិម្ហ ជាតត្តា ឱកាសតោបិ បដិក្ខុលា។ ឧទ្ទមាតកំ
វិនិលកំ វិបុត្តកំ វិច្ឆិទ្កកំ វិក្ខាយិតកំ វិក្ខិត្តកំ ហតវិក្ខិត្តកំ លោហិតកំ
បុឡ្យវកំ អដ្ឋិកន្តិ ឥមេសុ ឧទ្ទមាតកាទីសុ វត្ថុសុ អសុភាការំ គហេត្វា បវត្តា
ភាវនា វា អសុភំ នាមាតិ អត្ថោ។

៤២៨. យំ បនេតំ អរហន្តានំ វដ្តទុក្ខសមុច្ឆេទសម្ពាតំ សមុច្ឆេទមរណំ
(វិសុទ្ធិ. ១.១៦៧), សម្ពាទានំ ខណ្ឌកម្ពុសម្ពាតំ ខណ្ឌកមរណំ, “រុក្ខោ មតោ,
លោហំ មត”ន្តិអាទិ សម្ពុតិមរណាញ, ន តំ ឥធ អធិប្បេតំ។ ឥធ បន មរណាន្តិ
ឯកភវបរិយាបន្នស្ស ជីវិតិន្ទ្រិយស្ស ឧបច្ឆេទោ អធិប្បេតោ។ តម្បី
កាលមរណំ អកាលមរណាន្តិ ធុរិធំ ហោតិ។ តត្ថ កាលមរណំ បុញ្ញក្ខយេន វា
អាយុក្ខយេន វា ឧភយក្ខយេន វា ហោតិ, អកាលមរណំ
ឧបបិឡ្ហកឧបច្ឆេទកកម្មវសេន។ “មរណំ មេ ភវិស្សតិ”តិ វា “ជីវិតំ
ឧទ្ធិដ្ឋិស្សតិ”តិ វា “មរណំ មរណា”ន្តិ វា យោនិសោ ភាវយិត្វានាតិ សម្ពុទ្ធោ។

៤៦៩-៧០. យស្ស បន ឯត្តាវតា ឧបចារជ្ឈានំ ន ឧប្បជ្ជតិ, តេន
វេជកបច្ចបដ្ឋានតោ សម្មត្តិវិបត្តិតោ ឧបសំហារណតោ
កាយពហុសាធារណតោ អាយុទុព្ពលតោ អនិមិត្តតោ អន្ធានបរិច្ឆេទតោ
ខណបរិត្តតោតិ ឥមេហិ អដ្ឋហិ អាការេហិ មរណំ អនុស្សវិតតំ, ឥទានិ តេ
ទស្សតុំ “វេជកស្សវុបដ្ឋាន”ន្តិអាទិមាហ។ អសី ឧក្ខិបិត្វា សីសំ ធិន្តតុំ
បិតវេជកោវិយ មរណំ បច្ចបដ្ឋិតមេវាតិ ភាវនា មរណស្សតិ នាមាតិ
សម្ពន្ធា។ ឯវំ សព្ពត្ថ។ សព្ពំ អារោគ្យំ ព្យាធិបរិយោសានំ, សព្ពំ យោព្ពនំ
ជរាបរិយោសានំ, សព្ពំ ជីវិតំ មរណបរិយោសានំ, តស្មា “អយំ
យោព្ពនាទិកាយសម្មត្តិ តាវនេវ សោភតិ, យាវ មរណសម្ពាតាវិបត្តិ ន
ភវិស្សតី”តិ ឯវមាទិនា សម្មត្តិវិបត្តិតោ ច, សត្តហាការេហិ
ឧបសំហារណតោ មរណំ អនុស្សវិតតំ យសមហត្ថតោ បុញ្ញមហត្ថតោ
ថាមមហត្ថតោ ឥទ្ធិមហត្ថតោ បញ្ញាមហត្ថតោ បច្ឆេកពុទ្ធតោ
សម្មាសម្ពុទ្ធតោតិ។ តត្ថ “ឥទំ មរណំ នាម មហាយសានំ មហាបរិវារានំ
មហាសម្មតមន្ទាតាទីនម្បិ ឧបរិ បតតិ, កិមង្គំ បន មយ្ហំ ឧបរិ ន បតិស្សតី”តិ
ឯវំ យសមហត្ថតោ,

“ដោតិកោ ជដិលោ ឧត្តោ,
មេណ្ឌាកោ អថ បុណ្ណាកោ;
ឯតេ ចញ្ញេ ច យេ លោកេ,
មហាបុញ្ញាតិ វិស្សតា;
សព្ពេ មរណាមាបដ្ឋា,
មាទិសេសុ កថាវ កា”តិ។ -

ឯវំ បុញ្ញមហត្ថតោ,

“វាសុទ្ធតែ ពលទេវោ, ភីមសេនាធម្មោ មហា;
ពលា មច្ឆវសំ បត្តា, មាធិសេសុ កថាវ កា”តិ។ -

ឯវំ ថាមមហាត្ថតោ,

“មហាមោក្កល្លាណាធិនំ មហិទ្ធិកានម្បិ ឧបរិ បតតិ, មាធិសេសុ កថាវ កា”តិ ឯវំ ឥទ្ធិមហាត្ថតោ, “សារិបុត្តាធិនំ មហាបញ្ញានម្បិ ឧបរិ បតតិ, មាធិសេសុ កថាវ កា”តិ ឯវំ បញ្ញាមហាត្ថតោ។ ឯវំ ឥតវេសម្បិ បច្ចេកពុទ្ធសម្មាសម្ពុទ្ធានម្បិ មហន្តការំ ចិន្តេត្វា “តេសម្បិ ឧបរិ មរណំ បតតិ, កិមជ្ឈំ បន មយ្ហំ ឧបរិ ន បតិស្សតិ”តិ ឯវំ ឧបសំហារណតោ ច, “អយំ កាយោ ពហុសាធារណោ អជ្ឈត្តិកានំយេវ អនេកសតានំ រោគានំ ពាហិរានំ អហិរិច្ឆិកាធិនញ្ចា”តិ កាយពហុសាធារណតោ ច, “អស្សាសបស្សាសបដិពុទ្ធិ ជីវិត”ន្តិអាធិនា នយេន អាយុទុព្ពលតោ ច,

“ជីវិតំ ព្យាធិ កាលោ ច,

ទេហនិក្ខេបនំ គតិ;

បញ្ចេតេ ជីវលោកស្មី;

អនិមិត្តា ន នាយវេ”តិ។ (សំ. និ. អដ្ឋ. ១.១.២០; ជា. អដ្ឋ. ២.២.៣៤) -

ឯវំ កាលវវត្តានស្ស អភាវតោ ច, “យោ, ភិក្ខុវេ, ចំរំ ជីវិតិ, សោ វស្សសតំ ជីវិតិ អប្បំ វា ភិយ្យេ”តិ (សំ. និ. ១.១៤៥) វុត្តត្តា ឯវំមាធិនា នយេន អទ្ធានស្ស បរិច្ឆេទាច ភាវនា មរណស្សតិ នាមាតិ អត្ថោ។ ខណាបរិត្តតោ ច មរណស្សតិ ភាវេតញ្ចា។

“ជីវិតំ អត្តភារោ ច,

សុខទុក្ខា ច កេវលា;

ឯកចិត្តសមាយុត្តា,
លហុ សោ វត្តតេ ខណោ"តិ។ (វិសុទ្ធិ. ១.១៧៦) -

ហិ វុត្តំ។ ចតុរាវក្ខរិវិនិច្ឆយោ។

ចតុរាវក្ខរិវិនិច្ឆយោ និដ្ឋិតា។

៥០. វិបស្សនានិទ្ទេសវណ្ណានា

៤៧១-២. នាមរូបំ បរិក្កល្ហាតិ ឯត្ថ (វិសុទ្ធិ. ២.៦៦២ អាទយោ) នាមរូបបរិក្កល្ហា
កាតុកាមេន តាវ វេបេត្វា នេវសញ្ញានាសញ្ញាយតនំ អវសេសេសុ យំ កិត្តិ
ឈានំ សមាបដ្ឋិត្វា វុដ្ឋាយ វិតក្កាធិនិឈានដ្ឋានិ ច តំសម្មយុត្ត ច
ជស្សនយោ ធម្មេ លក្ខណាសបច្ចុបដ្ឋានបទដ្ឋានវសេន បរិច្ឆិន្ទិត្វា "សត្តមេតំ
អារម្មណាភិមុខំ នមនតោ នមនជ្ឈន នាម"ន្តិ វវត្តបេតិ។ តតោ តស្ស បច្ចយំ
បរិយេសន្តោ "ហធយវត្ថុំ និស្សាយ វត្តតិ"តិ បស្សតិ, បុន វត្ថុស្ស
បច្ចយក្ខតានិ ច ឧបាទារូចានិ ច បស្សិត្វា "ឥទំ សត្តំ វុប្បនតោ វិការាបត្តិតោ
រូប"ន្តិ បរិក្កល្ហាតិ។ បុន តទុកយំ "នមនលក្ខណំ នាមំ, វុប្បនលក្ខណំ រូប"ន្តិ
ឯវំ សង្ខេបតោ នាមរូបំ វវត្តបេតិ។ ឥទំ សត្តំ សមថយានិកវសេន វុត្តំ។
វិបស្សនាយានិកោ បន ចតុធាតុវវត្តានមុខេន ភូតុចាទាយរូចានិ បរិច្ឆិន្ទិត្វា
"សត្តមេតំ វុប្បនតោ រូប"ន្តិ បស្សតិ។ តតោ ឯវំ បរិច្ឆិន្ទបស្ស ចក្ខាធិនិ
និស្សាយ បវត្តមានា អរូបធម្មាបិ អាចាជមាគច្ឆន្តិ។ តតោ សព្វេបិ តេ
អរូបធម្មេ នមនលក្ខណេន ឯកតោ កត្វា "ឯតំ នាម"ន្តិ បស្សតិ។ សោ "ឥទំ
នាមំ, ឥទំ រូប"ន្តិ ទ្វេធា វវត្តបេតិ។ ឯវំ វវត្តបេត្វា "នាមរូបតោ ឧទ្ទំ អញ្ញោ
សត្តោ វា បុគ្គលោ វា ចោសោ វា ទេវោ វា ព្រហ្មា វា នត្ថិ"តិ បស្សតិ។

យថាហិ អង្គសម្ភារា, ហោតិ សន្តោ រថោ ឥតិ;

ឯវំ ខន្ទេសុ សន្តេសុ, ហោតិ សត្តោតិ សម្មតិ។ (សំ. និ. ១.១៧១);

ឯវមេវ បញ្ចសុ ឧបាទានក្ខន្ធសុ សតិ សត្តោ, បុគ្គលោតិ វា វេហារមត្តោ
ហោតីតិ ឯវមាទិនា នយេន នាមរូបំ យាថាវទស្សនសង្ខារេន
ទិដ្ឋិវិសុទ្ធិក្ខតេន ញាណេន នាមរូបំ បរិគ្គយ្ហាតិ អត្តោ។

តតោ តស្ស ច បច្ចយន្តិ បុន តស្ស នាមរូបស្ស បច្ចយំ បរិគ្គយ្ហាតិ អត្តោ។
វុត្តនយេន នាមរូបំ បរិគ្គណ្ហិត្វា “កោ នុ ខោ ឥមស្ស ហេតុ” តិ បរិយេសន្តោ
អហេតុវាទីសមហេតុវាទេសុ ទោសំ ទិស្វា រោគំ ទិស្វា តស្ស និទានសមុដ្ឋានំ
បរិយេសន្តោ វេជ្ជោវិយ តស្ស ហេតុញ្ច បច្ចយញ្ច បរិយេសន្តោ អវិជ្ជា តណ្ហា
ឧបាទានំ កម្មន្តិ ឥមេ ចត្តារោ ធម្មេ នាមរូបស្ស ឧប្បាទបច្ចយត្តា “ហេតុ” តិ ច
អាហារំ ឧបត្ថម្ភនស្ស បច្ចយត្តា “បច្ចយោ” តិ ច បស្សតិ។ “ឥមស្ស កាយស្ស
អវិជ្ជាទយោ តយោ ធម្មា មាតាវិយ ទារកស្ស ឧបនិស្សយា ហោន្តិ, កម្មំ បិតា
វិយ បុត្តស្ស ជនកំ, អាហារោ ជាតិវិយ ទារកស្ស សន្ធារកោ” តិ ឯវំ
រូបកាយស្ស បច្ចយបរិគ្គហំ កត្វា បុន “ចក្កញ្ច បដិច្ច រូបេ ច ឧប្បជ្ឈតិ
ចក្កវិញ្ញាណា” ន្តិអាទិនា (សំ. និ. ២.៤៣) នយេន នាមកាយស្សបិ ហេតុបច្ចយំ
បរិគ្គណ្ហាតិ។

ឯវំ បរិគ្គណ្ហត្តោ “អតីតាភិកាតាបិ ធម្មា ឯវមេវ បវត្តន្តិ” តិ សន្និដ្ឋានំ
ករោតិ។ តស្ស យា សា បុព្ពន្ធី អារត្ត “អហោសី នុ ខោ អហំ អតីតមទ្ធានំ, ន នុ
ខោ អហោសី, កី នុ ខោ, កដំ នុ ខោ, កី ហុត្វា កី អហោសី នុ ខោ អហំ
អតីតមទ្ធាន” ន្តិ បញ្ចវិធាវិចិត្តិច្ឆា វុត្តា, យាបិ អបរន្តំ អារត្ត “ភវិស្សមិ នុ ខោ
អហំ អនាគតមទ្ធានំ, ន នុ ខោ, កី នុ ខោ, កដំ នុ ខោ, កី ហុត្វា កី ភវិស្សមិ នុ
ខោ អហំ អនាគតមទ្ធាន” ន្តិ បញ្ចវិធា វុត្តា, យាបិ ឯតវហិ វា បន បច្ចុប្បន្នំ
អទ្ធានំ អារត្ត “អជ្ឈត្តំ កដំកដី ហោតិ, អហំ នុ ខោស្មី, នោ នុ ខោស្មី, កី នុ

ខោស្មី, កង់ ឬ ខោស្មី, អយំ ឬ ខោ សត្តា កុត្តា អាគតោ, សោ កុហំ តាមី
ភរិស្សតី” តិ ធម្មិធាវិចីកិច្ចា វុត្តា, តា សញ្ញាបិ បហាយន្តិ។ ឯ
បច្ចយបរិគ្គហណោន តីសុ អន្ធាសុ កង្ខំវិតរិត្វា បិតំ ញាណំ
“កង្ខំវិតរណាវិសុទ្ធិ” តិ បិ “ធម្មជ្ជិតិញាណា” តិ បិ “សម្មាទស្សន” តិ បិ វុច្ចតិ។

ឯត្ថ បន តិស្សោ លោកិយបរិញ្ញា ញាតបរិញ្ញា តីរណបរិញ្ញា
បហានបរិញ្ញាតិ។ តត្ថ “វុច្ចនលក្ខណំ រូបំ, វេទយិតលក្ខណា វេទនា” តិ ឯ
តេសំ តេសំ ធម្មានំ បច្ចត្តលក្ខណាសល្លក្ខណាវសេន បវត្តា បញ្ញា
ញាតបរិញ្ញាធាម។ “រូបំ អនិច្ចំ, វេទនា អនិច្ចា” តិ អាទិនា តេសំ យេវ ធម្មានំ
សាមញ្ញលក្ខណំ អាហេបេត្វា លក្ខណារម្មណីករិបស្សនាបញ្ញា
តីរណបរិញ្ញា ធាម។ តេសុ ឯ បន ធម្មេសុ និច្ចសញ្ញាទិបជហានវសេន បវត្តា
លក្ខណារម្មណីករិបស្សនា បហានបរិញ្ញា ធាម។ តត្ថ សង្ខារបរិគ្គហតោ
បដ្ឋាយ យាវ បច្ចយបរិគ្គហា ញាតបរិញ្ញាយ ភូមិ។ កលាបសម្មសនតោ
បដ្ឋាយ យាវ ឧទយត្តយានុបស្សនា តីរណបរិញ្ញាយ ភូមិ។ កង្ខំនុបស្សនតោ
បដ្ឋាយ បហានបរិញ្ញាយ ភូមិ។ តតោ បដ្ឋាយ ហិ “អនិច្ចតោ អនុបស្សនោ
និច្ចសញ្ញំ បជហតិ, ទុក្ខតោ អនុបស្សនោ សុខសញ្ញំ, អនត្តតោ អនុបស្សនោ
អត្តសញ្ញំ, និព្វិន្ទនោ នន្ទិ, វិវដ្ណនោ វាគំ, និរោធនោ សមុទយំ, បដិនិស្សន្ននោ
អាទានំ បជហតី” តិ (បដិ. ម. ១.៥២) ឯ បជហនោ
និច្ចសញ្ញាទិបហានសាធិកានំ សត្តន្នំ អនុបស្សនានំ អាទិបច្ចំ ហោតិ។ ឥតិ
ឥមាសុ បរិញ្ញាសុ សង្ខារបរិច្ឆេទស្ស ចេវ បច្ចយបរិគ្គហស្ស ច សាធិតត្តា
ឥមិនា យោគិនា ញាតបរិញ្ញា អធិគតា ហោតិ។

បុន “យំ កិញ្ចំ រូបំ អតីតានាគតបច្ចុប្បន្នំ អដ្ឋត្តំ វា ពហិទ្ធា វា ឱឡារិកំ វា
សុខមំ វា ហីនំ វា បណីតំ វា យំ ទូរេ សន្តិកេ វា, សត្តំ រូបំ ហុត្វា អភារតោ អនិច្ចំ,

ឧទយព្ពយប្បជីបីឡិវត្តា ទុក្ខំ, អវសវត្តិវត្តា អនត្តា។ យា កាចិ វេទនា, យា កាចិ សញ្ញា, យេ កេចិ សង្ខារ, យំ កិញ្ចាវិញ្ញាណំ អតីតាធាតុតបច្ចប្បន្នំ អជ្ឈត្តំ វា ពហិទ្ធា វា ឌីឡាវិកំ វា សុខុមំ វា ហីនំ វា បណីតំ វា យំ ទូរេ សន្តិកេ វា, សត្តំវិញ្ញាណំ ហុត្វា អភារតោ អនិច្ចំ, ឧទយព្ពយប្បជីបីឡិវត្តា ទុក្ខំ, អវសវត្តិវត្តា អនត្តា” តិ ឯវមាទិនា នយេន កលាបសម្មសនំ ករោតិ។ ឥទំ សន្ធាយ វុត្តំ “តិលក្ខណំ អាហេបទ្វាន សង្ខារេ សម្មសន្តោ” តិ។

ឯវំ សង្ខារេសុ អនិច្ចទុក្ខអនត្តវសេន កលាបសម្មសនំ កត្វា បុន សង្ខារានំ ឧទយព្ពយមេវ បស្សតិ។ កេចំ? “អវិជ្ជាសមុទយា (បដិ. ម. ១.៥០) រូបសមុទយោ, តណ្ហាកម្មអាហារសមុទយា រូបសមុទយោ” តិ ឯវំ រូបក្ខន្ធស្ស បច្ចយសមុទយទស្សនជ្ឈន រូបក្ខន្ធស្ស ឧទយំ បស្សតិ, និព្ពត្តិលក្ខណំ បស្សន្តោបិ រូបក្ខន្ធស្ស ឧទយំ បស្សតិ” តិ ឯវំ បញ្ចហាការេហិ រូបក្ខន្ធស្ស ឧទយំ បស្សតិ។ “អវិជ្ជានិរោធា រូបនិរោធា, តណ្ហាកម្មអាហារនិរោធា រូបនិរោធា” តិ ឯវំ រូបក្ខន្ធស្ស បច្ចយនិរោធនទស្សនជ្ឈន រូបក្ខន្ធស្ស វយំ បស្សតិ, វិបរិណាមលក្ខណំ បស្សន្តោបិ រូបក្ខន្ធស្ស វយំ បស្សតិ” តិ ឯវំ បញ្ចហាការេហិ វយំ បស្សតិ។ តថា “អវិជ្ជាសមុទយា វេទនាសមុទយោ, តណ្ហាកម្មជស្សសមុទយោ វេទនាសមុទយោ” តិ វេទនាក្ខន្ធស្ស, និព្ពត្តិលក្ខណំ បស្សន្តោបិ វេទនាក្ខន្ធស្ស ឧទយំ បស្សតិ។ “អវិជ្ជានិរោធា វេទនានិរោធា, តណ្ហាកម្មជស្សនិរោធា វេទនានិរោធា” តិ វេទនាក្ខន្ធស្ស, វិបរិណាមលក្ខណំ បស្សន្តោបិ វេទនាក្ខន្ធស្ស វយំ បស្សតិ។ ឯវំ សញ្ញាក្ខន្ធាធិសុបិ។ អយំ បនវិសេសោ - វិញ្ញាណក្ខន្ធស្ស ជស្សដ្ឋានេ នាមរូបសមុទយោ, នាមរូបនិរោធាតិ យោជេតព្ពំ។ ឯវំ ឯកេកស្មី ខន្ធ បច្ចយសមុទយវសេន ច និព្ពត្តិលក្ខណវសេន ច បច្ចយនិរោធហសេន ច វិបរិណាមលក្ខណវសេន ច ឧទយព្ពយទស្សនេន ទស ទស កត្វា បញ្ញាស

លក្ខណានិរុត្តានិ។ តេសំ វសេន ឯវំ រូបស្ស ឧទយោ រូបស្ស វយោតិ បច្ចយតោ
ចេវ លក្ខណតោ ចវិត្តារេន មនសិការំ ករោតិ។

តស្សេវំ ករោតោ “ឥតិ កិវ ឥមេ ធម្មា អបុត្វា សម្ពោន្តិ, បុត្វា បដិវេន្តិ” តិ
ញាណំ វិសទំ ហោតិ។ “ឯវំ កិវ ឥមេ ធម្មា អនុប្បន្នា ឧប្បន្នតិ, ឧប្បន្នា
និរុត្តន្តិ” តិ និច្ចំ នវាវ បុត្វា សម្ពោន្តិ ឧបជ្ជហន្តិ។ ន កេវលញ្ចា និច្ចំ នវា,
សូរិយុគ្គមនេ ឧស្សវតិទ្ធុវិយ, ឧទកតុព្ភុន្នោវិយ, ឧទកេ ទណ្ឌារាជិវិយ, អារគ្គ
សាសថោវិយ, វិជ្ជុប្បនោវិយ ច បរិត្តជ្ជាយិនោ។
មាយាមរិចិសុបិទអលាតចក្កកន្ធានករដេលាបិណ្ឌាកទលិអាទយោវិយ
និស្សរា បុត្វា ឧបជ្ជហន្តិ។ ឯត្តារតា ចានេន វយធម្មមេវ ឧប្បន្នតិ, ឧប្បន្នញ្ចា
វយំ ឧបេតីតិ ឥមិនា អាការេន សមបញ្ញាស លក្ខណានិ បដិវិជ្ជិត្វា បិតំ
ឧទយព្ពយានុបស្សនំ នាម បឋមំ តរុណាវិបស្សនាញាណំ អធិគតំ ហោតិ,
យស្សធិគមា អារទ្ធិវិបស្សកោតិ សង្ខំ កច្ចតិ។

អថស្ស អារទ្ធិវិបស្សកស្ស កុលបុត្តស្ស ឱកាសោ ញាណំ បីតិ បស្សន្តិ
សុខំ អធិមោក្ខោ បគ្គហោ ឧបជ្ជានំ ឧបេក្ខា និកន្តិតិ ទស វិបស្សនុបក្កិលេសា
ឧប្បន្នតិ។ ឯត្ត ឱកាសោ នាម វិបស្សនាក្ខណោ ញាណស្ស ពលវត្តា លោហិតំ
បសីទតិ, តេន ធិវិតោ ឱកាសោ និព្ពត្តតិ, តំ ទិស្វា អយំ យោគី “មគ្គោ មយា
បត្តោ” តិ តមេវ ឱកាសំ អស្សនេតិ។ ញាណន្តិ វិបស្សនាញាណមេវេតំ,
សម្ពោរេ សម្មសន្តស្ស សូរំ បសន្នំ បុត្វា បវត្តមាទំ ទិស្វា បុព្វេវិយ “មគ្គោ” តិ
អស្សនេតិ។ បីតីតិ វិបស្សនាបីតិ ឯវ។ តស្ស ហិ តស្មី ខណោ បញ្ចវិទា បីតិ
ឧប្បន្នតិ។ បស្សន្តិ វិបស្សនាបស្សន្តិ។ តស្មី សមយេ នេវ កាយចិត្តានំ ទរថោ
ការវតា កក្ខុឡតា អកម្មញ្ញតា គេលញ្ញតា វត្ថុតា ហោតិ។ សុខំ

វិបស្សនាសុខមេវ។ តស្ស កិវ តស្មី សមយេ សកលសរីរំ ឋបិតវដ្តិវិយ
អភិសន្តយមាធំ អតិបណ្ឌិតំ សុខំ ឧប្បជ្ឈតិ។

អធិមោក្ខោ នាម វិបស្សនាក្ខណោ បវត្តា សទ្ធា។ តស្មី ខណោ
ចិត្តេចតសិកាធំ អតិវិយ បសាទភូតា ពលវតី សទ្ធា ឧប្បជ្ឈតិ។ បគ្គហោ នាម
វិបស្សនាសម្បយុត្តំ វិរយំ។ តស្មីញ៉ា ខណោ អសិចិលមនទ្ធាវធំ សុបគ្គហិតំ
វិរយំ ឧប្បជ្ឈតិ។ ឧបជ្ឈានន្តិវិបស្សនាសម្បយុត្តា សតិ។ តស្មីញ៉ា ខណោ
សុបដ្ឋិតា សតិ ឧប្បជ្ឈតិ។ ឧបេក្ខាតិ ធុរិយាវិបស្សនាវដ្ឋនវសេន។ តស្មី ខណោ
សត្វសង្ខារគ្គហណោ មជ្ឈត្តភូតវិបស្សនុបេក្ខាសង្ខារតំ ញាណំ ពលវត្ថំ ហុត្វា
ឧប្បជ្ឈតិ, មនោទ្វារេ អារវដ្ឋនុបេក្ខា ច, សារ តំ តំ ឋានំ អារវដ្ឋនុស្ស ស្សរា
តិខិណា ហុត្វា វហតិ។ និកក្ខិវិបស្សនានិកក្ខិ។ ឱភាសាធិសុ អាលយំ
កុរុមាណា សុខុមា សន្តាការា និកក្ខិ ឧប្បជ្ឈតិ។ ឯត្ថ ឱភាសាធិយោ
កិលេសវត្ថុភូតតាយ “ឧបក្កិលេសា”តិ វុត្តា, ន អកុសលត្តា។ និកក្ខិ បន
ឧបក្កិលេសោ ចេវ កិលេសវត្ថុ ច។ បណ្ឌិតោ បន ភិក្ខុ ឱភាសាធិសុ ឧប្បន្នេសុ
វិក្ខេបំ អគច្ឆន្តោ “ឱភាសាធិយោ ធម្មា ន មគ្គោ, ឧបក្កិលេសវិនិមុត្តំ បន
វិចិប្បដិបន្និវិបស្សនាញាណំ មគ្គោ”តិ មគ្គញោ អមគ្គញោ វវត្ថុបេតិ។ តស្សេវ
“អយំ មគ្គោ, អយំ ន មគ្គោ”តិ ញាត្វា ឋិតំ ញាណំ
“មគ្គាមគ្គញាណាធស្សនវិសុទ្ធិ”តិ វុច្ចតិ។

ឥតោ បដ្ឋាយ អដ្ឋវិធស្ស ញាណាស្ស វសេន សិខាប្បត្តំ វិបស្សនាញាណំ
បដិបទាញាណាធស្សនវិសុទ្ធិ នាម ហោតិ។ ឧទយព្ពយានុបស្សនាញាណំ
ភវន្តានុបស្សនាញាណំ ភយតុបដ្ឋានញាណំ អាធិនវានុបស្សនាញាណំ
និព្វានានុបស្សនាញាណំ មុញ្ញិតុកម្សតាញាណំ បដិសង្ខានុបស្សនាញាណំ
សង្ខារុបេក្ខាញាណាន្តិ ឥមាធិ អដ្ឋញាណាធិ នាម។ ឯតានិ និព្វត្តតុកាមេន

យស្មា ឧបក្កិលេសេហិ អភិក្ខតំ ហុត្វាលក្ខណាប្បជីវេនំ កាតុំ អសមត្ថំ
ហោតិ ចិត្តំ, តស្មា បុនិ ឧទយព្ពយមេវ បស្សិតព្ពំ។ ឧទយព្ពយំ បស្សន្តស្ស
អនិច្ចលក្ខណំ យថាភូតំ ឧបដ្ឋាតិ, ឧទយព្ពយប្បជីវីឡិតត្តា ទុក្ខលក្ខណាញា
“ទុក្ខមេវ ច សម្មាតិ, ទុក្ខំ តិដ្ឋតិ វេតិ ចា”តិ (សំ. និ. ១.១៧១) បស្សតោ
អនត្តលក្ខណាញា។

ឯត្ថ ច អនិច្ចំ អនិច្ចលក្ខណំ, ទុក្ខំ ទុក្ខលក្ខណំ, អនត្តា អនត្តលក្ខណាន្តិ
អយំ វិភាគោ វេទិតញោ។ ឯត្ថ អនិច្ចន្តិ ខន្ធបញ្ចកំ។ កស្មា?
ឧប្បាទវយញ្ញបត្តភាវា ហុត្វា អភាវតោ វា។ អញ្ញបត្តំ នាម ជរា,
ឧប្បាទវយញ្ញបត្តំ អនិច្ចលក្ខណំ, ហុត្វា អភាវសម្ពាតោ វា ឯកោ
អាការិកាវោ។ “យទនិច្ចំ តំ ទុក្ខ”ន្តិ (សំ. និ. ៣.១៥) វចនតោ តទេវ ខន្ធបញ្ចកំ
ទុក្ខំ។ កស្មា? អភិណ្ណំ បជីវីឡិតត្តា។ អភិណ្ណាប្បជីវីឡនាការោ
ទុក្ខលក្ខណំ។ “យំ ទុក្ខំ តទនត្តា”តិ វចនតោ តទេវ ខន្ធបញ្ចកំ អនត្តា។
កស្មា? អវសវត្តនតោ។ អវសវត្តនាការោ អនត្តលក្ខណំ។ ឥមាទិបិ តីណិ
លក្ខណានិ ឧទយព្ពយំ បស្សន្តស្សេវ អារម្មណានិ ហោន្តិ។

បុនិ សោ រូចារូបធម្មេសុ វេ “អនិច្ចា”តិ អាទិនា វិបស្សតិ, តស្ស សម្ពាទា
លហំ លហំ អាចាចំ កច្ចន្តិ។ តតោ ឧប្បាទំ វា បីតី វា អារម្មណំ អកត្វា តេសំ
ខយវយនិរោធ វេ បស្សតោ សតិ សន្តិដ្ឋតីតិ ឥទំ ភដ្ឋានុបស្សនាញាណំ
នាម។ ឥមស្ស ឧប្បាទតោ បដ្ឋាយ អស្ស យោគិនោ “យថា ឥមេ សម្ពាទា
បញ្ចក្ខន្ធា ភិដ្ឋន្តិ, វេ អតីតេបិ សម្ពាទា ភិដ្ឋិសុ, អនាគតេបិ ភិដ្ឋិស្សន្តិ”តិ
និរោធមេវ បស្សតោ សតិ សន្តិដ្ឋតិ, តស្ស ភដ្ឋានុបស្សនាញាណំ អាសេវន្តស្ស
ពហុលីករោន្តស្ស សព្ពកវយោនិកតិដ្ឋតិសត្តាវាសេសុ សព្ពេ សម្ពាទា
ជលីតអដ្ឋារកាសុអាទយោវិយ មហាកយំ ហុត្វា ឧបដ្ឋហន្តិ។ ឯតំ

កយតុបដ្ឋានព្រាណំ នាម។ តស្ស តំ កយតុបដ្ឋានព្រាណំ អាសេវន្តស្ស សព្វេ
ភវានិយោ អាទិត្តអដ្ឋារាវិយ, សមុស្សិតខត្តារិយ បច្ឆតិកា អប្បដិសរណា
សាទីនវា ហុត្វា ឧបជ្ឈហន្តិ។ ៩ទំ អាទីនវានុបស្សនាព្រាណំ នាម។ តស្ស ឯវំ
សម្ព័ន្ធវេ អាទីនវេតោ បស្សន្តស្ស ភវានីសុ សម្ព័ន្ធវានំ អាទីនវត្តា សព្វសម្ព័ន្ធវេសុ
ឧក្កណ្ណនា អនភិរតិ ឧប្បជ្ឈតិ។ ៩ទំ និព្វិនានុបស្សនាព្រាណំ នាម។

សព្វសម្ព័ន្ធវេសុ និព្វិនន្តស្ស ឧក្កណ្ណន្តស្ស សព្វស្មា សម្ព័ន្ធវេតោ មុញ្ញតុកាមតា
និស្សរិតុកាមតាវ ហោតិ។ ៩ទំ មុញ្ញតុកម្សតាព្រាណំ នាម។ បុន តស្មា
សម្ព័ន្ធវេតោ មុញ្ញតុំ បុន តេ ឯវំ សម្ព័ន្ធវេ បដិសម្ព័ន្ធវានុបស្សនាព្រាណេន
តិលក្ខណំ អាហេបេត្វា តិរណំ បដិសម្ព័ន្ធវានុបស្សនាព្រាណំ នាម, យោ ឯវំ
តិលក្ខណំ អាហេបេត្វា សម្ព័ន្ធវេ បរិគ្គណ្ណោតោ តេសុ អនត្តលក្ខណាស្ស
សុទិដ្ឋត្តា “អត្តា” តិ វា “អត្តនិយ” ត្ថិ វា អត្តណ្ណោតោ សម្ព័ន្ធវេសុ កយព្វា នន្ទិព្វា
បហាយ សម្ព័ន្ធវេសុ ឧទាសិនោ ហោតិ មជ្ឈត្តោ, “អហ” ត្ថិ វា “មម” ត្ថិ វា ន
គណ្ណាតិ, សព្វសម្ព័ន្ធវេសុ ឧទាសិនោ មជ្ឈត្តោ តីសុ ភវេសុ ឧបេក្ខកោ, តស្ស តំ
ព្រាណំ សម្ព័ន្ធវេតោព្រាណំ នាម។ តំ បនេតំ សព្វសម្ព័ន្ធវេប្បវត្តំ វិស្សន្នេត្វា
និព្វាននិច្ចំ និព្វានបក្ខន្ធិ ហោតិ, នោ ចេ និព្វានំ សន្តតោ បស្សតិ, បុនប្បវនំ
“អនិច្ច” ត្ថិ វា “ទុក្ខ” ត្ថិ វា “អនត្តា” តិ វា តិវិជានុបស្សនាវសេន
សម្ព័ន្ធវារម្មណមេវ ហុត្វា បវត្តតិ។

ឯវំ តិដ្ឋមានព្វា ឯតំ អនិមិត្តោ អប្បណិហិតោ សុញ្ញតោតិ តិណ្ណំ
វិមោក្ខានំ វសេនវិមោក្ខមុខការំ អាបដ្ឋិត្វា តិដ្ឋតិ។ តិស្សោ ហិ អនុបស្សនា
តិណ្ណំ វិមោក្ខមុខានីតិ វុច្ឆន្តិ។ ឯតុ ច អនិច្ចតោ មនសិ ករោត្តោ (បដិ. ម.
១.២២៣-២២៤) អនិមោក្ខតហុលោ អនិមិត្តំ វិមោក្ខំ បដិលភតិ។ ទុក្ខតោ
មនសិ ករោត្តោ បស្សន្តិពហុលោ អប្បណិហិតំ វិមោក្ខំ បដិលភតិ។ អនត្តតោ
មនសិ ករោត្តោ វេទតហុលោ សុញ្ញតិវិមោក្ខំ បដិលភតិ។ ឯតុ ច អនិមិត្តោ

វិមោក្ខាតិ អនិមិត្តាការេន និព្វានំ អារម្មណំ កត្វា បរេត្តា អរិយមគ្គោ។ សោ
ហិ អនិមិត្តាយ ធាតុយា ឧប្បន្នត្តា អនិមិត្តោ, កិលេសេហិ ច វិមុត្តត្តា
វិមោក្ខា។ ឯតេនេវ នយេន អប្បណិហិតាការេន និព្វានំ អារម្មណំ កត្វា
បរេត្តា អប្បណិហិតោ, សុញ្ញតាការេន និព្វានំ អារម្មណំ កត្វា បរេត្តា
សុញ្ញតោតិ វេទិតញ្ចោ។ អធិគតសង្ខារុបេក្ខស្ស កុលបុត្តស្ស វិបស្សនា
សិខាប្បត្តា ហោតិ។ វុដ្ឋានកាមិនិវិបស្សនាតិ ឯតេនេវ។ ឯតំ
សង្ខារុបេក្ខាញ្ញាណំ អាសវន្តស្ស ភាវេន្តស្ស តិក្ខតវា សង្ខារុបេក្ខា ឧប្បជ្ជតិ។

តស្ស ឥទានិ មគ្គោ ឧប្បជ្ជិស្សតីតិ សង្ខារុបេក្ខា សង្ខារេ “អនិច្ចា”តិ វា
“ទុក្ខា”តិ វា “អនត្តា”តិ វា សម្មសិទ្ធា ភវន្តំ ឱតរតិ។ ភវន្តា វុដ្ឋាយ
សង្ខារុបេក្ខាយ អាគតនយេនេវ អនិច្ចាទិអាការេន មនសិ ករិត្វា ឧប្បជ្ជតិ
មនោធារាវជ្ជនំ, តេនេវ មនសិ ករោតោ បឋមំ ជវនចិត្តំ ឧប្បជ្ជតិ, យំ
“បរិកម្ម”ន្តិ វុច្ចតិ។ តទនន្តរំ តថេវ ទុតិយំ ជវនចិត្តំ ឧប្បជ្ជតិ, យំ “ឧបចារ”ន្តិ
វុច្ចតិ។ តទនន្តរម្យី តថេវ ឧប្បជ្ជតិ ជវនចិត្តំ, យំ “អនុលោម”ន្តិ វុច្ចតិ។ ឥទំ
តេសំ ចាដិយេក្កំ នាមំ។ អវិសេសេន បន តិវិធមេតំ អាសវនន្តិបិ បរិកម្មន្តិបិ
ឧបចារន្តិបិ អនុលោមន្តិបិ វុច្ចតិ។ ឥទំ បន អនុលោមញ្ញាណំ សង្ខារាម្មណាយ
វុដ្ឋានកាមិនិយា វិបស្សនាយ បរិយោសានំ ហោតិ។ និប្បវិយាយេន បន
គោត្រភុញ្ញាណមេវ វិបស្សនាបរិយោសានន្តិ វុច្ចតិ។ តតោ បរំ និរោធំ និព្វានំ
អារម្មណំ កុរុមាណំ បុគ្គលកោត្តំ អតិក្កមមាណំ និព្វានាម្មណោ
បឋមសមន្នាហារភូតំ អបុនរាវដ្ឋកំ គោត្រភុញ្ញាណំ ឧប្បជ្ជតិ។ ឥទំ បន
ញ្ញាណំ បដិបទាញ្ញាណាទស្សនវិសុទ្ធិញ្ច ញ្ញាណាទស្សនវិសុទ្ធិញ្ច ន ភជតិ,
អន្តរា អញ្ញោហារិកមេវ ហោតិ, វិបស្សនាសោតេ បតិវត្តត្តា បនវិបស្សនាតិ វា
សង្ខំ កច្ចតិ។ និព្វានំ អារម្មណំ កត្វា គោត្រភុញ្ញាណោ និរុទ្ធេ តេន
ទិន្នសញ្ញាយ និព្វានំ អារម្មណំ កត្វា ទិដ្ឋិសំយោជនំ

សីលព្ពតបរាមាសសំយោជនំវិចិត្តិក្ខាសំយោជន្តិ តីណិ សំយោជនានិ
សមុប្បេក្ខន្ធសេនវិជ្ជុសេន្តោ សោតាបត្តិមគ្គោ ឧប្បជ្ជតិ។ តទនន្តរំ តស្សេវ
វិចាកក្ខតានិ ទ្វេ តីណិ វា ជលចិត្តានិ ឧប្បជ្ជន្តិ អនន្តរិចាកក្ខតា លោកុត្តរានំ។
ជលបរិយោសានេ បនស្ស ចិត្តំ ភវន្តំ ឌីតរតិ។

តតោ ភវន្តំវិជ្ជន្តិក្ខា បច្ចវេក្ខណត្ថាយ មនោទ្វារវដ្ឋនំ ឧប្បជ្ជតិ។ សោ ហិ
“ឥមំនាវតាហំ មគ្គេន អាគតោ”តិ មគ្គំ បច្ចវេក្ខតិ, តតោ “អយំ មេ
អានិសំសោលន្តោ”តិ ជលំ បច្ចវេក្ខតិ, តតោ “ឥមេ នាម មេ កិលេសា
បហំនា”តិ បហំនកិលេសេ បច្ចវេក្ខតិ, តតោ “ឥមេ នាម មេ កិលេសា
អវសិដ្ឋា”តិ ឧបរិមគ្គត្ថយវដ្តេ កិលេសេ បច្ចវេក្ខតិ, អវសានេ “អយំ មេ ធម្មោ
អារម្មណតោ បដិវេន្តោ”តិ អមតំ និព្វានំ បច្ចវេក្ខតិ។ ឥតិ សោតាបន្នស្ស
អរិយសាវកស្ស បញ្ច បច្ចវេក្ខណានិ ហោន្តិ។ តថា សកទាគាមិអនាគាមីនំ។
អរហតោ បន អវសិដ្ឋកិលេសបច្ចវេក្ខណំ នាម នត្ថិ។ ឯវំ សព្វានិចិ
ឯក្ខន្ធវិសតិ ហោន្តិ។ ឧក្ខដ្ឋបរិច្ឆេទោវ ចេសោ។
បហំនាវសិដ្ឋកិលេសបច្ចវេក្ខណញ្ចិ សេក្ខានំ ហោតិ វា, ន វា។ ឯវំ បច្ចវេក្ខត្វា
សោ សោតាបន្នោ អរិយសាវកោ តស្មីយេវ វា អាសនេ និសិទ្ធា អបរេន វា
សមយេន កាមរាគព្យាបាទានំ តនុភាវំ ករោន្តោ ទុតិយមគ្គំ ចាបុណាតិ,
តទនន្តរំ វុត្តនយេន ជលញ្ច។ តតោ វុត្តនយេន កាមរាគព្យាបាទានំ
អនវសេសប្បហានំ ករោន្តោ តតិយមគ្គំ ចាបុណាតិ, វុត្តនយេន ជលញ្ច។
តតោ តស្មីយេវ វា អាសនេ និសិទ្ធា អបរេន វា សមយេន
រូបរាគអរូបរាគមានឧទ្ធច្ចអវិជ្ជានំ អនវសេសប្បហានំ ករោន្តោ ចតុត្ថមគ្គំ
ចាបុណាតិ, វុត្តនយេន ជលញ្ច។ ឯត្តាវតា ចេស អរហនាម អដ្ឋមោ
អរិយបុគ្គលោ ហោតិ មហាវិណាសវោ។ ឥតិ ឥមេសុ ចតុសុ មគ្គេសុ ញ្ញាណំ
ញ្ញាណធស្សនវិសុទ្ធិ នាម។

ឯត្តាវតា ចាតិមោក្ខសំវេសីលាជីនំ វុត្តត្តា សីលវិសុទ្ធិ ច មេត្តាសុភាជីនំ
 វុត្តត្តា ចិត្តវិសុទ្ធិ ច នាមរូបបរិគ្គហាជីនំ វេសេន
 ទិដ្ឋិវិសុទ្ធិកម្ពុវិវត្តរណវិសុទ្ធិមគ្គាមគ្គញ្ញាណទស្សនវិសុទ្ធិ
 បដិបទាញ្ញាណទស្សនវិសុទ្ធិ ញ្ញាណទស្សនវិសុទ្ធិយោ ចាតិ សត្តវិសុទ្ធិយោ
 វុត្តា ហោន្តិ។ ឥទំ វុត្តប្បការំ បដិបទាក្កមំ សន្ធាយ វុត្តំ “ចាបុណោយ្យានុបុព្វេន,
 សត្តសំយោជនក្ខយ”ន្តិ។ ឯត្ត សក្កាយទិដ្ឋិវិចិកិច្ចា សីលព្ពតបរាមាសោ
 កាមរាគោ បដិយោ រូបរាគោ អរុបរាគោ មាណោ ឧទ្ធច្ចំ អវិជ្ជាតិ ឥមេ ទស ធម្មា
 សត្តសំយោជនា នាម។ ឯតេសុ សក្កាយទិដ្ឋិវិចិកិច្ចាសីលព្ពតបរាមាសា
 សោតាបត្តិមគ្គវដ្ឋោ, កាមរាគបដិយា ទុតិយមគ្គេន តទុក្ខតា ហុត្វា តតិយេន
 សមុគ្គាតំ គច្ឆន្តិ, សេសានិ បញ្ច ចតុត្ថេនាតិ។ ឯវំ អនុបុព្វេន
 សត្តសំយោជនក្ខយសម្ពាតំ អរហត្តំ ចាបុណាតីតិ វេទិតព្ពំ។

វិបស្សនាទិទ្ទេសវណ្ណានា និដ្ឋិតា។

និកមនកថាវណ្ណានា

៤៧៣-៥. អធិសីលអធិចិត្តានំ អធិបញ្ញាយ ច សិក្ខនា ឧត្តរិ ភិក្ខុកិច្ចំ នាម
 នត្តិ យស្មា, អតោ អយំ ឧទ្ធីសិក្ខា សមុទាហជា។

កេនាតិ ចេ? យស្ស ថេរស្ស លោកវិចារិនោ លោកេ វិចរន្តស្ស មហាតោ
 កិត្តិសទ្ធស្ស បរិស្សមោ ន សម្ពោតិ ន ហោតិ, កី វិយ? មាលុតស្សេវ និច្ចសោ,
 យថា និច្ចវិចរន្តស្ស មាលុតស្ស បរិស្សមោ នត្តិ, ឯវំ វិចរន្តស្ស កិត្តិសទ្ធស្ស
 បរិស្សមោ នត្តិ, តេន ធម្មសិរិកេន សមុទាហជាតិ សម្ពន្ធា។

ឯត្តាវតា ច -

និដ្ឋិតោ ខុទ្ទសិក្ខាយ, សមាសេនវិនិច្ឆយោ;
វិត្តារោ បន ឯតិស្សា, សត្តម្បី បិដកត្ថយំ។

តស្មាវិត្តារកាមេន, សកលេ បិដកត្ថយេ;
កត្តព្រា សាធរោ ឯត្ថ, ឥតវេនវិសេសតោតិ។

ខុទ្ទសិក្ខាវិនិច្ឆយោ។

ខុទ្ទសិក្ខា-បុរាណជីកា និដ្ឋិតា។

។ នមោ តស្ស ភគវតោ អរហតោ សម្មាសម្ពុទ្ធស្ស។

ខុទ្ទសិក្ខា-អភិធរដីកា

គន្ថាវម្ពកថា

តិលោកតិលកំ វន្តេ, សទ្ធម្មាមតនិម្មិតំ;
សំសុដ្ឋកតសម្ពត្ថី, ជិនំ ជនមនោរមំ។

សាវបុត្តំ មហាសាមី, នេកសត្តវិសារធំ;
មហាគុណំ មហាបញ្ញំ, នមោ មេ សិរសា គរុំ។

ខុទ្ទសិក្ខាយ ជីកា យា, បុរាតនា សមីរិតា;
ន តាយ សក្កា សក្កច្ឆំ, អត្ថោ សត្តត្ថ ញាតវេ។

តតោនេកគុណានំ យោ, មញ្ញសា រតនានវ;
សុមង្គលសនាមេន, តេន បញ្ញវតា សតា។

អង្គៀសតោ យតិទ្កេន, សនាវញ្ញនិវាសិនា;
សវិនិច្ឆ័យមេតិស្ស, ករិស្សមត្តវណ្ណានំ។

គន្ថាវម្ភកថាវណ្ណានា

(ក) ឯត្ថាហា - កិមត្ថមាធិតោវាយំ គាថា និក្ខត្តា, ននុ យថាធិប្បតមេវ
បករណាមារកនីយន្តិ? វុច្ចតេ - សប្បយោជនត្តា។ សប្បយោជនញ្ចំ តំទស្សនំ
តាយ

រតនត្ថយប្បណាមាភិធម្យករណាប្បការប្បយោជនាភិធានសន្តស្សនតោ។
តានិ ច បន សប្បយោជនានិ អនន្តរាយេន
គន្ថបរិសមាបនាធិប្បយោជនានមភិនិច្ឆាទនតោ។ តថា ហិ សោត្ថនមត្តនោ ច
យថាធិប្បតត្ថនិច្ឆាទនំ រតនត្ថយប្បណាមករណាប្បយោជនំ។
វិទិតាភិធម្យស្ស គន្ថស្ស វិញ្ញនមាទរណីយតា អភិធម្យកថនប្បយោជនំ។
សោតុជនសមុស្សហាជននំ ករណាប្បការប្បយោជនកថនប្បយោជនំ។
វោហារសុខតា បន អភិធានកថនប្បយោជនំ។

តត្ថ វុទ្ធិត្វា រតនត្ថយន្តិ ឥមិនា រតនត្ថយប្បណាមោ ទស្សិតោ, ឧទ្ទសិក្ខន្តិ
ឥមិនា ឧទ្ទក្ខតានំ សិក្ខានំ ឥធ បដិចាទេតព្ពតាធិបនេន អភិធម្យំ,
អភិធម្យោ ច នាមេស សមុទិតេន សត្តេន វចនីយត្ថោតិ។ អភិធានញ្ច បន
ឥមិនាវ ទស្សិតំ តេន អត្តានុគតសមញ្ញាបរិធិបនតោ។ សមាភិក្កន្តិ ឥមិនា
ករណាប្បការោ, ឧទ្ទសិក្ខន្តិ ឥមិនា ច, តេន ឧទ្ទក្ខតានំ សិក្ខានំ ឥធ
ទស្សិតព្ពការាប្បកាសនតោ។ អាធិតោ ឧបសម្បន្ន សិក្ខិតព្ពន្តិ ឥមិនា
បយោជនបយោជនំ បន ឥមិនាវ សាមគ្គិយតោ ទស្សិតមេវ, តាសំ
សិក្ខិតព្ពប្បកាសនេន ហិ សិក្ខនេ សតិ តម្កលិកាយ
ធិដ្ឋធម្មិកសម្បរាយិ កត្ថនិប្បត្តិយា សំសិដ្ឋនតោ។ បករណាប្បយោជនានំ

សាធនសាធិយលក្ខណោ សម្ពុទ្ធា តន្ត្រិស្សយទស្សនេនេវ ទស្សិតោយេវាតិ
អយមេត្ថ សមុទាយត្តោ។

អយំ បនេត្តាវយវត្តោ - រតនត្ថយំ វុទ្ធិត្វា ខុទ្ទសិក្ខំ បវក្ខាមីតិ សម្ពុទ្ធា។
រតិជននជ្ជន រតនានិ, ពុទ្ធជម្ពុសង្ឃានមេតំ អធិវចនំ។ អថ វា ចិត្តិកតាធិនា
ការណោន រតនានិ, ពុទ្ធានយោវ រតនានិ។ តថា ច វុត្ថំ -

“ចិត្តិកតំ មហាក្សញ្ញ, អតុលំ ទុល្លភទស្សនំ;
អនោមសត្តបរិភោគំ, រតនំ តេន វុច្ឆតី”តិ។ (ធិ. និ. អដ្ឋ. ២.៣៣; សំ. និ.
អដ្ឋ. ៣.៥.២២៣; ខុ. ចា. អដ្ឋ. ៣; សុ. និ. អដ្ឋ. ១.២២៦; ឧទា. អដ្ឋ. ៤៥;
មហានិ. អដ្ឋ. ៥០);

តយោ អវយវា អស្សាតិ តយំ, សមុទាយាបេក្ខំ ឯកវចនំ,
អវយវីវិនិមុត្តស្ស បន សមុទាយស្ស អភាវតោ តីណិ ឯវ រតនានិ វុច្ឆន្តិ។
រតនានំ តយំ រតនត្ថយំ។ វុទ្ធិត្វាតិ តីហិ ធារេហិ នមស្សិត្វា។ “តិស្សោ ឥមា,
ភិក្ខុវេ, វន្តនា កាយេន វន្តតិ, វចសា វន្តតិ, មនសា វន្តតី”តិ (អ. និ. ៣.១៥៥) ហិ
វុត្ថំ។ តត្ថ វិញ្ញត្តិ អនុប្បាទេត្វា កេវលំ រតនត្ថយគុណានុស្សរណាវសេន
មនោធារេ ពហុលប្បវត្តា កុសលចេតនា មនោធាវវន្តនា។ តំ តំ វិញ្ញត្តិ
ឧប្បាទេត្វា បន បវត្តា កាយវចីធាវវន្តនា។ សិក្ខិតតញ្ញាតិ សិក្ខា,
អធិសីលអធិចិត្តអធិបញ្ញាវសេន តិស្សោ សិក្ខា។ សិក្ខនព្វេត្ថ យថា ក្កមំ
សីលាធិធម្មានំ សំវរណាវសេន, ឯការម្ពណោ ចិត្តចេតសិកានំ
សមាធានវសេន, អារម្មណជាធនលក្ខណាប្បដិវេធមគ្គចាតុភាវចាបនវសេន
ច អាសេវនំ ទដ្ឋព្ភំ។ អញ្ញត្ថ ពហុវិធា សិក្ខា, ឥធន តុ សង្ខេបនយត្តា
អប្បកាធិអនេកត្ថសម្ពវេបិ ខុទ្ទ-សទ្ទស្ស អប្បកត្តាវេត្ថ យុត្តតរោតិ ខុទ្ធា
អប្បកា សិក្ខាតិ ខុទ្ទសិក្ខា។ ឥធន បន ខុទ្ទសិក្ខាប្បកាសកោ គត្តោ

តព្រោះហារូបចារតោ ឥត្តិលីដ្ឋវសេន “ឧទ្ទសិក្ខា” តិ វុច្ចតិ យថា
“វុណ្ណានគរ” ត្ថិ។ តំ ឧទ្ទសិក្ខំ។ បវក្ខាមីតិ កថេស្សមិ។

កើទិសន្តិ អាហា “អាទិតោ ឧបសម្បន្នសិក្ខិតត្ថំ” ត្ថិអាទិ។ អាទិ-សន្តោយមត្តិ
អវយវវចនោ យថា “សព្ពតាទីនិ ខេត្តានី” តិ។ អត្ថិ អថាទានវចនោ យថា
“បព្ពតាទីនិ ខេត្តានី” តិ។ តត្ថាវយវវាចី កម្មសាធនោ “អាទិយតីត្យាទី” តិ។
ឥតរោ អថាទានសាធនោ “អាទិយតិ ឯតស្មាត្យាទី” តិ។ តត្ថ យោ
អវយវវចនោ, តស្សេនំ គហលំ, តស្មា ឧបសម្បន្នក្ខណាម្បិ អន្តោ កត្វា
អាទិក្ខតា ឧបសម្បន្នក្ខណតោយេវ បដ្ឋាយាតិ ឯវមេត្ថ អត្តោ ធន្តោ។ ឯវ-
សន្តោ បនេត្ថ សព្ពវាក្យានំ អវធារណាជលត្តាលព្ពតិ។ តោ-បច្ចយោ
អវធិម្ហិយេវ, ន អាធារេ។ តត្ថ ហិ តោបច្ចយេ អាធារេ វត្តមាទេ អាទិម្ហិយេវ
មជ្ឈិអន្តានំ អវយវក្ខតេ ឧបសម្បន្នក្ខណតោយេវាតិ អត្តោ ភវេយ្យ, តថា សតិ
អវធារណានិច្ចយោ និយមោតិ អត្តន្តវត្តា អាទិក្ខណនិយមេន មជ្ឈិទយោ
និវត្តិយេយ្យំ។ អថាទានវចនស្សបិ គហលោ អវធិក្ខតោ ឧបសម្បន្នក្ខណោ
និវត្តិយេយ្យ “បព្ពតាទីនិ ខេត្តានី” តិ ឯត្ថ អាទិក្ខតបព្ពតបរិច្ចាកេន
ខេត្តគ្គហលំ វិយាតិ ធន្តំ។ ដីកាយំ បន អាធារត្ថោបិ វុត្តោ, សោ
យថាវុត្តនោសំ នាតិកច្ចតិ។ សព្ពត្ថ “ដីកាយ” ត្ថិ ច វុត្តេ ឯត្ថេវ
បុរាណដីកាយត្ថិ កហេតត្ថំ។ អាទិតោតិ ឥមីនា ឥទំ ជីវេតិ - អតិទុល្លភំ
ខណសមវាយំ លភិក្ខា អាលសិយនោសេន អប្បជីបជ្ជន្តេហិ ច
អញ្ញាណនោសេន អញ្ញថា បជីបជ្ជន្តេហិ ច អហុត្វា អាទិតោ បដ្ឋាយ និវន្តរមេវ
តីសុ សិក្ខាសុ សម្មាបជីបជ្ជនវសេន អាទរោ ជនេតព្រោតិ។

ឧបសម្បន្នេន ឧបសម្បន្នាយ ច សិក្ខិតត្ថំ អាសេវិតត្ថំ
ឧបសម្បន្នសិក្ខិតត្ថំ, ឯកសេសនយេន ឧបសម្បន្នតាសាមញ្ញេន វា

ឧបសម្បជ្ជាយបិ ឯត្ថវាវិរោធនតិ ឧបសម្បជ្ជេន សិក្ខិតព្ពន្ធិ សមាសោ។ ននុ
អធិសីលានយោវ សិក្ខិតព្ពា, ឯវំ សតិ កម៌ បករណំ សិក្ខិតព្ពត្ថេន វុត្តន្តិ?
នាយំ នោសោ, សិក្ខាយ សិក្ខិតព្ពត្ថេ សតិ តទ្ធិបកកន្តស្សបិ អាសេវិតព្ពតា
អាបជ្ជតីតិ។ សុខគ្គហណាតំ វុត្តព្វវិនិច្ឆយំ សកលម្បិ សង្កហេត្វា មាតិកាយ
វេបនតោ សហ មាតិកាយាតិ សមាតិកំ។ តគ្គុណាសំវិញ្ញាណោយំ ពហុត្ថិហិ
តស្ស ឧទ្ធិសិក្ខាសម្ពាតស្ស អញ្ញបទត្ថស្ស យោ គុណោ មាតិកាសម្ពាតំ
វិសេសនំ, តស្ស ឥធវិញ្ញាយមានត្ថា។ សុខេនេវ ហិ គហណំ សិយា
មាតិកានុសារេន តំ តំវិនិច្ឆយំ ឱលោកេន្តានំ សំសយាបគមតោ។

មាតិកាវណ្ណានា

(១-ជ) ឥទានិ “សមាតិក”ន្តិ វុត្តត្ថា មាតិកាបទានិ តាវ ឧទ្ធិសិក្ខំ “ចារាជិកា
ច ចត្តារោ”តិអាទិ អារទ្ធិ។ ឯត្ថាហា - តីសុ សិក្ខាសុ អធិសីលសិក្ខាវ កស្មា
បឋមំ វុត្តាតិ? សព្ពសិក្ខានំ មូលភូតត្ថា។ “សីលេ បតិជ្ជាយ នរោ សបញ្ញោ, ចិត្តំ
បញ្ញញ្ច ភាវយ”ន្តិ (សំ. និ. ១.២៣; បេជកោ. ២២; មិ. ប. ២.១.៩) ហិ វុត្តំ។ តត្រាបិ
មហាសាវជ្ជត្ថា មូលច្រដ្ឋវសេន បវត្តនតោ សព្ពបឋមំ ជានិតព្ពាតិ ចារាជិកាវ
បឋមំ វុត្តាតិ វេទិតព្ពំ។ មាតិកាបទានំ បន អត្ថោ តស្ស តស្ស មាតិកាបទស្ស
និទ្ទេសវសេនេវ វិញ្ញាយតីតិ ន ឥធវិសុំ ទស្សយិស្សាម។ អវិញ្ញាយមានំ បន
តត្ថ តត្ថេវ បកាសយិស្សាម។

ឥទានិ ឧទ្ធិជ្ជបទានុក្កមេន និទ្ទេសំ អារភន្តោ “ចារាជិកា ច ចត្តារោ”តិ
បឋមំ មាតិកាបទំ ឧទ្ធិវិ។ ឯវមុបរិបិ។ ឥទានិ ចារាជិកាយោ ឧទ្ធិសិក្ខា
ឧទ្ធិជ្ជបទានុក្កមេន និទ្ទេសំ អារភន្តោ “គរុកា នវា”តិ ទុតិយំ បទំ ឧទ្ធិវិតិអាទិណា
យថាយោគំ វុត្តព្ពំ។ តត្ថ សិក្ខាបទំ អតិក្កមិត្វា អាបត្តិ អាបជ្ជា បុគ្គលា តាយ

បរាជយន្ត្រិតិ បរាជិយា។ តេយេវ ចារាជិកា ឧបសគ្គស្ស វុទ្ធិ កត្វាយ-ការស្ស
ក-ការករណេន។ តេ បន គណេនបរិច្ឆេទវសេន ចត្តារោតិ អត្ថោ។

១. ចារាជិកនិទ្ទេសវណ្ណានា

១.២. ឥទានិ តេ ទស្សេតុំ “មគ្គត្ថយេ” តិអាទិ អារទ្ធាំ។ ឯវមុបរិច្ចិ យថាយោគំ
យោជេតត្ថំ។ តត្ថ មគ្គត្ថយេ តិ ឯត្ថ មគ្គា ច នាម តិស មគ្គា។
មនុស្សមនុស្សតិវច្ឆានគតវសេន ហិ តិស្សោ ឥត្ថិយោ។ តត្ថ តិវច្ឆានគតាយ
អយំ បរិច្ឆេទោ -

“អបទានំ អហិ មជ្ឈា, ទិបទានញ្ច កុក្កជៈ;
ចតុប្បទានំ មជ្ឈារី, វត្ថុ ចារាជិកស្សិមា” តិ។ (ចារា. អដ្ឋ. ១.៥៥);

តាសំ វច្ឆបស្សវមុមគ្គវសេន តយោ តយោ កត្វានវ មគ្គា, តថា
ឧកតោព្យញ្ញនកានំ, បុរិសានំ បន វច្ឆមុមគ្គវសេន ទ្វេ ទ្វេ កត្វាន, តថា
បណ្ណាកានន្តិ តិស។ តេសំ តយេ។ កិធិសេតិ អាហា “សន្តតសន្តតេ” តិ។ សន្តតេ
អសន្តតេតិ បទច្ឆេទោ។ ន សន្តតំ អសន្តតំ។ តស្មី អសន្តតេ។ ន-កាវោ ឯត្ថ
“អព្រាហ្មណោ” តិអាទិសុ វិយ បយិរុទានេ, តំ កិរិយាយុត្តស្ស តាទិសស្ស
អញ្ញស្ស វត្ថុនោ វិទានេន សន្តតស្ស វត្ថុនោ បយិរុទានេនំ បរិច្ឆេទំ
បយិរុទានេតិ។ ន បសដ្ឋប្បជិសេធ, សន្តតំ បសដ្ឋ បត្វា តស្ស “ព្រាហ្មណោ
នភវិស្សតិ” តិអាទិសុ វិយ ន និសេធាតិ។ វា-សន្តោ បនេត្ត វចនយុត្តិពាលេនេ
លព្ពតិ, តស្ស បលិវេបេត្វា, អន្តោ វា បវេសេត្វា វត្ថាទិនា កេនចិ បដិច្ចន្នេ វា
អប្បដិច្ចន្នេ វាតិ អត្ថោ។ តថាភូតេ អល្លោកាសេ បកតិវាតេន អសម្ពុដ្ឋេ
តិន្តប្បទេសេ។ និមិត្តន្តិ អង្គជាតំ។ សន្តិអាទិ តត្ថិសេសនំ។ សន្តិ អត្តនិយំ។ សំ-
សន្តោ ហិ អត្តនិ អត្តនិយេ ច វត្ថុតិ។ សន្តតំ អសន្តតន្តិ យថាវុត្តនយេន បដិច្ចន្តំ

វា អប្បជិច្ឆន្តំ វា។ ឧបាទិណ្ណាន្តិ អនជ្ឈកាយប្បសាទំ។ កិត្តកន្តិ អាហា
“តិលមត្តម្មី” តិ។ តិលស្ស មត្តំ សាកល្បំ យស្ស តំ តិលមត្តំ។ “មត្តំ សាកល្បំ
និច្ឆយេ” តិ ហិ និយណ្ណា។ ឯត្ថាបិ អវយវេនវិគ្គហោ សមុទាយោ សមាសត្ថោ,
តិលពិជប្បមាណាម្មីតិ វុត្តំ ហោតិ។ កី តំ? និមិត្តំ, បវេសនំ វា។ អបិ-សន្នោ
សម្ភារំនេ, “តិលពិជមត្តម្មី” តិ សម្ភារីយតិ, អធិកេ កា នាម កថាតិ ឥនមេត្ត
សម្ភារំនំ, ឯវុត្តតំ សំ អន្តជានំ យថាវុត្តេ មគ្គត្ថយេ តិលមត្តម្មី បវេសនោ ភិក្ខុ
ចុតោ បរិភជ្ជោ, ចារាជិកោ នាម ហោតិ សាសនតោតិ វិញ្ញាយតិ
គម្មមានត្ថស្ស សន្តស្ស បយោគំ បតិ កាមាចារត្ថា។ កីធិសោតិ អាហា
“អនិក្ខត្តសិក្ខោ” តិ។ និក្ខត្តសិក្ខោ បន អភិក្ខត្តកត្តា បរិច្ចត្តោ។ តត្ថ និក្ខត្តា
ឱហិតា បរិច្ចត្តា បច្ចក្ខាតា សិក្ខា ឯតេនាតិ វិគ្គហោ។ យថាលក្ខណំ ន
និក្ខត្តសិក្ខោ អនិក្ខត្តសិក្ខោ។ តត្ថ
ចិត្តខេត្តកាលប្បយោគបុគ្គលវិជាននវសេន សិក្ខាបច្ចក្ខានំ ញត្វា
តទកាវេន អបច្ចក្ខានំ វេទិតព្ពំ។

តត្ថ ឧបសម្បន្នភាវតោ ចវិតុកាមតាចិត្តំ ចិត្តំ នាម។ “ពុទ្ធំ
បច្ចក្ខាមី” តិ អាទិនិ “គិហិតិ មំ ជារេហិ, ឧបាសកោ, អារាមិកោ, សាមណេរោតិ
មំ ជារេហី” តិ “អលំ មេ ពុទ្ធនា” តិ អាទិនិ ធន ខេត្តបទានិ ខេត្តំ នាម។
“បច្ចក្ខាមី” តិ អាទិនា វុត្តោ វត្តមានកាលោយេវ កាលោ នាម។ យាយ កាយចិ
ភាសាយ វសេន វាចសិកប្បយោកោវ បយោកោ នាម។ អនុម្ពត្តាធិកោ
បច្ចក្ខាតោ ច មនុស្សជាតិកោ សោវ បុគ្គលោ នាម។ បច្ចក្ខាតកស្ស
វេនសមនន្តរមេវ “អយំ ឧក្ខណ្ឌិតោ” តិ វា “គិហិភាវំ បត្តយតី” តិ វា
សោតុនោ ជាននំ វិជាននំ នាមាតិ វេទិតព្ពំ។

តត្ថ នដ្ឋកាយប្បសាទំ បន បិទ្បកំ វា ចម្មទិលំ វា លោមំ វា បវេសន្តស្ស
ទុក្ខជំ។ អភិទាសកណ្ណាច្ឆិទ្កវត្តិកោសេសុ, សត្តកាធិបិ កតវណោ វា
មេដុនរាគេន និមិត្តំ បវេសន្តស្ស ដុល្លច្ចយំ។ អវសេសសរីរេសុ ឧបកក្ខកាធិសុ
ទុក្ខជំ។ តិរច្ឆានគតានំ ហត្ថិអស្សកោគព្រុកឌីដ្ឋមហីសាធិនំ ឆាសាយ
ដុល្លច្ចយំ, វត្តិកោសេ ដុល្លច្ចយមេវ។ សព្វេសម្មិ តិរច្ឆានគតានំ
អភិកណ្ណាវណេសុ ទុក្ខជំ។ តថា អវសេសសរីរេ កាយសំសគ្គរាគេន,
មេដុនរាគេន វា ជីវមានកបុរិសស្ស វត្តិកោសំ អប្បវេសន្តោ និមិត្តេន និមិត្តំ
ធូបតិ, ទុក្ខជំ។ ពហិ និក្ខន្តនន្តេសុ វាយមន្តស្ស បន ដុល្លច្ចយន្តិ អយមេត្ត
សវិនិច្ឆយោ អត្តវណ្ណានក្កមោ។

ឥនានិ បវេសនំ នាម ន កេវលំ អត្ថបក្កមេនេវ, បរូបក្កមេនាបិ ហោតិ,
តត្រាបិ សាធិយន្តោវ ចុតោ ហោតីតិ ធស្សេតុ “អថ វា” តិអាទិ វុត្តំ។ តត្ថ អថ
វាតិ អយំ និចាតោ, និចាតសមុទាយោ វា បក្ខន្តរាវម្ភេ។ បវេសនញ្ចា បិតញ្ចា
ឧទ្ធារោ ច បរិដ្ឋញ្ចា បវេសន... បេ... បរិដ្ឋានិ, ឥតវីតរយោគទ្ធន្នោ។
ឥតវីតរយោគោ នាម អញ្ញាមញ្ញត្ថោចាធានតាតិ បវេសនាធិនិ
បិតាធិអត្ថានិបិ ហោន្តីតិ បរិដ្ឋ-សន្នោបិ បវេសនាធិអត្ថោ ហោតិ,
តតោយេវេត្ត តស្មា ពហុវចនសម្ពវោ។ អញ្ញាថា ទ្ធន្នោ អវយវត្ថបធានត្ថា
ឯកត្ថវាចកាបិ បរិដ្ឋ-សន្នា កថំ ពហុវចនប្បសន្តោ។ សមាហារេ វា ទ្ធន្នោ។
ខណោតិ កាលវិសេសោ។ សោ ច យោគវន្តានំ ខណន្តវិនិមុត្តោ នត្ថីតិ
បវេសន... បេ... បរិដ្ឋានិយេវ ខណោតិ កម្មធារយោ, អគេនេ
គេនបរិកប្បនាយ វា បវេសន... បេ... បរិដ្ឋានំ ខណោតិ ធន្នីតប្បវិសោ។ តស្ស
សាធកោ, តស្មី វា សាធកោ បវេសន... បេ... សាធកោ។ ខណ-សន្នោ បនេត្ត
បច្ចេកំ យោជេតញ្ចោ ទ្ធន្នសមាសត្ថា, បវេសនកាលំ បិតកាលំ ឧទ្ធារកាលំ
បរិដ្ឋកាលំ, តស្មី វា សាធិយន្តោតិ ឯវមេត្ត អត្ថោ ធន្នញ្ចោ។ ឯវ

សេវាជិត្តបច្ចុប្បន្ននៃសាធារណៈភិក្ខុ ចុះតាតិ យោជិតព្រំ។ តត្ថ
យថាវុត្តប្បនេសស្ស អន្តោករណំ បវេសនំ នាម។ យាវ ឧទ្ធរណារម្មា និវត្តំ
វិវត្តំ នាម។ អដ្ឋកថាយំ (ចារា. អដ្ឋ. ១.៥៨) បន មាតុកាមស្ស សុក្កវិស្សជ្ជិ បត្វា
សត្តថា វាយមតោ ឡើយមិទ្ធា វិវត្តកាលំ សន្ធាយ “សុក្កវិស្សជ្ជិសមយេ” តិ វុត្តំ។
យាវ អត្តា នីហរណំ ឧទ្ធារេ នាម។ យាវ បវេសនាវហជ្ជានា អន្តោកតំ បវិជ្ជំ
នាម។

បឋម។

៣-៤. ឥនាទិ ទុតិយំ ឧស្សេតុំ “អាទិយេយ្យា” តិអាទិមាហ។ តត្ថ អទិន្នំ
ថេយ្យចិត្តេន អាទិយេយ្យ... ថេ... សង្កេតំ វិវត្តនាមយេ, ចារាជិកោ កវេតិ
សម្ពន្ធា។ អទិន្នន្តិ មនុស្សសាមិកេហិ កាយវាចាហិ ន ទិន្នំ។ ថេយ្យចិត្តេនាទិ
ថេនោតិ ចោរោ, តស្ស ភាវោ ថេយ្យំ ន-ការស្ស យ-ការំ កត្វា ទិវត្តេន។ កវន្តិ
ឯតស្មា អភិធានពុទ្ធិតិ ភាវោ, សទ្ធិប្បវត្តិនិមិត្តំ ជាតិគុណាទិ។ ឥធម បន
អវហរណាជិត្តសម្ពាតំ ទត្ថំ ថេយ្យំ។ ថេយ្យញ្ច តំ ជិត្តញ្ចាតិ ថេយ្យចិត្តំ, តេន។
អាទិយេយ្យាតិ អាហមាទិ អភិយុញ្ញត្វា គណ្ណេយ្យ។ ហារេយ្យាតិ ហារេន្តោ
គណ្ណេយ្យ។ អវហារេយ្យាតិ ឧបនិក្ខិត្តំ ភណ្ឌំ “ទេហិ មេ ភណ្ឌ” ន្តិ វុច្ចមានោ “ន
មយា គហិត” ន្តិអាទិនិ វនន្តោ គណ្ណេយ្យ។ ភិយាបជំ កោថេយ្យាតិ
ភណ្ឌហារកស្ស គមនាទិភិយាបជំ វិច្ឆិទ្ធិត្វា គណ្ណេយ្យ។ កោបំ កត្វា
គណ្ណាតិ ហិ ឯតស្មី អត្ថ “កោបី” តិ នាមធាតុ។ ហេនា ចារេយ្យាតិ
បរិវត្តនតោ ចារេយ្យ។ សង្កេតំ វិវត្តនាមយេ តិ បរិកប្បិតជ្ជានំ វា សុដ្ឋយាតំ វា
អតិក្កាមេយ្យ។

ឯត្ថ ច អាហមាទិអភិយុញ្ញនេ, សាមិកស្ស វិមតុប្បាទនធុរនិក្ខេបេ,
ភណ្ឌហារកស្ស សីសភារាមសនដន្ទាបនឧទ្ធារេបនេ, ឧបនិក្ខិត្តេ “ទេហិ មេ

ភណ្ឌ"ន្តិចោទិយមានស្ប "នាហំ ភណ្ឌាមី"តិ ភណានីមតុប្បាទនដុរនិក្ខេបេ,
ថលជ្ជស្ប ថេយ្យចិត្តនាមសនដន្ទាបនហនាចារ្យនេ ចាតិ ចតុសុ បច្ឆេកំ
យថាភ្នំ ទុក្ខដុល្លច្ចយចារាជិកាយោ វេទិតញ្ច។ "សហភណ្ឌាហារកំ
នេស្បាមី"តិ បឋមទុតិយចាទសង្គាមនេ, បរិកប្បិតសុដ្ឋយាតជ្ជានតោ
បឋមទុតិយចាទាតិក្កាមេ ចាតិ ទ្វីសុ បច្ឆេកំ កមេន ដុល្លច្ចយចារាជិកាយោ
វេទិតញ្ច។ អយមេត្ថ សវិញ្ញាណការិញ្ញាណកម្មស្បកត្តា នាទាភណ្ឌាវសេន
យោជនា។ ឯកភណ្ឌាវសេន បន សស្សាមិកស្ប ធាសស្ប វា តិវច្ឆានគតស្ប វា
យថាវុត្តន អភិយោគាទិនា នយេន អាទិយនហរណាទិវសេន យោជនា
ទដ្ឋញ្ច។

អបិច ឥមាទិ ធម្មបទានិ វណ្ណាយន្តេន
នាទាភណ្ឌាឯកភណ្ឌាសាហាត្ថិកបុព្វប្បយោគថេយ្យាវហារសម្ពាតេ
បញ្ចបញ្ចកេ សមោធានេត្វា បញ្ចវីសតិ អវហារា ទស្សេតញ្ច
ធម្មទន្តោគធាត្ថា សព្វេសម្បិ អវហារានំ។ តេ បន អវហារា យេន កេនចិ
អភិយោគាទិអាការនាទត្ថមត្តេន ភិទ្ទាតិ តំវសេន បញ្ចបញ្ចកំ នាម ជាតំ។
ឯវំ សំវណ្ណិតញ្ច ឥទំ អទិន្នាទានចារាជិកំ សុវណ្ណិតំ នាម ហោតីតិ ទដ្ឋព្ពំ។ តត្ថ
បុរិមាទិ ទ្វេ បញ្ចកាទិ "អាទិយេយ្យ"តិអាទិនំ បញ្ចន្នំ បទានំ វសេន លព្ពន្ធិ។ យំ
បនេតំ "សង្កេតំ វីតិនាមយេ"តិ ធម្មំ បទំ, តំ តតិយបញ្ចមេសុ បញ្ចកេសុ
និស្សគ្គិយបរិកប្បាវហារវសេន យោជេតព្ពំ។

តត្ថ សាហាត្ថិក-សន្តេន ឧបចារតោ តំសហចរិតបញ្ចកំ គហេត្វា
"សាហាត្ថិកញ្ច តំ បញ្ចកញ្ច"តិ វា "សាហាត្ថិកាទិ បញ្ចក"ន្តិ
មជ្ឈេបទលោបវសេន វា សាហាត្ថិកបញ្ចកំ។ ឯវមុបរិចិ តំ បន សាហាត្ថិកោ
អាណាត្ថិកោ និស្សគ្គិយោ អត្ថសាធកោ ដុរនិក្ខេបោ ចាតិ។ តត្ថ សកោ

ហត្ថា សហត្ថា, សហត្ថន និព្វត្ថា សហត្ថិកោ។ ឯវំ អាណត្ថិកោ។
សុដ្ឋយាតបរិកប្បិភោកាសានំ អន្តោ ឋត្វា ពហំ និស្សន្ននំ និស្សត្ថោ, សោ ឯវំ
និស្សត្ថិយោ។ កាលំ អនិយមេត្វា អាណត្ថស្ស ភណ្ឌាគ្គហណាតោ ច បរស្ស
តេលកុម្ពិយា ចាទគ្បនកំ តេលំ អវស្សំ បិវនកានំ ឧចាហនាធិនំ និក្ខត្តានំ
តេលចាតនតោ ច បុរេតរមេវ ចារាជិកសម្ពាតំ អត្ថំ សាធម្មតិ
អត្ថសាធកោ។ សោ បន អាណាបនប្បយោគោ, ឧចាហនាធិនំ
និក្ខេបប្បយោគោ ច។ អាមាភិយោគេ ច ឧបនិក្ខត្តភណ្ឌោ ច
តាវកាលិកភណ្ឌោទេយ្យានមទានេ ច ធុរស្ស និក្ខេបោ ធុរនិក្ខេបោ។

បុព្វប្បយោគបញ្ចកំ នាម បុព្វប្បយោគោ សហប្បយោគោ សំវិជារហារោ
សង្កេតកម្មំ និមិត្តកម្មន្តិ។ តត្ថ អាណាបនំ ភណ្ឌាគ្គហណាតោ បុព្វត្ថា
បុព្វប្បយោគោ នាម។ ឋានាចារ្យនិលសង្គាមនប្បយោគេន សហ វត្តមាណោ
សហប្បយោគោ។ សំវិជាយ សម្ពន្ធយិទ្ធា គតេសុ ឯកេនាបិ ភណ្ឌោ ឋានា
ចារិកេ សព្វេសំ អវហារោ សំវិជារហារោ។ សង្កេតកម្មន្តិ
បុព្វណ្ណាទិកាលបរិច្ឆេទវសេន សញ្ញាននករណំ។ និមិត្តកម្មំ នាម
សញ្ញាប្បទនត្ថំ អក្ខិនិខណានាទិករណំ។

ថេយ្យាវហារបញ្ចកំ បន សយមេវ ទស្សតុំ “អថ វា”តិអាទិមាហ។ ននុ ច
ធម្មទន្តោគធម្មតា “សព្វេសម្បិ អវហារាន”ន្តិ វុត្ថំ, ឯវំ សតិ “អថ វា”តិ
បក្ខន្តវសេនវិសុំ វិយ ឥទំ បញ្ចកំ កស្មា វុត្ថន្តិ? ននុ អវោចុម្ពា “យេន កេនចិ
អភិយោគាទិអាការនាទត្ថមត្តេន ភិដ្ឋា”តិ, ឯតាទិសស្ស ភេទស្ស សម្ពវតោ
បក្ខន្តវសេនាបិ យុដ្ឋតីតិ ឯវំ វុត្ថំ។ ឥមស្ស បញ្ចកស្ស វិសុំ ឧទ្ធុរិទ្ធា វចនំ បន
បសិទ្ធិវសេនាតិ ទដ្ឋព្ពំ, កុស-សន្នេន កុសសង្គាមនមធិប្បតំ
អភេនោបចារេន។ ថេយ្យញ្ច ពលញ្ច កុសោ ច ធនញ្ច បរិកប្បោ ច

ថេយ្យា...បេ.... បរិកប្ប្បិ, ធិយោ សន្និវសេន។ តេន អវហារកោ ចារាជិកោ
 ភវេតិ សម្ពុទ្ធា។ យោ បន បដិច្ចន្នន អវហារកោ, សោ អត្ថតោ បដិច្ចន្នស្ស
 អវហារកោ ហោតីតិ ទ្វន្ធសមាសន្តោគធត្ថបិចស្ស
 វិរោធាភាវោភាវសាធនោ ចាយំ ធន្ន-សន្នោ ធន្នព្រោ។ តត្ថ សន្និច្ចន្ននាធិនិ កត្វា
 វា តុលាក្ខន្ធមានក្ខន្ធកហាបណាក្ខន្ធជាធិហិ វព្រោត្វា វា គណ្ណន្តោ
 ថេយ្យាវហារកោ។ ពលក្ការេន បរសន្តកំ គណ្ណន្តោ ពលាវហារកោ។ កុសំ
 សន្តិមេត្វា គណ្ណន្តោ កុសាវហារកោ។ តិណបណ្ណាធិហិ យំ កិញ្ចិ
 បដិច្ចន្ននេត្វា បច្ឆា កស្ស បដិច្ចន្នស្ស អវហារកោ បដិច្ចន្នាវហារកោ។
 សាជកាធិភណ្ឌាវសេន, គព្ពន្ធវារាធិឌីកាសវសេន វា បរិកប្ប្បត្វា គណ្ណន្តោ
 បរិកប្ប្បាវហារកោ។ ឯត្ថ បន បរិកប្ប្បិតភណ្ឌគ្គហណោ
 បរិកប្ប្បិតបរិច្ឆេទាតិក្កមេ ច ចារាជិកំ វេទិតព្ពំ។

ឥតធានី បនេត្ត វិនិច្ឆ័យ ឧស្សេត្ត “ភណ្ឌកាលគ្បនេសេហ៍” តិអាធិ វុត្តំ។ ឯត្ថ
អធិន្ទាធានេ ភណ្ឌញ្ច កាលោ ច អគ្បោ ច ទេសោ ច តេហិ ច បរិភោគេន ច
វិនិច្ឆ័យោ កាតព្វោតិ អត្តោ។ តត្ថ អវហជភណ្ឌាស្ស សស្សមិកស្សមិកការំ
សស្សមិកេបិ សាមិកានំ សាលយនិរាលយភាវញ្ច ឧបបរិក្ខិត្វា
សាលយកាលេ ច អវហជំ, ភណ្ឌំ អគ្បោបេត្វា កាតព្វោវិនិច្ឆ័យោ ភណ្ឌន
វិនិច្ឆ័យោ។ និរាលយកាលេ ច អវហជំ, ចារាជិកំ នត្ថិ, សាមិកេសុ បុន
អាហារាបេន្តេសុ ធាតុតំ។ តទេវ ហិ ភណ្ឌំ កធាចិ មហាគ្បំ, កធាចិ អប្បគ្បំ,
តស្មា យស្មី កាលេ ភណ្ឌំ អវហជំ, តស្មីយេវ កាលេ យោ តស្ស អគ្បោ, តេន
កាតព្វោវិនិច្ឆ័យោ កាលេនវិនិច្ឆ័យោ។ នវភណ្ឌាស្ស យោ អគ្បោ, សោ បច្ឆា
បរិហាយតិ, តស្មា សព្វធា បកតិអគ្បវសេន អកត្វា កាតព្វោវិនិច្ឆ័យោ
អគ្បេនវិនិច្ឆ័យោ។ ភណ្ឌាជ្ជានទេសេ ភណ្ឌំ អប្បគ្បំ ហោតិ, អញ្ញត្ថ មហាគ្បំ,
តស្មា យស្មី ទេសេ ភណ្ឌំ អវហជំ, តស្មីយេវ ទេសេ អគ្បេន កាតព្វោវិនិច្ឆ័យោ

ទេសេនវិនិច្ឆ័យោ។ បរិភោគេន សាដកាធិនោ ភណ្ឌាស្ស អគ្សោ បរិហាយតិ,
តស្មា តស្ស បរិភោគវសេន បរិហានាបរិហានការំ ឧបបរិក្ខិត្វា កាតត្តោ
វិនិច្ឆ័យោ បរិភោគេនវិនិច្ឆ័យោ។

ទុតិយំ។

៥-៧. ឥនានិ តតិយំ ទស្សេត្តំ “មនុស្សវិគ្គហ”ត្ថិអាធិ អារទ្ធី។ តត្ថ
មនុស្សវិគ្គហំ កលលតោ បដ្ឋាយ ជីវមានកមនុស្សជាតិកានំ សរីរំ។ ចិច្ច
ចាណោតិ សញ្ញាយ សន្និយេវ “វធាមិ ន”ត្ថិវេជកចេតនាយ ចេតេត្វា
បកប្បេត្វា។ ជីវិតា វាវិយោជយេតិ យោ ភិក្ខុ ជាតិឧណ្ណំសុនា
សមុទ្ធីតេលពិទ្ធមត្តំ កលលរូបកាលេ តាបនាធិហិ វា តតោ វា ឧទ្ធមបិ
តទន្ទរបេន ឧបក្កមេន រូបជីវិតិទ្រិយោបក្កមេ សតិ តទាយត្តវុត្តិនោ
អរូបជីវិតស្សបិ វោរោបនសម្ភវតោ ឧភយជីវិតា វោរោបេយ្យ វា-សន្នោ
វិកប្បេ។ មរណាចេតនោតិ មរណា ចេតនា យស្ស សោ មរណាធិប្បាយោ។
សត្តហារកត្ថិ ជីវិតំ ហរតីតិ ហារកំ, សត្តញ្ច តំ ហារកញ្ចាតិ សត្តហារកំ,
តំ។ អស្ស មនុស្សវិគ្គហស្ស។ ឧបនិក្ខិបេតិ សមីបេ និក្ខិបេយ្យ វា។ ឯតេន
ថាវរប្បយោគំ ទស្សេតិ។ គាហេយ្យ មរណ្ឌាចាយន្តិ “សត្តំ វា អាហារ, វិសំ វា
ខាធា”តិអាធិនា នយេន មរណត្ថាយ ឧចាយំ គាហាបេយ្យ វា។ ឯតេន
អាណាត្ថិប្បយោគោ ទស្សិតោ។ វេទេយ្យ មរណា គុណន្តិ
កាយវាចាទូតលេខាហិ “យោ ឯវំ មរតិ, សោ ធនំ វា លភតិ”តិអាធិនា នយេន
មរណា គុណំ បកាសេយ្យ វា។ ឧភយត្ថ អធិការវសេន វា-សន្នោ
អាហារតត្តោ។ សោ ភិក្ខុ ចុតោតិ សម្ពន្ធោ, សាសនតោតិ វិញ្ញាយតិ។

ឥនានិ បនស្ស ធម្មិជេ បយោគេទស្សេត្តំ “បយោគា”តិអាធិមាហា។ តត្ថ
សាហាត្ថិ...បេ.... ឥទ្ធីវិជ្ជាមយា បយោគាតិ ឥមេ ធម បយោគាតិ សម្ពន្ធោ។ ក-

ការលោបេន បនេត្ត “សាហត្ថី” តិ វុត្ថំ។ អថ វា អនេកត្ថេ
អនេកតទ្ធិតសម្ពុវេន សហត្ថស្សយំ បយោគោ សាហត្ថីតិ បទសិទ្ធិ វេទិតញ្ញា។
សាហត្ថី ច និស្សក្កោ ច អាណត្ថិ ច ថាវរោ ចាតិ ទូន្មោ។ ឥទ្ធិ ច វិជ្ជា ច,
តាសមិមេតិ ឥទ្ធិវិជ្ជាមយោ, ឥទ្ធិមយោវិជ្ជាមយោតិ វុត្ថំ ហោតិ។ បយោគាតិ
ឥមេ ធម្មយោគា នាម ហោន្តីតិ អត្ថោ។ តត្ថ សយំ មារេន្តស្ស កាយេន វា
កាយប្បដិពទ្ធន វា បហរណំ សាហត្ថិកោ បយោគោ។ ទូរេ បិតំ
មារេតុកាមស្ស កាយាធិហិ ឧសុសត្ថិអាធិនំ និស្សជ្ជនំ និស្សក្កោ។ “អសុកំ
នាម មារេហី” តិអាធិនា អាណាបេន្តស្ស អាណាបនំ អាណត្ថិ, ឌីចាតខណនំ
អបស្សេនសំវិធានំ អសិអាធិនំ ឧបនិក្ខិបនាធិ ថាវរោ។ មារណត្ថំ
កម្មវិចាកកាយ ឥទ្ធិយោ បយោជនំ ឥទ្ធិមយោ។ កម្មវិចាកធិទ្ធិ ច នាមេសា
រាជាធិនំ រាធិទ្ធិអាធិយោ។ តត្ថ បិតុរញ្ញោ សីហឡិទ្ធិស្ស នាហិកោដនេន
ចូឡសុមនកុដុម្ពិយមារណោ រាធិទ្ធិ ទដ្ឋញ្ញា, តទត្ថមេវ អថព្ពណាធិវិជ្ជាយ
បរិជប្បនំវិជ្ជាមយោ បយោគោ។

ឯវំ ធម្មយោគេ ទស្សេត្វា តេសុ អាណត្ថិប្បយោគស្ស និយាមកេ ទស្សេត្ថំ
“កាលា” តិអាធិ វុត្ថំ។ តត្ថ យថាវុត្ថំ អាណត្ថិ និយមេន្តិ
សង្កេតវិសង្កេតតាវសេន បរិច្ឆេទន្តីតិ អាណត្ថិនិយាមកា។ តេ បន កាលោ ច
វុត្ថុ ច អាវុធចញ្ច ឥវិយាបថោ ចាតិ ចត្តារោ, តថា កិរិយាវិសេសោ ឌីកាសោតិ
គណនបរិច្ឆេទវសេន ធម្មហោន្តីតិ អត្ថោ។ តត្ថ កាលោ បុព្ពល្លោកិ យោព្ពនាធិ
ច។ វុត្ថុ មារេតញ្ញោ សត្ថោ។ អាវុធំ អសិអាធិ។ ឥវិយាបថោ មារេតព្ពស្ស
គមនាធិ។ កិរិយាវិសេសោ វិជ្ជនាធិ។ ឌីកាសោ កាមាធិ។ យោ ហិ “អដ្ឋ, ស្វេ” តិ
អនិយមេត្វា “បុព្ពល្លោ មារេហី” តិ វុត្ថោ យថា កថាធិ បុព្ពល្លោ មារេតិ, នត្ថិ
វិសង្កេតោ។ យោ បន “បុព្ពល្លោ” តិ វុត្ថោ មជ្ឈិមនាធិសុ មារេតិ, វិសង្កេតោ

ហោតិ, អាណាបកស្ស អនាបត្តិ។ ឯវំ កាលស្ស សង្កេតវិសង្កេតតាវសេន
និយាមកតា វេទិតញ្ចា។ ឥមិនាវ នយេន វត្ថុអាទិសុបិ វិនិច្ឆយោ វេទិតញ្ចាតិ។

តតិយំ។

៨-៩. ឥនាទិ ចតុត្ថំ ទស្សេតុំ “ឈានាទិកេន”ន្តិអាទិមាហា។ តត្ថ អត្តនិ
នោសន្តំ អត្ថបនាយិកញ្ច បច្ចុប្បន្នភវស្សិតញ្ច អញ្ញាបទេសវហិតញ្ច
ឈានាទិកេនំ កោដ្ឋាសំ កត្វា វា ឯកេកំ កត្វា វា កាយេន វា វាចាយ វា
វិញ្ញត្តិបថេ ធិបេន្តោ នាទិមាទិកោ ញ្ញាតេ ចុតោ ភវេតិ សម្ពន្ធោ។ តត្ថ អត្តនិ
សកសន្តានេ នោសន្តំ អនុប្បន្នត្វាយេវ អវិជ្ជមានំ, ឯត្ថ នោសន្តោតិ អត្ថ
តប្បវិសោ។ ឈានាទិកេនន្តិ ឈានំ អាទិ យស្ស “វិមោក្ខសមាទិ សមាបត្តិ
ញ្ញាណទស្សន មគ្គភាវនា ជលសង្ឃ
កិរិយាកិលេសប្បហានវិនិវរណតាចិត្តស្ស សុញ្ញតារេ អភិរតី”តិ (ចារា.
១៩៨) វុត្ថស្ស សោ ឈានាទិ, សោវ ភេនោវិសេសោតិ សមាសោ។ តំ
ឈានាទិកេនំ ឧត្តរិមនុស្សធម៌។ អត្ថបនាយិកន្តិ “អយំ មយិ អត្ថី”តិ
អាហេចនវសេន អត្តនិ ឧបនិយតិ, “អហំ វា ឯត្ថ សន្និស្សមី”តិ អត្តា ឧបនិយតិ
ឯត្ថ ធម្មតិ វា អត្ថបនាយិកោ, ឈានាទិកេនោ, តំ។ បច្ចុប្បន្នភវស្សិតន្តិ
បច្ចុប្បន្នភវេ នាម ឥនាទិ វត្ថុមាណោ អត្តភាវោ, តន្តិស្សិតោតិ សមាសោ, សោ
ច ឈានាទិកេនាយេវ, តំ។

អញ្ញាបទេសវហិតន្តិ “យោ តេ វិហារេ វសិ, សោ ភិក្ខុ បឋមំ ឈានំ
សមាបន្តិ”តិអាទិនា (ចារា. ២២០) នយេន អញ្ញាស្ស អបទេសោ, តេន វហិតោ
ចត្តោតិ តប្បវិសសមាសោ, សោ វហិតោ តេនាតិ វា ពហុត្ថិហិ,
ឈានាទិកេនោវ, តំ។ កោដ្ឋាសំ កត្វា វាតិ “បឋមំ ឈានំ ទុតិយំ ឈានំ
សមាបន្តិ, បឋមំ ឈានំ តតិយំ ឈានំ សមាបន្តិ”ន្តិអាទិនា នយេន កោដ្ឋាសំ

កត្វាវា។ ឯកេកំ កត្វាវាតិ “បឋមំ ឈានំ សមាបដ្ឋិ, ទុតិយំ ឈានំ
សមាបដ្ឋិ” ត្ថិអាទិនា នយេន ឯកេកំ កត្វាវា។ ឯត្ថ ច ឯកន្តិ បិតេ វិច្ឆាយំ ទិវុត្ថំ។
ឯត្ថ បន កត្វាតិ ករណភិរិយាយ ឯកេករសេន ភិន្នស្ស ឈានាទិនោ អត្ថស្ស
សម្ពន្ធនិច្ឆាវិច្ឆាតិ វេទិតញ្ញា។ ដីកាយំ បន “កោដ្ឋាសំ វាតិ ឯត្ថ ‘ឈានលាភី,
វិមោក្ខលាភី, សមាធិលាភី, សមាបត្តិលាភីម្ហី’ តិ ឯវមាទិនា នយេន
កោដ្ឋាសតោ វាតិ អត្ថោ” តិ ច “ឯកេកំ វាតិ ‘បឋមស្ស ឈានស្ស លាភី,
ទុតិយស្ស ឈានស្ស លាភីម្ហី’ តិ ឯវមាទិនា នយេន ឯកេកំ វាតិ អត្ថោ” តិ ច
វុត្ថំ។ សោ ចាឡិយំ អដ្ឋកថាយញ្ច អវុត្ថក្កមោតិ វេទិតញ្ញោ។ កាយេន វាតិ
ហត្ថមុទ្ធាទិវសេន កាយេន វា។ វាចាតិ ឯត្ថ យ-កា រោ លុត្ថនិទ្ទិដ្ឋោ
“អលទ្ធិតា” តិអាទិសុ វិយ។ វិញ្ញត្តិបថេតិ កាយវចីវិញ្ញត្តិនំ គហណាយោគ្យ
បទេសេ បទ្វាតិ អដ្ឋាហរិតព្ពំ។ ធិបេន្តោតិ “ឥមិនា ច ឥមិនា ច ការណេន
អយំ ធម្មោ មយិ អត្ថំ” តិ បកាសេន្តោ។ ធានិមាធិកោតិ អប្បត្ថ
បត្តសញ្ញតាសម្ពាតោ អធិកោ មាណោ, សោ នត្តិ ឯតស្សាតិ ធានិមាធិកោ,
ភិក្ខុ។ ញ្ញាតេតិ វិញ្ញាធា មនុស្សជាតិកេន សិក្ខាបច្ចក្ខានេ វុត្ថនយេន វិញ្ញាតេ
សតិ ចុតោ ភវេ សាសនតោតិ វិញ្ញាយតិ។ អញ្ញាបទេសេន ធិបយតោ បន
ជុល្លច្ចយំ។ ឯត្ថ ច -

ទុក្ខជំ បឋមស្សេវ, សាមន្តមិតិ វណ្ណិតំ;
សេសានំ បន តិណ្ណាម្បិ, ជុល្លច្ចយមុទីវិតន្តិ។

ចតុត្ថំ។

១០. ឥនាទិ ចតុន្ទម្បិ ចេតេសមសំវាសតំ អភព្ពតញ្ច ធិបេតុ
“ចារាជិកេតេ” តិអាទិ អារទ្ធា។ ឯតេ ចត្តារោ ចារាជិកា បុគ្គលា យថា បុរេ បុព្វេ
តិហិកាលេ, អនុបសម្បន្នកាលេ ច វិយ អសំវាសាតិ សម្ពន្ធា។ សហវសន្តិ

យស្មា សព្វេវិ លង្ហិនោ ឯតេសុ កម្មាទីសុ ន ឯកោបិ តតោ ពហិទ្ធា
សន្តិស្សតីតិ ឯកកម្មំ ឯកុទ្ទេសោ សមសិក្ខតាតិ ឥមេ តយោ សំវាសា នាម។
តត្ថ អបលោកនាទិកំ ចតុត្ថិធម្មំ សង្ឃកម្មំ សីមាបរិច្ឆេទហិ បកតត្ថេហិ
ភិក្ខុហិ ឯកតោ កត្តព្ពតា ឯកកម្មំ នាម។ តថា បញ្ចវិជោបិ ចាតិមោក្ខុទ្ទេសោ
ឯកតោ ឧទ្ទិសិតព្ពត្តា ឯកុទ្ទេសោ នាម។ បញ្ញត្តំ បន សិក្ខាបទំ សព្វេហិបិ
លង្ហិបុគ្គលេហិ សមំ សិក្ខិតព្ពការតោ សមសិក្ខតា នាម។ នត្ថិ តេ សំវាសា
ឯតេសន្តិ អសំវាសា។ “អភព្ពា”តិអាទីសុ ភិក្ខុភាវាយាតិ តុមត្ថេ
សម្បទានវចនំ, តស្មា យថា សីសច្ឆិទ្ទោ ជីវិតុំ អភព្ពោ, ឯវំ ចត្តារោមេ បុគ្គលា
ភិក្ខុភាវាយ ភិក្ខុ ភិវិតុំ អភព្ពាតិ អត្ថោ។

១១. ឥទានិ បរិយាយាណាត្ថីហិ សម្ពុទ្ធន្តេ ទស្សេតុ “បរិយាយោ
ចា”តិអាទិមាហា។ បរិយាយោ ច អាណាត្ថិ ច តតិយេ មនុស្សវិគ្គហេ លព្ពតីតិ
សម្ពុទ្ធា។ តត្ថ កាយាទីហិ យថាវុត្ថេហិ “យោ ឯវំ មរតិ, សោ ធនំ វា លភតិ”តិ
ឯវមាទិវិញ្ញាបកោ ព្យញ្ញនក្ខតោ កាយវចីបយោកោ បរិយាយោ។ ឥមិនា ឥទំ
ធិបេតិ - យថា អទិន្នាទានេ “អាទិយេយ្យា”តិ (ចារា. ៩២) វុត្ថត្តា
ចារិយាយកថាយ មុច្ឆតិ, ន ឥធ ឯវំ។ “សំវណ្ណេយ្យា”តិ (ចារា. ១៧២)
បរិយាយកថាយបិ ន មុច្ឆតីតិ។ “ឧតិយេ បនា”តិអាទីសុ អត្ថោ
ចាកដោយេវ។ ឯវមុបរិបិ ចាកដមុបេក្ខិស្សាម។

១២. ឥទានិ មេដុនធម្មាទីនំ អដ្ឋានិ ទស្សេតុ “សេវេត្ថ”តិអាទិមាហា។
សេវេត្ថកាមតាចិត្តន្តិ មេដុនំ សេវេតុំ កាមេតីតិ សេវេត្ថកាមោ, តស្ស ភារោ
នាម តណ្ហា, តាយ សេវេត្ថកាមតាយ សម្បយុត្តំ ចិត្តន្តិ តប្បវិសោ។
មេដុនធម្មស្សាតិ មិដុនានំ ឥតិបុរិសានំ ឥទន្តិ មេដុនំ, តមេវ ធម្មោតិ
មេដុនធម្មោ។ ឥធ បន ឧបចារវសេន ចារាជិកាបត្តិ មេដុនធម្មា នាម។ អថ វា

មេដុននេ ជាតោ ធម្មោ ចារាជិកាបត្តិ មេដុនធម្មោ, តស្ស មេដុនធម្មស្ស
មេដុនធម្មចារាជិកាបត្តិយា។ អង្គទ្វយន្តិ អង្គានំ ការណានំ ទ្វយំ។ ពុធាតិ
វិនយធរាវិញ្ញោ។

១៣. មនុស្សសន្តិ មនុស្សានំ សំ មនុស្សសំ, តទាយត្តវត្ថុកា ច។ ឯតេន
បេតតិវច្ឆានកតាយត្តំ និវត្តតិ។ តថាសញ្ញិតិ តថា តាទិសា សញ្ញា
តថាសញ្ញា, សា អស្ស អត្ថិតិ តថាសញ្ញា។ បរាយត្ថសញ្ញិតា ចាតិ អត្ថោ។
ការវប្បធានា ឥមេ និទ្ទេសា, ការវបច្ឆយលោចោ វា “ពុទ្ធ រតន”ន្តិអាទិសុ (ឧ. ចា.
៦.៣) វិយ។ ឯវមុបរិចិ ឦទិសេសុ។ យេយ្យចិត្តន្តិ យេនការសម្ពាតំ ចិត្តញ្ចា។
វត្ថុនោ គរុតាតិ កណ្ឌាស្ស ចាទអតិវេកចាទារហកាវេន គរុតា ច។
ឧនបញ្ចមាសកេ វា អតិវេកមាសកេ វា ដុល្លច្ឆយំ។ មាសកេ វា ឧនមាសកេ វា
ទុក្ខជំ។ អវហារោតិ បញ្ចវិសតិយា អវហារានំ អញ្ញតវេន អវហារណញ្ញាតិ
ឥមេ បញ្ច អទិន្នាទានហេតុយោ អទិន្នាទានចារាជិកាបត្តិយា អង្គានិ។

១៤. ចាលោ មនុស្សកោតិ មនុស្សជាតិសម្ពុទ្ធា ចាលោ ច, ចាលោតិ
ហិ វេហារតោ សត្តោ, បរមត្ថតោ បន ជីវិតិន្ទ្រយំ វុច្ឆតិ។ ចាលាសញ្ញិតាតិ
ចាលោតិ សញ្ញិតា ច, យាតនំ យាតោ, សោ ឯវ ចេតនា យាតចេតនា, “វជានិ
ន”ន្តិ ឯវំ បវត្តា សា ច, តំសមុដ្ឋិតោ សាហត្ថិកាទិនំ ធន្នមញ្ញតរោ បយោគោ ច,
តេន បយោគេន មរណញ្ញាតិ ឯតេ យថាវុត្តា បញ្ច វជហេតុយោ
ចាលាយាតាបដ្ឋិតព្ភាបត្តិយា អង្គានិតិ អត្ថោ។

១៥. អត្ថនិ អសន្តតាតិ ឧត្តរិមនុស្សធម្មស្ស សន្តានេ អវិជ្ជមានតា ច។
ចាបមិច្ឆតាយារោចនាតិ យា សា “ឥនេកក្ខេទា ទុស្សីលោ សមាធា ‘សីលវាតិ មំ
ជនោ ជាតាត្ថ”តិអាទិនា (វិភ. ៨៥១) នយេន វុត្តា ចាបឥច្ឆតាយ សមន្តាគតា,
តាយ ឧត្តរិមនុស្សធម្មស្ស អាហោចនា ច។ តស្សាតិ យស្ស អាហោចតិ, តស្ស។

មនុស្សជាតិតាតិ មនុស្សនំ ជាតិ យស្ស, តស្ស ភារោ មនុស្សជាតិតា, សា ច,
នញ្ញាបទេសោតិ ន អញ្ញាបទេសោ អញ្ញាបទេសាភារោ ច, តទេវ ជាននន្តិ
តន្ត្រីណំយេវ វិជាននញ្ញាតិ ឥមាទិ បញ្ច ឯត្ថ អសន្តទីបទេ អស្មី សន្តានេ
អវិជ្ជមានឧត្តរមនុស្សធម្មប្បកាសននិមិត្ត ចារាជិកេ អផ្កានិ ហេតុយោតិ
អត្ថោ។

១៦. ឯវំ តេសមសំវាសតាកត្តតាទីនិ ទស្សេត្វា ឥទានិ ន តេ ចត្តារោវ, អថ
ខោ សន្តញ្ញេបីតិ តេ សញ្ញេបិ សមោធានេត្វា ទស្សេន្តោ
“អសាធារណា”តិ អាទិមាហ។ តត្ថ អសាធារណាតិ ចារាជិកា ធម្មា
អធិប្បតា។ តេនេវ ចេត្ត បុល្លិដ្ឋនិទ្ទេសោ។ តស្មា ភិក្ខុនីនំ ភិក្ខុហិ
អសាធារណា ចារាជិកា ធម្មា ចត្តារោ ចាតិ ឯវមេត្ត អត្ថោ ទដ្ឋញ្ញោ។
ឧបចារវសេន តុ ឧព្ពជាណុមណ្ហាលិ កាទិកា ចារាជិកាបន្ទា បរិគ្គយ្ហន្តិ។ តាសុ
យា អវស្សតា អវស្សតស្ស មនុស្សបុរិសស្ស អក្ខកានំ អដោ
ជាណុមណ្ហាលានំ កប្បរាជញ្ច ឧបរិ កាយសំសគ្គំ សាទិយតិ, អយំ
ឧព្ពជាណុមណ្ហាលិកា។ យា បទ អញ្ញិស្សា ភិក្ខុនិយា ចារាជិកំ បដិច្ឆាទេតិ, សា
វជ្ជប្បដិច្ឆាទិកា។ យា ឧក្ខិត្តកំ ភិក្ខុំ តស្សា ទិដ្ឋិយា គហាណាវសេន អនុវត្តតិ,
សា ឧក្ខិត្តានុវត្តិកា។ កាយសំសគ្គរាគេន តិទ្គស្ស ហត្ថគ្គហណំ
សដ្ឋាជិកណ្ហាគ្គហណំ កាយសំសគ្គត្ថាយ បុរិសស្ស ហត្ថចាសេ ហានំ វត្វា
សល្លបនំ សង្កេតគមនំ បុរិសស្សាគមនសាទិយនំ បដិច្ឆន្នោកាសវិសនំ
ហត្ថចាសេ វត្វា កាយោបសំហារណាន្តិ ឥមាទិ អដ្ឋវត្ថុនិ យស្សា អវស្សតាយ,
សា អដ្ឋវត្ថុកា នាម។

អកត្តកា ឯកាទស ចាតិ ឯត្ថ បណ្ហាកោ វេយ្យសំវាសកោ
តិត្តិយបក្កន្តកោ តិវច្ឆានគតោ មាតុយាតកោ បិតុយាតកោ

អរហន្តយាតកោ ភិក្ខុនិទ្ទិសកោ សង្ឃកេនកោ លោហិតុប្បាទកោ
ឧកតោព្យញ្ញនកោតិ ឥមេ អភត្តា ឯកាទស ច។ តេសុ បណ្ណាកោតិ
ឱបក្កមិកនបុំសកបណ្ណាកា ច បណ្ណាការាបក្ខេ បក្ខបណ្ណាកោ ច ឥធ
អធិប្បតា។ អាសិត្តឧស្សយបណ្ណាកានំ បន បត្តជ្ជា ច ឧបសម្បទា ច ន វារីតា។
ថេយ្យសំវាសកោ បន លិង្គត្ថនកោទិវសេន តិវិជោ។ តត្ថ សយំ បត្តជិតត្តា
លិង្គមត្តំ ថេនេតីតិ លិង្គត្ថនកោ។ ភិក្ខុវស្សកណាធាទិកំ សំវាសំ ថេនេតីតិ
សំវាសត្ថនកោ។ សិក្ខំ បច្ចក្ខាយ ឯវំ បដិបដ្ឋន្តេបិ ឯសេវ នយោ។
យថាវុត្តមុកយំ ថេនេតីតិ ឧកយត្ថនកោ។ ឋបេត្វា បន ឥមំ តិវិជំ -

រាជទុត្តិក្ខកន្តារ-រោគវេរីកយេន វា;
ចីវរាហារណាត្ថំ វា, លិង្គំ អាទិយតីធ យោ។

សំវាសំ នាធិវាសេតិ, យាវ សោ សុទ្ធមានសោ;
ថេយ្យសំវាសកោ នាម, តាវ ឯស ន វុច្ចតីតិ។ (មហាវ. អដ្ឋ. ១១០; កង្ខា.
អដ្ឋ. បឋមចារាជិកវណ្ណានា);

តិគ្គិយបក្កន្តកាទយោ តុ តំតំវចនត្តានុសារេន វេទិតញ្ចា។ តិវច្ឆានគតោ
បន ឋបេត្វា មនុស្សជាតិកំ អវសេសោ សញ្ញោ វេទិតញ្ចោ។ ឥមេ ឯកាទស
បុគ្គលា ភិក្ខុភារាយ អភត្តត្តា ចារាជិកាបន្ទសទិសតាយ “ចារាជិកា” តិ វុច្ចន្តិ។
វិព្ពន្ធា ភិក្ខុនីតិ គិហិនិវាសននិវត្តា ភិក្ខុនី ច។ សា ហិ ឯត្តាវតា ចារាជិកា។
មុទុកា បិដ្ឋិយស្ស, សោ ច។ សោ ហិ អនភិវតិយា បីឡិកោ យទា អត្តនោ
អង្គជាតំ អត្តនោ វុច្ចមុខមគ្គេសុ បវេសេតិ, តទា ចារាជិកោ ហោតិ។

១៧-១៨. លម្ពមានមង្គជាតមេតស្សាតិ លម្ពី។ សោ យថាវុត្តេសុ បវេសិតោ
ចារាជិកោ។ មុខេន គណ្ណាត្តោ អង្គជាតំ បរស្ស ចាតិ យោ អនភិវតិយា បីឡិកោ

បរស្ស សុត្តស្ស វា មតស្ស វា អង្គជាតំ មុខេន គណ្ណាតិ, សោ បរស្ស អង្គជាតំ
 មុខេន គណ្ណាតិ ច។ តត្ថេវាភិទិសីទន្តាតិ យោ អនភិរតិយា បីឡិតោ តត្ថេវា
 បរស្ស អង្គជាតេ វច្ឆមគ្គេន អភិទិសីទតិ, សោ ចាតិ ឯតេ
 ទ្វយំទ្វយសមាបត្តិយា អភារេបិ មគ្គេ មគ្គប្បវេសនហេតុ មេដុនស្ស
 អនុលោមិកា ចត្តារោ ច។ ឥធាគតា ចត្តារោតិ ឥធ ខុទ្ទសិក្ខាយំ យថាវុត្តា
 មេដុនធម្មា ចារាជិកាធយោ ចត្តារោ ចាតិ សមោធានា បិណ្ឌិករណាវសេន
 ចតុរិសតិ ចារាជិកា ភវន្តិទិ សេសោ។ ឯត្ថ ច គាថាពន្ធវសេន វស្សំ កត្វា
 “បរាជិកា”តិ វុត្តំ។ ឯត្តាហ - មាតុយាតកាធយោ តតិយំ ចារាជិកំ អាបន្នា,
 ភិក្ខុនិទ្ទសកោ, មុនុបិដ្ឋិកាធយោ ចត្តារោ ច បឋមចារាជិកំ អាបន្នា ឯវាតិ
 កុតោ ចតុរិសតិទិ? វុច្ឆតេ - មាតុយាតកាធយោ ហិ ចត្តារោ ឥធ
 អនុបសម្បន្នា ឯវ អធិប្បតា។ មុនុបិដ្ឋិកាធយោ ចត្តារោ កិញ្ចាបិ
 បឋមចារាជិកេន សង្កហិតា, យស្មា បន ឯកេន បរិយាយេន មេដុនធម្មំ
 អប្បដិសេវិនោ ហោន្តិ, តស្មាវិសុំ វុត្តាតិ។

ចារាជិកនិទ្ទេសវណ្ណានា និដ្ឋិតា។

២. សង្ឃាទិសេសនិទ្ទេសវណ្ណានា

១៩. វុដ្ឋានស្ស គរុកត្តា គរុកាតិ សង្ឃាទិសេសា វុច្ឆន្តិ។ នវាតិ តេសំ
 គណនបរិច្ឆេទោ។ ននុ “នវា”តិ កស្មា វុត្តំ, “តេវសា”តិ វុត្តព្ពន្ធិ? នាយំ នោសោ,
 ចិវេនាបន្តិតព្ពេ ចត្តារោ យាវតតិយកេ ឋបេត្វាវីតិក្កមក្ខណោយេវ
 អាបន្តិតព្ពា បឋមាបត្តិកា វុច្ឆន្តិទិ។ ឥធានិ តេ ធស្សេតុ
 “មោចេតុកាមតា”តិ អាទិ អារទ្ធិ។ តត្ថ សុក្កស្សាតិ អាសយធាតុនាធត្ថតោ
 នីលាទិវសេន ធសវិដេ សុក្កេ យស្ស កស្សចិ សុក្កស្ស។ មោចេតុកាមតាតិ
 មោចេតុកាមតាយ, យ-កាវោ លុត្តនិទ្ធិដ្ឋោ។ ឥមិនា បន វចនេន មោចនស្សាទ

មុច្ឆនស្សាទ មុត្តស្សាទមេដុនស្សាទ ជស្សស្សាទ កណ្ណាវនស្សាទ ទស្សនស្សាទ
និសង្ខនស្សាទ វាចស្សាទ គេហសីតបេម វនភង្គិយ សង្ខាតេសុ
ឯកានសស្សាទេសុ ឯកំយេវ មោចនស្សាទំ ទស្សេតិ។

តត្ថ មោចនាយ អស្សាទោ សុខវេទនា មោចនស្សាទោ។ មុច្ឆនេ អត្ថនោ
ធម្មតាយ មុច្ឆនេ អស្សាទោ មុច្ឆនស្សាទោ។ ឯវំ សព្ពត្ថ សត្តមីតប្បវិសេន អត្ថោ
ទដ្ឋព្ពោ។ ឥមេហិ បន នវហិ បទេហិ សម្បយុត្តអស្សាទសីសេន វាគោ វុត្តោ។
គេហនិស្សិតេសុ មាតាទីសុ បេមំ គេហេ សីតំ បេមន្តិ គេហសីតបេមំ, ឥមីនា
សរូបេនេវ វាគោ វុត្តោ។ សន្តវករណត្ថាយ ឥត្តិយា បេសីតបុច្ឆាទិ វនភង្គិយំ,
ឥមីនា ច វត្ថុវសេន វាគោ វុត្តោ។ មេដុនស្សាទោបិ ឥត្តិយា គហណាប្បយោគេន
វេទិតព្ពោ។ សព្ពត្ថេវ ច បន ចេតនានិមិត្តបក្កមមោចនេ សតិ វិសង្កេតាភារោ
វេទិតព្ពោ។ ឧបក្កម្ម ហត្ថាទិនា និមិត្ត ឧបក្កមិត្វា។ អញ្ញាត្រ សុបិនន្តេនាតិ
សុបិនោយេវ សុបិនន្តោ “កម្មមេវ កម្មន្តោ” តិអាទីសុ វិយ អន្ត-សទ្ធិស្ស
តញ្ញាវុត្តិត្តោ។ តំ សុបិនន្តំវិនាវិមោចយំ សុក្កំវិមោចន្តោ សមណោ យោ
កោចិ ភិក្ខុ គរុកំ គរុកាបត្តិសង្ខាតំ សង្ឃាទិសេសំ ផុសេ ផុសេយ្យ,
អាបន្នេយ្យាតិ វុត្តំ ហោតិ។ ឯត្ថ ច

អដ្ឋត្ថរូបពហិទ្ធារូបឧភយរូបអាកាសេកជិកម្មនសង្ខាតេសុ ចតុសុ
ឧទាយេសុ សតិ វាគូបត្តម្ហាទីសុ ច កាលេសុ យេន កេនចិ អង្គជាតេ កម្មញ្ញាតំ
បត្តេ “អាហេត្យត្ថាយា” តិអាទីសុ យេន កេនចិ អធិប្បាយេន អធិប្បាយវត្ថុភូតំ
យំ កិញ្ចិ សុក្កំ មោចនស្សាទចេតនាយ ឯវំ និមិត្ត ឧបក្កម្ម មោចន្តោ
សង្ឃាទិសេសំ អាបន្នតីតិ សព្ពថា អធិប្បាយោ ទដ្ឋព្ពោ។

បឋមោ។

២០. កាយសំសគ្គរាគវាតិ កាយេ សំសគ្គោ, តស្មី រាគោ, សោ អស្ស អត្ថិតិ
វន្ត, កាយសំសគ្គរាគសមដ្ឋិតិ អត្ថោ។ សមណោ ឥត្ថិសញ្ញិតិ សម្ពន្ធា។
ឧបក្កម្មាតិ កាយេន វាយមិត្វា។ មនុស្សត្ថិ សម្ពុសន្តោតិ អន្តមសោ លោមេនបិ
បរាមសន្តោ គរុកំ ដុសេតិ យោជនា។ មនុស្សគូតា អមតា ឥត្ថិ មនុស្សត្ថិ។ តត្ថ
“កាយសំសគ្គរាគវា”តិ ឥមិនា មាតុបេមាធី, ឥត្ថិយា គហិតមោក្ខាធិប្បាយញ្ច
បជិត្តិបតិ។ ឥត្ថិយា វេមតិកស្ស, បណ្ណាកបុរិសតិវច្ឆានគតសញ្ញិស្ស ច
ដុល្លច្ចយំ។ ឥត្ថិយា បន កាយេន កាយប្បជិត្តាមសនេ, កាយប្បជិត្តេន
កាយាមសនេ ច យក្ខិបេតិបណ្ណាកានំ កាយេន កាយាមសនេ ច
បុរិសតិវច្ឆានគតិត្ថំ កាយេន កាយាមសនេបិ ទុក្ខំ, តថាយក្ខិអាធិនំ
កាយេន កាយប្បជិត្តាធិសុ ច។ មតិត្ថិយា បន ដុល្លច្ចយំ។ ឥត្ថិយា បន
ដុសិយមាណោ សេវនាធិប្បាយោបិ សចេ កាយេន ន វាយមតិ, អនាបត្ថិ។

ទុតិយោ។

២១. តថាតិ ឥត្ថិសញ្ញិ។ សុណាន្តិន្ទិ វិញ្ញត្តិបថេ វត្វា អត្ថនោ វចនំ
សុណាន្តិញ្ច។ វិញ្ញញ្ញាតិ ទុដ្ឋល្លាទុដ្ឋល្លសល្លក្ខណាសមត្ថញ្ច មនុស្សត្ថិ។ មគ្គំ វាតិ
វច្ឆមគ្គបស្សវមគ្គានំ វសេន មគ្គំ វា មេដុនំ វា អារព្វាតិ សម្ពន្ធា។
ទុដ្ឋល្លវាចារាគេនាតិ ទុដ្ឋា ច សា អសទ្ធម្មប្បជិសំយុត្តតាយ ជូលា ច
លាមកជនសាធារណតាយាតិ ទុដ្ឋល្លា។ សាវ បុន វាចា ទុដ្ឋល្លវាចា។ តស្សំ
អស្សនសម្បយុត្តោ រាគោតិ សមាសោ, តេន។ ឱកាសិត្វាតិ
វណ្ណាវណ្ណាយាចនាធិវសេន អសទ្ធម្មវចនំ វត្វា។ អសុណាន្តិយា បន ទូតេន វា
បណ្ណេន វា អាហេចិតេ អនាបត្ថិ។ តត្ថ ទិន្នំ មគ្គានំ វសេន វណ្ណាវណ្ណាហិ,
មេដុនយាចនាធិហិ វា “សិខរណីសិ, សម្ពិជ្ជាសិ, ឧកតោព្យញ្ញនកាសី”តិ
ឥមេសុ តិសុ អញ្ញាតវេន អក្កោសវចនេន វា ឱកាសន្តស្ស សង្ឃាធិសេសោ,

អធិក្ខតឧត្តជាណាមណ្ឌល អាទិស្ស វណ្ណាធិកណ្ឌនេ ដុល្លច្ចយំ, តថា
យក្ខិបេតិបណ្ឌាកានំ វច្ឆមគ្គបស្សវមគ្គ អាទិស្ស វណ្ណាធិកណ្ឌនេ
មេដុនយាចនាទីសុបិ។ តេសំ បន អធិក្ខកាធិកេ ទុក្ខដំ, តថា មនុស្សិត្តំ
ឧត្តក្ខកេ អនោជាណាមណ្ឌលេ កាយប្បជីពាទ្ធេ ច។

តតិយោ។

២២. អត្តកាមុបដ្ឋានន្តិ មេដុនធម្មសង្ខាតេន កាមេន ឧបដ្ឋានំ កាមុបដ្ឋានំ។
អត្តនោ អត្តាយ កាមុបដ្ឋានំ អត្តកាមុបដ្ឋានំ។ អថ វា កាមីយតីតិ កាមំ,
អត្តនោ កាមំ អត្តកាមំ, សយំ មេដុនរាគវសេន បត្តិតន្តិ អត្តោ។ អត្តកាមញ្ច
តំ ឧបដ្ឋានញ្ចាតិ អត្តកាមុបដ្ឋានំ។ តស្ស វណ្ណា គុណោ, តំ។ វត្វាតិ “យទិទំ
កាមុបដ្ឋានំ នាម, ឯតទក្ខំ ឧបដ្ឋានាន”ន្តិ កាមុបដ្ឋានេ វណ្ណំ អន្តមសោ
ហត្ថមុទ្ទាយបិ ឥត្តិតិ សញ្ញា បកាសេត្វាតិ អត្តោ។ វាចាតិ វាចាយ
យការលោបវសេន។ មេដុនយុត្តនាតិ មេដុនយុត្តាយ, លិដ្ឋីវិបល្លាសវសេន
តាយ “អរហសិ តុំ មយ្ហំ មេដុនំ ធម្មំ ទាតុ”ន្តិអាទិកាយ
មេដុនធម្មប្បជីសំយុត្តាយ វាចាយ មេដុនយាចនេ មេដុនរាគិនោតិ សម្ពន្ធោ។
មេដុនេរាគោ, សោ អស្ស អត្តិតិ មេដុនរាគី, តស្ស។ គរុ ហោតីតិ គរុកាបត្តិ
ហោតីតិ អត្តោ។ ម-កាពោ បទសន្និករោ។ ឯតុ បន បណ្ឌាកេ បណ្ឌាកសញ្ញានោ
ដុល្លច្ចយំ, តស្មីយេវ ឥត្តិសញ្ញានោ ទុក្ខដំ។

ចតុត្តោ។

២៣. ឥត្តិយា វា បុរិសស្ស វា សន្នេសំ បជិត្តហេត្វាតិ សម្ពន្ធោ។ ឥត្តិយា វាតិ
“នស ឥត្តិយោ មាតុរក្ខិតា បិតុរក្ខិតា”តិអាទិនា (ចារា. ៣០៣) ច “នស
ភរិយាយោ ធនក្ខិតា ធន្នវាសិនី”តិអាទិនា (ចារា. ៣០៣) ច វុត្តាយ វិសតិវិជាយ

ឥតិយា វា បុរិសស្ស វា តំសម្ពន្ធវសេន តេសំ មាតាជីនំ វា។ សន្តេសន្តិ ឥតិយា វា
 បុរិសេន វា ឧភិន្នំ មាតាជីហិ វា “ឯហិ, ភន្តេ, ឥត្តន្ទាមំ ឥត្តិ វា បុរិសំ វា ឯវំ
 ភណាហិ” តិ វុត្តំ ជាយម្បតិការសន្និស្សិតំ សន្តេសវចនំ។ បដិគ្គហេត្វាតិ
 “សាធ្វ” តិ កាយេន វា វាចាយ វា សម្បជិដ្ឋត្វា។ វិមំសិត្វាតិ យត្ថ បេសិតោ,
 តេសំ អធិប្បាយំ ឧបបរិក្ខត្វា វា ឧបបរិក្ខាបេត្វា វា។ ហរំ បច្ឆាតិ ឥត្តិ វា
 បុរិសោ វា “សាធ្វ” តិ សម្បជិដ្ឋតុ វា, មា វា, យេហិ បេសិតោ, តេសំ បច្ឆាហរន្តោ
 វា ហរាបេន្តោ វា, ជាយម្បតិការោ ហោតុ វា, មា វា, អការណមេតំ។ ឥមាយ
 តិវុត្តសម្បត្តិយា សង្ឃាទិសេសោ ច, ឌីហិ អង្កេហិ បណ្ឌាកេ ច អង្កត្តយេនាបិ
 ដុល្លច្ចយំ, ឯកេន ទុក្ខដំ។ កេចិ បន “ហរំ បច្ឆា” តិ វិចាបំ បរិកប្បេត្វា “បច្ឆា
 ហរ” ត្ថិ យោជេត្ថិ, តំ ន សុន្ទរំ បច្ឆាតិ ឧបសគ្គត្វា។ បទស្ស ឧបរិ អត្ថេ សន្តេន្តោ
 បកាសេន្តោ គច្ឆតីតិ ហិ ឧបសន្តោ នាម, តស្មា “បតិ អា” តិ ឧបសគ្គានំ
 “ហរ” ត្ថិមស្ស បទស្ស ឧបរិ ភវិតព្ពន្តិ។

បញ្ចមោ។

២២. សំយាចិតបរិក្ខារត្ថិ សំ អត្តនា យាចិតោ វាសិអាទិកោ បរិក្ខារោ
 យស្ស, តំ។ អនេសិតវត្ថុកត្ថិ ឧត្តិទុតិយកម្មេន អនេសិតំ វត្ថុ
 កុដិករណាប្បនេសោ យស្សតិ វិគ្គហោ, តំ។ បមាណាតិក្ខន្ធត្ថិ ឥនាទិ
 មជ្ឈិមស្ស បុរិសស្ស តិស្សោវិទត្ថិយោ សុគតវិទត្ថិ នាម, តាយ “ធីយសោ
 ទ្វាទសវិទត្ថិយោ សុគតស្សវិទត្ថិយា តិរិយំ សត្តន្តរា” តិ (ចារា. ៣៤៨) ឯវំ
 វុត្តប្បមាណំ ឯកតោភាគេនាបិ អតិក្ខន្ធា បមាណាតិក្ខន្ធាតិ តំ តិរិយំ
 ចតុហត្ថសម្ពាតហេជ្ជិមប្បមាណោ សតិ ធីយតោ វុត្តប្បមាណាតោ
 កេសគ្គមត្តម្បិ វង្សតុំ ន វង្គតិ។ តតោ ឧនកេ, ធីយតោ ច វង្គតេ អយំ
 កុដិសម្ព័ន្ធ គច្ឆតីតិ។ “មយ្ហំ វាសាការំ ឯត” ត្ថិ ឯវំ អត្តា ឧទ្ទេសោ ឯតិស្សតិ

អត្ថទេសា។ កុដិន្តិ ឧល្លិក្ខានិកំ កុដិ កត្វាតិ សម្ពន្ធោ។ តត្ថ ឧល្លិក្ខា នាម អន្តោ
ឧទ្ទមុខំ លិក្ខា។ អវលិក្ខា នាម ពហិ អនោមុខំ លិក្ខា។ ឧភយថា ឧល្លិក្ខាវលិក្ខា។
កត្វាតិ អន្តោភូតការិតត្ថវសេន ការាបេត្វា វា។

តត្ថាយំ វត្ថុទេសនក្កមោ - តេន កុដិការកេន ភិក្ខុនា កុដិវត្ថំ សោធម្មតា
សង្ឃំ ឧបសង្កមិត្វា ឯកំសំ ឧត្តរាសង្កំ កវិត្វា វុឡានំ ភិក្ខុនំ ចានេ វន្តិត្វា ឧក្កដិកំ
និសីទិត្វា អញ្ចលី បណាមេត្វា បទភាជនេ (ចារា. ៣៤) វុត្តនយេន សង្ឃំ
ភិក្ខុត្ថំ យាចិត្វា សព្វេ វា សង្ឃបរិយាបន្នា, សង្ឃេន វា សម្មតា ទ្វេ តយោ ភិក្ខុ
តត្ថ នេតព្ពា។ តេហិ ច កិបិល្លិកាទីហិ សោឡសហិ ឧបទ្កវេហិ វិហិតត្តា
អនាមម្ពំ អនុបទ្កំ ទ្វីហិ ចត្វហិ វា ពលិពទ្កហិ យុត្តេន សកដេន ឯកចក្កំ
និព្វោទកបតនដ្ឋានេ ឯកំ ពហិ កត្វា អាវិញ្ញត្ថំ សក្កុណោយ្យតាយ
“សបរិក្កមន”ន្តិ សល្លក្ខេត្វា សចេបិ សង្ឃប្បហោនកា ហោន្តិ, តត្ថវ, នោ ចេ,
សង្ឃមជ្ឈំ គន្ធា តេន ភិក្ខុនា យាចិតេហិ បទភាជនេ (ចារា. ៥០, ៥១) វុត្ថាយ
ព្រាត្តិទុតិយកម្មវាចាយ វត្ថុ ទេសេតព្ពន្តិ។ អនេសិតវត្ថុកំ បមាណាភិក្កន្តំ កុដិ
កវិស្សមីតិ សព្វប្បយោគេ ទុក្កដំ, ឥនានិ ទ្វីហិ បិណ្ឌោហិ និដ្ឋានំ គមិស្សតីតិ
បឋមបិណ្ឌានេ ធុល្លច្ចយំ, ទុតិយនានេន លេបេ សង្ឃដិតេ សចេ
អនេសិតវត្ថុកា ឯវ វា ហោតិ, បមាណាភិក្កន្តា ឯវ វា, ឯកោ សង្ឃាទិសេសោ,
សារម្ពអបរិក្កមនតាយ ទ្វេ ច ទុក្កដានីតិ សចេ ឧភយវិបន្នា, ទ្វេ ច
សង្ឃាទិសេសា ទ្វេ ច ទុក្កដានីតិ សព្វំ ព្រាយ្យ។

ធម្មោ។

២៥. មហាល្លកន្តិ សស្សមិកភាវេន សំយាចិតកុដិតោ មហាន្តភាវេន, វត្ថុ
ទេសាបេត្វា បមាណាភិក្កមេនាបិ កាតព្វភាវេន ច មហាន្តតាយ មហាត្ថំ លាតិ
អាទនាតីតិ មហាល្លកោ។ មហាត្ថលក ឥតិ បីតេ ត្ថស្ស លោចា លស្ស ច ទ្វីត្ថំ,

តំ។ វសនំ អត្ថោ បយោជនំ វសនត្ថោ, តាយ។ ឯត្ថ បន អនេសិតវត្ថុការេ
ឯកោ សង្ឃាទិសេសោ។ សេសំ អនន្តរសទិសមេវ។ ឥធ ច តត្ថ ច
លេណគុហាទិណកុដិបណ្ណាច្ឆននគេហោសុ អញ្ញាតរំ ការេន្តស្ស ច កុដិម្បិ
អញ្ញាស្ស វាសត្ថាយ វាសាការំ វា បេត្វា ឧចោសថាគារាជីសុ អញ្ញាតរត្ថាយ
ករេន្តស្ស ច អនាបត្តិ។

សត្តមោ។

២៦. អម្ពលកេន អន្តិមេន វត្ថុនាតិ សម្ពុនោ។ អម្ពលកេនាតិ
នស្សនសម្ពាតស្ស, សវនសម្ពាតស្ស, ទិដ្ឋសុតមុតវសេន
បវត្ថបវិសង្កាសម្ពាតស្ស ច ម្ពលស្ស អការេន នត្តិ ម្ពលមេតស្សាទិ អម្ពលកំ,
តេន។ តំ បន សោ អាបន្នោ វា ហោតុ, នោ វា, ឯតំ ឥធ អប្បមាណំ។ តត្ថ
ភិក្ខុញ មាតុកាមញ្ច តថាវុបេ ថានេ ទិស្វា បវិសង្កតិ, អយំ ទិដ្ឋបវិសង្កា។
អន្ធការេ វា បដិច្ចន្នេ វា ភិក្ខុស្ស ច មាតុកាមស្ស ច វចនំ សុត្វា អញ្ញាស្ស
អត្ថិការំ អជានន្នោ បវិសង្កតិ, អយំ សុតបវិសង្កា។ ធុត្តានំ ឥត្ថិហិ សទ្ធិ
បច្ឆន្តិហារេសុ បុប្ផកន្ធសុរាជីហិ អនុភវិត្វា កតជ្ជានំ ទិស្វា “កេន នុ ខោ ឥទំ
កត”ន្តិវីមំសន្នោ តត្ថ កេនចិ ភិក្ខុនា កន្ធាទិហិ បូជា កតា ហោតិ,
កេសជ្ជត្ថាយ អវិជ្ជំ វា បីតំ, សោ តស្ស កន្ធ�ំ យាយិត្វា “អយំ សោ ភវិស្សតី”តិ
បវិសង្កតិ។ អយំ មុតបវិសង្កា នាម។ អន្តិមេន ចាតិ តតោ បរំ វជ្ជាការេន អន្តេ
ភវត្តា អន្តិមេនេវ។ វត្ថុនាតិ ភិក្ខុនោ អនុវុបេសុ ឯក្ខនីសតិយា ចារាជិកេសុ
ធម្មេសុ អញ្ញាតរេន ចារាជិកេន ធម្មេន។ ច-កាពេ បនេត្ថ អវជារណោ, តេន
សង្ឃាទិសេសាទី និវត្តតិ។ អថ វា ច-កាពេ អជ្ជានប្បយុត្តោ។

ចោទេន្នោ វា ចោទាបេន្នោវាចាតិ យោជេតញ្ចោ។ ចាវេតុន្តិ ព្រហ្មចរិយា
ចាវនត្ថាយ។ ឯតេន ឯកំ ចាវនាទិប្បាយំ គហេត្វា អវសេសេ

អក្កោសាធិប្បាយវុដ្ឋាបនាធិប្បាយាធិកេ សត្តាធិប្បាយេ បដិក្ខុបតិ។
សុណាមាណន្តិ ឥទំ “ចោទេន្តោ” តិអាធិនំ កម្មបទំ, ឥមីនា បរម្មុខា ចោទនំ
 បដិក្ខុបតិ។ បរម្មុខា បន សត្តហិ អាបត្តិកូន្ទេហិ វទន្តស្ស ទុក្ខជំ។ **ចោទេន្តោ** តិ
 “វត្ថុសន្តស្សនា អាបត្តិសន្តស្សនា សំវាសប្បដិក្ខេចោ សាមីចិប្បដិក្ខេចោ” តិ
 (ចារា. អដ្ឋ. ២.៣៨៥-៣៨៦) សង្ខេបតោ វុត្តានំ ចតុន្នំ ចោទនានំ វសេន សយំ
 ចោទេន្តោ វា។ **ចោទាបេន្តោ** វា តិ បរេន យេន កេនចិ ចោទាបេន្តោ វា។ តស្មា
 យោ ភិក្ខុស្ស សមីបេ វត្ថា “ត្វំ មេថុនំ ធម្មំ សេវិ, អស្សមណោសី” តិអាធិនា
 វត្ថុសន្តស្សនវសេន វា “ត្វំ មេថុនធម្មាបត្តិ អាបន្នោសី” តិអាធិនា
 អាបត្តិសន្តស្សនវសេន វា “អស្សមណោសិ, នត្តិ តយា សទ្ធិ ឧចាសថោ វា
 បវារណា វា សង្ឃកម្មំ វា, អស្សមណោសី” តិអាធិនា សំវាសប្បដិក្ខេបវសេន
 វា អភិវាទនាធិសំវាសេ បដិក្ខិត្ត អស្សមណោតិ កស្មាតិ បុជ្ជស្ស
 “អស្សមណោសី” តិអាធិវចនេហិ សាមីចិប្បដិក្ខេបវសេន វា អន្តមសោ
 ហត្ថមុទ្ទាយ ឯវ វាបិ ឯតមត្តំ ធិបយតោ “ករោតុ មេ អាយស្មា ឱកាសំ, អហំ
 តំ វត្ថុកាមោ” តិ ឯវ ឱកាសេ អការិតេ វាចាយ សង្ឃាទិសេសោ ចេវ ទុក្ខជញ្ញា,
 ឱកាសំ ការេត្វា ចោទេន្តស្ស បន សង្ឃាទិសេសោវ ទដ្ឋព្ពោ។

អដ្ឋមោ។

២៧. អញ្ញាស្សាតិ ខត្តិយាធិជាតិកស្ស បរស្ស។ កិរិយន្តិ
 មេថុនវីតិក្កមសង្ខាតំ កិរិយំ។ **តេនាតិ អញ្ញាស្ស** វីតិក្កមសង្ខាតស្ស
 មេថុនវីតិក្កមសន្តស្សនេន ករណាភូតេន។ **លេសេនាតិ** យស្ស ជាតិអាធិយោ
 តតោ អញ្ញាម្បិ វត្ថុំ លិស្សតិ ឧទ្ធិដ្ឋេវីត្តារំ សិលិស្សតិ វោហារមត្តេនេវាតិ
 ជាតិអាធិយោវ “លេសា” តិ វុច្ឆន្តិ, តេន ជាតិលេសនាមលេសាធិនា លេសេន។
អញ្ញន្តិ យោ វីតិក្កមន្តោ ធិដ្ឋោ, តតោ អបរម្បិ ភិក្ខុំ ចាវេតុំ អន្តិមេន វត្ថុនា

ចោទយុទ្ធិសម្ពន្ធ។ ក៏ដំ? កោចិ ខត្តិយជាតិយោវីតិក្កមន្តោ ធិដ្ឋោ, តតោ
អញ្ញំ អត្ថនោ វេរី ខត្តិយជាតិកំ ភិក្ខុំ បស្សិត្វា តំ ខត្តិយំ ជាតិលេសំ គហេត្វា
“ខត្តិយោ មយា ធិដ្ឋោវីតិក្កមន្តោ, ត្វំ ខត្តិយោ ចារាជិកំ ធម្មំ អាបន្នោសី” តិ
ចោទេតិ ចោទាបេតិ វា។ ឯវំ នាមលេសាធម្មោបិ វេទិតញ្ញា។ សេសា
វិនិច្ឆយកថា អដ្ឋមេ វុត្ថុសធិសាយេវ។

នវមោ។

២៨. ឯត្តាវតា “គរុកា នវា” តិ ឧទ្ទិដ្ឋេវីត្តាវតោ ធស្សេត្វា ឥនាធិតេសុ
អាបន្នេសុ បដិបដ្ឋិតញ្ញាការំ ធស្សេត្តំ “នាទេតិ ជានមាបន្ន” តិ អាធិ វុត្តំ។ តត
យោ ភិក្ខុ អត្ថនា អាបន្នំ សង្ឃាធិសេសាបត្តិ អាបត្តិវសេន វា វត្ថុវសេន វា ជានំ
ជានន្តោ យាវតា យត្ថកាធិ អហានិ នាទេតិ បដិច្ឆាទេតិ, តាវតា តត្ថកាធិ
អហានិ តស្ស បរិវាសោ ហោតីតិ ឯវំ បទសន្ធិវសេន អត្តោ វេទិតញ្ញា។ តត
បដិច្ឆន្នបរិវាសោ សុទ្ធន្នបរិវាសោ សមោធានបរិវាសោតិ តិវិជោ បរិវាសោ។
តេសំ បទ អតិសង្ខេបនយេន មុខមត្តេបិ ធស្សេតេ
វីត្តាវីនិច្ឆយបវេសោចាយសម្ពុវោ សិយាតិ មុខមត្តំ ធស្សយិស្សាម។

តត្ថ បដិច្ឆន្នបរិវាសោ នាម យថាបដិច្ឆន្នាយ អាបត្តិយា នាតញ្ញោ, តស្មា
បដិច្ឆន្នធិវសេ ច អាបត្តិយោ ច សល្លក្ខេត្វា សចេ ឯកាហប្បដិច្ឆន្នា ហោតិ,
“អហំ, ភន្តេ, សម្ពហុលា អាបត្តិយោ អាបដ្ឋិ ឯកាហប្បដិច្ឆន្នាយោ” តិ អាធិនា
ខន្ធកេ (ចូឡ្យវ. ៩៨-៩៩) អាគតនយេន យាចាបេត្វា “សុណាតុ មេ ភន្តេ សង្ឃោ,
អយំ ឥត្ថន្នាមោ ភិក្ខុ សម្ពហុលា អាបត្តិយោ អាបដ្ឋិ
ឯកាហប្បដិច្ឆន្នាយោ” តិ អាធិនា ខន្ធកេ អាគតនយេនេវ កម្មវាចំ វត្វា
បរិវាសោ នាតញ្ញោ។ ឯកំ អាបដ្ឋិត្វា “សម្ពហុលា” តិ វិនយកម្មំ ករោន្តស្សាបិ
វុដ្ឋាតីតិ “សម្ពហុលា” តិ វុត្តំ។ នាធាវត្ថុកាសុបិ ឯសេវ នយោ។ អថ

ធ្វើហាមឃាត់បង្កើនបង្កើន ហោតិ,

បក្ខអតិរកបក្ខមាសអតិរកមាសសំរាប់បក្ខអតិរកសំរាប់បង្កើនបង្កើន វា,

“ធ្វើហាមឃាត់បង្កើនបង្កើន ហោតិ” តិអាទិនា វត្ថុ យោ យោ អាបន្នោ ហោតិ, តស្ស តស្ស
នាមញ្ញ គហេត្វា យោជនា កាតញ្ញ។

កម្មវាចាបរិយោសានេ ច សេច អប្បកិក្ខុកោ អាវាសោ ហោតិ, សក្កា
វត្ថុច្នៃទំ អនាបជ្ឈន្តេន វសិតុំ, តត្ថេវ “បរិវាសំ សមាទិយាមិ, វត្ថុ សមាទិយាមិ” តិ
វត្ថុ សមាទាយ តត្ថេវ សង្ឃស្ស “អហំ, ភន្តេ, សម្ពហុលា សង្ឃទិសេសា
អាបត្តិយោ អាបន្នី ឯកាហាប្បដិច្ចន្ទាយោ” តិអាទិនា អាហោចត្វា បុន
អាគតាគតានំ ភិក្ខុនំ អាហោចន្តេន បកតត្ថេន ភិក្ខុនា សទ្ធិ ឯកច្នៃន្ទ
សហវាសោ, តេន ច វិនាវាសោ, អាគន្ធកាទីនំ ឧបចារកតានំ អនាហោចនាតិ
ឯតេសុ ឯកេនាបិ វត្ថុច្នៃទញ្ច វត្ថុភេទញ្ច អកត្វា បរិវត្ថុញ្ច។

សេច ន សក្កា ហោតិ បរិវាសំ សោធនុំ, និក្ខិត្តវត្ថុន វសិតុកាមោ ហោតិ,
តត្ថេវ សង្ឃមជ្ឈេ វា ឯកស្ស បុគ្គលស្ស វា សន្តិកេ “បរិវាសំ និក្ខិតាមិ, វត្ថុ
និក្ខិតាមិ” តិ បរិវាសោ និក្ខិតតញ្ច។ និក្ខិតកាលតោ បដ្ឋាយ បកតត្ថជ្ជានេ
តិជ្ជតិ។ អថានេន បច្ចុសសមយេ ឯកេន ភិក្ខុនា សទ្ធិ បរិក្ខិត្តស្ស វិហារស្ស
បរិក្ខេបតោ, អបរិក្ខិត្តស្ស បរិក្ខេបាហាជ្ជានតោ ទ្វេ លេខុចាតេ អតិក្កមិត្វា
មហាមគ្គតោ ឌីក្កម្ម បដិច្ចន្ទជ្ជានេ និសីទិត្វា អន្តោអរុណោយេវ វត្ថុ
សមាទិយិត្វា អាហោចតញ្ច។ សេច ពហិ បីតានម្បិ សទ្ធិ សុណាតិ, បស្សតិ វា, ទ្វរ
គន្ធាបិ អាហោចតញ្ច, អនាហោចន្តេ វត្ថុច្នៃន្ទ ចេវ វត្ថុភេទទុក្ខជញ្ញ។ សេច
អជានន្តស្សេវ ឧបចារសីមំ បរិសិត្វា គច្ចន្តិ, វត្ថុច្នៃន្ទ ចេវ ហោតិ, ន វត្ថុភេទនោ។
អរុណោ ឧដ្ឋិតេ តស្ស សន្តិកេ វត្ថុ និក្ខិតិត្វា វិហារំ គន្ធាញ្ច។ ឯវំ យាវ វត្ថុយោ
បូរេន្តិ, តាវ បរិវត្ថុញ្ច។ អយំ តាវ បដិច្ចន្ទបរិវាសោ។

សុទ្ធន្តោ ធុរិយោ ចូឡសុទ្ធន្តោ មហាសុទ្ធន្តោតិ។ តត្ថ យោ “ឧបសម្បទតោ
បដ្ឋាយ យត្ថកំ នាម កាលំ អហំ សុទ្ធោ”តិ ជាតាតិ, តត្ថកំ អបនេត្វា តតោ
អវសេសេ វត្តិបរិច្ឆេទេ ឯកតោ កត្វា ធាតព្ធិបរិវាសោ ចូឡសុទ្ធន្តោ។ យោ បន
សព្ពសោ វត្តិបរិយន្តំ ន ជាតាតិ នស្សវតិ, តត្ថ ច វេមតិកោ, តស្ស ធាតព្ពោ
មហាសុទ្ធន្តោ។ អាបត្តិបរិយន្តំ ជាតាតុ វា, មា វា, អការណាមេតំ។

សមោធានបរិវាសោ នាម តិរិយោ ឌីធានសមោធានោ អក្សសមោធានោ
មិស្សកសមោធានោតិ។ តត្ថ យោ និដ្ឋិតបរិវាសោបិ វា និដ្ឋិតមានត្តោបិ វា
អនិក្ខត្តវត្តោ អញ្ញំ អាបត្តិ អាបដ្ឋិត្វា បុរិមាបត្តិយា សមា វា ឧនតវា វា វត្តិយោ
បដិច្ឆាទេតិ, តស្ស មូលាយ បដិកស្សនេន តេ បរិវត្តទិវសេ ច
មានត្ថចិណ្ឌាទិវសេ ច ឌីធុនិត្វា មក្ខេត្វា បុរិមាយ អាបត្តិយា មូលទិវសបរិច្ឆេទេ
បច្ឆា អាបន្តំ អាបត្តិ សមោធិហិត្វា បុន អាទិតោ បដ្ឋាយ ធាតព្ធិបរិវាសោ
ឌីធានសមោធានោ នាម។ សចេ កស្សចិ ឯកាបត្តិ ឯកាហប្បដិច្ឆន្នា,
ទ្វីហប្បដិច្ឆន្នា, ឯវំ យាវ ទសាហប្បដិច្ឆន្នា, តាសំ អក្សន សមោធាយ តាសំ
ទសាហប្បដិច្ឆន្នវសេន អវសេសានំ ឯកាហប្បដិច្ឆន្នាទីនម្បិ ធាតព្ធិបរិវាសោ
អក្សសមោធានោ នាម។ យោ បន នាវាវត្ថុកា អាបត្តិយោ ឯកតោ កត្វា
ធាតព្ធិបរិវាសោ មិស្សកសមោធានោ នាម។ ធានវិធិ បន សព្ពត្ថ ខន្ធកេ (ចូឡវ.
១៣២ អាទយោ) អាគតនយេនេវ វេទិតព្ពោ។

ឯវំ បរិវត្តបរិវាសោ ភិក្ខុ មានត្ថំ ភិក្ខុនំ មាននការំ ធរ វត្តិយោ អខណ្ឌំ កត្វា
ចរេយ្យ ករេយ្យ, សម្មាទេយ្យាតិ វុត្ថំ ហោតិ។ តត្ថ សង្ឃេន គណេន បុគ្គលេន
កតំ តេន ភិក្ខុនា សង្ឃមជ្ឈេ វុត្ថំ សមាធាបេត្វា “អហំ, ភន្តេ, សម្ពហុលា
អាបត្តិយោ អាបដ្ឋិ”ន្តិអាទិតា ខន្ធកេ វុត្ថនយេន យាបាបេត្វា តត្ថវ វុត្ថនយេន
មានត្ថធានាទយោបិ វេទិតព្ពា។ ឥមិនាបិ វុត្ថំ និក្ខិបិតុកាមេន ចេ វុត្ថំ និក្ខិបិត្វា

ចតុបិ បញ្ចបិ សទ្ធិ បរិវាសេ វុត្តប្បការំ បទេសំ គន្ធា បុរិមនយេនេវ ហេដ្ឋា
វុត្តំ សហវាសាធិ អន្តមសោ ចតុបិ ឡនត្តា ឡនេ គណេ ចរណានោសញ្ច វុត្តេត្វា
បដិបដ្ឋិតតំ។ អប្បដិច្ចដ្ឋាបត្តិកស្ស បន បរិវាសំ អនត្វា មានត្ថមេវ ធាតតំ។ ឯវំ
ចិណ្ឌំ កតំ បរិនិដ្ឋាបិតំ មានត្តំ យេន, តំ ភិក្ខុ។ វីសតិ សង្ឃោ គណោ អស្សាតិ
វីសតិគណោ ធីយំ កត្វា, សោ សង្ឃោ អព្ពេយ្យ សម្មដិច្ចេយ្យ,
អញ្ញានកម្មវសេន ឱសារេយ្យាតិ វុត្តំ ហោតិ, អប្បេយ្យាតិ វា អត្ថោ។ ឯត្ថាបិ
សមាធានអាហារេនយាចនាធិ, កម្មវាចា ច ខន្ធកេ វុត្តនយេន វេទិតញ្ច។

២៩. ឯវំ តេសុ បដិបដ្ឋិតញ្ចការំ ទស្សេត្វា ឥទានិ ធាននស្ស អដ្ឋានិ
ទស្សេត្តំ "អាបត្តិ" តិអាធិមាហ។ តត្ថ ន ឧត្តិក្ខត្តោ អនុត្តិក្ខត្តោ, នត្តិ អន្តរាយោ
អស្សាតិ អនន្តរាយោ។ សកត្ថេ ត្ថបច្ចយវសេន វា, បហុនោ ភារោ បហុត្ថំ, តំ
អស្សត្តិ តិ សទ្ធាធិវសេន វា បហុត្តោ។ អនុត្តិក្ខត្តោ ច អនន្តរាយោ ច បហុត្តោ
ចាតិ ទូន្មោ, តេសំ ភារោ អនុត្តិក្ខត្តាធិគុណោ អនុត្តិក្ខត្ត... បេ... បហុត្តតា។ អាបត្តិ
ច អនុត្តិក្ខត្ត... បេ... បហុត្តតា ច អាបត្តិ... បេ... បហុត្តតាយោ។ ម-កាហោ
បទសន្ធិដោ។ តថា តេន បកាវេន អាបត្តិអាធិសុ ចតុសុ អាបត្តាធិបកាវេន
សញ្ញី តថសញ្ញី វស្សវសេន។ តស្ស ភារោ តថសញ្ញីតា,
យថាវុត្តអាបត្តាធិសញ្ញីតាតិ វុត្តំ ហោតិ។ ច-កាហោ វុត្តសមុច្ចយត្ថោ។ កមនំ
បត្តនំ កាមោ, ធានេតុំ កាមោ ធានេតុកាមោ។ ឥតិ យថាវុត្តា នវ, អថ ធានា
ចាតិ ឯវំ ទស ច តានិ អដ្ឋានិ ចាតិ, តេហិ។ អរុណុគ្គមម្ហិ អរុណាសដ្ឋាតស្ស
បឋមពាលស្សិយវសិនោ ឧគ្គមនេ សតិ ធន្នា ហោតិ, អាបត្តិ តិ សេសោ។

តត្ថាយមធិប្បាយោ - យោ ភិក្ខុ
រាជវោរអគ្គិឧទកមនុស្សអមនុស្សវាឡសវីសបដិវត្តព្រហ្មចរិយន្តរាយានំ
ទសន្ធមេកស្សាបិ នត្តិតាយ អនន្តរាយិកោ សមាធានោ អនន្តរាយិកសញ្ញី ហុត្វា

ភិក្ខុនោ សន្តិកំ គន្ថព្យោវ អាហោចេតុញ្ច សក្កុណោយ្យតាយ បហុ សមាធនោ
បហុសញ្ញី ហុត្វា តិវិធមុក្ខេបនីយកម្មាករណោន អនុក្ខិត្តោ សមាធនោ
អនុក្ខិត្តសញ្ញី ហុត្វា គរុកាបត្តិតិ សញ្ញី គរុកំយេវ អាបត្តិ ធានេតុកាមោ
ហុត្វា ធានេតិ, តស្សាយំ អាបត្តិ ច ធន្នា ហោតិ តិ។ សចេ បនេត្ត អនាបត្តិសញ្ញី
វា ហោតិ អញ្ញាបត្តិក្ខន្ធសញ្ញី វា វេមតិកោ វា, អច្ឆន្នា ហោតិ។ អាហោចេន្តេន
បន “មម ឯកាបត្តិ អាបន្នការំ ជាធាប្បា” តិអាធិនា នយេន អាហោចេតតំ។ សចេ
បន វត្ថុសភាគាបត្តិកស្ស អាហោចេតិ, តាវ តប្បច្ចយា ទុក្កជំ អាបន្នតិ។

សង្ឃទិសេសនិទ្ទេសវណ្ណានា និដ្ឋិតា។

៣. ជីវនិទ្ទេសវណ្ណានា

៣០. “ខោមញ្ច កោសេយ្យញ្ច” តិអាធិនា នប្បុសកវិគ្គហោន ទ្វន្តេ កតេ
ខោម... បេ... ភក្ក្នានិ។ តត្ថ ខោមន្តិ គច្ឆជាតិ។ ឧបចារតោ បន ខោមេន
ខោមសុត្តេន វាយិតន្តិ តទ្វិតេន ឧបចារេន វា ខោមំ ខោមបជជីវំ, តថា
អវសេសានិ។ សាលំ សាលាវាកសុត្តេហិ វាយិតំ ជីវំ។ ភក្ក្នំ ខោមសុត្តានិ
សព្វានិ ឯកទ្វានិ វា វេមិស្សេត្វា វាយិតជីវំ។ វាកមយមេវ វាតិ កេចិ។
កម្ពលន្តិ មនុស្សលោមំ វាឡលោមញ្ច បេត្វា សេសលោមេហិ វាយិតំ។
ឯតានីតិ ខោមាធិនិ យថាវុត្តានិ។ សហ អនុលោមេហិតិ សានុលោមានិ។
ជាតិតោ កប្បិយានិ ធន ជីវរានិ ភវន្តិ។

៣១. ឥធានិ “ទុក្ខល” តិអាធិនា តេសំ អនុលោមានិ ទស្សេតិ។ តត្ថ ទុក្ខលន្តិ
ទុក្ខលសម្ព័ន្ធតេន កេនចិ វាកវិសេសេន វាយិតំ ជីវំ។ ចេវាតិ សមុច្ចយេ, សោ
ឧបរិ អាកឡិតញ្ច។ បដ្ឋុណ្ឌន្តិ បដ្ឋុណ្ឌសុ ជាតំ បដ្ឋុណ្ឌំ។ ទេសវាចិនោ
ពហុវចនន្តាតិ ពហុវចនេន វិគ្គហោ។ តថា សោមារា ច ជីនា ច, តេសុ ជាតំ

សោមារដីនជំ។ ឥមាធិ តិណិ ចាលាភេហិ កតសុត្តមយានិ។ ឯហិកិក្ខុនំ
បុញ្ញាទិយា ជាតំ ឥទ្ធិជំ, តំ បន ខោមាធិនំ អញ្ញាតរំ។ ទេវទិន្នន្តិ ទេវហិ ទិន្នំ
កប្បរុក្ខេ និព្ពត្តំ បីវរំ។ តទេតំ ទុក្ខលាទិ តស្ស តស្ស យថាវុត្តស្ស ខោមាធិនោ
អនុលោមិកំ ហោតិ។ តត្ថ លោមាធិ អនុគតំ អនុលោមំ, យថា សេសលោមាធិ
អនុគតំ លោមំ តទនុក្ខលត្តា “អនុលោម”ន្តិ វុច្ចតិ, តថា តំជាតិយកំ យេសំ
កេសញ្ចិ អនុក្ខលំ សព្ពម្បី វុឡីវសេន “អនុលោម”ន្តិ វុច្ចតិ។ តមេវ
អនុលោមិកំ, អនុក្ខលន្តិ អត្ថោ។ កថំ? ទុក្ខលំ សាលាស្ស អនុលោមំ,
បដ្ឋុណ្ហាធិនិ តិណិ កោសេយ្យស្ស អនុលោមាធិ, ឥទ្ធិជំ ទេវទិន្នញ្ច
ខោមាធិនមនុលោមន្តិ។

៣២-៣. ឯវំ សានុលោមាធិ បីវរាធិ ទស្សេត្វា ឥនាធិ អធិដ្ឋានាធិកំ ទស្សេត្តុ
“តិបីវរ”ន្តិអាធិមាហា។ តត្ថ អវុត្តេបិ អវស្សំ វត្តព្ពតាយ សព្ពត្ថ ច-សន្នោ
អដ្ឋាហរិតត្ថោ, តិបីវរញ្ច...បេ... កណ្ណាច្ឆាធិញ្ច អធិដ្ឋេយ្យ នវិកេប្បយ្យាតិ
សម្ពុន្នោ។ តត្ថ តិណ្ឌំ បីវរាធិ សមាហារោ តិបីវរំ។ បរិក្ខារញ្ច តំ ចោឡញ្ចាតិ
បរិក្ខារចោឡំ។ វស្សស្ស យោគ្គា វស្សិកា, សាវ សាជិកា វស្សិកសាជិកា។
បុញ្ញាតិ អនេនាតិ បុញ្ញនំ, មុខស្ស បុញ្ញនំ មុខបុញ្ញនំ។ និសីទន្តិ ឯត្តាតិ និសីទនំ,
មុខបុញ្ញនញ្ច និសីទនញ្ច មុខបុញ្ញននិសីទនំ។ សយនសុខាធិ បដិច្ច អត្ថរិយតីតិ
បច្ចត្តរណំ, តទេវ បច្ចត្តរណកំ។ កណ្ណំ ធានេតីតិ កណ្ណាច្ឆាធិ។ អធិដ្ឋហេតិ
“ឥមំ សង្ឃាជី អធិដ្ឋាមី”តិអាធិនា នវន្នំ នាមំ គហេត្វា អធិដ្ឋេយ្យ។ ន
វិកេប្បយ្យាតិ តស្ស តស្ស នាមំ គហេត្វា នវិកេប្បយ្យ, តស្ស តស្ស បន នាមំ
អគ្គហេត្វា “ឥមំ បីវំ តុយ្ហំ វិកេប្បមី”តិ វិកេប្បយ្យាតិ អធិប្បាយោ។ ឯត្តាតិ
ឥមេសុ នវសុ បីវរេសុ។ តិបីវរន្តិ តិបីវរនាមេន អធិដ្ឋិតំ។ តថា ហិ អធិដ្ឋានតោ
បុព្វេវិសុំ តិបីវំ នាម នត្តិ សង្ឃាជីអាធិប្បហោនកស្ស បច្ចត្តរណាធិវសេនាបិ
អធិដ្ឋាតុំ អនុញ្ញាតត្តា។ តំ វិនា ឯកាហំ ឯកធិវសម្បិ។ ន វសេយ្យាតិ

អលទ្ធសម្មតិកោភិក្ខុអវិប្បវាសសីមតោអញ្ញត្ថវាសំនករេយ្យតិអត្ថោ។
ឯវំសតិ តិច្ឆវញ្ញនិស្សន្និតតំហោតិ, ចាចិត្តិយញ្ញអាបត្តិអាបជ្ជតិ ធិបេតិ។
និសីទនំវិនាចាតុមាសំនវសេយ្យតិសម្ពន្ធា។ ចតុន្នំមាសានំសមាហារោ
ចតុមាសំ, តមេវចាតុមាសំ។ តំអច្ចន្តសំយោគវសេន។

៣៤. ឥទានិ “ឥម”ន្តិអាទិនា “អធិដ្ឋេយ្យ”តិ វុត្តមធិដ្ឋានំនស្សេតិ។ សង្ឃជី
“ឥមំសង្ឃជីអធិដ្ឋាមី”តិ អធិដ្ឋហេតិសម្ពន្ធា។ តត្ថអធិដ្ឋហេតិហត្ថចាសេ
បិតំឯវំអធិដ្ឋេយ្យ។ អហត្ថចាសន្តិហត្ថស្សចាសោសមីចោហត្ថចាសោ,
អឡុតេយ្យហត្ថព្ពន្ធរោ។ ធានសហត្ថព្ពន្ធរោតិបិវទន្តិ។ នត្ថិហត្ថចាសោ
ឯតិស្សតិអហត្ថចាសា, តំឯតន្តិអធិដ្ឋហេតិសម្ពន្ធា។ កីវុត្តំហោតិ?
អន្តោកព្រុវាឧបរិចាសានេវាតទហោវគន្ធានិវត្តនយោគ្គបទេសេវាបិតំ
ចីវរំសល្លកេត្វា “ឯតំសង្ឃជីអធិដ្ឋាមី”តិ អធិដ្ឋេយ្យតិ វុត្តំហោតិ។ តតោ
ទូរេបិតម្មិអធិដ្ឋាតព្ពន្ធបិវទន្តិ។ សេសេសុបិតិ
ឧត្តរាសង្កាទិកណ្ហាប្បជិច្ឆាទិបរិយន្តេសុបិអវសេសចីវរេសុ។ អយំនយោតិ
អយមេវនយោ។ យថាសង្ឃជីយា, ឯវំ “ឥមំឧត្តរាសង្កំអធិដ្ឋាមី”តិអាទិ
វុត្តនយោវាតិ វុត្តំហោតិ។ អធិដ្ឋហន្តេនបនហត្ថេនគហេត្វា កាយវិការំ
ករោន្តេន “ឥមំសង្ឃជីអធិដ្ឋាមី”តិ ចិត្តេនអាភោគំកត្វា កាយេនវា
អធិដ្ឋាតតំ, វិបិភេទមត្តំកត្វាវាចាយវា។ បរិក្ខារចោឡំនាមចាដេក្កំ
និធានមុខន្តិ តិច្ឆវំបរិក្ខារចោឡម្មិអធិដ្ឋាតុវុត្តតិ។

៣៥. ឥទានិ ឯវំអធិដ្ឋហតោអញ្ញំលទ្ធាអធិដ្ឋាតុកាមេនបច្ចុទ្ធវិទ្ធា
អធិដ្ឋាតព្ពន្ធនស្សេតុ “អធិដ្ឋហន្តោ”តិអាទិមាហា។ តត្ថសង្ឃជីបភុតិអាទិ
យស្សតំសង្ឃជីប្បភុតិ។ ឯតំ “អធិដ្ឋហន្តោ”តិ ឯត្ថាបិ “អធិដ្ឋេយ្យ”តិ ឯត្ថាបិ
កម្មបទំ, “បុព្ពចីវរ”ន្តិ ឯត្ថ បនវិសេសនំហុត្វា តិដ្ឋតិ។ បច្ចុទ្ធវិទ្ធាតិ បរិច្ចជិត្វា។

បរិក្ខារចោឡនាមេន អធិដ្ឋហិត្វា បរិក្ខារត្រេហ៍ សង្ឃាដិអាជីនិ ករោតិ, និដ្ឋិតេ
រជនេ ច កឃ្មេ ច ឥមំ បរិក្ខារចោឡំ បច្ចុទ្ធវិត្វា បុន អធិដ្ឋាតព្ពានិ។
បត្តាធិដ្ឋហនេតិ បត្តស្ស អធិដ្ឋានេ។ តថាតិ ច យថា ចីវរេ, តថា បត្តេបិ
អធិដ្ឋានាទិកំ សព្ពន្តិ អត្ថោ។ ឯត្ថ បន “ឥមំ បត្តំ, ឯតំ បត្ត”ន្តិ វាវិសេសោ។

៣៦. ឥនានិ បច្ចុទ្ធវារិដី ធស្សេតុំ “ឯត”ន្តិអាទិមាហ។ តត្ថ ឥមំ វ ឥតិ វា-
សន្នោ រស្សំ កត្វា និទ្ទិដ្ឋោ, សោ ឥតិ-សន្នតោ បរំ យោជេតព្ពោ, តស្មា “ឯតំ
សង្ឃាដិ បច្ចុទ្ធវារិ”តិ វា “ឥមំ សង្ឃាដិ បច្ចុទ្ធវារិ”តិ វា សំសេតិ សម្ពន្ធា
វេទិតព្ពោ។ សំសេតិ វទេយ្យ។ ឯវន្តិ យថា នាមេន សង្ឃាដិ បច្ចុទ្ធវិត្វា, តថា
ឧត្តរាសង្កាដិនីតិ អត្ថោ។ វិទ្ធិតិ បច្ចុទ្ធវេតិមស្ស កត្តបទំ, បញ្ញាវាតិ អត្ថោ។
សព្ពត្ថាបិ ទ្វរាសន្នតាទី វុត្តនយេន វេទិតព្ពោ។

៣៧-៨. ឥនានិ សង្ឃាដិអាជីនំ ធន្នំ បមាណាបរិច្ឆេទំ ធស្សេតិ
“សង្ឃាដិ”តិអាទិនា។ បច្ឆិមា អត្ថោ បច្ឆិមន្តោ, តេន, បច្ឆិមកោដិយាតិ អត្ថោ។
ធិយសោតិ ធិយតោ។ មុដ្ឋិយា សហិតំ បញ្ចកំ យស្ស សា មុដ្ឋិបញ្ចកា,
លិដ្ឋិបល្លាសវសេន បន មុដ្ឋិបញ្ចកោ។ មុដ្ឋិ-សន្នេនត្ថ ឧបចារវសេន
កតមុដ្ឋិកោ ហត្ថោវ វុត្ថោ។ សុគតស្ស ចីវរតោ ឧនាតិ សមាសោ។ អបីតិ
វុត្ថសមុច្ឆយេ, តេន យថាវុត្ថបច្ឆិមប្បមាណា ច អយព្វា ឧត្តមប្បមាណាតិ
អត្ថោ។ “បច្ឆិមន្តោ”តិ ឥទំ មុដ្ឋិតិកញ្ច តិរិយន្តិ ឯត្ថាបិ អនុវត្តត្វា អត្ថោ
វេទិតព្ពោ។ ច-សន្នោ “ឧត្តមន្តេន សុគតចីវរនាបិ វុដ្ឋតី”តិ ឥទំ សមុច្ឆិនោតិ។
តត្ថ ឥនានិ មជ្ឈិមស្ស បុរិសស្ស តិស្សោ វិទត្តិយោ ឯកា សុគតវិទត្តិ, តាយ
វិទត្តិយា នវវិទត្តិយោ ធិយតោ សុគតចីវរប្បមាណំ, តិរិយំ ធនវិទត្តិយោ, តំ
បន វុឡ្យកិហត្ថេន ធិយតោ តេរស ហត្ថា ឯកា ច វិទត្តិ, តិរិយតោ នវ ហត្ថា
ហោន្តិ។ តំវសេន ឧភយត្ថ ឧនតាវិញ្ញាតព្ពោ។

ឧត្តរាសន្ត្រាបិ តត្ថកោវាតិ ទស្សេតុំ “តថា ឯកំសិកស្សបិ” តិ អាហា។
 ឯកោ អំសោ ឯកំសោ, តត្ថ កាតព្វន្តិ តទ្ធិតេ ឯកំសិកំ។
 “អន្តរវាសកោ” ប្លាទិនា និវាសនំ ទស្សេតិ។ តត្ថ អន្តរំ មជ្ឈបទេសោ, អន្តរេ
 មជ្ឈេ កដិប្បទេសេ វាសោ វត្ថំ អន្តរវាសោ, សោយេវ អន្តរវាសកោ។ ចាបីតិ
 សមុទាយោ, ឯកោ វា សមុច្ចយោ។ អឡេន តតិយោ ភាគោ អឡតេយ្យោ។ ឯត្ថ
 ទ្វិន្នំ ហត្ថកោដ្ឋាសានំ សម្បណ្ណានំ តតិយកោដ្ឋាសសំសិជ្ឈនេ ករណភូតា
 អឡ-សទ្ធិនិទ្ធិដ្ឋា យាវិទត្ថិ, សាវ តតិយោតិ និទ្ធិដ្ឋោតិ ឧបឡហត្ថសម្ពាតោ
 តតិយោ ភាគោ អឡតេយ្យោ។ សោ ច នាទន្តរេន ទ្វិហត្ថតតិយតា លព្ពតីតិ ទ្វេ
 ហត្ថា, ឯកោ ច វិទត្ថិ អឡតេយ្យោ។ តំសន្និយោគេន បទេត្ថ អន្តរវាសកោវ
 អឡតេយ្យោតិ វេទិតញោ។ ទ្វេ ហត្ថា យស្សាតិ ពាហិវត្ថសមាសោ។
 ចារុបទេនាបិ សក្កា នាភី បដិច្ឆាទេតុន្ត “ទ្វិហត្ថោ” តិ វុត្ថំ។ វា-សន្តោ អឡតេយ្យំ
 វិកេប្បតិ។ តិវិយស្ស អន្តោតិ ធម្មតប្បវិសោ, តិវិយមេវ អន្តោតិ វា
 កម្មធារយោ “តាមន្តោ” តិ អាទីសុ វិយ។

៣៨. “និសីទទស្សា” តិ អាទិនា និសីទទច័វំ ទស្សេតិ។ ឯត្ថ និសីទនំ នាម
 សមេ ភូមិភាគេ ឯឡកលោមាទិ ឧបរូបរិ សន្តវិទ្ធា កញ្ញិកាទីហិ សិញ្ញា
 កតោ ទ្វីសុ ហិទេសុ ដាលិតត្ថា តីហិ ទសាហិ យុត្តោ បរិក្ខារវិសេសោ។ វិទត្ថិ
 ទ្វេតិ ទ្វេវិទត្ថិ។ វិសាលតោ បុប្ផលតោ។

៤០. “កណ្ណប្បដិច្ឆាទី” តិ អាទិនា កណ្ណប្បដិច្ឆាទី ទស្សេតិ។ តត្ថ កណ្ណាតិ
 ហិ ន អត្ថតោ នាមំ, តគ្គហិលោន បទេត្ថ បិឡកស្សាវដុល្លកច្ឆាពាដំ គយ្ហតិ។
 កណ្ណំ យថាវុត្ថំ បិឡកាទី បដិច្ឆាទេតីតិ កណ្ណប្បដិច្ឆាទី។ បដិច្ឆទនំ វា
 បដិច្ឆាទោ, យថាវុត្ថកណ្ណាយា បដិច្ឆាទោ កណ្ណប្បដិច្ឆាទោ, សោ អស្ស អត្ថីតិ
 កណ្ណប្បដិច្ឆាទី, តស្ស។ តិវិយន្តិ តិវិយតោ។

៤១. “វស្សិកា” តិអាធិនា វស្សិកសាដិកំ ធនេស្សតិ, តំ សុវិញ្ញេយ្យំ។

៤២. ឯវំ បមាណាវន្តានំ បមាណំ ធនេស្សត្វា វុត្តប្បមាណាតិក្កមេ ទោសំ,
កេសញ្ចិ បមាណាកាវគណនាកាវញ្ច ធនេស្សតុំ “ឯត្តា” តិអាធិមាហ។ តត្ថ
ឯត្តាតិ វុត្តប្បមាណាវន្តេសុ ជីវេសុ។ តទុត្តរិ តតោ វុត្តប្បមាណាតោ ឧត្តរិ
និចាតេន ឧត្តរិ-សន្នេន តប្បវិសោ។ ករោន្តស្ស សម្មាទេន្តស្ស។ ធនេនចាចិត្តិ
ធនេនេន សហិតា ចាចិត្តិ, អតិរេកំ និទ្ទិត្វា ចាចិត្តិយំ ទេសេតព្ពន្ធិ វុត្តំ ហោតិ។
វុត្តប្បមាណាតោ បន អតិរេកញ្ច ឡនកញ្ច “បរិក្ខារចោឡ” ន្តិ អធិជ្ជាតព្ពំ។
យេន មុខំ បុញ្ញន្តិ, តំ មុខសម្ពុទ្ធិតិ មុខស្ស ចោឡន្តិ សមាសេ ទូន្មោ។ អាកន្ធិតំ
ឥន្ទ្រតំ បមាណាន្តិ កម្មធារយោ។ តមេតេសមត្ថិតិ អាកន្ធិតប្បមាណិកា។ ឯត្ត
ច តិជីវេរាជីសុ អវុត្តេបិ គណនវិកាកេ បច្ចត្តរណមុខបុញ្ញនបរិក្ខារចោឡ
ឋបេត្វា អាធិតោ បដ្ឋាយ ធក្កមេកេកមេវ វដ្ឋតិ។ មុខបុញ្ញនចោឡានិ
បច្ចត្តរណានិ ច ពហូនិប័តិ វិញ្ញាតព្ពំ។

៤៣. គណនាតិ ឯត្ត នបុសកស្ស ឥត្តិវេនេន យោគាកាវា “ន ធិបិតា” តិ
លិខ្ពំវិបរិណាមេត្វា សម្ពុទ្ធិតព្ពំ, អដ្ឋកថាយំ ន បកាសិតាតិ អត្ថោ។ តិណ្ណំ
បនេតេសំ ឧក្កជ្ជបរិច្ឆេទវេសេនេវ វុត្តំ, វិកប្បនូបគបដ្ឋិមេន បដ្ឋិមប្បមាណំ
អត្ថិយេវ។ ឥនានិ យស្មា តត្ថ តំ សព្ពំ ន ធិបិតំ, តស្មា វិកប្បនូបគបវិកាធិ សព្ពំ
ឯកំ “បរិក្ខារចោឡ” ន្តិ, ពហូនិ ឯកតោ កត្វា “បរិក្ខារចោឡានី” តិបិ វត្វា
អធិជ្ជាតព្ពន្ធិ ធនេស្សន្តោ “តថា” តិអាធិមាហ។ ឥមិនា បរិក្ខារចោឡំ នាម
ចាដក្កំ និធានមុខន្តិ ធនេស្សតិ។ ជីវិកាធិ ជីវិកា អាធិ យស្ស បរិស្សាវនាធិនោតិ
សមាសោ។ វិកប្បស្ស ឧបគំ វិកប្បិយំ, តញ្ច ឧបរិ វត្តតិ។

៤៤. ឥនានិ តិណ្ណំ ជីវេរាជំ បដិភាគំ ធនេស្សតុំ “អហតា” តិអាធិ អារទ្ធា។ តត្ថ
អហតេន នវេន អធាតេន កប្បំ សធិសំ អហតកប្បំ, ឯកវារធាតំ។

អហតញ្ច អហតកប្បញ្ច អហតាហតកប្បានិ, វត្តានិ, តេសំ។ ទ្វេ គុណា
បដលានិ យស្ស សាតិ ទុគុណា។ “គុណោ បដលរាសីសូ” តិ ហិ
អភិធានប្បធិបិកា។ ទុគុណា ទុបដ្ឋា, ឧត្តរស្មី ទេហភាគេ អាសញ្ញិយតីតិ
ឧក្ករាសន្តោ។ ឯកជ្ជំ ឯកបដ្ឋំ អស្ស អត្ថីតិ ឯកជ្ជី, ឯកបដ្ឋាតិ អត្ថោ។
និចាតោ វា ឯកជ្ជីតិ។ តថាតិ សមុច្ចយេ, អន្តរវាសកោ ចាតិ វុត្តំ ហោតិ។
ឧបមាយំ វា, យថា ឧត្តរាសន្តោ ឯកជ្ជិយោ, ឯវំ អន្តរវាសកោតិ អត្ថោ។

៤៥. “ឧត្ថ” តិ អនេកឧតុ គហិតាតិ ឧតុតោ ធិយកាលតោ ឧទ្ធា ឧតុទ្ធា,
តេសំ បិលោតិកានន្តិ អត្ថោ។ សេសាតិ ឧត្តរាសន្ត៍ អន្តរវាសកា។ បំសុ វិយ
កុដ្ឋិតំ ឧលតិ បវត្តតីតិ បំសុក្ខលំ, វិកាសុសានសង្ការក្ខជាធិនំ យត្ថ កត្ថបិ
បិតំ ចោឡ្យ ខណ្ឌំ, តស្មី។ យា យា វុចីតិ អព្យយីការេ យថាវុចិ, យាវទត្ថំ
សតបដ្ឋម្យី វុចីតិ អធិប្បាយោ។

៤៦. ឥនានិ តីសុ ធិន្ទិត្វា កាតុំ អប្បហោន្តេសុ កាតព្វវិធី ទស្សេតុំ
“តីសូ” តិ អាទិមាហា។ តត្ថ តិ ជីវរសមុទាយតោ ឯកទេសភូតានំ ទ្វិន្ទមេកស្ស
ច សង្ខាគុណោ និទ្ធាវិយមានត្ថា តីសូតិ និទ្ធារណោ ភុម្មំ។ ឯកវចនស្ស
ពហុត្ថេន យោគាការតោ ទ្វិជីវរសង្ខាតពហុត្ថវសេន វចនំ វិបរិណាមេត្វា
យានិ បហោន្តិ, តានិ ទ្វេ វាបិ ធិន្ទិតព្វានិ, យំ បហោតិ, តំ ឯកំ វា ធិន្ទិតព្វន្តិ
យោជេតព្វំ។ បហោន្តីតិ បច្ឆិមជីវរប្បមាណាធិន្ទកានិ បហោន្តិ។ អបីតិ
សម្ភារេន, តីសុ កា កថាតិ អត្ថោ។ អន្វាធិន្តិ អាគន្ធកបត្តំ។ អនុ បច្ឆា
អាធិយតីតិ អន្វាធិ, យំ ជីវរស្សោបរិ សង្ឃ្យាជិ អាគារេន អាហោបេតព្វំ។
អនាធិណ្ឌន្តិ អនាហេបិតំ អន្វាធិកំ។ ន ធារេយ្យាតិ ឥមិនា យទិ ធារេយ្យ,
ទុក្កជន្តិ ធិបេតិ។

២៧៨. ឥនាទិ “តិច័វរំ ន វសេយ្យវិនេកាហ”ន្តិ វុត្តានំ តិណ្ណំ
អវិប្បវាសលក្ខណំ ទស្សេតុំ “គាមេ”តិអាទិនា ឧទោសិតសិក្ខាបទេ (ចារា.
២៧០ អាទយោ) វុត្តបរិហារមាហា។ តត្ថ គាមេ វា...បេ... វិហារេ វា តិច័វរំ
និក្ខិបិត្វាតិ សម្ពន្ធា។ តត្ថ “បដោ ទឡោ”តិអាទិសុ វិយ អវយវេបិ
សមុទាយវេហារវសេន តិសុ ឯកម្មិ “តិច័វរំ”ន្តិ វុត្តំ។ ភិក្ខុសម្មតិយញ្ញត្រាតិ
សង្ខេន គិលានស្ស ភិក្ខុនោ ទិយមានំ ច័វរេន វិប្បវាសសម្មតិ វិនា។ វិប្បវត្ថុន្តិ
ឯក្ខបទាវនានុបទាវតាមាទិតោ ពហិ, អថ វា និវេសនាទីនំ, តត្ថ ច
គញ្ញោវរកានំ ច័វរស្ស វា ហត្ថចាសំ អតិក្កម្ម ច័វរេន វិប្បយុត្តោ ហុត្វា វសិតុំ។
ឯត្ថ ច តាមាទីនំ ឯក្ខបទាវនានុបទាវតា ឯកកុលនានាកុលសន្តកស្ស
តាមាទិនោ បរិក្ខេបស្ស, បរិក្ខេទោកាសស្ស ច វសេន សត្តអញ្ញោកាសានំ
សត្តព្ពន្ធវសេន ច វេទិតញ្ញា។ តត្ថ ឯកោ អព្ពន្ធរោ អជ្ឈិវសតិហត្ថោ ហោតិ។
ឯត្ថ ច និវេសនាទីនិ តាមតោ ពហិ សន្និវិជ្ជានិទិ ទដ្ឋព្ពំវិសុំ តាមស្ស គហិតត្តា,
តថា ឧទោសិតាទីហិ អញ្ញំ និវេសនំ។

តត្ថ ឧទោសិតោ នាម យានាទីនំ ភណ្ឌានំ សាលា។ ចាសាទោ
ទិយចាសាទោ។ ហម្មិយំ មុណ្ឌាច្ឆននចាសាទោ។ នាវា ច អដ្ឋោ ច មាឡោ ច
អារាមោ ច នាវា...បេ... អារាមំ, តស្មី។ អដ្ឋោ នាម បដិរាជាទីនំ បដិពាហនត្ថំ
ឥដ្ឋកាហិ កតោ ពហលភិត្តិកោ ចតុបញ្ចក្ខមិកោ បតិស្សយវិសេសោ។
មាឡោ ឯកក្ខេជសង្កហិតោ ចតុរស្សចាសាទោ។ អារាមោ បុច្ឆារាមោ វា
ជលារាមោ វា។ សត្តោ ច ខេត្តញ្ច ខលញ្ចាតិ ទូន្មោ។ សត្តោ នាម ជង្គ្រសត្តោ វា
សកជសត្តោ វា។ ខលំ វុច្ឆតិ ជញ្ញាករណំ។ ឧមោ នាម ឧមមូលំ នាយាយ
ដុដ្ឋោកាសោ ឧបទាវវសេន។ អញ្ញោកាសោ បន អតាមកេ អវញ្ញោវ
អធិប្បតោ។

៤៩. ឥឡូវនេះ “ឯតំ...បេ.... សង្ឃដឹ” ភិក្ខុអាទិតា នវន្តមេវ បច្ចុទ្ទារោ រុត្តោ, ន បន
តេសំ កាលបរិច្ឆេទានី តំ ទស្សនតុំ “រោគា” ភិក្ខុអាទិ អារទ្ធំ។ តត្ថ ទេវទត្តោ
ទត្តោភិ ជាមេកទេសេនាបិ ជាមហាបារតោ វស្សិកសាជីការ “សាជីការ” ភិ
បករណាវសេន ឧប្បមានត្ថត្តារុត្តោ។ កល្យាណប្បជីវ្ហានិកា ច
រោគវស្សានបរិយន្តា។ រោគា ច វស្សានា ច មាសា រោគវស្សានា, តេ
តទតិក្កមេន បច្ចុទ្ធវិភព្ភតាយ បរិយន្តា យាសន្តិវិគ្គហោ។

សត្វ ជីវរាជិ សេសា។ នត្តិ បរិយន្តំ វុត្តសទិសោ កាលបរិច្ឆេទោ ឯតេសន្តិ
អបរិយន្តិកា។

៥០. ឥនាទិ បច្ចុត្តរណាទិកំ ជីវរាជតុក្កំ សទសាទិកំ វុត្តតិ, នាបរន្តិ ទស្សេតុំ
“បច្ចុត្តរណា” តិអាទិមាហា។ តត្ថ បរិក្ខារោ ច មុខបុញ្ញនញ្ញាតិ ទូន្មោ។
បរិក្ខារមុខបុញ្ញនមេវ ចោឡកន្តិ កម្មធារយោ។ ទូន្មសមាសន្តេ សុយ្យមាទត្តា
បន ចោឡក-សន្តោ បរិក្ខារ-សន្តតោ ច បរំ ទដ្ឋញ្ញោ “បរិក្ខារចោឡក” ន្តិ។ តំ
បន សាមញ្ញដោតនាយ វិសេសេបិ អវជ្ជានតោ ឋបេត្វា បញ្ចា ជីវរាជិ
បរិក្ខារចោឡនាមេនាទិដ្ឋិតានិ អវសេសំ ទដ្ឋញ្ញំ។ បច្ចុត្តរណញ្ញា
បរិក្ខារមុខបុញ្ញនចោឡកញ្ញា បច្ចុត្តរណា... បេ... ចោឡកញ្ញា និសីទនញ្ញាតិ
ឯតំ ជីវរាជតុក្កំ សទសម្បិ អវត្ថម្បិ អនាទិណ្ណាកប្បម្បិ លព្ពន្ធិ សម្ពន្ធា។
សទសន្តិ សហ យាហិ កាហិចិ ទសាហីតិ សទសំ។ សទសកេ លព្ពមាទេ
អទសម្បិ លព្ពតេវាតិ សទសម្បិ អទសម្បិ បុប្ផទសម្បិ ឯតុ អត្តោ។ បិ-សន្តោ
វុត្តាវុត្តសម្បិណ្ណានត្តោ។ អវត្ថន្តិ នីលបីតាទិរជនេន អវញ្ញាតម្បិ។ បិ-សន្តេន
វញ្ញាតនីលបីតាទិកម្បិ អនាទិណ្ណាកប្បម្បិ តិ។ អាទិណ្ណោ កប្បោ យស្ស នត្តិ តិ
តំ អនាទិណ្ណាកប្បម្បិ។ បិ-សន្តេន អាទិណ្ណាកប្បម្បិ។

ននុ ច “ន ភិក្ខុវេ សព្ពនីលកានិ ជីវរាជិ ធារេតញ្ញានី” តិអាទិនា (មហាវ. ៣៧២)
សព្ពនីលកសព្ពបីតកសព្ពលោហិតកជីវរាជិ សាមញ្ញេន បដិក្ខិត្តានីតិ
កថមិទំ ជីវរាជតុក្កំ សទសាទិកំ វុត្តតិ, កថញ្ញា អនាទិណ្ណាកប្បម្បិ វុត្តតិ តិ?
វុត្តតេ - “តេន ខោ បន សមយេន អញ្ញាតោ ភិក្ខុ កុសជីវំ និវាសេត្វា” តិអាទិនា
ឧប្បន្នវត្ថុសុ (មហាវ. ៣៧៤) “ន ភិក្ខុវេ កុសជីវំ... បេ... តិក្ខិយទូដោ
ធារេតញ្ញោ។ យោ ធារេយ្យ, អាបត្តិ ដុល្លច្ចយស្ស” តិអាទិនា (មហាវ. ៣៧៤)
ឧប្បន្នវត្ថុវសេនេវ និវាសនចារុបនសម្ពាតធារណស្ស បដិក្ខិត្តត្តា ច តត្ថេវ

អដ្ឋកថាយញ្ច (មហាវ. អដ្ឋ. ៣៧២) “សព្វដ៏លក្ខណ៍និ រជនំ ឆោវិត្វា បុន រជិត្វា
 ធារេតញ្ចានិ, ន សក្កា ច ហោត្តិ ឆោវិត្តំ, បច្ចុត្តរណានិ វា កាតញ្ចានិ,
 ទុបដ្ឋចីវរស្ស វា មជ្ឈេ ធាតញ្ចានិ, អច្ឆិន្ទនសធិយទសានិ ទសា ជិន្ទិត្វា
 ធារេតញ្ចានិ, កញ្ចកំ លភិត្វា ជាលេត្វា រជិត្វា បរិភុញ្ញត្តំ វដ្ដតិ, វេឋនេបិ ឯសេវ
 នយោ” តិ និវាសនចារុបនវសេនេវ ធារណាបរិភោគានំ វុត្តត្តា ច
 ទុត្តណ្ណាករណសិក្ខាបទេ (ចាចិ. អដ្ឋ. ៣៦៨) “យំ និវាសេតុំ វា ចារុបិតុំ វា សក្កា
 ហោតិ, តនេវ ចីវរន្តិ វេទិតញ្ច” ត្ថិ បញ្ចន្ទិយេវ កប្បពិន្ទនោ អនុញ្ញាតត្តា ច
 តិចីវរកណ្ណាប្បជិន្នាធិវស្សិកសាជិកសម្ពាតានិ បញ្ច ចីវរាទិ
 កាយបរិហារិយានេវ អទសានិ អសព្វដ៏លក្ខណ៍និ កប្បិយរជនរជិតានិ
 អាទិណ្ណាកប្បនិយេវ ហោត្តិ, ន និយមេន និវត្តិតានិ បរាទិ ចត្តារីតិ
 ចីវរចតុក្កមេវ សទសាទិកំ អនាទិណ្ណាកប្បម្បិ វដ្ដតិ តិ។

៥០. សេសចីវរបញ្ចកំ អទសំយេវ រជិតំយេវ អាទិណ្ណាកប្បំវ កប្បតិ តិ
 យោជនា។ រជិតន្តិ កប្បិយរជនេន រជិតំ។ និសីទនស្ស យថាវុត្តនត្តេន សព្វត្ត
 អទសត្ថំ និសេធនតុំ “សទសំវ និសីទន” ត្ថិ វុត្តំ។ សតិ ហិ សម្ពវេ ព្យភិចារេ ច
 វិសេសនំ សាត្តកំ ហោតិ។

៥២. ឥនានិ អនធិដ្ឋិតេ អនិស្សដ្ឋេ ច កា បវត្តិតិ តំ ទស្សេតុំ
 “អនធិដ្ឋិត” ត្ថិ អាទិមាហា។ តត្ថ អនធិដ្ឋិតន្តិ តិចីវរាទិវសេន អនធិដ្ឋិតំ។
 អនិស្សដ្ឋន្តិ យស្ស កស្សចិ ធានលក្ខណេន អនិច្ចំ។ វិកប្បេត្វា បរិភុញ្ញយេតិ
 វក្ខ្ខមាននយេន ឯកពហុការំ, សន្និហិតាសន្និហិតការញ្ច សល្លកេត្វា
 វិកប្បេត្វា បច្ចុទ្ធវិត្វា បរិភុញ្ញេយ្យ។ វក្ខ្ខមាននយេន បនវិញ្ញាយតិ តិ
 “បច្ចុទ្ធវិត្វា” តិ ន វុត្តំ។

ឥតនាទី “វិកល្យត្វា” តិ វុត្ថំ កើតិសំ តំ ហេដ្ឋិមន្តេនវិកល្យយន្តិ អាហា
“ហត្ថា” តិអាទិមាហា។ តត្ថ ហត្ថោ ជីយេនយស្ស តំ ហត្ថជីយំ។ តតោតិ តស្មា
ហត្ថតោ។ ឧបទ្ទោ ហត្ថស្ស ទុតិយោ ភាគោវិទត្តិសង្ខារោវិត្តារេនយស្ស តំ
ឧបទ្ទាវិត្តារំ។

៥៣. ឥតនាទី យថាវុត្ថវិធានំ តេជីវិកស្សេវ វសេន, អបរោ បន អញ្ញថា
បដិបដ្ឋតីតិ តំ ទស្សេតុំ “តិជីវស្ស” តិអាទិមាហា។ តត្ថ នាមេនាដិដ្ឋិតានិ
តីណិ ជីវរាជ ឯតស្សាតិ តិជីវរោ។ តស្ស វិនយតេជីវិកស្សាតិ អត្តោ, ន
បរិក្ខារចោឡនាមេន អដិដ្ឋិតជីវស្សវិនយតេជីវិកស្ស បន
ឧទោសិតសិក្ខាបទេ វុត្ថបរិហារោ នត្ថិ។ បរិក្ខារចោឡិយោតិ
បរិក្ខារចោឡមស្ស អត្ថតិ ណិកេន យ-កាហា។ សព្វន្តិ សកលំ នវិជម្បិ ជីវំ។
តថាវត្វាតិ ឯកតហុការំ, សន្និហិតាសន្និហិតការព្វាញត្វា “ឥមំ
បរិក្ខារចោឡំ អដិដ្ឋាមី” តិអាទិនាវត្វា។ អដិដ្ឋតីតិ អដិដ្ឋាតិ។

៥៤. អដិដ្ឋិតជីវំ បន បរិកុញ្ញតោ កថំ អដិដ្ឋានំ វិជហតីតិ តំ ទស្សេន្តោ
“អច្ឆេនា” តិអាទិមាហា។ តត្ថ អច្ឆេនោ ច វិស្សជ្ជនញ្ច គាហោ ច វិព្ពមោ ចាតិ
ទូន្មោ។ អច្ឆេនោ នាម ចោរាទិហិ អច្ឆិទ្ធិត្វា គហណំ។ វិស្សជ្ជនំ បរេសំ ទានំ។
គាហោ វិស្សសេន គហណំ។ វិព្ពមោ សិក្ខំ អប្បច្ចក្ខាយ គិហិការូបគមនំ។
តទាបិ តស្ស អញ្ញស្ស ទានេ វិយ ជីវស្ស និរាលយភាវេន បន បរិច្ចាគោតិ។
ដីកាយំ បន ភាទិសោ ភិក្ខុយេវាតិ អដិដ្ឋានំ នវិជហតីតិ អត្ថំ វិកល្យត្វា
ភិក្ខុនិយា គិហិការូបគមនំ វុត្ថំ, តំ ន គហេតព្វំ, ការណំ បនេត្ថ អម្ពាភំ
គរូហិយេវ សារត្ថជីបនិយំ (សារត្ថ. ដ. ២.៤៦៩) “ភិក្ខុនិយា
‘ហិណាយាវត្ថុនេនា’ តិ វិសេសេត្វា អវុត្ថត្វា ភិក្ខុនិយា ហិ គិហិការូបគមនេ
អដិដ្ឋានំ វិជហនំ វិសុំ វត្ថព្វំ នត្ថិ តស្សាវិព្ពមនេនេវ អស្សមណីការតោ” តិ វុត្ថំ។

ននុ ច ភិក្ខុនោ អប្បច្ចក្ខាតសិក្ខស្ស គិហិការ្យបគមនេន អធិដ្ឋានវិជហនេន
និរាលយភារោ ការណភារេន វុត្តោ, ឯវំ សតិ បរិវត្តលិដ្ឋស្ស នត្ថិ
និរាលយភារោតិ កថមស្ស អធិដ្ឋានំវិជហតីតិ? សច្ចមេតំ, តថាបិ
ពុទ្ធមតញ្ញាហិ អដ្ឋកថាចរិយេហិ អដ្ឋកថាយំ (ចារា. អដ្ឋ. ១.៦៩) “យំ បនស្ស
ភិក្ខុភារេ អធិដ្ឋិតំ តិច្ឆិវេញ បត្តោ ច, តំ អធិដ្ឋានំវិជហតិ, បុន អធិដ្ឋាតព្ព”ន្តិ
វុត្តត្ថា នត្ថត្ថ ទោសោតិ។

មារណាលិដ្ឋសិក្ខាតិ ឧត្តរបទលោបេន ឧបចារេន វាលិដ្ឋបរិវត្តនំ
សិក្ខាបច្ចក្ខានញ “លិដ្ឋសិក្ខា”តិ ច វុត្តំ។ ឥតិ ឯតេ អដ្ឋសព្ពេសុ នវសុ ច្ឆិវេសុ
អធិដ្ឋានស្ស វិយោគោ វិប្បវាសោ, តស្ស ការណា ហោន្តីតិ ចាឯសេសោ។
តិច្ឆិវេស្ស បន ន កេវលំ ឥមេយេវ អដ្ឋ, វិនិវុទ្ធនិទ្ធពញ អធិដ្ឋានវិយោគការណាន្តិ
លិដ្ឋវចនញ បរិវត្តត្វា យោជេតព្ពំ។ តត្ថ អព្ពន្ធរេ ឯកស្សបិ តន្តនោ អភារេន
វិនិវុទ្ធវិនិវដ្ឋិត្វា កតនិទ្ធិកនិដ្ឋន្តលិនឧបិដ្ឋិប្បមាណំ វិនិវុទ្ធនិទ្ធវិ។ តត្ថ
សង្ឃាជិយា ច ឧត្តរាសង្កស្ស ច ជិយន្តតោ វិទត្ថិប្បមាណាស្ស, តិរិយន្តតោ
អដ្ឋន្តលប្បមាណាស្ស, អន្តរវាសកស្ស បន ជិយន្តតោ វិទត្ថិប្បមាណាស្សេវ
តិរិយន្តតោ ចតុរដ្ឋលប្បមាណាស្ស បទេសស្ស ឡិវតោ ជិទ្ធិ អធិដ្ឋានំ ភិន្នតិ,
សូចិកម្ពំ កត្វា បុន អធិដ្ឋាតព្ពំ។ សូចិកម្ពំ ករោន្តេន ច ជិទ្ធិត្វា
ទុព្ពលដ្ឋានាបនយនេន ជិទ្ធិ អទស្សេត្វា កាតព្ពំ។

៥៥. ឥទានិ អកប្បិយានិ ទស្សេតុំ “កុសា”តិ អាទិ វុត្តំ។ តត្ថ កុសា ច វាកា
ច ជលកានិ ច, តេសំ ចីរានិ កុស...បេ... ចីរានិ។ តត្ថ កុសេន គន្ថេត្វា កតំ
កុសចីរំ។ តថា វាកេន គន្ថេត្វា កតំ វាកចីរំ, តាបសានំ វក្កលំ។
ជលកសណ្ណានានិ ជលកានិ សិព្ពិត្វា កតំ ជលកចីរំ។ កេសវាលជន្តិ
កេសេហិ ច វាលេហិ ច ជាតំ វាយិតំ កម្ពលន្តិ សម្ពន្ធោ។

ឧល្លកបក្ខាជិនភ្លឺបេតិ ឧល្លកានំ កោសិយសកុណានំ បក្ខំ បក្ខេន កតំ
និវាសនញ្ច អជិនភ្លឺបំ សលោមំ សឡុំ អជិនមិគានំ ចម្មញ្ច ធារយតោ
ធុល្លច្ចយន្តិ សម្ពន្ធា។

៥៦. កនលេរកក្កុស្សស្វតិ កនលិយោ ច ឯកោ ច អក្កោ ច, តេសំ
ទុស្សនិ វត្តានិ, តេសុ ចេវ មកចិវាកេហិ កតេ ចោត្តកេ ចាបិ ទុក្កដំ។
និមិត្តត្ថេ ចេតំ ភុម្មំ។ កនលិទុស្សនិសន្នេន តំធារណាមធិប្បេតំ, តស្មា
តំធារណានិមិត្តំ ទុក្កដំ ហោតិ តិ អត្ថោ។ ឯវំ សព្វត្ថ។ “និលកោ ចា” តិ អាទិនា
ទូន្មោ។ សព្វា និលក... បេ.... កណ្ណាកាតិ កម្មធារយោ។ និលានិវណ្ណាយោ គេន
វត្តំ និលានិ។ និលកំ ឧមាបុប្ផវណ្ណំ។ មញ្ញេដ្ឋំ មញ្ញេដ្ឋិកវណ្ណំ។ បីតំ
កណិការបុប្ផវណ្ណំ។ លោហិតំ ជយសុមនបុប្ផវណ្ណំ។ កណ្ណកំ
អន្ធាវិជ្ជកវណ្ណំ។ សព្វ-សន្នោ បនេត្ថ បច្ឆេកំ យោជេតញ្ចោ។

៥៧. មហា... បេ.... វត្តេតិ មហាវង្កោ ច មហាឆាមវង្កោ ច, តេហិ វត្តេ។
ឯតាបិ បុន សុយ្យមាណំ សព្វសទ្ធមនុវត្តិយំ, “សព្វមហាវង្កវត្តេ” តិ អាទិនា អត្ថោ
វេទិតញ្ចោ។ ឥមិនា ច អសព្វនិលកាទិ កប្បិយវជនជិតំ បរិភុញ្ញន្តស្ស នត្តិ
នោសោតិ ធិបេតិ។ តត្ថ មហាវង្កោ សតបទិបិដ្ឋិវណ្ណោ។ មហាឆាមវង្កោ
សម្ពិន្ធុវណ្ណោ, សោ បន បណ្ណាបលាសវណ្ណោ ហោតិ, បទុមវណ្ណាតិបិ វទន្តិ។
តិវិជកេតិ តំ នាមក រុក្ខតចេ។ អច្ឆិន្ទនិយទសកេតិ សព្វសោ អច្ឆិន្ទត្តា អច្ឆិន្ទា
ច មជ្ឈេ ធិន្ទត្តា ធិយា ច សា ទសា ច វត្តកោជិ យស្សតិ អញ្ញាបទត្ថសមាសោ។
ជលបុប្ផទសេតិ អញ្ញាមញ្ញំ សំសិព្ពិត្វា កតា ជលសទិសា ទសា “ជលា” តិ វុច្ឆន្តិ,
កេតកាទិ បុប្ផសទិសានិ “បុច្ឆានិ” តិ ច, ជលា ច បុច្ឆា ច ទសា យស្ស,
ជលសទិសេ ទសេ, បុប្ផសទិសេ ទសេ ចាតិ អត្ថោ។ វេបនេតិ សីសវេបនេ។

តថាតិ ឥមិនា សព្វនីលកាធិសុ ធុក្កជំ អតិទិសតិ។ សព្វន្តិ កុសបិរាទិកំ
សកលំ។ អច្ឆន្តិ បិរំ យស្ស សោលភតិ តិ សម្ពន្ធោ។

បិរនិទ្ទេសវណ្ណានា និដ្ឋិតា។

៤. រជននិទ្ទេសវណ្ណានា

៥៨. មូលញ្ច ខន្ធោ ច តថោ ច បត្តញ្ច ជលញ្ច បុប្ផញ្ច, តេសំ បភេទោតិ
ធម្មតប្បវិសោ។ អថ វា បភេទ-សទ្ធស្ស កម្មសាធនត្ថ តានិយេវ បភេទោតិ
កម្មធារយោ, តតោ។ រជន្តិ ឯតេហិតិ រជនានិ, មូលានិ។ “អនុជានាមិ, ភិក្ខុវេ,
ធរជនានិ មូលរជន” ត្ថិអាទិនា (មហាវ. ៣៤៤) ភក្កវតា អនុញ្ញាតត្ថា វុត្ថំ
“រជនា ធម្មកាវានិ, អនុញ្ញាតានិ សត្តនា” តិ។

៥៩. មូលេតិ មូលរជនេ ហលិទ្ធិវិវដ្តិយ សព្វំ លព្ពន្ធិ សម្ពន្ធោ។ ឯវំ សព្វត្ថ។
មញ្ញេដ្ឋិ ច តុដ្ឋហារកោ ចាតិ ទ្វេន្ធោ។ អល្លិ-សទ្ធន ជិលិ-សទ្ធន ច តេសំ
គច្ឆជាតីនំ បត្តានិ គហិតានិ ឧបចារេន, តថា លោទ្ធុ-សទ្ធន កណ្ណាល-សទ្ធន ច
តថោ, កុសុម្ភ-សទ្ធន កី សុក-សទ្ធន ច បុច្ឆានិ។ តេនេវ ច តានិ នប្បុសកានិ។
តុដ្ឋហារកោ នាម ឯកោ កណ្ណាកុក្ខោ, តស្ស ហិរិតាលវណ្ណំ ខន្ធរជនំ
ហោតិ។ អល្លិបត្តេន ឯកវារំ គិហិបិភុត្ថំ រជិតុំ វដ្ឋតិ។ ជលរជនេ សព្វម្បិ វដ្ឋតិ។

រជននិទ្ទេសវណ្ណានា និដ្ឋិតា។

៥. បត្តនិទ្ទេសវណ្ណានា

៦០. អយោបត្តោ នាម អយសា កាឡលោហាន និព្ពត្តោ បត្តោ។ ជាតិយា
ឧក្កដ្ឋានំ សាមញ្ញវសេន។ បមាណតោតិ បរិច្ឆេទតោ។ តយោ បត្តាតិ
ចាបសេសោ។

៦០. “មគធេសូ” តិ វត្ថុព្រា មគធេតិ វចនវិបល្លាសេន វា “បច្ឆាសា
សតិ” តិ អាទិសុ វិយ សុ-សទ្ធុលោបេន វា វត្ថុ។ នាឡិទ្ធិយតណ្ហាលសាទិតន្តិ ឯត្ថ
មគធាបេក្ខាបិ នាឡិ-សន្តោ ទ្វយ-សន្តេន សមាសោ ហោតិ កម្មកត្តាតិ
នាឡិយា ទ្វយំ នាឡិទ្វយំ។ តត្ថ មគធេនាឡិ នាម អឡតេរសបលា ហោតិ។
ឯត្ថ ច អឡតេរសបលាទិ មាសានន្តិ វេទន្តិ។ នាឡិទ្វយេន បមិតា តណ្ហាលា
សុកោដ្ឋិតបរិសុទ្ធា អនុបហាតបុរាណសាលិតណ្ហាលា នាឡិទ្វយតណ្ហាលា,
តេហិ សាទិតំ បចិតន្តិ អត្តោ។ ឱទនន្តិ សម្មា សម្មាទិតំ អវស្សវិតោទនំ។
សូបន្តិ ឱទនស្ស ចតុត្ថភាគប្បមាណំ នាទិយនំ នាទិតនុកំ ហត្ថហារិយំ
សព្វសម្ភារសម្ពុតំ មុគ្គសុបំ។ ព្យញ្ញនព្វា តទ្វបិយន្តិ តស្ស ឱទនស្ស ឧបិយំ
អនុរូបំ យាវ ចរិមាលោបប្បហោនកំ មជ្ឈមសាទិព្យញ្ញនព្វា ឧក្កដ្ឋោ កណ្ហាតិ តិ
សម្ពុន្តោ។

៦២. តស្សាតិ យថាវត្ថុឱទនាទិទោ។ ឧបខ្សោតិ ឧបខ្សំ នាឡិកោទនាទិ
អស្ស អត្ថិតិ ឧបខ្សោ។ ឯវ-កាវេន អតិវេកំ និវត្តតិ។ តតោតិ
យថាវត្ថុនាឡិកោទនាទិតោ។ ឧក្កដ្ឋតោ ឧក្កដ្ឋោ ច ឱមកោមកោ ច
អបត្តោតិ យោជនា។ ឱមកតោ ឱមកោ ឱមកោមកោ។ ឥមិនា បុន
បត្តទ្វយទស្សនេន បមាណតោ តយោបិ បត្តាវិភាគតោ នវ ហោន្តិតិ ធិបេតិ។
តត្ថ យស្មី មគធេនាឡិទ្វយតណ្ហាលោទនាទិកំ សព្វម្បី វឡនបក្ខេ បិតំ បក្ខិត្តំ
សចេ បត្តស្ស មុខវដ្តិយា ហេដ្ឋិមរាជិសមំ តិដ្ឋតិ, សុត្តេន វា ហិវេន វា ជិន្នន្តស្ស
សុត្តស្ស វា ហិវស្ស វា ហេដ្ឋិមន្តំ ដុសតិ, អយំ ឧក្កដ្ឋោ នាម បត្តោ។ សចេ តំ រាជី
អតិក្កម្ម ដូបិកតំ តិដ្ឋតិ, អយំ ឧក្កដ្ឋោមកោ នាម បត្តោ។ សចេ តំ រាជី ន
សម្មាបុណាតិ អន្តោគតមេវ, អយំ ឧក្កដ្ឋក្កដ្ឋោ នាម បត្តោ។ “ឯកំ
នាឡិកោទនាទិ សព្វម្បី បក្ខិត្តំ វត្ថុនយេនេវ ហេដ្ឋិមរាជិសមំ តិដ្ឋតិ, អយំ
មជ្ឈិមោ នាម បត្តោ” តិ អាទិនា មជ្ឈិមមជ្ឈិមោមកមជ្ឈិមុក្កដ្ឋោ ច “យត្ថ

ឧបឡាសាឡិកោធនាទិ សព្វម្បី បក្ខិត្តំ ហេដ្ឋិមរាជិសមំ តិដ្ឋតិ, អយំ ឌីមកោ
នាម បត្តោ"តិអាទិនា ឌីមកឌីមកោមកឌីមកុក្កដ្ឋា ច បត្តា ឧក្កដ្ឋ
វុត្តនយេនេវ វេទិតញ្ច។ តេសុ ទ្វេ អបត្តា ភាជនបរិភោគេន បរិភូញ្ចិតញ្ច,
នាធិដ្ឋានូបគា, នវិកប្បនូបគា។

៦៣. កប្បោ សកោ អតិវេកបត្តោ ធនាហាបរមំ ជារយ្យតិ យោជនា។
តត្ថ កប្បោតិ កប្បិយោ។ សកោតិ អត្ថនោ សន្តកោ។ កប្បិយត្ថា បន
អត្ថសន្តកត្ថា ច សត្តន្ធម្បី អធិដ្ឋានវិកប្បនូបគតា វេទិតញ្ច។ តត្ថ
អយោបត្តោ បញ្ចហិ ចាកេហិ, មត្តិកាបត្តោ ធ្វិហិ ចាកេហិ បក្កោ
អធិដ្ឋានូបគោ ច វិកប្បនូបគោ ច, តថា ឧភោចិ កាកណិកមត្តស្សបិ
មូលស្ស អនវសេសេត្វា ទិន្នេ, សព្វសោ អត្ថសន្តកត្តេ វិញ្ញាតេ ច
អធិដ្ឋានវិកប្បនូបគាតិ ទដ្ឋព្ភំ។ អតិវេកបត្តោតិ អនធិដ្ឋិតាវិកប្បិតតាយ
អតិវេកបត្តោ។ អធិដ្ឋានបច្ចុទ្ធារា បនេត្ថ ជីវេវ វុត្តាវ។ វិកប្បន្តេន បន បត្តានំ
ឯកាហុការំ, សន្និហិតាសន្និហិតការវញ្ច ញ្ចត្វា "ឥមំ បត្ត"ន្តិ វា "ឥមេ បត្ត"តិ
វា "ឯតំ បត្ត"ន្តិ វា "ឯតេ បត្ត"តិ វា វត្វា "តុយ្ហំ វិកប្បមី"តិ វត្តព្ភំ។
សម្មុទាទិភេនោ បនេត្ថ ជីវេវ វត្ថុមាននយេន វេទិតញ្ច។ ធនាហាបរមន្តិ ធន
អហានិ បរមោ បរិច្ឆេនោ អស្សាតិ ធមាហាបរមោ, កាលោ, តំ។
អច្ឆន្តសំយោគេ ឧបយោគវចនំ។ ជារយ្យតិ បរិភោគវសេន ជារតញ្ច។
តស្មីកាលេ អតិនាមិតេ បត្តោ និស្សគ្គិយោ ហោតីតិ យោជនា។ អតិនាមិតេតិ
អតិក្កាមិតេ និស្សគ្គិយោ ហោតិ, ឯកាទសេ អវុណុក្កមនេ សង្ឃស្ស វា
គណស្ស វា បុគ្គលស្ស វា បទភាជនីយេ (ចារា. ៦០២) វុត្តនយេន បត្តោ
និស្សន្និតញ្ច ហោតិ, តថា សតិ ចាចិត្តិយាបត្តិ ចស្ស ហោតីតិ អធិប្បាយោ។

៦៤. “អប្បេនា” តិអាទិនី ជីវេវ វុត្តនយត្តា ឧត្តានមេវ។ អយំ បនវិសេសោ -
មរណាទុដាតិ ឧទ្ធករណំ ឧទ្ធករំ, បច្ចុទ្ធារោ។ មរណាញា ឧទ្ធករណំ មរណាទុដា, តស្មា។
និទ្ទេនាតិ យេន កង្កុសិតំ និក្ខមតិ ចេវ បរិសតិ ច, តេន មុខវដ្តិតោ ហេដ្ឋា
ទុត្តលនិទ្ទេន។ បត្តាធិដ្ឋានមុជ្ឈតីតិ បត្តោ អធិដ្ឋានំ ឧជ្ឈតិ វិស្សជ្ឈតិ។

៦៥. ឥនានិ “បត្ត” តិអាទិនា អញ្ញថា បរិហារណោ ទុក្ខំ ទស្សេតិ។ តត្ថ
សោទកំ បត្តំ ន បដិសាមេយ្យាតិ យោជនា។ ន បដិសាមេយ្យាតិ គុត្តដ្ឋានេ ន
និក្ខិបេយ្យ, “សោទកំ បត្តំ ឧណ្ហោ ន ច ឡិចេ” តិអាទិនា ច យោជនីយំ។ ន ច
ឡិចេតិ នេវ ព្យាសកំ តាបេយ្យ។ ន និទេហេតិ និរុទកំ កត្វាបិ ភុសំ ន
និទេហេយ្យ, វោទកំ កត្វា ព្យាសកំ តាបេយ្យាតិបិ ព្យតិវេកត្តោ។ ភូម្យា ន
វេបេតិ ខរាយ ភូមិយា ន វេបេយ្យ។ យត្ថ បន វណ្ណោ ន ទុស្សតិ, ឯវរូចាយ
មត្តិកាយ បរិកណ្ណាកតាយ ភូមិយា វា តថាវរូចាយ ឯវ វាលិកាយ វា និក្កុដ្ឋិត្វា
ឧក្កុដ្ឋិត្វា វេបេតុំ វដ្ឋតិ។ នោ ច លក្ខយេតិ ភិក្ខុខិលានីសុ ន ឡិលម្ពេយ្យ។

៦៦. “មិឡន្តេ វា” តិអាទិនា វត្វា បត្តំ វេបេតុំ ន ច កប្បតីតិ យោជេតព្ពំ។
មិឡន្តេតិ អាឡិទ្ធកមិឡិកាធិនំ មិឡិនំ អន្តោ។ សចេ បន បរិវត្តេត្វា តត្ថេវ
បតិដ្ឋាតិ, ឯវរូចាយ វិត្តិណ្ណាយ មិឡិយា វេបេតុំ វដ្ឋតិ។ បរិកណ្ណាន្តេ វាតិ
ពាហិរេស្សេ កតាយ តនុកាយ មិឡិកាយ អន្តេ វា។ ឯត្ថ វា-សន្នោ សមុច្ចយេ,
សោ ច បច្ចេកំ យោជេតព្ពំ។ អន្តេ បន អំសពទ្ធកេន អំសក្ខេលគ្គេត្វា
វេបេតុញ្ច វដ្ឋតិ។ នត្ថេបិ កណ្ណាកេន សទ្ធិ ពន្ធិត្វា វា អដ្ឋំ កត្វា វា វេបេតុំ វដ្ឋតិ។
មញ្ជេបិ អញ្ជេន សទ្ធិ ពន្ធិត្វា វេបេតុំ, អជនិយំ ពន្ធិត្វា ឡិលម្ពេតុំ វដ្ឋតិ។

៦៧. បត្តេន ឧច្ឆិដ្ឋោទកញ្ចា ចលកដ្ឋិកញ្ចា ន និហរេយ្យាតិ សម្ពុត្តោ។
ឧច្ឆិដ្ឋោទកន្តិ មុខវិក្ខាលនោទកំ។ ចលកានិ ច ចព្ពេត្វា អបរិទ្ធាមិសានិ
អដ្ឋិកានិ មជ្ឈមំសអដ្ឋិកានិ ច ចលកដ្ឋិកំ។ បត្តំ បដិគ្គហំ កត្វា ហត្ថំ ជោវិតុម្បិ

ហត្ថធាតាធិ ឧទកម្ម្យ បត្ត អាកិរិទ្ធា នីហិវតុម្ម្យ អនុជ្ជដ្ឋំ សុទ្ធបត្តំ
 ឧជ្ជដ្ឋហត្ថន គណ្ហាតុម្ម្យ នវដ្ឋតិ។ មជ្ជមំសដលាដលាធិនិ ខាធន្តោ យំ តត្ថ អដ្ឋ
 វា ចលកំ វា ធម្មតុកាមោ ហោតិ, តំ បត្ត វេបេតុំ នលភតិ។ មុខតោ នីហដំ
 បនយំ កិញ្ចា បុន អខាធិតុកាមោ បត្ត វេបេតុំ នលភតិ។ សិដ្ឋិវេរាធិនិ ឧសិទ្ធា
 បុន វេបេតុំ នលភតិ។ **បត្តហត្ថាតិ** បត្តោ ហត្ថ យស្សាតិ វិគ្គហោ។
 “បត្តហត្ថោ, កវាជ”ន្តិ ច ឧបលក្ខណាមេតំ។ យត្ថ កត្ថចិ សរីរាវយវេ បន
 បត្តស្មី សតិ យេន កេនចិ សរីរាវយវេន កវាជំ បណាមេតុំ, យដិកំ វា ឧក្ខិបិតុំ,
 សូចិ វា កុញ្ចាកាយ អវាបុរិតុំ នលភតិ។ អំសក្ខេ បន បត្តំ លត្ថេត្វា
 យថាសុខំ អវាបុរិតុំ នលភតិ។

៦៨. ភូមិយា ភូមិសម្ពន្ធិ អាធារកោ, តស្មី ទន្តវល្លិវេត្តាធិហិ កតេ
 វលយាធារកេ ច ឯកធារុនា កតេ ធារុអាធារកេ ច ពហូហិ ទណ្ឌាហិ កតេ
 ទណ្ឌាធារកេ ច យត្ថ វេបិតោ បត្តោ យថា បរិវត្តិត្វា ន បរិបតតិ, តថា សុដ្ឋ
 សដ្ឋិតេ តស្មី បត្តស្សបរិ បត្តោតិ វេវុបេ ធុវេ បត្ត វេបេយ្យាតិ
 បទត្ថយោជនា។ ភមកោជិសទិសោ បន ធារុអាធារកោ តីហិ ទណ្ឌាកេហិ
 ពទ្ធោ ទណ្ឌាធារកោ ច ឯកស្សបិ បត្តស្ស អនោកាសោ, តត្ថ វេបេត្វាបិ
 ហត្ថន គហេត្វា និសីទិតព្ពំ។ **ភូមិយន្តិ** កជសារ កាធិនា អត្ថតាយ ភូមិយា បន
 និក្កុដ្ឋិត្វា វា បដិកុដ្ឋិត្វា វា **ឯកំ** បត្តំ វេបេយ្យាតិ យោជនា។

៦៩. ឥធានិ អកប្បិយបត្ត ទស្សេតិ “ធារុ”តិអាធិនា។ តត្ថ សុវណ្ណាមេវ
 សោវណ្ណំ។ ធារុ ច វុបិយញ្ច សោវណ្ណញ្ច មណិ ច វេឡុរិយញ្ច ធារុ...បេ...
 វេឡុរិយានិ, តេហិ និព្ពត្តា ធារុ...បេ.... មយា។ ធីយោ បន “វេឡុរិយាមយា”តិ
 គាថាពន្ធសុខត្ថំ កតោ។ វេមុបរិបិ តាធិសំ វិញ្ញេយ្យំ។ តត្ថ ឥន្ទនីលាធិ មណិ
 នាម។ កំសោ ច កាចោ ច តិបុ ច សីសញ្ច ដលិកា ច តម្កលោហោ ចាតិ ទ្វេន្តោ,

តេហ៍ ជាតា កំស...បេ... ជា។ តត្ថ កំស-សឡេន វដ្តលោហោបិ សង្គហិតោ។
សេតំ តិប្បុ, កណ្ណំ សីសំ។

៧០. ធរសីសមយោតិ ធរស្ស មតមនុស្សស្ស សីសំ សីសកចាលំ, តេន
និព្ពត្តោ ធរសីសមយោ។ យជិ ច តុម្ពញ្ច, តេសំ កជាហោ, តេហ៍ ជាតាតិ
យជិតុម្ពកជាហាជា។ តត្ថ យជិតិ យដោយេវ។ តុម្ពំ អលាហុ។ ឥតិ ឥមេ សព្វេ
បត្តា អកប្បិយា វុត្តា, ទុក្ខជវតុកា ច វុត្តាតិ យោជនា។ តត្ថ វូបិយាធិសុ
ចត្វសុ សចេ គិហ៍ ភត្តគ្គេសុ សុវណ្ណាតដ្ឋកាធិសុ ព្យញ្ជនំ កត្វា ឧបនាមេន្តិ,
អាមសិតុំ ន វដ្តតិ។ កំសកាចដលិកជានិ បន តដ្ឋកាធិនិ ភាជនានិ
បុគ្គលិកបរិភោគេនេវ ន វដ្ឋន្តិ, សង្ឃិកបរិភោគេន វា គិហ៍វិកជានិ វា វដ្ឋន្តិ។
យជិតុម្ពកជាហា បន លភិក្ខា បរិហរិតុំ ន វដ្ឋន្តិ, តាវកាលិកំ បរិភូញ្ជិតុំ
វដ្ឋន្តិ។

បត្តនិទ្ទេសវណ្ណានា និដ្ឋិតា។

៦. ថាលកនិទ្ទេសវណ្ណានា

៧១-២. ធារុ ...បេ... វេឡិយាមយា អកប្បិយា, ដលិកាកាចកំសជា
ថាលកា គិហ៍សន្តកា សង្ឃិកា ច កប្បិយា, តុម្ពយជិជា តាវកាលិកា
កប្បិយាតិ សម្ពន្ធោ។ កប្បន្តិ បរិកប្បន្តិ អវិរោធិភាវេនេវាតិ កប្បា, តថា
កប្បិយា។ ន កប្បា អកប្បា។ សង្ឃស្ស ឥមេ សង្ឃិកា។ តាវ-សឡោ អវធិម្ហិ។
តាវ ភោជនាវធិត្វតោ កាលោ ឯតាសន្តិ តាវកាលិកា, ភុញ្ជិត្វា ធម្មតញ្ច, ន
បរិហរិតញ្ចតិ អធិប្បាយោ។

ថាលកនិទ្ទេសវណ្ណានា និដ្ឋិតា។

៧. បវរណាធិទ្ទេសវណ្ណាធា

៧៣. យេន ឥរិយាបថេន ឧបលក្ខិតោ បញ្ចន្នំ ភោជនានំ យំ កិត្យា ភោជនំ
ភុញ្ញេមាធា អយំ ភិក្ខុ កប្បិយានំ បញ្ចន្នំ ភោជនានំ ហត្ថចាសោបនីតានំ
បវរិតោ, តតោ ឥរិយាបថោ អញ្ជេន ឥរិយាបថេន អនតិវត្ថកំ យាវកាលិកំ
ភុញ្ញេយ្យ ច, ឥមស្ស ចាចិត្តិ ហោតីតិ បទត្ថយោជនា។ ភុញ្ញេនត្ថាយ
បដិគ្គហណោ បន ទុក្ខជំ។ តត ឥរិយាយ កាយិកកិរិយាយ បថោ
បវត្ថន្ធចាយោ ឥរិយាបថោ, ហេនគមននិសង្ខនសយនានិ។ បវរេតិ
បដិក្ខបតីតិ បវរិតោ, អថ វា បវរណំ បដិក្ខបនំ បវរិតំ, តមស្ស អត្ថីតិ
បវរិតោ, កតប្បវរណោ កតប្បដិក្ខេចាតិ អត្ថោ, អថ វា បរិវេសកេន
វរិយតីតិ បវរិតោ បដិក្ខេបិតោ។ អនតិវត្ថកន្តិយំ បវរេត្វា អាសនា
វុដ្ឋហន្តស្ស “អលមេតំ សព្ព”ន្តិ វរំ អតិវត្ថករណាធិហិ សត្ថហិ
វិនយកម្មាការេហិ កប្បិយំ កតំ, តញ្ច “អដ្ឋ វា យទា វា ឥច្ឆតិ, តទា
ខាទិស្សតី”តិ អាហាជំ, គិលានាតិវត្ថញ្ច អតិវត្ថំ អធិកន្តិ វុច្ឆតិ, តតោ អញ្ចំ
អនតិវត្ថកំ អនធិកន្តិ អត្ថោ។ កុសលំ ចិត្តំ ចាតេតីតិ ចាចិត្តិ, តស្មា ឥត្ថិយំ
តិម្ហ ត-ការស្ស ច-ការេ, ទិវត្ថ ច ចាចិត្តិ។ យាមកាលិកំ សត្តាហកាលិកំ
យាវជីវិកំ អាហារត្ថាយ បដិគ្គណ្ហោតោ អាបត្តិ ទុក្ខជស្ស, អដ្ឋោហារេ
អដ្ឋោហារេ អាបត្តិ ទុក្ខជស្ស។

៧៤. ឥនានិ យាយ បវរិតោ, សា បញ្ចន្តសម្មន្ទាយេវ បវរណា នាម
ហោតីតិ ទស្សេតុំ “អសន”ន្តិអាទិមាហា។ តត អសនន្តិ ភុញ្ញេមាធស្ស ភុញ្ញេនំ។
ឥមនា យំ វិប្បកតំ ភោជនំ, តំ ទស្សេតិ។ ភោជនញ្ចេវាតិ បវរណាប្បហោនកំ
ភោជនញ្ចេវ ហោតីតិ។ អភិហារោតិ ឆាយកស្ស កាយេន
បវរណាប្បហោនកស្ស អភិហារណំ, ន វាចាយ។ សមីបតាតិ

អឡតេយ្យហត្ថប្បមាណសដ្ឋានា សមីបតា ច។ ឯត្ថ បន សេច ភិក្ខុ និសិន្នោ
ហោតិ, អាសនស្ស បច្ឆិមន្តតោ បដ្ឋាយ, សេច បិតោ, បណ្ឌិតា បដ្ឋាយ,
សេច និបន្នោ, យេន បស្សេន និបន្នោ, តស្ស ចារិមន្តតោ បដ្ឋាយ ទាយ កស្ស
បិតស្ស វា និសិន្នស្ស វា និបន្នស្ស វា បេត្វា បសារិតហត្ថំ យំ អាសន្នតរំ អង្គិ,
តស្ស ឡិមន្តេន បរិច្ឆិទ្ធិត្វា អឡតេយ្យហត្ថទាសោ វេទិតញោ។

កាយវាចាបដិក្ខេហោតិ តស្ស អភិបាជភោជនស្ស

អង្គុលិចលនាទិកាយវិការេន វា “អល” ភិក្ខុអាទិនា វចីវិការេន វា បដិក្ខេបនំ។
ឥតិ ឥមេហិ បញ្ចហន្តេហិ បវារណា បការយុត្តវារណា បញ្ចអដ្ឋាតិ សម្ពុន្នោ។
បញ្ច អដ្ឋានិ យស្ស សា បញ្ចអដ្ឋា។

៧៥. ឥនានិ ឯតេសុ ឱទនាទិបញ្ចវិធំ ភោជនំ ទស្សេត្វា តានិ ច បុន វិភជិត្វា
ទស្សេត្តំ “ឱទនោ” តិអាទិ អារទ្ធា។ តត្ថ សាលីតិ វត្តសាលិអាទិកា សញ្ញាបិ
សាលិជាតិ។ វិហិតិ សញ្ញាបិ វិហិតាមិកា វិហិតាជាតិ។ កង្ក្រ្កតិ
សេតវត្តកាឡុកេនា សញ្ញាបិ កង្ក្រ្កជាតិ។ កុប្បុសោ នាម កាឡុកោប្រដៅ។
វរកោ នាម សេតវល្លោកោប្រដៅ។ យវកោធុមេសុ បន ភេនោ នត្ថិ។ ឯវំ
យថាវុត្តានំ សានុលោមាណំ សត្តន្ធិ ធម្មានំ ភោជ្ជយាតុ ចាតិ សម្ពុន្នោ។
ភោជ្ជយាតុ ចាតិ ឧណ្ហំ វា សីតលំ វា ភុញ្ញន្តានំ ភោជនកាលេ គហិតជ្ជានេ ឱទិ
បញ្ញាយតិ, សា ភោជ្ជយាតុ។ ច-សទ្ធន ឱទនោ ចាតិ សម្ពុន្នោ, ឱទនោ នាមាតិ
អត្ថោ។ សេច បន ភត្តេ ឧទកកញ្ចិកឡិវាទិនិ អាកិវត្វា “យាតុំ គណ្ហាថា” តិ
ទេន្តិ, កិញ្ញាបិ តនុកា ហោតិ, បវារណំ ជនេតិ។ សេច បន ឧទកាធិសុ
បក្ខិបិត្វា បចិត្វា ទេន្តិ, យាតុសង្កហមេវ គច្ឆតិ។ សេច បន តនុកាយបិ
យាតុយា សាសបមត្តម្យិ មច្ឆមំសឧណ្ហំ វា ញារុ វា បក្ខិត្តំ ហោតិ, បវារណំ
ជនេតិ។

៧៦. សាមាគមកាតិកាណា កុច្ឆ្រសកេ សង្កហំ គតំ, វេកោវកោ វេកេ
សង្កហំ គតោ, នីវារោ ចេវ សាលិយំ សង្កហំ គតោតិ យោជនា។
សាមាគមកាតិកាណា ភិក្ខុ សាមាគមា អាទិ យស្ស, តមេវ តិណំ តិណាធិញ្ញន្តិ
សមាសោ។

៧៧. ភដ្ឋធិញ្ញមយោតិ ខវចាកកដ្ឋិតេហិ សត្តវិធមហិ ធិញ្ញេហិ កោដ្ឋេត្វា
កតោ, អន្តមសោ បុណ្ណាម្បិ កុណ្ណាកម្បិ សត្ត នាមាតិ អត្ថោ។
សមចាកកដ្ឋិតានំ បន អាតបសុក្ខានំ វា តណ្ហាលានំ សត្ត វា កុណ្ណាកានិ ឯវ វា
ន បវារេតិ។ យវេន សម្ពុតោ ឧប្បត្តិ អស្សាតិ យវសម្ពុតោ, កុម្មាសោ កុម្មាសោ
នាម។ មុត្តាធិហិ កតោ បន បវារណំ ន ជនេតិ។ កប្បិយោ ចាតិ កប្បិយោយេវ
មំសោ “មំសោ” តិ វុត្តោតិ យោជនា។ ចាតិ អវជារណោ។ អកប្បិយោ បន
បដិក្ខិបិតញ្ញោវ។ បដិក្ខិក្ខាបិ ន បវារេតិ។ ឧទកេ សម្ពុតោ យស្ស សោ មន្តោ
នាម។ ទ្វិសុ បនេតេសុ សចេ យាគុំ បិវន្តស្ស យាគុសិត្តមត្តេសុបិ មជ្ជខណ្ឌេសុ
វា មំសខណ្ឌេសុ វា ឯកំ ខាទិតំ ឯកំ ហត្ថេ វា បត្តេ វា ហោតិ, សោ ចេ អញ្ចំ
បដិក្ខិបតិ, បវារេតិ។ ទ្វេបិ ខាទិតានិ ហោន្តិ, មុខេ សាសបមត្តម្បិ អវសិដ្ឋំ នត្តិ,
សចេបិ អញ្ចំ បដិក្ខិបតិ, ន បវារេតិ។

៧៨. ឥទានិ “កិទិសំ ភុញ្ញន្តោ កិទិ វត្វា ឧបនីតំ កិ នាម និសេធន្តោ បវារេតិ
នាមា” តិ ចោទនំ មនសិ និធាយាហ “ភុញ្ញន្តោ” តិ អាទិ។ តត្ថ កប្បំ វា អកប្បំ វា
បញ្ចសុ ភោជនេសុ យំ កិញ្ចំ ភោជនំ ភុញ្ញន្តោ ភិក្ខុ តន្តាមេន តេសំ
បវារណាជនកភោជនានំ នាមេន វា “ឥម” ត្ថិ សាមញ្ញេន វា វត្វា អភិហជំ
ហត្ថចាសោបនីតំ កប្បំ កប្បិយំ យថាវុត្តភោជនំ និសេធយំ និសេធយន្តោ
បវារេយ្យាតិ បទត្ថសម្ពុតោ។ អយមេត្ថ អធិប្បាយោ - យេន ចេ
អកប្បិយមំសញ្ច

កុលទូសនវេជ្ជកម្មឧត្តរមនុស្សធម្មារោចនសាទិត្យបិយាធិហិ និព្ពត្តំ
អកប្បិយភោជនញ្ច តថា អញ្ញញ្ច កប្បិយំ វា អកប្បិយំ វា ឯកសិក្ខមត្ថម្បិ
អដ្ឋោហជំហោតិ, សោ សចេ បត្តមុខហត្ថេសុ យត្ថ កត្តចិ ភោជនេ សតិ
សាបេក្ខោវ អញ្ញំ ហត្ថចាសេ បិតេន “ឌីនំ គណ្ហាថា” តិអាទិនា
បវារណាប្បហោនកស្សេវ ឆាមេន វា “ឥម” ត្ថិ សាមញ្ញវសេនេវ វា កាយេនេវ
អភិហជំ វុត្ថលក្ខណំ កប្បិយមេវ ភោជនំ កេវលំ វា មិស្សំ វា កាយេន វា
វាចាយ វា បដិក្ខិបតិ បវារេតីតិ។ “អាភិវ អាភិវ, កោដ្ឋេត្វា កោដ្ឋេត្វា
បូរេហី” តិ បន វុត្ថំ វុត្ថតិ។

៧៩-៨០. ឥនានិ យេ បវារណំ ន ជនេន្តិ, តេ ទស្សេតុ “លាជា” តិអាទិមាហា។
តត្ថ លាជា... បេ.... ដលាធិនិ បវារណំ ន ជនេន្តិ តិ សម្ពុទ្ធោ។ លាជាតិ
សាលិអាធិហិ កតា លាជា។ តំសត្តកត្តានិ តេហិ លាដេហិ កតា សត្តុ ចេវ
កត្តានិ ច។ កោវសោតិ គុន្នំ វសោ ឌីវាទិ។ សុទ្ធខន្ធកោតិ មជ្ជមសេហិ
អសម្មិស្សតាយ សុទ្ធខន្ធកោ។ សត្តុយោ បិណ្ឌោត្វា កតោ អបក្កោ សត្តុគុដ្ឋោ
បន សត្តុមោទកសម្ពាតោ បវារេតិ។ តណ្ហាលាតិ សមចាកកន្លិតានំ
សាលិអាធិនំ តណ្ហាលា, កន្លិតតណ្ហាលា ឯវ វា។ កដ្ឋបិដ្ឋន្តិ សុទ្ធិ យំ កិញ្ចិ កន្លិតំ
បិដ្ឋំ។ បុថុកាតិ សាលិអាធិនំ បុថុកា។ បុថុកា ហិ តន្តិអាគមយុត្តិយា វិសុម្បិ
គយ្ហតិ, ឯកតោបិ, តស្មា វុត្តាវសេសានំ បុថុកាវេជ្ជអាធិនំ កត្តន្តិ ច សម្ពុទ្ធោ។
វេជ្ជតិ តេសំ តណ្ហាលា វុច្ឆន្តិ។ បុថុកា ច វេជ្ជ ច, តេ អាទយោ យេសន្តិ
សមាសោ។ ច-សន្តោ បនេត្ថ សព្ពត្តាបិ យោដេតព្ពោ។ អាទិ-សន្តេន
កន្ទមូលដលាធិបិ គយ្ហន្តិ។ វុត្តាវសេសានន្តិ វុត្តេហិ សត្តវិដេហិ ធម្មោហិ
អវសេសានំ។ វសយាគូតិ វសេហិ បក្កមំសាធិហិ សម្មិស្សា យាគុ។ វសោបិ
តាទិសោវ។ សុទ្ធយាគូតិ មំសាធិហិ អមិស្សា សុទ្ធយាគុ។ ដលាធិនិ តិ អាទិ-

សន្តោស កណ្តាល ធម្មិ គហវណ្ណ។ អបិ ចាតិ និចាតោ, និចាតសមុទាយោ វា
សមុច្ចយេ, សោ បច្ឆេកំ យោជេតញ្ចោ។

៨០. ឥទានិ យស្មា សត្តហិ វិនយ កម្មាការេហិ យំ អតិវត្ថំ អកតំ, តត្ថ
ចាចិត្តិយំ វុត្ថំ, ព្យាតិវេកតោ អតិវត្ថកតេ នត្ថិ, តស្មា អតិវត្ថំ ករោន្តេន ឯវំ
កាតព្វន្តិ ធស្សន្តោ “បវារិតេនា” តិអាទិមាហ។ តត្ថ បវារិតេន វុជ្ជាយ អតិវត្ថំ
ន កាតព្វំ, ភោជនំ អភុត្តេន ច អតិវត្ថំ ន កាតព្វន្តិ សម្ពុទ្ធោ។ ភោជនន្តិ
បវារណាប្បហោនកភោជនំ។ អភុត្តេនាតិ ឯកសិក្ខមត្ថម្បិ អភុត្តារីនា។ យេន
យំវា បុរេ កតន្តិ ឯត្ថ ច ឯវ-សន្តោ ធម៌យំ កត្វា និទ្ធិដ្ឋោ, សោ ច អជ្ឈាហជេន តំ-
សន្តោ សម្ពុទ្ធិយតិ, តស្មា យេន ភិក្ខុនា យំ ភោជនំ បុរេ បុព្វេ អតិវត្ថំ កតំ,
តេនេវ តមេវ អតិវត្ថំ ន កាតព្វន្តិ យោជេត្វា អត្តោ វេទិតញ្ចោ។ តស្មា កប្បិយំ
ការេត្វា ភុព្វេន្តស្ស អញ្ញំ អាមិសំ អាកិរន្តិ, តំ សោ បុន កាតុំ ន លភតិ, តស្មី
ភោជនេ កិរិយមាណេ បឋមកតេន សន្និ កតំ ហោតិ តិ។ អញ្ញាស្មី បន តេន វា
អញ្ញេន វា កាតុំ វុជ្ជតិ។

៨២. “កប្បិយ” ន្តិអាទិនិ “ករោន្តេន” តិ ឯតស្ស កម្មបទានិ។ កប្បិយញ្ចោវ
គហិតញ្ចោវ ឧទ្ទារិតញ្ចោវ ហត្ថចាសគញ្ចោវ យាវកាលិកំ អតិវត្ថំ ករោន្តោ
“អលមេតំ សព្ទ” ន្តិ ឯវំ ភាសត្វតិ យោជនា។ តត្ថយំ ជលំ វា កន្ទមូលាទិ វា
បញ្ចហិ សមណកប្បហិ កប្បិយំ កតំ, យញ្ច កប្បិយមំសំ វា កប្បិយភោជនំ
វា, ឯតំ កប្បិយំ នាម។ គហិតន្តិ ភិក្ខុនា បដិគ្គហិតំ។ ឧទ្ទារិតន្តិ កប្បិយំ
ការេតុំ អាគតេន ភិក្ខុនា ព្យាសកម្បិ ឧត្តិតំ វា អបនាមិតំ វា, តំ បន
អតិវត្ថុការកេន “អលមេតំ សព្ទ” ន្តិ វុត្តេន កាតព្វំ។ ហត្ថចាសគន្តិ កប្បិយំ
ការេតុំ អាគតេន ហត្ថចាសំ គតំ។ អតិវត្ថំ ករោន្តោតិ ព្យាទិសំ
ចតុត្ថិជាការសម្បន្នំ ភោជនំ អតិវត្ថំ ករោន្តោ បវារេត្វា អាសនា អវុជ្ជិតោ វា

អប្បវាទេត្វាបិ សព្វថា ភុត្តោ វាតិ ឯវំ ទុវិជវិនយ កម្មាការសម្មន្នោ ភិក្ខុ។
អលមេតំ សព្វន្តិ ឯវំ ភាសត្វតិ អលមេតំ សព្វំ ឥតិ ឯវំ ភាសតុ។ ឯវំ សត្វវិជំ
វិនយ កម្មាការំ សម្មន្នោ វចីកេនំ កត្វា សកិម្មិ ឯវំ វទេយ្យាតិ អត្តោ។

៨៣. កប្បិយំ ករោន្តេន បន អនុបសម្មន្នស្ស ហត្ថ បីតំ ន កាតព្វំ។
តេនាហ “ន ករេ...បេ... ហត្ថគ”ន្តិ។ ឧបសម្មន្នតោ អញ្ញោ អនុបសម្មន្នោ,
តស្ស ហត្ថ គតំ អនុបសម្មន្នហត្ថកំ។ បេសយិទ្ធាបីតិ សចេ តត្ថ អញ្ញោ
ព្យត្តោ ភិក្ខុ នត្ថិ, យត្ថ អត្ថិ, តត្ថ បេសយិទ្ធាបី។ តំ អតិវត្ថកតំ អការកោ
អតិវត្ថការកតោ អញ្ញោ សញ្ញោ បវារិតោបិ អប្បវារិតោបិ ភុញ្ញតុំ លព្ពតេតិ
សម្ពន្ធនិយំ។ បវារិតេន បន មុខញោ ហត្ថញោ សោធន្ទា ភុញ្ញតព្វំ។

បវារណានិទ្ទេសវណ្ណានា និដ្ឋិតា។

៨. កាលិកនិទ្ទេសវណ្ណានា

៨៤. កាលិកាតិ មជ្ឈន្តិកបច្ឆិមយាមសត្តាហយាវជីវប្បវត្តិសម្ពាតោ
កាលោ ឯតេសមត្ថីតិ កាលិកា, សព្វេបិ ខន្ធភោជ្ឈលេយ្យបេយ្យសម្ពាតា
អត្តោ។ តេ បន គណនបរិច្ឆេទតោ ចត្តារោ ហោន្តិ។ កី តេ អប្បជិគ្គហិតាបិ
សភាវេនេវ កាលិកវោហារំ លភន្តិ, ឧទាហុ អញ្ញថាបីតិ អាហ
“បជិគ្គហិតា”តិ, បជិគ្គហិតាយេវ តេ យាវកាលិកាទិ
កាលិកវោហារលាភិនោ, នោ អញ្ញថាតិ អធិប្បាយោ។ ឥទានិ តេ ទស្សេតិ
“យាវកាលិក”ន្តិអាទិនា។ តត្ថ អរុណុគ្គមនតោ យាវ បីតមជ្ឈន្តិកោ, តាវ
បរិភុញ្ញតព្ពត្តា យាវ មជ្ឈន្តិកសម្ពាតោ កាលោ អស្សាតិ យាវកាលិកំ,
បិដ្ឋខាទនីយាទិកំ វត្ថុ, បីតមជ្ឈន្តិកតោ បដ្ឋាយ តំ បរិភុញ្ញតុំ ន សក្កា,
កាលបរិច្ឆេទជាននត្ថំ កាលត្ថម្ភោ វា យោជេតព្ពោ, កាលន្តរេ វា ភត្តកិច្ចំ

កាតព្វកិច្ច។ យាវ រត្តិយា បង្ខំមស្ដ្រាតោ យាមោ, តាវ បរិភូត្តោតតោ យាមោ
កាលោ អស្សតិ យាមកាលិកំ។ បដិគ្គហេត្វា សត្តាហំ និធនតតោ
សត្តាហោ កាលោ អស្សតិ សត្តាហកាលិកំ។ វេបេត្វា ឧទកំ អវសេសំ
សត្តម្បិ បដិគ្គហិតំ យាវជីវំ បរិហរិត្វា សតិ បច្ឆយេ បរិភូត្តោតតោ ជីវស្ស
យត្ថកោ បរិច្ឆេទោ យាវជីវំ, តំ អស្ស អត្ថិតិ យាវជីវិកំ។

ននុ ច អញ្ញត្ថវិយ “យាវជីវិក”ន្តិ ឯត្ថ កាលសុតិយា អភាវេ កងំ “ចត្តារោ
កាលិកា”តិ យុដ្ឋតីតិ? យុដ្ឋតិ, សោគតានំ ខន្ធវិនិមុត្តស្សេវ
កាលស្សការតោ ជីវសម្ពាស្ស ជីវិតិទ្រុយស្ស ខន្ធសង្កហិតត្តា សោបិ
កាលោយេវាតិ។ ននុ ចត្ថ “យាវកាលិក”ន្តិអាទិនា និទ្ធិដ្ឋានេវ “កាលិកា”តិ
វុត្តានិ, “កាលិកានី”តិ វត្ថុពុំ សិយាតិ? នេទមេវវិញ្ញេយ្យំ, “កាលិក”ន្តិអាទិន
វត្ថុសម្ពន្ធនេវ វុត្តានិ, “កាលិកា”តិ បន សាមញ្ញន្តវសេន អត្ថសទ្ធសម្ពន្ធន
វុត្ថន្តិ នត្ថិ វិរោធនាតិ។

៨៥. ឥនានិ តេសុ “បិដ្ឋ”ន្តិអាទិនា យាវកាលិកំ ទស្សេតិ។ តត្ថ បិដ្ឋមូលំ
ជលន្តិ បិដ្ឋខាទនីយំ មូលខាទនីយំ ជលខាទនីយញ្ច។ តត្ថ សត្តន្តំ តាវ ធម្មានំ
ធម្មានុលោមានំ អបរណ្ណានញ្ច បិដ្ឋំ
បនសលពុជអម្ពាជកធាតតាលបិដ្ឋាទិកញ្ចេតិ តេសុ តេសុ ជនបទេសុ
បកតិអាហារវសេន ០៣ មនុស្សានំ ខាទនីយភោជនីយកិច្ចសាធកំ បិដ្ឋំ
បិដ្ឋខាទនីយំ។ “អធាតំ តាលបិដ្ឋំ ទីវវល្លិបិដ្ឋ”ន្តិអាទិនា គណិយមាធានំ
គណនាយ អន្តោ នត្ថិ, ខាទនីយភោជនីយកិច្ចសាធកភាវោយេវ បនេតេសំ
លក្ខណំ, សុពហំ វត្វាបិ ឥមស្មីយេវ លក្ខណោ ហតត្ថន្តិ នវិត្តារយាម។ ឯវំ
សត្តត្ថ។ តម្កកតណ្ហាលេយ្យាទិមូលំ មូលខាទនីយំ។
បនសលពុជនាឡិកេរាទិជលំ ជលខាទនីយំ។ ខន្ធន្តិ

សក្ខីលំអោនកាតិបុព្វណ្ណាបរណ្ណមយំ ខាទនីយញ្ច។ គោរសោតិ
ទីរទនិកក្កសស្វ័រតោ គុដ្ឋំ រសោ ច។ ធម្មតោជនន្តិ សានុលោមាណំ ធម្មានំ
ឡិទនសត្តកុម្មាសសស្វ័រតោជនញ្ច។ ដីកាយំ បន “សានុលោមាណិ សត្តធម្មានិ
ច បញ្ចវិធកោជនញ្ច” តិ វុត្ថំ, តំ ន យុត្តំ, ធម្មានំ វិសុំ គហលោ
បយោជនាការា, បយោជនសម្ពវេ ច ជលគ្គហលោនេវ តេសំ
គហលាសម្ពវេតោ។

យាគុស្វបប្បភុតយោតិ យាគុ ច សូបញ្ច, តំ បភុតិ យេសំ តេតិ ឯតេ
យាវកាលិកា ហោន្តិតិ សម្ពន្ធោ។ ឯតុ ច បភុតិ-សន្នេន មជ្ឈមំសសស្វ័រតំ
ធម្មតោជនតោ អវសិដ្ឋំ តោជនញ្ច បិដ្ឋមូលជលខាទនីយតោ អវសិដ្ឋំ
កន្ទខាទនីយំ, មុឡាលខាទនីយាទិញ សន្តណ្ណាតិ។ តេសុ ទីយោ ច ភិសកន្ទាទិ
វដ្តោ ច ឧប្បលកណ្ណាទិ កន្ទខាទនីយំ, បទុមមូលាទិ ច តំសទិសំ វរកមូលាទិ
ច មុឡាលខាទនីយំ, តាលាទីនំ កឡីរសស្វ័រតោ មត្តកា មត្តកខាទនីយំ,
ឧប្បក្ខន្ធានយោ និលុប្បលាទីនំ ទណ្ឌក្ខន្ធកាទិ ខន្ធខាទនីយំ,
តម្កកតណ្ហាលេយ្យាទីនំ បណ្ណំ បត្តខាទនីយំ, ឧប្បតចោវ ឯកោ សរសោ
តចខាទនីយំ, តម្កកសិក្កុបុច្ឆាទិ បុប្ផខាទនីយំ, លពុជដ្ឋិបនសដ្ឋិអាទិកំ
អដ្ឋិខាទនីយំ។

៨៦. “មជ្ជ” តិអាទិនា យាមកាលិកំ ទស្សេតិ។ មធ្យ ច មុទ្ធិកា ច សាលូកញ្ច
ចោចញ្ច មោចញ្ច អម្ពញ្ច ជម្ព ចាតិ ទ្វន្ធោ។ មុទ្ធិកា ជលេបិ ឥត្ថិយំ, ជលេ សេសា
នបុំសកេ, “ជម្ព” ឥតិ ជលវាចី នបុំសកសទ្ធិន្តំ, តតោ ជាតំ មធ្យចាទិ
មធ្យ...បេ.... ជម្ពជំ, តញ្ច ជារុសញ្ច ចានកន្តិ យោជនា។ តត្ថ មធ្យជំ ចានំ នាម
មុទ្ធិកានំ ជាតិរសំ ឧទកសម្ពិដ្ឋំ កត្វា កតចានំ។ តំ អត្តនា កតំ បុរេភត្តមេវ
សាមិសំ និរាមិសម្បិ វដ្តតិ។ អនុបសម្បន្នេហិ កតំ លភិត្វា បន បុរេភត្តំ

បដិគ្គហិតំ បុរេភត្តំ សាមិសម្បំ វដ្តតិ, បច្ឆាភត្តំ បននិរាមិសមេវ វដ្តតិ។ ឯស
នយោ សព្ពចានេសុ។ មុទ្ធិកជំ ចានំ នាម មុទ្ធិកានំ ឧទកេ មុទ្ធិត្វា កតចានំ។
តថា សេសចានានិ យថានុរូបំ វេទិតញ្ញានិ, សាលូកំ វត្ថុប្បលាទីនំ សាលូកំ។
ចោចំ អដ្ឋិកកកលិដលំ។ មោចំ អនដ្ឋិកំ។ ឥមានិ អដ្ឋ ចានានិ សីតានិបិ
អាទិច្ចចាកានិបិ វដ្តន្តិ, អគ្គិចាកានិ បនន វដ្តន្តិ។ តេនាហ “នាគ្គិសន្តត្ថ”ន្តិ។

៨៧-៨. អវសេសានិ បន

វេត្តតិទ្គិណិកមាតុលុដ្ឋកបិត្តករមន្ទាទិឧទ្ធកដលចានានិ
អដ្ឋចានគតិកានេវ។ តេនាហ “សានុលោមានិ ធម្មានិ, ឋបេត្វា ដលដោ
រសោ”តិ។ ឯកស្ស បនវត្ថុមានានញ្ច “បុប្ផរសោ”តិអាទីនំ
“សីតោទមុទ្ធិតាទិច្ចចាកោ វា យាមកាលិកោ”តិ ឥមិនា សម្ពុន្នោ វេទិតញ្ញោ។
តាលនាឡិកេរបនសលពុជអលាពុកុម្ពណ្ណាបុស្សដលតិបុសឯឡាលុកដលានិ
តិ នវ មហាដលានិ, សព្ពញ្ច អបរណ្ណំ សត្តធម្មានិ អនុលោមន្តិតិ សហ
អនុលោមហីតិ សានុលោមានិ។ សានុលោមធម្មានំ បន រសោ យាវកាលិកោ។
“សានុលោមានិ ធម្មានំ”តិ ដលានិវិញ្ញាយន្តិ។ ដលសុតិយា “សេសដលដោ”តិ
វត្តព្ពេ កម្មមានត្តា នវុត្តំ។ មធុកបុប្ផមញ្ញាត្រាតិ មធុកបុប្ផំ ឋបេត្វា។
បក្កទាកជន្តិ បក្កហិ យាវកាលិកេហិ ទាកហិ ជាតំ រសំ។ សីតមុទកំ
សីតោទំ, ឡីរោទេវិយ សីតោទេ មុទ្ធិតោតិ តប្បរសោ។ អាទិច្ច-សន្នោ អាតបេ
វត្តតិ ឧបចារតោតិ អាទិច្ច ចាកោ យស្សាតិ សមាសោ។

៨៩. សត្តាហកាលិកំ ទស្សេតិ “សប្បី”តិអាទិនា។ តត្ថ

សត្តាហកាលិកាតិ យថាវុត្តានិ សប្បីអាទិនិ សត្តាហកាលិកានិ។ ឥនានិ
សប្បីអាទិនិវិភជតិ “សប្បី”តិអាទិនា។ តត្ថ យេសំ គោមហី សាទីនំ មំសំ
កប្បតិ, តេសំ សប្បី សប្បី នាមាតិ “សប្បី”តិអាទិនា សប្បីលក្ខណាមាហា។

អកប្បិយមំសសប្បិណោបិ កប្បិយសម្ពេ តត្ថ សត្តាហាតិក្កមេ ទុក្ខជស្ស
វត្តមានត្តា និស្សក្កិយវត្ថុមេវ ចេត្ត ទស្សេតុំ “យេសំ មំសមវារិត”ន្តិ វុត្ថំ។
ឡើងទីសុ ហិ តេសមកប្បិយំ នាម នត្ថិ។ នវនីតស្ស សប្បិសទិសតាយ
នវនីតលក្ខណំវិសុំ ន វុត្ថំ។ ឧបរិ សប្បិបិណ្ឌំ ឋបេត្វា សីតលចាយាសំ ទេន្តិ,
យំ ចាយាសេន អសំសជ្ជំ, តំ សត្តាហាកាលិកំ, មិស្សិតំ បន អាទិច្ចទាកំ កត្វា
បរិស្សាវិតំ, តថា ឡើ បក្ខិបិក្វា បក្កតេលម្បិ, តេសុ នវនីតំ នាម នវុទ្ធដំ។ តេន
កតំ បន សប្បិ។

៩០. តិលា ច វសា ច ឯវណ្ណានិ ច មធុកានិ ច សាសថា ចាតិ ទ្វេន្ទោ។ តេហិ
សម្ពេវេ យស្សាតិ ពាហិរត្ថោ, តំ តេលំ នាមាតិ អត្ថោ។ ឧទ្ធា ឧទ្ធមធុមក្ខិកា ច
ភមរា ច ឧទ្ធកមរំ, ឧទ្ធដន្តកត្តា នបុំសកេកវចនំ។ មជ្ជំ ករោន្តិតិ មធុករិយោ,
តា ឯវ មក្ខិកា មធុករិមក្ខិកា, ឧទ្ធកមរមេវ មធុករិមក្ខិកាតិ កម្មធារយោ។
តាហិ កតំ មធុ មធុ នាមាតិ អត្ថោ។ ដីកាយំ បន វិសុំ មធុករិ-សទ្ធីវិកប្បេត្វា
“ឧណ្ហាកេសុ មធុករា មធុករិមក្ខិកា នាមា”តិ វុត្ថំ។ មធុបដលំ វា មធុសិត្តកំ
វា សចេ មធុនា មក្ខិតំ, មធុគតិកមេវ។ តុម្ពលកានំ ចីរិកានញ្ច
និយ្យាសសទិសំ មធុ បន យាវជីវិកំ។ វសោ និក្កសដោ អាទិ យស្សា សា វសាទិ។
អាទិ-សទ្ធន ជាណីតាទីនំ គហណំ, សា ឧច្ឆរិកតិ។ បក្កាតិ អវត្ថកបក្កា វា,
ជាណីតំ ជាណីតំ នាមាតិ អត្ថោ។ សីតុទកេន កតមធុកបុប្ផជាណីតំ បន
ជាណីតគតិកមេវ។ អម្ពជាណីតាទីនិ យាវកាលិកានិ។ ឯតានិ យថាវុត្តានិ
សប្បិអាទិនិ បុរេភត្តំ សាមិសបរិភោគេនាបិ, បច្ឆាភត្តតោ បដ្ឋាយ បន តានិ ច
បច្ឆាភត្តំ បដិគ្គហិតានិ ច សត្តាហំ និទហិត្វា និរាមិសបរិភោគេន
បរិភូតញ្ចិត្តានិ។

៩១. ឥឡូវនេះ ឱទ្ធិស្ស អនុញ្ញាតវសាយ ចាកតោវិភាគំ ឧស្សេត្វា តតោ សប្បិអាទិនំ ឧស្សេត្តំ “សវត្ថុ” តិអាទិមាហ។ តត្ថ បុរេភត្តំ សាមំ វា អត្តនា ឯវ។ វា-សន្តេន បរេហិ វា។ អមាណុសា មនុស្សវសាវហិតា។ វសា អន្ធាទិនំ អកប្បិយានំ, សូករាទិនំ កប្បិយានញ្ច សត្តានំ វសា។ សវត្ថុបក្កា សត្តាហាកាលិកា ហោតីតិ សេសោ។ សវត្ថុបក្កាតិ សវត្ថុកំ កត្វា បក្កា។ អយមេត្ថ អធិប្បាយោ - សចេ បន វសំ បុរេភត្តំ បដិគ្គហេត្វា បចិក្ខា តេលំ បរិភូតំ សត្តាហានិ និរាមិសបរិភោគេន បរិភូតញ្ចិតញ្ចំ។ អថ បរេហិ កតំ បុរេភត្តំ បដិគ្គហិតំ, បុរេភត្តំ សាមិសម្បិ វដ្តតិ, បច្ឆាភត្តតោ បដ្ឋាយ និរាមិសមេវ, នោ ចេ, ទុក្ខដំ ហោតីតិ។ ការិយេ ការណោបចារេន បនេត្ត “វសា” តិ តេលមេវ វុត្ថំ, វសា បន យាវកាលិការ។

ដីកាយំ បន វសាយ “សត្តាហាកាលិកេ អាគតជ្ជានំ នត្ថិតិ វន្តី” តិ វត្វា “តំ ឧបបរិក្ខិតញ្ច” តិ វសាយ សត្តាហាកាលិកត្តមាសំកិយំ វុត្ថំ។ កិមេត្ថ ឧបបរិក្ខិតញ្ចំ? ភេសជ្ជំ អនុជានតា ភគវតា “យានិ ខោ បន តានិ គិលានានំ ភិក្ខុនំ បដិសាយនិយានិ ភេសជ្ជានិ, សេយ្យចិនំ - សប្បិ នវនីតំ តេលំ មធុ ជាណិតំ, តានិ បដិគ្គហេត្វា សត្តាហាបរមំ សន្និធិការកំ បរិភូតញ្ចិតញ្ចនី” តិ (ចារា. ៦២២) សប្បិអាទិនមេវ សត្តាហាកាលិកត្ថំ វុត្ថំ។ ភេសជ្ជក្ខន្ធកេបិ “អនុជានាមិ, ភិក្ខុវេ, តានិ បញ្ច ភេសជ្ជានិ បដិគ្គហេត្វា កាលេបិ វិកាលេបិ បរិភូតិតុ” តិ (មហាវ. ២៦០) តានិ បញ្ចេវ “ភេសជ្ជានី” តិ វត្វា តេលំ និយមតោ “អនុជានាមិ, ភិក្ខុវេ, វសានិ ភេសជ្ជានិ អច្ឆវសំ មច្ឆវសំ សុសុការវសំ សូករវសំ គប្បភវសំ កាលេ បដិគ្គហិតំ កាលេ និប្បក្កំ កាលេ សំសជ្ជំ តេលបរិភោគេន បរិភូតិតុ” តិ (មហាវ. ២៦២) វុត្ថំ។ ភេសជ្ជសិក្ខាបទដ្ឋកថាយញ្ច (កម្ពុជ. អដ្ឋ. ភេសជ្ជសិក្ខាបទវណ្ណានា) “ឋេបេត្វា មនុស្សវសំ អញ្ញំ យំ កិញ្ច វស” តិអាទិនា វសាតេលស្ស វិធានំ ឧស្សេត្វា “អញ្ញេសំ យាវកាលិកវត្ថុនំ វត្ថុ បចិត្តំ ន

វដ្តតិយេវា”តិ វេទតា អដ្ឋកថាចរិយេន យាវកាលិកេសុ វសំ វេបេត្វា អញ្ជេសំ
យាវកាលិកវត្ថុនំ វត្ថុំ បចិត្តំ ន វដ្តតិ អយមេត្ត អត្តោ ធិបិតោតិ វសា
“យាវកាលិកាយេវា”តិ វិញ្ញាយតិ កោ ឯត្ថ សុខុមោ នយោតិ។

អញ្ជេសំ វសាតេលតោ បរេសំ យាវកាលិកវត្ថុនំ យេសំ តេសំ
យាវកាលិកវត្ថុនំ សប្បិអាទិនំ វត្ថុំ យាវកាលិកសម្ពាទំ ឡិណទិកំ ន បចេតិ
សម្ពុទ្ធោ។ អយមេត្ត អធិប្បាយោ - យថា សត្តាបាបរិភោគត្ថាយ វសំ កាលេ
បដិគ្គហេត្វា កាលេ បចិត្តំ វដ្តតិ, ន ឯវំ សប្បិអាទិនំ វត្ថុភូតំ
ឡិណទិយាវកាលិកំ, តំ បន សត្តាបាបរិភោគត្ថាយ កាលេបិ ន វដ្តតិ។ តានិ ហិ
យទិ តំ បដិគ្គហេត្វា សយំ កតានិ, បច្ឆាភត្តតោ បដ្ឋាយ ន វដ្តន្តិ
សវត្ថុកប្បដិគ្គហិតត្ថា, សាមិសំ ន វដ្តន្តិ សាមំបក្កត្ថា, បុរេភត្តម្យំ ន វដ្តន្តិ
យាវកាលិកវត្ថុតោវិវេទិតត្ថា។ បរេហិ កតានិ បន បុរេភត្ថំ សាមិសម្បិ វដ្តន្តិ
អត្ថនា អបក្កត្ថា។ យាវជីវិកានិ តុ សាសបមដុកឯវណ្ណាអដ្ឋិនិ តេលករណាត្ថំ
បដិគ្គហេត្វា តទហោវ កតំ តេលំ សត្តាបាកាលិកំ, ទុតិយទិវសេ កតំ ឆាបំ
វដ្តតិ, ឯវំ យាវ សត្តមទិវសេ កតំ តទហោវ វដ្តតិ, ឧត្តតេ អរុណោ និស្សគ្គិយំ,
អដ្ឋមេ ទិវសេ អនន្តោហារណីយំ, ឧត្តហិតេន យេន កេនចិ វត្ថុនា កតសទិសំ
ហោតិ។ តេលត្ថាយ បដិគ្គហិតសាសថាទិនំ សត្តាហាតិក្កមេន ទុក្កដំ។
និព្ពត្តិតំ សប្បិ វា នវនីតំ វា កាលេបិ វិកាលេបិ បដិគ្គហេត្វា បចិត្តំ វដ្តតិ។ តំ
បន តទហុ បុរេភត្តម្យំ សាមិសំ ន វដ្តតិ, សំសគ្គតោ យាវកាលិកម្យំ
សាមំបក្កំ សិយាតិ និរាមិសំ បន សត្តាបាម្យំ វដ្តតិ។

៩២. ឥទានិ “ហលិទ្ធិ”ន្តិអាទិនា យាវជីវិកំ ទស្សេតិ។ តត្ថ “ហលិទ្ធិ នាម
និសា”តិអាទិនា វុច្ឆមានេបិ បរិយាយវេនេន សម្មោហោ សិយាតិ ន តំវេនេន
ភុសំ សម្មោហាយិស្សាម, តស្មា តានិ ឧបទេសតោវ វេទិតញ្ញានិ។ តត្ថ

“ហលិទ្ធី”ន្តិ ពិន្ទុអាគមេន វុត្តំ។ ឧបចារេន តុ មូលាទីនិ ហលិទ្ធាទិសទ្ធន វុត្តានិ។
តា ហលិទ្ធានយោ កេចិ ឥត្តិលីដ្ឋាយេវ។ មូលដលេ វចត្តញ្ច...បេ... ភទ្ទមុត្តញ្ច
អតិវិសាតិ បទច្នេនោ។ បញ្ចមូល-សទ្ធន ចូឡបញ្ចមូលមហាបញ្ចមូលានិ
គហិតានិ។ អាទិ-សទ្ធន វជកលិមូលេ ជវជ្ជន្តិ វេរមាទីនំ សង្កហោ។

៩៣-៥. គោជ្ជដលន្តិ មទនដលន្តិ វទន្តិតិ។ តីណិ ដលានិ យស្សំ សង្កហិតំ
សា តិដលា។ វេរណ្ណាកាទីនន្តិ អាទិ-សទ្ធន ជាតិវុត្តាទីនំ គហណំ។ សុលសាទីនំ
បណ្ណាន្តិ សម្ពន្ធា។ អាទិ-សទ្ធន អសោកាទីនំ គហណំ។ សូបេយ្យបណ្ណាន្តិ
តម្កកតណ្ហាលេយ្យាទិសូបយោគ្គបណ្ណំ។ ឧប្បនិយ្យាសំ វេបេត្វា សញ្ញោ
និយ្យាសោ ច សរសំ ឧប្បជំ តចញ្ច វេបេត្វា សញ្ញោ តចោ ចាតិ សម្ពន្ធា។ តត្ថ
ហិដ្ឋកណិការនិយ្យាសាទិ សញ្ញោ និយ្យាសោ នាម។ និរសឧប្បតចាទិ សញ្ញោ
តចោ នាម។ លោណំ សាមុទ្ធាទិ។ លោហំ អយតម្ពាទិ។ សិលា កាឡិសិលាទិ។

៩៦. សុទ្ធសិទ្ធីន្តិ មធុនា អមក្ខិតំ។ មធុមក្ខិតំ បន សត្តាហាកាលិកំ។ យញ្ច
កិញ្ចិ សុលាបិតន្តិ ទុដ្ឋាបិតំ អកត្វា សុដ្ឋាបិតំ យំ កិញ្ចិ ច។
វិកជាទិប្បភេទន្តិវិកជំ ក្ខបមត្តិកាមុត្តនាវិកាសម្ពាតំ អាទិ យស្ស, សោ
បភេនោ យស្សាតិ ពាហិរត្ថោ, តំ។ យំ កិញ្ចិ ចាតិ សម្ពន្ធា។ ឯត្ថ បន អាទិ-
សទ្ធន កន្ទខាទនីយេ ទិវកាកោលាទយោ, មុឡាលខាទនីយេ
ហលិទ្ធីសិទ្ធីវេរមូលាទយោ, មត្តកខាទនីយេ ហលិទ្ធីសិទ្ធីវេរកឡិវាទយោ,
ខន្ទខាទនីយេ ឧប្បលបណ្ណាទណ្ណាទយោ, បុប្ផខាទនីយេ ចម្បកបុប្ផាទយោ,
អដ្ឋិខាទនីយេ មធុកដ្ឋិវេរណ្ណាសាសចាទយោ, បិដ្ឋខាទនីយេ
អធាតតាលបិដ្ឋាទយោ ច សង្កហិតាតិ ទដ្ឋញ្ច។

៩៧. ឥនានិ សត្តសោ យាវជីវិកំ ទស្សតុំ អសក្កុណោយ្យត្តា វុត្តានិ ច
អវុត្តានិ ច ឯកតោ សម្មិណ្ឌាត្វា តត្ថ លក្ខណំ វេបេត្តោ “មូល”ន្តិអាទិមាហ។

តត្ថ “សារោ” តិ វត្ថុព្រះ “សារ” ត្ថិ លិខ្ព័រិបល្លាសេនាហ។ “សារោ ពលេ ជីវំសេ
ចា” តិ ហិ និយល្លា។ អាហារវដ្តត្ថិ អាហារវេន ជាតោ អត្ថោ បយោជនំ
អាហារវត្ថោ, សោវ អាហារវដ្ឋោ, តំ អាហារវកិច្ចត្ថិ វុត្ថំ ហោតិ។

៩៨. ឥនានិ ចត្វសុ កប្បិយាកប្បិយាធិវិភាគំ ទស្សេតិ “សព្វា” តិ អាទិនា។
តត្ថ សព្វេ កាលិកា, តេសំ សម្ពោតោ អនុភវេតិ សមាសោ។ កាលេតិ
បុព្វល្លាភាវេ។ សព្វស្សាតិ គិលានាគិលានស្ស។ សតិ បច្ចយេតិ តិសុ
យាមកាលិកំ បិចាសាធិការណោ សតិ, សត្តាហកាលិកំ យាវជីវិកញ្ច
គេលញ្ញាការណោ សតីតិ អត្ថោ, កាលតោ វិគតោ វិកាលោ, តស្មី,
យាមកាលិកំ វិកាលេ អាហារវត្ថាយ អដ្ឋោហារណោ, សត្តាហកាលិកំ បន
យាវជីវិកញ្ច តទត្ថាយ បដិគ្គហណាមត្ថេបិ ទុក្ខជំ។

៩៩. ឧភោតិ យាវកាលិកំ យាមកាលិកញ្ច។ តត្ថ យាវកាលិកំ អត្ថនោ
កាលាតិក្កន្ធិវិកាលភោជនភិក្ខាបទេន ចាចិត្តិយំ ជនយតិ, យាមកាលិកំ
យាមាតិក្កន្ធិសន្និធិសិក្ខាបទេន។ ឯតេ ឧភោបិ អន្តោវុត្ថញ្ច សន្និធិញ្ច
ជនយត្ថិតិ សម្ពន្ធា។ “អន្តោវុត្ថំ សន្និធិ” ត្ថិ ភាវប្បធានោយំ និទ្ទេសោ,
អន្តោវុត្ថំ សន្និធិត្ថញ្ចាតិ អត្ថោ។

១០០. អតិនាមិតេតិ អតិក្កាមិតេ។ ចាចិត្តិ តិ សត្តាហាតិក្កន្ធិ
ភេសជ្ជសិក្ខាបទេន និស្សគ្គិយចាចិត្តិយាបត្តិ ច ហោតិ តិ អត្ថោ។ សចេ ទិដ្ឋំ
សន្តកំ ឯកេន បដិគ្គហិតំ អវិភត្ថំ ហោតិ, សត្តាហាតិក្កមេ ទិដ្ឋម្បិ អនាបត្តិ,
បរិភុញ្ញតុំ បន ន វដ្តតិ។ ចាឡិនាវុត្ថេតិ ចាឡិយំ អនាវុត្ថេ សប្បិអាទិម្ហិ សត្ត
អហានិ អតិនាមិតេតិ សម្ពន្ធា។ សប្បិ តិ មនុស្សាធិនំ សប្បិ។ អាទិ-សន្នេន
តេសំយេវ នវជិតំ, នាឡិកេវាធិតេលំ, សីតោទកេន កតំ
មជ្ជកបុប្ផដាលិតញ្ច សង្កហិតំ។

១០១. និស្សជ្ជលទ្ធិ និស្សជ្ជវិនយ កម្មវសេន និស្សជ្ជិតញ្ច តំ លទ្ធិញ្ច បុន
តថេវាតិ និស្សជ្ជលទ្ធិ។ តំ គហេត្វាតិ សេសោ។ និស្សជ្ជនវិជានំ បន
វគ្គមាននយេន វេទិតត្ថំ។ “នង្គ”ន្តិអាទិ ឧបលក្ខណាមត្តំ។ តេន មក្ខិតានិ
កាសាវាទិនិ ច បន អបរិភោគានិយេវ។ អញ្ញស្ស បន កាយិកបរិភោគោ
វដ្ឋតិ។ វិកប្បន្តស្ស សត្តាហោ សាមណោរស្សតិ ឯត្ថ ដីកាយំ “ឥទំ សប្បី តុយ្ហំ
វិកប្បមី”តិអាទិនា តេសំ តេសំ នាមំ គហេត្វា សម្មទាបរម្មទាវិកប្បនវសេន
អត្ថំ ធស្សត្វា តំ សាធយន្តេហិ អវិកប្បិតេ វិកប្បិតសញ្ញំ និស្សគ្គិយំ
ចាចិត្តិយ”ន្តិ អាបត្តិវារេ ចាឡិ អាហជា។ “សចេ ឧបសម្បន្នស្ស វិកប្បតិ,
អត្ថនោ ឯវ សន្តកំ ហោតិ, បដិគ្គហណាម្យំ នវិជហតិ”តិ ទោសំ វត្វា
អនុបសម្បន្នស្ស វិកប្បនេ អត្ថសន្តកត្តាភារោ, បដិគ្គហណាវិជហនញ្ច
បយោជនំ វុត្តំ។ តត្ថ វទាម - អាបត្តិវារេ “អវិកប្បិតេ”តិអាទិចាឡិយេវ នត្ថិ,
“អនិដ្ឋិតេ អនិដ្ឋិតសញ្ញំ និស្សគ្គិយំ ចាចិត្តិយំ, អវិស្សជ្ជិតេ វិស្សជ្ជិតសញ្ញំ
និស្សគ្គិយំ ចាចិត្តិយ”ន្តិអាទិនា (ចារា. ៦២៤) ចាឡិយា អាគតត្តា តទនុបមេវ
អនាបត្តិវារេ “អនិដ្ឋតិ, វិស្សជ្ជតិ”តិអាទិនាវ ចាឡិ អាគតា។ យទិ ភវេយ្យ,
វណ្ណានីយជ្ជានតាយ អជ្ជកថាយ ភវិតត្ថំ, ន ចេត្ត អជ្ជកថាយំ វិដ្ឋតិ។
អនុបសម្បន្នស្ស វិកប្បនេ ច កមំ បដិគ្គហណំ វិជហតិ សិក្ខាបច្ចក្ខានាទីសុ
ធនុ បដិគ្គហណាវិជហនការណេសុ វិកប្បនស្ស អនន្តោគធនត្តា, តស្មា
នាយមេត្ត អត្តោតិ។

មយមេត្ត ឯវមត្តំ កណាម - វិកប្បន្តស្សតិ ឯត្ថ វិកប្បនំ សវិទហនំ
“ចិត្តសង្គិហ្ម”តិអាទីសុ វិយ, ឧភយត្ថ បន ឧបសគ្គហិ នានត្ថមត្តំ, តស្មា
អន្តោសត្តាហោ សាមណោរស្ស យស្ស កស្សចិ វិកប្បន្តស្ស សវិទហន្តស្ស
បរិច្ចាគសញ្ញំ បរិច្ចាគចេតនំ បរិច្ចាគាធិប្បាយំ ឧប្បាទេន្តស្ស អនាបត្តិតិ
អត្តោ។ ឥទញ្ច មហាសុមត្ថេវាទមោលុត្ត វុត្តំ។ វុត្តញ្ញំ “តេន ចិត្តេនា”តិអាទីសុ

ចាឡើយនេះសុំ អធិប្បាយ ទស្សនៈនេះ, “ឥត កស្មា វុត្តំ។ ឯវញ្ញ អន្តោសត្តាហោ
ទត្វា បច្ឆា បដិលភិក្ខុ បរិភូត្តន្តស្ស អនាបត្តិទស្សនត្ថ”ន្ត (ចារា. អដ្ឋ. ២.៦២៥)។ មហាបទុមត្ថេរោ បនាហ “សត្តាហាតិក្កន្តស្ស បន បរិភោគ
អនាបត្តិទស្សនត្ថមិទំ វុត្ត”ន្ត (ចារា. អដ្ឋ. ២.៦២៥)។ អយមេវ វាទោ តេសុ
សុន្តរតោ។ សត្តាហោ មក្ខនាទី អធិដ្ឋតោ ច អញ្ញស្ស ទទតោបិ ច អនាបត្តិតិ
សម្ពុត្តោ។ អាទិ-សន្តោ អត្តញ្ញនាទី សង្កណ្ឌាតិ។ អយមេត្តាធិប្បាយោ -
សប្បិអាទី អត្តញ្ញនាទី មធំ អរុមក្ខនំ, ជាណីតំ យរជ្ជបនំ អធិដ្ឋតោ
អនាបត្តិតិ។ អញ្ញស្សាតិ ឧបសម្បទ្ធស្ស វា អនុបសម្បទ្ធស្ស វា។

១០២. យាវកាលិកអាទិនិ អត្តនា សហ សំសង្ខានិ សញ្ញាវំ កាហាបយន្តិតិ
សម្ពុត្តោ។ សញ្ញាវន្តិ សស្ស អត្តនោ ភាវោ ទ្វិត្ត សញ្ញាវោ, តំ។ តស្មាតិ យស្មា ឯវំ,
តស្មា។ ឯវមុទិវតន្តិ ឯវំ “វិកល្យន្តស្ស សត្តាហោ”តិអាទិនា វុត្តំ។ អយមេត្ត
អធិប្បាយោ - យស្មា អត្តនា សំសង្ខានិ អត្តនោ ភាវំ កាហាបយន្តិ
យាវកាលិកាទិនិ, តស្មា សត្តាហាតិក្កាមិតានិ សត្តាហាកាលិកានិ
ចាចិត្តិយជនកានិ សំសង្ខានិ អត្តសំសង្ខានិបិ ចាចិត្តិយជនកានិ ករោន្តិតិ
អវិកល្យនាទិម្ហិ សតិ ព្យតិវេកតោ ចាចិត្តិយាបត្តិបរិធិបកំ
“វិកល្យន្តស្ស”តិអាទិកំ វាក្យត្ថយំ វុត្តន្តិ។ ដីកាយំ បន “ឥទានិ វក្ខមាទំ
សន្ធាយ ឯវន្តិ វុត្ត”ន្ត វុត្តំ។ តំ វក្ខមាទស្ស អតីតឧទិវតត្តាយោគតោ កមំ
យុជ្ជតីតិ។ ឯវមុទិវតន្តិ វា ចាឡើយ អដ្ឋកថាយញ្ច ឯវមេវ វុត្តន្តិ អត្តោ។ ឯវ-
សន្តោ អវិជារណោ។

១០៣-៥. ឥទានិ អត្តសំសង្ខានំ យាវកាលិកាទិនំ សញ្ញាវកាហាបនំ
សរូបតោ ទស្សតុ “បុរេ”តិអាទិមាហា។ តត្ថ សត្តាហន្តិ សត្ត អហានិ យស្ស តំ
សត្តាហំ, សត្តាហាកាលិកំ។ ច-សន្តោ អដ្ឋានប្បយុត្តោ, សោ សត្តាហញ្ច

យាវជីវិតកញ្ចាតិ យោជេតញ្ចា។ សេសកាលិកសម្មិស្សន្តិ សេសេហិ តទហុ
បដិគ្គហិតេហិ កាលិកេហិ យាវកាលិកយាមកាលិកសម្មាតេហិ សម្មិស្សំ។
ចាចិត្តិតិ សន្និធិសិក្ខាបទេន ចាចិត្តិ។ តទហុ បដិគ្គហិតន្តិ តស្មីយេវ ទិវេ
បុរេភត្តំ បដិគ្គហិតំ។ តទហោវាតិ តស្មីយេវ ទិវេ បុរេភត្តមេវ។ សេសន្តិ
សត្តាហកាលិកំ យាវជីវិតកញ្ចា។ ឯវន្តិ យាមេ ឯវ បរិភូតញ្ចយេតិ វិជានីយន្តិ
សម្ពន្ធា។ ឥតវន្តិ សត្តាហកាលិកតោ អញ្ញំ យាវជីវិតកំ។

កាលិកនិទ្ទេសវណ្ណានា និដ្ឋិតា។

៩. បដិគ្គាហនិទ្ទេសវណ្ណានា

១០៦. នាតុំ កាមេតីតិ នាតុកាមោ, តស្ស អភិហារោ វ្យាសកម្មិ
ឱណមនាធិនាភិហារណាន្តិ តប្បវិសោ, ហត្ថស្ស ចាសោ ហត្ថចាសោ។
រុទ្ធាវិសេន តុ អឡុតេយ្យហត្ថោ ហត្ថចាសោ នាម។ សោ ច សចេ ភិក្ខុ និសិន្នោ
ហោតិ, អាសនស្ស បច្ឆិមន្តតោ បជ្ជាយ, សចេ បិតោ, បណ្ឌិតអន្តតោ បជ្ជាយ,
សចេ និបន្នោ, យេន បស្សេន និបន្នោ, តស្ស ចារិមន្តតោ បជ្ជាយ នាយកស្ស
និសិន្នស្ស បិតស្ស វា បេត្វា បសាវិតហត្ថំ យំ អាសន្នតំ អង្គំ, តស្ស ឱរិមន្តេន
បរិច្ឆិន្ទិត្វា វេទិតញ្ចោ។ ឯវណក្ខមន្តិ ជាមមជ្ឈិមេន បុរិសេន ឯវណស្ស
ឧត្តិបនស្ស ខមំ យោគ្គំ។ វត្ថុសន្ធាបេក្ខំ នបុសកត្ថំ។ តិណទេន្តតិ
កាយកាយប្បជិតទ្ធនិស្សគ្គិយានំ វសេន តីហិ បកាវេហិ នាយកេ ទទមាទេ។
តត្ថ យេន កេនចិ សរីរាវយវេន អន្តមសោ ចាទន្តុលិយាបិ ធីយមាទំ កាយេន
ទិន្នំ នាម ហោតិ, កជ្ជប្បអាទិសុ យេន កេនចិ ធីយមាទំ កាយប្បជិតទ្ធនេ,
កាយតោ បន កាយប្បជិតទ្ធតោ វា មោចេត្វា ហត្ថចាសេ បិតស្ស កាយេន វា
កាយប្បជិតទ្ធនេ វា ចាតិយមាទំ និស្សគ្គិយេន បយោគេន ទិន្នំ នាម។ ទ្វិដា
តាហោតិ កាយកាយប្បជិតទ្ធានំ វសេន ទ្វិហិ បកាវេហិ យេហិ កេហិចិ

ដ៏យមានស្ប គហណាំ។ ឯវំ បដិគ្គហោ បញ្ចុត្តាតិ យោជនា។ បញ្ចុត្តាតិ បញ្ច
អង្គានិ យស្សាតិ ពហុត្ថិហិ។

១០៧. ឥនានិ អនេវណក្ខមេ ច កិស្មិញ្ចិ កាយប្បដិពទ្ធេ ច
បដិគ្គហណារោហនំ ទស្សេតុំ “អសំហារិយេ” តិអាទិមាហ។ តត្ថ
អសំហារិយេតិ អានេតុមសក្កុណោយ្យេ ជលកថាសាណាទិម្ហិ។ តត្ថជាតេតិ
តេសុយេវ រុក្ខាទីសុ ជាតេ កីសុកបទុមិនិបណ្ណាទិកេ។ ចិញ្ចោអាទិនំ សុខុមេ
បណ្ណេតិ សម្ពន្ធោ។ តានិ ហិ សន្ធាវេតុំ ន សក្កោន្តិ។ តេសំ បន សាខាសុ វដ្តតិ។
អាទិ-សទ្ធន “អង្គ” ត្ថិអាទិកំ សង្គណាតិ។ វា-សទ្ធា សមុច្ចយេ។ អសយ្ហការេតិ
ថាមមជ្ឈិមបុរិសេន សហិតុំ សន្ធាវេតុំ អសក្កុណោយ្យេ ការេ។ សព្វេសំ
បដិគ្គហោ “ន រូហតិ” តិ ឥមិនា សម្ពន្ធោ។

១០៨. ឥនានិ បដិគ្គហណារិជហនំ ទស្សេតិ “សិក្ខា” តិអាទិនា។ តត្ថ
សិក្ខាមរណាលិដ្ឋេហិតិ សិក្ខាបច្ចក្ខានេន ច មរណេន ច លិដ្ឋបរិវត្តនេន ច។
អនបេក្ខវិសគ្គតោតិ នត្ថិ អបេក្ខោ ឯតស្សាតិ អនបេក្ខោ, សោវ វិសគ្គោ,
តតោ ច។ អប្បេនាតិ ចោរាទីហិ អច្ឆិន្ទិកា គហណេន។ អនុបសម្បន្ននាតាតិ
អនុបសម្បន្នស្ស ទានេន។ ច-សទ្ធា សព្វត្ថ អានេតព្វោ។ តាហោតិ
បដិគ្គហណាំ។ ឧបសម្មតិ តិ វិជហតិ។

១០៩-១០. ឥនានិ អប្បដិគ្គហិតំ បរិភោគេ ទោសំ ទស្សេតុំ
“អប្បដិគ្គហិត” ត្ថិអាទិមាហ។ តត្ថ សព្វន្តិ ចតុកាលិកបរិយាបន្នំ សកលម្បិ។
ឥនានិ អប្បដិគ្គហេត្វា បរិភុញ្ញតត្ថំ ទស្សេតុំ “សុទ្ធ” ត្ថិអាទិមាហ។ តត្ថ សុទ្ធំ
នាតិពហលំ ឧទកញ្ច តថា អង្គុលក្កំ អវិច្ឆិន្នំ ទន្ត... បេ.... គូជកញ្ច លោណ... បេ....
កវីសកញ្ច កប្បតេតិ សម្ពន្ធោ។ តត្ថ សុទ្ធន្តិ វជរេណាហិ អញ្ញាវសេន ច
អសម្មិស្សតាយ បរិសុទ្ធំ។ នាតិពហលន្តិ យំ កសិកដ្ឋានេ ពហលមុទកំ វិយ

មុខ វា ហេតុ វា នលក្ខំ, តំ។ អវិច្ឆិទ្ធិ អង្គតោវិច្ឆិទ្ធា ន គតំ។ ទន្ទានិ ច អក្ខិទិ
ច កណ្ណាញា ទន្ធក្ខិកណ្ណំ ចាណ្យដ្ឋត្តា, តស្ស ភូមកន្តិ តប្បវិសោ។ លោណំ
សវ័រុដ្ឋតំ។ សិដ្ឋាណីតិ សិដ្ឋាណីកា។ វិច្ឆិទ្ធិ ន បដិគ្គហេតព្វំ។

១១១. ឥទានិ “គូថា” តិអាទិនា កាលោទិស្សំ ទស្សេតិ។ តថាវិជេតិ
សប្បទដ្ឋក្ខណាទិកេ តថាវិជេ កាលេ។ តថា តាទិសោវិជោ កាលោ
ឯតស្សាតិ ពហុត្ថិហិ។ សេវេយ្យាតិ សេវំ កវេយ្យ, បរិភុញ្ញេយ្យាតិ វុត្ថំ
ហោតិ។ អសន្តេ កប្បការកេតិ ឯត្ថ ទុព្ពចោមិ អសមត្តោមិ កប្បិយការកោ
អសន្តបក្ខេយេវ តិដ្ឋតីតិ វេទិតញ្ញោ។ កាលោទិស្សត្តា បន ធារិកាយ អសតិ
អល្លធារុំ វុត្តតោ ទិដ្ឋិទ្វា កាតុំ, មត្តិកាយ អសតិ ភូមិ ខណ្ឌិទ្វាមិ មត្តិកំ
គហេតុំ វុដ្ឋតិ។

១១២. ធុរុបចិណ្ណេតិ ទុដ្ឋំ ឧបចិណ្ណំ អាមដ្ឋំ ធុរុបចិណ្ណំ។ សចេ ភិក្ខុ
អប្បដិគ្គហិតំ សាមិសំ ភាជនំ បិតជ្ជានតោ អបនេទ្វា អាមសតិ, បិដានំ
អាមសតិ, ឧបរិ បិតកចវរាទី ធម្មេតិ, តត្ថជាតកដលិទិយា សាខាយ វា វល្លិយា
វា គហេត្វា វា ចាលេតិ, ធុរុបចិណ្ណំ ឆាម ហោតិ។ តស្មី ទុក្ខដន្តិ សម្ពន្ធោ។
ដលរុក្ខំ បន អបស្សយិតុំ វា តត្ថ កណ្ណាកំ វា ពទ្ធិតុំ វុដ្ឋតិ។ អរញ្ញោ
បតិទអម្ពដលាទី “សាមណោស្ស ទស្សមី” តិ អាហារិទ្វា ធាតុំ វុដ្ឋតិ។
រដោកិណ្ណេតិ រដសា ឱកិណ្ណោ, តស្មី បត្តាទិកេ យំ កិញ្ចិ បដិគ្គណ្ណតោ
វិនយទុក្ខដំ ហោតិ អត្តោ។ សចេ បិណ្ណាយ ចរន្តស្ស បត្តេ រដំ បតតិ,
បដិគ្គហេត្វា ភិក្ខុ គណ្ហិតញ្ញោ។ “បដិគ្គហេត្វា ទេថា” តិ វុត្តេបិ អាកិរទ្ធិ,
ហត្ថតោ អមោចន្តេនេវ បដិគ្គាហាបកស្ស សន្តិកំ នេទ្វា បដិគ្គហេតព្វំ។ សចេ
មហាវតោ តតោ តតោ រដំ ចាតេតិ, ន សក្កា ហោតិ ភិក្ខុ គហេតុំ,

“អនុបសម្បទ្ទស្ស ទស្សមី”តិ សុទ្ធិចិត្តេន អាភោគំ កត្វា កណ្ហិតុំ វដ្តតិ។ តំ
បនតេន ទិន្នំ វា វិស្សាសេន វា បដិគ្គហេត្វា បរិភូញិតុំ វដ្តតិ។

អថាតិ វក្ខមាណវម្ភេ។ ឧគ្គហប្បដិគ្គហេតិ ឧគ្គហិតាតិ ឧគ្គហោ, ឧគ្គហិតំ,
តស្ស បដិគ្គហោ, តស្មី។ អប្បដិគ្គហិតភាវំ ជានតោ អត្តនា វេ ឧគ្គហេត្វា
គហណោតិ អធិប្បាយោ។ មាតាបិតុនំ អត្ថាយ បន អប្បដិគ្គហេត្វា តេលាទីនិ,
ឆាយត្ថាយ សាខាទីនិ វា គហេត្វា បច្ឆតោ ភុញិតុ កាមតាយ បដិគ្គហេត្វា
បរិភូញិតុំ វដ្តតិ។ ឧប្បអាទីសុ ជាលិតេសុ មលំ ន បញ្ញាយតិ, មូលភេសដ្ឋាទីនិ
បិសន្តានំ វា កោដ្ឋន្តានំ វា និសទនិសទោតកឧទុក្ខលមុសលានិ ទីយន្តិ,
ទន្ធន្តវេ លក្ខំ សុខុមអាមិសំ ហោតិ, វសោ ន បញ្ញាយតិ, អញ្ចោហារិកំ។
អន្តោវុត្តតិ អកប្បិយ កុដិយា ធនទព្ពន្ធវេ វុត្តតិ អត្ថោ។ សយំបក្កេតិ អត្តនា
យត្ថ កត្ថចិ បក្កេ។ សចេ វាសិអាទី តាបេត្វា តក្កាទីសុ បក្ខិបតិ, ឯត្តាវតាបិ
សាមចាកតោ ន មុច្ឆតិ។ បុរិមកាលិកទ្វយេ បុនចាកញ្ចិ វេបេត្វា យំ កិញ្ចិ
អាមិសំ ភិក្ខុនោ បទិតុំ ន វដ្តតិ។ សចេបិស្ស ឧណ្ហាយាគុយា សុលសិបណ្ណាទីនិ
វា សិទ្ធិវេរំ វា បក្ខិបន្តិ, ចាលេតុំ ន វដ្តតិ។ ឧត្តណ្ហាលំ ភត្តំ លភិក្ខុ បិទហិតុំ ន
វដ្តតិ។ អន្តោបក្កេតិ អកប្បិយ កុដិយា អន្តោ បក្កេ។ សព្ពត្ថ ទុក្ខដន្តិ សម្ពន្ធោ។

បដិគ្គាហានិទ្ទេសវណ្ណានា និដ្ឋិតា។

១០. អកប្បិយមំសនិទ្ទេសវណ្ណានា

១១៣-២. មនុស្សហត្ថិអស្សានញ្ច ...បេ.... ឧរគស្ស ច យំ មំសញ្ច, យំ
ឧទ្ទិស្សកតមំសញ្ច, អប្បដិវេក្ខិតំ យញ្ច មំសំ, តេសុ មំសេស្វតិ វេរំ យោជេត្វា
អត្ថោ វេទិតញ្ចោ។ តត្ថ សីសគីវាតវដ្តេន ចរន្តា អច្ឆរិសេសាវ តវន្តា។
ឧរគស្សតិ ឥមិនា សញ្ញាបិ ទីយជាតិ សង្កហិតា។ ឧទ្ទិស្សកតមំសន្តិ ភិក្ខុំ

ឧទ្ទិសត្វា កតំ ឧទ្ទិស្សកតំ, តញ្ចា តំ មំសញ្ចា។ ឯត្ថ ច មំស-គ្គហឈោន មជ្ឈានម្បិ
គហឈំ វេទិតតំ ឧបលក្ខណាវសេន, ច-សន្នេន វា។ បញ្ចសុបិ សហធម្មិកេសុ
យំ កិញ្ចិ ឧទ្ទិស្សកតំ សញ្ញេសម្បិ ន កប្បតិ, តម្បិ
អធិជ្ឈអសុតអបរិសន្តិកតាយ តិកោជិបរិសុទ្ធី វដ្តតិ។ អប្បជិវេត្តិតន្តិ
អនុបបរិក្ខតំ, អនាបុច្ឆិតន្តិ អត្ថោ។ អាបត្តិភិក្ខុកេន ហិ រូបំ សល្លក្ខេន្តោនាបិ
បុច្ឆិត្វា បដិគ្គហេតតំ បរិភុណ្ណិតព្ពញ្ចា។ មនុស្សានំ មំសេសុ ធុល្លច្ចយន្តិ យោជនា។
ចូលោ អច្ចយោ ឯត្ថាតិ វស្ស, ទិវត្ថ ច ធុល្លច្ចយំ។ ចារាជិកសង្ឃាទិសេសេហិ
បេបេត្វា តតោ អធិកំ វដ្តំ នត្ថិ។ សេសេស្វតិ អវសេសេសុ ឯកានសសុ។

១១៥. ឥនានិ មនុស្សានំ អធិអាទិនិបិ អកប្បិយានិ ទស្សេតុំ
“អដ្ឋិប័” តិអាទិមាហា។ ចិ-សន្នោ “លោហិត” តិអាទិសុបិ អនុវត្តតត្ថោ។ ឯសន្តិ
មនុស្សានំ ទសន្តិ។ វសាសុ បន ឯកា មនុស្សវសា ន វដ្តតិ។ ឱរាទិសុ
អកប្បិយំ នាម នត្ថិ។ ឧទ្ទិស្សកតំយេវ សចិត្តកន្តិ យោជនា។ សចិត្តកន្តិ
ឧទ្ទិស្សកតការជាធននិកេតន សហ វត្ថុតិ តិ សចិត្តកំ។
វត្ថុវិភិក្កមវិជាធននិកេតន ហិ សចិត្តកត្ថំ។ ឯត្ថ ច សចិត្តកត្ថំ អាបត្តិយា ឯវ, ន
ច មំសស្ស, តថាបិ មំសសីសេន អាបត្តិ ឯវ វត្ថាតិ វិញ្ញាតព្ពន្ធិ។

អកប្បិយមំសនិទ្ទេសវណ្ណានា និដ្ឋិតា។

១១. និស្សគ្គិយនិទ្ទេសវណ្ណានា

១១៦-៧. រូបិយេន អរូបិយំ រូបិយញ្ចា ឥតវេន រូបិយញ្ចា បរិវត្តេយ្យាតិ
សម្ពុត្តោ។ តត្ថ រូបិយេនាតិ រូបិយសម្ពុត្តោន ទិស្សគ្គិយវត្ថុនា។ អរូបិយន្តិ
អរូបិយសម្ពុត្តំ ទុក្ខជវត្ថុ កប្បិយវត្ថុញ្ចា។ ឥតវេនាតិ អរូបិយេន។ និស្សគ្គិ តិ
និស្សជ្ជនំ និស្សក្កោ, បុព្វភាគេ កត្តព្ពស្ស វិនយកម្មស្សេតំ នាម។ និស្សក្កោ

អស្ស អត្ថិតិ និស្សគ្គិ, កី តំ? ចាចិត្តិយំ។ រូបិយស្ស មូលគ្គហណោ បន
រូបិយប្បជគ្គហណាសិក្ខាបទេន និស្សគ្គិយំ ចាចិត្តិយំ។

ឥនានិ រូបិយាទី ទស្សេតុំ “ឥនា” តិអាទិ អារទ្ធី។ តត្ថ កហា... បេ... មាសកំ
ឥន រូបិយន្តិ សម្ពុន្ទោ។ តត្ថ កហាបណោ នាម សុវណ្ណាមយោ វា រជតមយោ វា
ឯតរហិ បកតិកហាបណោ វា។ សង្ឃតិ រជតំ។ សិដ្ឋតិ សុវណ្ណាភេទោ, តថាបិ
ចេត្ត សាមញ្ញេន សុវណ្ណាមធិប្បតំ។ វោហារូបកមាសកន្តិ វោហារំ កយវិក្កយំ
ឧបគច្ឆតិ វោហារូបកំ, តញ្ច តំ មាសកញ្ច។ តំ បន សមុជ្ឈាបិតរូបញ្ច
អសមុជ្ឈាបិតរូបញ្ច លោហានុអាទិមយំ វុច្ឆតិ។ ឥន រូបិយន្តិ ឥមស្មី សិក្ខាបទេ
រូបិយំ នាមាតិ អត្ថោ។ វត្ថុមុត្តាទិ កប្បំ ទុក្ខជវត្ថុញ្ច ឥតរន្តិ យោជនា។ តត្ថ
វត្ថុញ្ច មុត្តា ច អាទិ យស្សាតិ សមាសោ។ អាទិ-សន្ថោ បច្ឆេកំ យោជេតញ្ច
“វត្ថាទិ មុត្តាទិ” តិ។ តត្ថ បឋមេន អាទិ-សន្ថេន កប្បាសសុត្តាបរណ្ណាទិកំ យំ
កិញ្ចិ កប្បិយវត្ថុំ, ទុតិយេន មណិ សន្នោ សិលា បវាទ្ធិំ លោហិតន្នោ
មសារគល្លំ សត្វធម្មានិ ទាសិទាសខេត្តវត្ថុបុច្ឆារាមជលារាមាទយោតិ ឥទំ
ទុក្ខជវត្ថុំ សង្គណ្ហាតិ។ វត្ថាទិកប្បិយវត្ថុំ, មុត្តាទិទុក្ខជវត្ថុញ្ច ឥតរំ អញ្ចំ
អរូបិយំ នាមាតិ អត្ថោ។

១១៨. ឯត្តាវតា រូបិយសំវោហារំ ទស្សេត្វា ឥនានិ កប្បិយភណ្ឌោ
កយវិក្កយំ ទស្សេតុមាហា “ឥម” ន្តិអាទិ។ តត្ថ “ឥមំ គហេត្វា ឥមំ ទេហិ, ឥមំ
ករ, ឥមំ អានយា” តិ វា “ឥមំ ភុត្វា ឥមំ ទេហិ, ឥមំ ករ, ឥមំ អានយា” តិ វា “ឥមំ
ទេមិ, ឥមំ ទេហិ, ឥមំ ករ, ឥមំ អានយា” តិ វា កយវិក្កយេ សមាបន្នេ និស្សគ្គិតិ
យោជនា។ តត្ថ ឥមន្តិ តណ្ហាលាទី។ ភុត្វាតិ ឱទនាទី ភុញ្ញាត្វា។ ឥមំ ទេហិតិ ឯតំ
វត្ថាទិកំ ទេហិ។ ឥមំ ករាតិ ឯតំ រជនបចនាទី ករោហិ។ ឥមំ អានយាតិ ឯតំ
រជនកជ្ជាទី អានេហិ។ ឥមំ ទេមិតិ ឯតំ វត្ថាទិកំ តវ ទេមិ។ សមាបន្នេតិ កតេ។

តស៊ូ កប្បិយំ ភណ្ណំ បរិវត្តន្តេន អញ្ញាតកេហិ សទ្ធិ “ឥមំ ទេហី” តិ វទតោ
វិញ្ញត្តិ, “ឥមំ ភណ្ណាហី” តិ វទតោ សទ្ធាទេយ្យវិនិចាតនំ, “ឥមិនា ឥមំ ទេហី” តិ
វទតោ កយវិក្កយន្តំ វុត្តា តិស្សោ អាបត្តិយោ។ មាតាបិតុហិ បន សទ្ធិ
កយវិក្កយមត្តំ មោចេន្តេន បរិវត្តតត្ថំ។ អយញ្ញំ កយវិក្កយោ ឋបេត្វា
បញ្ចសហធម្មិកេ អវសេសេហិ គិហិបព្ពជិតេហិ ន វដ្ឋតិ។ សចេ បន នវកម្មានិ
ការេតិ, អដ្ឋកថាបមាណេន ចាចិត្តិយមត្តំ ទេសេតត្ថំ។

១១៩-១២០. ឥទានិ បរិណាមនវសេន អាបត្តិភេទំ ទស្សេតុំ “អត្តនោ” តិអាទិ
អារទ្ធី។ តត្ថាយំ បិណ្ឌាត្តោ - សង្ឃស្ស នតំ លាភំ អត្តនោ បរិណាមេយ្យ,
និស្សគ្គិ។ អញ្ញតោ បុគ្គលស្ស បរិណាមេយ្យ, ចាចិត្តិ។ អញ្ញស្ស សង្ឃស្ស វា
ចេតិយស្ស វា បរិណាមេយ្យ, ទុក្ខដំ។ អញ្ញស្ស បុគ្គលស្ស វា ចេតិយស្ស វា នតំ
លាភំ អត្តនោ វា សង្ឃស្ស វា អញ្ញបុគ្គលស្ស វា អញ្ញចេតិយស្ស វា
បរិណាមេយ្យ, ទុក្ខដន្តិ យោជនា។ តត្ថ នតន្តិ កាយេន វា វចសា វា និន្នំ កតំ។
លាភន្តិ លភិតតត្ថំ បីវរាទិ។ អញ្ញតោ អញ្ញស្មី បុគ្គលេ វា ចេតិយេ វា, ចេតិយេ បន
ទុក្ខដំ។ អញ្ញស្សាតិ ចេតិយាទិនោ អន្តមសោ សុនខស្ស។ អញ្ញតោ វាតិ
ចេតិយាទិម្ហំ វា។ សង្ឃស្សាតិ បន ឥទំ កាកក្ខិតោឡកញ្ញាយេន “នតំ
បរិណាមេយ្យ” តិ ឧភយត្ថ បរិវត្តតិ។ និស្សដ្ឋំ សកសញ្ញាយ ន ទទេយ្យ វា,
ទុក្ខដន្តិ សម្ពុទ្ធា។ អញ្ញថា អញ្ញេន បកាវេន, យេយ្យសញ្ញាយ ន ទទេយ្យ ចេតិ
វុត្តំ ហោតិ។ ឥតវន្តិ វត្ថុវសេន អញ្ញំ ចារាជិកំ បុល្លច្ចយំ ទុក្ខដញ្ច ហោតិតិ
អត្ថោ។

និស្សគ្គិយនិទ្ទេសវណ្ណានា និដ្ឋិតា។

១២. ចាចិត្តិយនិទ្ទេសវណ្ណានា

១២១. មុសា...បេ... ហារណេតិ និមិត្តត្ថេ ភុម្មវេចនំ, តស្ស “ចាចិត្តិ វុត្តា” តិ
ឥមិនា សម្ពុន្ទោ។ ឯវំ សព្ពត្ថ។ មុសាវាទេតិ និចារេន សទ្ធិ តប្បវិសោ។ បុព្វេបិ
ជាតិទ្វា វេចនក្ខណេបិ ជានន្តស្ស មុសាកណានិមិត្តន្តិ អត្ថោ។ កណានញ្ចា នាម
ឥធ អក្ខតស្ស វា ក្ខតតំ, ក្ខតស្ស វា អក្ខតតំ កត្វា កាយេន វា វាចាយ វា
វិញ្ញាបនប្បយោគោ។ ចារាជិកសង្ឃាទិសេសាចារិបត្តិយោ អមូលិកាយ
ចោទន្តស្ស យថាក្កមំ សង្ឃាទិសេសចាចិត្តិយទុក្កជាតិ។ អនុបធាវេត្វា
សហសា កណានន្តស្ស, “អញ្ញំ កណ៌ស្សមី” តិ អញ្ញំ កណានន្តស្ស យស្ស កណាតិ,
សោ ន សុណាតិ, តស្ស ច អនាបត្តិ។

ឱមសតិ អមនាបតាយ កណ្ណេសុ វិជ្ជតិ វិយ ឯតេន, ឱមសតិ វាតិ
ឱមសោ, សោ ចាយំ វាទោច, តស្មី។ ទីយោ បន កាថាពន្ធវេសេន។ ឯវំ សព្ពត្ថ។
ហីនុក្កដេសុ ច
ជាតិនាមគោត្តវយ កម្មសិប្បអាពាធលិដ្ឋកិលេសអាបត្តិអក្កោសសម្ព័ន្ធតេសុ
ទសសុ ក្ខតេន វា អក្ខតេន វា “ខត្តិយោសិ, ចណ្ណាលោសិ” តិអាទិនា កាយេន វា
វាចាយ វា អនញ្ញាបទេសេន ភិក្ខុនោ ខុសេតុកាមតាយ អក្កោសវេចនេតិ
អត្ថោ។ “សន្តិ ឥធកេច្ឆ ចណ្ណាលា” តិអាទិនា អញ្ញាបទេសេន វា “ចោរោសិ,
វិការីសិ, មាតុយាតកោសិ” តិអាទិហិ ចាឡិមុត្តបទេហិ វា ភិក្ខុស្ស, យថា វា
តថា វា អនុបសម្បជ្ជំ, បរម្មុខា បន សព្ពម្បិ អក្កោសន្តស្ស ទុក្កដំ។ កេវលំ
ទវកម្យតាយ វេទតោ បន សព្ពត្ថ ទុក្កាសិតំ។

បេសុញ្ញហារណេតិ បិសុណាស្ស ភារោ បេសុញ្ញំ។ អត្ថនោ បិយកម្យតាយ
វា បរស្ស បរេសុ ភេទាធិប្បាយេន វា ជាតិអាទិហិ ឱមសន្តស្ស ភិក្ខុនោ វេចនំ
សុត្វា ភិក្ខុស្ស តស្ស បេសុញ្ញស្ស ហារណោ។ អនុបសម្បជ្ជស្ស ហារណោ ទុក្កដំ។
បទំ បទំ បទសោ, វិច្ឆាយំ សោ, កោដ្ឋាសេន កោដ្ឋាសេនាតិ អត្ថោ។

សង្ឃឹតិវុត្តយារុទ្ធោ តិបិដកធម្មោ, អនារុទ្ធោ ច រាជោវាទាទិកោ ធម្មោ នាម,
តេន សហ បទសោតិ និចាតស្ស តតិយាតប្បវិសោ។ បទសោធម្មតិ
ឯកក្ខណ្ឌិនា កោដ្ឋាសេន កោដ្ឋាសេន អនុបសម្បន្នេន សទ្ធិ
យថាវុត្តធម្មកណ្ឌានេតិ អត្តោ។ បទសោធម្មកណ្ឌានញ្ញិ បទសោធម្ម-សន្នេន
ឧបចារេន វុត្តំ។ អនុបសម្បន្នេន សទ្ធិ ឯកតោ ឧទ្ទេសគ្គហាលោ
សង្ឃាយករណោ, តំសន្តិកេ ឧទ្ទេសគ្គហាលោទិកេ ច តេន សទ្ធិ ឯកតោ
យេភុយ្យេន បគុណំ គន្ធិ កណ្ឌាន្តស្ស ឱសារេន្តស្ស ខលិតជ្ជានេ “ឯវំ
កណ្ឌាហី”តិ ឯកតោ កណ្ឌាន្តស្សបិ អនាបត្តិ។

អន្តមសោ វត្តាទិនា យេន កេនចិ សព្វដ្ឋន្នំ ធននំ អនាហច្ច
ទិយឡាហត្ថុត្តេជនាបិ សព្វបរិដ្ឋន្នំ យេភុយ្យេនធន្នំ យេភុយ្យេនបរិដ្ឋន្នញ្ច
សេនាសនំ អការន្តិ អធិប្បតំ។ តត្រដ្ឋោ បន ភិក្ខុ វេបេត្វា អន្តមសោ
ចារាជិកវុត្តក្ខតោ តិវច្ឆានគតោបិ អន្តមសោ តទហុជាតា ឥត្ថិបិ ឧបចារតោ
អការ-សន្នេន វុត្តតិ។ សហ អគារេនាតិ សាគារោ, ភិក្ខុ។ ឧបចារេនេវ ច បន
អនុបសម្បន្នេន, មាតុកាមេន ច សហ សេយ្យកប្បនំ សាគារភារោ នាមាតិ
គហោតព្វំ។ សង្ឃសម្មតំ សេនាសនបញ្ញាបកាទិភេទំ ឧបសម្បន្នំ អយសកាមា
ហុត្វា ភិក្ខុហិ យេន ច ឧដ្ឋាបេន្តិ អវជានាបេន្តិ អវញ្ញាយ ឱលោកាបេន្តិ,
លាមកតោ វា ចិន្តាបេន្តិ, តំ វចនំ ឧដ្ឋាបនកំ។ យេន ឱយន្តិ សព្វត្ថ តស្ស
អវណ្ណំ បកាសេន្តិ, តំ ឱយនំ។

១២២. តលន្តិ ហត្ថតលមធិប្បតំ។ តគ្គហាលោន បន កាយោវ តលំ។
សត្តិកិ កាយប្បដិពទ្ធា សត្តិ អារុជិវិសេសោ, ឧបលក្ខណត្តា បន សព្វម្បិ
កាយប្បដិពទ្ធិ សត្តិ។ តលញ្ច សត្តិ ច តលសត្តិ។ ឥត បន កោបេន ភិក្ខុស្ស
តលសត្តិឧត្តិរណំ តលសត្តិ។ សចេ បន វិវទ្ធោ បហារំ ទេតិ, ន

បហវិតុកាមតាយ ទិន្នត្តា ទុក្ខជំ, បហវិតុកាមតាយ ចាចិត្តិយំ,
អនុបសម្បន្នេ ទុក្ខជំ, មោក្ខាធិប្បាយស្ស អនាបត្តិ។

បញ្ញត្តនវេទតោ ឧបសម្បន្នស្ស វា តេន វុច្ចមានធម្មស្ស វា អនាទរករណំ
អនាទរោ។ អនុបសម្បន្នស្ស តេន វុច្ចមានស្ស វា ឧបសម្បន្នេន, បរេន វា
អបញ្ញត្តន វា វុច្ចមានស្ស អនាទរេ ទុក្ខជំ។

“ឧនវស្សោ ត្វំ មញ្ញេ” តិ អាទិនា ភិក្ខុនោ កុក្កច្ចស្ស ឧប្បាទនំ
អនុបសម្បន្នស្ស ទុក្ខជំ។

អនាបុច្ឆា តាមប្បវេសនេតិ បកតិវចនេន បុច្ឆិតុមន្ទ្របំ
អន្តោឧបទាវសីមាយ ទស្សន្ទបទាវេ ភិក្ខុំ ទិស្វា “វិកាលេ តាមប្បវេសនំ
អាបុច្ឆាមី” តិ អនាបុច្ឆិត្វា វិកាលេ តាមប្បវេសនេ។ ធីយោ បន សន្និវសេន។
អាបទាសុ អនាបត្តិ។

បរម្មរកោជនេតិ បរោ ច បរោ ច បរម្មរា ម-កាលេ សន្និវសេន, តស្មា
បរម្មរា ឧប្បត្តិវិសយអចាទានវេចនំ, បរតោ បរតោ លទ្ធា ភុញ្ញនេតិ អត្តោ។
អយមេត្ត អធិប្បាយោ - បញ្ចហិ កោជនេហិ នាមំ គហេត្វា និមន្តិតស្ស យេន
យេន បឋមំ និមន្តិតោ, តស្ស តស្ស កោជនតោ ឧប្បជិចាជិយា, “មយ្ហំ
ភត្តបច្ឆាសំ តុយ្ហំ ទម្មី” តិ វា “វិកល្យេមី” តិ វា អាទិនា សម្មុទា វា បរម្មុទា វា
អវិកល្យេត្វា វា អញ្ញតោ អញ្ញតោ បញ្ចកោជនាទីនិលទ្ធា ភុញ្ញមាទេតិ។
គិលានចីវរទានចីវរការសមយេ អនាបត្តិ។

១២៣. សេយ្យំ សេនាសនាទិ វា អនុទ្ធវិត្វា គមនេតិ សម្ពុត្តោ។ វា-សន្តោ
សមុច្ចយេ។ តត្ថ “ភិសិ ចិមិលិកា ឧត្តរត្តរណំ ភូមត្តរណំ តដ្ឋិកា ចម្ពុត្តរណំ
និសីទនំ បច្ឆត្តរណំ តិលាសន្តារោ បណ្ណាសន្តារោ” តិ (ចាចិ. ១១៦) វុត្តាសុ

ធនសុ សេយ្យសុ ឯកម្មំ អត្ថនោ វស្សគ្គនេ គហេត្វា សង្ឃិកេ សត្តប្បជីច្ឆន្តេ
គុត្តេ សេនាសនេ សន្តិក្ខា វា សន្តរាបេត្វា វា យថា ឋបិតំ ឧបចិកាធិហំ ន
ខន្ធតិ, តថា ឋបនវសេន អនុទ្ធវិក្ខា បរិក្ខិត្តស្ស អារាមស្ស បរិក្ខេបំ,
អបរិក្ខិត្តស្ស ឧបចារំ អតិក្កមិក្ខា គមនេ ច, តថា
មញ្ចប័ឋតិសិកោច្ឆសង្ខាតានិ សេនាសនានិ វស្សកាលេ អដ្ឋោកាសេ
សន្តិក្ខា វា សន្តរាបេត្វា វា អនុបសម្បន្ននេ អនុទ្ធវិក្ខា ថាមមជ្ឈិមស្ស បុរិសស្ស
លេខ្មាតំ អតិក្កមិក្ខា គមនេ ចាតិ អត្ថោ។ យថាវុត្តតោ បន អញ្ញត្ត ទុក្ខដំ។

ឥត្ថិយា អន្ធានគមនេតិ “គច្ឆាម ភគិនិ, គច្ឆាម អយ្យា”តិ អញ្ញមញ្ញំ
សំវិទហិត្វា “អន្ធិ វា ស្វេ វា”តិ អាធិនា និយមិតកាលវិសង្កេតំ អកត្វាបិ
ទ្វារវិសង្កេតំ មគ្គវិសង្កេតំ កត្វាបិ ឥត្ថិយា សទ្ធិ អន្ធានមគ្គគមនេតិ អត្ថោ។

ឯកកាយ និសីទនេតិ ឯកេន ឯកាតិ ឯកេកា, តស្សា និសង្ខាយាតិ
អត្ថោ។ ឯកេន សហ ឯកិស្សា និសង្ខំវិនា ឯកាយ សហ ឯកស្ស និសង្ខំនាម
នត្ថិតិ ឯកាយ សហ ឯកស្ស និសង្ខាយំ សតិ និសិទ្ធស្ស ភិក្ខុនោ ចាចិត្តិយន្តិ
អធិប្បាយោ។ “ឯកាយេកានិសីទនេ”តិ វា ចាថោ។

១២៤. រូបាធិនំ ឧបសំហារេន, ភយានកកថាកថនេន វា ឧបសម្បន្នស្ស
ភីសាបនេ។ អនុបសម្បន្នស្ស ទុក្ខដំ។

អាគោជនេ ឧបសម្បន្នស្ស អន្តមសោ ឧប្បលបត្តេនាបិ បហារនានេ។
អនុបសម្បន្នស្ស អន្តមសោ តិវច្ឆានកតស្សបិ ទុក្ខដំ។ មោក្ខាធិប្បាយស្ស
អនាបត្តិ។

សង្ឃមជ្ឈេ វិនយធរេន អនុយុញ្ញិយមានស្ស បុច្ឆិតតោ អញ្ញស្ស វាទោ
អញ្ញេន អញ្ញំ បដិចរណំ អញ្ញវាទោ។ តថេវ បុច្ឆិយមានស្ស

អកថេតុកាមតាយ វិហាសនំ តុល្លាការោ វិហាសា។ អញ្ញវាទកស្ស
វិហាសកស្ស ច ញត្តិទុតិយកម្មេន អញ្ញវាទកវិហាសកកម្មេ កតេ បុន
អញ្ញវាទេ វិហាសាយ ចាចិត្តិយំ។ អនាហេបិតេ បន កម្មេ ទុក្ខជំ។ កិញ្ចី វីតិក្កមំ
ទិស្វា “អាវុសោ, ឥទំ នាម តយា កត” ត្ថំ វុត្ថេ តំ ន កថេតុកាមោ តុល្លាកូតោ
សង្ឃំ វិហាសេតីតិ វិហាសកោ។ អនាចារំ អាចរិត្វា សង្ឃមន្ណេ អាបត្តិយា,
វត្ថុនា វា អនុយុញ្ជិយមាទេ តំ អកថេតុកាមោ “កោ អាបន្នោ, កិស្សិ
អាបន្នោ” តិអាទិនា នយេន អញ្ញេហិ វេចនេហិ តំ វេចនំ បដិច្ចាទេន្តោ យោ អញ្ញំ
វេទតិ, អយំ អញ្ញវាទកោ នាម។

ទុដ្ឋល្លំ នាម ចារាជិកសង្ឃាទិសេសា, ឥធ បន សង្ឃាទិសេសោវ។ បកាសោ
ច នាទោ ច បកាសនាទោ, ទុដ្ឋល្លស្ស បកាសនាទោតិ តប្បវិសោ។
អភិណ្ឌាបត្តិកស្ស ភិក្ខុនោ អាយតី សំវត្ថាយ អាបត្តិបរិយន្តំ
កុលបរិយន្តញ្ច កត្វា វា អកត្វា វា តិក្ខុត្ថំ អបលោកេត្វា កាតត្ថំ។ ភិក្ខុសម្មតី
បេត្វា អនុបសម្បន្នស្ស “អយំ អសុច្ចំ មោចេត្វា សង្ឃាទិសេសំ
អាបន្នោ” តិអាទិនា នយេន វត្ថុនា សទ្ធិំ អាបត្តិ យដេត្វា តស្ស ទុដ្ឋល្លស្ស
បកាសនេ អាហេចនេ ច, តស្សេវ យេន កេនចិ ឧចាយេន ញត្វា នាទនេ ច,
អនុដ្ឋល្លាហេចនេ នាទនេ ច, អនុបសម្បន្នស្ស បន បុរិមបញ្ចមសិក្ខាបទេ ឥតរា
ទុដ្ឋល្លេបិ ទុក្ខជំ។

ហាសោទកេតិ ឯត្ថ ហាសេ ឧទកេតិ បទវិភាគោ វេទិតញ្ចោ។ យេន កេនចិ
សរីរាវយវេន ហាសាទិប្បាយស្ស ឧបកក្ខកាទិសុ ហាសេ ដុសនេ។
ហាសនិមិត្តញ្ច ដុសនំ ហាសោ។ អនុបសម្បន្នេ ទុក្ខជំ។ ឧទកេ ហាសេតិ
ឧបរិគោច្ចកេ ឧទកេ ហាសាទិប្បាយស្ស ឧមុជ្ឈនិមុជ្ឈនេន កិឡាយ។ កិឡា ហិ
ឥធ ហាសោតិ វុត្ថោ។ នាវាយ កិឡតោ, ហត្ថាទិនា កដ្ឋាទិនា វា ឧទកំ

បានតោ អន្តមសោ ភាជនគតកញ្ចកាធិនិបិ ទិបនកីឡាយ កីឡតោ ទុក្ខដំ។
អហសាធិប្បាយស្ស អនាបត្តិ។

និច្ចកនេវិហារាភិ សង្ឃិកវិហារតោ ភិក្ខុនោ និក្ខឡននិក្ខឡាបនេ។ ឯត្ថ ច
ឯកប្បយោគេ ឯកា, នាធាបយោគេ ទ្វារគណនាយ អាបត្តិយោ។
បុគ្គលិកនិក្ខឡនេ, តស្ស បរិក្ខារនិក្ខឡនេ, អនុបសម្បន្នស្ស បន តស្ស
បរិក្ខារស្ស វា និក្ខឡនេ ទុក្ខដំ។ ន សម្មាវត្ថុន្ទានំ អន្តោវាសិកសទ្ធិវិហារិកានំ វា
និក្ខឡនេ, អត្ថនោវិស្សាសិកស្ស វិហារា និក្ខឡនេ, ភណ្ឌានការកស្ស បន
សកលសង្ឃារមតោ និក្ខឡនេ អនាបត្តិ។

អនុបខន្ធសយនេតិ “វុឡោ, គិលានោ, សង្ឃេន ទិដ្ឋោ” តិ ជានិគ្វា
មញ្ចប់ឋានំ វា តស្ស ភិក្ខុនោ បរិសន្តស្ស វា និក្ខមន្តស្ស វា ឧបចារំ អនុបខន្ធ
អនុបរិសិគ្វា សង្ឃិកេ វិហារេ “យស្ស សម្ពាធា ភវិស្សតិ, សោ បក្កមិស្សតិ” តិ
អធិប្បាយេន និសីទននិសន្ននវសេន សយនេ។ បុគ្គលិកេ ទុក្ខដំ។

ឯត្ថ ច ចាចិត្តិតិ ឧទ្ទិសិគ្វា កាធិនិ បសិទ្ធានិ ទស្សីតានិ។ អវុត្តានិ បន
តាធិសានិ ឥមិនាវ សាមញ្ញវចនេន សង្កហេត្វា វេទិតញ្ញានិ។ កថំ?
អចេលកាធិអញ្ញាតិក្ខយានំ យស្ស កស្សចិ អាមិសស្ស សហត្ថា ទានេ ច,
សប្បីនវនីតតេលមទុដាលីតមច្ចម៌សឡីវទទិសផ្លាតានំ បណីតភោជនានំ
អត្ថនោ អត្ថាយ វិញ្ញាបេត្វា ភុញ្ញនេ, រាគបរិយុទ្ធិតត្ថិតិបុរិសស្ស យោគ្គ កុលេ
អនុបរិសិគ្វា និសន្ននកប្បនេ, បញ្ចន្នំ ភោជនានំ អញ្ញាតវេន និមន្តិតោ តស្សី
ភុត្ថេ វា អភុត្ថេ វា សន្តំ ភិក្ខុំ អនាបុច្ឆិត្វា បុរេភត្ថំ បច្ឆាភត្ថំ វា យស្សី កុលេ
និមន្តិតោ, តតោ គិលានេវិវទានការសមយំ វេបេត្វា អញ្ញាស្សី
អញ្ញាកុលប្បវេសនេ, វេបេត្វា ឯកទិវសំ អញ្ញាស្សី ទិនេ អាវសថបិណ្ឌាស្ស
អគិលានេន ហុត្វា ភុញ្ញនេ, រត្តិបរិច្ឆេទំ វា ភេសន្តបរិច្ឆេទំ វា កត្វា បវរិតតោ

ឧត្តរិ អញ្ញាត្រ បុន បវរណាយ អញ្ញាត្រ និច្ចប្បវរណាយ វិញ្ញាបនេ, អញ្ញាត្រ
តថាវុបបច្ចយា គាមតោ និក្ខន្ធសេនាទស្សនាយ គមនេ, បច្ចយេនបិ គន្ធា
តិរត្ថតោ ឧត្តរិ សេនាយ វាសេ, តស្ស ច វសន្តស្ស
យុទ្ធជ្ជានពលគណាជ្ជានសេនានិវេសអនិកទស្សនត្ថំ គមនេ, បិដ្ឋាធិហិ
កតមជ្ជសម្ពាតសុរាយ, បុដ្ឋាធិហិ កតអាសវសម្ពាតមេរយស្ស ច ចានេ,
បទីបុដ្ឋលបត្តបចនាធិការណំ វិជាវិសិព្ពិតុកាមតាយ អគិលានស្ស អគ្គិនោ
ជាលនជាលាបនេ, កប្បពិន្ទំ អនាទាយ នវចីវរបរិភោគេ, សាមំ ចីវរំ
វិកេប្បត្វា អបច្ចុទ្ធាយ បរិភោគេ, ភិក្ខុសន្តកបត្តាធិនោ អន្តមសោ
ហសាធិប្បាយេនបិ អបនិធានេ អបនិធាបនេ, សញ្ញាច្ច តិរច្ឆានគតស្ស
ជីវិតវោរោបនេ, សញ្ញាច្ច យថាធម្មំ និហតាធិករណស្ស បុនកម្មាយ ឧក្កោជនេ,
សញ្ញាច្ច ថេយ្យសត្តន សទ្ធិ សំវិធាយ ឯកទ្វានគមនេ, ភិក្ខុហិ សិក្ខាបទេហិ
វុច្ចមានស្ស អញ្ញំ អវិចារេត្វា “ន តត្ថ សិក្ខិស្សមី” តិ ភណានេ,
សិក្ខាបទវិវណ្ណានេ, ឥមេសំ “សុត្វា ឱរមិស្សមី” តិ អធិប្បាយំ វិជាវិវាធាបច្ឆានំ
ឧបស្សតិដ្ឋានេ, ធម្មិកានំ កម្មានំ ធនំ ទត្វា បច្ឆា ទីយនធម្មាបដ្ឋនេ, សង្ឃ
វិនិច្ឆយេ វត្តមានេ ធនំ អទត្វា បក្កមនេ, សមគ្គេន សង្ឃេន ចីវរំ ទត្វា បច្ឆា
ទីយនធម្មាបដ្ឋនេ, អញ្ញាត្រ អជ្ឈារាមា អជ្ឈាវសថា វា រតនស្ស វា
រតនសម្មតស្ស វា ឧគ្គណ្ណានឧគ្គហាបនេ ចាចិត្តិយន្តិ។

ចាចិត្តិយនិទ្ទេសវណ្ណានា និដ្ឋិតា។

១៣. សមណកប្បនិទ្ទេសវណ្ណានា

១២៥. សមណកប្បាតិ សមណវោហារា។ ភវន្តិ, អហេសុន្តិ វា ភូតា,
វត្តមានេ, ភូតេ វា តប្បច្ចយោ។ វិវុទ្ធមូលាធិការំ អាបដ្ឋិត្វា វឌ្ឍមានកានំ,
វឌ្ឍិត្វា មហន្តការំ បត្តានញ្ច រុក្ខលតាធិសម្ពាតានំ ភូតានំ កាមោ, ភូតា ឯវ វា

គាមោ សមូហោ ភូតគាមោ។ តស្ស សមារម្មោ ធននដាលនាទិ, តស្មី។
និមិត្តតេ ចេតំ ភុម្មំ, តំហេតុ ចាចិត្តិយំ ហោតីតិ អត្ថោ។ កតកប្បិយំ
សមណកប្បិយំ ភវេតិ សម្ពន្ធា។ តត្ថ កតំ កប្បិយំ យស្សាតិ ពហុត្ថិហិ។
កេនាតិ អាហា “និទានា”តិអាទិ។

១២៦. ឥនានិ យស្ស សមារម្មោ, តំ ភូតគាមំ វិភជិត្វា ទស្សេតុំ “ស
មូហា”តិអាទិ អារទ្ធា។ សោតិ ភូតគាមោ។ ភវិតុំ ឧប្បជ្ជិតុំ បយោជេតីតិ
ការិតន្តា តប្បច្ចយោ, បភាវិតោ ឧប្បាទិតោតិ អត្ថោ។ អថ វា បភវនំ បភវោ,
ឧប្បត្តិ, សោវ បភវោ, បភាវំ ករោតីតិ នាមនាតុតោ កត្តវិ តប្បច្ចយោ,
បភាវិតោ ឧប្បន្នោតិ អត្ថោ។ មូលញ្ច ខន្ធោ ច ពឹងញ្ច អគ្គញ្ច ជន្មំ ច មូល...បេ....
ជន្មនិ។ ជន្មំ នាម បព្ពំ។ តានិយេវ ពឹងជានិ, តេហិ បភាវិតោ ឧប្បាទិតោ, អថ វា
តេហិ អវិជិត្វតេហិ, ការណាភូតេហិ វា បភាវិតោ ឧប្បន្នោតិ កមេន
វិកប្បទ្វយេ សមាសទ្វយំ វេទិតព្ពំ។ តត្ថ មូលពឹងំ នាម ហាលិទ្ធិសិទ្ធិវេរាទិ។

ខន្ធពឹងំ នាម អស្សត្ថនិក្រោធាទិ។ ពឹងពឹងំ នាម បុព្ពណ្ណាបរណ្ណាទិ។
អគ្គពឹងំ នាម ហិរវេរាទិ។ ជន្មពឹងំ នាម ឧច្ឆនឡាទិ។ តត្ថ មូលពឹងជានិ បញ្ច
ពឹងគាមោ។ តន្តិព្ពត្តោ រុក្ខលតាទិ ភូតគាមោ។

ឥនានិ តេសុ ពឹងគាមសមារម្មេ ទុក្ខជំ ទស្សេតិ អបរទ្ទេន។
ភូតគាមវិយោជិតំ ពឹងំ អារម្មេ ទុក្ខជន្តិ សម្ពន្ធា។ ភូតគាមតោវិយោជិតន្តិ
តប្បវិសោ។ ពឹងន្តិ ភូមិយំ រោមិគមរោមិគម្បិ និគ្គតវិទត្តិមត្តបត្តវដ្តិបិ
មូលពឹងជានិ។ “អារម្មេ”តិ កិតកបច្ចយស្ស យោគេ អវុត្តេ កម្មនិ ធម្មប្បត្តិយំ
វិកប្បេន ឧភយត្ថ ទុតិយា។ អារម្មេតិ សមារម្មោ។ តស្មា “ឥមំ បុប្ផំ ផលំ វា ជាន,
ឥមំ កប្បិយំ ករោហី”តិអាទិនា កប្បិយវេនេន ភូតគាមតោវិយោជិតំ
ពឹងជានំ ពឹងគាមបរិមោចនត្ថំ បុន កប្បិយំ ការាបេត្វា បរិភុត្តិភព្ពំ។

“អនុជានាមិ, ភិក្ខុវេ, បញ្ចហិ សមណកប្បហិ ជលំ បរិភូត្នំ អគ្គិបរិជិតំ
សត្តបរិជិតំ នឧបរិជិតំ អតីដំ និព្ពត្តតីដញ្ញេវ បញ្ចម”ន្តិ (ចូឡវ. ២៥០) វុត្តេសុ
បញ្ចេសុ នឧបរិជិតានិ នីតិណិ ទស្សិតានិ។

១២៧. ឥនានិ អវសិជ្ជានិ ទ្វេ ទស្សេតុំ “និព្ពត្តតីដ”ន្តិអាទិកំ បឋមទ្ធុំ អាហា។
តត្ថ និព្ពត្តតីដន្តិ និព្ពត្តនិយន្តិ និព្ពត្តំ, និបុព្វ វតុ វត្ថុនេតិមស្មា តប្បច្ចយោ, និព្ពត្តំ
តីដំ យស្ស តំ និព្ពត្តតីដំ, តីដំ និព្ពត្តត្រាវិសុំ កត្វា បរិភូត្នំ តត្ថំ អម្ពបនសាទិ។
នោតីដំ នាម តរុណាម្ពជលានិ។ ឥនានិ តីដកាមក្ខតកាមេសុ
កប្បិយករណាប្បការាទិវិសេសំ ទស្សេន្តោ “កជាហា”តិអាទិមាហា។ តត្ថ
កជាហោន ពទ្ធុំ តីដំ យេសន្តិ ពាហិរត្តោ។

១២៨. ភាជនេ ភូមិយម្បិ វា ឯកាពទ្វេសុ តីដេសុ ឯកស្មិញ្ច កប្បិយេ
កតេតិ យោជនា។ តីដេស្វតិ តីដកាមក្ខតកាមេសុ។ ក្ខតកាមាមិ ហិ ឥធ
“តីដ”ន្តិ វុឡីវសេន វុច្ឆតិ។

១២៩. និក្ខិតេតិ បរិភេត។ កប្បិយំ បុន ករេយ្យតិ ជាតម្ពលបណ្ណាភាវតោ
ក្ខតកាមត្តា ក្ខតកាមតោ បរិមោចិតំ តីដកាមបរិមោចនត្ថំ បុន កប្បិយំ
ករេយ្យតិ អត្តោ។ តេនាហ “ក្ខតកាមា ហិ សោ តនា”តិ។ ហិ-សន្តោ
ហេតុម្ហិ។ តនាតិ មូលេ ច បណ្ណោ ច ជាតកាលេ សចេ មូលមត្តំ សញ្ញាយតិ,
ឧបរិភាគេ សចេ អង្ករោ ជាយតិ, ហេដ្ឋាភាគេ និទ្ទិតុំ វដ្តតិ។ មូលមត្តេសុ វា បន
បណ្ណាមត្តេសុ វា និគ្គតេសុ សចេបិ រតនប្បមាលាហិ សាខា និក្ខមន្តិ,
តីដកាមសង្កហិតា ហោន្តិ។

១៣០. ឧទកសម្ពវោ សេវាលោ ច ចេតិយាទីសុ សេវាលោ ច ក្ខតកាមាវាតិ
សម្ពន្ធោ។ អាទិ-សន្តេន ចាការាទិក្ខហណំ។ យទិ ទ្វេ នីតិណិ បណ្ណានិ ន ជាយន្តិ,

អគ្គតីជសន្តបំ គន្ធិតិ។ សុក្ខោ បន សម្មន្តតត្តោ។ មូលបណ្ណាវិនិគ្គតេ ពិជោបិ
ភូតគាមោវាតិ សម្ពន្ធា។ បណ្ណាតិ ឥមិនា អន្តរមត្តំ បដិក្ខបតិ។

១៣១. យជាធិបិដ្ឋេ សេវាលោ ច អហិនត្តកមកុឡញ្ច ទុក្ខដស្សេវ វត្ថុនីតិ
សម្ពន្ធា។ បិដ្ឋេតិ ឥមិនា អន្តោ អញ្ញោហារិកោតិ ធស្សេតិ។ ដុល្លន្តិ ដុល្លិតំ
អហិនត្តកំ។ អញ្ញវហារិកន្តិ អាបត្តិវេហារយោគ្គំ ន ហោតីតិ អត្ថោ។

១៣២. អល្លរុក្ខេ លាខានិយ្យាសនត្តានិវិកោបិយ គណ្ណតោ តត្ថ អក្ខរំ
និទ្ទតោ វាបិ ចាចិត្តីតិ សម្ពន្ធា។ តត្ថាតិ អល្លរុក្ខេ។ “វិកោបយ”ន្តិ ចោត្តកេសុ
ចាថោ ធិស្សតិ, សោ អចាថោ បឋមន្តតាយ ការណាភាវតោ។ “វិកោបិយា”តិ
បន ចាថោ គហេតត្តោ។ វិកោបិយាតិ ឥមិនា អវិកោបេត្វា គហាលោ
អនាបត្តីតិ ធិបេតិ។

១៣៣. ទារុមក្កដកាធិនាតិ អាណី កោដ្ឋេត្វា ទារុយន្តំ កត្វា តត្ថ កណ្ណកំ
ឡិលម្ពេន្តិ, ឯតំ ទារុមក្កដកំ នាម។ អាធិ-សន្នេន កណ្ណកតន្តនាធិនំ គហាលំ។
តិណាធិ និទ្ទតុំ, គណ្ណកំ កាតុញ្ច ន កប្បតីតិ យោជនា។ ធិន្តតុន្តិ ធិន្តនំ។

១៣៤. ភូតគាមំ វាតិ ភូតគាមំ វា។ ពិជំ វាតិ ពិជគាមំ វា។ “ធិន្ត វា”តិអាធិនា
សត្តត្ថ វា-សន្នោ យោជេតត្តោ។ បច វាតិ បចនំ ករោហិតិ វា។ “បជ” ឥតិ វា
ចាថោ, តស្ស ឧប្បាទេហិតិ អត្ថោ។ “ឥមំ រុក្ខំ ធិន្តាហី”តិអាធិនា បន អវត្វា “រុក្ខំ
ធិន្តា”តិអាធិនា អនិយមេត្វា វត្ថុំ វដ្តតិ។

១៣៥. ឥមន្តិ ឯតំ រុក្ខាធិ។ ឥមំ សោធនេហិតិ ឯត្ថ ឥតិ-សន្នំ កត្វា អត្ថោ
វត្ថុត្តោតិ។

សមណកប្បនិទ្ទេសវណ្ណានា និដ្ឋិតា។

១២. ភូមិនិរទេសវណ្ណាធា

១៣៦. យាសុ វុត្ថំ បក្កញ្ច កប្បតិ, តា កប្បិយា ភូមិយោ សម្មតិ ច
សម្មតិកុដិ ច... បេ... គហបតិ ច គហបតិកុដិ ចាតិ ឥមា ចតុស្សោ ហោន្តិតិ
យោដេត្វា អត្ថោ វេទិតញ្ចោ។ តត្ថ ភេសន្តក្ខន្ធកេ (មហាវ. ២៩៥) វុត្ថាយ
ឧត្តិទុតិយកម្មវាចាយ, អបលោកនកម្មវសេន វា សាវេត្វា សម្មា ឧត្តិសម្បជ្ជំ
ករិយតីតិ សម្មតិ, ចម្កានំ ភិក្ខុចាធានំ វា ឧគ្គមនំ ឧទ្ធុ កត្វា បឋមំ, “កប្បិយកុដិ
ករោមា” តិ វាចាយ សាវនញ្ច អន្តំ យស្សា សា ឧស្សាវនន្តា។ តថា ច វុត្ថំ
“ចម្ពុប្បតិជ្ជានញ្ច វចនបរិយោសានញ្ច សមកាលំ វដ្ឋតិ” តិ (មហាវ. អដ្ឋ.
២៩៥)។ និសាទនំ បរិសនំ សន្និវេសនំ និសាទោ, គុដ្ឋិវិយ និសាទោ ឯតិស្សាតិ
គោនិសាទិ។ ភិក្ខុំ បេត្វា សេសសហធម្មិកា សព្វេ ច ទេវមនុស្សា ឥធ
គហបតីតិ សាមញ្ញេន អធិប្បតា។ ឯត្ថ បន គហបតិសម្ពន្ធនី កុដិ ធីយេន
គហបតី។

“យំ បន អកប្បិយភូមិយំ សហសេយ្យប្បហោនកេ គេហោ វុត្ថំ” តិ (មហាវ.
អដ្ឋ. ២៩៥) អដ្ឋកថាវចនតោ យំ សង្ឃោ អាកម្ពតិ វិហារំ វា អឡិយោកំ វា
ចាសាទំ វា ហម្មិយំ វា គុហំ វា លេណាទី វា, តេសម្បិ សាមញ្ញាវចនំ វិញ្ញាយតីតិ
តំតំលក្ខណាប្បត្តា សហសេយ្យប្បហោនកា លេណាទយោ ចតុស្សោ កុដិសុ
អន្តោគធាតិ វេទិតញ្ចោ។ ឥមាសុ ចតុសុ សហសេយ្យប្បហោនកេ បទេសេ យំ
សង្ឃិកំ បុគ្គលិកំ វា ភិក្ខុសន្តកំ ឯកវត្តម្បិ អន្តោវុត្ថំ អនុបសម្បន្នេន បក្កញ្ច
យាវកាលិកំ យាមកាលិកញ្ច អន្តោវុត្ថអន្តោបក្កសង្ខំន គន្ធិតិ, កោ បន
វាទោ ឥតវទ្ធយេ។ តំ បន អកប្បិយភូមិយម្បិ វុត្ថំ បក្កញ្ច វដ្ឋតិ។ តេន វុត្ថំ
“យាសុ វុត្ថំ បក្កញ្ច កប្បតិ” តិ។

១៣៧. វាសត្តាយ កតេ សង្ឃិកេ វា ឯកសន្តកេ វា
សហសេយ្យប្បហោនកេ គេហេ កប្បិយាកុដិលទ្ធព្ពានិ សម្ពន្ធោ។ តត្ថ
វាសត្តាយានិ ឥមិនា អវាសត្តាយ កតំ និវត្តនិ។ ឯកសន្តកេនិ ឯកស្ស
ភិក្ខុនោ សន្តកេ។ កប្បិយាកុដិនិ ភាវប្បធានោយំ និទ្ទេសោ, ន ហិ គេហេ
គេហំ លទ្ធិយុដ្ឋតិនិ កប្បិយាកុដិតានិ អត្ថោ។ ទីយោ បន កាថាវសេន,
កប្បិយា កុដិតានិ វា វិសេសនវសេន ទដ្ឋព្ពំ។ សហសេយ្យប្បហោនកេនិ ឯត្ថ
សហសេយ្យប្បហោនកំ វាសាភារលក្ខណោ វុត្តលក្ខណំ សេនាសនំ។

១៣៨. ឥទានិ តា កុដិយោ កមេន ទស្សេត្វា តត្ថ បដិបដ្ឋិតញ្ញវិដី, តាសំ
សត្តថាបគមញ្ញា ទស្សេត្ថំ “គេហេ” តិអាទិមាហា។ តត្ថ “កប្បិយាកុដិ ករោម,
កប្បិយាកុដិ ករោមា” តិ ឯវមីរយន្តិ សម្ពន្ធោ។ ឥដ្ឋកា ច ចម្កា ច
“ឥដ្ឋកាចម្កា” តិ វត្ថុព្រ័យ ស្សេវា។ ឥដ្ឋកចម្កា អាទិ យស្ស ភិក្ខុចាសាទស្សានិ
ពហុត្ថិហិ។ បច្ឆា បឋមសន្តេន កម្មធារយោ។ “ឋបេយ្យ ចេ, សា
ឧស្សវនន្តិកា” តិ ឯវំ ចេ-សា-សន្តេ យោជេត្វា អត្ថោ វេទិតព្ពោ។

១៣៩. សកលោ អបរិក្ខិត្តោ អារាមោបិ វាតិ សម្ពន្ធោ។ សេនាសនំ បរិក្ខិត្តំ
វា ហោតុ, អបរិក្ខិត្តំ វា, ន តំ បមាណំ។

១៤០. អញ្ជេហិ កប្បិយាកុដិយា អត្តាយ ទិន្នោ វា តេសំ សន្តកោ វាតិ
យោជនា។

១៤១. អវិរោធភាវេន កប្បជីយា កប្បា, កប្ប សាមត្តិយមិច្ឆេតស្មា ឥត្តិយំ
អាបច្ឆយេ រូបំ, ន កប្បា អកប្បា, អកប្បា ច សា កុដិ ចេតិ អកប្បកុដិ, តាយ។
សប្បិអាទិនិ ឥមិនា សត្តាហកាលិកំ យាវជីវិកញ្ច គហិតំ។

១៤២. តេហោវាតិ អកប្បកុដិយំ វុត្តសប្បិអាទីហិ ឯវ សទ្ធិ
សត្តាហាកាលិកសំសជ្ជតាយ “សត្តាហំ កប្បតេ” តិ វុត្តំ។ សាមិសេតិ
អាមិសសង្ខារេន បុរិមទ្វយេន សហិតេ។ សាមចាកតាតិ សាមំ អត្តនា ចាកោ
ឯតស្សាតិ សាមចាកំ, សត្តាហាកាលិកេន សហ បក្កំ សាមិសំ យាវជីវីកំ,
តស្ស ភារោ សាមចាកតា។ សយំ បក្កំ តំ អត្តនា សំសជ្ជតាយ តម្បី អាមិសំ
សាមចាកតតិកំ ករោតីតិ តស្ស សាមចាកតា ហោតីតិ អធិប្បាយោ។

១៤៣. អធិដ្ឋិតាតិ បតិដ្ឋិតា។ ឯវ-សន្នោ តិដ្ឋិតិសទ្ធស្ស អន្តេ ធន្តោ។

១៤៤. សព្វេស្វតិ ចម្កាធិសុ សកលេសុ។ ជហិតំ វុត្ត កុដិភូមិ យស្ស
ជហិតវុត្តកា។ បរិក្ខិត្តេ ជហិតវុត្តកាតិ សម្ពុទ្ធា។ សេសាតិ ឥតរា ទ្វេ
កុដិយោ។ ធននវិញ្ញាតិ ធននស្ស វិទាសា។ ឯត្ថាបិ “ជហិតវុត្តកា” តិ
អានេតព្ពន្ធិ។

ភូមិនិទ្ទេសវណ្ណានា និដ្ឋិតា។

១៥. ឧបជ្ឈាចរិយវុត្តនិទ្ទេសវណ្ណានា

១៤៥. “ឥទំ តយា ទុក្កតំ, ទុក្ខាសិត” ត្ថិអាទីនិ វត្ថា ចោទនតោ, អត្តនោ វជ្ជំ
អស្សវន្តស្ស សតុប្បាទវសេន សារណតោ, សម្មា បដិបត្តិយំ សារណតោ
បវត្តាបនតោ វា វជ្ជាវជ្ជំ ឧបនិជ្ឈាយតិ ភុសំ ចិន្តេតីតិ ឧបជ្ឈា។ ឧបជ្ឈា ឯវ
ឧបជ្ឈាយោ។ “ឯវំ តយា ពុទ្ធវចនំ សជ្ឈាយិតព្ពំ, ឯវំ អតិក្កមិតព្ពំ, ឯវំ
បដិក្កមិតព្ពំ” ត្ថិអាទីនា អាចារសិក្ខាបនេ អាចរិតិ បវត្តតីតិ អាចរិយោ។ សោ ច
និស្សយបព្ពន្ធាឧបសម្មទាធម្មាចរិយវសេន ចតុត្ថិដោ។ ឧបជ្ឈា ច អាចរិយោ ច
ឧបជ្ឈាចរិយា, តេ។ និស្សាយ វសមាណាតិ ឥមិនា
និស្សយបព្ពន្ធាឧបសម្មទាធម្មន្តោវាសិកេសុ យោ និស្សាយ វសតិ, តំ ទស្សេតិ។

ចតុស្ក ហ៊ី តេសុ និស្សយន្តោវាសិកេន យាវ អាចរិយំ និស្សយ វសតិ, តាវសត្ថំ
អាចរិយវត្ថំ កាតត្ថំ, នេតវេហិ។ ឥតវេហិ, និស្សយមុត្តកេហិបិ យាវ ចីវរវេជនំ,
តាវ ច អរតិវិនោទនាទិកញ្ច វត្ថំ កាតត្ថំ។ អនាបុច្ឆិត្វា បត្តចីវរនាទាទិម្ហិ បន
ឯតេសំ អនាបត្តិ។ សទ្ធិវិហារិកស្ស បន ឧបជ្ឈាយានំ យាវ ចីវរវេជនំ, តាវ ច
អរតិវិនោទនាទិកញ្ច អករោន្តស្ស និស្សយមុត្តកស្សបិ អមុត្តកស្សបិ
អាបត្តិយេវ។ ឯកច្ឆស្ស បត្តនាទាទិតោ បដ្ឋាយ អមុត្តនិស្សយស្សេវ អាបត្តិ។
តេសុ មជ្ឈេ ទ្វេ អាចរិយស្ស យាវជីវំ ភាវា។ ឥតវេ បន យាវ សមីបេ វសន្តិ,
តាវទេវ, តស្មា អាចរិយេនាបិ តេសុ សម្មា វត្ថិតត្ថំ, ឧបជ្ឈាយេន
សទ្ធិវិហារិកេសុ វត្ថុពូមេវ នត្ថិ។ សុបេសលោតិ បិយំ សីលមស្សាតិ បេសលោ,
វុទ្ធិ, យ-លោបេន ព្យា-ការស្ស អត្តករណោន, សុដ្ឋ បេសលោ សុបេសលោ,
សិក្ខាកាមោតិ អត្ថោ។ “ឧន្តកជ្ជ”ន្តិអាទិ “ឧទេ”តិមស្ស កម្មំ។ ឧទេតិ សម្មា
អាទរេន យថាទិប្បាយំ ឧទេយ្យាតិ អត្ថោ។ កាលេតិ តទន្ទុបេ កាលេ។

១៤៦. បត្តេ ច...បេ.... ចីវរេ ច វត្ថំ ចរេតិ សម្ពុត្តោ។ ចរេតិ ករេយ្យ។ តត្ថ នីចំ
កត្វា សាធុកំ អបរិយំសន្តេន ជោវនំ, មុហុត្ថំ ឧណ្ហោ ឱតាបនំ, វេបនជ្ជានំ
ឧបបរិក្ខិត្វា ចម្មាទិនា កេនចិ អន្តរហិតាយ និក្ខិបនំ បត្តេ វត្ថំ។ តាមំ
បរិសន្តានំ និវាសនកាយពាន្តនសង្ឃជិនានំ, ជោវិត្វា សោទកបត្តស្ស ទានំ
តាមប្បវេសេ វត្ថំ។ យទិ អាកម្ពន្តិ, បរិមណ្ឌលំ និវាសេត្វា ច ចារុបិត្វា ច
នាតិទ្វរនច្ឆាសន្នេ គមនំ, បត្តបរិយាបន្នគ្គហណាញ្ច គមនេ វត្ថំ។ និវត្តេន្តេ បន
បឋមតវំ អាកន្តា អាសនបញ្ញាបនំ, ចាទោទកាទិឧបនិក្ខិបនំ,
បត្តចីវរប្បជិគ្គហណំ អាកមេ អាកមនេ វត្ថំ។ ភណ្ឌានំ អន្តរា
កថាអនោចាតនំ សព្ពត្ថ វត្ថំ។ អាសនបញ្ញាបនំ, ឧដ្ឋិតេសុ អាសនឧទ្ធវរណំ,
ចាទបីឋកថលានំ ឧបនិក្ខិបនំ, បដិសាមនញ្ច អាសនេ ចាទបីឋេ ចាទកថលេ
ច វត្ថំ។ ជោតចាទជ្ជបនកំ ចាទបីឋំ។ អញ្ញំ កថលំ។ ឧចាហនា ច ចីវរញ្ញាតិ

ធូលី, តស៊ី។ សុក្ខអល្លោកោឡេហិ បុញ្ញំ ឧបាសាយ វត្ថុ។ សិទ្ធិវិស្ស
មុហុត្ថំ ឌីតាបនំ, ចតុវគ្គលំ កណ្ណំ ឧស្សវេត្វា ជីវសំហរណញ្ច ជីវេ វត្ថុ។

១៤៧. បរិភោជនីយ...បេ... បស្សវជ្ជានិសុ ច វិហារសោធនេ ច បុន
បញ្ញាបនេ ច វត្ថុ តថាតិ សម្ពុត្តោ។ វច្ឆញ្ច បស្សវោ ច វច្ឆបស្សវា។ តិដ្ឋតិ
ឯត្តាតិ ហំនិ, កុដិ។ វច្ឆបស្សវានំ ហំនិ តប្បវិសោ។ អថ វា តិដ្ឋតិ ឯត្តាតិ ហំនិ,
សោយេវ សមាសោ, វច្ឆបស្សវស្ស ច បតនជ្ជានំ, តំ អស្ស អត្ថិតិ ឥដ្ឋកេហានិ។
បរិភោជនីយញ្ច ចានីយញ្ច វច្ឆបស្សវជ្ជានិ ច បរិ...បេ... ជ្ជានិ។ តាសុ តេសុ វា។
ចានោទកឧណ្ហាសីតនហានោទកប្បជិយានាបនំ បរិភោជនីយេ វត្ថុ។
ចាតព្វចានីយេន បុច្ឆនំ ឧបជ្ជាបនញ្ច ចានីយេ វត្ថុ។ សម្មជ្ជនចានីយឧបជ្ជាបនំ
វច្ឆបស្សវជ្ជានិសុ វត្ថុ។ បឋមំ បត្តជីវាទិនិ ហារាបេត្វា ឯកមន្តេ និក្ខិបនាទិ,
ឧល្លោកតោ បដ្ឋាយ មក្កជសន្តានំ ឌីហារេត្វា សម្មជ្ជនញ្ច វិហារសោធនេ វត្ថុ។
ឌីតាបេត្វា សោធនេត្វា បច្ឆោជេត្វា អតិហរិត្វា យថាហំនេ
ភូមត្តរណាទិបញ្ញាបនំ បុន បញ្ញាបនេ វត្ថុ។ តថាតិ ឥមិនា “ចរេ” តិ ឥទំ
អតិទិសតិ។

១៤៨. វិហារំ សោធនេត្តា ភិក្ខុ បដិវាតេ វា សង្ក្ខណោ វា ចានីយសាមន្តា វា
សយនាសនំ ន បច្ឆោជេយ្យាតិ សម្ពុត្តោ។ ចានីយ-សន្តេន បរិភោជនីយញ្ច
សង្កហិតំ។ បដិវាតេតិ ឧបរិវាតេ។ សង្ក្ខណោតិ ពហុនំ សមោសរណោ
វិវេជ្យនេសេ។ សយនាសនំ នាម ភូមត្តរណាមញ្ចានិ។

១៤៩. ម្នានេ វត្ថុ ចរេ, ម្នាតស្ស កាតព្វេ ចរេតិ សម្ពុទ្ធស្ស បុរិសាជីនតាយ
សម្ពុត្តោ វេទិតព្វោ។ ជីវេប្បជិគ្គហណាគត្តបរិកម្មករណំ នហានេ វត្ថុ។
កាតព្វេ ចរេតិ គត្តតោ ឧទកសម្មជ្ជននិវាសននាទិកិច្ចេ បវត្តេយ្យាតិ
អត្ថោ។ “វេជ្យគុម្ពេ” តិ អាទិសុ វិយ សិស្ស ឯ-ការាទេសំ រូបំ, តស្មា កាតព្វំ វត្ថុ

ចរេយ្យាតិ យោជេត្វា វេទិតតំ។ ពុទ្ធា បន “ឆ្មានេ ឆ្មាតស្ស កាតព្វេ វត្ថំ ចរេ” តិ
យោជេត្វា អត្ថំ វេទន្តិ។ ឯវំ សតិ កាតព្វ-សទ្ធស្ស កម្មសាធនត្វា វត្ថុមេវ កាតព្វំ
នាមាតិ “វត្ថុ វត្ថំ ចរេ” តិ វត្ថុ វិយ ហោតិ តិ វិវុជ្ឈតិ។ “នហាតេន
នហាតស្ស” តិ វា ចាថា, ឧទេកេ គត្តបរិកម្មេន ថេវំ បឋមំ នហាបេត្វា
សយម្បំ នហាតេនាតិ អត្ថោ។ ចាឡិយម្បំ “នហាតេន បឋមតវំ ឧត្តរិត្វា” តិ
(មហាវ. ៦៧) អត្ថិ។ អថ វត្ថុចាកេ ឆោវនេ សិព្ពនេ ច វត្ថំ ចរេតិ សម្ពុន្នោ,
វជនចាកេ ចីវរឆោវនេ ចីវរសិព្ពនេ ចាតិ អត្ថោ។ វជន្តោ ចីវរេ ថេវេ វិទេ ន
វជេតិ សម្ពុន្នោ។ វជន្តោតិ ចីវរំ វជន្តោ។ ថេវេតិ វជនពិន្ទុម្ហិ។

១៥០. ឯកច្ឆស្សាតិ អាចរិយុបជ្ឈាយានំ វេរិនោ បុគ្គលស្ស បត្ថំ វា ចីវរានិ វា
កិញ្ចានំ បរិក្ខារំ វា ន ទទេយ្យ ន គណ្ណេយ្យ វាតិ សម្ពុន្នោ។ តត្ថ ន ទទេយ្យ ន
គណ្ណេយ្យាតិ បដិសាមនត្ថាយបិ ន ទទេយ្យ, ន គណ្ណេយ្យ វាតិ អត្ថោ។
“អាកិញ្ចាន” ត្ថិអាទីសុ វិយ កិញ្ចាន-សន្នោ ទដ្ឋព្ពោ, តស្ស កិញ្ចាតិ អត្ថោ។
កិញ្ចានត្ថិ វា ចាថា, កិញ្ចា នំ បរិក្ខារត្ថិ យោជនា។ បទសិទ្ធិវសេនេត្ថ នត្ថ ត-
សទ្ធិប្បយោកោ កតោ។

១៥១-២. បច្ឆតោ កាតុត្ថិ បច្ឆាសមណំ កាតុំ។ តស្សាតិ ឯកច្ឆស្ស។
បច្ឆតោតិ បច្ឆាសមណោ ហុត្វា។ និន្នេតុត្ថិ ឯកច្ឆស្ស នីហរិតុំ។ សព្ពត្ថ
អនាបុច្ឆា ន វត្ថុតិ តិ យោជេតតំ។ កិច្ចយំ វាតិ វេយ្យាវច្ឆាទិ យំ កិញ្ចា កិច្ចំ វា។
កិច្ចមេវ កិច្ចយំ, កស្ស យោ “សេនិយោ” តិអាទីសុ វិយ។ បរិកម្មំ វាតិ
បិដ្ឋិបរិកម្មាទិបរិកម្មំ។ អត្ថនោ កាវាបេតុំ វាតិ ឯកច្ឆេន អត្ថនោ កាវាបេតុំ
វា។ កាតុំ វាតិ តស្ស អត្ថនោ កាតុំ វា។

១៥៣. សីមតោ និគ្គតា ពហិភូតា និស្សីមា, តំ។ អាចរិយុបជ្ឈាយេសុ អវត្វា
ទ្វំ ភិក្ខាចារំ គតេសុបិ អបស្សន្តេន គាមោ បរិសិតព្ពោ។ ទិដ្ឋជ្ជានតោ បដ្ឋាយ

បន អាបុត្តិគុំយេវ វុដ្ឋតិ។ អត្តនោ កិច្ចយំ វាបីតិ អត្តនោ សីមាយបិ
បត្តបចនបីវរវរជនាទិកំ សកំ ករណីយំ វាបិ កាតុំ។

១៥៤. អរតិទ្ធិ សាសនេ អនភិវតី។ សង្ឃាយត្តេសុ កម្មេសូតិ
បរិវាសាទិតដ្ឋនីយាទិសុ សង្ឃប្បជីពាទេសុ កម្មេសុ។ ឧស្សក្កំ វាបីតិ
អាចរិយុបជ្ឈាយេសុ គរុធម្មំ អជ្ឈាបន្នេសុ, កម្មារហេសុ ច “កិច្ចិនុ ខោ សង្ឃោ
បរិវាសំ ទទេយ្យា” តិអាទិនា ឧស្សាហំ វាបិ។

១៥៥. គិលានេសុ ឧបជ្ឈេយ្យាតិ “បញ្ចាហិ, ភិក្ខុវេ, អន្ត្តេហិ សមន្នាគតោ
គិលានុបជ្ឈាកោ អលំ គិលានំ ឧបជ្ឈាតុំ, បដិពាលោ ហោតិ ភេសន្តំ សរីរិយាតុំ,
សប្បាយាសប្បាយំ ជាតាតិ, អសប្បាយំ អបនាមេតិ, សប្បាយំ ឧបនាមេតិ,
មេត្តចិត្តោ គិលានំ ឧបជ្ឈាតិ នោ អាមិសន្តរោ, អដេតុច្ឆិ ហោតិ ឧទ្ធារំ វា បស្សវំ
វា ខេទ្ធវំ វា វុត្តំ វា នីហាតុំ, បដិពាលោ ហោតិ គិលានំ កាលេន កាលំ ធម្មិយា
កថាយ សន្តស្សេតុំ សមាទបេតុំ សមុត្តេជេតុំ សម្បហំសេតុ” ទ្ធិ (មហាវ. ៣៦៦)
ឯវំ វុត្តបញ្ចន្តសមន្នាគតេន ហុត្វា គិលានេសុ ឧបជ្ឈហេយ្យាតិ អត្តោ។ ឥមិនា
សព្វេហិបិ អាចរិតព្ពំ គិលានវត្ថុំ ឧបទិសតិ។ វុដ្ឋានន្តិ គេលញ្ញា វុដ្ឋិតំ។ អាគមេតិ
អាគមេយ្យ, ឱលោកេយ្យាតិ អត្តោ។ ឧបជ្ឈាចរិយេហិ ច
សទ្ធិវិហារិកអន្តេវាសិកេសុ យទិ តេ គិលានា ហោន្តិ, អាទិតោ បដ្ឋាយ បីវរេ
វជនបរិយោសានញ្ច អរតិវិនោទនាទិកញ្ច វត្ថុំ, អគិលានេសុ បន
ឧទ្ទេសបរិបុត្តា ឱវាទានុសាសនិយា អនុគ្គហោបត្តបីវរាទិនានញ្ចាតិ សព្ពំ
កាតព្វំ។ តេនេវ ហេជ្ជា វុត្ថំ “តស្មា អាចរិយេនាបិ តេសុ សម្មា វត្ថិតព្ពំ,
ឧបជ្ឈាយេន សទ្ធិវិហារិកេសុ វត្តព្ពមេវ នត្ថី” តិ។

ឧបជ្ឈាចរិយវត្តនិទ្ទេសវណ្ណានា និដ្ឋិតា។

១៦. វច្ឆបស្សនវដ្ឋានិកនិទ្ទេសវណ្ណានា

១៥៦. វច្ឆបស្សនវដ្ឋានិកន្តិ ហំនម្ហិ ហំនេ វា ភវំ វច្ឆបស្សនវដ្ឋានិកំ។ យថាវុឡំ
វុច្ឆំ ន ករេយ្យាតិ សម្ពុត្តោ។ យេ យេ វុឡា យថាវុឡំ, អាគតប្បដិចាដិ ហិត្វា
វុឡប្បដិចាដិយាតិ អត្ថោ។ វច្ឆន្តិ ឧបលក្ខណាមត្ថំ, បស្សនវព្វា នហានព្វា ន
ករេយ្យាតិ អធិប្បាយោ។ តទេវ សមត្ថតិ “យាតានុបុត្តិយា” តិអាទិនា។
យាតានុបុត្តិយាតិ យាតានំ គតានំ អនុបុត្តិ អនុក្កមោ យាតានុបុត្តិ, តាយ។
វច្ឆ...បេ.... តិត្តញ្ញាតិ ឯតំ តយំ លព្ពតិ តិ អត្ថោ, ភិក្ខុនាតិ វិញ្ញាយតិ។

១៥៧. ឧត្តជិត្វា ច សហសា ច នោ បរិសេយ្យាតិ សម្ពុត្តោ។ ឧត្តជិត្វាតិ បីវំ
ទ្វរតោវ ឧត្តិបិត្វា។ សហសាតិ សីយំ។ ឧក្កាសិត្វា បរិសេយ្យាតិ យោជនា។

១៥៨. វច្ឆបស្សនវនោណីនំ ពហិតិ សម្ពុត្តោ។ ឧភយន្តិ វច្ឆម្បិ បស្សនម្បិ។

១៥៩. ក្ខបេតិ វច្ឆាវាដេ។ កដ្ឋន្តិ អវលេខនកដ្ឋំ។ ជរុសេនាតិ ខរេន
អវលេខនកដ្ឋេន។ ឧហតញ្ញាបីតិ អត្តនា វា បរេន វា ឧហតញ្ញាបិ
វច្ឆមក្ខិតញ្ញាបីតិ អត្ថោ។ ជោវយេតិ សតិ ឧទកេ, ឧទកេ អសតិ កដ្ឋេនបិ
សោធនេយ្យ។

១៦០. ន និក្ខមេតិ ន និក្ខមេយ្យ។ ចបុ ចប្បតិ អនុករណំ, វិច្ឆាយំ ទ្វិត្ត ចបុ
ចបុ កត្វាតិ កិរិយាវិសេសនំ។ នាចមេយ្យាតិ ន ជោវេយ្យ។ សតិ បន ឧទកេ
អាចមិតត្ថំ, អសតិ យេន កេនចិ បុញ្ញិត្វា គន្តត្ថំ, សត្តសាធារណដ្ឋានេ ច
អាចមនកុម្មិយា ឧទកំ ន សេសេតត្ថំ។ ឧក្កាបន្តិ កចវំ។ វិសោធនេយេតិ
វិហារសោធនេវិយ វច្ឆបស្សនវកុដិយោ, បរិវេណាកោដ្ឋកេ ច សម្ពុដ្ឋេយ្យ។
សត្តត្ថេវ ច បន វត្តកេនេ ឧក្កជំ។

វច្ឆបស្សនវដ្ឋានិកនិទ្ទេសវណ្ណានិដ្ឋិតា។

១៧. អាបុច្ឆករណនិទ្ទេសវណ្ណានិ

១៦១. អាបុច្ឆករណនិ អាបុច្ឆាយ ករណំ។ អនជ្ឈិវដ្ឋាវាតិ អនាណត្តោវ,
អយាចិតោ ឯវ វា។ ន ច វិស្សជេតិ បុច្ឆិតបញ្ចំ ន វិស្សជ្ឈេយ្យ ច, អាបុច្ឆិតា វា
យាចិតោ វា យថាវុត្តមេតំ កាតុំ លភតីតិ អធិប្បាយោ។

១៦២. អាបុច្ឆិតា កថេន្តស្សាតិ អត្តនោ វុឡំ អាបុច្ឆិតា ធម្មាធិកំ
ភាសន្តស្ស។ បុន វុឡតរាគមេតិ បុន អញ្ញស្ស វុឡតរស្ស អាគមនេ សតីតិ
អត្តោ។ បុន អាបុច្ឆនំ នត្ថិតិ ភាសិតតំ វេបេត្វា បុន អាបុច្ឆនកិច្ចំ នត្ថិតិ អត្តោ។
សង្ឃត្តេវ អសតិ អារទ្ធម្មិ អជ្ឈេត្វា កថេន្តស្សាបិ ឯសេវ នយោ។ ភត្តគ្គ
អនុមោទតោ ច អាបុច្ឆនំ នត្ថិតិ សម្ពន្ធោ។ អនុមោទតោតិ ឆាយកេហិ
យាចិតស្ស តំតំបុញ្ញាអនុមោទនវសេន ធម្មកថំ ករោតោ ច។ អនុមោទនញ្ច
ថេរោធម្មំ។ “អនុជាធាមិ, ភិក្ខុវេ ថេរេន ភិក្ខុនា ភត្តគ្គ អនុមោទិតុ”ន្តិ (ចុឡវ.
៣៦២) ហិ វុត្តំ។ “សថ មនុស្សា អត្តនោ អភិវុច្ចិកេន ឯកេន អនុមោទនំ
ការេន្តិ, នេវ តស្ស អនុមោទតោ អាបត្ថិ, ន មហាថេរស្ស ភារោ ហោតិ។
ឧបនិសិន្នកថាយមេវ ហិ មនុស្សេសុ កថាបេន្តេសុ មហាថេរោ អាបុច្ឆិតញ្ចោ”តិ
អជ្ឈកថាយំ (ចុឡវ. អជ្ឈ. ៣៦២) វុត្តំ។

១៦៣. វុឡេន ឯកវិហារកេ វសន្តោ ចាតិ សម្ពន្ធោ។ វុឡេនាតិ វុឡេន សទ្ធិ។
ឯកវិហារកេតិ សវន្តបចារេ ឧទ្ធកវិហារេ, ន មហាវិហារេ។ កុច្ឆិតតេ ហិ
កប្បច្ឆយោ។ ន សជ្ឈាយេយ្យាតិ សជ្ឈាយនំ ន ករេយ្យ។

១៦៤. “ធម្មំ ន ភាសយេ” តិ អាទិសុ អនាបុច្ឆាតិ សម្ពុត្តតំ។ ន បរិជ្ឈេបេតិ
ន ប និព្វាយេយ្យ។ វាតចានញ្ច អាសោកសន្និជលកំ កវាជញ្ច ធូរជលកំ
វាតចានកវាជំ វា ន វិវេយ្យ ន បកេយ្យ ចាតិ ន-កាវេ សព្ពត្ថ យោជេតព្ពោ។

១៦៥. ឯកចង្គមេ វុឡ្លេន ចង្គមន្តោបិ យេន វុឡ្លេ, តេន បរិវត្តយេតិ
យោជនា។ យេន តេនាតិ ភុម្មត្ថ ករណាវចនំ, យត្ថ វុឡ្លេ, តត្ថាតិ អត្ថោ, វុឡ្លំ
ឡិហាយ អញ្ញតោ ន គន្ធព្ពន្ធិ អធិប្បាយោ។ សោតិ នវកោ។ ឯនន្តិ វុឡ្លំ។ សព្ពត្ថ
ទុក្កជំ។ អយញ្ញំ ខន្ធកធម្មតា យត្ថ ន-កាវេន បដិសេដោ, តត្ថ ទុក្កជន្តិ។

អាបុច្ឆករណានិទ្ទេសវណ្ណានា និដ្ឋិតា។

១៨. នគ្គនិទ្ទេសវណ្ណានា

១៦៦. “វេជេ” តិ អាទិសុ ន-សន្នោ សម្ពុត្តតព្ពោ។ តត្ថ បន
យថានុបកោជនាទិកំ កម្មវចនំ អជ្ឈាហរិទ្ធា “កោជនំ ន ភុព្វេ” តិ អាទិនា
អត្ថោ វេទិតព្ពោ។

១៦៧. ន កវេតិ ហត្ថកម្មាទិកំ បរិកម្មំ សយម្បិ ន កវេយ្យាតិ អត្ថោ។
បដិច្ឆាទិស្វតិ និធូរណោ ភុម្មំ, ជន្លាយរុទកវត្ថប្បដិច្ឆាទិនំ មជ្ឈេតិ អត្ថោ។
បរិកម្មេ ទុវេ កប្បិយាតិ សម្ពុន្នោ។ បរិកម្មេតិ ជន្លាយវេ ឧទកេបិ
ឧបជ្ឈាយាទិនំ កត្តព្ពបរិកម្មវិសយេ, ន អភិវាទនាទិសុ។ ទុវេតិ
ជន្លាយវេ ឧទកប្បដិច្ឆាទយោ។ នាទេន្តិ ឯតាយាតិ នាទិ, វត្ថស្ស នាទិ វត្ថច្ឆាទិ។
សព្ពត្ថាតិ សព្ពកម្មេស្វតិ។

នគ្គនិទ្ទេសវណ្ណានា និដ្ឋិតា។

១៩. ញ្ញានកប្បនិទ្ទេសវណ្ណានា

១៦៨. កប្បនំ កប្បិយតា កប្បោ, ម្ហានេ កប្បោ ម្ហានកប្បោ។ នវកោ យេវានំ
បុរតោ ឧបរិ វា ន ច ម្ហាយេយ្យាតិ សម្ពុន្នោ។ ន ចាតិ នយេវ។ បុរតោតិ
អភិមុខេ។ ឧបរីតិ នទិយា ឧបរិ។

១៦៩-១៧១. កុដ្ឋតម្ពតរុដ្ឋានេ កាយំ ន យំសយេតិ សម្ពុន្នោ។ តត្ថ កុដ្ឋំ នាម
ឥដ្ឋកនារុសិលាភិក្ខុ។ ឋង្គោ នាម នហានតិតេត្ថ និឡនិទ្ធា ឋបិតោ។ តរុតិ រុក្ខោ។
អដ្ឋានំ នាម តច្ឆេត្វា អដ្ឋបនាការេន រាជិយោ ជិន្និត្វា នហានតិតេត្ថ
និខាតដលកំ។ គន្ធាត្ថហេត្ថន វា... បេ... មល្លកេន វា កាយំ សរីរេន វា អញ្ញមញ្ញំ
ន យំសយេតិ សម្ពុន្នោ។ គន្ធាត្ថហេត្ថនាតិ នារមយហេត្ថន។
កុរុវិទ្ធកសុត្តិយាតិ កុរុវិទ្ធកចាសាណាចុណ្ណានិលាខាយ ពន្ធាត្វា
កតតុឡិការវលិយា សុត្ថន អារុណិតសុត្តិយា។ មល្លកេនាតិ មករទន្តកេ
ជិន្និត្វា បទុមកណ្ណិកសណ្ឋានេន កតមល្លកេន។ សរីរេនាតិ អត្ថនោ
កាយេន។ អញ្ញមញ្ញស្ស អញ្ញមញ្ញំ កិរិយាករណសម្ព័ន្ធតេ កិរិយាព្យភិហារេ
ទ្ធិត្ថំ។ កចាល... បេ... បុថុចាណិ ច សព្វេសំ វដ្ដតីតិ សម្ពុន្នោ។ កចាលព្វ
ឥដ្ឋកា ច, តាសំ ខណ្ឌានិ។ បុថុចាណីតិ បុថុ នាណា ចាណិ បុថុចាណិ,
ហត្ថបរិកម្មំ រុទ្ធិវសេន។ សព្វេសន្តិ គិលានាគិលានានំ។ គិលានស្ស
អកតមល្លកំ វដ្ដតីតិ សម្ពុន្នោ។ អកតមល្លកំ នាម កតមល្លករិបរីតំ។ ដេណំ
នាម សមុទ្ធដេណាន្តិ។

ម្ហានកប្បនិទ្ទេសវណ្ណានា និដ្ឋិតា។

២០. អវនិយនិទ្ទេសវណ្ណានា

១៧២. ឧក្ខិត្តាតិ អាបត្តិយា អនស្សនេ អប្បជិកម្មេ ច ឧក្ខិត្តកោ
ចាបិកាយ ទិដ្ឋិយា អប្បជិនិស្សក្កេ ឧក្ខិត្តកោតិ តិវិដោ ឧក្ខិត្តកោ។

នាសំរាសកោ នាម លទ្ធិនាសំរាសកោបិ កម្មនាសំរាសកោបិ។
គរុកដ្ឋា ចាតិ ចារិវាសិកោ មូលាយបដិកស្សនារហោ មានត្តារហោ
មានត្តចារិ អញ្ញានារហោ ច ឥធ គរុកដ្ឋាតិ អធិប្បតោ។ ឥមេហិ បន
អញ្ញមញ្ញំ វន្តិតំ វន្តិតិ។

អវន្តិយនិទ្ទេសវណ្ណានា និដ្ឋិតា។

២០. ចម្មនិទ្ទេសវណ្ណានា

០៧៣. មិគា ច អជា ច ឯឡកា ច, តេសំ ចម្មានីតិ សមាសោ។ អជា
ធលកោ។ ឯឡកោ មេឡាកោ។ មិគ ធស្សេតិ “រោហិតេ” តិអាទិនា។
រោហិតា-ទិគ្គហណំ ឧបលក្ខណមត្តំ, វាតមិគមិគមាតុកាធិបិ ឯត្ថេវ
សន្តិយន្តិ។

០៧៤. អនុញ្ញាតត្ថយាតិ អនុញ្ញាតា យថាវុត្ថចម្មត្ថយតោ។ អមាទុសំវ
សត្តំ ចម្មំ ថវិកោចាហនេ កប្បតីតិ សម្ពន្ធា។ ថវិកា សត្តកកោសកាធិតិ។

ចម្មនិទ្ទេសវណ្ណានា និដ្ឋិតា។

២២. ឧចាហននិទ្ទេសវណ្ណានា

០៧៥. នវា គុណផ្ដុំឡាចាហនា មជ្ឈទេសេ ន កប្បន្តិតិ សម្ពន្ធា។ នវាតិ
ឯកវារម្បិ អប្បដិមុក្កា។ តត្ថ គុណផ្ដុំឡាចាហនា ចតុបដលតោ បដ្ឋាយ
វុច្ឆន្តិ។ សម្ពវេ ព្យាភិចារេ ច វិសេសនំ សាត្តកំ ភវតីតិ “មជ្ឈទេសេ” តិ វិសេសនំ
អមជ្ឈទេសំ ព្យាភិចារតីតិ អមជ្ឈទេសេ គុណផ្ដុំឡាចាហនា កប្បន្តិតិ វេទិតព្ពំ។
តថា នវាតិ ឥមិនា អនវា មជ្ឈទេសេបិ។ ឥមិនា បន វាក្យេន មជ្ឈទេសេបិ
ឯកវារម្បិ បដិមុក្កា, អញ្ញត្ថ តុ សញ្ញាបិ គុណផ្ដុំឡាចាហនា វន្តិតិ, ន សេសាតិ

អាបន្ត, តថាបិ “អនុជាតាមិ, ភិក្ខុវេ, ឯកបលាសិកំ ឧបាហាន”ន្តិ (មហាវ. ២២៥)
វុត្តត្ថា ឯកបជលិកាបិ វដ្តតីតិ វេទិតព្ពំ។ សព្វស្សាតិ មជ្ឈិទេសេ បច្ចុន្តិមេបិ
គិលានាគិលានស្ស សព្វស្ស។ “អនុជាតាមិ, ភិក្ខុវេ, អជ្ឈារាមេ ឧបាហានំ
ធារេតុ”ន្តិ (មហាវ. ២២៩) ហិ សាមញ្ញេន អនុញ្ញាតំ។ សព្វត្ថាតិ កាមេ វា អរញ្ញេ
វា អាវាមតោ អញ្ញាត្រ។ អកល្លកស្ស ចាតិ គិលានស្សវ។

១៧៦-៩. សព្វ...បេ... រត្តា ច ឧបាហានា សព្វ...បេ... វិច្ឆិកាឡិកា ច...បេ...
ធិប័នំ ចម្មេហិ ច មជ្ឈារ...បេ... ចម្មេហិ ច បរិក្ខជា ច ឧបាហានា សន្តមនិយា
ចាទុកា ច កោចិ ធារេយ្យ, ទុក្ខជន្តិ យោជនា។ ឌីនាតាយ ចាឡិយា
អជ្ឈកថាយ ច អភាវេបិ អនុលោមវសេនេត្ថ វុត្តំ វិយ ធិស្សតិ។ នីលកោ ច
ឌីនាតោ ចាតិអាទិនា ទូន្មោ។ សព្វេវ នីលក...បេ... កណ្តាកា យាសន្តិ
សមាសោ។ “មហាវត្ថា”តិអាទិសុ អប្បយុត្តេបិ សព្វ-សន្តេ បករណាវសេន
យោជេត្វា អត្ថោ វេទិតព្ពោ។

“អត្ថា បករណាលីដ្ឋា, ឌីនិត្យា កាលទេសតោ;
សទ្ធាត្ថា វិភជីយន្តិ, ន សទ្ធាយេវ កេវលា”តិ។ -

ហិ វុត្តំ។ ចិត្រាតិ វិចិត្រា។ នីលបីតាធិ វុទ្ធាយេវ យាសន្តិ សមាសោ។ អាទិ-
សន្តេន ឌីនាតាធិនំ គហាណំ។ តិត្តិរបត្តសទិសោ វិចិត្រោ វណ្ណោ តិត្តិរបត្ត-
សន្តេន គហិតោ។ តមេតេសមត្ថីតិ តិត្តិរបត្តិកា។ មេណ្ឌាស្ស ច អជស្ស ច
វិសាលាសទិសា វុទ្ធា យាសន្តិ ពាហិរត្ថោ។ តា បន កណ្តិកជ្ជានេ
មេណ្ឌាកអជិវិសាលាសណ្ណានេ វុទ្ធវេ យោជេត្វា កតា។ ឯស នយោ
វិច្ឆិកាឡិកាធិសុ។ បណ្ឌិបិធានត្ថំ តលេ ខល្លំ ពទ្ធិ យាសន្តិ វិគ្គហោ។ ជជ្ឈតោ
សព្វចាទប្បជិច្ឆាននកំ បុជំ ពទ្ធិ យាសន្តិ ពហុត្ថិហិ។ តូលំ បិច្ច បុណ្ណំ យាសន្តិ
អញ្ញបទត្ថោ។ បលិគុណ្ឌោតីតិ បលិគុណ្ឌោ,

ឧបរិច្ឆេទតលមត្តប្បដិច្ចាធកតោនោ, តេនយោដេត្វា កតា ចាលិគុណ្ហិមា,
វិចិត្រា ហិ តទ្ធិតុវុត្តិ។ វិច្ឆិកានំ អធិស្ឋិកំ ធម្មសុទ្ធិសំ ពន្ធមេតាសន្តិ
វិច្ឆិកាធិការ។ សីហព្យក្សន្តាជិនធិបំ ចម្មេហិ ចាតិ បករណតោ អជិនា នាម
មិតា។ ឧល្លកា បក្ខិពិណ្ឌាវា។ សង្កមន្តិ គប្បន្តិ ឯតាហិតិ សង្កមនីយា។ តា បន
តាលបណ្ណាធិហិ កតា សំហារិយា។

១៨០. សកលំ ឯកទេសំ វា បុញ្ញត្វាវាតិ យោជនា។ ឧល្លកាធិកន្តិ អាទិ-
សន្តេន មេណ្ឌាវិសាលាវុទ្ធិកាធិកំ សព្វំ សង្កណ្ឌាតីតិ។

ឧបាហននិទ្ទេសវណ្ណានា និដ្ឋិតា។

២៣. អនោលោកិយនិទ្ទេសវណ្ណានា

១៨១. សារត្តោតិ សំរត្តោ, សញ្ញាតរាគចិត្តោតិ អត្តោ។ ឥត្តិយាតិ
តទហុជាតាយបិ បដសតនិវត្តាយ អនោកាសុបនិជ្ឈាយនេ អន្តមសោ
តិវច្ឆានគតានម្បិ ទុក្ខជមេវ។ ភិក្ខុទាយិយាតិ ឧបលក្ខណមត្តំ, ឥត្តិ វា
ហោតុ បុរិសោ វា, ភិក្ខុទានសមយេ អសារត្តេនាបិ មុខំ ន ឧល្លោកេតត្ថំ។
ឧជ្ឈានំ លាមកតោ សំចិន្តនំ, កោចោ, តត្ថ សញ្ញា អស្សាតិ ឧជ្ឈានសញ្ញិ។ ឥធន
បន គិលានោបិ ន មុច្ចតិ។ អាទាសេ ឧទកបត្តេតិ ឥមិនា សេសេសុ
កំសបត្តាធិសុ កញ្ញិយាធិសុ ច មុខនិមិត្តំ បញ្ញាយតិ, តេសំ សង្កហោ។ “សញ្ញាវិ
នុខោ មេ វណ្ណា, នោ, ជិណ្ឌាវា នុខោម្ហិ, នោ”តិ បន ឱលោកេតុំ វុដ្ឋតិ។ អស្សាតិ
ភិក្ខុនោ។

អនោលោកិយនិទ្ទេសវណ្ណានា និដ្ឋិតា។

២៤. អញ្ញនិទ្ទេសវណ្ណានា

១៨២. វដ្តាវា អដ្ឋសោធុសំសារា មជ្ជា អញ្ញនី វដ្តតីតិ យោជនា។ អដ្ឋ ច
សោធុស ច អំសា កោណាយស្សា សាតិ វិគ្គហោ។
សោធុសំសបទេសវិកត្តាយ អដ្ឋសាសុតិយា អដ្ឋសបទេសវិកត្តា ចតុរំសាបិ
សាមត្តិយា គយ្ហតីតិ ញាតត្ថំ។ “ឧដុកមេវ បន ចតុរំសារា”តិ ហិ អដ្ឋកថាយំ
(ចារា. អដ្ឋ. ១.៨៥) វុត្ថំ។ អញ្ញនីតិ អញ្ញននាធុ។ មូលេ តិស្សោបិ លេខា វដ្តនីតិ
យោជនា។ មូលេតិ ពុទ្ធោ, ហេដ្ឋតោតិ វុត្ថំ ហោតិ។ លេខាតិ វដ្តលេខា។ ពន្ធតុ
គីវាយំ ឯកា ឯវ លេខា វដ្តតីតិ សម្ពន្ធោ។ ពន្ធតុន្តិ បិដានពន្ធនត្ថំ។

១៨៣. យំ កិញ្ចិរូបន្តិ ឥត្តិរូបាទិ យំ កិញ្ចិរូបំ។ មាលាទិកម្មន្តិ មាលាកម្មំ
លតាកម្មំ។ អឡបន្នាទីតិ ឯត្ត អាទិ-សទ្ទេន អគ្សិយាទិកំ គហិតំ។ ឯត្តាតិ
អញ្ញនីយំ។

១៨៤. ជីវិកាតិ អញ្ញនិជីវិកា។ សិចាដីតិ ខុរសិចាដិកា។ សលាកាបិ
អចិត្តកា លញ្ញាតិ សម្ពន្ធោ។ សលាកាតិ អញ្ញនិសលាកា។ នត្តិ
ចិត្តមេតិស្សាតិ អចិត្តកា។ តាទិសំ បន លភិត្វា ឧបាហនាយោវិយ នាសេត្វា
បរិភុញ្ញាតត្ថំ។

១៨៥. អដ្ឋិ-សទ្ទេន មនុស្សដ្ឋិ វេបេត្វា យំ កិញ្ចិ អដ្ឋិ គហិតំ។

១៨៦. ធូមនេត្តាតិ ធូមនាធុកា, និស្ស អា-កាវាទេសវសេន វុត្ថំ។
សត្តកទណ្ឌានីតិ សត្តទណ្ឌា។ នត្តំ ទេត្តិ ឯតាយាតិ នត្តទានា។ អនិយមេន ហិ
ននាទិតោ វា ញ្ញំ។ តេហិ សម្ពនាភិអាទីហិ និព្ពត្តា តម្មយា។

អញ្ញនីនិទ្ទេសវណ្ណនា និដ្ឋិតា។

២៥. អកប្បិយសយននិទ្ទេសវណ្ណនា

១៨៧-៩. អកប្បិយានិ សយនានីតិ ឧទ្ទាសយនមហាសយនានិ។

បធានវសេន បន “សយនានី” តិ វុត្ថំ, បីឋានយោបិ ឯត្ថវ សង្កប្បន្តិ អញ្ជនី-
សន្តេន អវសេសានិ វិយ។ អាសន្និ ច... បេ... ឧកតោត្ថបធានកញ្ចោតិ ឯតានិ
អកប្បិយានិ តិ សម្ពន្ធា។ តត្ថ អាសន្និ តិ សុគតផ្កលេន
អតិរេកដ្ឋង្គលចានកានិ មញ្ចបីឋានិ។ តត្ថ បីបំ នាម មញ្ចោ វិយ នាតិធម៌
វុច្ចតិ។ តិវិជំ តូលមេតិស្ស អត្ថិ តិ តូលី, បកតិ តូលីកា។ “បល្លង្កាតិ ចានេសុ
វាឡ្យចានិ ឋេបេត្វា កតោ” តិ ឋេបនស្ស អដ្ឋកថាយំ (មហាវ. អដ្ឋ. ២៥៤) វុត្ថត្តា
ឋេបនញ្ច យថាកថញ្ចិ ហោតិ, យុត្តិ ច ហោតិ តិ, “តត្ថវ សីហាចានី ទស្សេត្វា
កតោ បន វុត្ថតិ តិ វុត្ថន្តិ” តិ យំ ដីកាយំ វុត្ថំ, តំ “កិមិ តិ ឯវំ វុត្ថន្តិ” តិ វត្វា
បដិក្ខិបិតតំ។ “អកប្បិយរូបកតោ អកប្បិយមញ្ចោ បល្លង្កា នាមា” តិ ហិ
សាវសមាសេបិ។ អាសន្និ បល្លង្កា ឧទ្ទាសយនំ, សេសា មហាសយនំ។ បដិកា
ឧណ្ណាមយោ សេតត្ថវលោ។ គោនោ ចតុវុត្ថលាធិកលោមោ មហាកោជវោ។
ចិត្តកំ វានិវិចិត្រោ ឧណ្ណាមយត្ថវលោ។ ឧណ្ណា ឯឡ កលោមំ។ បដលីកា
យនបុច្ឆិកា។ វិកតី តិ សីហាព្យគ្សាធិរូបវិចិត្តោ។ ឧទ្ទលោមី តិ ឯកតោ
ឧត្តតលោមោ។ ឯកន្តលោមិកា តិ ឧកតោ ឧត្តតលោមោ។

កុត្តំ សោឡសន្នំ នាជកិត្តិនំ ឋេត្វា នច្ចនយោគ្មោ។ កោសេយ្យំ
រតនបរិសិទ្ធិតំ កោសេយ្យសុត្ថមយំ បច្ចត្ថវណំ, កដ្ឋិស្សំ រតនបរិសិទ្ធិតំ
កោសេយ្យកដ្ឋិស្សមយំ។ ហត្ថិនោ ច អស្ស ច រថា ចាតិ សេនដ្ឋានំ ពហុត្ថ
សមាហារទ្វេន្តោ, ហត្ថិអស្សវេ តេសំ បិដ្ឋិសុ អត្តរាតិ តប្បវិសោ។
អជិនប្បវេណី តិ អជិនានំ អជិនមិគចម្កានំ មញ្ចប្បមាលោន ធុបដ្ឋតិបដ្ឋានិ
កត្វា សិទ្ធិតា បវេណី។ កនលិមិកានំ ឥទំ កនលិមិកំ, កី តំ? ចម្ចំ, បវរោ ច
សោ បច្ចត្ថវោ ចាតិ បវរបច្ចត្ថវោ, សោ ច តំ សេតវត្ថស្ស ឧបរិ អត្តតញ្ច,
កនលិមិកញ្ច តំ បវរបច្ចត្ថវញ្ចាតិ សមាសោ, បវរបច្ចត្ថវណសដ្ឋានំ

សេតវត្ថុស្ស ឧបវិ បត្តវិគំ កនលិមិកប្បវេរបច្ចត្ថរណានិ អត្តោ។ តំ កិវ ឯវំ
ករោនិ។ ដីកាយំ បន យថាវុត្តទ្ធយេន អត្តតំ អញ្ញមេវ កិញ្ចិ វុត្តំ, តំ ន យុត្តំ
“អជិនប្បវេណី ធារេតញ្ញា” តិអាទិនា (មហាវ. ២៥៤) វិសុំ អត្តរណានមេវ
វុត្តត្តា។ តេសុ ហិ វុត្តេសុ តទត្តតំ វុត្តមេវ សិយា, តថា ច វុត្តំ ហោជ្ជាវិសុំ
បដិកាទិកនិ។

សលោហិតវិវាទនិ ឯតំ “ឧកតោ វត្ថុបដានក” តិមស្ស វិសេសំ។
លោហិតវិវាទនេន សហ វត្ថុមាននិ សមាសោ។ សេតវិវាទម្បិ ហោជ្ជា
អកប្បិយបច្ចត្ថរណោ សតិ ន វដ្ឋតិ។ វត្ថុ ឧបដានំ សីសូបដានំ ចាទ្ធបដានញ្ច
វត្ថុបដានកំ, ឧកតោ មញ្ញស្ស សីសចានិក្ខេបនដ្ឋានេ វត្ថុបដានកនិ
អលោបសមាសោ។ យំ បន ឯកមេវ ឧបដានំ ឧកយបស្សេសុ វត្ថាទិវណ្ណំ
វិចិត្រំ, តំ បមាណយុត្តមេវ វដ្ឋតិ។ តត្រិទំ បមាណំ - វិត្តារតោ តីសុ កណ្តោសុ
ទិទ្ធិ កណ្តានំ អន្តរំ វិទតិចតុវត្ថុលំ, មជ្ឈេ មុដ្ឋវតនំ, ទិយតោ បន ទិយឡវតនំ វា
ទិវតនំ វា។ បរិភុញ្ញតោតិ ឥមិនា ករោន្តស្ស កាវាបន្តស្ស កត្តចិ ធនេនកំ
ចាចិត្តិយនិ ធិបេតិ។

១៩០. ធម្មាសនេ ច ភត្តគ្គេ ច យវេ ចាបិ អាសន្នាទិក្ខយា សេសេ
គិហិសន្តកេ គិហិវិកជេ សតិ និសីទិតុំ លព្ពតីតិ អជ្ឈាហារោ បទសម្ពុត្តោ
វេទិតញ្ញោ។ គិហិសន្តកេតិ ឥមិនា សង្ឃិកម្បិ ឧបលក្ខេតិ។ “អនុជាធាមិ,
ភិក្ខុវេ, វេបេត្វា តីណិ អាសន្នំ បល្លង្គំ តូលិកំ គិហិវិកជេ” តិ (ចូឡវ. ៣១៤)
សាមញ្ញេន វុត្តំ។ សាមញ្ញោជាតនាយ បន វិសេសេបិ អវដ្ឋានតោ
អាសន្នាទិក្ខយាតិ ឯតុ ធម្មាសនេ អាសន្នាទិក្ខយា សេសេតិ យោដេត្វា អត្តោ
គហេតញ្ញោ។ អដ្ឋកថាយញ្ញា “អាសន្នំ បល្លង្គោ គោនកោ” តិអាទិចាឡិក្ខមេ
អាសន្នាទិក្ខយមាទិតោ ហិត្វា “គោនកាទីនិ សង្ឃិកវិហារេ វា បុគ្គលិកវិហារេ

វា មញ្ចប់បីកេសុ អត្ថវិទ្យា បរិកុញ្ញតុំ ន វដ្តន្តិ, ធម្មាសនេ បន
 គិហិវិកជនិហារេន លព្ពន្តិ, តត្រាបិ និបដ្ឋិតុំ ន វដ្តតិ" តិ (ចូឡវ. អដ្ឋ. ៣២០)
 វុត្តំ។ ភត្តគ្គំ នាម វិហារេ នានជ្ជានំ។ ធម្មាសនំ បន យត្ថ កត្តចិ។ យវេតិ
 អន្តរយវេ។ និសីទិតុំ លព្ពតេតិ ឥមិនា និបដ្ឋិតុំ ន វដ្តតិ ទីបេតិ។ សំខិបនំ
 អន្តោករណំ សង្ខេបោ, ភូមត្តរណេ សង្ខេបោ អស្ស សយនស្សាតិ សមាសោ។
 តស្មី ភូមត្តរណេ អន្តោករណភូមត្តរតោ ភូមត្តរណមេវាតិ ទដ្ឋព្ពំ។
 សយិតុញ្ញាតិ អត្ថនោ កប្បិយបច្ចត្តរណំ អត្ថវិទ្យា សយិតុញ្ញា និសីទិតុញ្ញា។
 “បរិភណ្ឌាកតំ ភូមី វា ភូមត្តរណសេនាសនំ វា សង្ឃិកមញ្ចប់បី វា អត្ថនោ
 សន្តកេន បច្ចត្តរណេន បច្ចត្តវិទ្យាវ និបដ្ឋិតព្ពំ” តិ ហិ អដ្ឋកថាយំ (ចូឡវ. អដ្ឋ.
 ៣២២) វុត្តំ។ ឥទញ្ញ អាសន្នាទីនម្បិ អញ្ញាបត្តករណេ បរិភោគេ លក្ខណាវចនំ។
 វុត្តញ្ញា ភកវតា “អនុជាធាមិ ភិក្ខុវេ, អាសន្និយា ចារទេ ជិន្និត្វា បរិកុញ្ញតុំ,
 បល្លង្គស្ស វាឡេ ភិន្និត្វា បរិកុញ្ញតុំ, តូលីកំ វិជដេត្វា ពិព្ពោហានំ កាតុំ,
 អវសេសំ ភូមត្តរណំ កាតុ” តិ (ចូឡវ. ៣២០)។

១៩១. ចតុរំសបីហ្នា ច...បេ... បញ្ចាដ្ឋា ច ឧច្ចចាទកា កប្បន្តិតិ អត្ថតោ វចនំ
 វិបល្លាសេត្វា សម្ពន្ធិតព្ពំ, “កប្បិយា” តិ ឥមិនា វា សម្ពន្ធនោ វេទិតព្ពោ។ តត្ថ
 ចត្តារោ អំសា កោណាយេសំ, តេ ច តេ បីហ្នា ចាតិ សមាសោ។ តិណ្ណំ
 អបស្សយានំ, ចតុន្ទញ្ញ ចាទានំ វសេន សត្ត អដ្ឋានិ យេសន្តិ សមាសោ។
 ឯកាបស្សយស្ស វសេន បញ្ចាដ្ឋា។ ចតុរំសបីហ្នានំ វិសុំ កប្បិយភាវស្ស វុត្តត្តា
 សត្តដ្ឋានយោ បន ទីយាតិ វិញ្ញាយន្តិ។ ចាឡិយំ ភត្តគ្គស្ស ឯកយោគនិទ្ធិដ្ឋត្តា
 ឯកយោគនិទ្ធិដ្ឋានំ សហ វា បវត្តិ, សហ វា និវត្តិតិ យវេតិ ឥមិនា ភត្តគ្គស្សបិ
 គហានំ។ ឯវ-សន្តោ អដ្ឋានប្បយុត្តោ, តស្មា តូលោនទ្វា មញ្ចប់បី យវេ វា
 ភត្តគ្គេ វា និសីទិតុមេវ កប្បន្តិតិ សម្ពន្ធនោ។ តត្រាយំ ចាឡិ “តេន ខោ បន
 សមយេន មនុស្សា ភត្តគ្គេ អន្តរយវេ តូលោនទ្វំ មញ្ចម្បិ បីបម្បិ បញ្ចបេន្តិ។

ភិក្ខុ កុក្កុច្ឆាយន្តា នាភិទិសីទន្តិ។ ភក្កតោ ឯតមត្ថំ អាហោចសុំ។ អនុជាធាមិ,
ភិក្ខុវេ, ភិហិរិកជំ អភិទិសីទតុំ, ន ត្រូវ អភិទិបដ្ឋិតុ"ន្តិ (ប្បឡាវ. ៣៧២)។ តេ បន
ករោន្តស្ស វា កាហោបន្តស្ស វា ឧទ្ទាលនកំ ចាចិត្តិយំ។

១៩២. សានុលោមាណំ ធន្នំ ជីវរាណំ អញ្ញាតំ ជីវំ ធនិ ឯតាសន្តិវិគ្គហោ។ បញ្ច
ភិសីតិ ចោឡាទិតូលគណនាយ បញ្ចកា វុត្តា។ សព្ពត្តាតិ វិហារមញ្ចប័ថាធិសុ
សព្ពត្ត។

១៩៣. តូលត្ថយន្តិ សិម្ពលិរុក្ខាធិនំ ជីវរល្លិអាធិនំ ឯវកាធិនំ តិណានំ
តូលត្ថយំ។ ភិសិគញោ ចោឡាទិកោ បញ្ចវិធា ភិសិគញោ។ មិគបក្ខិនំ
លោមាធិតិ ឯតំ សព្ពន្តិ សេសោ។ មិគ-សន្នេនេវ សព្ពេបិ សីហាធយោ ចតុប្បធា,
បក្ខិ-សន្នេន សព្ពេបិ ហំសមោរាធយោ គហិតា។ ននុ ច
ភិសិគព្ពសន្នេនោគាយ ឧណ្ហាយ មិគបក្ខិលោមាធម្យិ គហណាសញ្ញាវេបិ
តេសំ វិសុំ គហណោ សតិ បុនវុត្តិទោសោ អាបដ្ឋិតិ? នាបដ្ឋិតិ
មនុស្សលោមបរិច្ឆាគវិការនប្បយោជនសញ្ញាវតោ។ ននុ ច ឯវម្យិ ទោសោយេវ,
“មនុស្សលោមមុណ្ហាយ”ន្តិអាធិនា ភិសិគញានំ ឧបរិ និយមាធនត្តា គម្យតេ
ពិព្វោហនេបិ អយមេវ ភិសិគញាតិ? សច្ចំ, តថាបិ ន ទោសោ, គម្យមាធនត្តស្ស
សន្នេន្ស បយោគំ បតិ កាមចារោតិ។ មស្សរកេ តូលវជ្ជា អនុញ្ញាតាតិ
វិបរិណាមេត្វា សម្ពន្ធិតព្ពំ។ មស្សរកំ នាម ចម្មធនិកា ភិសីតិ វទន្តិ។

១៩៤. ឧណ្ហាយំ មនុស្សលោមញ្ច បណ្ណោ សុទ្ធិំ តមាលកញ្ច បុប្ផញ្ច
អប្បជីវេក្ខិតំ អាសនញ្ចេវ ន លព្ពន្តិ សម្ពន្ធា។ មនុស្សលោមន្តិ ឥមិនា ន កេវលំ
ឥធឯ ឯឡកលោមមេវ ឧណ្ហា, អថ ខោ កប្បិយាកប្បិយមំសជាតិនំ
បក្ខិចតុប្បធានំ លោមម្យិតិ ធស្សេតិ។ បុប្ផន្តិ បិយផ្គុំកុលបុច្ឆាធិ។
តមាលកសន្នេនេវ ឧបចារតោ បត្ថំ គហិតា “តមាលក”ន្តិ វុត្តំ។

អប្បដិវេក្ខិតន្តិ អនុបបរិក្ខិតំ។ កើទិសំ បន បដិវេក្ខិតព្រំ, កើទិសំ ន
បដិវេក្ខិតព្រំន្តិ? យំ វិនិច្ឆ័យតោ វិញ្ញាតំ, តំ ន បដិវេក្ខិតព្រំ, ឥតរំ ហត្ថេន
បរាមសន្តេន បដិវេក្ខិតព្រំ។

អកប្បិយសយននិទ្ទេសវណ្ណានា និដ្ឋិតា។

២៦. សមាធាសនិកនិទ្ទេសវណ្ណានា

១៩៥. តិវស្សន្តរមេកមាសនំ ភិក្ខុនំ អនុញ្ញាតន្តិ សម្ពុទ្ធោ។ តត្ថ ឯកស្មី
អាសនេ មញ្ញាទិកេ ធ្វើន្តំ អាសនំ និស័ទនំ ឯកមាសនំ។ ម-កាពេ សន្និដ្ឋា។
កើទិសន្តិ អាហា “តិវស្សន្តរ”ន្តិ។ តិណ្ណំ វស្សនមន្តរមេតស្សាតិ តិវស្សន្តរេ, ធ្វើហិ
វស្សេហិ មហន្តតរេ វា ធម្មាតរេ វា ភិក្ខុ, សោ អស្ស អត្ថិតិ តិវស្សន្តរំ,
តិវស្សន្តរវន្តន្តិ អត្ថោ។ យោ បន ឯកេន វស្សេន មហន្តតរេ វា ធម្មាតរេ វា
ឯកវស្សោយេវ វា, តព្ពន្តតាយ វត្ថុតមេវ នត្ថិ។ អថ វា តិវស្សន្តរន្តិ ករណេត្ថ
ឧបយោកវេនំ, តិវស្សន្តរេន សន្និដ្ឋិ អត្ថោ។ តមេវ សមត្ថតិ
“សត្តវស្សេ”ន្តាទិនា។

១៩៦. មុនិ អនុញ្ញាសីតិ សម្ពុទ្ធោ។ សព្វេហាវាតិ
សមាធាសនិកអសមាធាសនិកេហិ សព្វេហាវ សន្និដ្ឋិ។

១៩៧. ធីយាសនំ ទស្សេតិ “អន្ត”ន្តិអាទិនា។ យំ តិណ្ណំ និស័ទិតុំ បហោតិ, តំ
អន្តំ ធីយាសនន្តិ សម្ពុទ្ធោ។ អន្តន្តិ បច្ឆិមំ។ អធីយាសនេ បន សមាធាសនិកា
និស័ទិតុំ លព្ពន្តិតិ ទស្សេន្តោ “មញ្ញាកេ”តិអាទិមាហា។ សព្ពត្ថ
អយថាករណតោ ទុក្ខជន្តិ។

សមាធាសនិកនិទ្ទេសវណ្ណានា និដ្ឋិតា។

២៧. អសំវាសនិទ្ទេសវណ្ណានា

១៩៨. ឧក្ខិក្ខតាតិ កម្មនាសំវាសកសង្ខារោ អាបត្តិយា អនុស្សនេ,
អប្បដិកម្មេ, ចាបិកាយ ទិដ្ឋិយា អប្បដិស្សត្តេ ឧក្ខិក្ខតោ។ អនុបសម្មន្នោតិ
សិក្ខុមាណសាមណោរសាមណោរសិក្ខាបច្ចក្ខាតសង្ខារោ អនុបសម្មន្នោ។
ជិន្នមូលកោតិ អន្តិមវត្ថុអជ្ឈាបន្នោ។ ឧក្ខិក្ខតេសុ “ធម្មវាទិនោ ឯតេ” តិ
ឧប្បន្នាយ លទ្ធិយា នាគាតោ សំវាសោ ឯតស្សាតិ នាសំវាសោ,
ឧក្ខិក្ខានុវត្តកសង្ខារោ លទ្ធិនាសំវាសកោ។ សីមតោ និគ្គតា និស្សីមា,
សីមន្តិកា ពហិសីមា ច, តត្ថ ហត្ថចាសេ ចេបិ បីតោ, សីមា នាសំវាសកោ
និស្សីមជ្ជិតោ។ វេហាយសេ អាគាសេ បីតោ វេហាយសណ្ឋិតោ ពិជ្ជាគមេន។
តត្ថ “នាសំវាសោ ចា” តិ អាទិនា សមាហារទ្វេន្នេ ក្វចិ នប្បុសកលិដ្ឋំ
ព្យភិចរតីតិ នប្បុសកត្តាភារោ យថា “មគ្គាមគ្គោ” តិ។ ឯកកម្មំ ឯកុទ្ទេសោ
សមសិក្ខតាតិ អយំ តិវិជោបិ សំវាសោ នាម។ សោ យេសំ នត្ថិ, តេ អសំវាសា។
ឯតេ ហត្ថចាសតោ ពហិករណាវសេន វជ្ជេតញ្ញា។ ឯតេសុ ហិ តិវិជេ ឧក្ខិក្ខតេ
សតិ ឧបោសថាទិកំ កម្មំ ករោន្តស្ស ចាចិត្តិយំ, ឥតវេសុ ទុក្ខជន្និ។

អសំវាសនិទ្ទេសវណ្ណានា និដ្ឋិតា។

២៨. កម្មនិទ្ទេសវណ្ណានា

១៩៩. វគ្គេន អធម្មកម្មញ្ញោ សមគ្គេន អធម្មកម្មញ្ញោ វគ្គេន ធម្មកម្មញ្ញោ
សមគ្គេន ធម្មកម្មញ្ញាតិ ចត្តារិ កម្មានិ ហោន្តីតិ សេសោ។ តត្ថ វគ្គេន
អធម្មកម្មន្តិ វគ្គេន សង្ខេន ករណីយំ អធម្មកម្មំ។ ឯស នយោ សព្ពត្ថ។ វគ្គោតិ
ច សមូហោ វុច្ចតិ, សោ ច ចតុវគ្គាទិករណីយាទីសុ យាវតិកានំ កម្មប្បត្តានំ
អសម្មាទីកាវេន, ធម្មារហានំ ធម្មាណាហារណេន, សម្មាទីក្ខតានញ្ញោ

បដិក្កោសនេន, តេសុ ឯកេនាបិ វា ឥធ អធិប្បតោ។ អធម្មកម្មន្តំ ឯត្ថ បន
 ធម្មោ នាម “ឧត្តិទុតិយេ ច, ភិក្ខុវេ, កម្មេ ឯកាយ ឧត្តិយា កម្មំ ករោតិ, ន ច
 កម្មវាចំ អនុស្សវេតិ, អធម្មកម្ម”ន្តិអាទិនា (មហាវ. ៣៨៧) ឯកាយេវ ញត្តិយា,
 តថា ធ្វើហិ ញត្តិហិ ឯកាយេវ វា កម្មវាចាយ, តថា ធ្វើហិ កម្មវាចាហិតិ
 អាគតាយ ច តថា ហាបនអញ្ញថាករណភាវេន ញត្តិកម្មំ វេបេត្វា
 ញត្តិចតុត្ថេ ច កម្មេ អាគតាយ ច អកម្មារហស្ស
 តន្ត្រីយបញ្ញាជនីយបដិសារណីយនិយស្សតិវិធសុត្តន្តិយានំ សត្តន្តំ កម្មានំ
 ករណាវសេន, កម្មារហស្ស ច វិរាធស្វា ករណាវសេន អាគតាយ ច ចាឡិយា
 វិបរីតា ច ចាឡិ, ឧបសម្បទាធិកម្មវសេន អាគតា ច ចាឡិ,
 សម្មាសម្ពាសនិយសតិវិនយអម្ពជ្ឈវិនយបដិញ្ញាករណាយេកុយ្យសិកាតស្សចាបិ-
 យសិកាតិណាវត្តារកសម្ពាសនំ សត្តន្តំ កម្មានំ យថាលាភករណាវសេន
 អាគតា ច ចាឡិ, តេន ករណីយំ
 អបលោកនញ្ញត្តិញ្ញត្តិទុតិយញ្ញត្តិចតុត្ថសម្ពាសនំ ចតុត្ថិធំ កម្មំ ធម្មកម្មំ,
 តប្បដិបក្ខំ អធម្មកម្មំ។ តត្ថិបរិយាយេន សមគ្គោ ធម្មកម្មញ្ញា វេទិតត្ថំ។ ធម្មោ
 យថាវុត្តា ចាឡិ អស្ស អត្ថិ, ធម្មេន កតំ វាតិ ធម្មិកំ។ តត្ថិបរីតំ អធម្មិកំ។
 ចតុត្ថយេវាតិ តេសុ ចតុសុ កម្មេសុ ចតុន្នំ បូរណំ សមគ្គេន ធម្មិកំ។
 សេសកម្មានំ ភាវេន ភិក្ខុនា ទុក្ខជស្ស ភវនំ លក្ខិយតីតិ សេសកម្មេសូតិ
 ភាវលក្ខណោ សត្តមី។ ទុក្ខជន្តិ កុប្បានំ អធម្មកម្មវគ្គកម្មានំ កតត្តា ទុក្ខជំ។

២០០. ឥនានិ យទិទំ សមគ្គេន ធម្មិកំ នាម, តំ យេហិ សង្ខេបិ កាតត្ថំ,
 តេសំ បភេទំ ទស្សេតុំ “ចតុវគ្គោ”តិអាទិមាហា។ ចត្វាធិនំ សង្ខេបយុត្តិត្តា ចតុន្នំ
 វគ្គោតិអាទិនាវិគ្គហោ។ ទសវីសតិវគ្គិកោតិ ទសន្នំវីសតិយា ច
 វគ្គភេទវសេន ទសវីសតីនំ វគ្គោតិវិគ្គហោ, ណិកោ សកត្ថេ។ វីសតិយា
 វគ្គោ, អតិវេកេន សហិតោវីសតិវគ្គោតិវិគ្គហោ។

២០០២. បញ្ចេន្ន កម្ពុជានិយមេតិ “ចតុ”តិអាទិនា។ អញ្ចានំ ឧបសម្បជំ
បវារណំ ឋបេត្វា ចតុវគ្គោ ចាតិអាទិនា យោជេត្វា សព្ពកម្មេសុ កម្មប្បត្តោតិ
ធីបិតោតិ យោជេតព្ភំ។ តត្ថ តត្ថ ច-សន្នោ ចតុវគ្គោយោ កម្មបត្តិកិរិយាយំ
សមុច្ឆិនោតិ។ ឥធម បន សព្ព-សន្នោ អញ្ចានំ កេសហិ ឋបិតតត្ថា បទេសសព្ព
គយ្ហតិ។ កម្មបត្តោតិ កម្មស្ស បត្តោ យុត្តោ អនុរោ។ ឥតរោតិ វីសតិវគ្គោ
អតិរេកវីសតិវគ្គោ។ សព្ពកម្មេសុតិ ឯត្ថ បន សព្ព-សន្នោ សព្ពសព្ព។ ននុ ច
វីសតិវគ្គស្ស កម្មប្បត្តភាវេសតិ អតិរេកវីសតិវគ្គស្ស បគេវាតិ វិញ្ញាយតិ។
តថា សតិ សោ កស្មា វុត្តោតិ? សច្ចំ, តថាបិ សោ ចតុវគ្គាទិនា សង្ឃេន
កត្តត្ថកម្មំ ឧនកតរេន នវដ្ឋតិ, អតិរេកេន បនវដ្ឋតិ ព្យាបនត្ថំ វុត្តោ។

២០៣. ឥទានិ ចតុវគ្គាទិកេន ធម្មាហារណេន បូរេតព្ពោតិ ទស្សេតិ
“ចតុ”តិអាទិនា។ ចារាជិកាទិការមនាបន្នត្តា បកតិយា សភាវេនេវ ឋិតោ
អត្តា យេសំ, បកតោ វា តតោយេវ កម្មេសុ អវិគតោ អត្តា យេសំ តេតិ
បកតត្ថកា, ចារាជិកឧត្តិត្ថកលទ្ធិនាសំវាសកេហិ អញ្ញោ។ បរេតិ
ឯកសីមជ្ជា តាទិសាយេវ អញ្ញោ។ សេសេបីតិ អវសេសេ
បញ្ចវគ្គាទិករណីយេបិ។

២០៤. ឥទានិ វត្ថុញ្ញត្តិអនុស្សាវនសីមាទិវិបត្តិតោ, កម្មវិបត្តិសុ បរិសតោ
ច បដិក្កោសតោ ច កម្មស្ស កុប្បាកុប្បការំ តត្ថ ច អាបត្តិអាទិ ទស្សេតុំ
“ចតុ”តិអាទិ មាហា។ ចតុវគ្គាទិកត្ថព្ភំ អសំវាសគណបូរំ វា កម្មារហគណបូរំ
វា កម្មញ្ញ គរុកដ្ឋគណបូរំ វា បរិវាសាទិកម្មញ្ញាតិ យោជនា។ ឯត្ថ ច
កម្មារហោ គរុកដ្ឋតោ អញ្ញោ, និក្ខិត្តវត្តោ បន គរុកដ្ឋា គណបូរកោ
ហោតិយេវ។ កតន្តិ ចតុវគ្គាទិនា កតំ។

២០៥. វារេយ្យាតិ អន្តរាយេ អសតិ អន្តមសោ ឯកោបិ វារេយ្យាតិ អត្ថោ។
អន្តរាយេតិ ចាបេហិ ករិយមាទេ ជីវិតព្រហ្មចរិយន្តរាយេ សតិ។ អនន្តរាយិកា
ចេ ន វារេន្តិ, ទុក្ខជំ។ ទិដ្ឋាវិន្តិ អត្តនោ អត្តនោ ទិដ្ឋីលទ្ធិ “អធម្មកម្មំ ឥទំ, ន មេតំ
ខមតី”តិ អញ្ញមញ្ញំ អាវិ ករេយ្យន្តិ សេសោ។ ឯកោទិដ្ឋានន្តិ ឯកោ ភិក្ខុ “ន
មេតំ ខមតី”តិ អធិដ្ឋានំ ករេយ្យាតិ សេសោ។ តតោធិកាតិ តីហិ អធិកា។ តេ
បន សង្ឃត្តា បហោន្តិ អត្តនោ កម្មំ និត្តិវតុំ។

២០៦. ទិត្តចិត្តោ នាម ឧម្មត្តកោ។ ទុខដ្ឋិតោតិ វេទនដ្ឋោ។ នរូបាតីតិ គយ្ហត្ថំ
ន រោបាតីតិ អត្ថោ។

២០៧. អន្តមសោ អនន្តរស្សាបិ អាហោចន្តស្ស បកត... បេ... ភិក្ខុនោតិ
សម្ពន្ធា។ ឯកសីមាយំ តិដ្ឋតីតិ ឯកសីមដ្ឋោ។ សមោ សំវាសោ អស្សាតិ
សមសំវាសោ។ ឯកសីមដ្ឋោ ច សោ សមសំវាសោ ច, បកតត្ថោ ច សោ
ឯកសីមជ្ឈសមសំវាសោ ច, សោ ចាយំ ភិក្ខុ ចាតិ សព្ពត្ថ កម្មធារយោ, តស្ស។
ឯត្ថ បន អវិបន្នសីលោ បកតត្ថោតិ អធិប្បតោ។ អាហោចន្តស្សាតិ អត្តនោ
លទ្ធិ បកាសេន្តស្ស។ រូបាតីតិ បដិក្ខេហោ រូបាតិ។

២០៨. ធម្មិកំ កម្មន្តិ ធម្មេន កត្តត្ថំ អបលោកនាទិកម្មំ។ បដិក្ខោសេយ្យាតិ
និវារេយ្យ។ តិរោក្ខា កាយសាមគ្គី វា ធន្តំ វាតិ វា-សទ្ធិំ នេត្វា អត្ថោ នេតព្ពោ។
តិរោក្ខាតិ បរម្មុខា។ សោ សម្មុខា-សន្នោវិយ និចាតោ, អថ វា អក្ខា
ឥន្ទ្រិយវិសយតោ តិរោ ពហីតិ អត្ថោតិ។

កម្មនិទ្ទេសវណ្ណានា និដ្ឋិតា។

២៩. មិច្ឆាជីវិវដ្ឋនានិទ្ទេសវណ្ណានា

២០៩. អាគម្ម ជីវន្តិ ឯតេនាតិ អាជីវោ, កោ សោ?

បច្ចុប្បន្នយេសនវាយាមោ។ មិច្ឆាយ អាជីវោ, តស្សវិវដ្តនា មិច្ឆាជីវិវដ្តនា។
សា បនាយំ អត្ថតោ “ឥធនិក្ខុ ចាតិមោក្ខសំវរសំវុតោវិហារតិ
អាចារកោចរសម្មុទ្ទោ”តិ (វិភ. ៥០៨) ឯវំ ចាតិមោក្ខសំវរសម្មុត្តិយា
បដិបត្តិទស្សនវសេន អាគតោ អាចារោ ចេវ យថាគ្គមេន
ចារាជិកសង្ឃាធិសេសបុល្លច្ចយចាចិត្តិយចាជិទេសនីយទុញ្ញាសិតទុក្ខដានំ
ការណភូតស្ស អាជីវហេតុបញ្ញត្តានំ
អភូតារោចនសញ្ញវត្ថុអញ្ញាបទេសភូតារោចនបណីតភោជនវិញ្ញត្តិ
ភិក្ខុនិភោជនវិញ្ញត្តិសូចោទនវិញ្ញត្តិសិក្ខាបទានំវីតិក្កមស្ស ច
កុហនលបននេមិត្តិកតា និប្បសិកតា លាភេន លាភំ និជិតិសនតាតិ
ឯវំមាធិនញ្ច ចាបធម្មានំ វសេន បវត្ថំ មិច្ឆាជីវិវតិសង្ខាតំ
អាជីវចារិសុទ្ធិសីលញ្ច។ តស្ស បន កស្សចិ ឥធនស្សនំ យថា ទស្សេតុមារទ្ធុ
ចាតិមោក្ខសំវរសង្ខាតាយ អធិសីលសិក្ខាយ, ចតុរាវក្ខវិបស្សនាវសេន
អាគតានំ អធិចិត្តអធិបញ្ញាសង្ខាតានំ ទិដ្ឋំ សិក្ខានញ្ច
ឧបការកធម្មបរិធិបនត្ថន្តិ ទដ្ឋព្ពំ, ឯវំមិទិសំ វិញ្ញាយ្យំ, តំ ទស្សេតិ
“ធារុ”ន្តិអាទិនា។ តត្ថ “ធារុ”ន្តិអាទិន “ទទេ”តិ ឯតស្ស បត្តិកម្មំ។ បុណ្ណំ
សិរីសបុណ្ណាទិនហានិយបុណ្ណំ។ ដ្ឋានមុខោទកន្តិ ដ្ឋានញ្ច មុខញ្ច, តស្ស ឧទកន្តិ
សមាសោ។ អាទិ-សទ្ទេន បណ្ណាទី សង្កណ្ណាតិ។ កុលសង្កហាតិ
កុលសង្កហាករណោ។

២១០. បរិភជតិ បរេសំ ធារកេ បរិហារីតិ បរិភដោ, បរិភជស្ស កម្ម
ចារិភជកោ, សកត្ថេ តមេវ ចារិភជកតា។ អលង្ករណាទិនា
កុលធារកបរិហារណស្សេតំ នាមំ។ មុគ្គស្ស សូចោ មុគ្គសូចោ, សោយេវ
មុគ្គសុប្បា។ យថា មុគ្គសូបេ បច្ចុមាទេ កោចិទេវ មុគ្គោ ន បច្ចុតិ, អវសេសា

បច្ចុប្បន្ន, ឯវ័យស្បែក បុគ្គលស្បែក វ័យនេះ ក៏ព្យាបាល សង្ខារ ហោតិ, សេសំ អលីកំ, អយំ
បុគ្គលោ មុគ្គស្វបសធិសតាយ ឧបចារនេ “មុគ្គសុប្បា” តិ វុច្ចតិ, តស្ស ភារោ
មុគ្គសុប្បតា។ សច្ចាលិកេន ជីវិតកប្បនស្សេតំ អធិវចនំ។ យវវត្ថុអាទិសម្ពុទ្ធិនិ
វិជ្ជា វត្ថុវិជ្ជា។ ចារិកជកតា ចាតិអាទិនា ទូន្មោ នបុសកត្តាភារេ ចារិ... បេ....
វិជ្ជា, តាយ។ រស្សេវា បន គាថាពន្លូវសេន, តថា ធីយោ។ បហិណ្ឌានំ តស្មី តស្មី
កម្មេ តេសំ តេសំ និយុញ្ញនំ បហោណំ។ អាទរេន ទូតេន ការេតព្ពំ យំ កិញ្ចា កម្មំ
ទូតកម្មំ។ បិសនំ បេសនំ, ជង្គាយ ចាទេន បេសនំ ជង្គុយេសនំ, តមស្ស អត្ថិតិ
ជង្គុយេសនិយំ។ តេសំ តេសំ គិហិនំ កាមន្តរេនសន្តរាទិសុ
សាសនបដិសាសនហារណស្សេតមធិវចនំ។

២០០. លាភាសាយ លញ្ញានំ អនុប្បនានំ។ សម្ពុទ្ធប្បជិកុដ្ឋេន
ពុទ្ធករហិតេន អន្តរិជ្ជានក្ខត្តវិជ្ជាសុបិនិវិជ្ជាភូតវិជ្ជាទិនា អញ្ជេន វា។

២០២. អញ្ញាតកានំ អប្បវារតានំ វិញ្ញាបនំ វិញ្ញត្តិ, យាចនវសេន បវត្តោ
កាយវីរីបយោគោ។ ពុទ្ធប្បជិកុដ្ឋេន មិច្ឆាជីវេន បច្ចុយបរិយេសនា
អនេសនា។ អភូតស្ស អត្ថនិ អវិជ្ជមានស្ស ឧត្តរិមនុស្សធម្មស្ស ឧល្លបនំ កថនំ
អភូតុល្លបនា។ កុហនាទិហិតិ កុហនាលបនាទិហិ។ តត្ថ
លាភសក្ការសិលោកសន្និស្សិតស្ស
បច្ចុយប្បជិសេវនសាមន្តជប្បនតិយាបថសណ្ឋាបនវសេន ជនវិម្ហាបនា
កុហនា។ វិហារំ អាគតេ មនុស្សេ ទិស្វា “កិមត្ថាយ ភោន្តោ អាគតា, កី ភិក្ខុ
និមន្តេតុ” ត្ថិ វា “មយិ រាជា បសន្នោ, អសុកោ ច អសុកោ ច រាជមហាមត្តោ
បសន្នោ” តិ វា អាទិនា នយេន អាលបនា លបនា។ ខាទនីយំ គហេត្វា គច្ឆន្តេ
ទិស្វា “កី ខាទនីយំ លភិត្តា” តិ អាទិនា នយេន និមិត្តករណាទិ នេមិត្តកតា។
“អស្សន្ទោ អប្បសន្នោ” តិ អាទិនា នយេន គរហណានិ ច “ឯតំ ឯត្ថ

កថាថា"តិអាទិនា នយេន វាចាយ ឧត្តិបនាទិ ច និប្បសិកតា។ អប្បន
លាភេន ពហុកំ វព្វេត្វា គហេតុំ ឥច្ឆនំ លាភេន លាភំ និជិតិសនតា។
កុលទូសាទីតិ ឯត្ថ អាទិ-សន្តេន រូបិយប្បជីគ្គហណារូបិយសំវោហារា
សង្កយ្ហន្តីតិ។

មិច្ឆាជីវីវិវដ្តនានិទ្ទេសវណ្ណានា និដ្ឋិតា។

៣០. វត្ថុនិទ្ទេសវណ្ណានា

២០៣. សឧចាហានោ... បេ... ចីវរំ សីសេ កិរិទ្វា វា អាគន្តុកោ អារាមំ ន
បរិសេតិ សម្ពុន្នោ។ សធន្តោតិ សីសេ កតធនត្តេន សធន្តោ។ ឱគុណ្ឌិតោតិ
សសីសំ ចារុបិតោ។ “បរិក្ខិត្តស្ស វិហារស្ស បរិក្ខេបោ, អបរិក្ខិត្តស្ស
បរិក្ខេបាបាជ្ជាន”ន្តិ វុត្ថំ ឧបចារសីមាសមីបំ បត្វា ឧចាហានាឱមុញ្ញនាទិសព្ពំ
កត្វា អារាមោ បរិសិតញ្ចោតិ អយមេត្ថ ព្យតិវេកលទ្ធោ អត្ថោ។

២០៤. ចានីយេន ចាទេ ន ឆោវេយ្យាតិ សម្ពុន្នោ។ បដិក្កមនំ បត្វា ឯកមន្តេ
បត្តចីវរំ និក្ខិបិត្វា បតិរូបេ និសង្ខ បុច្ឆិត្វា ចានីយំ ចាតព្ពំ, បរិភោជនីយេន
យថាវុត្ថំ ចាទា ឆោវិតញ្ចាតិ អធិប្បាយោ។ វុឡ្ហតវេ អាវាសិកេបិ ច
អភិវាទេយ្យាតិ ឥមិនា វស្សំ បុច្ឆិត្វា នវកេន អាវាសិកេន អភិវាទាបេតព្ពន្តិ
ធិបេតិ។ បុច្ឆេយ្យ សយនាសនន្តិ “កតមំ សេនាសនំ ចាបុណាតិ, អន្ល្ហាវុត្ថំ
អន្ល្ហាវុត្ថំ វា”តិ សេនាសនំ បុច្ឆេយ្យ។ ឥទព្វា បុច្ឆាយ លក្ខណាវចនំ។ តស្មា
អាវាសិកវត្ថេ វុត្ថមន្ល្ហាវុត្ថាទិកព្វា បុច្ឆិតព្ពំ។ សេច “អន្ល្ហាវុត្ថ”ន្តិ វទន្តិ, កវាជំ
អាគោដេត្វា មុហុត្ថំ អាគមេត្វា យជិកំ ឧគ្សាដេត្វា កវាជំ បណាមេត្វា ពហិ
បិតេន ឧល្លោកេត្វា បរិសិត្វា សព្ពំ សេនាសនវត្ថំ កាតព្ពំ។ អាគន្តុកវត្ថំ។

២០៥-៦. គមិកោ បក្កមេយ្យាតិ សម្ពុត្តោ។ “បដិសាមេត្វា”តិអាទីនិមស្ស
បុព្វកិរិយាបទានិ។ ធារុមត្តិកកណ្ណាកន្តិ ឯត្ថ មញ្ចបីហ្មធិធារុកណ្ណំ
រជនកាជនាទិមត្តិកាកណ្ណំ។ បដិសាមេត្វាតិ អត្ថិ ចេ អនោវស្សកេ
សណ្ឋាបេត្វា។ ចកេត្វានាតិ ធារុវាតចានេហិ បិដាយ។ សាធុកំ
សង្ក្ខាបេត្វានាតិ ចតុស្ក ចាសាលោសុ មញ្ចំ បញ្ញាបេត្វា មញ្ចេ មញ្ចស្ស, បីបេ
បីបស្ស អាហេបនេន សេនាសនស្ស ឧបរូបរិ បុញ្ញករណេន សាធុកំ សង្ក្ខាបនំ
កត្វា។ ន ចាតិ នេ។ គមិកវត្ថុ។

២០៧-៨. អាវាសិកោតិ ឥទំ “បញ្ញាបេយ្យា”តិអាទីនំ កត្ថបទំ។
នវកម្មករណាទិការនិត្តរណតាយ អាវាសោវិហារោ អស្ស អត្ថិ
អាវាសិកោ។ យស្ស បន កេវលំ វិហារេ និវាសនមត្តំ អត្ថិ, សោ នេវាសិកោ។
ឧភោបិ តេ ឥធ អាវាសិក-សន្នេន សង្កហិតា។ ចានោធម្មត្ថិតិ ឯត្ថ បត្ថតិ-
សន្នេន ចានបីបចានកថលីកានំ គហណំ។ បច្ចុគ្គន្ធាន បត្ថចីវរំ គណ្ណោយ្យាតិ
យោជនា។ បញ្ញាបេ សយនាសនន្តិ “ឯតំ តុម្ហាកំ សេនាសនំ ចាបុណាតិ”តិ ឯវំ
សយនាសនំ បញ្ញាបេយ្យ, បកាសេយ្យាតិ វុត្ថំ ហោតិ។

២០៩. អជ្ឈាវុត្តន្តិ បុព្វេភិក្ខុហិ និវុត្តំ។ គោចរាគោចរំ វទេតិ
“ភិក្ខាចារគាមោ ធូរោ, អាសន្នោ”តិ វា, “កាលស្សេវ បិណ្ឌាយ ចរិតតំ, ធិវា
វា”តិ ឯវំ គោចរញ្ច, “មិច្ឆាទិដ្ឋិកានំ វា គាមោ, បរិច្ឆន្ទភិក្ខោ វា”តិអាទិនា
អគោចរញ្ច វទេយ្យាតិ អត្ថោ។ វច្ចបស្សវជ្ជានាទីតិអាទីនិបិ “វទេ”តិ ឥមស្សេវ
កម្មវចនានិ។ សេខសម្មតិ យស្ស សទ្ធស្ស កុលស្ស សង្ឃេ សេខសម្មតី ទេតិ,
តំ កុលញ្ច។

២២០. បវេសនិក្ខមេ កាលន្តិ “កេសុចិ ហ្មនេសុ វាឡមិកា វា អមនុស្សា វា
ហោន្តិ, ឥមំ កាលំ បរិសិតតំ និក្ខមិតតញ្ច”តិ ឯវំ បវេសនិក្ខមេ ច កាលំ។

ឯតំ បន អាសនបញ្ចបនាទិកំ សត្តំ វុត្តំ វុឡុតវេ អាគតេ ចីវរកម្មាទី វា
នាទិគិលានស្ស ភេសជ្ជំ វា ឋបេត្វាបិ កាតត្ថំ។ មហាគិលានស្ស បន
ភេសជ្ជមេវ កាតត្ថំ។ ចេតិយផ្កុណាវត្ថំ ករោន្តេនាបិ តស្ស វត្ថំ កាតុំ
អារភិតត្ថំ។ បណ្ឌិតោ ហិ អាគន្ធកោ “ករោហិ តាវ ភេសជ្ជំ, ចេតិយផ្កុណំ
សម្មជ្ជាហី” តិ ច វេទេយ្យ។ អបិច ពិជនេន ពិជិតត្តោ, ចាទាបិស្ស ជោវិតត្តោ,
តេលេន មក្ខិតត្តោ។ បិដ្ឋិច អាគិលាយតិ, សម្ពាធតត្តោ។ នវកស្ស បន
អាគន្ធកស្ស “ឥទមាសនំ, ឯត្ថ និសីទា” តិអាទិនា អាចិក្ខិតត្ថុន្តិ ទស្សន្តោ
“និសិទ្ធាយេវា” តិអាទិមាហា។ និសិទ្ធាយេវា តិ ឥមិនា “បិទោយេវា” តិអាទិ
ឧបលក្ខេតិ។ សមុទ្ទិសេតិ អាទវេន វេទេយ្យ។ អាវាសិកវត្ថំ។

“វត្ថុ” ត្ថិ បន សាមញ្ញេន និទ្ទិដ្ឋត្តា ន ថេវេ ភិក្ខុ អតិអល្លិយិទ្វា និសីទិតត្ថំ,
មហាថេវស្ស និសិទ្ធាសនតោ ឯកំ ទ្វេ អាសនាទិ ឋបេត្វា “និសីទា” តិ វុត្ត
និសីទិតត្ថំ, ន នវាបិ ភិក្ខុ អាសនេន បដិពាហិតត្តោ, ន សង្ឃាជី ឌីត្តវិទ្វា
និសីទិតត្ថំ, សទ្ធិ អកត្វា ឧទកកិច្ចំ កាតត្ថំ, យថា សូបស្ស ឌីកាសោ ហោតិ,
ឯវមត្តាយ ឌីទនោ គណ្ឌិតត្តោ, ថេវេន ភិក្ខុនា “ឋបេត្វា អប្បកំ ឌីទនាទិកំ
សត្តំ សព្វេសំ សមកំ សម្មាទេហី” តិ វត្ថុត្ថំ, ន តាវ ថេវេន ភុញ្ញិតត្ថំ, ភុត្តាវិនា ន
តាវ ឧទកំ បដិគ្គហេតត្ថំ, ភត្តគ្គតោ និវត្តន្តេហិ យថានុបំ និក្ខមិត្វា វិវឡាយ
ចាឡិយា គន្ធត្ថុន្តិ ឯវមាទិកញ្ច តទនុបំ សេឱយវត្តញ្ច សម្មាទេតត្ថុន្តិ ឥទំ
ភត្តគ្គវត្តញ្ច សាធុកំ អតរមាទេន កាមោ បរិសិតត្តោ, “ឥមិនា បរិសិស្សមិ,
ឥមិនា និក្ខមិស្សមី” តិ និវេសនំ បរិសន្តេន សល្លក្ខេតត្ថំ, នាទិសហសា
បរិសិតត្ថំ, នាទិសហសា និក្ខមិតត្ថំ, នាទិទ្វេ នច្ឆាសន្នេ ហិតត្ថំ, នាទិចិវ
ហិតត្ថំ, នាទិលហុកំ និវត្តិតត្ថំ, នាតុកាមតាការំ ញាត្វា ហិតត្ថំ, យោ បឋមំ
តាមតោ បដិក្កមតិ, តេន អាសនបញ្ចបនាទិ សត្តំ កាតត្ថំ, យោ បច្ឆា, តេន

អាសនុទ្ធរណាទិ សត្តំ កាតព្វន្តិ ឯវមាទិកញ្ច តទន្ទ្របំ សេទិយវត្តញ្ច
សម្មាទេតព្វន្តិ ឥទំ បិណ្ឌាចារិកវត្តញ្ច កាតព្វំ។

សេនាសនដ្ឋានេ សត្តំ វត្តញ្ច សម្មាទេត្វា តតោ និក្ខមិត្វា សាធុកំ
និវាសេត្វា ចារុបិត្វា ច អតរមាណេន កាមោ បរិសិតញ្ចាតិអាទិ សត្តំ
បិណ្ឌាចារិកវត្តំ កាតព្វំ។ ចានីយបរិភោជនីយអគ្គិអរណីសហិតកត្តរទណ្ឌា
ឧបជ្ឈបេតញ្ច, នក្ខត្តបទានិ សកលានិ វា ឯកទេសានិ វា ឧត្តហេតញ្ចានិ,
ទិសាកុសលេន ភរិតព្វន្តិ ឥទំ អារម្ម័កវត្តញ្ច ឧទ្ទិដ្ឋយេវ ហោតីតិ អវគន្ធព្វន្តិ។

វត្តនិទ្ទេសវណ្ណានា និដ្ឋិតា។

៣០. វិកប្បនាទិទ្ទេសវណ្ណានា

២២០. សម្ពុខាបរម្ពុខាតិ សស្ស មុខំ, បរស្ស មុខន្តិវិគ្គហោ, សម្ពុខេន
បរម្ពុខេនាតិ អត្ថោ។ សម្ពុខាវិកប្បនា បរម្ពុខាវិកប្បនាតិ ភេទា ទុវេវិកប្បនា
វុត្តាតិ យោជនា។ ភេទាតិ វិសេសតោ។ អថ វា សស្ស មុខំ មុខសម្ពុទ្ធវេចនំ
អស្សវិកប្បនាយាតិ សមាសោ។ តថា បរម្ពុខា។ សម្ពុខា ច បរម្ពុខា ច, តស្ស
ភេទោ, តតោ។ សម្ពុខាយ សម្ពុខាវិកប្បនាយ។ ព្យត្តស្សាតិ វិកប្បនវិជានំ
បច្ចុទ្ធាវិជានញ្ច ជានន្តស្ស។

២២២. តេនាតិ យស្ស សន្តិកេវិកប្បេតិ, តេន ភិក្ខុនា។ បរិភោគាទិកន្តិ
បរិភោគំវិស្សជ្ជនំ អធិដ្ឋានញ្ច។

២២៤-៥. អបរាសម្ពុខាវេកាតិ ឯត្ថ វា-សន្នោ បក្ខន្តវេ, អថ វាតិ អត្ថោ, អបិ-
សន្នត្ថោ វា វា-សន្នោ, សោ អបរា-សន្នតោ បរំ ទដ្ឋញ្ចោ, អបរាបិ ឯកា
សម្ពុខាវិកប្បនា អត្ថីតិ អត្ថោ។ កថន្តិ អាហា “ភិក្ខុស្ស” តិអាទិ។ “បញ្ចន្តំ

សហជម្ព័ន"ន្តី វុត្តត្តា "តិស្សស្ស ភិក្ខុនោ"តិអាជីសុ តិស្សយ ភិក្ខុនិយា
តិស្សយ សិក្ខុមាណាយ តិស្សយ សាមណេរិយា តិស្សស្ស សាមណេរស្សតិបិ
វិញ្ញាតត្ថំ។

២២៦. បរម្មទាវិកប្បនាតិ បរម្មទេនវិកប្បនេន, បរម្មទាវិកប្បនាតិ វា
គហេតត្ថំ, បរម្មទាវិកប្បនា កថន្តិ អត្ថោ។

២២៧. មិត្តោតិ ទទ្ខមិត្តោ។ សន្និជ្ជាតិ ទិដ្ឋមត្តមិត្តោ។ ឯត្ថ បន ទិដ្ឋំ
វិកប្បនាទំ កី នាណករណន្តិ? សម្មទាវិកប្បនាយ តាវ សយំ វិកប្បេត្វា បរេន
បច្ចុទ្ធភាបេតិ, តេនេវ សា សម្មទាវិកប្បនា នាម ជាតា។ បរម្មទាវិកប្បនាយ
បរេនេវ វិកប្បាបេត្វា បរេនេវ បច្ចុទ្ធភាបេតិ, តេនេវ សា បរម្មទាវិកប្បនា នាម
ជាតាតិ ឥនមេត្ត នាណករណន្តិ។

២២៨. ទូរសន្តិកត្តកត្តន្តិ ឯត្ថ អាសន្នទូរភាវោ អធិដ្ឋានេ វុត្តនយេនេវ
វេទិតញ្ចោ។

២២៩. ទសាហំ...បេ... បច្ឆាសាយ សតិ មាសកំ នាធិដ្ឋិតវិកប្បិតំ និស្សគ្គិ
នុប្បាទយតីតិ សម្ពន្ធោ។ ទស អហានិ សមាហជានិ ទសាហំ។ សព្ពត្ត
អច្ចន្តសំយោគេ ទុតិយា។ តត្ថ យំ ទិវសំ ជីវំ ឧប្បន្នំ, តស្ស យោ អរុណោ, សោ
ឧប្បន្នទិវសនិស្សិតោ, តស្មា ជីវវុប្បាទទិវសេន សទ្ធិំ ឯកាទសេ អរុណាគ្គមនេ
និស្សគ្គិយំ ហោតីតិ អាហា "ទសាហា"ន្តិ។ មាសមេកំ វាតិ "អនត្ថតេ កថិនេ ឯកំ
បច្ឆិមកត្តិកមាស"ន្តិ (ចារា. ៦៤៩ អត្ថតោ សមាទំ) វុត្តត្តា កថិនត្ថតេ បញ្ច
មាសេតិ លត្តតិ។ កថិនំ អត្ថតំ យស្មី វិហារេតិ សមាសោ។ ចារិប្បវត្តន្តិ ចារិប្បិ
អត្ថោ យស្សតិ វិគ្គហោ។ កិរិយាវិសេសនំ, ចារិប្បវិប្បយោជនំ កត្វាតិ អត្ថោ។
ឧនស្សតិ យត្ថកេន កយិរមាទំ អធិដ្ឋានំ ជីវំ បហោតិ, តត្ថ កតាភាវតោ

ឧបសគ្គ ឯកាធិសមាសសត្តមាសសង្ខារេ បិដ្ឋិសមយេ ឧប្បន្នស្ស
មូលចីវរស្ស។ បច្ចាសាសតីតិ “សង្ឃាទិតោយតោ កុតោចិលច្ឆាមី”តិ ឯវំ
សតិយា បច្ចាសាយាតិ អត្តោ។ ឧភយម្បិយ-ការលោបេន និទ្ទិដ្ឋំ។ សតីតិ វា
និចាតោ, លីង្គិវិបល្លាសេន វាហា។ ឯត្ថ បនព្យតិវេកវសេន
ធនាហាតិក្កមនាទីសុ និស្សគ្គិយំ ចាចិត្តិយំ វេទិតព្ពន្ធ។

វិកប្បនាទិទ្កេសវណ្ណនា និដ្ឋិតា។

៣២. និស្សយនិទ្កេសវណ្ណនា

២៣០. ព្យត្តស្សាតិ “ការិយ”ន្តិ កិតកយោគេ កត្តវិ ជដ្ឋី។ ព្យត្តោ ច នាម
“បញ្ចហិ, ភិក្ខុវេ, អង្កេហិ សមន្មាគតេន ភិក្ខុនា អនិស្សិតេន វត្ថុពុំ, អាបត្តិ
ជាតាតិ, អនាបត្តិ ជាតាតិ, លហុកំ អាបត្តិ ជាតាតិ, គរុកំ អាបត្តិ ជាតាតិ,
ឧភយានិ ខោ បនស្ស ចាតិមោក្ខានិ វិត្តាវេន ស្វាគតានិ ហោន្តិ សុវិភត្តានិ
សុប្បវត្តិនិ សុវិនិច្ឆ័តានិ សុត្តសោ អនុព្យញ្ញនសោ។ ឥមេហិ ខោ, ភិក្ខុវេ,
បញ្ចហិ អង្កេហិ សមន្មាគតេន ភិក្ខុនា អនិស្សិតេន វត្ថុពុំ”ន្តិ (មហាវ. ១០៣) ឯវំ
វត្ថុព្យត្តោ ច ពហុស្សុតព្យត្តោ ច វេទិតព្ពោ។

តត្ថ សុវិភត្តានីតិ សុដ្ឋវិភត្តានិ បទបច្ចាភជ្ជសង្ករនោសវិវហិតានិ។
សុប្បវត្តិនីតិ បគុណានិ វាចុគ្គតានិ។ សុវិនិច្ឆ័តានិ សុត្តសោតិ ខន្ធកបរិវារតោ
អាហារិកត្តសុត្តវសេន សុដ្ឋវិនិច្ឆ័តានិ។ អនុព្យញ្ញនសោតិ អក្ខរេបទចារិប្បិយា
សុវិនិច្ឆ័តានិ អក្ខណ្ឌានិ អវិបរីតក្ខណ្ឌានិ។ ឯតេន អដ្ឋកថា ទីបិតា។
អដ្ឋកថាតោ ហិ ឯស វិនិច្ឆយោ ហោតីតិ។ ពហុស្សុតព្យត្តោ បនយេន
សព្ពន្ធមេន បរិច្ឆេនេន ទ្វេ មាតិកា បគុណា វាចុគ្គតា, បក្ខទិវសេសុ
ធម្មសវនត្ថាយ សុត្តន្តតោ ចត្តារោ ភាណាវាវ, សម្បត្តានំ បរិសានំ

បរិកថនត្ថាយ អន្ទកវិន្ទមហារាហុលោវាទអម្ពជ្ជសទិសោ ឯកោ កថាមគ្គោ,
សង្ឃកត្តមង្គលាមង្គលេសុ អនុមោទនត្ថាយ តិស្សោ អនុមោទនា,
ឧបាសថប្បវារណាទិជាននត្ថំ កម្មាកម្មវិនិច្ឆយោ, សមណធម្មករណត្ថំ
សមាធិវសេនវិបស្សនាវសេន វា អរហត្តមគ្គបរិយោសានមេកំ កម្មជ្ជានំ
ឯត្ថកំ ឧត្តហិតំ, ស្វាយំ វុច្ចតិ។ **នត្ថិ និស្សយ ការិយន្តិ** អាចរិយាទី និស្សយ
វាសេន កត្តព្ធាំ នត្ថិ។ **“និស្សយការិយ”**ន្តិ វា ចាថោ, និស្សយេន ការិយន្តិ
សមាសោ។ ជីវស្ស យត្ថកោ បរិច្ឆេទោ យាវជីវំ។

២៣០. តេន និស្សយ វសន្តេន ឯវំ និស្សយោ គហោតព្ពោតិ ទស្សេតុំ
“ឯកំស”ន្តិអាទិ វុត្ថំ។ **ឯកំស**ន្តិ ឯកោ អំសោ អស្ស ចីវរស្សាតិ វិគ្គហោ។
កិរិយាវិសេសនំ វា ភុម្មត្ថ វា ឧបយោគវចនំ, ឯកស្មី អំសេតិ អត្ថោ។ **អញ្ចលិ**
ករបុដោ។ **យាវតតិយកំ** វទេតិ ឧបសម្បទាយ សង្ឃិស្សេន សត្តតិវស្សេន
វាបិ ព្យត្តស្ស នវកស្ស សន្តិកេ យាវតតិយកំ វចនំ ករេយ្យ។ យាវតតិយោ
វារោ អស្សាតិ កិរិយាវិសេសនសមាសោ។ **អាយស្មតោតិ** អាយស្មន្តំ។ **វច្ឆាមី**តិ
វសាមិ។ ឧបជ្ឈំ គណ្ណាន្តេនាបិ **“ឧបជ្ឈាយោ មេ, ភន្តេ, ហោហី”**តិ គហោតព្ពំ។ តំ
បន **“អាចរិយោ”**តិ ឯត្ថ **“ឧបជ្ឈាយោ”**តិ វចនំវិសេសោតិ ឯត្ថ វាចាកេនតោ ន
វិសុំ វុត្ថំ។ ន កេវលមេត្ថ និស្សយុបជ្ឈាយគហណោ, កាមប្បវេសនាទីសុបិ
ឯវមេវ កត្វា **“អហំ អារុសោ”**តិ វា **“ភន្តេ”**តិ វា វត្វា **“កាមប្បវេសនំ**
អាបុច្ឆាមី”តិអាទិនា វត្តព្ពំ។

២៣២. និស្សយបដិប្បស្សន្ធិ ទស្សេតិ **“បក្កន្តេ”**តិអាទិនា។ **បក្កន្តេ**តិ
ឧបជ្ឈាយោ អាចរិយេ សទ្ធិវិហារិកេ អន្តេវាសិកេ ច កាមាទីសុ យត្ថ កត្តិ
អាបុច្ឆិកា វា អនាបុច្ឆិកា វា គតោ។ តេសុ យេន កេនចិ **“អសុកំ នាម កាមំ**
គច្ឆាមី”តិ វុត្ថេ តេសុយេវ យេន កេនចិ **“សាធូ”**តិ សម្បជីដ្ឋិតេបិ តំ តំ និយមំ

អតិក្កមិត្វា បក្កន្តេបិ អនាបុច្ឆា បន ឧបចារសីមាតិក្កមេន បក្កន្តេបិ
 និស្សយោ សម្មតិ បដិប្បស្សម្ពតិ។ បក្កសង្កេតតិ តិត្ថិយបក្កសង្កេតតិ ចាបិ វិព្ពន្តេ
 ចាបិ មរណេន ច តទ្ធិណញ្ញោ បដិប្បស្សម្ពតិ។ អាណត្តិ នាម “បណាមេមិ
 ត”ន្តិ វា “មា ឥធម៌ បរិសា”តិ អាទិកា និស្សយប្បណាមនា។ តាយ បណាមេតេន
 អាចរិយុបជ្ឈាយា ខមាបេតព្ពា។ អខមន្តេសុ ទណ្ឌកម្មំ កត្វា តស្មី វិហារេ
 មហាថេរេ គហេត្វាបិ សាមន្តវិហារេ ភិក្ខុ គហេត្វាបិ ខមាបេតព្ពា។ ន ខមន្តិ
 ចេ, អាចរិយុបជ្ឈាយា នំ សភាគានំ សន្តិកេ វសិតព្ពំ។ យេន កេនចិ ការណេន
 ន សក្កា ហោតិ តត្រ អាចរិយុបជ្ឈាយា នំ សភាគានំ សន្តិកេ វសិតុំ, តំយេវ
 វិហារំ អាគន្ធា អញ្ញាស្ស សន្តិកេ និស្សយំ គហេត្វា វសិតព្ពំ។ តត្ថ “បញ្ចបិ,
 ភិក្ខុវេ, អង្កេហិ សមន្នាគតំ សន្និវិហារិកំ អប្បណាមេន្តោ ឧបជ្ឈាយោ
 សាតិសារោ ហោតិ, បណាមេន្តោ អនតិសារោ ហោតិ។ ឧបជ្ឈាយម្ហំ នាធិមត្តំ
 បេមំ ហោតិ, នាធិមត្តោ បសាទោ ហោតិ, នាធិមត្តា ហិរិ ហោតិ, នាធិមត្តោ
 ការវោ ហោតិ, នាធិមត្តា ភាវនា ហោតិ។ ឥមេហិ ខោ, ភិក្ខុវេ,
 បញ្ចបាង្កេហិ...បេ.... ហោតិ (មហាវ. ៦៨)។ បញ្ចបិ, ភិក្ខុវេ, អង្កេហិ សមន្នាគតំ
 អន្តេវាសិកំ អប្បណាមេន្តោ អាចរិយោ...បេ.... ហោតិ”តិ (មហាវ. ៨១) វុត្តត្តា
 បន អសម្មាវត្តន្តេ អន្តេវាសិកសន្និវិហារិកេ អប្បណាមេន្តោ អាចរិយុបជ្ឈាយា
 ទុក្កជំ អាបជ្ជន្តិ វេទិតព្ពំ។ ភាវនាតិ មេត្តាភាវនា។ ឧបជ្ឈាយសមោធានំ បន
 តស្ស ទស្សនសវនវសេន វេទិតព្ពំ។

២៣៣. អលង្កិត្តិ -

“សញ្ញាច្ច អាបត្តិ អាបជ្ជតិ;
 អាបត្តិ បរិគ្គហតិ;
 អគតិគមនញ្ច គច្ឆតិ;

ឯទិសោ វុត្តតិ អលង្គិបុគ្គលោ"តិ។ (បរិ. ៣៥៩) -

ឯវុត្តលក្ខណំ អលង្គិ។ និស្សយំ ទេន្តោនាបិ លង្គិនោយេវ ឆាតត្ថំ។ “នកិក្ខវេ អលង្គិនំ និស្សយោ ឆាតត្ថោ។ យោ ទទេយ្យ, អាបត្តិ ទុក្ខជស្សា”តិ (មហាវ. ១២០) ហិ វុត្តំ។ អទិជ្ជបុព្វស្ស កតិចាបំ អាចារំ ឧបបរិក្ខត្វា ឆាតត្ថំ។ អបុព្វន្តិ ឯត្ថ សម្ពន្ធិសទ្ធាត្ថា បុព្វ-សទ្ធន បុព្វវាសោ គហិតោ, នត្តិ បុព្វោ អស្សាតិ អបុព្វំ, នវន្តិ វុត្តំ ហោតិ។ ចត្តារិ បញ្ច វា បរិមាណាមេតេសន្តិវិគ្គហោ។ ឯត្ថ បន បរិមាណ-សទ្ធិសន្តិធានេន សង្ខេប្យវាចិនោបិតេ សង្ខ្យាមត្តវាចិនោ ហោន្តិតិ ចតុបញ្ចសង្ខ្យាបរិមាណាមេវ សង្ខេប្យមាហា, តស្មាវិគ្គហបទត្ថហិ ភិន្នោ អញ្ញបទត្ថោ សម្ពវត្តិតិ សមាសោ។ វា-សទ្ធិស្ស យោវិកប្បត្តោ, តត្ថ ចាយំ សមាសោ, ចត្តារិ វា បញ្ច វា, ចតុបញ្ច អហានិ, តេសំ អហានំ សមាហារោ ចតុបញ្ចាហំ។ ភិក្ខុសភាគតន្តិ សមាសោ ភាគោ លង្គិតាសម្ពាតោ កោដ្ឋាសោ យេសំ, ភិក្ខុហិ សភាគា, តេសំ ភាវោ ភិក្ខុសភាគតា, តំ, បេសលភាវន្តិ អត្តោ។ “ថេរោ លង្គិ”តិ ជានន្តេន បន បកតិយា និស្សយធានដ្ឋានំ គតេន ច តទហោវ គហោតត្ថោ, ឯកទិវសម្បិ បរិហារោ នត្តិ។ សចេ “ឱកាសេ អលកន្តេ បច្ឆុសសមយេ គហោស្សមី”តិ សយតិ, អរុណំ ឧត្តតម្បិ ន ជានាតិ, អនាបត្តិ។ លទ្ធិបរិហារេនាបិ វសិតុំ វដ្តតិ។

២៣២. “លត្តតិ”តិ កម្មនិ និប្បន្នត្ថា អវុត្តកត្តាតិ “អទ្ធិកស្សា”តិ អាទិសុ កត្តារិ សាមិវចនំ, “អទ្ធិកេនា” តិ អាទិ វុត្តំ ហោតិ។ “សល្លក្ខេន្តោ”តិ បន សរូបេនេវ និទ្ធិជ្ជំ។ វសិតុន្តិ វុត្តកម្មំ។ ភាវេ ហិ តុំ-បច្ឆយោ, វាសោតិ អត្តោ។ យាចិតស្សាតិ “គិលានុបដ្ឋាកស្ស ចា”តិ ឯត្ថ វិសេសនំ។ សចេ បន “យាចាហិ ម”ន្តិ វុត្តមាណាបិ គិលានោ មាណេន ន យាចតិ, គន្តត្ថំ។ អរញ្ញោ វា សល្លក្ខេន្តេន ជាសុកន្តិ យត្ថ វសន្តស្ស

បដិលទ្ធតុល្យាសមថវិបស្សនាវិសេសភាគីតាវសេន ជាសុហោតិ, តស្មី
អរញ្ញោ តាទិសំ ជាសុវិហារំ សល្លក្ខេន្តន អារញ្ញកេន។ ឆាយកេ អសន្តតិ
បទេន្ទោ។ តាវាតិ អវិជ្ជិម្ហ, អទ្ធិកាទីហិ យាវ និស្សយឆាយកេ លព្ពតិ, តាវ,
អារញ្ញកេន បន “បដិរូបេ និស្សយឆាយកេ សតិ និស្សយ វសិស្សមី” តិ
អាភោគំ កត្វា យាវ អាសាឡិបុណ្ណាមា, តាវាតិ អត្ថោ។ “សចេ បន
អាសាឡិមាសេ អាចរិយោ នាគច្ឆតិ, យត្ថ និស្សយោ លព្ពតិ, តត្ថ គន្តព្ពំ
(មហាវ. អដ្ឋ. ១២១)។ អន្តោវស្សេ បន និពទ្ធវាសំ វសិតព្ពំ, និស្សយោ ច
គហោតត្តោ” តិ (មហាវ. អដ្ឋ. ១២១) ហិ អដ្ឋកថាយំ វុត្ថំ។

អម្ពាភំ បន កេចិ អន្តោវសិកត្តោ “នភិក្ខុវេ វស្សំ ន ឧបគន្តព្ពំ។ យោ ន
ឧបគន្ធយ្យ, អាបត្តិ ទុក្ខជស្សា’ តិ (មហាវ. ១៨៦) ច ‘នភិក្ខុវេ តទហុ
វស្សបនាយិកាយ វស្សំ អនុបគន្តកាមេន សញ្ញា អាវាសោ អតិក្កមិតត្តោ។
យោ អតិក្កមេយ្យ, អាបត្តិ ទុក្ខជស្សា’ តិ (មហាវ. ១៨៦) ចាឡិវចនតោ កេនចិ
ការណោ និស្សយំ អលកមាណេនចិ ន សក្កា អន្តោវស្សេ វស្សំ អនុបគន្តំ។
‘អន្តោវស្សេ បនា’ តិ អាទិសុ បន ច-សន្តោ អន្ធាចយត្ថោ, តស្មា តេនាចិ វស្សំ
ឧបគន្តព្ពមេវា” តិ វទីសុ។

មយំ បនេត្ថ វេមវោចុម្ព “ភគវតា អនុបគមនេ ទុក្ខជំ អនន្តរាយិកស្សេវ
វុត្ថំ, តេនេវ ‘កេនចិ អន្តរាយេន បុរិមិកំ អនុបគតេន បដិមិកា ឧបគន្តព្ពា’ តិ
អដ្ឋកថាយំ (មហាវ. អដ្ឋ. ១៨៥) វុត្ថំ។ អន្តរាយោ ច នាម អន្តរា វេមជ្ឈេ ឯតីតិ
អន្តរាយោ, យោ កោចិ ពាធកប្បដ្ឋយតាយ អធិប្បតោ វុច្ឆតិ ‘នលកន្តិ
បតិរូបំ ឧបដ្ឋាកំ, ឯសេវ អន្តរាយោតិ បក្កមិតព្ពំ ត្ថាទិសុ (មហាវ. ២០១) វិយ,
តស្មា ពាធកប្បដ្ឋយតា អធិប្បតោ។ និស្សយាលាភោចិ អន្តរាយោត្វេវ
វិញ្ញាយតិ។ សក្កា ហិ វុត្ថំ ‘អន្តរាយោ វស្សបគមោ សន្និស្សយត្ថា

តរុណាសមថវិបស្សនាលាភីនំ កតោកាសោវិយា'តិ។
 តរុណាសមថវិបស្សនាលាភីនម្បិ ហិ កតោកាសេបិ 'សចេ បន
 អាសាឡិមាសេ អាចរិយោ នាគច្ឆតិ, យត្ថ និស្សយោលព្ពតិ, តត្ថ គន្ធព្ព'ន្តិ ទន្ធា
 កត្វា អដ្ឋកថាយំ (មហាវ. អដ្ឋ. ១២១) វុត្ថំ។ អម្ពាភំ គរូហិ ច សារត្ថធិបនិយំ
 (សារត្ថ. ដី. មហាវគ្គ ៣.១២១) 'អាចរិយំ អាគមេន្តស្សេវ' ចេ
 វស្សបនាយិកធិវសោ ហោតិ, ហោតុ, គន្ធព្ពំ តត្ថ, យត្ថ និស្សយធាយកំ
 លភតិ'តិ វស្សបនាយិកធិវសេបិ និស្សយត្ថាយ គមនមេវ វុត្ថំ។ អថ ច បន
 មហាការុណិកោបិ ភគវា 'អនុជានាមិ, ភិក្ខុវេ, គិលានុបដ្ឋាកេន ភិក្ខុនា
 និស្សយំ អលភមាទេន យាចិយមាទេន អនិស្សិតកេន វុត្ថ'ន្តិ (មហាវ. ១២១)
 គិលានវិសយេបិ និស្សយំ គរុកំ កត្វា បដ្ឋេបេសិ។ យំ បន អនិស្សយំ, តំ
 អនន្តរាយំ និស្សយមុត្តកស្ស វស្សបគមនំវិយ។ អបិច នាវាយ គច្ឆន្តស្ស បន
 វស្សានេ អាគតេបិ និស្សយំ អលភន្តស្ស អនាបត្តិតិ នាវាយ គច្ឆតោយេវ
 អាវេណិកា អនាបត្តិកតា វុត្តា។ តស្មា និស្សយាលាកោ ពាធកប្បច្ចយោ
 វស្សបគមនស្ស, ន វស្សបគមនំ និស្សយស្សាតិ អន្តរាយោយេវ
 និស្សយាលាកោ។ តតោយេវ ដីកាយំ 'អន្តោវស្សេ បន អនិស្សិតេន វុត្ថំ ន
 វុត្តតិ'តិ វុត្ថំ។ តស្មាយេវ ច 'អន្តោវស្សេ បនា'តិ អាធិសុ និស្សយធាយកេ សតិ
 និពទ្ធាសំ វសិតព្ពញ្ច និស្សយោ គហេតព្ពោ ច ហោតិ គមនកិរិយាយ
 ឌីយមាទតាវសេន ច-សន្នោ សមុច្ចយោ គហេតព្ពោ"តិ។

និស្សយនិទ្ទេសវណ្ណានា និដ្ឋិតា។

៣៣. កាយពន្ធននិទ្ទេសវណ្ណានា

២៣៥. ពន្ធិយតិ អនេនាតិ ពន្ធនំ, កាយស្ស ពន្ធនំ កាយពន្ធនំ, នត្តិ
 កាយពន្ធនមេតស្សាតិ អកាយពន្ធនោ។ ទុក្កជន្តិ សញ្ជិច្ច វា អសញ្ជិច្ច វា

បរិសេយ្យ ចេ, ឧក្កដំ។ អសតិយា គតោ យត្ថ សរតិ, តត្ថេវ ពន្ធយ្យាតិ
សម្ពន្ធា។ គតោតិ អន្តោគាមំ គតោ។ សរិត្វា យាវ ន ពន្ធិតិ, ន តាវ បិណ្ឌាយ
ចរិតតំ។

២៣៦. “បដ្ឋិកា” តិ អាទិនា សព្វសង្កាហកំ កាយពន្ធនំ និទ្ទិសតិ។ បដ្ឋិកាតិ
បកតិវីតា វា មច្ឆកណ្តាកខជ្ជិវបត្តាវាយិមា វា។ សូករានំ អន្តំ សូករន្តំ។ ឥធម បន
តំសទិសំ វុច្ឆតិ។ ចតុរស្សំ អកត្វា សដ្ឋិតំ មុទ្ធិកកាយពន្ធនម្បិ សង្កហត្វា
“ឯកា វដ្ឋ” តិ វុត្តំ។ តំ បន វដ្ឋកំ ពន្ធន្តេន ឯកគុណាមេវ កត្វា ពន្ធិតុំ វដ្ឋតិ, មជ្ឈ
ភិទ្ធិត្វា ទិគុណំ កត្វា ពន្ធិតុំ ន វដ្ឋតិ។ ទិគុណំ បន អកត្វា សតវារម្បិ បុនប្បនំ
អាវិជ្ឈិត្វា ពន្ធិតុំ វដ្ឋតិ, ចាមដ្ឋសណ្ឋានំ បន ឯកម្បិ ន វដ្ឋតិ។ ពហុវដ្ឋកេ
ឯកតោ កត្វា ឯកេន និរន្តរំ វេបេត្វា កតំ “ពហុវដ្ឋក” តិ ន វត្ថុតំ, តំ វដ្ឋតិ។
តទនុលោមិកាតិ តេសំ បដ្ឋិកាសូករន្តានំ ទិដ្ឋន្ត ទ្វេ ឥម
យថា ក្កមមនុលោមិកា។

២៣៧-៨. បដ្ឋិកា កីទិសី វដ្ឋតិ តិ អាហា “មច្ឆា” តិ អាទិ។ បដ្ឋិកា
មច្ឆកណ្តាកខជ្ជិវបត្តា វា មជ្ជា វា លព្ភាតិ សម្ពន្ធា។ កណ្តាក-សន្នេន បត្ត-
សន្នេន ច តទាការោ វុច្ឆតិ, ឧបចារតោ ហិ មច្ឆានំ កណ្តាកាការោ ច ខជ្ជិវនំ
បត្តាការោ ច ឯតិស្សាតិ សមាសោ។ មជ្ជាតិ បកតិវីតា។ ដីកាយំ បន “ឯតេ
មច្ឆកណ្តាកាយោ មជ្ជាវិការវហិតា បដ្ឋិកា ច តទន្តោគធាតិ
អធិប្បាយោ” តិ វុត្តំ។ កថំ តេសមន្តោគធាតា? យតោ តានិយេវ បដ្ឋិកា
នាមាតិ។ តថា ច វុត្តំ អដ្ឋកថាយំ “បកតិវីតា វា មច្ឆកណ្តាកវាយិមា វា
បដ្ឋិកា វដ្ឋតិ” តិ (ចូឡវ. អដ្ឋ. ២៧៨)។ ឯតុ បន មច្ឆកណ្តាកាយេវ ខជ្ជិវបត្តំ
បរិដ្ឋំ។ ចតស្សោបិ ទសាលព្ភាតិ សម្ពន្ធា។ ចតស្សោតិ ឧក្កដ្ឋបរិច្ឆេទេន វុត្តំ,
តស្មា តតោ ឧនាបិ វដ្ឋតិ។ អន្តេតិ កាយពន្ធនស្ស ឧភយន្តេ ទិគុណសុត្ថកំ

លត្តន្តិ សម្ពន្ធា។ គុណោ ពន្ធនភូតំ សុត្តកំ គុណសុត្តកំ។ “គុណោ
បដលរាសីសុ, អាទិសំសេ ច ពន្ធនេ” តិ ហិ អភិធានប្បធិបិកា។ ទ្វិន្នំ
គុណសុត្តកានំ សមាហរេវ ធិគុណសុត្តកំ។ តំ ទសាមុខស្ស ជីវភាវាយ
កោដ្ឋេតុំ វដ្តតិ, ន សោភនត្ថំ។ តេនាហ “មាលាធិ” ត្ថិអាធិ។

មាលាធិ កក្កដប្បាធិ កុញ្ញប្បាធិញ្ច ទស្សេត្វា គុណសុត្តកកោដ្ឋិតា
បដ្ឋិកា ន កប្បតិ តិ សម្ពន្ធា។ “មាលាធិ” ត្ថិអាធិសុ អាធិ-សន្នេន តាធិសំ យំ
កិញ្ចិវិការរូបំ គយ្ហតិ។ កក្កដានំ វិយ អដ្ឋិនិ, តាធិ អាធិនិ យស្សាតិ សមាសោ។
តថា កុញ្ញប្បាធិត្ថិ។

២៣៩. យដកន្តិ យដកាការវដ្តលេខារូបំ។ មករមុខាធិត្ថិ ឯត្ថ មករមុខំ
នាម មករមុខសណ្ឋានំ។ ពិន្ទុ បន អាគមវសេន វុត្តោ។ អាធិ-សន្នេន
ទេឌ្ឍភសីសាធិវិការរូបំ យំ កិញ្ចិវិការរូបំ សង្កយ្ហតិ។ ទសាមុខេតិ ទសានំ មុខភូតេ អន្តេ
ឯតានិ ន កប្បត្ថិ តិ សម្ពន្ធា។ វិដេ ឧភន្តេ យដកា លេខា អញ្ចំ ចិត្តកញ្ចា ន
កប្បត្ថិ តិ សម្ពន្ធា។ យដកាតិ យដកតោ។ លេខាតិ លេខាយ។ បញ្ចមិយា
លោចោ។ វិដេតិ កាយពន្ធនស្ស ចាសន្តេ ទសាមុលេ តស្ស ជីវភាវត្ថំ កត្តព្វេ
ទន្ធិវិសាលាធិមយេ វិដេ។

២៤០. ទេឌ្ឍភកន្តិ ឧទកសប្បសីសសធិសំ។ មុរជន្តិ នាធាវណ្ណេហិ សុត្តេហិ
មុរជវដ្តិសណ្ឋានំ វេបេត្វា កតំ។ ដីកាយំ បន “មុរជន្តិ ពហុវដ្តកេ ឯកតោ
សង្កត្តិត្វា ឯកាយ វដ្តយា បលិវេបេត្វា កតវដ្ឋ” តិ វុត្តំ, តំ “ពហុវដ្តកេ ឯកតោ
កត្វា” តិអាធិនា ហេជ្ជា វុត្តអដ្ឋកថាវចនេន វិវុជ្ឈតិ។ មទ្ធីវិណាត្ថិ
ចាមដ្ឋសណ្ឋានំ។ កលាពុកន្តិ ពហុវដ្តកំ។ តេសំ “ន កប្បតិ” តិ ឥមិនា
សម្ពន្ធា។ ទ្វេ មជ្ឈិមាតិ មជ្ឈេ ភវា មុរជមទ្ធីវិណាសដ្ឋាតា ទ្វេ។

២៤១. គណ្ឌិយោ ចាបីតិ បីវស្ស គណ្ឌិយោ ចាបី។ តម្មយាតិ តេហិ
វេជ្ជអាទិហិ និព្ពត្តា។ បសេដ្ឋន បនេតំ វុត្តន្តិ។

កាយពន្ធននិទ្ទេសវណ្ណានា និដ្ឋិតា។

សុមន្តលប្បសាទនិយា នាម ជីកាយ

បឋមកាលាវាវវណ្ណានា និដ្ឋិតា។

៣៤. បថវីនិទ្ទេសវណ្ណានា

២៤២. ជាតាជាតាតិ ធុរិធាតិ ជាតា បថវី អជាតា បថវីតិ បថវី ធុរិធាតិ
អត្ថោ។ ឥមិនា ជាតបថវីញ អជាតបថវីញ ទស្សេតិ។ តាសំ វិភាគំ ទស្សេតិ
“សុទ្ធា”តិអាទិនា។ សុទ្ធមត្តិកបំសុកា ច អទឡា ច ពហុមត្តិកបំសុកា ច
ចាតុមាសាធិការេជ្ជបំសុមត្តិករាសិ ច ជាតា បថវីតិ សម្ពន្ធា។ មត្តិកា ច បំសុ
ចាតិ ទូន្មោ។ សុទ្ធា អប្បសក្ខរាទិតាយ មត្តិកា បំសរោ យស្សាតិ ពាហិរត្ថោ។
អទឡាតិ ឧទ្ធនបចនាទិវសេន តថា តថា អទឡា។ សា បនវិសុំ នត្ថិ,
សុទ្ធមត្តិកាទីសុ អញ្ញាតរាវ វេទិតញ្ចា។ ចត្តារោ មាសា, តេហិ សហិតោ
អតិរេកោ កាលោ, តស្មី ឡិវដ្ឋាតិ សមាសោ។ ឡិវដ្ឋាតិ យេន កេនចិ ឧទកេន
ឡិវដ្ឋា។ ពុទ្ធា បន “អាកាសតោ វុដ្ឋឧទកេនេវ, ន អញ្ញត្ថ បហិវត្វា
បតិភពិនុនា”តិ វេទន្តិ, “ឡិវដ្ឋា”តិ សាមញ្ញេន វុត្តត្តា ច “ចោក្ខរណិយា
បិតតនុកទ្ធមោ វុដ្ឋតិ, ពហាលោ តុ ន វុដ្ឋតី”តិ (ចាចិ. អដ្ឋ. ៨៦) វុត្តត្តា ច
“វិនយវិនិច្ឆយេ សម្មត្ថេ គរុកេ ហិតព្ព”ន្តិ វិនយលក្ខណតោ ច ន តំ យុដ្ឋតីតិ
អម្ពាភំ ខន្តិ។ បំសុមត្តិកានំ រាសិ បំសុមត្តិករាសិ។ ចតុ...បេ.... វុដ្ឋា
បំសុមត្តិករាសិ យស្សាតិ អញ្ញបទត្ថោ, កម្មធារយោ វា។

២៤៣. វាលុកា ច ធន្យា ច យេកុយ្យសក្ខរាធិមហីមិ ច
ចាតុមាសោមវដ្ឋកោ វុត្តរាសិ ច ទុតិយា ភូមិទិ សម្ពន្ធា សក្ខរា ច ចាសាណា
ច មរុម្ពា ច កថលា ច វាលុកា ចាតិ ទូន្មោ។ សុទ្ធា សក្ខរ... បេ... វាលុកា
យស្សាទិ វិគ្គហោ។ ហត្ថមុដ្ឋិណ គហោតព្ពប្បមាណា សក្ខរា, តតោ ឧបរិ
ចាសាណា, កជសក្ខរា មរុម្ពា, កថាលខណ្ឌានិ កថលាទិ វេទិតញ្ញា។ ទុតិយាទិ
អជាតា។ វុត្តរាសិ វុត្តោ មត្តិកបំសុសិរា។

២៤៤. កីធិសី យេកុយ្យមត្តិកាធិទិ អាហា “ទ្វេ ភាគា” ទិអាធិ។ យស្ស
ភូមិយាទិ យស្សា ភូមិយា។ សេសេសុបិទិ
យេកុយ្យបំសុយេកុយ្យសក្ខរយេកុយ្យចាសាណាធិសុ។

២៤៥. “ចាចិត្តិ” ទិអាធិនា តត្ថ វិនិច្ឆយំ ធស្សេទិ។ ជាតេ ជាតសញ្ញិស្ស
ខណនេ ចាចិត្តិទិ សម្ពន្ធា។ ជាតេទិ ជាតេ ភូមិភាគេ, លិដ្ឋវិបល្លាសោ វា,
ជាតាយាទិ វុត្តំ ហោទិ។ ជាតេ ទ្វេឡ្ហស្ស វិមទិស្ស ទុក្ខជន្និ សម្ពន្ធា។ ជាតេ
អជាតសញ្ញិស្ស អនាបត្តិ។ តថា អាណាបនេ អនាបត្តិទិ យោជនា។
អជាតសញ្ញិស្សាទិ អជាតាទិ សញ្ញា អជាតសញ្ញា, សា អស្ស អត្ថិទិ
អជាតសញ្ញិ, តស្ស។

២៤៦. ឯកាយាណត្ថិយា ឯកាទិ សចេ សកី អាណាត្ថោ ធិវសម្មិ ខណាទិ,
អាណាបកស្ស ឯកា ឯវ អាបត្តិទិ អត្ថោ។ វាចសោ អាបត្តិទិ សម្ពន្ធា។
វាចសោទិ វិច្ឆាយំ សោ, វាចាយ វាចាយាទិ អត្ថោ។

២៤៧. “ឥមំ ហំនំ ខណា វា” ទិអាធិនា យោជេតព្ពំ។ “ឯត្ថ អត្ថិ ជាលេហិ វា” ទិ
យោជនា។ “វត្ថុ” ទិ ឥទំ “ន វដ្ឋតិ” ទិ ឥមស្ស កត្តបទវចនន្និ អត្ថោ។ អថ វា “ឥមំ

ថាដំ ខណា”តិអាទិប្បកាពេ វចនាយ ន វដ្តតីតិ អត្ថោ។ ធិយមេត្វាតិ ឥមិនា
“អាវាដំ ខណា, កន្លំ ខណា”តិអាទិនា អធិយមេត្វា វត្ថុំ វដ្តតីតិ ធិបេតិ។

២៤៨. “ឥមស្ស ធម្មស្ស អាវាដំ ជាន វា, កប្បិយំ ករោហិ វា”តិ ច “មត្តិកំ
ជាន វា, មត្តិកំ អាហរ វា, មត្តិកំ កប្បិយំ ករោហិ វា”តិ ច ឯទិសំ វចនំ វដ្តតីតិ
សម្ពុត្តោ។ ឯតំ វិយ ធិស្សតីតិ ឯទិសំ, កី តំ? “មត្តិកំ ទេហិ”តិអាទិកំ
ឧបមេយ្យំ។ “មត្តិកំ ជានា”តិអាទិកំ បន ឧបមាដំ, តេសំ ឧបមាឆោបមេយ្យាដំ
យា កប្បិយសម្ពាតា សមាធម្មតា, សា ឧបមា។ តថា ច វត្ថុំ អម្ពេហិ
សុពោធាលដ្ឋាវេ “ឧបមាឆោបមេយ្យាដំ, សធម្មត្ថំ សិយោបមា”តិ។ អញ្ញាថា
ឧបមាធម្មតាអក្ខរាវធិសិស្សេវ, អក្ខរាវធិ ឧបមេយ្យំ សិយា។ វាក្យេ វិយ-
សន្តោយេវ បន ឧបមាដំ ជាតេតីតិ វេទិតព្ពំ។

២៤៩. បថវិយា អសម្ពុត្តំ សុក្ខកទ្ទមអាទិកញ្ច តនុកំ
ឧស្សិញ្ចនិយកទ្ទមញ្ច កោបេតុំ លព្ពន្ធិ សម្ពុត្តោ។ កទ្ទមអាទិកន្តិ ឯតុ អាទិ-
សន្តេន ឧនកេន គតជ្ជានេ ឧនកបប្បដកោ នាម ហោតិ, យំ វាតប្បហារេន
ចលតិ, តំ សង្គណ្ហាតិ។ ឧស្សិញ្ចនិយកទ្ទមន្តិ យដេហិ ឧស្សិញ្ចតុំ
សក្កុណោយ្យកទ្ទមំ។

២៥០. “ចាតុមាសាធិកោវដ្ឋំ គណ្ហាប្បាទ”ន្តិអាទិនា សម្ពុត្តិតព្ពំ។ គណ្ហា
បថវិយា គណ្ហាសទិសំ មត្តិករាសី ឧប្បាទេន្តិតិ គណ្ហាប្បាទា។ ឥធម បន តេហិ
ឧដ្ឋាបិតោ គូថា “គណ្ហាប្បាទ”ន្តិ និទ្ទិដ្ឋា។ ចោត្តកេសុ បន “គណ្ហាប្បាទោ”តិ
ចាថា ធិស្សតិ។ តំ “ន កោបយេ”តិ ឯតុ កម្មេន ភវិតព្ពន្ធិ ន យុដ្ឋតិ។
មូសិកុក្កិរន្តិ មូសិកាដំ ឧក្កិរោ ខណិក្ខា ពហិ កតំ បំសុរាសិ មូសិកុក្កិរេតិ។
លេខ្ហាទិន្តិ ឯតុ លេខ្ហាទិន្តិ កសិកជ្ជានេ នដ្ឋលច្ឆិន្ទមត្តិ កាបិណ្ឌំ។ អាទិ-សន្តេន ការីដំ
ខុរច្ឆិន្ទំ កទ្ទមំ សង្គណ្ហាតិ។

២៥១-២. ឧទកសន្តិកេ បតិភេ វាបិអាទីនំ កូលេ ច ចាសាលោលគ្គេ រដេ ច នវសោណ្ឌិយា បតិភេ រដេ ច អញ្ញោកាសុដ្ឋិតេ វម្មិកេ ច មត្តិកាកុដ្ឋេ ច តថាតិ សម្ពុទ្ធោ។ តថាតិ ឥមិនា កូលាទិកេ ចាតុមាសាធិកោវដ្ឋំ វា សត្តំ ន កោបយេតិ ឥទំ អតិទិសតិ។ ឥដ្ឋកកុដ្ឋកោ វដ្ឋតីតិ អាហា “យេកុយ្យ” តិអាទិ។ យេកុយ្យេន កថលា ឯត្តាតិ យេកុយ្យកថលា, ភូមិ, តិដ្ឋតិ ឯត្តាតិ ឋានំ, យេកុយ្យកថលាយ ឋានំ, តស្មី។ ឥដ្ឋកកុដ្ឋកោ យេកុយ្យកថលា វិយ ហោតីតិ អធិប្បាយោ។ កុដ្ឋកំ កោបេន្តស្ស អនាបត្តីតិ អធិប្បាយោ។ ឥដ្ឋកាយ កតោ កុដ្ឋកោតិ សមាសោ។

២៥៣-៥. សញ្ញាលេត្វា ភូមី វិកោបយំ ចម្កាទី គណ្ហិតុំ វាតិ សម្ពុទ្ធោ។ តត្ថ វិកោបយន្តិ ករណេត្ថ បច្ចត្តវចនំ, វិកោបយតាតិ អត្ថោ។ អញ្ញោថា កថមេត្ថ បឋមាបសដ្ឋោ។ បឋមា ហិ “ភវ” ន្តិ វុត្ថេ សិយា, ន ច “គណ្ហិតុ” ន្តិអាទិសុ តុ- បច្ចយេហិ វុត្ថោ កោចិ អត្ថិ, យទា ភាវេ តុ-បច្ចយោ, តទា ន កិញ្ចិ វុត្ថំ ហោតីតិ, “ន កប្បតី” តិ បដានកិរិយាយបិ ហេជ្ជា វុត្ថនយេន កត្តា អញ្ញោយេវាតិ ឯវំ សព្ពត្ថ។ តតិយត្ថេ តុ សតិ ឥតោ ចិតោ សញ្ញាលេត្វា ភូមី វិកោបយតា ចម្កាទី គណ្ហិតុំ ន កប្បតីតិ អតីវ យុដ្ឋតិ។ ធារាយាតិ បស្សវធារាយ។ វិសមំ សមំ កាតុំ សម្ពញ្ញនិហិ ឃំសិតុំ វាតិ យោជនា។ វិសមន្តិ វិសមជ្ជានំ។ “បទំ ទស្សេស្សមី” តិ ភូមី ភិទ្ធពុត្តោ ចន្តិមិតុំ វាតិ សម្ពុទ្ធោ។ ភិទ្ធពុត្តាតិ ភិទ្ធពុត្តា។ កណ្ហារោគី វា តជាទីសុ អន្តបច្ចដ្ឋំ ឃំសិតុន្តិ យោជនា។ កណ្ហារោគីតិ កណ្ហារោគីនា។ ច-សន្តោ អវធារណោ។

២៥៦-៧. សុទ្ធិចិត្តស្សាតិ បជីវិតេនាធិប្បាយវិរហេន បរិសុទ្ធិចិត្តស្ស។

២៥៨. អគ្គិស្ស អនុចាទានេ កថាលេ វា អនុចាទានាយ ឥដ្ឋកាយ វា អគ្គិ ចាតេតុំ វា អវសេ សតិ ភូមិយំ ចាតេតុំ វា លព្ពតេតិ សម្ពុទ្ធោ។ ឧចាទានំ ឥន្ទនំ,

ន ឧបាទានំ អនុបាទានំ, តស្មី។ វសោ បតុត្ថំ។ “វសោ បតុត្ថ អាយត្ត” តិ ហិ
និយណ្ណា។ ន វសោ អវសោ, តស្មី អបតុត្ថ តិ អត្ថោ។ បតិភជ្ជានេយេវ ឧបាទានំ
ទត្វា អគ្គី កាតុំ វដ្តតិ។ សុក្ខខាលុកសុក្ខរុក្ខាទិសុ ច អគ្គី ទាតុំ ន វដ្តតិ។
សចេ បន “បថី អប្បត្ថមេវ និព្វាបេត្វា គមិស្សមី” តិ ទេតិ, វដ្តតិ, បច្ឆា
និព្វាបេតុំ ន សក្កោតិ, អវិសយត្ថា អនាបត្តិ។ “ភូមិយំ ចាតេហី” តិ ឯវម្បិ វត្ថុ
ន វដ្តតិ តិ។

បថីនិទ្ទេសវណ្ណានា និដ្ឋិតា។

៣៥. បរិក្ខារនិទ្ទេសវណ្ណានា

២៥៩-៦០. ធលត្ត អន្តោ ពហិ ច បញ្ចវណ្ណហិ សុត្តហិ សិព្ពិតុញ្ច បណ្ណោ
គិរិកូដអឡបន្តាទី និទ្ធិតុញ្ច ន វដ្តតិ តិ សម្ពន្ធា។ ធលត្ត តិ តាលបណ្ណោ ធលត្ត។
គិរិកូដំ នាម មករទន្តកំ, អាទិ-សន្ទេន តាទិសំ អញ្ញំ វិការរូបំ សម្ពហិតំ។
យដកន្តិ គេហត្ថម្ភេសុ វិយ កយិរមាណំ យដកំ។ ទណ្ឌាតិ ធលត្តទណ្ឌោ។ លេខាតិ
តហិ តហិ ទិដ្ឋា លេខា។ សាទិសន្តិ ទីយេន និទ្ធិជ្ជំ។ ពុទ្ធម្ហិ មូលេ។

២៦១. ជីវត្តំ ធលត្ត ឯកវណ្ណាន សិព្ពិតុំ វា បញ្ចវណ្ណំ វិនិច្ឆ័តុំ វា វដ្តតិ តិ សម្ពន្ធា។
សិព្ពិតុន្តិ អន្តោ ពហិ ច សិព្ពិតុំ។ ឯកវណ្ណានាតិ នីលាទិនា ឯកវណ្ណាន។ បញ្ចវណ្ណំ
ធលត្តទណ្ឌាគាហកសលាកបញ្ចវណ្ណំ។ ជីវត្តន្តិ ឥមិនា ន វណ្ណមជ្ឈត្តាយាតិ ទស្សេតិ។
ពន្ធតុំ ទណ្ឌោ លេខា វដ្តតិ តិ សម្ពន្ធា។ ពន្ធតុន្តិ វាតប្បហារេន អចលនតុំ
ធលត្តមណ្ឌាលិកំ វដ្តកេហិ គហេត្វា ពន្ធនត្តាយ។ លេខាវាតិ វលយមិវ ឧក្កិវិត្វា
កតា លេខា ឯវ។ វដ្តតិ តិ យទិបិ ន ពន្ធតិ, វដ្តកេហិ ពន្ធតុំ យុត្តជ្ជានត្តា វដ្តតិ។

២៦២. ជីវេវ អន្តោ វាបិ បដ្ឋមុខេ វាបិ វេណិបិ វា សម្ពលិកាបិ វា អញ្ញំ
សូចិវិការំ វា ចាឡិកណ្ណិកអាទិកំ កប្បពិន្ធិវិការម្បិ វា ន ច កប្បតិ តិ

សម្ពុទ្ធា។ អន្តេតិ ជីវរបរិយន្តេ, អនុវាតេតិ វុត្តំ ហោតិ។ បដ្ឋមុខេតិ
 បដ្ឋកោដិយំ, ទិដ្ឋំ បដ្ឋានំ សង្ឃជិតដ្ឋានំ សន្ធាយេតំ វុត្តំ។ វេណីតិ
 វរកសីសាការេន សិព្ពនំ។ សង្ខលិកាតិ ពិណ្ឌាលពន្ធនាការេន សិព្ពនំ។ អញ្ញំ
 សូចិវិការំ វាតិ ជីវរបណ្ណានត្ថាយ កយិរមាណំ អញ្ញំ យំ កិញ្ចិ សូចិកម្មវិការំ វា។
 ដីកាយំ បន “សតបទិសទិសំ អញ្ញំ វា សូចិវិការំ ន កប្បតី” តិ សាមញ្ញេន វុត្តំ។
 “ជីវរបណ្ណានត្ថាយ នាសុត្ថកេហិ សតបទិសទិសំ សិព្ពន្ធា អាគន្ធកបដ្ឋំ
 វេបេន្តិ, អញ្ញម្យិ យំ កិញ្ចិ សូចិកម្មវិការំ ករោន្តិ, សព្វំ ន វដ្ដតី” តិ អដ្ឋកថាយំ
 វុត្តត្ថា បន នាសាវណ្ណេហិ វា ហោតុ, ឯកវណ្ណេន វា ហោតុ, ជីវរបណ្ណានត្ថាយ
 សំសិព្ពន្ធានំ សូចិកម្មវិការំ សន្ធាយ វុត្តន្តិ ជីវរេសុ ជាលិតជ្ជានស្ស ជីវភាវត្ថំ
 សតបទិសទិសម្យិ សិព្ពតុំ វដ្ដតីតិ អម្ពាភំ ខន្តិ។ ចាឡិ-សន្នេន, កណ្ឌិក-សន្នេន
 ច កប្ប-សន្នេលោបេន វា ឧបចារេន វា ចាឡិកប្បាទយោវ គហិតា។ ចាឡិ ច
 កណ្ឌិកា ច ចាឡិកណ្ឌិកាយោ, តា អាទិ យស្ស អញ្ញស្ស តាទិសស្សាតិ
 វិគ្គហោ។ តត្ថ នីលាវឡិអាទិសណ្ណានាយ ពិន្ទបន្តិយា យថា សោភតិ, តថា
 កយិរមាណោ ចាឡិកប្បោ។ តថេវ ពិន្ទុសមូហោ កត្ថចិ ទស្សេត្វា កយិរមាណោ
 កណ្ឌិកកប្បោ។

២៦៣. គណ្ឌិចាសកបដ្ឋាតិ គណ្ឌិនោ ច ចាសកស្ស ច បតិដ្ឋានដ្ឋានេ
 វេបេតញ្ញា បដ្ឋា។ វដ្ដតីតិ ឯត្ថ “គណ្ឌិចាសកា” តិ កត្វា “ចតុកោណាវ វដ្ដន្តិ” តិ
 អត្ថតោ វចនំ វិបល្លាសេត្វា យោជេតព្ពំ។ អគ្សិយន្តិ ចេតិយសណ្ណានេន សិព្ពនំ។
 មូលេ ច អគ្គេ ច ឯកសទិសំ កត្វា មុគ្គរាការេន សិព្ពនំ មុគ្គរោវិការន្តិ
 វិការោ, លិដ្ឋវិបល្លាសេន វុត្តំ។ ឯត្ថាតិ គណ្ឌិចាសកបដ្ឋេសុ។

២៦៤. កោណសុត្ថាតិ នបុសកនិទ្ទេសោ, គណ្ឌិចាសកបដ្ឋានំ កោណេហិ
 នីហជសុត្ថកោដិយោ។ បិដ្ឋកាតិ តានិយេវ និវត្តេត្វា បិដ្ឋកាការេន

កតានិ។ ធុរិញ្ញេយ្យវាតិ តេសំ អន្តេសុ ឯកវារំ គណ្ឌិករណោន វា បុន
និវត្តេត្វា សិព្ពនេន វា ធុរិញ្ញេយ្យ ឯវ។ គន្ធុតេលំ វាតិ គន្ធុ វា តេលំ វា។
កត្វាកបិដ្ឋខលិ កអាទីនិបិ វដ្ឋន្តិ។

២៦៥. មណីនាតិ មសារគណ្ឌាទិចាសាលោន។ ន ច យដ្ឋេយ្យាតិ នេវ
យដ្ឋេយ្យ។ អញ្ញេន វាតិ មុត្តរមុសលាទិនា។ អំសពទ្ធកកាយពន្ធនានិ បន តថា
កាតុំ វដ្ឋតិ។ ទោណិយំ កត្វា ន ច យំសេយ្យាតិ បក្ករជនាកិរណាទោណិយំ
ឋេបេត្វា ភូមិយំ ជណ្ណាកានិ និហន្ត្វា ឥតោ ចិតោ ច អារិដ្ឋីត្វា នេវ យំសេយ្យាតិ
អត្តោ។

២៦៦-៧. កណ្ណាកោណកសុត្តានិ ចីវរវជនកាលេ លគ្គនត្ថាយ អនុវាតេ
ចត្វសុ កោណេសុ ច ចាសកំ កត្វា ពន្ធតានិ សុត្តានិ, យានិ “អនុជាតាមិ,
ភិក្ខុវេ, កណ្ណសុត្តក”ន្តិ (មហាវ. ៣៤៤) ឯវ អនុញ្ញាតានិ។ កណ្ណាសម្ពាតា
កោណា កណ្ណាកោណាកា, តេសុ សុត្តានិ។ គណ្ឌិកចាសកបដ្ឋេសុ បន
កណ្ណាកោណកសុត្តានំ ធុរិញ្ញេយ្យនមេវ កប្បិយតា ហេដ្ឋា វុត្តាតិ ចីវរេ
វត្តេយេវ តេសំ ជិន្និតព្ពតា នត្តិ, កណ្ណាកោណកសុត្តានំ ជិន្និតព្ពតាយ វុត្តត្តា
អនុវាតេហិ និក្ខមិតសុត្តានិបិ ជិន្និតព្ពានិ វេទិតព្ពំ។ ធម្មករណោ ធម្មវដ្ឋិយំ
លេខំ ឋេបេត្វា លេខា ន វដ្ឋតីតិ យោជនា។ ធម្មវដ្ឋិយន្តិ ធម្មស្ស មុខវដ្ឋិយំ។
លេខាតិ ឧបរិ វា ហេដ្ឋា វា កុច្ឆិយំ វា អញ្ញា លេខា។ កុត្វាកាយ ច បិប្ផលេ ច
មណីកា ច បីឡកា ច ន វដ្ឋន្តីតិ សម្ពន្ធោ។ មណីកាតិ ឯកា វដ្ឋមណី។
បីឡកាតិ សាសបមត្តិកា មុត្តរាជិសទិសា ពហុវដ្ឋលេខា។ ទណ្ឌម្ពីតិ
បិប្ផលទណ្ឌកេ។

២៦៨-៩. អរណិយំ មាលាទិ ច បត្តមណ្ឌលេ ភិក្ខុកម្មញ្ញេ ន វដ្ឋតីតិ
សម្ពន្ធិតព្ពំ។ អរណិយន្តិ ឧត្តរារណិ អធរារណិ អរណិធនុកញ្ញា សាមញ្ញេន

គហិតំ។ បត្តមណ្ឌលេតិ តិបុសីសាទិមយេ បត្តមណ្ឌលេ។ ឯត្ថ បន
មករទណ្ឌកំ វុត្តតិ។ ហោជ្ជាតិ កត្តរយដ្ឋិយា ហោជ្ជា។ ឧទ្ធព្វន្តិ តស្សាយេវ ឧបរិ។

២៧០-ក. សម្មញ្ញនិម្មិតិ សម្មញ្ញនិយា លិដ្ឋវិបល្លាសោ។ អវរិតន្តិ ឥត្តិវុបំ បន
វរិតំ។ សោវណ្ណមយម្បីតិ សុវណ្ណមយម្បិ។ វិសាលាធាឡិ នាម វិសាលាមយា
ធាឡិ។ ឯត្ថ បន អវុត្តានិបិ យានិ កានិចិ
អារកណ្ណាកទន្តកដ្ឋនេននចានីយយដចានីយឧទ្ធព្វន្តិបុណ្ណកាជនាទិនិ វុត្តានំ
អនុលោមានីតិ វេទិតព្ពានិ។ យោ បនេត្ត វិនយញ្ញ តាទិសំ បរិក្ខារំ ទិស្វា
ជិន្នេយ្យ វា ជិន្នាបេយ្យ វា, អនុបវដ្ឋោ សោតិ វេទិតព្ពន្តិ។

បរិក្ខារនិទ្ទេសវណ្ណានា និដ្ឋិតា។

៣៦. ភេសជ្ជនិទ្ទេសវណ្ណានា

២៧៤-ថ. ជនស្ស ភេសជ្ជំ កាតុំ ធាតុំ វុត្តញ្ញ នលព្ពតីតិ សម្ពន្ធិយំ។ លព្ពតីតិ
ឯត្ថ “ភិក្ខុនា”តិ កត្តា “ភេសជ្ជ”ន្តិ វុត្តកម្មំ។ ននុ ច កាតុន្តិ ភាវសាធនត្តា
តស្ស អវុត្តកម្មេនាបិ ភវិតតំ ភាវេ វិហិតកិតកប្បច្ចយានំ បយោគេ
កម្មការកស្សបិ ឥច្ឆិតព្ពត្តាតិ? សច្ចំ, តថាបិ បធានក្ខតកម្មសត្តិយា
អភិធានេ សតិ អប្បធានកិតកកិរិយាភិសម្ពន្ធន គុណីភូតា កម្មសត្តិ
អភិហិតាវិយ វិញ្ញាយតិ។ តថា ច វុត្តំ អម្ពេហិ យោគវិនិច្ឆយេ
“បធានានុយាយីតាយ ជនវោហារាយ បធានសត្យភិធានេ គុណសត្តិ
អភិហិតាវិយ បកាសតី”តិ។ ជនស្សតិ អាគតាគតជនស្ស។ សហជម្ពិនញ្ញ
បិត្វនញ្ញ តទុបដ្ឋាកភិក្ខុនិស្សិតភណ្ឌនញ្ញ វេយ្យាវច្ឆករស្ស ច
ភិក្ខុចរិយវិញ្ញត្តិសកេហិ ភេសជ្ជករណំ លព្ពន្តិ សម្ពន្ធា។ តត្ថ សហជម្ពិនន្តិ
សហ ចរិតញ្ញេ ធម្មោ សីលសទ្ធាបញ្ញាសម្ពាតោ សហជម្មោ, សោ ឯតេសមត្តីតិ

សហធម្មិនោ, ភិក្ខុ ភិក្ខុនី សិក្ខុមាណា សាមណេរោ សាមណេរីតិ បញ្ចា, តេសំ។
បិតា ច មាតា ច បិតរោ ឯកសេសនយេន, ឧភិន្នំ សាមញ្ញនិទ្ទេសោ វា, តេសំ។
ភិក្ខុនិស្សិតោ នាម យោ វិហារេ សព្វកម្មានិ ករោន្តោ ភិក្ខុ និស្សាយ វសតិ។
កណ្ណំ នាម យោ បព្ពដ្ឋាបេក្ខោ យាវ បត្តចីវរំ បដិយាទិយតិ, តាវ វិហារេ វសតិ,
សោ បណ្ណាបលាសោ។ វេយ្យាវច្ឆករស្សាតិ អត្តនោ ឧបជ្ជាកស្ស។ ឯតេសុ បន
មាតាបិតរោ សចេ រដ្ឋេបិ បិតា បច្ឆាសីសន្តិ, អកាតុំ ន វដ្តតិ។ មាតវំ
អនាមសន្តេន សព្វំ បរិកម្មំ កាតព្វំ។ បិតា បន សហត្ថេន
នហាបនសម្ភាហនាទីនិ កត្វា ឧបជ្ជាតព្វោ។

២៧៦. បិតា ច មាតា ច ភាតា ច ភគិនិ ចាតិ ទូន្មោ បិតា... បេ.... ភគិនិយោ។
មហាន្តោ ច ចូឡោ ច, មហាចូឡា ច តេ បិតា... បេ.... ភគិនិយោ ចាតិ
កម្មុធារយោ។ តា អាទិ យេសន្តេតិ អញ្ញបទត្ថោ។ មហាចូឡ-សទ្ធា បិតាទិ-
សទ្ធមហិ បច្ចេកំ យោជេតព្វា “មហាបិតុនោ ចូឡបិតុនោ” តិអាទិនា។ អាទិ-
សទ្ធន បនេត្ថ បិតុន្តា មាតុលោ, តេសំ ទសន្នម្បិ យាវ សត្តមា កុលបរិវដ្តា
បុត្តបរម្បរញ្ច សង្កណ្ឌាតិ។ តេសំ សកេ ភេសជ្ជករណំ លព្ពន្ធិ យោជនា។
តេសំ មហាបិតាទីនំ សន្តកេ សតិ តេន ភេសជ្ជករណំ លព្ពន្ធិតិ អត្ថោ។ នាតិ
នត្ថិ បេ។ អត្តនិយេតិ ភិក្ខុនោ អត្តនោ សន្តកេ សតីតិ អត្ថោ។ ធាតព្វំ
តាវកាលិកន្តិ តាវកាលិកំ កត្វា ធាតព្វន្តិ អត្ថោ។ តេ បន សចេ បដិទេន្តិ,
គហេតព្វំ, នោ ច ទេន្តិ, ន ចោទេតព្វា។ យាវ តស្ស ធានំ, តាវ កាលោ អស្សាតិ
តាវកាលិកំ។ ណិកោ សមាសន្តេ។

២៧៧. ភេសជ្ជករណាទីតិ អាទិ-សទ្ធន អនាមជ្ជបិណ្ឌនាទីនំ គហណំ,
ហិ-សទ្ធា ហេតុម្ហិ, ហិ យស្មា ឯតេសុ កុលទូសនាទយោ ន រុហន្តិ, តស្មា តេសំ
ភេសជ្ជករណំ លព្ពំ, អត្តនិយេ ច សតិ ធាតព្វន្តិ វេមេត្ត អត្ថោ ទដ្ឋព្វោ។ ន

រូបាតីតិ ន រោហតិ ន ប្បវត្តតិ ន ហោតិ, អាបត្តី ន ជនេតីតិ អធិប្បាយោ។
តេសំ អត្ថាយ ញាតិសាមណេវេហិ វា ភេសន្តំ អាហារាបេតត្ថំ, អត្ថនោ អត្ថាយ
វា អាហារាបេត្វា ធាតត្ថំ។ តេហិបិ “ឧបជ្ឈាយាទីនំ អាហារិស្សមា”តិ វត្តសីសេន
អាហារិតត្ថំ។ សចេ អញ្ជេបិ យេ គិលានា ហុត្វាវិហារំ បរិសន្តិ, តេសំ សព្ពេសម្បិ
អបច្ឆាសីសន្តេន ភេសន្តំ កាតត្ថំ។ សទ្ធ�ំ កុលំ ហោតិ ភិក្ខុសង្ឃស្ស
មាតាបិតុជ្ជានីយំ, តត្រ ចេ កោចិ គិលានោ ហោតិ, តស្សត្ថាយ “ភន្តេ,
ឥត្តន្ទាមស្ស រោគស្ស កី ភេសន្តំ ករោន្តី”តិ កប្បិយំ កត្វា បុច្ឆន្តិ, ឥទព្វោទព្វា
គហេត្វា ករោន្តីតិ វដ្តតិ, ភិក្ខុហិ អញ្ញមញ្ញំ វា កថា កាតត្ថា។

២៧៨. ធន្នំ មាតាទីនេព្វា ធាមរិកោរោស្ស ឥស្សរិយស្ស អនាមជ្ជោ
បិណ្ឌាចារោ ធាតុំ អវារិតោតិ យោជេតត្ថំ។ ធន្នន្តិ មាតាទីនំ ធន្នំ មជ្ឈេ។
មាតាទីនន្តិ ភិក្ខុនិស្សិតំ វេបេត្វា អវសេសានំ បញ្ចន្នំ មាតាទីនំ។ “ធន្ន”ន្តិ បន
យោជនាយ អជ្ជកថាយ វិវុជ្ឈតិ។ តត្ថ ហិ “មាតាបិតុន”ន្តិ អាទិនា ភិក្ខុនិស្សិតំ
ឱហាយ សត្តេវ វុត្តា។ អាចរិយពុទ្ធពត្តត្ថេវេន ច តថេវ វុត្តំ -

“អនាមជ្ជាបិ ធាតត្ថោ, បិណ្ឌាចារោ វិជានតា;
ទ្ធិន្នំ មាតាបិតុនម្បិ, តទុបដ្ឋាយ កស្ស ច។

“ឥស្សរស្សបិ ធាតត្ថោ, ចោរធាមរិកស្ស ច;
ភណ្ឌាកស្សត្ថនោ ចេវ, វេយ្យាវច្ឆករស្សបី”តិ។ (វិនយ វិ. ៤៩៣-៤៩៥);

ធាមរិកោរោស្សតិ វន្តំ បត្តយមានស្ស ចាកជោរោស្ស។ អនាមជ្ជាតិ
អបព្ពជិតស្ស ហត្ថតោលទ្វា អត្ថនា អញ្ជេន វា បព្ពជិតេន អគ្គហិតអគ្គោ,
អយំ អនាមជ្ជបិណ្ឌាចារោ។ បដិសន្ធារោ “វិហារប្បត្តំ អាគន្ធកំ វា ទលិទ្ធាទី វា
ទិស្វា ‘ចានីយំ បិវា’តិ ធាតត្ថំ, ចាទមក្ខនតេលំ ធាតត្ថំ, កាលេ អាគតស្ស

យាគុកត្តំ, វិកាលេ អាគតស្ស សចេ តណ្ហាលា អត្ថិ, តណ្ហាលា ធាតព្វា,
សយនជ្ជានំ ធាតព្វំ, ចោរានំ បន សង្ឃិកម្មំ ធាតព្វំ"ន្តិ វុត្តោ។
អវសេសបដិសន្តារោ បន អបច្ឆាសីសន្តេន កាតព្វោ។ តថា ធម្មបដិសន្តារោ បិ
យស្ស កស្សចិ ធាតព្វោវ។

២៧៩. តេសន្តិ អញ្ញាតកាធិនំ គិហ៍នំ។ កយិរាតិ “ភណ្ឌាថា” តិ វុត្តេ
ករេយ្យ។ “ន ករោមា” តិ វុត្តេ សចេ វិប្បដិសារិនោ ភវិស្សន្តិ, កាតព្វំ។
នត្ថនោតិ អត្ថនោ សុត្តោនកេហិ ន កយិរាតិ យោជនីយំ។ វេសាមញ្ញេន
បរិត្តេ បដិបជ្ជនវិធី ទស្សេត្វា ឥធានិ អាជានាជិយបរិត្តេ បដិបជ្ជិតព្វវិធី
ទស្សេត្តំ “ភណ្ឌិតព្វំ” ន្តិអាធិមាហា។ ភណ្ឌាបេន្តេតិ “ភណ្ឌាថា” តិ
អន្លៀសនបុព្វកំ បយោជេន្តេ។ បរិត្តំ សាសនោកធន្តិ បឋមមេវ
អាជានាជិយសុត្តំ អភណ្ឌិត្វា សាសនបរិយាបន្នំ មេត្តសុត្តំ ធនគ្គសុត្តំ
រតនសុត្តន្តិ ឥមាធិ សុត្តានិ សត្តាហំ ភណ្ឌិត្វា យថាបរិកម្មំ បរិត្តំ
អាជានាជិយបរិត្តំ ភណ្ឌិតព្វន្តិ យោជនា។

២៨០. “អាគន្ធា សីលំ ទេតុ, ធម្មំ បរិត្តព្វា ភាសត្វ” តិ កេនចិ បេសិតោ គន្ធា
សីលំ វា ធាតុំ ធម្មំ បរិត្តំ វា វត្តំ លព្ពតិ តិ សម្ពុន្នោ។

ភេសន្តិទ្កេសវណ្ណានា និដ្ឋិតា។

៣៧. ឧត្តហនិទ្កេសវណ្ណានា

២៨១. បុគ្គល-សទ្ធមត្តេ បយុត្តេ អត្ថនោបិ គហណាសម្ពុរោ សិយាតិ
ព្យកិចារត្តំ អញ្ញ-សទ្ធប្បយោគោ។ សតិ សម្ពុរោ ព្យកិចារេ វិសេសនំ សាត្តកំ
ហោតីតិ។ ទសភេទម្មំ រតនន្តិ “មុត្តា មណី វេជ្ជរិយោ សន្តោ សីលា បវាឡំ

រជតំ ជាត្រូវបំ លោហិតឆ្កែ មសារកល្ប”ន្តិ(ចា. ៥០៦) ឯវំ វុត្តំ ទសកេទម្បិ
រតនំ។ ឧត្តណ្ណាន្តស្យាតិ កណ្ណាន្តស្យ សម្បជិច្ឆន្តស្យ។

២៨២-ក. តេសុ អត្ថត្ថំ ឧត្តណ្ណាន្តស្យ ទ្វីសុ និស្សគ្គីតិ សម្ពុត្តោ។ តេសុតិ
តេសុ ទសសុ មជ្ឈេ។ ទ្វីសុតិ រជតជាត្រូវបសដ្ឋាតេសុ ទ្វីសុ និស្សគ្គីយវត្ថុសុ។
អត្ថត្ថន្តិ ឥមិនា នវកម្មាទីនំ បញ្ចន្តំ អត្ថាយ ទុក្ខជន្តិ ទីបេតិ។ សេសេសុ ទុក្ខជន្តិ
អវសេសេសុ អជ្ជសុ សព្វេសម្បិ អត្ថាយ ឧត្តណ្ណាន្តស្យ ទុក្ខជន្តិ អត្ថោ។ កណាញា
សង្ឃញ្ញា បុគ្គលញ្ញា អនាមសិទ្ធា “បេត្យស្យ នវកម្មស្យ ទម្ម”តិ វុត្តេ ច ន
បដិក្ខិបេតិ សម្ពុត្តន្តិយំ។ ន បដិក្ខិបេតិ ឥមិនា សង្ឃាទី អាមសិទ្ធា វុត្តេ
បដិក្ខិបនំ ទីបេតិ។ បដិក្ខិត្ថេ “កប្បិយការកានំ វា ហត្ថេ ភវិស្សតិ, មម
បុរិសានំ មយ្ហមេវ វា ហត្ថេ ភវិស្សតិ, កេវលំ តុម្ពេ បច្ចយេ បរិភូញ្ញថា”តិ វទតិ,
វន្តតិ។ ចតុបច្ចយត្ថាយ ច ទិន្នំ យេន យេន អត្ថោ ហោតិ, តទត្ថំ ឧបនេតព្ពំ។
តេសំ ចីវរត្ថាយ ទិន្នំ ចីវរេយេវ ឧបនេតព្ពំ។ សចេ ចីវរេន តាទិសោ អត្ថោ នត្ថិ,
បិណ្ឌាចាតាទីហិ សង្ឃោ កិលមតិ, សង្ឃសុដ្ឋតាយ អបលោកេត្វា តទត្ថាយ បិ
ឧបនេតព្ពំ។ ឯស នយោ បិណ្ឌាចាតកិលានបច្ចយត្ថាយ ទិន្នេបិ។
សេនាសនត្ថាយ ទិន្នំ បន គរុកណ្ណាត្ថា តត្ថេវ ឧបនេតព្ពំ, សេនាសនេសុ
នស្សន្តេសុ ជគ្គនត្ថំ មូលច្នៃដ្ឋំ អកត្វា អវិស្សដ្ឋេត្វា យាបនមត្ថំ បរិភូញ្ញតព្ពំ។

២៨២. ខេត្តាទីនំ កេសញ្ញា ទុក្ខជវត្ថុនំ សម្បជិច្ឆន្តចាយំ ទស្សេតុំ
“ខេត្ត”ន្តិអាទិ វុត្តំ។ តត្ថ ខេត្តន្តិ បុព្វណ្ណាវិវុហនដ្ឋានំ។ វត្ថុន្តិ អបរណ្ណាឧប្បដលាទីនំ
វិវុហនដ្ឋានំ។ ទាសបស្សាទិកន្តិ ទាសបសុបុត្តារាមដលារាមាទិកំ។ បដិក្ខិបិត្វា
កប្បិយេន កមេន ច គណ្ណោយ្យាតិ សម្ពុត្តោ។ កប្បិយេន កមេន ចាតិ ឯត្ថ
កម-សន្តោ វោហារប្បជិចាជីវចនោ, តស្មា បរេសំ អត្ថនោ ច
កប្បិយវោហារក្កមេនេវាតិ អត្ថោ។

សោ ច ខេត្តវត្តសុ តាវ “ចត្តារោ បច្ចយេ បរិភូត្តាថា” តិ វា
“កប្បិយការកាន់ ហត្ថ ភរិស្សតិ” តិ វា “សង្ឃោ កប្បិយភណ្ឌំ ភុញ្ញតូ” តិ វា
“សីមំ ទេមា” តិ វា បរេហិ វុត្តោ, “សាធុ, ឧបាសក មិគបក្ខិនោ ឯត្ថ និព្វយា
សុខេន ជីវិស្សន្តិ” តិ អត្តនា វា តទ្យាកេ យថាវុត្តនេវ “ឧទកំ បរិភូត្តិស្សន្តិ,
ភណ្ឌកំ ជោវិស្សន្តិ, មិគបក្ខិនោ បិវិស្សន្តិ” តិ បរេហិ វា “សាធុ, ឧបាសក,
សង្ឃោ ចានីយំ បិវិស្សតិ” តិ អាទិនា អត្តនា វា ទានេ “អាហមិកំ ទម្មិ,
វេយ្យាវច្ឆករំ ទម្មិ, កប្បិយការកំ ទម្មិ” តិ វា បសូសុ
“បញ្ចកោរសបរិភោគត្ថាយ ទម្មិ” តិ អាហមេ “វនំ ទម្មិ” តិ ឯវមាទិនា វុត្តោ
វេទិតញោ។ សចេ បន កោចិ អព្យត្តោ អកប្បិយវេហារេន ខេត្តាទី
បដិគ្គណ្ឌាតិ វា កាវេតិ វា, តំ ភិក្ខុហិ ន បរិភូត្តិតត្ថំ, តំ និស្សាយ លទ្ធិ
កប្បិយភណ្ឌាម្បិ អកប្បិយមេវ។ អព្យត្តេន បន លទ្ធិភិក្ខុនា ការាបិ តេសុ
កិញ្ចាបិ បដិគ្គហណំ កប្បិយំ, ភិក្ខុស្ស បយោគបច្ចយា ឧប្បន្នេន មិស្សត្តា
វិសគតបិណ្ឌាចាតោវិយ, អកប្បិយមំសកោជនំវិយ ច ទុព្ពិនិញ្ចេកំ ហោតិ,
សព្ពេសំ អកប្បិយមេវ។

២៨៥-៦. នវ... បេ.... កិរិយា ច អនវេ មត្តិកុទ្ធារណាញ ពន្លោ ច អាឡិយា
ជីវកាវេ ច អនវេ កេទារេ អតិវេ កភាគគ្គហណាញ នវេ ច អបរិច្ឆន្ទភាគ
សស្ស “ឯត្ថកេ ទេថា” តិ កហាបណុដ្ឋាបនញាតិ សព្ពេសម្បិ អកប្បិយន្តិ
សម្ពន្ធោ។ មាតិកា ច កេទារេ ច តទ្យាកោ ចាតិ ទូន្មោ មាតិក... បេ....
តទ្យាកា។ តេសំ កិរិយាតិ សមាសោ។ អនវេតិ ចតុបច្ចយវសេន បដិគ្គហិតេ
បុរាណតទ្យាកេ។ ឧទកវសេន បដិគ្គហិតេ បន សុទ្ធិចិត្តានំ វដ្តតិ។ ពន្លោតិ
ចាឡិយា ពន្លោ។ ចោរណាកេទារេ និយមិតបកតិភាគត្តា អាហា “អនវេ” តិ។
អបរិច្ឆន្ទភាគតិ “ឯត្ថកេ ភូមិភាគេ ឯត្ថកោ ភាគោ ទាតញោ” តិ ឯវ
អបរិច្ឆន្ទភាគេ។

២៨៧-៩. “កស វប្ប” ឥន្ទ្រាធិ អវត្ថា ច “ឯត្តកាយ ភូមិយា ឯត្តកោ ភាគោ
នេយ្យា” តិ ភូមី វា បតិជ្ជាបេតិ, តស្សេវេតមកប្បិយន្តិ សម្ពុន្ទោ។ ច-សន្ទោ
អវជារណោ។ បតិជ្ជាបេតិ តិ យោ ភិក្ខុ បតិជ្ជាបេតិ។ តស្សេវាតិ តស្ស
បតិជ្ជាបកភិក្ខុស្សេវ។ ឯតន្តិ បតិជ្ជាបិ តភូមិតោ លទ្ធពញ្ញំ “ឯត្តកេ ភូមិភាគេ
សស្សំ កតំ, ឯត្តកំ គណ្ណាថា” តិ ឯវំ វទន្តេ បមាណគណ្ណានត្ថំ ទណ្ឌារដ្ឋុភិ មិននេ
វា ខលេ បត្យា រក្ខណោ វា តំ នីហរាបនេ វា កោដ្ឋាគារាទិបជិសាមនេ វា ឯតំ
តស្សេវ អកប្បិយន្តិ សម្ពុន្ទនិយំ។ បតិជ្ជាបេតិ ចាតិ សោ ភិក្ខុ បតិជ្ជាបេតិ ច។
កតន្តិ អម្ពេហិ កតំ។ វទន្តេវន្តិ ឯវំ កស្សកេ វទន្តេ។ បមាណន្តិ ភូមិប្បមាណំ។
នីហរាបនេតិ ខលតោ គេហស្ស នីហរាបនេ។ ឯតន្តិ មិតលទ្ធវក្ខិតាទិកំ។
តស្សេវាតិ មានករក្ខតាទិនោ ឯវំ។ អបុព្វស្ស អនុប្បទិតត្តា អញ្ញេសំ
កប្បតិ អាហ “តស្សេវេតមកប្បិយ” ន្តិ។

២៨៨. បជិសាមនប្បសន្តោនាហ “បជិសាមេយ្យា” តិ អាទិ។ បិទុសន្តកម្មិ
គិហិសន្តកំ យំ កិញ្ចឹតិ សម្ពុន្ទោ។ បិទុសន្តកន្តិ បិទា ច មាតា ច បិតរោ, តេសំ
សន្តកំ។ គិហិសន្តកន្តិ ឥមិនា បញ្ចន្តំ សហធម្មិកានំ សន្តកំ យំ កិញ្ចឹ បរិក្ខារំ
បជិសាមេតុំ វដ្តតិ ធិបេតិ។ យំ កិញ្ចឹតិ កប្បិយំ អកប្បិយំ វា អន្តមសោ
មាតុកណ្ណាបិឡន្ទនតាលបណ្ណាម្បិ។ ភណ្ណាភារិកសីសេនាតិ សីសផ្គមិវ បធានំ
យំ កិញ្ចឹ “សីស” ន្តិ ឥធម ឧបចារវសេន វុច្ឆតិ, តថា ភណ្ណាភារិកសន្ទោបិ
ភាវប្បធានោ, ភណ្ណាភារិកោ ភណ្ណាភារិកត្ថំ សីសំ បធានន្តិ វិសេសនបរបនេ
កម្មធារយោ, តេន, ភណ្ណាភារិកត្ថស្ស បធានករណោនាតិ អត្ថោ។

២៨៩-២. អវស្សំ បជិសាមិយន្តិ អវស្សំ សន្តោបេតត្ថំ។ វុត្ថេបិ តិ
មាតាបិតុហិ វុត្ថេបិ។

២៩៣-៤. វឌ្ឍកិអាទិយោ វា រាជវល្លភា វា “សកំ បរិក្ខារំ វា សយនភណ្ឌំ វា បដិសាមេត្វា ទេហី” តិ យទិ វទន្តិ, ធន្តតោបិ ភយាបិ ន ករេយ្យាតិ យោជនា។ បរិក្ខារន្តិ វាសិជរសុអាទិឧប ករណភណ្ឌំ។ ធន្តតោបិ ភយាបិ តិ វឌ្ឍកិអាទិសុ ធន្តន, រាជវល្លភេសុ ភយេន។

២៩៥-៦. បដិសាមិទុំ វដ្ឋតីតិ យោជេតព្ពំ។ សង្កត្តិ យាទិសេ បទេសេ “ភិក្ខុហិ វា សាមណេវេហិ វា គហិតំ ភវិស្សតី” តិ សង្កំ ឧប្បាទេន្តិ, តាទិសេ វិហារាវសថស្សន្តោតិ យោជនីយំ។ វិហារាវសថស្សាតិ វិហារស្ស ច អាវសថស្ស ច។ រតនន្តិ ទសវិធំ រតនំ។ រត្នសម្មតន្តិ វត្ថាទិកំ។ និក្ខិបេយ្យាតិ សាមិកេ ទិដ្ឋនិយមេត្វា ធាតុំ “ឯត្ថកា កហាបណា” តិអាទិនាទ្យបេន មត្តិកលញ្ញាធាទិនិមិត្តេន វា សញ្ញាណំ កត្វា និក្ខិបេយ្យ។ គហេត្វាធាតិ តាទិសេ អសតិ អត្តនាវ គហេត្វា។ តាទិសេតិ រតនេ វា រតនសម្មតេ វា សតិ។ សាមិកាធាតុមំ ញត្វាតិ យទិ អត្តនិ អាសង្កត្តិ, មគ្គា ឌីក្ខម្ម និសីទិយ បច្ឆា សាមិកានំ អនាគមនំ វិញ្ញាយ។ បតិរូបន្តិ រតនសម្មតេ បំសុក្ខលក្ខហណំ រតនេ និរុស្សក្កកមន្តិ ឯវរូបំ ភិក្ខុនំ អនុរូបន្តិ។

ឧត្តហនិទ្ទេសវណ្ណាធា និដ្ឋិតា។

៣៨. ទូសននិទ្ទេសវណ្ណាធា

២៩៧. ទទតោតិ សសន្តកំ បរសន្តកញ្ច ទេន្តស្ស។ កុលទូសនទុក្កជន្តិ អត្តនោ ទុប្បជិបត្តិយា កុលានំ ទូសនំ បសាទវិធាសនំ កុលទូសនំ, តេន ទុក្កជំ កុលទូសនទុក្កជំ។

២៩៨. ឯត្ថ សង្ឃិកំ គរុភណ្ឌំ ឥស្សរេន ទេន្តស្ស មុល្លច្ចយន្តិ សម្ពុទ្ធោ។ ឯត្ថាតិ ឯតេសំ បុច្ឆាទិនំ មជ្ឈេ។ ឥស្សរេនាតិ តទ្ធិតលោបេន វុត្តំ, ឥស្សរិយេន

ឥស្សរវត្តាយាតិ អត្តោ។ ទេន្ទស្សតិ កុលសង្កហត្ថាយ ឥស្សរវត្តាយ ទទតោ។
 បុល្លច្ចយន្តិ កុលសង្កហត្ថាយ ទទតោ “កុលទូសនទុក្ខជ”ន្តិ
 សាមញ្ញវិហិតទុក្ខជេន សទ្ធិ “បញ្ចមាធិ, ភិក្ខុវេ, អវិស្សន្ធិយាធិ, ន
 វិស្សន្ធិតត្ថានិ សង្ខេន វា គណេន វា បុគ្គលេន វា, វិស្សន្ធិតានិបិ អវិស្សន្ធិតានិ
 ហោន្តិ។ យោវិស្សន្ធិយ្យ, អាបត្តិ បុល្លច្ចយស្ស”តិ (ចូឡវ. ៣២០) ឯ
 វុត្តបុល្លច្ចយន្តិ អត្តោ។ អញ្ញត្ថ បុល្លច្ចយមេវ។ សេនាសនត្ថាយ និយមិតេបិ
 ឯសេវ នយោ។ សង្ឃស្ស សន្តកំ ថេយ្យា ទេន្ទស្ស ទុក្ខជាទីនីតិ សម្ពន្ធិតត្ថំ។
 ទេន្ទស្សតិ វុត្តនយមេវ។ ទុក្ខជាទីនីតិ កុលសង្កហត្ថាយ ទទតោ
 កុលទូសនទុក្ខជេន សទ្ធិ មាសកេ វា ឧនមាសកេ វា ទុក្ខជំ, អតិវេកមាសកេ
 វា ឧនបញ្ចមាសកេ វា បុល្លច្ចយំ, បញ្ចមាសកេ វា អតិវេកបញ្ចមាសកេ វា
 ចារាជិកន្តិ ឯ ទុក្ខជាទីនី ហោន្តិតិ អត្តោ។ អញ្ញត្ថ ទុក្ខជាទីនេវ។

២៩៩-៣០០. កុលសង្កហត្ថំ ជលបុប្ផបគំ រុក្ខំ សត្តថា រោបេតុញ្ច
 រោចាបេតុញ្ច ជត្តិតុញ្ច ន វដ្ឋតីតិ សម្ពន្ធនិយំ។ ច-សន្នោ ឱចិនិតុំ ឱចិនាបេតុំ,
 គន្ធិតុំ គន្ធាបេតុន្តិ ច អវុត្តានិ ច សមុច្ឆិនោតិ។ ជលបុប្ផានិ សម្បាទនវសេន
 ឧបគច្ឆតីតិ ជលបុប្ផបគំ។ សត្តថាតិ
 កប្បិយវោហារអ កប្បិយវោហារបរិយាយឱកាសនិមិត្តកម្មវសេន
 សត្តប្បការេនេវ។ តត្ថ កប្បិយវោហារោ នាម “ឥមំ រុក្ខំ ជាន, ឥមំ អាវាជំ ជាន,
 ឥមំ មាលាវច្ឆំ ជាន, ឯត្ថ ឧទកំ ជានា”តិ វចនំ, សុក្ខមាតិកាយ ឧដុករណាញ។
 តត្ថិបរិយាយេន អកប្បិយវោហារោ នាម។ បរិយាយោ នាម “បណ្ឌិតេន
 មាលាវច្ឆានយោ រោចាបេតុញ្ច, ន ចិវស្សេវ ឧបការាយ សំវត្តន្តិ”តិ អាទិវចនំ។
 ឱកាសោ នាម កុដ្ឋាលខណ្ឌិត្តានីនិ ច មាលាវច្ឆេ ច គហេត្វា ឋានំ។ និមិត្តកម្មំ
 នាម កុដ្ឋាលឧទកកាជនាទីនំ អាហារិត្វា សមីបេ ឋេបនំ។ ជត្តិតុន្តិ វទន្តិ
 ឧទកសេចនាទីនិ កត្វា។ គន្ធនគន្ធាបនេសុ បន សញ្ញាបិ ន បុប្ផិកតិយោ

វេទិតញ្ចា គន្លឹមំ គោច្ឆិមំ វេទិមំ វេហិមំ បូរិមំ វាយិមន្តិ។ ឆាមវសេនេវ បនេតេសំ
វិសេសោ វេទិតញ្ចោ។ តំ បន កុលសង្កហតោ អញ្ញាត្រាបិ ភិក្ខុស្ស កាតុម្បី
អកប្បិយវេចនេន កាវាបេតុម្បី ន វដ្ឋតិ។ “ឯវំ ជាន, ឯវំ កតេ សោភេយ្យ, យថា
ឯតានិ បុច្ឆានិ ន វិកិរិយន្តិ, តថា ករោហី” តិអាទិនា បន កប្បិយវេចនេន
កាវាបេតុ វិជាន កុលសង្កហំ វដ្ឋតិ។ រោបនាទីនីតិ អកប្បិយបថវិយំ
រោចាបនសិញ្ញាបនាទីនិ, អញ្ញាត្ត រោបនាទីនិ។

៣០១-២. ឥនានិ បុប្ផនាទានិសុ អដ្ឋសុ កុលសង្កហវត្ថុសុ អវសេសានិ ទ្វេ
ឧស្សេតុំ “វុត្តារា” តិអាទិមាហា។ វុត្តារ មិច្ឆាជីវិវដ្ឋនាយំ វុត្តា ឯវ។ ជដ្ឋបេសនេ
វិនិច្ឆយោ វុច្ឆតីតិ ចាវសេសោ។ មិតរោ ភណ្ឌំ សកំ វេយ្យាវច្ឆករំ វេចេត្វា
គិហិកម្មេសុ ទូតសាសនំ ហរណោ បទវារេន ទុក្ខជន្តិ សម្ពុន្នោ។ សហធម្មិកេសុ
វត្តព្ភមេវ នត្ថិតិ មិតានយោវ វុត្តា។ គិហិកម្មេសុ វិសយសត្ថមី។ បទវារេនាតិ
បទក្កមេន, បទេ បទេតិ អធិប្បាយោ។ បឋមំ សាសនំ អគ្គហេត្វាបិ បុន វេទតោ
ទុក្ខជន្តិ យោជេតព្ភំ។ បុនាតិ បច្ឆា។ “អយំ នានិ សោ គាមោ, ហន្ត នំ សាសនំ
អាហោចេមី” តិ មគ្គា ឌីក្កមន្តស្ស ច បទេ បទេ វេទតោ ច ទុក្ខជន្តិ អធិប្បាយោ។
តស្ស បន សាសនំ បដិក្ខិមិត្វា សយមេវ កាវុញ្ញោ វិចេន គន្ធា អត្តនោ បតិរូបំ
សាសនំ អាហោចេតុំ, “មម វេចនេន ភគវតោ ចានេ វន្តថា” តិអាទិកំ គិហិនំ
កប្បិយសាសនំ ហរិតុញ្ញា វដ្ឋតិ។

៣០៣. អភូតារោចនរូបិយសំវោហារុត្តហាទិសាតិ អភូតារោចនាយ
រូបិយសំវោហារេ ច ឧត្តហោ ឧប្បន្នបច្ឆយេ អាទិសន្តិ កថេន្តិ បកាសេន្តិ
អភូតា... បេ.... ហាទិសា, តំសទិសាតិ វុត្តំ ហោតិ។

៣០៤. មិត្វនំ ហារាបេត្វា ហរិត្វាបិ បុច្ឆានិ វត្ថុបូជតុំ ធាតុំ, សេសញ្ញាតីនំ
បត្តានំ វត្ថុបូជតុំ ធាតុន្តិ យោជនីយំ។ “ហារាបេត្វា ហរិត្វា” តិ វុត្តេ “បក្កោសិត្វា

បក្កោសាបេត្វាវា”តិ វុត្តមេវ សិយាតិ ន វុត្តំ។ បត្តានន្តិ បក្កោសកេន បត្តាបិ
គហិតា។ វុត្តបូជត្ថន្តិ វតនត្ថយបូជនត្ថំ។ ឧចាសកានម្បិ បន សម្បត្តានំ
វុត្តបូជត្ថំ ធាតុំ វដ្តតិយេវ។ លិង្គាទិបូជត្ថន្តិ សិវលិង្គគិណ្ឌាពិម្ពាទិបូជនត្ថំ។

៣០៥. តថា ជលន្តិ ឥមិនា បុប្ផេ វុត្តំ សព្វំ អបទិសតិ។ បរិព្ពយវិហីនានន្តិ
បរិព្ពយំ ចាថយ្យំវិហីនំ នដ្ឋំ យេសំ អាគន្ធកានន្តិ សមាសោ។ សបរន្តិ អត្តនោ
វិស្សាសិកា។ អដ្ឋកថាយំ (ចារា. អដ្ឋ. ២.៤៣៦-៤៣៧) បន “អត្តនោ
សន្តកំយេវា”តិ វចនំ បុល្លច្ចយាទិវិភាគតោ មោថេត្វា វុត្តំ។

៣០៦. សម្មតេន ធម្មេន្តិ យោជនា។ ធម្មេន្តិ ចតុត្ថភាគំ ធាតព្វំ។ ឥតវេន
តុ អបលោកេត្វា ធាតព្វន្តិ សម្ពុទ្ធិតព្វំ។ ឥតវេន តុ អសម្មតេន បន។

៣០៧. បរិច្ឆិដ្ឋាតិ “ឯត្ថកានិ ជលានិ ធាតព្វានី”តិ ឯវំ ជលបរិច្ឆេទេន វា
“ឥមេហិ វុក្ខេហិ ធាតព្វានី”តិ ឯវំ វុក្ខេបរិច្ឆេទេន វា បរិច្ឆិដ្ឋិត្វា។ តតោតិ
បរិច្ឆិដ្ឋជលតោ វុក្ខេតោ វា។ យាចមានស្ស គិលានស្សេតវស្ស វាតិ សម្ពុទ្ធវិយំ។
វុក្ខាវ ទស្សិយាតិ “ឥធម ជលានិ សុន្ទរានិ, ឥតោ គណ្ណាថា”តិ អវេត្វា “ឥតោ
គហេតុំ លព្ពតី”តិ វុក្ខា វា ទស្សេតព្វា។

៣០៨. ឥទានិ អដ្ឋសុ បុច្ឆាទីនំ ចតុន្នំវិនិច្ឆយំ ទស្សេត្វា
យថាវុត្តជលបុប្ផវិនិច្ឆយំ អវសេសេសុ ចតុសុ អបទិសន្តោ
“សិរីសា”តិអាទិមាហា។ សិរីសបុណ្ណាកសវាទិបុណ្ណាតិ កសាវំ យំ កិញ្ចិ អាទិ
យស្ស, តមេវ បុណ្ណំ, សិរីសបុណ្ណាញ កសាវាទិបុណ្ណាញាតិ សមាសោ។
“សិរីសបុណ្ណំ វា អញ្ញំ វា កសាវ”តិ ហិ អដ្ឋកថាយំ (ចារា. អដ្ឋ. ២.៤៣៦-៤៣៧)
វុត្តំ។ “កសាវាទី”តិ វត្តព្រៃ វស្សេន វុត្តំ។ សេសេស្វតិ វេជ្ជអាទីសុ តីសុ។

ចាឡើយ អវុត្តស្សបិ អដ្ឋកថាយំ វុត្តត្តា អាហា “បណ្ណាម្បត្ត បវេសយេ” តិ។
ឯត្ថាតិ បុច្ឆាទិសូតិ។

ទូសននិទ្ទេសវណ្ណានា និដ្ឋិតា។

៣៩. វស្សបនាយិកានិទ្ទេសវណ្ណានា

៣០៩-៣១០. បុរិមិកា បច្ឆិមិកា ឥតិ វស្សបនាយិកា ទុវេតិ សម្ពន្ធោ។
អាសាឡិបុណ្ណាមាយ អនន្តរេ ចាជិបទទិវសេ ឧបគន្ធាត្ថា បច្ឆិមិកាយ បុរេ ភវាតិ
បុរិមា, សា ឯវ បុរិមិកា។ តតោ បច្ឆា ភវា អបរាយ បុណ្ណាមាយ អនន្តរេ
ចាជិបទទិវសេ ឧបគន្ធាត្ថា បច្ឆិមិកា។ ឧបនយនំ ចាបុណានំ ឧបគមនំ
ឧបនាយិកា, វស្សន្តិ វុដ្ឋិ, ឥធ បន វស្សកាលំ “វស្ស” ន្តិ ឧបចារេន គហេត្វា តត្ថ
វាសោ ឧបចារេនេវ “វស្ស” ន្តិ វុច្ឆតិ, វស្សស្ស វស្សវាសស្ស ឧបនាយិកា
វចីភេទវសេន វា អាលយ ករណាវសេន វា ឧបគមនំ វស្សបនាយិកា។ តត្ថ
អាលយបរិក្កាហោ ច វចីភេទោ ចាតិ បុរិមិកា វស្សបនាយិកា ទុវេ,
អាលយបរិក្កាហោ ច វចីភេទោ ចាតិ បច្ឆិមិកា វស្សបនាយិកា ទុវេតិ
សម្ពន្ធិតត្ថំ។ តត្ថាតិ តាសុ ធ្វិសុ។ តទុកយំ ទស្សេត្ថំ “ឯទិសោ” តិអាទិ វុត្តំ។ សោ
អាលយបរិក្កាហោ ច វចីភេទោ ច “ឥមស្មី វិហារេ ឥមំ តេមាសំ វស្សំ ឧបេមិ,
ឥធ វស្សំ ឧបេមិ” តិ ឯទិសោ, ឯតាទិសោតិ អត្ថោ។ ឯត្ថ ច កម្មប្បត្តិអនាទា
វចីភេទោ បឋមំ វុត្តោ។ ឧកយថា វស្សំ ឧបគន្ធាត្ថំ វុត្តតិ។ តេនេវ អដ្ឋកថាយំ (វិ.
សង្គ. អដ្ឋ. ១៧៩; មហាវ. អដ្ឋ. ២០៧) “សចេបិ ‘ឥធ វស្សំ វសិស្សាមី’ តិ អាលយោ
អត្ថិ, អសតិយា បន វស្សំ ន ឧបេតិ, គហិតសេនាសនំ សុគ្គហិតំ, ជិន្នវស្សោ ន
ហោតិ, បវារេត្ថំ លភតិយេវ, វិនាបិ ហិ វចីភេទំ អាលយ ករណាមត្តេនបិ វស្សំ
ឧបគតមេវ ហោតិ” តិ វុត្តំ។ នាវាសត្ថវជេសុ បន បរិយេសិត្វា សេនាសនំ
អលកន្តេន អាលយ ករណាមត្តេនេវ ឧបគន្ធាត្ថំ។ ឧបគន្ធាត្ថេន ច វិហារំ

បដិជគ្គិក្ខា ចានីយំ បរិភោជនីយំ ឧបជ្ឈាបេត្វា សត្តំ ចេតិយវន្តនាទិសាមីចិកម្មំ
និជ្ឈាបេត្វា ឧបគន្តត្ថំ។ អាលយបរិគ្គហេ អាលយំ ទស្សេតុំ “ចិត្តប្បាទេត្ត
អាលយោ”តិ អាហា។ ឯត្ថាតិ ទ្វីសុ។

៣០០. តទហូតិ តស្មី វស្សបនាយិកាទិវសេ។ ជានន្តិ “អដ្ឋ
វស្សបនាយិកា”តិ ជានន្តោ, អនុបគតោតិមស្ស វិសេសនំ។

៣០២. ទុតិយន្តិ បច្ឆិមិកំ។ អនុបគតោតិ កេនចិ អន្តរាយេន បុរិមិកំ
អនុបគតោ។ តេមាសន្តិ បុរិមំ វា តេមាសំ បច្ឆិមំ វា តេមាសំ។ វស្សំ ឧបគន្តា បន
អរុណំ អនុជ្ឈាបេត្វាបិ តទហោវ សត្តាហករណីយេន បក្កមន្តស្សាបិ
អន្តោសត្តាហេ និវត្តន្តស្សាបិ អនាបត្តិ។

៣០៣-៥. មាតាបិតុនំ បញ្ចន្តំ សហធម្មិកានញ្ច អត្ថាយ
គិលានតទុបជ្ឈាកកត្តំ ឱសធស្សំ វា បុច្ឆិស្សាមិ វា ឧបជ្ឈិស្សំ វា គន្ធា
អហំ នាភិរតំ វ្យបកាសេស្សំ វា កុក្កុដ្ឋំ វិលោទនញ្ច ទិដ្ឋិវិវេចនញ្ច គរុកាទិកំ
វុជ្ជានំ វាបិ ឧស្សុក្កំ វាបិ ករិស្សំ វាបិ កាវេស្សំ វាបិ តិ ឯវមាទិនា សត្តាហកិច្ចេន
បហិតេបិ វា អបហិតេបិ វា គន្តំ លព្ពន្ធិ យោជនា។

ឯត្ថ បន លព្ពមានកវសេន យោជេត្វា វត្តមាននយេន អត្តោ វេទិតញ្ចោ។
មាតាទិសុតិយា តេយេវ គិលាន-សន្តេន គយ្ហន្តិ, តេសំ ឧបជ្ឈាកា តទុបជ្ឈាកា,
គិលានា ច តទុបជ្ឈាកា ច, តេសំ ភត្តន្តិ សមាសោ។ ឱសធន្តិ តេសំយេវ
គិលានានំ ភេសន្តិ។ ឯសិស្សន្តិ បរិយេសិស្សាមិ។ បុច្ឆិស្សាមីតិ តេយេវ សត្តជនេ
គិលានេ បុច្ឆិស្សំ។ ឧបជ្ឈិស្សន្តិ តេយេវ គិលានេ ឧបជ្ឈហិស្សាមិ។ អភិរមតីតិ
អភិរតោ, វិសភាគរូបាទិទស្សនេន សាសនេ ន អភិរតោ នាភិរតោ។
អភិរមណំ វា អភិរតំ, នត្តិ អភិរតមស្សាតិ នាភិរតោ, តំ។ សហធម្មិកេសុ យោ

នាភិរតោ, តំ វ្យុបកាសេស្សំ វិក្ខេបហរណាត្ថំ អញ្ញាត្ថ នយិស្សាមិ។ កុក្កុច្ឆន្តិ
បញ្ចន្តិយេវ ឧប្បន្នំ វិនយកុក្កុច្ឆំ។ កិតកយោគេ វិកល្យេន ទុតិយា។ ទិដ្ឋន្តិ
តេសំយេវ មិច្ឆាទិដ្ឋិយា។ គរុកមាទិកន្តិ គរុកំ អាទិ យស្សាតិ វិគ្គហោ។ អាទិ-
សន្នេន សាមណោរាជំ វស្សបុច្ឆនំ, សិក្ខាសមាទយិតុកាមតា,
តន្ត្រីយាទិកម្មករណំ សង្កហិតំ។ វុដ្ឋានន្តិ ភិក្ខុនោ គរុកាបត្តិយា
បរិវាសមានត្ថនាទាទីហិ វុដ្ឋានំ។ ឧស្សុក្កន្តិ វស្សបុច្ឆនាទិឧស្សុក្កំ។ ឯវមាទិនាតិ
ឯត្ថ អាទិ-សន្នេន ទិដ្ឋិតតាទីនំ ធម្មកថាករណាទី សង្កណ្ឌាតិ។ គន្ធុលព្ពន្តិ ឯត្ថ
គច្ឆន្តេន អន្តោឧបចារសីមាយំ បិតេនេវ “អន្តោសត្តាហោ អាគច្ឆិស្សាមី” តិ
អាភោគំ កត្វា គន្ធាត្ថំ។ សចេ អាភោគំ អកត្វា ឧបចារសីមំ អតិក្កមតិ,
និម្ពន្ធស្សោ ហោតីតិ វុទ្ធី។ សត្តាហាកិច្ចេនាតិ សត្តាហាស្សុ លព្ពមានកំ វុត្ថំ
វក្ខមានញា សង្ឃកម្មាទិ កិច្ចំ សត្តាហាកិច្ចំ។ សត្តមអរុណាមត្ថស្សេវ វិហារេ
ឧដ្ឋាបនីយត្តា សត្តាហាស្សុ សាកល្បេន គហាណំ។

៣១៦. សង្ឃកម្មេ វុទ្ធពតិ សង្ឃស្ស កិច្ចេ ឧចាសថាគារាទីសុ សេនាសនេសុ
វា ចេតិយធម្មវេទិកាទីសុ វា អន្តមសោ បុគ្គលិកសេនាសនេសុ វាបិ
កត្តព្ពន្ធមិត្តេ វុទ្ធយោតិ អត្តោ។ ធម្មសវនត្ថំ និមន្តិតោ វាបិ វុទេ, គរូហិ
បេសិតោ វាបិ វុទេ, គរូនំ បស្សិតុំ វាបិ វុទេតិ យោជេតព្ពំ។ និមន្តិតោតិ ឯត្ថ
សចេ បឋមំយេវ កតិកា កតា ហោតិ, “អសុកទិវសំ នាម សន្និបតិកព្ព” ន្តិ
និមន្តិតោយេវ នាម ហោតិ។ គរូហិតិ អាចរិយុបជ្ឈាយេហិ។ បហិតោតិ
ភណ្ឌាដោវនាទិអត្ថាយ បេសិតោ។ បស្សិតុន្តិ អតិលានេបិ។

៣១៧. ភណ្ឌា...បេ.... ធម្មនេ ន វុទេតិ យោជនីយំ។ ឯត្តាបិ និមិត្តតេ សត្តមី។
ភណ្ឌំ នាម ជីវំ។ ញាតិ មាតាបិតុហិ អញ្ញោ។ ឧបជ្ជាកា ឧចាសកា។ “អន្តេវ
អាគមិស្ស” ន្តិ អន្តរកោ ន ចាបុណោយ្យ, លព្ពន្តិ សម្ពន្ធា។ លព្ពន្តិ ឥមស្ស

អចាបុណ្ណំ វុត្តកម្មំ។ អន្លោភិយស្សន្តិ សាមន្តវិហារំ គន្ធា បុន អាគច្ឆន្តស្ស
អន្តរាមគ្គេ សចេ អរុណាគ្គមនំ ហោតិ, វស្សន្នេនាបិ ន ហោតិ,
វត្តិច្ឆេទទុក្ខជញ្ញា នត្ថិតិ វទន្តិ។

៣១៨. សេសញាតីហិតិ មាតាបិតុហិ អវសេសញាតីហិ។ និទ្ទិសិត្យាវាតិ
ធានធម្មសវនាទីនិ។ “បហិតេ បេសិតេ”តិ ចេត្ត “លព្ព”ន្តិ អនុវត្តនីយំ។

៣១៩. អត្ថនោ អន្តរាយេ សតីតិ
ចោរសរីសបវាឡុជីវិតព្រហ្មចរិយន្តរាយេ, អន្តមសោ
ភេសជ្ជាលាភបតិរូបឧបជ្ជាកាលាភេបិ។ “វស្សន្នេនាការណាម្បិ
សត្តាហាករណីយំ សិយា”តិ កេចិ ចោរាណាវទន្តិ, តំ យុត្តំវិយ ទិស្សតិ,
សព្ពថា វស្សន្នេនេន ពហិ វាសាយ អនុញ្ញាតការណំ សត្តាហាមត្តំ ពហិ
វីតិនាមេត្វា អន្តោវិហារេយេវ វាសេន វស្សន្នេនាការណំ កមំ នាម ន
សិយាតិ។ និទ្ទិសេត្វា នោ បវារយេតិ សម្ពុន្នោ។

៣២០. “អសេនាសនិកេនា”តិ ឥមិនាវិញ្ញាយមានត្ថត្ថេបិ “អន្លោកាសេ
ចា”តិ វចនំ “អហំ អញ្ចោកាសិកោ, កី មេ សេនាសនេនា”តិ វាសានិវត្តនត្ថំ
វុត្តំ។ វុត្តស្ស សុសិរេតិ សុទ្ធេ វុត្តសុសិរេ។ មហាន្តស្ស បន សុសិរស្ស អន្តោ
បនរច្ឆននកុដិកំ កត្វា បរិសនទ្ធារំ យោជេត្វា ឧបគន្ធុវដ្តតិ។ “វិជបេបិ អដ្ឋកំ
ពន្ធិត្វា”តិ អាទិ វុត្តនយមេវ។ តថា ធម្មចាជីសុបិ តទន្ធរូបេន វេទិតព្ពំ។ ធរកុដិ
នាម ជន្តិតមញ្ញាទិភេនា កុដិ។ តត្ថ ជន្តិតមញ្ញោ នាម ជីយេ មញ្ញាចាទេ មជ្ឈេ
វិជ្ជិត្វា អជនិយោ បវេសេត្វា កតោ, ចតុន្នំ ចាសាណានំ ឧបរិ ចាសាណំ
អត្ថវិត្វា កតម្បិ ជន្តិតមញ្ញោ។

៣២០. អសេនាសនិកេនាតិ យស្ស

តិណបណ្ណាស័ដ្ឋកសិលាសុធាសម្មាតានំ បញ្ចន្ធិ ធននានំ អញ្ញាតវេន ធន្ធិ
យោជិតទ្វារពន្ធនំ សេនាសនំ នត្ថិ, តេន។ ឥទំ បន វចីភេទំ កត្វា អធិជ្ជានំ
សន្ធាយ វុត្តន្តិ វេទន្តិ, តទយុត្តំ, តថា ច សតិ នាវាទីសុ វិយ វិសុំ វិជានេន
ភវិតព្ពន្ធិ។ នាវាសត្តវជ្ជបកោតិ ឥមិនា អសេនាសនិកេន នាវាទីសុ វស្សំ
ឧបគន្ធិ វជ្ជតីតិ ធិបេតិ។ តត្ថ ច កុដិកំ បរិយេសិទ្ធា លកន្តេន តត្ថ បរិសិទ្ធា
វិហារភាវតោ “វិហារេ” តិ អវត្វា “ឥធ វស្សំ ឧបេមី” តិ តិក្ខុត្ថំ វត្តព្ពំ,
អលកន្តេន អាលយោ កាតព្ពោ។ បវាវេតុញ្ញាតិ ច-សទ្ទេន វស្សប្បទនិមិត្តាយ
អាបត្តិយា អភាវំ សម្មិណ្ឌាតិ។ “វេជ សត្ថេ នាវាយន្តិ តីសុ ហានេសុ នត្ថិ
វស្សប្បទេ អាបត្តិ, បវាវេតុញ្ញា លព្ពតី” តិ (មហាវ. អដ្ឋ. ២០៣) អដ្ឋកថាយំ វុត្តំ។
វស្សប្បទេតិ ច “អនុជាធាមិ, ភិក្ខុវេ, យេន វេជោ តេន គន្ធិ” តិ (មហាវ. ២០៣)
វុត្តត្ថា, សត្ថស្ស នាវាយ ច គមនសភាវេនេវ បិតត្ថា ច វស្សបគតជ្ជានេ
អវសិទ្ធា អញ្ញាត គមនមត្ថំ សន្ធាយ វុត្តន្តិ វេទិតព្ពំ។

វស្សបនាយិកនិទ្ទេសវណ្ណានា និដ្ឋិតា។

២០. អវេកខ្ចីយនិទ្ទេសវណ្ណានា

៣២២-៥. អាមា...បេ... មត្តិកកណ្ណានិកិ ឯតេ បញ្ច អវិភាទិយាតិ

សម្ពុទ្ធិតព្ពំ។ បញ្ចាតិ “អាមាមាមវត្ថុនិ ឯក” តិ អាទិនា រាសិវសេន បញ្ច,
សរូបវសេន បនេតានិ បណ្ណំ តិណោ បក្ខិបិទ្វា បញ្ចវិសតិវិជានិ ហោន្តិ។ តថា
ចាហា -

“ទិសផ្កហានិ ទ្វេ ហោន្តិ, តតិយំ ចតុសផ្កហំ;
ចតុត្ថំ នវកោដ្ឋាសំ, បញ្ចមំ អដ្ឋភេទនំ។

“ឥតិ បញ្ចហិ រាសីហិ, បញ្ចនិម្ពលលោចនោ;
បញ្ចវីសវិធំ នាថោ, គរុកណ្ណំ បកាសយី” តិ។ (ចូឡវ. អដ្ឋ. ៣២០);

តត្ថ អារាមោ នាម បុច្ឆារាមោ វា ជលារាមោ វា។ អារាមវត្ថុ នាម តេសំយេវ
បតិជ្ជានោកាសោ, វិនដ្ឋេសុ វា តេសុ ចោរាណកក្ខមិកាគោ។ វិហារោ នាម
ចាសាទាទិ យំ កិញ្ចំ សេនាសនំ។ លោហកុម្ភី នាម កាឡលោហោន វា
តម្កលោហោន វា កតកុម្ភី។ កជាហាទីសុបិ ឯសេវ នយោ។ ឯត្ថ ភាណកន្តិ
អរញ្ញោរោ វុច្ឆតិ។ វារកោតិ យដោ។ រាសី អបេក្ខិត្វា ឯតេតិ បុល្លិដ្ឋនិទ្ទេសោ។
អវិភាទិយាតិ មូលច្នេដ្ឋវសេន អវេកខ្ពិយា។ បរិវត្តនវសេន បន បរិកុញ្ញន្តស្ស
វិស្សន្តេន្តស្ស ច អនាបត្តិ។ អវិស្សន្តិយានិ ចាតិ ច-សន្នេន អវេកខ្ពិយានិ ចាតិ
អវុត្ថំ សម្បិណ្ឌោតិ។

៣២៦-៨. ឯកន្តគរុកណ្ណត្ថា អាទិតោ តយោ រាសី ឋបេត្វា ចតុត្ថរាសិតោ
បដ្ឋាយ គរុកណ្ណាគរុកណ្ណាវិភជិតំ “វល្លី” តិអាទិ អារទ្ធុំ។ អឡ្ញពាហុមត្ថាបិ វល្លិ
ច អដ្ឋង្គុលាយតោ វេឡុ ច មុដ្ឋិមត្តម្បិ តិណាទិ ច ឯកម្បិ បណ្ណាញ ចាកតា វា
បញ្ចវណ្ណា វា តាលបក្កប្បមាណាបិ មត្តិកា ច តាលបក្កប្បមាណាបិ សុធា
ច តាលបក្កប្បមាណាបិ កង្កដ្ឋអាទិកា ច ទិន្នា វា តត្ថជាតកា វា សង្ឃិកា
រក្ខិតា អភាទិយា, វដ្ឋយោត្តាទិ ច ទិន្នា សង្ឃិកា អភាទិយាតិ យោជនា។ វេឡុ
បរិណាហតោ បណ្ណាសូចិទណ្ឌាមត្ថោ គហោតញ្ចោ។ តិណំ មុញំ បព្ពជញ្ច
អាទិសទ្ធសង្កហិតំ ឋបេត្វា អវសេសំ យំ កិញ្ចំ តិណំ។ បណ្ណោ
អដ្ឋង្គុលប្បមាណោវិត្ថចោត្ថកោ គរុកណ្ណាមេវ។ ចាកតាតិ បកតិយា ជាតា។
បញ្ចវណ្ណាតិ វត្ថុសេតាទិបញ្ចវណ្ណា។ សុធាកង្កដ្ឋាធយោ មត្តិកក្កហាណោន
គហិតា។ កង្កដ្ឋអាទិកាតិ អាទិ-សន្នេន សដ្ឋវសជាតិហិដ្ឋុលកាទិនំ គហាណំ។
ទិន្នាតិ សង្ឃស្ស ទិន្នា។ តត្ថជាតាតិ សង្ឃិកក្ខមិយំ ជាតា។ វដ្ឋយោត្តាទិតិ

សុត្តមកថិវាគ្គនាឡិកេរហ៍រចម្មមយា រដ្ឋ ច យោត្តាទិ ច។ អាទិ-សន្តេន
មកថិវាគ្គនាឡិកេ រដ្ឋត្វា កតា ឯកវដ្ឋា គហិតា។ ព្យតិវេកវសេន បនេត្ត
ចតុត្ថរាសិម្ពី ឥតវេ ភាជិយាតិ វេទិតញ្ចា។ សង្ឃិកេ កម្មេ, ចេតិយស្ស វា កម្មេ
និដ្ឋិតេ ភាជិយាតិ យោជនីយំ។

៣២៩. លោហភណ្ឌោសុ ភិក្ខុសារុប្បំ បត្តាទិ វា តថាវិប្បកតាកតំ
លោហភណ្ឌំ តថា ចាទគណ្ណកំ វារកំ ភាជិយន្តិ យោជនា។ បត្តាទិទិ
អយោបត្តោ អយថាលកំ តម្កលោហថាលកំ អញ្ញនិសលាកា
កណ្តាមលហារណី សូចិ បណ្ណាសូចិ ខុទ្ទកោ បិប្ផលកោ ខុទ្ទកំ អារកណ្តាកំ
កុញ្ចិកា តាឡាទិ។ វិប្បកតន្តិ អបរិនិដ្ឋិតំ។ អកតន្តិ សត្តសោ អកតំ។
ចាទគណ្ណកន្តិ សីហឡទីបេ ចាទគណ្ណានកំ។ ចានោ នាម ចតុត្ថសោ,
មគធនាឡិយា បញ្ចនាឡិមត្តា។ មគធនាឡិ ច នាមេសា ឧបបញ្ចបសតា
វេទិតញ្ចា។ តថា យដកោ តេលភាជនញ្ចា។ យាយ វាសិយា វេបេត្វា
ទន្តកដ្ឋច្ឆន្នំ វា ឧច្ឆតច្ឆន្នំ វា អញ្ញំ មហាកម្មំ កាតុំ ន សក្កា, អយំ ភាជិយា។
សម្មញ្ញនិទណ្ឌាខណានកំ បន អនណ្ឌកំ ជលមត្តមេវ, យំ សក្កា សិចាជិកាយ
បក្ខិបិទ្វា បរិហរិតុំ, អយំ ភាជនីយា។ តិបុកោដ្ឋកឧបករណេសុ
តិបុច្ឆេទនកសត្ថកំ សុវណ្ណាការូបករណេសុ សុវណ្ណាច្ឆេទនកសត្ថកំ
ចម្មការឧបករណេសុ ចម្មនិទ្ទនកំ ខុទ្ទកសត្ថំ
នហាបិ តតុណ្ណាការឧបករណេសុ វេបេត្វា មហាកត្តិវី មហាសណ្ណាសញ្ញា
មហាបិប្ផលកញ្ច សញ្ញានិ ភាជនីយភណ្ឌានិ។ តថា កុញ្ចិកា។ វុត្តិវិបល្លាសេន
បន លោហភណ្ឌោ អភាជិយាតិ វេទិតញ្ចា។

៣៣០. “វេទ្យុម្ពី” តិអាទិនា ទារុកណ្ណានិ ទស្សតិ។ ទារុកណ្ណាន បន
សង្កហេត្វា សញ្ញាបិ ទារុវេទ្យុចម្ពុចាហនាទិវិកតិ វេទិតញ្ច។ ឆត្តទណ្ណោ ច
សលាកា ចាតិ ទូន្មោ។ ឧចាហនាយ ទណ្ណាកោ ឧចាហនទណ្ណាកោ។

៣៣១. អនុញ្ញាតវាសិទណ្ណាតិ អនុញ្ញាតវាសិយា ទណ្ណោ។
អរណញ្ញានិសិដ្ឋានិ អាទិ-សន្តេន អញ្ញានិសលាកា ឆត្តំ មុដ្ឋិបណ្ណំ ឧចាហនា
ធម្មករណោ ចាទកណ្ណានកតោ អនតិវត្ថំ អាមលកតុម្ពំ អាមលកយដោ
លាពុកតុម្ពំ លាពុកយដោ វិសាលាតុម្ពន្តិ ឥទំ សង្កណ្ណាតិ។

៣៣២. យថាវុត្តតោ អញ្ញំ ទារុកណ្ណាសុ គរុកណ្ណំ។ មត្តិកាមយោ
ចាទយដកោ ភាជិយោតិ យោជនា។ ចាទយដកោតិ ចាទស្ស បហោនកោ
យដកោ។ ឥមិនា មត្តិកាភណ្ណំ ឧបលក្ខេតិ, តស្មា បត្តោ ថាលកំ កុណ្ណាកាតិ
ឥមានិ ភាជនីយានិ, វុត្តាវសេសា អភាជិយា។

៣៣៣-៤. គរុនា គរុកណ្ណាញ ថាវរញ្ច បរិវត្តេយ្យ, ថាវរេន ច ថាវរម្បិ
បរិវត្តេយ្យាតិ យោជេតព្ពំ។ គរុនា មញ្ញាបិថាទិនា។ ថាវរន្តិ អាហមាទិ
បឋមរាសិទ្ធយំ។ តថា កត្វា ច ភុញ្ញិតុន្តិ ឯវញ្ច បរិវត្តេត្វា តតោ អាកតំ
កប្បិយភណ្ណំ បរិគុញ្ញេយ្យាតិ អត្តោ, វិធិម្ហិ អយំ តុបច្ឆយោ។ ជាតិកម្មេន
វល្លាទី គណ្ណាតិ សម្ពន្ធនិយំ។ ជាតិកម្មំ នាម សមកំ វា អតិរេកំ វា តទក្សនកំ
វា វឡិកម្មំ។ សេសន្តិ បឋមរាសិត្តិកន្តិ។

អវេកខ្ចីយនិទ្ទេសវណ្ណានា និដ្ឋិតា។

៤១. បកិណ្ណាកនិទ្ទេសវណ្ណានា

៣៣៥. សទ្ធារពន្ធនេ សោធុក្ខុលកថាសកេ ឋានេ ធិវា សយន្តេន បរិវត្តកំ
ធ្វារំ ពន្ធយ្យាតិ សម្ពុត្តោ។ ធ្វារញ្ច ធ្វារពន្ធនញ្ច ធ្វារពន្ធនាធិ
មជ្ឈេបទលោបវសេន, ពន្ធន-សន្តេនេវ វា ធ្វារពាហា វុច្ឆន្តិ, សហ
ធ្វារពន្ធនេហីតិ **សទ្ធារពន្ធនំ**, ឋានំ។ ហេជ្ជា ឧទុក្ខុលកញ្ច ឧបរិ ចាសកោ ច,
សហ ឧទុក្ខុលចាសកេហីតិ សមាសោ។ តាធិសេ ឋានេ ចាការាធិបរិក្ខេបេន
ភរិតព្ពន្ធិ បរិក្ខេត្តតិ វិញ្ញាយតិ។ សោ ច ឧច្ឆតោ សហសេយ្យប្បហោនកេ
វុត្តនយោតិ វេទន្តិ។ **សយន្តេនាតិ** ចានេ ភូមិតោ មោចត្វា និបជ្ឈន្តេន។
បរិវត្តកន្តិ សំវរណារិវរណាវសេន ឥតោ ចិតោ ច បរិវត្តនយោគ្គំ។ **ធ្វារន្តិ**
អន្តមសោ ឧស្សសាលិធ្វារម្បិ។ **ពន្ធយ្យាតិ** សព្ពន្ធិមេនវិធិនា យាវតា សីសំ ន
បរិសតិ, តាវតាបិ ពន្ធយ្យ, សំវរេយ្យាតិ វុត្តំ ហោតិ។

៣៣៦. អាភោគោ ចាបីតិ “ឯស ជគ្គិស្សតី”តិ អាភោគោ ចាបិ។ ច-សន្តេន
“ធ្វារំ ជគ្គាហី”តិ វេទនម្បិ សមុច្ឆិនោតិ។ **សវសេ តំ អាការំវិនាតិ** សស្ស
អត្តនោវសេ អាយត្តេ ឋានេ, យត្ត បន ពហុនំ សញ្ញាណត្តា ធ្វារំ សំវុតម្បិ
សំវុតជ្ជានេ ន តិជ្ជតិ, ធ្វារំ អលភន្តា ចាការំ អភិវុហិតាបិ វិចរន្តិ, តាធិសេ
បរិវេណា សំវរណាភិច្ចំ នត្តិ។ អថ វា សស្ស វសោ អាយត្តោ, ន យក្ខាធីនំ តេហិ
គហិតកត្តស្ស, ពន្ធិត្វា និបជ្ឈាបិតត្តស្ស ច អភាវេនាតិ **សវសោ**។ តស្មី សតិ
បុព្វេ វុត្តធ្វារំ សំវរណាអាភោគករណាវេនសម្ពាតំ អាការន្តិ អត្តោ។

៣៣៧. វតនាធិតិ មុត្តាធីនិ ធនវិជានិ។ តត្ថ បន ជាតិជលីកំ ឧបាទាយ
សព្វោបិ មណី វេឡុរិយោបិ លោហិតដ្ឋោ មសារគល្លោ ច ធាតាបិ
អធាតវិធ្វាបិ អនាមាសា, កាចមណិ ច ចានីយសដ្ឋោ ធាតោ អធាតោបិ
អាមាសា, សីលា ធាតវិធ្វា សុវណ្ណេន សន្ធិំ បចិតា មុគ្គវណ្ណា ច អនាមាសា។
ចេតិយយរកោបកានំ សុវណ្ណាចេតិយេ កចវរមេវ ហរិតុំ វជ្ជតិ។

អារក្សជលោហាម្បី ជាត្រូវបគតិកមេរ។ ឥត្រូវចានីតិ អន្តមសោ
បិដ្ឋមយឥត្រូវចានិបិ។ ធម្មាទ្គិ អន្តមសោ តត្ថជាតកម្បី មគ្គេ បសាវិតម្បី
សត្តវិធំ ធម្មា។ កីឡាវសេន អបរណ្ណានិ តាលដលាទីនិបិ អនាមាសានិ,
បសាវិតម្បី ន មទ្គន្តេន គន្តត្ថំ, អសតិ មគ្គេ មគ្គំ អធិដ្ឋាយ គន្តត្ថំ។
ឥត្តិបសាធនទ្គិ អន្តមសោ បិដ្ឋន្ទនត្ថាយ បិបិតំ និវាសនតាលបណ្ណាមុទ្ធិកម្បី។

៣៣៨. សិទ្ធតេលោទតេលេហីតិ មនុស្សត្ថកនិយ្យាសាទីសុ យេន កេនចិ
តេលមិស្សកសិលេសេន ច ឧទកមិស្សកតេលេន ច។ ដណាហត្ថដណាហីតិ
ដណាមិវ ដណាំ, អង្គលីហិ ដណាកិច្ចករណេន ហត្ថោយេវ ដណាំ ហត្ថដណាំ,
ទន្ធមយាទិ យំ កិញ្ចា ដណាញោវ ហត្ថដណាញាតិ ទ្វេន្ទោ។ ឱសណ្ណោយ្យាតិ
ឱលិទិត្វា សន្និសីទាបេយ្យ។

៣៣៩. ឯកចារុវណា វា ឯកត្តវណា វា ន តុវដ្ឋយុំ, ឯកមញ្ជោ ន តុវដ្ឋយុទ្ធិ
យោជនា។ ឯកំ ចារុវណំ ឯកំ អត្តវណំ ឯតេសន្តិវិគ្គហោ។ ន តុវដ្ឋយុទ្ធិ ន
និបន្នេយ្យុំ។ ឯកស្មី ភាជនេ វាបិ ន តុញ្ជោយ្យុទ្ធិ យោជេតត្ថំ។

៣៤០. មនុស្សានំ បមាណាផ្កុលេន អដ្ឋ អផ្កុលានិ យស្ស, អធិកេន សហិតំ
អដ្ឋផ្កុលន្តិ សមាសោ។ លសុណំ មគ្គេសុ ជាតំ អាមលកកណ្ហិកំ លសុណំ ន
ខាទេយ្យាតិ សម្ពុន្ទោ។ ន អកល្លកោតិ អគិលានោ។

៣៤១. ហីនុក្កដ្ឋេហិ ជាតិអាទីហិ ឧក្កដ្ឋំ វា ហីនំ វា ឧដ្ឋំ វា អញ្ញាបទេសេន វា
ទវា វេន, ឧញ្ញាសិតន្តិ សម្ពុន្ទោ។ ជាតិអាទីហីតិ
ជាតិនាមគោត្តកម្មសិប្បអាពាធលិដ្ឋកិលេសអាបត្តិអក្កោសេហិ។ ឧក្កដ្ឋន្តិ
ជាត្យាទីហិយេវ ឧក្កដ្ឋំ ឧបសម្បន្នំ អនុបសម្បន្នំ វា។ ទវាតិ

កេរ្តិ៍បាសាធិប្បាយតាយ។ ឧជុំវាតិ “ចណ្ណាលោសី”តិអាទិនា នយេន។
អញ្ញាបទេសេនវាតិ “សន្តិ ឥន្ទេកេច្ឆ ចណ្ណាលា”តិអាទិនា នយេន។

៣៤២. ធីយេ នខេតិ មំសប្បមាណាតោ។ ធីយេ កេសេតិ ទ្វឺដ្ឋលតោ។
សេចបិ ន ធីយា, ធុមាសតោ ឯកទិវសម្បិ អតិក្កាមេតុំ នលភតិ។ ធីយេ
នាសលោមេតិ នាសតោ ពហិ និក្ខន្តេ។ វីសតិមជ្ឈន្តិ វីសតិយា នខានំ មជ្ឈញ្ច។
សម្ពាធនិ ឧកោសុ ឧបកច្ឆកេសុ, មុត្តករណេ ច លោមហារណញ្ច នលញ្ញាតិ
សម្ពន្ធនិយំ។ នលញ្ញាតិ ឯតេ មជ្ឈាទយោ នលព្ពន្ធតិ អត្ថោ, និចាតោ វា
លញ្ញាតិ។ អាពាធម្បច្ចយា បន សម្ពាធលោមំ សំហវិតុំ វដ្តតិ។

៣៤៣. សង្ឃទ្ធិដ្ឋំ វា សង្ឃកំ វា សយនាសនំ យថាវុឡំ ន ពាធយ្យាតិ
យោជនា។ សង្ឃស្ស ឧទិដ្ឋំ សង្ឃទ្ធិដ្ឋំ, សង្ឃ ឧទិស្ស កតន្តិ អធិប្បាយោ។ យោ
យោ វុឡោ យថាវុឡំ, វុឡប្បជិចាជិយាតិ អត្ថោ។ ន ពាធយ្យាតិ ន
បជិពាហយ្យ។ អល្លចាទា នាម យេហិ អក្កន្តជ្ជានេ ឧទកំ បញ្ញាយតិ។
សយនាសនន្តិ មញ្ចបីហិ, ឥមិនា បរិកណ្ណាកតា ភូមិវិចិ ឧបលក្ខិតា។
សុធាតចាទកំ វាបិ សឧចាហនោ តថេវាតិ សម្ពន្ធា។ សុធាតចាទកន្តិ
ធាតចាទេហេវ អក្កមិតព្ពជ្ជានំ។ ធាតា ចាទា យស្ស អក្កមនស្យាតិ
កិរិយាវិសេសនសមាសោ។ យទិ បន តត្ថ នេវាសិកា អធាតចាទេហិបិ
វឡញ្ញេន្តិ, តថេវ វឡញ្ញេតុំ វដ្តតិ។ តថេវាតិ បរិកណ្ណាកតំ ភូមិ សេនាសនំ វា
នក្កមេតិ អត្ថោ។

៣៤៤. សង្ឃជិយាតិ អធិដ្ឋិតសង្ឃជិយា។ ចាទេ បរិគ្គហេត្វា អាសនំ
បល្លត្ថោ, បល្លត្តំ ករោតីតិ បល្លត្ថាតិធាតុស្ស បល្លត្ថតិ រូបំ។ វិហារេបិ
អន្តរយវេបិ បល្លត្តិកាយ ន និសីទេយ្យាតិ អធិប្បាយោ, បរិកម្មកតំ ភិក្ខាទិន្តិ
យោជនា។ បរិកម្មកតន្តិ សេតវណ្ណេន វា ចិត្តកម្មេន វា កតបរិកម្មំ។ អាទិ-

សន្តោ ឆ្ងារវាតចាណធី សង្គណ្ឌាតិ។ ន អបស្សយេតិ ចីវរាធិនា អប្បដិច្ចាទេត្វា
អបស្សយនំ ន ករេយ្យ។ នោ ន អាចមេតិ នេវ ន អាចមេ, អាចមេយ្យាតិ អត្ថោ។
ទ្វេ បដិសេធា បកតិយត្ថំ កមេន្តិតិ។ សន្តោតិ ឥមិនា ឧទកេ អសន្តោ អនាបត្តិតិ
ធិបេតិ។

៣៤៥. អកប្បិយសមាទានេតិ ភិក្ខុនំ សាមណោរាជំ អកប្បិយេ
សមាទានេ។ ធនាតិ និចាតោ, កិឡាធិប្បាយេនាតិ អត្ថោ។ សិលាបរិជ្ឈនេតិ
អន្តមសោ ហត្ថយន្តេនបិ សក្ខរិកាយបិ ខិបនេ។ សភាគាយ ទេសនាយ
អាវិកម្មេ ច ទុក្ខជន្តិ យោជេតព្ពំ។ សភាគាយាតិ វត្ថុវសេន សមាទោ ភាគោ
ឯតិស្សា អាបត្តិយាតិ វិគ្គហោ។ ច-សន្តោ តាធិសិយា បដិគ្គហណាមត្ថំ
សមុច្ឆិនោតិ។

៣៤៦. បដិស្សវោ នាម “ឧកោបិ មយំ ឥធ វស្សំ វសិស្សាម, ឯកតោ
ឧទ្ទិសាបេមា”តិអាធិបដិជាននំ, តស្ស វិសំវាទោ បច្ឆា អករណំ
បដិស្សវិសំវាទោ, តស្មី, និមិត្តតេ ភុម្មំ។ សុទ្ធិចិត្តស្សាតិ កថនសមយេ
“ករិស្សាមី”តិ ឯវំ បវត្តចិត្តស្ស។ ឥតវស្សាតិ អញ្ញស្ស អសុទ្ធិចិត្តស្ស។

៣៤៧. កិច្ចេតិ សុក្ខកជ្ជាធិគ្គហណាកិច្ចេ សតិ ឯវំ ចោរិសំ បុរិសប្បមាណំ
អភិរុហេយ្យាតិ សម្ពន្ធោ។ អាបទាស្វតិ វាឡមិគទស្សនាធិសុ។

៣៤៨. បរិស្សាវនំវិនាតិ សម្ពន្ធោ។ អទ្ធានន្តិ ហេដ្ឋិមន្តេន
អទ្ធយោជនសន្នាតំ អទ្ធានំ។ សចេ ន ហោតិ បរិស្សាវនំ វា ធម្មករណោ វា,
សង្ឃាជិកណ្ណាបិ អធិជ្ជាតញ្ចោ។ យាចមានស្សាតិ បរិស្សាវនំ យាចន្តស្ស។

៣៤៩. អាពាធម្យដ្ឋយា អញ្ញាត្រ សេសផ្ដើ ច អត្ថយាតនេ ច ទុក្ខជន្មិ
យោជនា។ សេសផ្ដើតិ អង្គជាតតោ កណ្ណានាសាទិអវសេសេ អវយវេច្ឆនេ។
អត្ថយាតនេតិ អាហារុបច្ឆេទាទិនា អត្ថនោ មារណោ។

៣៥០. តូលីកាយ កយិរមាណំ ឥត្ថិបុរិសាទិកំ ចិត្តញ្ច ចោត្តកញ្ច កដ្ឋាទីសុ
កយិរមាណំ ចិត្តចោត្តកានិ, តានិយេវ រូចានីតិ សមាសោ។ ជាតកាទីនិ បន
បរេហិ កាវាបេតុំ លព្ពន្ធា។ មាលាកម្មាទីនិ សយម្បិ កាតុំ លព្ពន្ធា។
អាវាហារញ្ញាគេហោសុ ភុញ្ញន្តំ ន ឧដ្ឋាបេយ្យាតិ យោជេតព្ពំ។ វិហារសង្ខាតោ
អាវាមោ ច អវញ្ញញ្ច អន្តរយរសង្ខាតំ គេហញ្ញាតិ ទូន្មោ។ “អាវាម...បេ....
គេហោសូ”តិ វត្ថុព្ពេ ឯ-ការស្ស អ-ការករណេន គាថាពន្លូវសេន វុត្ថុ។ ឌីកាសេ
កតេ បន “បរិសថា”តិ វុត្ថុ ច បរិសិទ្ធព្ពំ ឧបនិស័ទិតព្ពញ្ច។

៣៥១. បុមយុត្តានិ យានានិ ច សិរិកញ្ច ហត្ថវដ្ឋកញ្ច ចាជង្គិញ្ច អភិរុហិតុំ
គិលានស្ស កប្បតេតិ សម្ពន្ធោ។ បុមយុត្តានិ អស្សគវាទិបុរិសយុត្តានិ, ន
នេនុយុត្តានិ, សារជិ បន ឥត្ថិ វា ហោតុ បុរិសោ វា, វដ្ឋតិ។ ហត្ថវដ្ឋកេបិ ឯសេវ
នយោ, យានានិ វេសកជាទីនិ, សិរិកន្តិ បីវកសិរិកំ, បីវកយានន្តិ អត្ថោ។
ចាជង្គិតិ អន្តោលិកា។ គិលានស្សាតិ ឯត្ថ គិលានោ នាម ន អប្បកេនបិ
សីសាពាធាទិមត្តេន វេទិតព្ពោ, យោ បន ន សក្កោតិ វិណា យានេន គន្ធី, ឯវរូចោ
វេទិតព្ពោ។ តថា ហិ យានំ អនុជានន្តេន ភគវតោ កោសលេសុ ជនបទេសុ
ភគវន្តំ ទស្សនាយ សាវត្ថិ គច្ឆន្តំ អញ្ញាតវំ គិលានំ ភិក្ខុំ
គន្ធមសក្កុណោយ្យតាយ អញ្ញាតវស្មី វុត្ថុមូលេ និសិទ្ធីទិស្វា មនុស្សេហិ តំ
បវត្ថិ ញាត្វា “ឯហិ, ភន្តេ, គមិស្សាមា”តិ វុត្ថុ “នាហំ, អាវុសោ, គមិស្សាមិ,
គិលានោម្ហី”តិ វុត្ថុវត្ថុស្មី (មហាវ. ២៥៣) អនុញ្ញាតំ, តថា វេទន្តោ ច សោភិត្តុ
គមនុបច្ឆេទសាធកមេវ គេលញ្ញំ សន្ធាយាហាតិ វិញ្ញាយតិ

អធិប្បតត្តិនិប្បត្តិយា ឧបច្ឆិន្ទត្តា, អបិច យានេន ឯកបរិច្ឆេទាយ ឧបាហនាយ
បរិច្ឆេទំ វេបេន្តេន អដ្ឋកថាចរិយេន “គិលានេន ភិក្ខុនា សឧបាហានោតិ ឯត្ថ
គិលានោ នាម យោ ន សក្កោតិ អនុបាហានេន កាមំ បរិសិតុ”ន្តិ អដ្ឋកថាយំ
(មហាវ. អដ្ឋ. ២៥៦) វុត្ថំ, តស្មា យថាវុត្ថុគិលានោវ គិលានោតិ និដ្ឋមេត្ថ គន្ធាតំ។

៣៥២. ទវំ ករណោតិ កេឡិយា ករណោ។ អញ្ញាស្សាតិ អន្តមសោ
ទុស្សីលស្សាបិ។ ឧបលាឡនេតិ “បត្តំ ទស្សមិ, ចីវរំ ទស្សមិ”តិអាទិនា។

៣៥៣. វិវិត្វា ន ទស្សយេតិ សម្ពន្ធនិយំ។ តា ភិក្ខុនិយោ។

៣៥៤. ឱវាទន្តិ ភិក្ខុនិហិ តេសិយំ វា ចាតុទ្ទសិយំ វា អាគន្ធា ឧបាសថំ
បុច្ឆិត្វា “ចាតុទ្ទសោ”តិអាទិនា ភិក្ខុនា អាចិត្តិតេ បុន តាហិ ឧបាសថធិវសេ
សមាគន្ធា ឱវាទូបសង្កមនយាចនំ, តំ ចាតិមោក្ខុទ្ទេសកស្ស អាហោចេត្វា តេន
កតសន្និដ្ឋានំ គហេត្វា ចាជិបទេ បច្ឆាហរិតព្ពន្ធិ អជាននកំ ពាលញ្ច តថា
កាតុំ អសមត្ថំ គិលានញ្ច ចាជិបទេ គន្ធាកាមំ គមិយញ្ច វុទ្ធិត្វា អញ្ញាស្ស
គហាលាបច្ឆាហរណានិ អកាតុំ ន វុទ្ធិតិ។ តេន វុត្ថំ “ន គណ្ណាតោ”តិអាទិ។

៣៥៥. លោកាយតន្តិ និវត្តកការណាប្បជិសំយុត្តំ តិត្តិយសត្ថំ។
តិវច្ឆានវិជ្ជា ច ឥមិនាវ ឧបលក្ខិតា។ ន វាចេយ្យាតិ បរេសំ ន វាចេយ្យ។ ឥមិនាវ
អត្តនោ បរិយាបុណនម្បិ បដិក្ខត្តំ លោកាយតតិវច្ឆានវិជ្ជាតិ ច
រាគនោសមោហាវឡានិ ពុទ្ធាធិករហិតា សគ្គមោក្ខានំ តិរោ តិរិយតោ អញ្ញាតា
គតា បវត្តា កព្ពនាជកាធិកា សញ្ញាបិ វិជ្ជា អនុលោមវសេន វាវិនយបរិយាយំ
បត្វា គរុកេ វាតព្ពន្ធិវិនយយុត្តិតោបិ សង្កហិតាតិ វេទិតញ្ញា។ ឯវញ្ញោ នោ
គរុនមុបទេសោ។ វេឡាយបីតិ យត្ថ ចាតី វេបេត្វា សុខិនោ ភុញ្ញន្តិ,

តម្កល់លោហៈន រដ្ឋតេជ វា កតាយ តាយ អាសិត្តក្នុងធានសង្ខារតាយ បេឡាយ
បេឡាយ។

៣៥៦. ចារុតញ្ច និវាសនញ្ច, គឺបីនំ បាតិសោណ្ណាធិវសេន ចារុតនិវាសនំ
យស្ស ចារុបនស្ស និវាសនស្សាតិ កិរិយាវិសេសនសមាសោ។
គឺបីចារុតនិវាសនំ ន ចារុបេ ន និវាសេយ្យាតិ សម្ពន្ធា។ សំវេល្លិយំ ន
និវាសេយ្យាតិ មល្លកម្មករាធយោវិយ កង្ខំ កត្វា ន និវាសេយ្យ។ ឯវំ និវាសេតុំ
គិលានស្សាបិ មគ្គប្បដិបទ្ធស្សាបិ ន វដ្តតិ។ យម្បិ មគ្គំ គប្បត្តា ឯកំ វា ទ្វេ វា
កោណោ ឧត្តិបិទ្វា អន្តរវាសកស្ស ឧបរិលក្ខន្តិ, ន វដ្តតិ។ ឯវំ អចារុបិទ្វា
អនិវាសេត្វា ច និព្វិការំ បរិមណ្ឌលំ ចារុបិតតំ តិមណ្ឌលំ បដិច្ឆាទេន្តេន
បរិមណ្ឌលំ និវាសេតព្ពញ្ច, តថា អចារុបិទ្វា អនិវាសេត្វា ច អារាមេ វា
អន្តរយេ វា អនាទេន យំ កិញ្ចិរិការំ ករោន្តស្ស ទុក្ខជំ។ ឆាយន្តំ វនំ។
នាលិម្បយេយ្យាតិ “សត្វបការាធិវិនស្សន្ត” តិ វា ទិដ្ឋាធិប្បាយេន វា
នាលិម្បយេយ្យ។

៣៥៧. វឌ្ឍី នោ បយោជយេ អញ្ញាតកប្បវារិតេ នោ យាចេតិ យោជនា។
អញ្ញាស្សាតិ សហជម្មិកស្សាបិ។ កតិចាបំ ភុត្វា វាតិ យោជនីយំ។ បុនោតិ
និចាតោ។

៣៥៨. ទណ្ឌិនំ ញត្វា វា អញត្វា វា ឧទ្ទិស្ស រក្ខំ យាចនេ ទណ្ឌិតេ ទណ្ឌោ
អស្ស គឺវាតិ យោជនា។ ទណ្ឌំ គណ្ឌាតិ បច្ចយន្តស្ស ទណ្ឌិនំ ទណ្ឌាគ្គហាលាន្តិ
អត្ថោ។ ឧទ្ទិស្សាតិ “អម្ពាភំ វិហារេ អសុកេន ច អសុកេន ច ឥទំ នាម កត” ន្តិ,
“ករិស្ស” ន្តិ វា ឯវំ អតីតំ វា អនាគតំ វា អារត្ត។ យាចនេតិ វេហារិកេសុ
យាចនេ សតិ។ ទណ្ឌិតេតិ តេហិ ទណ្ឌោ គហិតេ សោ ទណ្ឌោ អស្ស យាចកស្ស
ភិក្ខុនោ គឺវា, ឥណំ ហោតិ តិ អត្ថោ។ វេហារិកេហិ បន “កេនា” តិ វុត្តេ

“អសុកេនាតិ វត្ថុំ អម្ពាភំ ន វដ្តតិ, តុម្ពេយេវ ជានិស្សយ, កេវលញ្ចិ មយំ វត្ថុំ
យាចាម, តំ នោ ទេវ, អវហជកណ្ណាញ មំ អាហារាបេថា” តិ វត្ថុតំ។ ឯវំ
អនោទិស្ស អាចិក្ខណា ហោតិ, សា វដ្តតិ។ ចារាជិកាទិកាតិ
ចារាជិកបុល្លច្ចយទុក្កជានិ។

៣៥៩.

“ហរន្តេសុ បរិក្ខារំ,
ចោរោ ចោរោតិ ភាសិតេ;
អនត្តាយេសំ គណ្ណាន្តេ” តិ។ -

ចាបេហិ ភវិតតំ។ ឯវញ្ចិ សតិ “ហរន្តេសុ” តិ ពហុវចនេន សហ យជតេ។
បរិក្ខារំ ហរន្តេសុ ឯសំ អនត្តាយ “ចោរោ ចោរោ” តិ ភាសិតេ ទណ្ឌំ គណ្ណាន្តេ
តត្ថកំ អស្ស គីវាតិ យោជេតតំ។ ហរន្តេសុ តិ ចោរេសុ គហេត្វា គច្ឆន្តេសុ។
ឯសន្តិ ចោរានំ។ គណ្ណាន្តេ តិ វេហារិកជនេ គណ្ណាន្តេ។ យត្ថកំ គហិតំ, តត្ថកំ
អស្ស ភិក្ខុនោ គីវា, គណ្ណាទេយ្យំ ហោតិ តិ អត្តោ។

៣៦០. ចាការកុដ្ឋានំ ពហិ វឡញ្ចេ វាបិ វីហាទិនាឡិកេរាទិរោបិមេ ហរិតេ
វាបិ វិហាសុច្ឆារសង្ការមុត្តំ នាវលោកិយ ធម្មេយ្យ, ទុក្កជន្តិ សម្ពុត្តោ។ វឡញ្ចេ
នាវលោកិយាតិ ច ឥមំនា ឱលោកេត្វា វា អវឡញ្ចេ វា វិហាសាទីនិ ធម្មេន្តស្ស
អនាបត្តិ ធិបេតិ។ វីហិ អាទិ យេសំ សាលិអាទីនំ តេ វីហាទយោ, នាឡិកេរោ
អាទិ យេសំ អម្ពបនសាទីនំ តេ នាឡិកេរាទយោ, វីហាទយោ ច
នាឡិកេរាទយោ ចាតិ ទូន្មោ, តេសំ រោចោ, តេន និព្ពត្តំ វីហាទិ... បេ.... រោបិមំ។
ហរិតេ តិ ហរិតដ្ឋានេ។ វិហាសោ នាម ឧច្ឆិដ្ឋានកចលកាទិ។

៣៦០. ធម្មយុត្តម្បី នច្ចត្តា គីតត្តា វាទិតត្តា យោជាបេតុត្តា បយោជេតុត្តា
បយុត្តានិ បស្សិតុត្តា “ឧបហារំ ករោមា” តិ វុត្តេ សម្មជិដ្ឋិតុំ វា នលព្ពន្ធន្តិ
សម្ពន្ធា។ ធម្មយុត្តម្បី តិ រតនត្ថយគុណ្ឌបសំហិតតាយ អន្តមសោ ធម្មេន
បុញ្ញេន សំយុត្តម្បី។ នច្ចន្តិ អន្តមសោ មោរសុកមក្កជាទីនំ នច្ចម្បី។ គីតន្តិ
អន្តមសោ គីតស្ស បុព្ពកាកេ កយិរមាណំ ទន្ធគីតម្បី។ វាទិតន្តិ អន្តមសោ
ឧទកកេរិវាទិតម្បី។ យោជាបេតុត្តន្តិ អញ្ញេហិ កាវាបេតុំ។ បយោជេតុត្តន្តិ អត្តនា
កាតុំ។ អាយតកេន គីតស្សវេន ធម្មម្បី ភាសិតុំ ន វដ្ឋតិ។ បយុត្តានិ តិ បរេហិ
យេហិ កេហិចិ កតានិ។ បស្សិតុត្តន្តិ ឥមិនា អនោលោចនទស្សនម្បី គហិតន្តិ
សោតុត្តិបិ អត្តោវិញ្ញាយតិ។ អន្តរាមេ ឋិតស្ស បស្សតោ អនាបត្តិ។ វីជិយំ
បត្វា គីរំ បរិវត្តត្វា បស្សតោបិ អាបត្តិយេវ។ យេន កេនចិ ករណីយេន
គតជ្ជានេ បស្សតិ, សុណាតិ វា, អនាបត្តិ។ សម្មជិដ្ឋិតុត្តន្តិ “សាធ្វ” តិ
សម្មជិដ្ឋិតុំ។ “ឧបហារករណំ នាម សុន្ទរ” ត្តិ វត្ថុំ វដ្ឋតិ។ វា-សន្នោ សមុច្ចយេ។

៣៦២. “កើឡត្តំ កតំ រាជាគារ” ត្តិ អាទិនា សម្ពន្ធិតត្ថំ។ ចិត្តេន វិចិត្តកំ
អាគារំ ចិត្តាគារកំ។

៣៦៣. អាសនេន នវេ ន បដិពាហេយ្យាតិ យោជនា។ អាសនេនាតិ
អាសនតោ។ ន បដិពាហេយ្យាតិ ន ឧដ្ឋាបេយ្យ។ ឧណ្ហោ ចីវរំ ន និទហេយ្យាតិ
យោជនីយំ។ ន និទហេយ្យាតិ អធិកំ ន និទហេយ្យ។ គរុនាតិ
អាចរិយុបជ្ឈាយេន។ បណាមិតោតិ “មា ឥធ បរិសា” តិ អាទិនា និក្ខឡិតោ។

៣៦៤. សត្តហិ អាបត្តិហិ ច ភិក្ខុំ វាបិ អញ្ញេនេវ ច ឧចាសកំ វាបិ បរម្មទា
អក្កោសនេ ទុក្ខជន្តិ យោជេតត្ថំ។ អាបត្តិហិ ចាតិ ច-សន្នោ អវជារណេ។
អញ្ញេនេវ ចាតិ ឯត្ថ ឯវ ចាតិ និចាតសមុទាយោ, ឯកោ ឯវ វា អវជារណេ,
វុត្តតោ អញ្ញេនេវ “អសន្នោ” តិ អាទិនាតិ អត្តោ។ បរម្មទាតិ និចាតោ, តស្ស

អសម្មុទេតិ អត្ថោ។ សម្មុទា វនន្តស្ស ចាចិត្តិយំ។ ចាបគរហាលាវសេន បន
វនតោ អនាបត្តិ។

៣៦៥. សទ្ធាទេយ្យំ សទ្ធាយ ធាតុំ ចីវរញ្ច ច-សន្នេន អវសេសម្មិ
វិនិច្ឆាតេតុំ នាសេតុំ នលព្ពំ, បិត្វនំលព្ពន្តិ សម្ពុន្នោ។ ញាតិនម្បីតិ បិ-សន្នោ
សម្ពាវនេ។

៣៦៦. អញ្ញាត្រ វស្សវុត្ថោ អញ្ញតោ ភាគំ កល្លោយ្យ, ទុក្ខជន្តិ សម្ពុន្នោ។
អញ្ញាត្រាតិ អញ្ញស្មី វិហារេ។ អញ្ញតោតិ អញ្ញវិហារតោ។ បដិទេយ្យាតិ
គហិតជ្ជានេ ទទេយ្យ។ គហិតេ តស្មី វត្ថុស្មី នដ្ឋេ វា ជិណ្ហោ វា តស្ស គីវាហោ
តីតិ សម្ពុន្នោ។ ចោទិតោ នោ ទទេយ្យ, តេសំ ធុរនិក្ខេបតោ ភណ្ឌាគ្សការិយោ
ហោតីតិ យោជនា។ ចោទិតោតិ វត្ថុសាមិកេហិ “ទេហី”តិ វុត្ថោ។ តេសន្តិ តស្មី
វិហារេ លាភីនំភិក្ខុនំ។

៣៦៧. សន្តុត្តរោ វា កល្លោ សឧចាហនោ វា កាមំ ន បរិសេយ្យ,
ចាមរីមកសព័ជនី ន ធារេយ្យាតិ យោជនីយំ។ អន្តរញ្ច ឧត្តរញ្ច, សហ
អន្តុត្តរេន សន្តុត្តរោ។ អគ្គឡគុត្ត វិហារេ សង្ឃាជីនិក្ខិបិត្វា គន្ធុវដ្តតិ។
អារញ្ញកេន បន ភណ្ឌាគ្ខលិកាយ បក្ខិបិត្វា ចាសាណាវុក្ខសុសិរាធិសុ
បដិច្ឆន្នេសុ វេបេត្វា គន្ធាត្ថំ។ អន្តុត្តរាទំ និក្ខេបេ អយមេវ នយោ។ កល្លោតិ
អគិលានោ។ មកសានំ ព័ជនី មកសព័ជនី, ចមរីនំ វាឡេហិ កតា
មកសព័ជនីតិ សមាសោ។

៣៦៨. អារាមតោ ពហិតិ សម្ពុន្ននីយំ។ អារាមតោតិ អារាមូបចារតោ។ ន
ធារេយ្យាតិ អគិលានោ ន ធារេយ្យ។ យស្ស បន កាយទាហោ វា បិត្តកោចោ
វា ហោតិ, ចក្ខុ វា ទុព្ពលំ, អញ្ញោ វា កោចិ អាពាធាវិនា ធរត្តេន ឧប្បជ្ជតិ, តស្ស

គាមេ វា អរញ្ញេ វា ធន្តំ វុដ្ឋតិ។ គុត្តិយាលព្ពតិ វិស្សេ បិវគុត្តត្ថំ,
វាឡមិគចោរកយេសុ អត្ថគុត្តត្ថម្បិ លព្ពតិ អត្ថោ។ ឯកបណ្ណាធន្តំ បន
សព្ពត្ថេវ វុដ្ឋតិ។

៣៦៩. ឧកតោកាជំ ន គាហយ្យាតិ សម្ពន្ធា។ ឧកតោ ទណ្ឌាស្ស
ឧកយកោដិយំ ភារពន្ធកាជំ ឧកតោកាជំ, អលោបតប្បវិសោ។
ឯកន្តិកកាជកន្តិ អន្តរមេវ អន្តរិកំ, ឯកញ្ច អន្តរិកញ្ចាតិ ទូន្មោ, ឯកន្តិកេ
ភារពន្ធកាជន្តិ តប្បវិសោ ឯកតោកាជកំ, អន្តរិកកាជកន្តិ វុត្ថំ ហោតិ។
ហត្ថ ឱលម្ពោ អស្ស ភារស្សាតិ សមាសោ។

៣៧០. អនោកាសកតន្តិ “ករោតុ មេ អាយស្មា ឱកាសំ, អហំ តំ
វុត្ថុកាមោ” តិ វុំ ចោទកេន ឱកាសេ កាវាបិ តេ នត្ថិ ឱកាសោ កតោ អនេន
បុទិតកេនាតិ ពហុត្ថិហិ។ ចោទេយ្យាតិ ចាវនអក្កោសកម្មវុដ្ឋាធាធិប្បាយេន
ចោទេយ្យ។ ឧចោសថប្បវាវណាជ្ជបនអនុវិជ្ជធម្មកថាធិប្បាយេសុ ឱកាសកម្មំ
នត្ថិ។ សុទ្ធស្សាតិ អនាបត្តិកតាយ សុទ្ធស្ស។ អវុត្ថស្មិន្តិ អការណោ។ តថាតិ
ទុក្ខំ អតិទិសតិ។ ករោទ្តេនាបិ “ភូតមេវ នុ ខោ អាបត្តិ វុទតិ, អភូត” តិ វុំ
ឧបបរិក្ខិត្វា កាតញ្ចា។ “អនុជាធាមិ, ភិក្ខុវេ, បុគ្គលំ តុលយិត្វា ឱកាសំ
កាតុ” តិ (មហាវ. ១៥៣) ហិ វុត្ថិ។

៣៧១. សត្តានំ បកតផ្កុលេន អដ្ឋផ្កុលាធិកំ មញ្ចប្បជិចាធំ វា ឧច្ឆចាទកំ
មញ្ចំ វា ន ធារយេតិ យោជនា។ បកតិយា អផ្កុលំ បកតផ្កុលំ។ តញ្ច
វុឡកិអផ្កុលំ វេទិតញ្ចំ។ អដ្ឋ ច តានិ អផ្កុលានិ ច, តេហិ តមដិកំ យស្សាតិ
សមាសោ។ មញ្ចានំ បជិចាធោ, យត្ថ មញ្ចាចាទេ និក្ខិបន្តិ។ អដ្ឋផ្កុលតោ ឧច្ឆា
ចាធា យស្សាតិ ពហុត្ថិហិ។

៣៧២. មូគត្តតាទិន្និ មូគានមិវ តុណ្ហីការសម្ពាតំ វតំ អាទិយស្ស
គោរតាទិនោ តិគ្គិយវតស្សាតិ សមាសោ។ ខុរមេវ ភណ្ឌំ ខុរភណ្ឌំ។ បុព្ព
ន្តាបិតោ ម្ហាបិតបុព្ពកោ, វិសេសនស្ស បរិនិបាតោ។

៣៧៣. ហត្ថកម្មន្តិ ហត្ថេន កាតត្ថំ វឌ្ឍកិអាទីនំ កម្មំ។ អនុស្សរណំ
“កប្បិយត្ថំ មេ យេន យាចិតំ, អម្ពេហិ ឥមស្ស ធាតត្ថ”ន្តិ ឯវំ
ចិត្តប្បវត្តិអនុសារោ, តស្សា យាចនាយ អនុសារោ តទនុសារោ, តតោលទ្ធិយំ
កិញ្ចិ គហេតុន្តិ យោជនា។ កម្មតោ និគ្គតោ និក្ខម្ពោ, វិហាសាធាទិ។ តំ
អយាចិត្តាបិ ការេតុន្តិ សម្ពុត្តោ។ អាហារាបេតុន្តិ អរញ្ញតោ អាទេតុ។
អបរសន្តកន្តិ ធារុតិណាបលាលាទិកំ អបរបិគ្គហិតំ។

៣៧៤. គិហីនំ យត្ថកំ ទេតិ, គោបកេ ទេន្តេ គហេតុំ លត្ថំ,
សង្ឃបេតិយសន្តកេ យថាបរិច្ឆេទំ គហេតុំ លត្ថន្តិ យោជនា។ ទេតិ
គោបកោ ភិក្ខុនំ ទេតិ។ គហេតុន្តិ តត្ថកំ គហេតុំ។ សង្ឃបេតិយសន្តកេ
វេតនគោបកេហិ ធីយមាទេ សង្ឃស្ស បេតិយស្ស ច សន្តកេ។ យថាបរិច្ឆេទន្តិ
យំ តេសំ សង្ឃេន អនុញ្ញាតំ ហោតិ “ទិវសេ ទិវសេ ឯត្ថកំ នាម ខាទថា”តិ, តំ
បរិច្ឆេទំ អនតិក្កម្ម។ សង្ឃកេ ច បេតិយសន្តកេ ច កេណិយា គហេត្វា
អារក្ខន្តស្សេវ ហិ ធានេ បរិច្ឆេទោ នត្ថិ។

៣៧៥. “កាយវាចាហិ ធូហិ អាបត្តិ អាបន្នេយ្យ”តិ យេតុយ្យវេសេន វុត្ថំ,
មេដុនធម្មេ បរូបក្កមេ សតិ សាធិយន្តស្ស អភិរិយសមុដ្ឋានការសម្បវតោ។
ធម្មា វាតិ អាបត្តប្បត្តិការណសម្ពាតេហិ ធម្មា សមុដ្ឋានេហិ វា អាបត្តិ
អាបន្នេយ្យតិ សម្ពុត្តោ។ សញ្ញាបត្តិនញ្ញា កាយោ វាចា កាយវាចា កាយចិត្តំ
វាចាចិត្តំ កាយវាចាចិត្តន្តិ ធម៌ សមុដ្ឋានានិ។ តត្ថ បុរិមានិ តីណិ អចិត្តកានិ,
បច្ឆិមានិ សចិត្តកានិ។

តិរិយា ឯកសមុជ្ជានា, បញ្ចេនា ទិសមុជ្ជិតា;
ទិរិយា តិចតុរោ ឋានា, ឯកេនា ធនសមុជ្ជិតា។

តត្ថ ចតុត្ថេន បញ្ចេនេន ធនេន ច សមុជ្ជានតោ ឯកសមុជ្ជានា តិរិយា។
បឋមចតុត្ថេហិ ច ទុតិយបញ្ចេនេហិ ច តតិយធនេហិ ច ចតុត្ថេនេហិ ច
បញ្ចេនេនេហិ ច សមុជ្ជានតោ ទិសមុជ្ជិតា បញ្ចេនា។ បឋមេហិ ច តីហិ
បន្តិមេហិ ច តីហិ សមុជ្ជានតោ តិសមុជ្ជានា ទិរិយា។ បឋមតតិយចតុត្ថេនេហិ
ច ទុតិយតតិយបញ្ចេនេនេហិ ច សមុជ្ជានតោ ចតុសមុជ្ជានា ទិរិយា។ ធនេហិ
សមុជ្ជិតោ ធនសមុជ្ជានា ឯកេនា។ អលង្គិ... បេ... សញ្ញិតាយ ចាតិ ឥមេហិ ធនេហិ វា
អាបត្តិ អាបន្នេយ្យាតិ សម្ពុត្តោ។ យោ សញ្ញិតោ អាបត្តិ អាបន្នេតិ, អាបត្តិ
បរិគ្គហិតិ, អគតិកមណោ កច្ឆតិ, ឯទិសោ វុច្ឆតិ អលង្គិ បុគ្គលោ។ អលង្គិ ច
អញ្ញាលោ ច កុក្កច្ឆបកតោ ច កុក្កច្ឆេន អភិក្ខតោតិ ទ្វេនោ។ ភារេ
ត្ថប្បច្ឆយោ។

តត្ថ យោ អកប្បិយភារំ ជានន្តោយេវ មទ្គិត្វា វីតិក្កមំ ករោតិ, អយំ
អលង្គិតា អាបន្នេតិ។ មន្តោ មេម្ហោ កត្តញ្ញកត្តញ្ញំ អជានន្តោ អកត្តញ្ញំ
ករោតិ, កត្តញ្ញំ វិរាជេតិ, អយំ អញ្ញាលាត្តា អាបន្នេតិ។ កប្បិយាកប្បិយំ
និស្សាយ កុក្កច្ឆេ ឧប្បន្នេ វិនយេនំ អបុច្ឆិត្វា មទ្គិត្វា វីតិក្កមតិ, អយំ
កុក្កច្ឆបកតត្តា អាបន្នេតិ។ សតិយា ប្បវោ សម្មោហោ សតិប្បវោ,
សហសេយ្យតិច្ឆវរិប្បវាសាធិនិ សតិប្បវោ អាបន្នេតិ។ កប្បញ្ញោ អកប្បិយញ្ញោ
កប្បាកប្បិយំ, កប្បាកប្បិយេ សញ្ញា, សា អស្ស អត្ថិតិ កប្បា... បេ... សញ្ញា,
តស្ស ភារោតិ តា-បច្ឆយោ។ យ-លោបេន បេន “សញ្ញិតា” តិ វុត្ថំ, ករណេត្ថ វា
បច្ឆត្ថវេនំ។ តេ ច “អកប្បិយេ” តិ អាធិនំ យថា ក្កមេន យុជ្ជន្តិ។ តត្ថ យោ
អច្ឆមំសំ “ស្កករមំស” ន្តិ ខាធិតិ, វិកាលេ កាលសញ្ញិតាយ ភុញ្ញតិ, អយំ

អកប្បិយេ កប្បិយសញ្ញតាយ អាបជ្ជតិ។ យោ បន សូករមំសំ “អប្បមំស”ន្តិ
ខាធិតិ, កាលេ វិកាលសញ្ញាយ ភុញ្ញតិ, អយំ កប្បិយេ អកប្បិយសញ្ញតាយ
អាបជ្ជតិ។

៣៧៦. អលជ្ជិអញ្ញាណតាយ កាយវាចាហិ អាបត្តិ នាធយេតិ យោជនា។
លិដ្ឋតិ លិដ្ឋបរិវត្តននិមិត្តំ។ លិដ្ឋ សង្ខេ ច គណោ ច ឯកស្មី ចាតិ អាបត្តិវុដ្ឋតិ
ចតុដា ហោតីតិ សេសោ។

៣៧៧. បច្ចយទ្ធយេតិ ចីវរេ បិណ្ឌាចារេ ច។ បរិកថោភាសវិញ្ញត្តិ
អភិលាបមត្តមេតំ។ សហចរិតស្ស បន និមិត្តកម្មស្សបិ ឯត្ថេវ សង្កហោ
វេទិតញ្ញោ។ តត្ថ បរិយាយេន កថនំ បរិកថា។ ឧដុកមេវ អវត្វាយថា
អធិប្បាយោវិគ្គតោ ហោតិ, ឯវំ ឱភាសនំ ឱភាសោ។ បច្ចយេ ឧទ្ទិស្ស យថា
អធិប្បាយោញ្ញាយតិ, ឯវំ វិញ្ញាបនំ វិញ្ញត្តិ។ និមិត្តករណំ និមិត្តកម្មំ។
តតិយេតិ សេនាសនេ។ សេសេតិ គិលានបច្ចយេ។

៣៧៨. បញ្ចន្ធិ សហធម្មិកានំ អច្ចយេ ទានំ ន រូបាតីតិ សម្ពុត្តោ។ អច្ចយេ
ទានន្តិ “មមច្ចយេន មយ្ហំ សន្តកំ ឧបជ្ឈាយស្ស ហោតូ”តិអាធិនា ឯវំ អត្តនោ
អបគមេ ទានំ។ តន្តិ អច្ចយេន ទិន្នំ ចីវរាទិកំ សង្ខេស្សេវ ច ហោតិ, ន ភិក្ខុនោតិ
អធិប្បាយោ។ គិហីនំ បនាតិ គិហីនំ អច្ចយេ ទានំ បន។ ឥធមេត្ត
ទានគ្គហណាលក្ខណំ - “ឥទំ តុយ្ហំ ទម្មី”តិអាធិនា សម្មុខា វា “ឥត្តន្ទាមស្ស
ទេមី”តិអាធិនា បរម្មុខាបិ ទិន្នំយេវ ហោតិ។ “តុយ្ហំ គណ្ណាហី”តិ វុត្តេ “មយ្ហំ
គណ្ណាមី”តិ វេទតិ, សុទិន្នំ សុគ្គហិតញ្ញោ។ “តវ សន្តកំ ករោហិ, តវ សន្តកំ
ហោតុ, តវ សន្តកំ កាវាបេហី”តិ វុត្តេ “មម សន្តកំ ករោមិ, មម សន្តកំ
ហោតុ, មម សន្តកំ កវិស្សាមី”តិ វេទតិ។ ឧទ្ទិន្នំ ឧគ្គហិតញ្ញោ។ សចេ បន “តវ
សន្តកំ ករោហី”តិ វុត្តេ “សាធុ, ភន្តេ, មយ្ហំ គណ្ណាមី”តិ គណ្ណាតិ, សុគ្គហិតន្តិ។

៣៧៩. ភិក្ខុ វា សាមណេរោ វា ឧបស្សយេ ភិក្ខុនំវិហារេ កាលំ កយិរាជ
យទិ កាលង្គរេយ្យ, តត្ថ តស្មី ឧភិទ្ធិសន្តកេ ភិក្ខុសង្ឃោ ឯវ ឆាយន្នោ សាមី
ហោតីតិ សេសោ។ សេសេបីតិ អវសេសេ
ភិក្ខុនិសិក្ខុមានសាមណេរិសន្តកេបិ។ អយំ នយោតិ យទិ តេ ភិក្ខុនំវិហារេ
កាលំ ករេយ្យំ, តេសំ សន្តកេ ភិក្ខុនិសង្ឃោ ឯវ ឆាយន្នោតិ អយមេវ នយោតិ
អត្ថោ។

៣៨០. “ឥមំ នេត្វា អសុកស្ស ទេហី”តិ ទិទ្ធិយាវ បរស្ស ហត្ថំ ន
ចាបុណាតិ, តាវ បុរិមស្សេវ, យោ បហំណាតិ, តស្សេវាតិ អត្ថោ។ ទម្ពីតិ
“ឥត្តន្ទាមស្ស ទេមី”តិ ទិទ្ធិ បន បច្ឆិមស្សេវ, យស្ស បហំណាតិ, តស្សេវ
សន្តកន្តិ អត្ថោ។ ឥមំវិធី “វុត្តនយេន ឥមេ សាមីនោ ហោន្តី”តិ ឯតំ បការំ
ព្រាត្វា វិស្សាសគ្គាហំ វា គណ្ណោ, មតកចីវរំ វា អធិដ្ឋេតិ យោជនា។
វិស្សាសកាហន្តិ សាមីសុ ជីវន្តេសុ វិស្សាសេន កាហំ គហេត្វា។ មតកចីវរំ
អធិដ្ឋេតិ តេសុ មតេសុ អញ្ញោ ចេ ភិក្ខុ ន សន្តិ, “មយ្ហំ តំ ចាបុណាតី”តិ
មតកចីវរំ អធិដ្ឋេយ្យ។ អញ្ញោសំ អទត្វា ទូរេ ឋបិតមតកបរិក្ខារា បន តត្ថ
តត្ថ សង្ឃស្សេវ ហោន្តិ។ ភិក្ខុម្ហិ កាលកតេ សង្ឃោ សាមី បត្តចីវរេ, អបិច
គិលានុបដ្ឋាកា ពហូបការា, សង្ឃេន តិចីវរេវ បត្តញ្ច គិលានុបដ្ឋាកានំ
ធាតត្ថំ។ យំ តត្ថ លហុកណ្ណំ លហុបរិក្ខារំ, តំ សម្មុទ្ធិក្ខតេន សង្ឃេន ភាជេតត្ថំ។
យំ តត្ថ គរុកណ្ណំ គរុបរិក្ខារំ, តំ អាគតាធាតុស្ស ចាតុទ្ធិសស្ស សង្ឃស្ស
អវិស្សន្ធិយំ អវេកន្តិយំ។ គិលានុបដ្ឋាកោ នាម គិហី វា ហោតុ បព្ពជិតោ វា,
អន្តមសោ មាតុកាមេបិ, សព្វេ ភាគំ លភន្តិ។ ពហូ ចេ សព្វេ សមគ្គា ហុត្វា
ឧបជ្ឈហន្តិ, សព្វេសំ សមភាគោ ធាតត្ថោ។ យោ បនេត្ត វិសេសេន ឧបជ្ឈហតិ,
តស្ស វិសេសោ កាតត្ថោ។

៣៨០. “លោហកណ្តោ បហរណី វេបេត្វា សព្វំ កប្បតី” តិអាទិនា
យោជេតព្វំ។ បហរណីន្តិ អាវុដំ។ ចាទុកា ច សង្កមនីយោ បល្លង្កោ ចាតិ ទូន្មោ។
មត្តិកាមយេ កតកំ កុម្ភការិកញ្ច វេបេត្វា សព្វំ កប្បតីតិ យោជនីយំ,
ធនិយស្សេវ សព្វមត្តិកាមយកុជំ កុម្ភការិកាតិ។

បកិណ្ណាកនិទ្ទេសវណ្ណានា និដ្ឋិតា។

៤២. ទេសនានិទ្ទេសវណ្ណានា

៣៨២. ឥទានិ ទេសនានិទ្ទេសនព្យាសេន ហេជ្ជា អវុត្តានិ កានិចិ
សិក្ខាបទានិ ឧបទិសិតុំ “ចាតោ” តិអាទិមាហ។ ភិក្ខុភាវស្ស យោ ចាតោ, សា
ចារាជិកទេសនាតិ សម្ពុត្តោ។ ភវតិ អនេនាតិ ភារោ, សទ្ធិប្បវត្តិនិមិត្តំ, ភិក្ខុនោ
ភារោ ភិក្ខុ-សទ្ធិស្ស បវត្តិនិមិត្តំ ភិក្ខុកិច្ចំ ភិក្ខុភារោ, តស្ស។ ទិសី ឧទ្ទារណោ,
ឧទ្ទារណា បកាសនា ទេសនា។ “ធន្នមតិវស្សតិ, វិវដ្តំ នាតិវស្សតី” តិ (ឧទា.
៤៥) ហិ វុត្តំ។ ឥធម បន ភិក្ខុភាវបរិច្ឆាគោយេវ ចារាជិកាយ បកាសនា នាម
ចារាជិកាយ ទេសនា។ “យោ” តិ វុត្តត្ថា “សោ” តិ វុត្តំ យុត្តំ, តថាបិ សព្វាធិហិ
វុត្តស្ស វា លិដ្ឋមាធិយ្យតេ វុត្តមានស្ស វាតិ វុត្តមានទេសនាបេក្ខាយ “សោ” តិ
វុត្តំ។ យថា យេន បកាវេន “នាទេតិ ជានមាបន្ន” តិអាទិនា វុត្តំ យថាវុត្តំ, តេន។
វុត្តមនតិក្កម្មាតិ អព្យយិការវសេន វា អត្ថោ វេទិតព្វោ។ ឥធាបិ គរុកាបត្តិយា
វុជ្ជានាតិក្កមេនេវ បកាសនា ទេសនា សិយាតិ “វុជ្ជានំ គរុកាបត្តិទេសនា” តិ
វុច្ចតិ។

៣៨៣. ឥទានិ វុត្តព្វំ សន្ធាយ “ឯវ” តិវុត្តំ។ ឯកស្សាតិ ឯកស្ស ភិក្ខុនោ។

៣៨៤. តុម្ភមូលេតិ តុម្ភាកំ មូលេ សមីបេ។ បដិទេសេមីតិ បកាសេមិ។
សំវរេយ្យាសីតិ សំយមេយ្យាសិ, សំវរេ បតិដ្ឋេយ្យាសីតិ អត្ថោ។

៣៨៥. និស្សន្ទិក្ខានាតិ ឯកពហុការំ សន្និហិតាសន្និហិតការំ ញាត្វា “ឥទំ
មេ, ភន្តេ, ជីវរំ” ន្តិអាធិនា និស្សន្ទិក្ខា។ តេនាតិ យស្ស ជីវរំ និស្សន្ទំ, តេន។
“ឥមំ... បេ... ធម្មំ” តិ និស្សន្ទជីវរំ ទេយ្យន្តិ សម្ពុត្តតំ។ “ឥមំ ជីវរំ
ធនាហាតិក្កន្ត” ន្តិអាធិនា យោជេតតំ។

៣៨៦. (ក) ជីវរំន្តិ តិជីវរាធិដ្ឋាននយេន អធិដ្ឋិតេសុ សង្ឃាធិអាធិសុ យំ កិញ្ចិ
ជីវរំ។ វិប្បវុត្តន្តិ វិប្បយុត្តេន វុត្តំ។

(ខ) អកាលជីវរំន្តិ អនត្ថតេ កថិនេ វស្សានស្ស បច្ឆិមមាសំ វេបេត្វា សេសេ
ឯកាធនមាសេ, អត្ថតេ កថិនេ តញ្ចា មាសំ ហេមន្តិកេ ចត្តារោ មាសេ ច
វេបេត្វា សេសេ សត្តមាសេ ឧប្បន្នំ, កាលេបិ សង្ឃស្ស វា “ឥទំ អកាលជីវរំ” ន្តិ
ឯកបុគ្គលស្ស វា “ឥទំ តុយ្ហំ ធម្មំ” តិ ឧទ្ទិសិត្វា ទិន្នំ។ ឥតរំ បន កាលជីវរំ។
មាសាតិក្កន្តន្តិ អកាលជីវរេ ឧប្បន្នេ ឧនស្ស ចារិប្បិយា សង្ឃគណាធិតោ
សតិយា បច្ឆាសាយ មាសមេកំ បរិហារោ លព្ពតិ, តំ មាសំ អតិក្កន្តំ។

(គ) បុរាណជីវរំន្តិ យំ អន្តមសោ ឧស្ស័សកំ កត្វា និបន្នោ។ ជីវរំ នាម ធន្នំ
អញ្ញាតរំ វិកប្បន្ទបកំ។ ឯសេវ នយោ សព្ពេសុ
វត្តមានជីវរំប្បជិសំយុត្តសិក្ខាបទេសុ។

(ឃ) អញ្ញាត្រ ចារិវត្តកាតិ អន្តមសោ ហរីតកិខណ្ឌានបិ ចារិវត្តកំ វិធា។

(ង) គហបតិកន្តិ ភិក្ខុសុ អបព្ពជិតកំ។ អញ្ញាត្រ សមយាតិ
អច្ឆិន្ទជីវរនដ្ឋជីវរសមយំ វិធា, អច្ឆិន្ទជីវរេហិ បន សាខាបលាសំ អត្តនា
ភញ្ញាត្វាបិ វាកាធិនិ គណ្ហាត្វាបិ និវាសេតុំ វដ្ឋតិ, បកេវ វិញ្ញាតិ។ ជីវរំ វិញ្ញាបិតន្តិ
សម្ពុត្តោ។ កន្តិ អាហា “អញ្ញាតក” ន្តិអាធិ។

(ច) តទុត្តវីតិ តតោ វុត្តប្បមាណតោ ឧត្តវិ, អច្ឆិន្ទបីវរេន ភិក្ខុនា កាយេន
វា វាចាយ វា អភិហរិក្ខា បវរិតបីវរតោ ភីសុ នដ្ឋេសុ ទ្វេ សាទិតញ្ញានិ, ទ្វីសុ
នដ្ឋេសុ ឯកំ សាទិតញ្ញំ។ បកតិយា សន្តវុត្តវេន ចរន្តេន ទ្វីសុ នដ្ឋេសុ ទ្វេយេវ
សាទិតញ្ញានិ, ឯកស្មី នដ្ឋេ ឯកំយេវ សាទិតញ្ញំ។ យស្ស ឯកំយេវ ហោតិ, តស្មី
នដ្ឋេ ទ្វេ សាទិតញ្ញានិ។

(ឆ) អប្បវារិតោតិ គហបតិនា វា គហបតានិយា វា។ វិកប្បន្តិ
បឋមអធិប្បតតោ មូលំ វឌ្ឍាបេន្តោ សុន្ទរកាមតាយ “អាយតំ វា” តិអាទិនា
វិសិដ្ឋកប្បំ អធិកវិធានំ។

(ជ) អញ្ញាតកេ គហបតិកេតិ ពហ្វនំ វសេន វុត្តមត្តមេវ បុរិមតោ
វិសេសោ។

(ឈ) ចោទនាយាតិ “អត្តោ មេ, អាវុសោ, បីវរេនា” តិ ចោទនាយ។
ឋានេនាតិ កាយចោទនមាហ។ រាជាធិហិ បេសីតេន ហិ ទូតេន
វេយ្យាវច្ឆករស្ស ហត្ថេ បីវរេតាបន្នេ និក្ខិត្តេ តិស្សោ ចោទនា អនុញ្ញាតា,
ចោទនាយ ធិគុណំ ឋានំ, តស្មា សចេ ចោទេតិយេវ, ន តិដ្ឋតិ, ន ចោទនា
លព្ពន្ធិ។ សចេ តិដ្ឋតិយេវ, ន ចោទេតិ, ទ្វាទស ឋានានិ លព្ពន្ធិ។ សចេ ឧភយំ
ករោតិ, ឯកាយ ចោទនាយ ទ្វេ ឋានានិ ហាបេតញ្ញានិ។

(ដ) សុទ្ធានិ ច តានិ កាឡកានិ ច ជាតិយា រជនេន វា។

(ប) តុលន្តិ ចត្វហិ តុលហិ ការេតុកាមតំ សន្ធាយ វុត្តំ។ អត្តតោ បន
យត្តកេហិ ឯឡកលោមេហិ កាតុកាមោ ហោតិ, តេសុ ទ្វេ កោដ្ឋាសា
កាឡកានំ, ឯកោ ឌីនាតានំ, ឯកោ គោចរិយានំ គហេតញ្ញោ។ តុលា នាម

បលសតំ។ គោតវិយា នាម កបិលវណ្ណា។ ឥទំ មេ សន្តតំ ការាបិតន្តិ
យោជនា។

(ណ) តិយោជនបរមន្តិ គហិតជ្ជានតោ តិណិ យោជនានិ បរមោ អស្ស
អតិក្កមនស្សាតិ ការវនបុសកវសេន អត្ថោ វេទិតញោ។ អតិក្កាមិតានិ
អន្តមសោ សុត្តកេនបិ កណ្ណាកតកណ្ណាហរណំ វិនា អន្តមសោ
វាតាពាធម្មជីការត្ថំ កណ្ណាដ្ឋន្តេ បក្ខិត្តានិ អតិក្កាមិតានិ។

៣៨៧-៨. និស្សន្និទ្ធានាតិ វុត្តនយេន វុត្តនិ និស្សន្និទ្ធា។ អថាតិ
ទេសិតានន្តរំ។ “ឥមំ ជានាហិ”តិ គិហី វេទេតិ យោជនា។ សោតិ អារាមិកាធិកោ
គិហី។ “ឥមិនា កី អាហារមី”តិ វេទេយ្យាតិ សម្ពុន្នោ។ វេទេយ្យាតិ យទិ វេទតិ។
ឥមន្តិ អវត្ថាតិ “ឥមំ អាហារ”តិ អវត្ថា ភិក្ខុនំ កប្បិយំ តេលាធិន្តិ វេទេតិ
សម្ពុន្នោ។ អាធិន្តិ សន្និវសេន និគ្គហិតំ។ តេន បរិវត្តេត្វាន សោ យំ កប្បិយំ
អាហារតីតិ យោជនា។ តេនាតិ និស្សន្និយវត្តនា។ ទ្វេបេតេ ឋេបេត្វាតិ ឯតេ
រូបិយប្បជីក្កាហករូបិយសំវោហារកេ ទ្វេ ឋេបេត្វា សេសេហិ បរិភុញ្ញតុំ លព្ពន្ធិ
សម្ពុន្នោ។ បរិភុញ្ញតុន្តិ តំ ភុញ្ញតុំ។ តតោតិ បរិវត្តិតកប្បិយតោ។ អញ្ញេនាតិ
អន្តមសោ អារាមិកេនាបិ។ តេសន្តិ វុត្តានំ ទ្វិន្នំ។

៣៨៩. អន្តមសោ តន្តិព្ពត្តា វុត្តន្ទាយាបីតិ សម្ពុន្នោ។ តន្តិព្ពត្តាតិ
និស្សន្និវត្តនា កិណិទ្វា គហិតអារាមេ វុត្តន្ទាយា តន្តិព្ពត្តា ហោតីតិ តតោ
និព្ពត្តាតិ សមាសោ។ អាធិតោ សន្តតត្ថយន្តិ អាធិម្ហិ
កោសិយសុទ្ធកាឡិកទ្វេភាគសន្តតត្ថយំ។

៣៩០. ឯវំ ចេ នោលកេថាតិ ឯវំ បរិវត្តេត្វា កប្បិយការកោ នោ ចេ
លកេយ្យ, សោ គិហី “ឥមំ ធម្មេហិ”តិ សំសិយោ វត្តញោ, ឯវំ រូបិយធម្មកោ គិហី

នោ ចេ លកេយ្យ, សម្មតោ ភិក្ខុ ធខេយ្យាតិ សម្មនោ។ សម្មតោតិ “យោ
ធម្មាគតី ន គច្ឆេយ្យ” តិអាទិនា (ចារា. ៥៨៤) វុត្ថបញ្ចដ្ឋសមន្មាគតោ
រូបិយធខុកសម្មតិយា សម្មតោ ភិក្ខុ។

៣៩២. ឯតានីតិ បដិគ្គហិតរូបិយានិ។ ទុតិយំ បត្តន្តិ ឧបញ្ចពន្ធនេ សតិ
វិញ្ញាបិតបត្តំ សង្ឃេ វុត្តំ លព្ភវេតិ បទសម្មនោ។ វុត្តន្តិ “អហំ ភន្តេ រូបិយំ
បដិគ្គហេសិ” ត្តិអាទិនា វុត្តំ។ សេសានិ អវសេសនិស្សគ្គិយវុត្តនិ សង្ឃេ ឯកស្មី
គណេ ច វុត្តំ លព្ភវេតិ យោជនា។ ភាសន្តវេនបិ វុត្តំ លព្ភន្តិ ន កេវលំ
ចាឡិភាសាយមេវ, សីហឡាទិភាសាយបិ និស្សន្និកំ លព្ភតីតិ អត្ថោ។

៣៩៣. (ក) នាធម្មការន្តិ ចីវរាទិនំ កប្បិយភណ្ឌានំ វសេន អនេកវិដំ។
កយោ គហណំ, វិក្កយោ ទានំ។ កយោ ច វិក្កយោ ច កយវិក្កយំ។

(គ) ឧបញ្ចពន្ធនេនាតិ ឧនានិ បញ្ច ពន្ធនានិ យស្ស, តេន,
តត្ថម្ភុតលក្ខណេ ករណាវចនំ។ យថាកថញ្ចិ បន បញ្ចពន្ធនោ បត្តោ,
បញ្ចពន្ធនោកាសោ វា, សោ អបត្តោ, អញ្ញំ វិញ្ញាបេតុំ វដ្ដតិ។

៣៩៤. សម្មន្តិទ្វាតាតិ បទភាជនីយេ វុត្តញ្ញត្តិទុតិយកម្មេន សម្មន្តិទ្វា។
សង្ឃស្ស បត្តន្តន្តិ អន្ត-សន្តេន បត្តានំ អន្តេ ភវោ លាមកោ បត្តោយេវ គហិតោ,
និស្សជ្ជបត្តស្ស វិជ្ជមានគុណំ វត្វា ថេវ, ថេវស្ស បត្តំ ទុតិយត្ថេវ គាហាបេត្វា
ឯតេនេវ ឧចាយេន យាវសង្ឃនវកំ គាហាបេត្វា យោ តត្ថ សន្តិបតិភសង្ឃស្ស
បត្តេសុ បរិយន្តោ បត្តោ, តំ បត្តន្តិ។ តស្សាតិ កតនិស្សន្ននស្ស ភិក្ខុនោ។
ធាបយេតិ សម្មតេន បត្តគាហាបកេន ធាបេយ្យ។

៣៩៥. (ក) ភេសន្តន្តិ ភេសន្តិកិច្ចំ ករោតុ វា, មា វា, ឯវំ លទ្ធកោហារំ
សប្បិអាទិកំ សត្តាហកាលិកំ។

(ខ) គឺម្ចាស់ស្បៀង បង្ខំមាស បុរិមា អន្ទមាស បរិយេសនករណ៍ ១៩៩៩, បង្ខំមន្ទមាស បរិយេសនករណ៍និវាសន៍ ១៩៩៩, វស្សិកមាស ចត្តារោមិ អធិជ្ជានន សហ ចតុន្ទម្បី ១៩៩៩, ឥមេយេវ បញ្ចមាស កុដ្ឋិសមយោ, ឥតរសត្តមាស បិដ្ឋិសមយោ។ បិដ្ឋិសមយោ បរិយេសន្តស្ស ទិស្សគ្គិយំ ចាចិត្តិយំ, កុដ្ឋិសមយោ ច អតិវេកមាស កត្វា បរិទហតោ ទិស្សគ្គិយំ ចាចិត្តិយំ។ តេន វុត្ថំ “អតិវេកមាស សេសេ” តិ។

(គ) សាមំ ទត្វាតិ វេយ្យាវច្ឆាទីនិ បច្ឆាសីសមាធា សយមេវ ទត្វា។ អច្ឆិទ្គន្តំ តំ អករោន្តំ ទិស្វា សកសញ្ញាយ អច្ឆិទ្គំ។ ភិក្ខុនាមិ ជីវំ ឋបេត្វា អញ្ចំ បរិក្ខារំ, អនុបសម្បទ្គស្ស ច យំ កិញ្ចំ បរិក្ខារំ អច្ឆិទ្គតោ ទុក្ខជំ។ បរិច្ឆេទិទ្វា ទិទ្គំ សកសញ្ញំ វិជា អច្ឆិទ្គន្តោ ភណ្ឌោគ្យន ការេតព្វោ។

(ឃ) វិកប្បន្តំ “អាយតព្វា ករោហិ វិត្តតព្វា” តិអាទិកំ អធិករិជានំ។

(ច) អធ្វេកជីវន្តំ គមិកគិលានគត្តិនិអភិនុប្បន្នសទ្ធានំ អញ្ញតរេន បវារណាមាសស្ស ដុល្លាបក្ខបញ្ចមិតោ បជ្ជាយ “វស្សាវាសិកំ ទស្សមី” តិ ទិទ្គំ អច្ឆាយិកជីវនំ។ អធ្វេកជីវស្ស អនត្ថតេ កថិនេ ឯកាទសទិវសាធិកោ មាសោ, អត្ថតេ កថិនេ ឯកាទសទិវសាធិកោ បញ្ច មាសា ជីវកាលសមយោ, តំ អតិក្កាមេន្តស្ស ទិស្សគ្គិយំ ចាចិត្តិយំ។ តេន វុត្ថំ “ជីវកាលសមយំ អតិក្កាមិត” តិ។ កាលោ ច សោ សមយោ ច ជីវស្ស កាលសមយោ, តំ។

(ឆ) សប្បជិកយេ អារញ្ញកសេនាសនេ វស្សំ ឧបគន្ធាវិហារន្តេន ភិក្ខុនា តិណ្ណំ ជីវរាជំ អញ្ញតរំ ជីវំ បុរិមិកាយ ឧបគន្ធា មហាបវារណាយ បវរិតតា, កត្តិកមាសតា, បញ្ចេនុសតិកបដ្ឋិ មប្បមាណយុត្តសេនាសនតា, សាសន្តសប្បជិកយតាតិ ឯវំ វុត្ថចតុរដ្ឋសម្បត្តិយាអន្តរយេវ ទិក្ខុបិទ្វា សតិ

បច្ចុប្បន្ន ឆានត្ថបរមំ តេន ចីវរេនវិប្បវសិតត្ថំ។ តតោ ចេ ឧត្តរិ វិប្បវសេយ្យ,
និស្សគ្គិយំ ចាចិត្តិយំ។ តេន វុត្ថំ “អតិរកធារត្ថ”ន្តិអាទិ។

(ជ) ជានន្តិ ជានន្តោ។

៣៩៦. អាទិម្ហិ វិយាតិ បឋមនិស្សគ្គិយេ វិយ។

៣៩៧. (១) អន្តរយំ បរិជ្ជាយ ភិក្ខុនិយា ហត្ថតោ ខាធនីយាទិប្បជិគ្គហណោ
ច ភិក្ខុសុ កុលេសុ ភុញ្ញន្តេសុ “ឥធ បូរំ, សូបំ ទេថា”តិអាទិនា នយេន
វោសាសមាធាយ ភិក្ខុនិយា អនបសាទនេន ច សេខសម្មតេសុ កុលេសុ បុព្វេ
អនិមន្តិតស្ស ខាធនីយាទីនំ បជិគ្គហណោ ច សប្បជិកយេ អារញ្ញកសេនាសនេ
វិហារន្តស្ស បុព្វេ អប្បជិសំវិទិតខាធនីយាទិប្បជិគ្គហណោ ច ចាជិទេសនីយំ
នាម អាបត្តិនិកាយោ វុត្តោ។ តេន វុត្ថំ “ការយ្ហ”ន្តិអាទិ។

៣៩៨. “អទេសនាគាមិនិយ”ន្តិអាទិ “ន ទេសយេ”តិ ឯត្ថ កម្មំ។ ចារាជិកា
សង្ឃាទិសេសា ច អទេសនាគាមិនិយោ នាម។ ន អាបត្តិ អនាបត្តិ, តំ។
កតទេសនំ ទេសិតំ។ នាធាសំវាសនិស្សីមជ្ឈិកានំ ន ទេសយេតិ សម្ពន្ធា។ ឯវំ
ចតុបញ្ចហិ ន ទេសយេ, មនសា ន ទេសយេ, អបកតត្តានំ ន ទេសយេ, នាធា
“ឯកា”តិ ន ទេសយេតិ។ មនសាតិ កេវលំ ចិត្តេនេវ។ នាធាតិ សម្ពហុលា
អាបត្តិយោ “ឯកា”តិ វត្វា។ ឯកំ បន អាបត្តិ “សម្ពហុលា”តិ ទេសេតុំ វដ្ឋតីតិ។

ទេសនាទិទ្កេសវណ្ណានា និដ្ឋិតា។

៤៣. ធន្តនានិទ្កេសវណ្ណានា

៣៩៩. កម្មប្បត្តតិ ឧបាសថាទិណោ កម្មស្ស បត្តេ យុត្តេ អនុរូបេ។ សង្ឃេ
សមាគតេតិ ចតុវគ្គាទិកេ សង្ឃេ ឯកត្ថ សន្និបតិភេ។ ឯត្ថ ច ធនុហារកេនាបិ
សន្និ ចតុវគ្គាទិកោ វេទិតញោ។

៤០០. ធនុធានាទិវិធី ទស្សេតុំ “ឯក”ន្តិអាទិមាហ។ ឧបាគម្មាតិ សន្តិ អាបត្តិ
បកាសេត្វា តតោ បច្ឆា ឧបគន្ធា។ ធនុំ ទទេតិ វក្ខមាទេសុ តិសុ ឯកេនបិ ពហិ
ឧបាសថំ កត្វា អាគតោ ធនុំ ទទេយ្យ, កេនបិ ករណីយេន សន្និចាតជ្ជានំ
គន្ធា កាយសាមគ្គី អទេន្តោ បន ចារិសុទ្ធិ ទេន្តោ ធនុំ ទទេយ្យ។

៤០២. ឧទិន្នំ ធានេ កីបយោជនន្តិ អាហា “ចារិសុទ្ធិ”តិអាទិ។
ចារិសុទ្ធិប្បធានេន សង្ឃស្ស អត្តនោ ចាបិ ឧបាសថំ សម្មាទេតីតិ សម្ពុត្តោ។
បរិសុទ្ធិ ឯវ ចារិសុទ្ធិ, តស្ស បទានំ, តេន។ ននុ ច ចារិសុទ្ធិតាបធានមត្តមេវ
ឧបាសថកម្មំ នាមាតិ ចារិសុទ្ធិប្បធានំ អត្តនោ ឧបាសថំ សម្មាទេតុ, កថំ
សង្ឃស្សាតិ? វុច្ឆតេ - ចារិសុទ្ធិធានស្ស ធម្មកម្មតាសម្មាទនេន សង្ឃស្សាបិ
ឧបាសថំ សម្មាទេតីតិ។

ឯត្ថ បន ចត្វសុ ឯកស្ស ធនុចារិសុទ្ធិ អាហារិក្ខា តយោ ចារិសុទ្ធិឧបាសថំ
ករោន្តិ, តិសុ វា ឯកស្ស ធនុចារិសុទ្ធិ អាហារិក្ខា ទ្វេ ចាតិមោក្ខំ ឧទ្ទិសន្តិ,
អធម្មេន វគ្គំ ឧបាសថកម្មំ។ ចត្តារោ ចារិសុទ្ធិឧបាសថំ ករោន្តិ, តយោ វា ទ្វេ វា
ចាតិមោក្ខំ ឧទ្ទិសន្តិ, អធម្មេន សមគ្គំ។ ចត្វសុ ឯកស្ស អាហារិក្ខា តយោ
ចាតិមោក្ខំ ឧទ្ទិសន្តិ, តិសុ វា ឯកស្ស អាហារិក្ខា ទ្វេ ចារិសុទ្ធិឧបាសថំ ករោន្តិ,
ធម្មេន វគ្គំ។ សចេ បន ចត្តារោ សន្និបតិក្ខា ចាតិមោក្ខំ ឧទ្ទិសន្តិ, តយោ
ចារិសុទ្ធិឧបាសថំ, ទ្វេ អញ្ញមញ្ញំ ចារិសុទ្ធិឧបាសថំ ករោន្តិ, ធម្មេន សមគ្គំ។
បវារណាកម្មេសុបិ បញ្ចសុ ឯកស្ស បវារណំ អាហារិក្ខា ចត្តារោ គណញត្តិ
បេបេត្វា បវារេន្តិ, ចត្វសុ តិសុ វា ឯកស្ស អាហារិក្ខា តយោ ទ្វេ វា សង្ឃញត្តិ

ឋបេត្វា បវារេន្តិ, អធម្មេន វុត្តំ បវារណកម្មន្តិអាទិ វុត្តនយមេវ។ សេសកម្មំ
វិពាធតីតិ អវសេសសង្ឃកិច្ចំវិពាធតិ អលទ្ធាធិប្បាយត្តាតិ អធិប្បាយោ។

៤០៣. ធូយន្តិ ឧបាសថករណាញោវ អវសេសកិច្ចញ្ច។ អត្ថនោ ន
សាធនីតិ សម្ពន្ធនីយំ។

៤០៤. ហរេយ្យាតិ បុព្វេវុត្តំ សុទ្ធិកជន្នំ វា ឥមំ វា ជន្នចារិសុទ្ធិ ហរេយ្យ។
បរម្បរា ន ហារយេតិ បរម្បរា ន អាហរេយ្យ។ កស្មាតិ អាហា
“បរម្បរាហជា”តិអាទិ។ តេនាតិ បឋមតោ គហិតជន្នចារិសុទ្ធិកេន។
បរម្បរាហជាតិ យថា ពិឡាលសង្ខលិកាយ បឋមំ វលយំ ធុតិយំ ចាបុណាតិ,
តតិយំ ន ចាបុណាតិ, ឯវំ ធុតិយស្ស អាគច្ឆតិ, តតិយស្ស ន អាគច្ឆតិ។
“បរម្បរាហជា ជន្ន-ចារិសុទ្ធិ ន គច្ឆតិ”តិ វា ចាហោ។

៤០៥. សត្តបចារន្តិ “ឯកំសំ ជីវំ កត្វា” តិអាទិ សត្តំ ឧបចារំ។

៤០៦. សោ អាគតោ អាហេចេត្វា សង្ឃំ បវារេយ្យាតិ យោជនា។ អថាតិ
អនន្តរត្ថេ។ អាគតោតិ បវារណំ គហេត្វា អាគតោ ភិក្ខុ។ អាហេចេត្វាតិ
ភិក្ខុសង្ឃស្ស អាហេចេត្វា។ ឯវន្តិ វត្តមានក្កមេន។

៤០៧-៨. គហេត្វា ហារកោតិ សម្ពន្ធនោ។ នាហជាតិ អាហាជារំ ន ហោតីតិ
អត្ថោ។ ហារកោ សង្ឃំ បត្វា តថា ហេយ្យ, អាហាជា ហោតីតិ យោជនា។ តថា
ហេយ្យាតិ វិព្ពន្ធាទិកោ ភវេយ្យ។

៤០៩. សង្ឃំ បត្តោ បមត្តោ វា សុត្តោ វា នាហេចយេយ្យ អនាបត្តិ ចាតិ
សម្ពន្ធនោ។ ច-សន្នោ ជន្នចារិសុទ្ធិហារណំ សម្មិណ្ឌោតីតិ។

ជន្នទាននិទ្ទេសវណ្ណានា និដ្ឋិតា។

២២. ឧទាសថនិទ្ទេសវណ្ណា

២០០. ធុរេ ឧទាសថាតិ សុលកប្បវត្តិវសេន វុត្តំ។ តយោ បន
ធិវសវសេនេវ ឧទាសថា ចាតុទ្ទសិកោ បន្ទវសិកោ សាមគ្គិកោតិ។ តត្ថ
ហេមន្តគិម្ហវស្សាធានំ តិណ្ណំ ឧត្ថនំ តតិយសត្តមបក្ខេសុ ទ្វេ ទ្វេ កត្វា ធន
ចាតុទ្ទសិកា, សេសា បន្ទវសិកាតិ វេ ឯកសំវច្ឆវេ ចតុវិសតិឧទាសថា។ ឥទ្ធ
តាវ លោកស្ស បកតិចារិត្តំ។ “អាគន្ធកេហិ អាវាសិកានំ
អនុវត្តិតត្ថ” ត្ថិអាធិវចនតោ (មហាវ. ១៧៨) បន តថាវបបច្ឆយេ សតិ
អញ្ញស្មិម្បិ ចាតុទ្ទសេ ឧទាសថំ កាតុំ វដ្ឋតិ។

២០១. សុត្តុទ្ទេសោ សង្ឃស្សេវាតិ យោជនា។ អធិដ្ឋានញា តំ ឧទាសថោ
ចាតិ កម្មធារយោ។ សេសានន្តិ ទ្ធិន្ត តិណ្ណំ វា។ “ធុរេ” តិអាធិនា ច ចាតុទ្ទសោ
បន្ទវសោ សាមគ្គិតិ ធិវសវសេន, សុត្តុទ្ទេសោ អធិដ្ឋានំ ចារិសុទ្ធិតិ
ករណប្បការេន, សង្ឃុទាសថោ គណ្ហោទាសថោ បុគ្គលុទាសថោតិ
បុគ្គលវសេន ចាតិ នវ ឧទាសថា ធិបិតា ហោន្តិ។

២០២. បុព្វកិច្ចតិ -

“ធន្តចារិសុទ្ធិឧតុក្កានំ, ភិក្ខុគណានា ច ឱវាទោ;
ឧទាសថស្ស ឯតានិ, បុព្វកិច្ចន្តិ វុច្ឆតី” តិ។ (មហាវ. អដ្ឋ. ១៦៨) -

វេ អដ្ឋកថាចរិយេហិ វុត្ថេ បុព្វករណានន្តំ កត្តព្ពេ បុព្វកិច្ចេ។

បុព្វករណតិ -

“សម្មជ្ឈនី បដិចោ ច, ឧទកំ អាសនេន ច;
ឧទាសថស្ស ឯតានិ, បុព្វករណាន្តិ វុច្ឆតី” តិ។ (មហាវ. អដ្ឋ. ១៦៨) -

ឯវំ អដ្ឋកថាចរិយេហោវ វុត្តេ សត្តបឋមំ កត្តព្ពេ បុព្ពករណោ។ បត្តកល្បេតិ
ឧចាសថាធិនំ ចតុន្នំ អដ្ឋានំ សម្ពវេន បត្តោ កាលោ ឥមស្សាតិ បត្តកាលំ,
បត្តកាលមេវ បត្តកល្បំ។ កី តំ? ឧចាសថាធិកម្មំ។ តំ បន ចតុហិ អដ្ឋេហិ
សដ្ឋហិតំ។ យថាហុ អដ្ឋកថាចរិយា -

“ឧចាសថោ យាវតីកា ច ភិក្ខុ កម្មប្បត្តា,
សភាកាបត្តិយោ ច នវិជ្ជន្តិ;
វជ្ជនីយោ ច បុគ្គលា តស្មី ន ហោន្តិ,
បត្តកល្បន្តិ វុច្ចតី” តិ។ (មហាវ. អដ្ឋ. ១៦៨);

សមាធិតេតិ សម្មា អាធិតេ បវត្តិតេតិ អត្តោ។ សោតិ សុត្តុទ្ទេសោ។
បញ្ចាធាតិ និទានុទ្ទេសោ ចារាជិកុទ្ទេសោ សដ្ឋាធិសេសុទ្ទេសោ អនិយតុទ្ទេសោ
វិត្តារុទ្ទេសោតិ ឯវំ បញ្ចាធា។

៤១៣. វិជាន្តរាយន្តិ រាជន្តរាយោ ចោរន្តរាយោ អគ្យន្តរាយោ ឧទកន្តរាយោ
មនុស្សន្តរាយោ អមនុស្សន្តរាយោ វាឡន្តរាយោ សរីសបន្តរាយោ ជីវិតន្តរាយោ
ព្រហ្មចរិយន្តរាយោតិ (មហាវ. ១៥០) វុត្តេសុ ទសសុ យំ កិញ្ចិ អន្តរាយំ វិជាន។
សម្ពេចេនាតិ វិជានវិត្តារំ។ “ឯត្ថ ធ្វើសុ តីសុ វា ឧទ្ទេសេសុ វិសទេសុ ថេរោវ
ឥស្សរោ” តិ វុត្តត្តា អវត្តន្តេបិ វជ្ជតីតិ យោជនា។ ឯត្តាតិ បញ្ចេសុ ឧទ្ទេសេសុ។
អវត្តន្តេតិ ថេរស្ស វិត្តារេន អវត្តមាទេ អប្បគុណោ។ វជ្ជតីតិ សំខិត្តេន
ឧទ្ទិសិតុម្បិ វជ្ជតិ។ ឥមីនាវ យស្ស កស្សចិ ឧទ្ទេសកស្ស អវត្តន្តេបិ វជ្ជតីតិ
វិញ្ញាយតិ។ ធ្វើសុ វត្តមាទេសុ ឥស្សរេត្ត អធិកេ វត្តព្ពមេវ នត្តិ ទស្សនត្ថំ
“តីសុ” តិ វុត្តំ។ “ថេរោវ ឥស្សរោ” តិ អាធិនា ឥទំ បរិធិបេតិ - ទ្វេ អខណ្ឌា
សុវិសទា វាបុគ្គតា, ថេរោធម្មំ ចាតិមោក្ខំ, សចេ បន ឯត្តកម្បិ វិសទំ កាតុំ ន

សក្ការតិ, ព្យាគុស្ស ភិក្ខុនោ អាយត្តំ ហោតិ, តស្មា សយំ ឧទ្ទិសិតព្ពំ, អញ្ញា វា អន្លៀសិតព្ពោតិ។

៤០៤. ឧទ្ទិសន្តេ សមា វា អថ ថោកិកា វា យទិ អាគន្ធយ្យុន្តិ សម្ពន្ធនីយំ។
ឧទ្ទិសន្តេ អាវាសិកេហិ ចាតិមោក្ខេ ឧទ្ទិស្សមាណេ។ សមា វា ថោកិកា វា តិ
អាវាសិកេហិ សមា វា ថោកិកា វា អាគន្ធកា ភិក្ខុ។ អវសេសកំ សោតព្ពន្ធិ
ឥមិនា ឯត្តាវតាបិ ឧបោសថោ កតោយេវ នាមាតិ ទីបេតិ។

៤០៥. ឧទ្ទិជ្ជមត្តេតិ ឧទ្ទិជ្ជំយេវ ឧទ្ទិជ្ជមត្តំ។ មត្ត-សន្នោ អវជារណេ។
សកលាយ ឯកច្ឆាយ វា ឧទ្ទិតាយ សមា វា ថោកិកា វា យទិ អាគន្ធយ្យុន្តិ
យោជនា។ សកលាយាតិ សញ្ញាយ បរិសាយ។ ឯសំ សន្តិកេ ចារិសុទ្ធិ ករេយ្យុន្តិ
ឯសំ អាវាសិកានំ សមីបេ តេ អាគន្ធកា ភិក្ខុ ចារិសុទ្ធិឧបោសថំ ករេយ្យុន្តិ
អត្ថោ។ អថ ពហុកា ចេ, សញ្ញិកប្បេសុ បុព្វកិច្ចំ កត្វាតិ យោជនីយំ។
វិកប្បីយន្តិ បរិកប្បីយន្តិតិ វិកប្បា, អវសេសសវនចារិសុទ្ធិឧបោសថវិជានា
សព្វេ ច តេ វិកប្បា ចេតិ សញ្ញិកប្បា។ តេសុ។ បុណ្ណិសេតិ បុណ ចាតិមោក្ខំ
ឧទ្ទិសេយ្យ។

៤០៦. ឥតរាជន្តិ អាគន្ធកានំ។ ឥតរោតិ ចាតុទ្ទសោ។ ឯត្ថ បន យេសំ
បន្ទរសោ, តេ អតីតំ ឧបោសថំ ចាតុទ្ទសិកំ អកំស្វតិ វេទិតញ្ញា។
អយមេត្តាធិប្បាយោ - តាធិសេ បច្ឆយេ សតិ ចាតុទ្ទសិកស្ស កតត្តា តេសំ
យថាវុត្តតតិយសត្តមបក្ខសម្ពាតចាតុទ្ទសិកេ សម្បត្ត
តេវសីចាតុទ្ទសិកត្តព្ពត្តា អនុបោសថត្តា បន តត្ថ ឧបោសថោ ន កតោតិ
ចាតុទ្ទសោយេវ បន្ទរសោ ជាតោ។ សមាណេតវេតិ សមា ឧនា ឥតវេតិ
បនេន្ទេនោ។ ឥតវេតិ អាគន្ធកា។ បុរិមានំ អនុវត្តន្តិ អាវាសិកេហិ
“អន្ត្រូបោសថោ បន្ទរសោ”តិ បុព្វកិច្ចេ កយិរមាណេ បុរិមានំ អាវាសិកានំ

អនុវត្តន្តិ អត្ថោ ។ សច្ចេកិច្ចកិច្ច យទិ អាគន្ធកា ពហុកា ហោន្តិ ។ បុរិមាតិ
អាវាសិកា ។ តេសំ អនុវត្តន្តិ តេសំ អាគន្ធកានំ “អន្តរោសោ ថា
ចាតុទ្ទសោ” តិ បុព្វកិច្ច កយិរមាណេ អនុវត្តន្តិ ។ សេសេបីតិ អាគន្ធកានំ
បន្ទរសវាវេបិ ។ អយំ នយោតិ “អាគន្ធកានំ បន្ទរសោ ឥតរានំ
សច្ចេតរោ” តិ អាទិកោ អយមេវ នយោ ។ ឯត្ថ បន យេសំ បន្ទរសោ, តេ
តិ រោជ្ជតោ វា អាគតា អតីតំ វា ឧចោសថំ ចាតុទ្ទសិកំ អកំស្វតិ វេទិតញោ ។

៤១៧. អតីតុចោសថស្ស ចាតុទ្ទសិយំ កតត្តា ចាតុទ្ទសិយំ
បន្ទរសុចោសថោ កតោតិ បន្ទរសី អាវាសិកានំ ចាជីបទោ ជាតោតិ អាហ
“អាវាសិកានំ ចាជីបទោ” តិ ។ ឥតរានន្តិ អាគន្ធកានំ ។ ឧចោសថោតិ បន្ទរសោ
ឧចោសថោ ។ សមថោកានន្តិ អត្តនា សមាណំ វា ថោកានំ វា អាគន្ធកានំ ។
មូលដ្ឋាតិ អាវាសិកា ។ កាមតោ ទេន្ទ្រតិ អត្តនោ ឥច្ឆាយ ទេន្ទ្រ ។

៤១៨. នោ ចេ ទេន្ទ្រតិ យទិ អាវាសិកា កាយសាមគ្គី ន ទេន្ទ្រ, តេសំ បន
អាវាសិកានំ ហិយ្យោ ឧចោសថស្ស កតត្តា អន្តរោ ឧចោសថករណំ នត្តិ ។
ពហុសុ អនិច្ឆាយ កាយសាមគ្គី ទទេយ្យតិ យោជនា ។ ពហុស្វតិ អាគន្ធកេសុ
ពហុកេសុ ។ ពហិ វា វេជេតិ អាវាសិកកិក្ខុបរិសា និស្សីមំ វា វេជេយ្យតិ អត្ថោ ។

៤១៩. សាវេយ្យ សុត្តន្តិ ចាតិមោក្ខសម្ពាតំ សុត្តំ វាយមិត្តា សាវេយ្យ ។

៤២០. សម្មន្តិកំ ... បេ ឧទកាសនំ បញ្ញាបេតុញ្ច មហាថេរេន បេសិតោ
កល្លោ ន កវេយ្យ តថាតិ សម្ពន្ធា ។ កល្លោតិ អតិលានោ ។ តថាតិ ទុក្ខដំ
អតិទិសតិ ។ អាសនេសុ អសតិ អន្តមសោ សាខាភង្គម្យិ កប្បិយំ ការាបេត្វា
បញ្ញាបេតត្ថំ ។ តេលេ អសតិ កបល្លេ អគ្គិបិ ជាលេតញ្ចោ ។

៤២៣-៣. បដ្ឋបេត្វា ធកាសនន្តិ បរិភោជនីយចានីយោធកញ្ច អាសនញ្ច សន្និហិតំ កត្វា។ គណាញត្តិន្តិ ឥនានិ វគ្គមាណំ គណោន បេតេតព្ពំ ញត្តិ។ តេតិ អញ្ញោ ទុវេ ភិក្ខុ។ សមត្ថបុព្វារម្ភេនាតិ សមត្តោ និដ្ឋិតោ បុព្ភេសុ ឧត្តរាសង្កប្បកំសករណាធិសុ អារម្មោ យស្សាតិ តិបទពហុវ្លិហិ។ នវេន តេ ឯវមីរិយាតិ សម្ពុទ្ធា។ តេតិ ឥតវេ ទេ។

៤២៤. កត្តព្ពំ កត្វា បុព្ពកិច្ចាធិកំ សម្មាទេត្វា នវោ ឯវំ វ្លិរិយោតិ យោជនា។

៤២៥. យត្តាតិ យស្មី វិហារេ ឯកេកស្ស ចារិសុទ្ធិ ហរិទ្វានាតិ សម្ពុទ្ធា។ ឯកេកស្សាតិ ឯត្ថ វិច្ឆាយំ ទិវត្តំ។ កិរិយាយ គុណោន ធម្មេន វា ភិទ្ទេ អត្ថ ព្យាបិគុំ ឥច្ឆាវិច្ឆា។ ឯត្ថ បន ធន្ទចារិសុទ្ធិហរណាសម្ពាតាយ កិរិយាយ ចតុសុ ច តីសុ ច ទ្វីសុ ច ភិទ្ទមេកេកំ ព្យាបិគុំ សម្ពុទ្ធិគុំ ឥច្ឆាតិ វិច្ឆា។ ឥតវីតវេតិ ឯត្តាបិ ករណាកិរិយាវសេន វេទិតព្ពំ។ តយោ ទេ ឯកោ វា តំ តំ សង្ឃុចោសជំ គណុចោសជំ បុគ្គលុចោសជំ វាតិ វុត្តំ ហោតិ។ អយមេត្តាធិប្បាយោ - ចតុសុ ឯកស្ស អាហរិទ្វា តយោ ចារិសុទ្ធិឧចោសជំ ករោន្តិ, តីសុ វា ឯកស្ស អាហរិទ្វា ទេ សង្ឃុចោសជំ ករោន្តិ, អធម្មេន វុត្តំ ឧចោសជកម្ពំ។ អថ បន ឯកស្ស អាហរិទ្វា តយោ សង្ឃុចោសជំ ករោន្តិ, ឯកស្ស អាហរិទ្វា ទេ ចារិសុទ្ធិឧចោសជំ ករោន្តិ, អធម្មេន វុត្តំ នាម ហោតិ។ យទិ បន ចត្តារោបិ សន្និបតិទ្វា ចារិសុទ្ធិឧចោសជំ ករោន្តិ, តយោ វា ទេ វា សង្ឃុចោសជំ ករោន្តិ, អធម្មេន សមគ្គំ នាម ហោតិ តិ។ តត្ថិបរិយាយេន ធម្មេន សមគ្គំ វេទិតព្ពំ។

៤២៦. វគ្គេ សមគ្គេ វា “វគ្គោ”តិ សញ្ញាធាវិមតិស្ស វា ករោតោ ទុក្ខជន្តិ សម្ពុទ្ធា។ វគ្គេតិ វគ្គសង្ខេ។ វិមតិស្សាតិ “វគ្គោ ទុខោ, សមគ្គោ”តិ ឯវំ វេមតិកស្ស។ ឥមីនាវ កុក្កច្ចបកតវារោបិ ឧបលក្ខិតោ។ ករោតោតិ

ឧបាសម៌ ករោន្តស្ស។ ភេទាធិប្បាយេន ករោតោតិ យោជនា។ ឯត្ថ បន
ចាបស្ស ពលវតាយ បុល្លច្ចយំ វុត្ថំ។ សញ្ញានោតិ សញ្ញាសីសេន ចិត្តំ វុត្ថំ,
ចិត្តវតោតិ អត្តោ។

៤២៩-៣០. “ឧត្តិតស្ស” តិអាទិនា វជ្ជនីយបុគ្គលេ ទស្សេតិ។ ឧត្តិតស្សតិ
កត្តអត្ត សាមីវចនំ។ និសិន្នសទ្ធស្ស កម្មសាធនត្តា ឧត្តិតាធិហិ កត្តហិ
ភវិតព្ពន្ធិ។ “សេសាន” ឆ្លិវិសេសនស្ស ភិក្ខុនំ ព្យភិចារេន សាត្តកតា។ អភព្ពស្ស
បណ្ឌាកាធិឯកាទសវិធស្ស អភព្ពស្ស។ និសិន្នបរិសាយព្យា ចាតិមោក្ខំ ន
ឧទ្ទិសេតិ សម្ពន្ធា។ សភាគាបត្តិកោ តថា ន ឧទ្ទិសេតិ យោជេតព្ពំ។
វិកាលភោជនាធិវត្ថុតោ សមាធា ភាគោ កោដ្ឋាសោ ឯតិស្សតិ សភាគា,
សា អាបត្តិ អស្សតិ ពហុព្ពិហិ។

ធន្តេន បរិវុត្តេនាតិ ឯត្ថ ចតុត្ថដំ ចារិវាសិយំ បរិសចារិវាសិយំ
វត្តិចារិវាសិយំ ធន្តចារិវាសិយំ អជ្ឈាសយចារិវាសិយន្តិ។ តត្ថ ភិក្ខុ កេនចិទេវ
ករណីយេន សន្និបតិកា ហោន្តិ, អថ មេយុដ្ឋាធាទិនា កេនចិទេវ ករណីយេន
អនោកាសោ, អថ “អញ្ញត្ថ គច្ឆាមា” តិ ធន្តំ អវិស្សជ្ជិក្ខវា ឧដ្ឋហន្តិ, ឥទំ
បរិសចារិវាសិយំ នាម កិញ្ចាបិ បរិសចារិវាសិយំ, ធន្តស្ស បន អវិស្សជ្ជត្តា
កម្មំ កាតុំ វុដ្ឋតិ។

“យាវ បន សព្វេ សន្និបតន្តិ, តាវ ធម្មំ សុណិស្សាមា” តិ ឯកំ អន្លៀសន្តិ,
តស្មី ធម្មកថំ កថេន្តេយេវ អរុណោ ឧគ្គច្ឆតិ, សចេ ចាតុទ្ធីសិកំ កាតុំ និសិន្នា,
បន្ទវសោតិ កាតុំ វុដ្ឋតិ, សចេ បន្ទវសិកំ កាតុំ និសិន្នា, ចាជិបទេ អនុបាសេន
ឧបាសម៌ កាតុំ ន វុដ្ឋតិ, អញ្ញំ បន សជ្ឈកិច្ចំ កាតុំ វុដ្ឋតិ, ឥទំ វត្តិចារិវាសិយំ
នាម។

ឯវំ បន និសិទ្ធនៃ កោចិ នក្ខត្តចាបកោភិក្ខុ “អដ្ឋ នក្ខត្តំ ធារុណំ, ឥមំ កម្មំ
មា ករោថា” តិ វទតិ, តេ តស្ស វចនេន ធន្តំវិស្សន្តេត្វា តត្ថេវ និសិទ្ធា ហោត្តិ,
អថញ្ញោ អាគន្ធា “នក្ខត្តំ បដិមាទេន្តំ, អត្តោ ពាលំ ឧបច្ចតា” តិ (ជា. ១.១.៤៩)
វត្វា “កី នក្ខត្តេន, ករោថា” តិ វទតិ, ឥទំ ធន្តចារិវាសិយញ្ញេវ
អដ្ឋាសយចារិវាសិយញ្ញ។ ឯកស្មី ចារិវាសិយេ បុន ធន្តចារិសុទ្ធិ អានេត្វា កម្មំ
កាតុំ វដ្តតិ។

៤៣១. អាបន្នញ្ច វេមតិកញ្ច អនេសយិត្វា វា នារិកត្វា វា ឧចោសថំ កាតុំ
ន ច កប្បតីតិ សម្ពន្ធា។ នារិកត្វាតិ គរុកាបត្តី អនារិកត្វា។ ន ចាតិ នេវ។

៤៣២. អដ្ឋិតោចោសថាតិ អដ្ឋិតោ អវិស្សន្តោ ឧចោសថោ យស្មិន្តិ
ពហុត្តិហិ។ តទហូតិ តស្មី ឧចោសថទិវសេ។ អន្តរាយំ វា សង្ឃំ វាវិនា អធិដ្ឋាតុំ
សីមមេវ វា ន វជេតិ យោជនា។ អធិដ្ឋាតុន្តិ ឥមិនា គណ្តោចោសថម្បិ
ឧបលក្ខេតិ។ សីមន្តិ ឥមិនា នទិម្បិ។

ឧចោសថនិទ្ទេសវណ្ណានា និដ្ឋិតា។

៤៥. បវារណានិទ្ទេសវណ្ណានា

៤៣៣. “អញ្ញមញ្ញប្បវារណា” ត្យាទីនំ អញ្ញមញ្ញេហិ កាតញ្ញា បវារណា។
តត្ថ តិណ្ណំ ចតុន្ទញ្ច គណាញត្តិ វេបេត្វា អញ្ញមញ្ញប្បវារណា, ទ្វិន្ទំ បន
អដ្ឋបេត្វាវ។ អធិដ្ឋានន្តិ អធិដ្ឋានប្បវារណា, យុបច្ចយន្តានំ ភាវេ
និយតនបុំសកត្តា “អធិដ្ឋាន” ន្តិ វុត្តំ។ សេសា បញ្ចាទីហិ កាតញ្ញា អវសេសា
សង្ឃប្បវារណា សង្ឃវសេន ញត្តិ វេបេត្វា កាតញ្ញា។ ឯតេន នវសុ
សង្ឃប្បវារណាទយោ តិស្សោ ទស្សិតា។ នវ ហិ បវារណា ចាតុទ្ទសី បន្ទវសី
សាមគ្គីតិ ទិវសវសេន, តេវាចី ទ្វេវាចី ឯកវាចីតិ កត្តញ្ញាការវសេន, សង្ឃ

បវរណា, គណេ បវរណា, បុគ្គលេ បវរណាតិ ការកវសេន ច។ តត្ថ
បុរិមវស្សុវុត្តានំ បុព្វកត្តិកបុណ្ណាមា វា តេសំយេវ សចេ ភណ្ឌានការកេហិ
ឧបទ្គតា បវរណំ បច្ចុក្កឌ្ឍន្តិ, អថ កត្តិកមាសស្ស កាឡបក្ខបាតុទ្ធសោ វា
បច្ឆិមកត្តិកបុណ្ណាមា វា បច្ឆិមវស្សុវុត្តានញោ បច្ឆិមកត្តិកបុណ្ណាមា ឯវ វា
បវរណាធិវសា ហោន្តិ។ ឥទំ បន បកតិចារិត្តំ។ តថារូបប្បដ្ឋយេ សតិ ទ្វិន្នំ
កត្តិកបុណ្ណាមានំ បុរិមេសុ ចាតុទ្ធសេសុបិ បវរណំ កាតុំ វដ្ឋតិ។ ភិន្នស្ស បន
សង្ឃស្ស សាមគ្គីយំ យោ កោចិ ធិវសោ បវរណាធិវសោ ហោតិ។ ឥមា
ធិវសវសេន តិស្សោ បវរណា។ កត្តញ្ញាការវសេន បន វក្ខមាណនយេន
វិញ្ញាតញ្ញា។

៤៣៤. “បុព្វកិច្ច”តិអាទិសុ -

“សម្មជ្ជនី បដិចោ ច, ឧទកំ អាសនេន ច;
បវរណាយ ឯតានិ, បុព្វករណាន្តិ វុច្ចតិ។

“ធនុប្បវរណា ឧតុក្ខានំ, ភិក្ខុគណាធា ច ឱវាទោ;
បវរណាយ ឯតានិ, បុព្វកិច្ចន្តិ វុច្ចតិ។

“បវរណា យាវតិកា ច ភិក្ខុ កម្មប្បត្តា,
សភាគាបត្តិយោ ច នវិជ្ជន្តិ;
វជ្ជនីយា ច បុគ្គលា តស្មី ន ហោន្តិ,
បត្តកល្លន្តិ វុច្ចតិ”តិ។ -

ឯវ អដ្ឋកថាយំ វុត្តា បុព្វកិច្ចាធយោ វេទិតញ្ញា។ ញត្តិន្តិ ឥទានិ វក្ខមាណំ សាមញ្ញំ
សង្ឃញ្ញត្តិ។ ឯវ បន ញត្តិយា ឋបិតាយ ការណេ សតិ
តេវាចិកទ្វេវាចិកឯកវាចិកសមាណវស្សិកវសេនបិ បវរេតុំ វដ្ឋតិ។ អយមេវ

បទព្រាត្តិ “សង្ឃោ បវារេយ្យ” តិ ឯត្ថ “សង្ឃោ តេវាចិកំ បវារេយ្យ, សង្ឃោ
ទ្វេវាចិកំ បវារេយ្យ, សង្ឃោ ឯកវាចិកំ បវារេយ្យ, សង្ឃោ សមាធន្ស្សិកំ
បវារេយ្យ” តិ បិ ២ បេតុំ វដ្តតិ។ ចាតុទ្ទសិយំ បទ សាមគ្គិយញ្ច “ចាតុទ្ទសី
សាមគ្គី” តិ វត្ថុពុំ។

៤៣៧. ខេត្តស្មុំ ឧត្តុង្គជិតកំនិសង្ឃ បរិវេណស្មុំ ឆ្នាំ យ៉ាវ សយំ បរិវេណ, តាវ ឧត្តុង្គជិតកំ ឯវ អដ្ឋត្វតិ យោជនា។ អដ្ឋត្វតិ និស័ទេយ្យ។

២២០-២. ធម្មសាក្ខី ច កលហោ ចាតិ ទូន្មោះ។ រត្តិយា ខេបិតភារតោ
តេវាចិកាយ ឌីកាសេ អសតិ ធនវិជេ វា អន្តរាយេ សតិ “សុណាតុ មេ...បេ....
សមាជវស្សីកំ បវារេយ្យ” តិ អនុបតោ ញត្ថី វត្វា យថាបបិតញត្ថិយា
អនុបេន បវារេយ្យតិ សម្ពន្ធា វេទិតត្តោ។ អនុបតោតិ “សុណាតុ មេ...បេ....
ធានំ ទេន្តេហិ រត្តិ ខេបិតា, សចេ...បេ.... រត្តិ វិភាយិស្សតិ, យទិ សង្ឃស្ស
បត្តកល្ល” ត្ថិអាទិនា តេន ខេបិតរត្តិយា អនុបេន។ “សុណាតុ មេ ភន្តេសង្ឃោ,
អយំ រាជន្តរាយោ, សចេ សង្ឃោ តេវាចិកំ...បេ.... សង្ឃោ ភវិស្សតិ, អថាយំ
រាជន្តរាយោ ភវិស្សតិ, យទិ សង្ឃស្ស បត្តកល្ល” ត្ថិអាទិនា រាជន្តរាយាធិនំ
អនុបេន វាតិ អត្ថោ។ “អថាយំ ព្រហ្មចរិយន្តរាយោ ភវិស្សតី” តិ បេ
បេយ្យលវសេន អន្តេ វុត្ថំ ព្រហ្មចរិយន្តរាយំ គហេត្វា វុត្ថំ។ “ទ្វេវាចិក” ត្ថិអាទិកំ
បេន វិសុំវិសុំ វត្តព្ពម្បិ លង្គនក្កមេន សម្បិល្លោត្វា វុត្ថំ។ វេនសមយេ បេ
“ទ្វេវាចិកំ បវារេយ្យ” ឥច្ឆាធិនា វត្តព្ពំ។ អាគច្ឆេយ្យំ យទិ សមាអាទិកា ចាតិ
“អាគច្ឆេយ្យំ យទិ សមា” ឥច្ឆាធិនា ឧបោសថេ វុត្តា គាថាយោ ច។ ឯត្ថាតិ
ឯតិស្សំ បវារណាយំ។ អយមេវ ច អាហារណក្កមោ -

អាគន្ធម្បូ យធិ សមា, បវារេន្តរ ថោតិកា;
បវារីតា តេ សុប្បវារីតា, អញ្ជោហិ ច បវារីយំ;

បវរិកេសុ សកលា-យេកច្ឆាយុដ្ឋិតាយ វា។

បវរេយ្យញ្ចតេ តេសំ, សន្តិកេ ពហុកាសយេ;
កត្វា សត្តិកេយ្យសុ, បុព្វកិច្ចំ បុនុទ្ធិសេតិ។

“អាវាសិកានំ បន្ទរសោ”តិអាទិកា គាថាយោ បន ឯត្តាបិ សមាធា។

៤៤៣. ញត្តិ វត្វាតិ វត្តមានគណញត្តិ វត្វា។

៤៤៤. សមុទិរិយាតិ អញ្ញោ ទ្វេ តយោ វា វត្តមានក្កមេន វត្តញ្ញា។

៤៤៥-៨. កត្តព្ពំ កត្វាតិ យោជេតព្ពំ។ កត្តព្ពន្ធិ បុព្វកិច្ចាទិកំ។ នវេនបិ
“អហំ ភន្តេ... បេ... បដិករិស្សមី”តិ បេរោ ព្រៀរយោតិ យោជេតព្ពំ។ ឯវន្តិ ឥធានិ
វត្តមានំ បរាមសតិ។

៤៤៩. “យស្មិ”ន្តិអាទិ វុត្តនយត្តា ឧត្តានមេវ។

៤៥០. គាថាយោតិ “វគ្គេ សមគ្គេ វគ្គោតិ, សញ្ញានោ”តិអាទិកា ហេដ្ឋា
វុត្តគាថាយោ វា។ អយំ បនេត្តរិសេសោ - ករោតោតិ ឯត្ត បវរណំ ករោតោតិ
អត្តោ គហេតញ្ញោ។ តតិយ គាថាយ “ចាតិមោក្ខំ ន ឧទ្ធិសេ”តិ អបនេត្វា “នោ
ករេយ្យ បវរណា”ន្តិ បទំ បក្ខិបិតព្ពំ។ ចតុត្ថគាថាយ
“អនុចោសយេ”តិអាទិកាថាពន្ធុ អបនេត្វា “នេវ បវរណោ កាតុំ, សា កប្បតិ
បវរណា”តិ បក្ខិបិតព្ពំ។ បញ្ចមគាថាយ “អដ្ឋិតោចោសថាវាសា”តិ អបនេត្វា
“បវរណាបិតាវាសា”តិ បក្ខិបិតព្ពំ។

៤៥១. សង្ឃម្ហិ បវរិកេវាតិ បុរិមវស្សបគតេ សង្ឃម្ហិ បវរិកេ ឯវ។
ចារិសុទ្ធិឧចោសថំ ករេយ្យាតិ ន ឯកស្មី ឧចោសថគ្គេ ទ្វេ ញត្តិយោ បេរេតញ្ញាតិ

អធិប្បាយោ។ បដិមិកាយ ឧបគត្តា អបរិនិដ្ឋិតវស្សោ អវុត្តោ។ អនុចាគតោតិ
 វស្សំ អនុចាគតោ។ អយមេត្តាធិប្បាយោ - បុរិមិកាយ វស្សំ ឧបគតា បញ្ច វា
 អតិរេកា វា បដិមិកាយ ឧបគតា តេហិ សមា វា ឧនតរា វា បុរិមិកាយ វា
 ឧបគតេហិ បដិមិកាយ ឧបគតា ថោកតរា ចេវ ហោន្តិ, សង្ឃប្បវរណាយ
 គណំ បូរេន្តិ សង្ឃប្បវរណាវសេន ញត្ថិ វេបេត្វា, អថ ច ឧភោមិ ឯកតោ
 ហុត្វា សង្ឃំ ន បូរេន្តិ, គណំ បន បូរេន្តិ, គណញត្ថិ វេបេត្វា បវារេតត្ថំ, បច្ឆា
 តេសំ សន្តិកេ ចារិសុទ្ធិឧចោសថោ កាតព្វោ។ យទិ បន បុរិមិកាយ ឯកោ,
 បដិមិកាយ ឯកោ, ឯកេន ឯកស្ស សន្តិកេ បវារេតត្ថំ, ឯកេន
 ចារិសុទ្ធិឧចោសថោ កាតព្វោ។ សថ បុរិមេហិ វស្សបគតេហិ បច្ឆា
 វស្សបគតា ឯកេនបិ អធិកា សង្ឃំ បូរេន្តិ, បឋមំ ចាតិមោក្ខំ ឧទ្ទិសិត្វា បច្ឆា
 តេសំ សន្តិកេ បវារេតត្ថន្តិ។ គណេមិ ឯសេវ នយោ។ ឯវមុបរិមិ យថាយោគំ
 ចិន្ទនីយំ។

៤៥២. ចាតុមាសិនិយាតិ អបរកត្តិកបុណ្ណមាយំ។ សង្ឃេនាតិ បឋមំ
 វស្សបគតេន សង្ឃេន។ វុត្តា វស្សា យេហិ តេ វុត្តវស្សា, បដិមវស្សបគតា។
 សថ អប្បតរា សិយុន្តិ ឥមិនា យទិ អធិកតរា វា សមសមា វា ហោន្តិ,
 បវារណាញត្ថិ វេបេត្វា បដិមវស្សបគតេហិ បឋមំ បវារិរេត បច្ឆា ឥតរេហិ
 ចារិសុទ្ធិឧចោសថោ កាតព្វោតិ ធិបេតីតិ។

បវារណានិទ្ទេសវណ្ណានា និដ្ឋិតា។

៤៦. សំវរនិទ្ទេសវណ្ណានា

៤៥៣. សំវរណំ ចក្កទ្វារាជីនំ សតិករាជេន បិទហានំ សំវរោ។ តត្ថ កិញ្ចាបិ
 ចក្កុន្ទ្រិយេ សំវរោ នត្ថិ, ន ហិ ចក្កបសាទំ និស្សាយ សតិ ឧប្បជ្ជតិ, នេវ

កវ័ន្តសមយេ អាវដ្ឋនាទីនំ អញ្ញាតវសមយេ, ជវនក្ខណោ បន ឧប្បជ្ឈតីតិ តនា
សំវរោ ហោតិ, ឯវំ ហោន្តេ បន សោ ចក្កុទ្ធារាទីនំ សំវរោតិ វុច្ឆតិ។
ចក្កុសោតាទិភេទេហីតិ ចក្កុ ច សោតញ្ច, តានិ អាទិ យេសំ, តេវ ភេនា ចាតិ
សមាសោ, តេហិ ទ្វារេហិ។ អភិជ្ឈាទិប្បវត្តិយា អច្ឆន្ទោបការកត្តា ករណេត្ត
ចេត្ត តតិយា។ ឯតេន ចក្កុសោតយានជីវ្ហាកាយមនសដ្ឋាតានិ ទ្វារាទិ វុត្តានិ។
រូបសធាទិគោចរេតិ រូបសទ្ធិកន្ធុរសដោជ្ឈព្ពធម្មសដ្ឋាតេ វិសយេ។
អភិជ្ឈាទោមនស្សាទិប្បវត្តិន្តិ ឯត្ថ បរសម្បត្តិ អភិមុខំ ឈាយតីតិ អភិជ្ឈា,
ពលវតណ្ណា។ អាទិ-សន្តេន មិច្ឆាទិដ្ឋិអាទយោ អនេកេ អកុសលា ធម្មា
សន្តិហិតា។

៤៥៤. សកំ ចិត្តំ កិដ្ឋាទី ឧប្បសុរិយ និគ្គល្លោយ្យាតិ សម្ពន្ធោ។ កិដ្ឋន្តិ
កិដ្ឋដ្ឋានេ ឧប្បន្នំ សស្សំ កហិតំ។ កិដ្ឋំ អទតីតិ កិដ្ឋាទិ, តំ។ សម្បជានោតិ
សាត្តកសប្បាយគោចរអសម្មោហសដ្ឋាតេន ចតុសម្បជញ្ញេន សម្មា
បជានោ។ ឥមិនា ឥន្ទ្រិយសំវរសីលំ កចិតំ។

សំវរនិទ្ទេសវណ្ណានា និដ្ឋិតា។

៤៧. សុទ្ធិនិទ្ទេសវណ្ណានា

៤៥៥. ទេសនា សំវរោ ឯដ្ឋិ បច្ឆវេក្ខណាន្តិ ភេទតោ សុទ្ធិ ចតុព្ពិធាតិ
សម្ពន្ធោ។ “បច្ឆវេក្ខណំ ភេទតោ”តិ វត្ថុព្ពេ និគ្គហិតលោចោ ទដ្ឋព្ពោ,
ទេសនាសុទ្ធិ សំវរសុទ្ធិ បរិយេដ្ឋិសុទ្ធិ បច្ឆវេក្ខណាសុទ្ធិតិ ចតុព្ពិធាតិ វុត្តំ
ហោតិ។ តត្ថ សុដ្ឋតីតិ សុទ្ធិ, យថាធម្មំ ទេសនាយ សុទ្ធិ ទេសនាសុទ្ធិ។
វុដ្ឋានស្សាបិ ចេត្ត ទេសនាយ ឯវ សន្តិហោ ទដ្ឋព្ពោ។ មូលាបត្តិនំ បន
អភិក្កតាបជញ្ញាវ ទេសនាតិ ហោជ្ជា វុត្តា, សាវស្ស ចារាទិកាបន្ទស្ស វិសុទ្ធិ

នាម ហោតិ។ អយញ្ញំ យស្មា ចារាជិកំ អាបន្នោ, តស្មា ភិក្ខុភារេ ឋត្វា អភព្ពោ
ឈានាធិនិ អធិគន្ធី។ ភិក្ខុភារេ ហិស្ស សគ្គន្តរាយោ ចេវ ហោតិ, មគ្គន្តរាយោ
ច។ វុត្តញ្ញេតំ -

“សាមញ្ញំ ធុប្បរាមជ្ឈំ, និរយាយុបកឡតី”តិ។ (ធម្ម. ប. ៣០០);

អបរម្មិ វុត្តំ -

“សិដិលោ ហិ បរិត្តោ, ភិយ្យោ អាភិរតេ វជ”តិ។ (ធម្ម. ប. ៣០៣);

ឥច្ចស្ស ភិក្ខុភារេ វិសុទ្ធិ នាម ន ហោតិ។ យស្មា បន គិហិអាធិកោ ហុត្វា
ធានសរណសីលសំវរាធិហិ សគ្គមគ្គំ វា ឈានវិមោក្ខមគ្គំ វា អារាធនុំ ភព្ពោ
ហោតិ, តស្មាស្ស គិហិអាធិភារេ វិសុទ្ធិ នាម ហោតិ។ អធិជ្ជានវិសិដ្ឋេន សំវរេន
វិសុទ្ធិ សំវរវិសុទ្ធិ។ ធម្មេន សមេន បច្ចយានំ ឯដ្ឋិយា សុទ្ធិ ឯដ្ឋិសុទ្ធិ។ ចតុសុ
បច្ចយេសុ បច្ចវេក្ខណេន សុទ្ធិ បច្ចវេក្ខណសុទ្ធិ។ “ចតុត្ថិជា ចាតី”តិ អាធិសុ
ចាតិមោក្ខសំវរសម្មតន្តិ “ចាតិមោក្ខសំវរោ”តិ សម្មតំ សីលំ។

៤៥៦. ចិត្តាធិជ្ជានសំវរា សុដ្ឋតីតិ ឥន្ទ្រិយសំវរោ សំវរសុទ្ធិតិ វុត្តោតិ
យោជនា។

៤៥៧. អនេសនំ បហាយ ធម្មេន ឧប្បាទេន្តស្ស ឯដ្ឋិយា សុទ្ធិត្តា
អាជីវនិស្សិតំ ឯដ្ឋិសុទ្ធិតិ វុត្តន្តិ សម្ពុន្នោ។ ឧប្បាទេន្តស្សាតិ បច្ចយេ
ឧប្បាទេន្តស្ស។

៤៥៨. បច្ចវេក្ខណសុដ្ឋនាតិ ហេតុម្ហិ បញ្ចមីតិ។

សុទ្ធិនិទ្ទេសវណ្ណានា និដ្ឋិតា។

៤៨. សន្តោសនិទ្ទេសវណ្ណា

៤៥៩. បំសុក្ខលំ បិណ្ឌិយាលោហោ រុក្ខមូលំ បូតិមុត្តភេសជ្ជន្តិ ឥមេ ចត្តារោ
បច្ចយា អប្បក្សនកតាយ អប្បា ចេវ កស្សបិបិ អាលយាកាវេន អនវជ្ជា ច
គតគតជ្ជានេ លព្ពមានតាយ សុលភា ចាតិ វុច្ឆន្តិ, តេនាហ “អប្បេនា” តិអាទិ។
មត្តញ្ញតិ បរិយេសនប្បជិត្តហណាបរិភោគវិស្សជ្ជនេសុ ចត្វសុ
មត្តញ្ញតារសេន បមាណញ្ញ។

៤៦០. កបំ សន្តុដ្ឋាតិ អាហ “អតីត” តិអាទិ។ បច្ចុប្បន្នេន យាបេន្តាតិ
យថាលាភយថាពលយថាសារុប្បវសេន បច្ចុប្បន្នេន យថាវុត្តចតុព្ពិធបច្ចយេន
យាបេន្តាតិ។

សន្តោសនិទ្ទេសវណ្ណា និដ្ឋិតា។

៤៩. ចតុរាគ្គនិទ្ទេសវណ្ណា

៤៦១-២. ពុទ្ធានុស្សតិ ... បេ.... មរណស្សតីតិ ឥមា ចតុរាគ្គា នាមាតិ
សេសោ។ អារកត្តាទិនាតិ អារកភារោ អារកត្តំ, តំ អាទិ យស្ស “អរីនំ
ហតត្តា” តិអាទិកស្ស តំ អារកត្តាទិ។ តេន តេន មគ្គេន សវាសនានំ អរានំ
ហតត្តា អារកា សព្ពកិលេសេហិ សុវិទូវិទូរេ បិតោតិ អា-ការស្ស រស្សត្ថំ, ក-
ការស្ស ហ-ការំ សានុនាសិកំ កត្វា “អរហ” តិ បទសិទ្ធិ វេទិតញ្ញា។ “អារកា” តិ
ច វុត្តេ សាមញ្ញោជោតនាយ វិសេសេ អវជ្ជានតោ, វិសេសត្តិនា ច វិសេសស្ស
អនុប្បយោទិតព្ពត្តា “កិលេសេហិ” តិ លព្ពតិ។

សម្មាតិ អរិបរីតំ។ សាមន្តិ សយមេវ, អបរនេយ្យោ ហុត្វាតិ អត្តោ។
“សម្ពុទ្ធោ” តិ ហិ ឯត្ថ សំ-សទ្ធោ “សយ” តិ ឯតស្ស អត្ថស្ស ពោធកោ ទដ្ឋញ្ញោ។

ពុទ្ធតោតិ ការប្បដិសន្ធិនៃនិរុទ្ធសោ, ពុទ្ធតោតិ អត្តោ។ “អរហំ” ឥតិ វា
“សម្មាសម្ពុទ្ធោ” ឥតិ វា ភគវតោ នវគេនេ គុណោ យា បុណ្យ្នំ អនុស្សតិ, សា
ពុទ្ធានុស្សតិ យោជនា។ “សម្មាសម្ពុទ្ធោ ឥតិ” តិ វត្ថុព្រះ អ-ការោ សន្និវសេន
អាគតោ។ ឥតិ-សន្នោ បនេត្ត អាទិអត្តោ, ឥច្ឆាធិតិ អត្តោ។ នវគេនេតិ “អនុត្តរោ
បុរិសធម្មសារថី” តិ ឯកតោ គហេត្វា។ ឯត្ថ បន ឧបចារោ ឧប្បជ្ជតិ, ន អប្បនា,
តថា មរណស្សតិយំ។ ឥតវេសុ បន ឧភយម្បិ ឧប្បជ្ជតិ វេទិតព្វំ។
ពុទ្ធានុស្សតិ។

៤៦៣-៤. “សីមជ្ជា” តិ អាទិនា មេត្តាការំ ទស្សេតិ។ សីមជ្ជសង្ឃេតិ
សីមាយំ តិ ជ្ជតិ តិ សីមជ្ជោ, សោវ សង្ឃោ។ គោចរគាមម្ហិ ឥស្សរេ ជនេតិ
សម្ពុទ្ធោ។ តត្ថ មាណស ឧបាទាយ សព្វសត្តសូតិ យោជេតព្វំ។ តត្ថាតិ តស្មី
គាមេ។ សុខិតា ហោន្តុ អវេរាតិ បនេច្ឆេនោ។ អាទិនាតិ “អព្យាបជ្ជា ហោន្តុ,
អនីយា ហោន្តុ, សុខី អត្តានំ បរិហារន្តុ” តិ ឥមិនា។ បរិច្ឆិដ្ឋ បរិច្ឆិដ្ឋាតិ “ឥមស្មី
វិហារេ សព្វេភិក្ខុ” តិ អាទិនា ឯវម្បិ បរិច្ឆិដ្ឋិត្វា បរិច្ឆិដ្ឋិត្វា។ មេត្តាការំ នា។

៤៦៥-៦. ឥនានិ អសុភំ និទ្ទិសន្តោ សព្វបឋមំ សាដេតព្វំ
សត្តវិធមុគ្គហកោសល្លំ “វណ្ណោ” ទ្វាទិនា ទស្សេតិ។ សត្តវិធម្ហិ តំ នយតោ
អាគតំ វាចាសង្ឃាយមនសាសង្ឃាយេហិ សន្និ។ តត្ថ បឋមំ វាចាយ
សង្ឃាយន្តេន ចត្តាវ តចបញ្ចកាធិនិ បរិច្ឆិដ្ឋិត្វា អនុលោមប្បដិលោមវសេន
កាតព្វំ។ យថា បន វចសា, តថេវ មនសាបិ សង្ឃាយោ កាតព្វោ។ វចសា
សង្ឃាយោ ហិ មនសា សង្ឃាយស្ស បច្ចយោ។ សោ បន លក្ខណាប្បដិវេធស្ស
បច្ចយោ។ តត្ថ វណ្ណោ នាម កេសាធិនំ វណ្ណោ។ សណ្ឋានំ តេសំយេវ សណ្ឋានំ។
ឱកាសោ តេសំយេវ បតិដ្ឋោកាសោ។ ធិសា នាភិតោ ឧទ្ធច្ចរិមធិសា, អនោ
ហោដ្ឋិមា។ បរិច្ឆេនោ នាម “អយំ កោដ្ឋាសោ ហោដ្ឋា ច ឧបរិ ច តិរិយញ្ច ឥមិនា

នាម បរិច្ឆ័ន្នោ"តិ ឯវំ សភាគបរិច្ឆេទោ ចេវ "កេសា ន លោមា, លោមា ន
កេសា"តិ ឯវំ អមិស្សកតាវសេនវិសភាគបរិច្ឆេទោ ច។ កេសាទិកោដ្ឋាសេ
វវត្ថុបេត្វាតិ សម្ពុទ្ធា។ វវត្ថុបេត្វាតិ វុត្ថនយេន វវត្ថុបេត្វា។

ឯវំ វវត្ថុបេន្តេន យថាវុត្ថំ សត្វវិធំ ឧគ្គហកោសល្លំ សម្មាទេត្វា អដ្ឋាសវិធំ
មនសិការកោសល្លំ សម្មាទេតព្ពន្ធិ ទស្សេតុំ "អនុបុព្វតោ"តិ អាទិមាហ។ តត្ថ
អប្បនាតោ តយោ ច សុត្តន្តាតិ ឥមេ ចត្តារោបិ នយតោវាគតេ
នាតិសីហាធិសុ បក្ខិបិទ្វា ទសវិធាតា វេទិតញ្ចា។ អនុបុព្វតោតិ
សជ្ឈាយករណតោ បដ្ឋាយ អនុបដិចាជិយា។ នាតិសីហំ នាតិសណ្តិកំ
កត្វាតិ កិរិយាវិសេសនំ។ វិក្ខេបំ បដិពាហយន្តិ កម្មដ្ឋានំ វិស្សន្នេត្វា ពហិទ្វា
បុគ្គតាវម្ពុណោ ចេតសោវិក្ខេបំ បដិពាហន្តោ។ បណ្ណាត្ថិ សមតិក្កម្ភាតិ យាយំ
"កេសា លោមា"តិ បណ្ណាត្ថិ, តំ អតិក្កមិត្វា, "បដិក្កល"ន្តិ ចិត្តំ ឋបេត្វាតិ
អធិប្បាយោ។ អនុបុព្វតោ មុញ្ញន្តស្សាតិ យោ យោ កោដ្ឋាសោ ន ឧបដ្ឋាតិ, តំ តំ
អនុក្កមេន មុញ្ញតោ, តស្ស "ភាវនា"តិ ឥមិនា សម្ពុទ្ធា វេទិតញ្ចា។

៤៦៧. ឯវំ ឧកយកោសល្លំ សម្មាទេត្វា សព្វកោដ្ឋាសេ វណ្ណាទិវសេន
វវត្ថុបេត្វា វណ្ណាទិវសេនេវ បញ្ចេនា បដិក្កលតា វវត្ថុបេតព្ពាតិ ទស្សេតុំ
"វណ្ណា"តិ អាទិមាហ។ វណ្ណា... បេ.... ឱកាសេហិ កោដ្ឋាសេ បដិក្កលាតិ ភាវនា
អសុភន្តិ យោជនា។ តត្រ កេសា តាវ បកតិវណ្ណេន កាឡកា
អទ្ធាវិជ្ជកវណ្ណា, សណ្ណានតោ ទីយវដ្ឋតុលាទណ្ឌាសណ្ណានា, ទិសតោ
ឧបរិមទិសាយ ជាតា, ឱកាសតោ ឧភោសុ បស្សេសុ កណ្ណាច្ចឡិកាហិ, បុរតោ
នឡាជន្តេន, បច្ឆតោ គឡវាជកេន បរិច្ឆ័ន្នា, សីសកជាហវេឋនអល្លចម្ពំ
កេសានំ ឱកាសោ។ បរិច្ឆេទតោ កេសា សីសវេឋនចម្មេ វីហគ្គមត្តំ បរិសិទ្ធា
បតិដ្ឋិតេន ហេដ្ឋា អត្តនោ មូលតលេន, ឧបរិ អាកាសេន, តិរិយំ អញ្ញមញ្ញេន

បរិច្ឆ័ត្តា។ ទ្វេ កេសា ឯកតោ នត្ថិតិ អយំ សភាគបរិច្ឆេទោ។ “កេសា ន លោមា,
លោមា ន កេសា” តិ ឯវំ អវសេសឯកតី សកោជ្ជាសេហិ អមិស្សីកតា កេសា
នាម ចាដិយេក្កោ ឯកោ កោជ្ជាសោតិ អយំ វិសភាគបរិច្ឆេទោ។ ឥទំ កេសានំ
វណ្ណាធិតោ និច្ឆយនំ។ ឥទំ បន នេសំ វណ្ណាធិវសេន បញ្ចាធា បដិក្កុលតោ
និច្ឆយនំ - កេសា នាមេតេ វណ្ណតោបិ បដិក្កុលា អាសយតោបិ សណ្ឋានតោបិ
គន្ធតោបិ ឱកាសតោបិ បដិក្កុលាតិ ឯវំ សេសកោជ្ជាសានម្បិ យថាយោគំ
វេទិតព្ពំ។

ឧទ្ទុមាតាធិវត្ថុសូតិ

ឧទ្ទុមាតករិណ្ឌលករិបុព្ពករិច្ឆិទ្ធករិក្ខាយិតករិក្ខិត្តកហាតរិ-
ក្ខិត្តកលោហិតកបុឡវកអដ្ឋិកសម្ព័ន្ធតេសុ ទសេសុ
អវិញ្ញាណកអសុភវត្ថុសុ អសុភាការំ គហេត្វា បវត្តា ភាវនា វា អសុភន្តិ
សម្ពុទ្ធា។ អសុភភាវនា។

៤៦៨. “មរណំ មេ ភវិស្សតី” តិ វា “ជីវិតំ មេ ឧបរុជ្ឈតី” តិ វា “មរណំ
មរណា” ន្តិ វា យោនិសោ ភាវយិត្វានាតិ យោជនា។ ជីវិតន្តិ រូបជីវិតិន្ទ្រិយញ្ច
អរូបជីវិតិន្ទ្រិយញ្ច។ យោនិសោតិ ឧបាយេន។ ឯវំ បវត្តយតោយេវ ហិ
ឯកច្ឆស្ស នីវរណានិវិត្តម្ពន្តិ, មរណារម្មណា សតិ សណ្ឋាតិ,
ឧបចារប្បត្តមេវ កម្មជ្ជានំ ហោតិ។

៤៦៩-៤៧០. យស្ស បន ឯត្តាវតា ន ហោតិ, តេន វេជកបច្ចុប្បដ្ឋានាធិហិ
អដ្ឋហាការេហិ មរណំ អនុស្សរិតព្ពន្ធិ ទស្សេតុំ “វេជកស្សេវា” តិ អាធិមាហ។
វេជកស្ស ឥវ ឧបដ្ឋានាតិ “ឥមស្ស សីសំ និទ្ទិស្សមី” តិ អសី គហេត្វា គីវាយ
សញ្ញារយមានស្ស វេជកស្ស វិយ មរណស្ស ឧបដ្ឋានតោ។ សម្បត្តិនំ
វិបត្តិតោតិ ភោគសម្បត្តិយា ជីវិតសម្បត្តិយា ច

វិធានសមរណសម្ព័ន្ធវិបត្តិតោ។ ឧបសំហារតោតិ យសមហត្ថតោ
បុញ្ញមហត្ថតោ ថាមមហត្ថតោ ឥន្ទ្រមហត្ថតោ បញ្ញាមហត្ថតោ
បច្ឆេកពុទ្ធតោ សម្មាសម្ពុទ្ធតោតិ ឥមេហិ សត្តហាការេហិ អត្ថនោ
ឧបសំហារណតោ។ កាយពហុសាធារណាតិ អសីតិយា កិមិកុលានំ,
អនេកសតានំ រោគានំ, ពាហិរាជញ្ច អហិវិច្ឆិកាធិនំ មរណស្ស បច្ចយានំ
សាធារណតោ។ អាយុទុព្ពលតោតិ
អស្សាសបស្សសូបនិពុទ្ធត្ថនីយាបច្ចបនិពុទ្ធត្ថាធិនា អាយុនោ ទុព្ពលតោ។
កាលវវត្ថានស្ស អភាវតោតិ “ឥមស្មីយេវ កាលេ មរិតព្ពំ, ន អញ្ញស្មី”ន្តិ ឯវំ
កាលវវត្ថានស្ស អភាវតោ។ អទ្ធានស្ស បរិច្ឆេទាតិ “មនុស្សានំ ជីវិតស្ស
បរិច្ឆេទោ នាម ឯតរហិ បរិត្តោ, អទ្ធា យោ ចិវំ ជីវិតិ, សោ វស្សសតំ ជីវិតី”តិ ឯវំ
អទ្ធានស្ស កាលស្ស បរិច្ឆេទតោ។

ឯត្ថ បន កម្មជ្ជានំ ភាវេត្វាវិបស្សនាយ សហ បដិសម្ពិទាហិ អរហត្ថំ
បត្តកាមេន ពុទ្ធបុត្តន យំ កាតព្ពំ, តំ អាទិកម្មកស្ស កុលបុត្តស្ស វសេន
អាទិតោ បដ្ឋាយ សង្ខេបេនោបទិស្សម។ ចតុព្ពំធំ តាវ សីលំ សោធនតព្ពំ។ តត្ថ
តិវិធាវិសុជ្ឈនា អនាបជ្ជនំ, អាបន្នវុជ្ជានំ, កិលេសេហិ ច អប្បជីប័ឡនំ។ ឯវំ
វិសុទ្ធសីលស្ស ហិ ភាវនា សម្មជ្ជតិ។ យម្បិធំ ចេតិយផ្តលាវត្ថាធិនំ វសេន
អាភិសមាចារិកសីលំ វុច្ឆតិ, តម្បិ សាធុកំ បរិបូរេតព្ពំ។ តតោ -

“អាវាសោ ច កុលំ លាភោ, គណោ កម្មញ្ច បញ្ចម៌;
អទ្ធានំ ញាតិ អាពាធា, គន្លោ ឥន្ទ្រិតិ តេ ទសា”តិ។ (វិសុទ្ធិ. ១.៤១) -

ឯវំ វុត្តេសុ ទសសុ បលិពោធនុ យោ បលិពោធា, យោ ឧបច្ឆិន្ទិតញ្ចោ។ ឯវំ
ឧបច្ឆិន្ទបលិពោធន -

“បិយោ គរុ ភាវនីយោ, វត្តា ច វចនក្ខមោ;

គម្ពីរញ្ច កថំ កត្តា, នោ ចាដ្ឋានេ និយោជកោ” តិ។ (អ. និ. ៧.៣៧) -

ឯវំ វុត្តលក្ខណំ អាចរិយំ ឧបសង្កមិត្វា កម្មជ្ជានំ ឧត្តហេតព្វំ។ តំ ទុរិដំ ហោតិ
សព្ពត្ថកកម្មជ្ជានញ្ច ចារិហារិយ កម្មជ្ជានញ្ច។ តត្ថ សព្ពត្ថកកម្មជ្ជានំ នាម
ភិក្ខុសង្ឃទីសុ មេត្តា, មរណស្សតិ ច, “អសុភសញ្ញា” តិបិ ឯកេ។ ឯតំ បន
តយំ សព្ពត្ថ អត្ថយិតព្វំ ឥន្ទ្រតព្វន្តិ កត្វា, អធិប្បេតស្ស ច
យោគានុយោគកម្មស្ស បទជ្ជានត្តា “សព្ពត្ថកកម្មជ្ជាន” ន្តិ វុច្ចតិ។
អជ្ជតីសារម្មណេសុ បន យំ យស្ស ចរិតានុកូលំ, តំ តស្ស និច្ចំ បរិហរិតព្វត្តា
យថាវុត្តនេវ នយេន “ចារិហារិយកម្មជ្ជាន” ន្តិ វុច្ចតិ, តតោ -

“មហាវាសំ នវាវាសំ, ជរាវាសញ្ច បន្តនិ;

សោណ្ឌី បណ្ណញ្ច បុប្ផញ្ច, ជលំ បត្តិតមេវ ច។

“នគរំ ធារុនា ខេត្តំ, វិសភាគេន បដ្ឋនំ;

បច្ឆន្តសីមាសប្បាយំ, យត្ថ មិត្តោ នលព្វតិ។

“អជ្ឈរសេតានិ ឋានានិ, ឥតិ វិញ្ញាយ បណ្ឌិតោ;

អារកា បរិវេន្ទេយ្យ, មគ្គំ សប្បជិតយំ យថា” តិ។ (វិសុទ្ធិ. ១.៥២) -

វុត្តអជ្ឈរសេតាសននោសវន្តិតំ “ឥធជ, ភិក្ខុវេ, សេនាសនំ នាតិទ្ធវំ ហោតិ
នច្ចាសន្តំ គមនាគមនសម្បន្តំ ទិវា អប្បាកិណ្ណំ រត្តិ អប្បសទ្ធិំ អប្បនិក្ខេបំ
អប្បឧសមកសវាតាតបសរិសបសម្ពស្សំ។ តស្មី ខោ បន សេនាសនេ
វិហារន្តស្ស អប្បកសិរេនេវ ឧប្បជ្ជន្តិ
ចីវរិបិណ្ឌាចាតសេនាសនគិលានបច្ឆយភេសន្តបរិក្ខារា។ តស្មី ខោ បន
សេនាសនេ ថេរា ភិក្ខុវិហារន្តិ ពហុស្សតា អាគតាគមា ធម្មវិនយធរា

មាតិកាជារា។ តេ កាលេន កាលំ ឧបសង្កមិត្វា បរិបុប្ផតិ បរិបញ្ញាតិ ‘ឥទំ ភន្តេ
 កថំ, ឥមស្ស កោ អត្ថោ’តិ។ តស្ស តេ អាយស្មន្តោ អវិវជញ្ជោវ វិវរន្តិ,
 អនុត្តានីកតញ្ចា ឧត្តានី ករោន្តិ, អនេកវិហិតេសុ ច កម្ចីហានីយេសុ ធម្មេសុ
 កម្ចី បដិវិនោទេន្តិ។ វរំ ខោ, ភិក្ខុវេ, សេនាសនំ បញ្ចង្គសមន្មាគតំ ហោតិ”តិ
 (អ. និ. ១០.១១) វុត្តបញ្ចង្គសមន្មាគតំ សេនាសនំ ឧបគម្ម តត្ថ វសន្តេន “ធីយានិ
 កេសលោមនខានិ ជិន្និតព្ពានិ, ជិណ្ឌាបិវរេសុ អគ្គឡអនុវាតបរិភណ្ឌាទានាទិនា
 ទឡីកម្មំ វា តន្តប្បទាទីសុ តុន្តកម្មំ វា កាតព្វំ, កិលិជ្ជានិ វជិតព្ពានិ, សចេ បត្តេ
 មលំ ហោតិ, បត្តោ បចិតព្ពោ, មញ្ចបីហានីនិ សោធនតព្ពានិ”តិ វរំ
 វុត្តឧបច្ឆន្ទឧទ្ធកបលិពោធន កតភត្តកិច្ចន ភត្តសម្មទំ វិនោទេត្វា
 វតនត្តយគុណានុស្សវណោន ចិត្តំ សម្មហំសេត្វា អាចរិយុគ្គហតោ
 ឯកបទម្បិ អសម្មយ្ហន្តេន មនសិ កាតព្វន្តិ។

ចតុរាវក្ខន្ធនិទ្ទេសវណ្ណានា និដ្ឋិតា។

៥០. វិបស្សនានិទ្ទេសវណ្ណានា

៤៧១-២. នាមរូបន្តិ ចិត្តចេតសិកសម្ពាតំ នាមញ្ច អជ្ឈីសតិវិធំ រូបញ្ច។
 “នមនលក្ខណំ នាមំ, រុប្បនលក្ខណំ រូបំ, នាមរូបតោ ន អញ្ញោ អត្តាទិកោ
 កោចិ អត្ថី”តិ វរំ ឈានលាភី ចេ, ឈានតោ វុដ្ឋាយ ឈានគតំ វា
 វិបស្សនាយានិកោ ចេ, បកិណ្ណកក្ខតំ នាមរូបំ បរិគ្គហេត្វា។
 ចាតិមោក្ខសំវរាទិ សីលវិសុទ្ធិ, ចតុរាវក្ខវសេន ធីបិតា
 សោបចារសមាធិសម្ពាតា ចិត្តវិសុទ្ធិ ច វុត្តាវ នាមាតិ ឥមិនា ធីជ្ឈីវិសុទ្ធិ
 កថិតា។ តតោ តស្ស បច្ចយញ្ចា បរិគ្គហេត្វាតិ សម្ពុត្តោ។ តស្ស បច្ចយន្តិ
 “បដិសន្ធិក្ខណោ នាមរូបទ្វយមេវ អវិជ្ជាតណ្ហាឧបាទានកម្មេហិ ឧប្បជ្ឈតិ, ន

ឥស្សរាធិការណោនា"តិអាធិនា តស្ស ការណាំ, ឥមិនា កង្ខារីតរណាវិសុទ្ធិ
ទស្សតា។

ហុត្វា អភាវតោ អនិច្ចាតិ សព្វេបិ នាមរូបសង្ខារា ឧប្បជ្ឈិត្វា
អភាវាបជ្ឈនតោ អនិច្ចា។ ឧទយព្ពយបីឡនា ទុក្ខាតិ ឧប្បាទនិរោធរសេន
បីឡនតោ ទុក្ខា។ អវសវត្តិត្វា អនត្តាតិ អត្តនោ រសេ អវត្តនតោ អនត្តាតិ
ឯវំ សង្ខារេហិ សទ្ធិ តិលក្ខណំ អាហារេត្វា។ បុនប្បុនំ សម្មសន្តោតិ
យថាវត្តនយេន សម្មសន្តោ សមថយានិកោ វិបស្សនាយានិកោ ច
យោការចរោ។ ឥមិនា មគ្គាមគ្គញ្ញាណទស្សនវិសុទ្ធិ,
បដិបទាញ្ញាណទស្សនវិសុទ្ធិ ច ទស្សតា។ សង្ខារានមេវ ហិ
ឧទយព្ពយាធិនានុបស្សនតោ
ឧទយព្ពយភន្ត្រភយអាធិនវនិព្វិនាមុញ្ជិតុ កម្សតាបដិសង្ខានុបស្សនាស-
ង្ខារុបេក្ខាញ្ញាណសង្ខាតស្ស អដ្ឋវិធស្ស ញ្ញាណស្ស រសេន សិខាប្បត្តំ
វិបស្សនាញ្ញាណំ បដិបទាញ្ញាណទស្សនវិសុទ្ធិ នាម។ អនុបុព្វេន
សព្វសំយោជនក្ខយំ ចាបុណោយ្យាតិ ឥមិនា ញ្ញាណទស្សនវិសុទ្ធិ ទស្សតា។
សព្វសំយោជនក្ខយន្តិ ឡិម្ពាគិយានំ បញ្ចន្តំ សំយោជនានំ ហោជ្ជា មគ្គត្ថយេន
ខេបិតត្តា, ឥតរេសំ ឧទ្ធម្ពាគិយានំ សំយោជនានំ ខេបិតត្តា ច សព្វេសំ
សំយោជនានំ ខយន្តេ ជាតំ អរហត្តមគ្គំ។

និកមនកថាវណ្ណានា

៤៧៣. យស្មា ការណា យា សិក្ខនា, អយំ ភិក្ខុកិច្ចំ, អតោ តស្មា
ការណាតិ អត្ថោ។

៤៧៤. និច្ចសោ លោកវិចារិនោតិ និច្ចំ លោកេវិចរតោ។ មាលុតស្សេវ
បរិស្សមោ ន សម្ពោតីតិ យោជនា។ មាលុតស្សេវាតិ វាតស្ស ឥវ។ ន សម្ពោតីតិ
ន ហោតិ។

៤៧៥-៦. តម្កបណ្ឌិ ឯវ តម្កបណ្ឌិយោ, កេតុវិយ កេតុ, តម្កបណ្ឌិយេ
កេតូតិ តប្បរិសោ។ តេន រចិតា ធម្មវិនយញ្ញបសំសិតា អយំ ខុទ្ទសិក្ខា
បរិមាណតោ កាថានំ បញ្ចមត្តេហិ សតេហិ ឯត្តាវតា និដ្ឋានមុចាគតាតិ
សម្ពន្ធា។

និគមនកថាវណ្ណានា និដ្ឋិតា។

និគមនកថា

កាវាបិតេតិវុចិវេ បវរេវិហារេ;
មាណិកាវិបុរិនា គរុនា គុណេន;
វស្សំ វសំ ធមិឡសោវិធមំ អកាសី;
អាកម្ពុជីក ជិនសាសនសម្បវុឌ្ឍិ។

បុញ្ញេន សត្តវចនាជនិតេន តេន;
សម្ពុទ្ធសាសនវរោធយ ការណេន;
លោកាមិសេសុ បនមេ សមយំ អលក្កោ;
សម្ពុទ្ធសាសនវរោធយមាចរេយ្យំ។

អត្ថេសុ អក្ខរេសុ វិនិច្ឆយេសុ;
បុញ្ញេសុ លិខិតំ ខលិតំ យទិតិ;
ឱហាយ ខន្ធមរហន្តិ វន្តុសន្តា;

ធិដ្ឋាបរាធម៌ វា ក៏មុលាលនេន។

យេនន្តតន្តរតនាករមន្តនេន;

មន្តាបលោល្លសិតញ្ញាណវរេនលទ្ធា;

សារាមតាតិសុខិតា សុខយន្តិ បញ្ញេ;

តេ មេ ជយន្តិ គរវេ គរវេ គុណាហិ។

បរត្ថសម្បទនតោ, បុញ្ញេនាធិគតេនហំ;

បរត្ថសម្បទនកោ, ភវេយ្យំ ជាតិជាតិយំ។

សិស្សោ អាហា -

បរមប្បិច្ឆតានេកសន្តោសោបសមេសិនំ;

សុចិសល្លេខុត្តិនំ, សធារញ្ញានិវាសិនំ។

សាសនុជ្ជាតការីនំ, អាចេរត្ថមុចាគតំ;

ឧទុម្ពរគិរិឡាតយតិនំ យតិបុង្គវំ។

មេធគ្គរ ឥតិ ឡាតនាមធរយ្យំ តចោធនំ;

ថេរំ ជីវនយាមេធានិធានំ សាធុប្បជិតំ។

សិស្សំ សហាយមាគម្ម, កល្យាណមិត្តមត្តនោ;

សោធនុំ សាសនំ សត្តុ, បរក្កមមកាសិ យោ។

សុសន្តសិទ្ធិ យោ យោគនិច្ឆយំ សត្តិ វណ្ណិតំ;

អកា សុពោធាលង្គារំ, វុត្តោនយមនាគុលំ។

សង្ឃរក្ខិតតនាមេន, មហាថេរេន ធិមតា;

និវាសក្ខតេនានេកគុណានប្បិច្ឆតាទិនំ។

តេនេវ វចិត្តា សាដុ, សាសនោទយ ការីនា;
ខុទ្ទសិក្ខាយ ដីកាបិ, សុមជ្ឈលប្បសាទនិ។

និគមនកថា និដ្ឋិតា។

ឥតិ សុមជ្ឈលប្បសាទនិ នាម

ខុទ្ទសិក្ខា-អភិធរដីកា សមត្តា។

។ នមោ តស្ស ភកវតោ អវហតោ សម្មាសម្ពុទ្ធស្ស។

មូលសិក្ខា

គន្លាវម្ពកថា

នត្វា នាថំ បវក្ខាមិ, មូលសិក្ខំ សមាសតោ;
ភិក្ខុនា នវកេនាទោ, មូលភាសាយ សិក្ខិតុំ។

១. ចារាជិកនិទ្ទេសោ

១.

សំ និមិត្តំ បវេសន្តោ, ភិក្ខុ មគ្គត្ថយេ ចុតោ;
បវេសនដ្ឋិតុទ្ធាវ-បរិដ្ឋេ ចេបិ សាទិយំ។

២.

អទិន្នំ មាណុសំ ភណ្ឌំ, យេយ្យាយេកេន អាទិយំ;

បញ្ចវិសាវហារេសុ, គរុកំ ចេ ចុតោភវេ។

៣.

អាទិយន្តោ ហរន្តោវ-ហរន្តោបិវិយាបដំ;
វិកោបេន្តោ តថា ឋានា, ចាវេន្តោបិ បរាជិកោ។

៤.

តត្ថ នានេកភណ្ឌានំ, បញ្ចកានំ វសា បន;
អវហារា ធនញ្ញេតិ, វិញ្ញាតញ្ញាវិភាវិនា។

៥.

សាហត្ថាណត្ថិកោ ចេវ, និស្សន្តោ ចាត្ថសាធកោ;
ធុរនិក្ខេបនញ្ញេវ, ឥទំ សាហត្ថបញ្ចកំ។

៦.

បុព្ពសហប្បយោគោ ច, សំវិធាហរណាម្បិ ច;
សន្តេតកម្មំ និមិត្តំ, បុព្ពប្បយោគបញ្ចកំ។

៧.

យេយ្យាបសយ្ហបរិកប្ប-ប្បជិច្ឆន្នកុសាទិកា;
អវហារា ឥមេ បញ្ច, វិញ្ញាតញ្ញាវិភាវិនា។

៨.

មនុស្សចាណំ ចាណោតិ, ជានំ វធកចេតសា;
ជីវិតា យោវិយោជេតិ, សាសនា សោ បរាជិតោ។

៩.

ឈានាធិកេនំ ហនយេ អសន្តំ,
អញ្ញបទេសញ្ញាវិនាធិមាណំ;
មនុស្សជាតិស្ស វេទយ្យ ភិក្ខុ,
ញាតក្ខណោ តេន បរាជិកោ ភវេតិ។

២. គរុកាមត្តិនិទ្ទេសោ

១០.

មោចេតុកាមចិត្តេន, ឧបក្កម្មវិមោចយំ;
សុក្កមញ្ញាត្រ សុបិណា, សមណោ គរុកំ ជុសេ។

១១.

កាយសំសគ្គរាគេន, មនុស្សត្ថី បរាមសំ;
ឥត្ថិសញ្ញី ឧបក្កម្ម, សមណោ គរុកំ ជុសេ។

១២.

ទុដ្ឋល្លវាចស្សាទេន, មគ្គំ វាវត្ថុ មេជ្ជនំ;
ឱភាសន្តោ មនុស្សត្ថី, សុណាមាណំ គរុកំ ជុសេ។

១៣.

វណ្ណំ វត្វាត្តនោកាម-ចារិចរិយាយ មេជ្ជនំ;
ឥត្ថី មេជ្ជនរាគេន, យាចមាណោ គរុកំ ជុសេ។

១៤.

សន្នេសំ បដិគ្គណ្ហាត្វា, បុរិសស្សត្ថិយាបិ វា;
វីមសិត្វា ហរំបច្ឆា, សមណោ គរុកំ ជុសេ។

១៥.

ចាវេតុកាមោ ចោទេន្តោ, អម្ពលន្តិមវត្ថុនា;
ចោទាបយំ វា សមណោ, សុណាមាណំ ករុំ ដុសេ។

១៦.

លេសមត្តំ ឧចាទាយ, អម្ពលន្តិមវត្ថុនា;
ចាវេតុកាមោ ចោទេន្តោ, សុណាមាណំ ករុំ ដុសេតិ។

៣. និស្សគ្គិយនិទ្ទេសោ

១៧.

វិកប្បនមទិដ្ឋាន-មកត្វា កាលបីវរំ;
ទសាហមតិមាបេតិ, តស្ស និស្សគ្គិយំ សិយា។

១៨.

ភិក្ខុសម្មតិយាញ្ញត្រ, តិច្ឆវរមទិដ្ឋិតំ;
ឯកាហមតិមាបេតិ, និស្សគ្គិ សមយំ វិនា។

១៩.

អញ្ញាតិកា ភិក្ខុនិយា, បុរាណបីវរំ បន;
ឆោវាបេតិ រជាបេតិ, អាគោជាបេតិ តំ សិយា។

២០.

អញ្ញាតិកា ភិក្ខុនិយា, ហត្ថតោ កិញ្ចិ មូលកំ;
អទត្វា បីវរាទានេ, និស្សគ្គិយមុទីវតំ។

២១.

អប្បវាទិមញ្ញាតី, វិញ្ញាបេន្តស្ស ជីវរំ;
អញ្ញាត្រ សមយា តស្ស, និស្សគ្គិយមុទីវតំ។

២២.

រជតំ ជាត្រូបំ វា, មាសកំ វា កហាបណំ;
គណ្ណោយ្យ វា គណ្ណាបេយ្យ, និស្សគ្គិ សាធិយេយ្យ វា។

២៣.

បរិវេត្តយ្យ និស្សគ្គិ, រជតាធិ ចតុត្ថិជំ;
កប្បិយំ កប្បិយេនាបិ, វេបេត្វា សហធម្មិកេ។

២៤.

វិកប្បនមទិដ្ឋាន-មកត្វាន បមាណិកំ;
ធនាហមតិមាបេតិ, បត្តំ និស្សគ្គិយំ សិយា។

២៥.

បញ្ចេន្ធនតោ ឡន-បត្តេ សតិ បរំ បន;
វិញ្ញាបេតិ នរំ បត្តំ, តស្ស និស្សគ្គិយំ សិយា។

២៦.

បដិគ្គហេត្វា ភុញ្ញន្តោ, សប្បិវេត្តាធិកំ បន;
សត្តាហមតិមាបេតិ, តស្ស និស្សគ្គិយំ សិយា។

២៧.

ភិក្ខុស្ស ជីវរំ ធាត្វា, អច្ឆិន្ទន្តស្ស តំ បុន;
សកសញ្ញាយ និស្សគ្គិ, អច្ឆិន្ទាបយតោបិ វា។

២៨.

អប្បវារីតមញ្ញាតី, សុត្តំ យាចិយ ជីវរំ;
វាយាបេន្តស្ស និស្សគ្គិ, វិនា ញាតិប្បវារិតេ។

២៩.

ជានន្តោ ភិក្ខុ សង្ឃស្ស, លាភំ បរិណាតំ បន;
អត្តនោ បរិណាមេតិ, តស្ស និស្សគ្គិយំ សិយាតិ។

៤. ចាចិត្តិយនិទ្ទេសោ

៣០.

សម្បជានមុសាវាទេ, ចាចិត្តិយមុទីវតំ;
ភិក្ខុញ្ច ឌីមសន្តស្ស, បេសុញ្ញហរណោបិ ច។

៣១.

វេបេត្វា ភិក្ខុនី ភិក្ខុំ, អញ្ញោន បិដកត្តយំ;
បទសោធម្មំ ភណ្ឌន្តស្ស, ចាចិត្តិយមុទីវតំ។

៣២.

អនុបសម្បន្នេនេវ, សយិត្វាន តិរត្តិយំ;
ចាចិត្តិ សហសេយ្យាយ, ចតុត្ថត្ថដ្ឋតេ បុន។

៣៣.

ឥត្តិយា ឯករត្ថម្បិ, សេយ្យំ កប្បយតោបិ វា;
នេសេន្តស្ស វិនាវិញ្ញំ, ធម្មញ្ច ធម្មទុត្តរិ។

៣៤.

ធុដ្ឋល្អំ ភិក្ខុនោ វដ្ឋំ, ភិក្ខុសម្មតិយា វិនា;
អភិក្ខុនោ វទន្តស្ស, ចាចិត្តិយមុធីវតំ។

៣៥.

ខណោយ្យ វា ខណាបេយ្យ, បដវិញ្ញា អកប្បិយំ;
ភូតគាមំ វិកោបេយ្យ, តស្ស ចាចិត្តិយំ សិយា។

៣៦.

អដ្ឋោកាសេ តុ មញ្ញាធី, កត្វា សន្តរណាធិកំ;
សដ្ឋិកំ យាតិ ចាចិត្តិ, អកត្វាបុច្ឆនាធិកំ។

៣៧.

សដ្ឋិការសេសេយ្យំ, កត្វា សន្តរណាធិកំ;
អកត្វាបុច្ឆនាធី យោ, យាតិ ចាចិត្តិ តស្សបិ។

៣៨.

ជានំ សប្បាណកំ តោយំ, ចាចិត្តិ បរិភុញ្ញតោ;
អញ្ញាតិកា ភិក្ខុនិយា, វេបេត្វា ចារិវត្តកំ។

៣៩.

ដីវំ ទេតិ ចាចិត្តិ, ដីវំ សិព្ពតោបិ ច;
អតិវត្ថំ អកាវេត្វា, បវាវេត្វាន ភុញ្ញតោ។

៤០.

ភិក្ខុំ អាសាធនាបេក្ខោ, បវាវេតិ បវាវតំ;
អនតិវត្ថេន ភុត្ថេ តុ, ចាចិត្តិយមុធីវតំ។

៤១.

សន្និធិភោជនំ ភុញ្ញោ, វិកាលេ យាវកាលិកំ;
ភុញ្ញោតោ វាបិ ចាចិត្តិ, អគិលានោ បណ្ឌិតកំ។

៤២.

វិញ្ញាបេត្វាន ភុញ្ញោយ្យ, សប្បិភត្តាទិកម្មិ ច;
អប្បជិត្តហិតំ ភុញ្ញោ, ទន្តកដ្ឋោទកំ វិណា។

៤៣.

តិត្តិយស្ស ទទេ កិញ្ចិ, ភុញ្ញិតត្ថំ សហត្ថតោ;
និសង្គំ វាវហោ កប្ប្យ, មាតុកាមេន ចេកតោ។

៤៤.

សុរាមេរយទានេបិ, ចាចិត្តិយមុទីវិតំ;
អន្តុលិបតោទកេ ចាបិ, ហសដម្មេបិ ចោទកេ។

៤៥.

អនាទរេបិ ចាចិត្តិ, ភិក្ខុំ ភីសយតោបិ វា;
ភយានកំ កបំ កត្វា, ទស្សេត្វា វា ភយានកំ។

៤៦.

ឋេបេត្វា បច្ចយំ កិញ្ចិ, អគិលានោ ជលេយ្យ វា;
ដោតី ជលាបយេយ្យបិ, តស្ស ចាចិត្តិយំ សិយា។

៤៧.

កប្បពិន្ទមនាទាយ, នវីវរកោគិនោ;

ហសាបេក្ខស្ស ចាចិត្តិ, ភិក្ខុនោ ជីវរាទិកំ។

៤៨.

អបនេត្វានិធន្តស្ស, និធាបេន្តស្ស វា បន;
ជានំ ចាលំ មារេន្តស្ស, តិរច្ឆានកតម្មិ ច។

៤៩.

នាទេតុកាមោ នាទេតិ, ទុដ្ឋល្លំ ភិក្ខុនោបិ ច;
កាមន្តរកតស្សបិ, សំវិជាយិត្តិយា សហ។

៥០.

ភិក្ខុំ បហារតោ វាបិ, តលសត្តិកមុគ្គិវេ;
ចោទេតិ វា ចោទាបេតិ, គរុកាមូលកេនបិ។

៥១.

កុក្កច្ចប្បាទនេ ចាបិ, ភណ្ឌានត្ថាយុបស្សតី;
សោតុំ ភណ្ឌានជាតានំ, យាតិ ចាចិត្តិយំ សិយា។

៥២.

សង្ឃស្ស លាភំ បរិណាមិតំ តុ,
នាមេតិ យោ តំ បរមុគ្គលស្ស;
បុច្ឆំ អកត្វាបិ ច សន្តភិក្ខុំ,
ចាចិត្តិ កាមស្ស គតេ វិកាលេតិ។

៥. បកិណ្ណាកនិទ្ទេសោ

៥៣.

សង្ឃឹក គរុកណ្ណំ យោ, ទេតិ អញ្ញាស្ស ឥស្សរោ;
ធុល្លច្ចយំ យថាវត្ថុំ, ថេយ្យា ចារាជិកាធិបិ។

៥៤.

កុសាធិមយជីវាទិ, កម្ពលំ កេសវាលជំ;
សមយំ វិទា ធារយតោ, លូកបក្ខាជិនក្ខិបំ។

៥៥.

សត្តកម្មេ វត្តិកម្មេ, សំ និមិត្តញ្ច ជិន្នតោ;
ធុល្លច្ចយំ មនុស្សានំ, មំសាធិភោជនេបិ វា។

៥៦.

កន្តលេវកក្កុទុស្សានិ, ចោត្តកំ សព្ពន្ធលកំ;
សព្ពបីតាធិកញ្ចាបិ, ធារយន្តស្ស ទុក្ខជំ។

៥៧.

ហត្ថិស្សរកសោណានំ, សីហាញ្យក្សត្តជីវិនំ;
តវច្ឆស្ស ច មំសាធិ, ឧទ្ទិស្សកតកម្មិ ច។

៥៨.

អនាបុច្ឆិតមំសញ្ច, ភុញ្ញតោ ទុក្ខជំ សិយា;
យាតានុបុព្ពំ ហិទ្ធាន, ទកតិត្តាធិកំ វដេ។

៥៩.

សហសា វុព្ពជិទ្ធាន, បរិសេ និក្ខមេយ្យ វា;
វច្ឆបស្សវកុជិកំ, វិទា ឧក្កាសិកំ វិសេ។

៦០.

និត្តនន្តោ ករេ វច្ឆំ, ទន្តកដ្ឋញ្ច ខាទយំ;
វច្ឆបស្សវនោណីនំ, ពហិ វច្ឆាទិកំ ករេ។

៦១.

ខរេន ចាវលេខេយ្យ, កដ្ឋំ ចាតេយ្យ ក្ខបកេ;
ឧហតញ្ច ន ឆោវេយ្យ, ឧក្កាបញ្ច ន សោធយេ។

៦២.

ទកកិច្ចំ ករោន្តស្ស, កត្វា “ចបុចប្ប”តិ ច;
អនជ្ឈិជ្ជាវ ថេរេន, ចាតិមោក្ខម្បិ ឧទ្ទិសេ។

៦៣.

អនាបុច្ឆាយ បញ្ចស្ស, កថនេ វិស្សដ្ឋនេបិ ច;
សជ្ឈាយ ករណោ ទីប-ជាលនេ វិជ្ឈាបនេបិ ច។

៦៤.

វាតចានកវាជានិ, វិវេយ្យ ថកេយ្យ វា;
វន្តនាទី ករេ នក្កា, គមនំ ភោជនាទិកំ។

៦៥.

បរិកម្មំ ករេ កាវេ, តិបដិច្ឆន្តកំ វិនា;
កាយំ នហាយំ ឃំសេយ្យ, កុដ្ឋេ ថម្កេ តវុម្ពិ វា។

៦៦.

កុវុវិទ្ធកសុត្តន, អញ្ញាមញ្ញាស្ស កាយតោ;

អតិលានោ ពហារាមេ, ចរេយ្យ សឡាហានោ។

៦៧.

ឧបាហនំ យោ ជារេតិ, សត្តនីលាទិកម្មំ ច;
និមិត្តំ ឥត្ថិយា រត្តោ, មុខំ វា ភិក្ខុនាយិយា។

៦៨.

ឧជ្ឈានសញ្ញា អញ្ញស្ស, បត្តំ វា អត្ថនោ មុខំ;
អាទាសាទិម្ហំ បស្សេយ្យ, ឧទ្ទាសនមហាសនេ។

៦៩.

និសង្ខាទី ករោន្តស្ស, ទុក្ខជំ វន្តនេបិ ច;
ឧត្តិត្តានុបសម្បន្ន-នាទាសំវាសកាទិនំ។

៧០.

ឯកតោ បណ្ឌិតីភីហិ, ឧភតោព្យញ្ញនេន វា;
ទីយាសនេ និសីទេយ្យ, អទីយេ អាសនេ បន។

៧១.

អសមាទាសនិកេន, មញ្ចប័បេ សយេយ្យ វា;
កុលសង្កហត្ថំ ទទតោ, ដលបុច្ឆាទិកម្មំ ច។

៧២.

គន្ធិមាទី ករេ កាវេ, ជិនវាវិតបច្ឆយេ;
បរិភុញ្ញេយ្យ អព្យត្តោ, អនិស្សាយ វសេយ្យ វា។

៧៣.

អនុញ្ញាតេហិ អញ្ញស្ស, ភេសន្នំ វា ករេ វនេ;
ករេ សាបត្តិកោ ភិក្ខុ, ឧចាសថប្បវារណំ។

៧៤.

ធូរពន្លាទិកេ ហនេ, បរិវត្តកវាជកំ;
អបិធាយ វិនាកោគំ, និយោគំ វា សយេ ទិវា។

៧៥.

ធម្មាត្ថិវុបរតនំ, អាវុទ្ធិត្ថិបសាធនំ;
ត្វិយភណ្ឌំ ជលំ វុក្ខេ, បុព្ពណ្ណាទិញ អាមសេ។

៧៦.

សសិត្តោទកតេលេហិ, ជណាហត្ថជណេហិ វា;
កេសមោសណ្ណានេកស្មី, ភាជនេ ភោជនេបិ ច។

៧៧.

ឯកត្ថរណាចារុវណា, សយេយ្យំ ទ្វេកមញ្ចកេ;
ទន្តកជ្ជញ្ច ខាទេយ្យ, អធិក្ខនំ បមាណតោ។

៧៨.

យោជេតិ វា យោជាបេតិ, នច្ចំ ភីតញ្ច វាទិតំ;
ទស្សនំ សវនំ តេសំ, ករោន្តស្ស ច ទុក្កជំ។

៧៩.

វីហាទិរោបិមេ ចាបិ, ពហិចាការកុដ្តកេ;
វច្ឆាទិធខុនាទិម្ហិ, ទីយកេសាទិធារណេ។

៨០.

នឧមជ្ជករណាទិម្ហិ, សម្ពាធលោមហារណា;
បរិកម្មកតំ ភូមិ, អក្កមេសឧបាហនោ។

៨១.

អនោតអល្លចាទេហិ, សង្ឃិកំ មញ្ចប័បកំ;
បរិកម្មកតំ ភិក្ខុ, អាមសន្តស្ស ទុក្ខជំ។

៨២.

សង្ឃាជិយាបិ បល្លេត្ត, ទុប្បវិភុញ្ញេយ្យ ចីវរំ;
អកាយពន្ធនោ គាមំ, វេជេ កត្វាន វច្ឆកំ។

៨៣.

នាចមេយ្យ ឧកេសន្តេ, សមាទេយ្យ អកប្បិយេ;
ទេសនារោចនាទិម្ហិ, សភាគាបត្តិយាបិ ច។

៨៤.

នវសេ វស្សំ វិសំវាទេ, សុទ្ធិចិត្តេ បដិស្សរំ;
វស្សំ វសិត្វា គមនេ, អនុញ្ញាតកិច្ចតោ។

៨៥.

វិនាបទំ តុស្សុទ្ធី, ចោរិសម្ពាភិរូហណា;
អបរិស្សវនោទ្ធានំ, វេជេ តំ យាចតោ នទេ។

៨៦.

អត្ថនោ យាតនេ ឥត្ថិ-រូចាទី ការយេយ្យ វា;

ហិត្វា មាលាទិកំ ចិត្តំ, ជាតកាទី សយំ ករេ។

៨៧.

ភុញ្ញន្តមុដ្ឋបេ តស្ស, សាលាទីសុ និសីទតោ;
វុឡានំ បន ឱកាសំ, អទត្វា វាបិ ទុក្ខជំ។

៨៨.

យាធាទិមភិវហេយ្យ, កល្បកោ រតនត្ថយំ;
អារត្ត វេទេ ធរញ្ញា-បរិសាយោបលាលនេ។

៨៩.

កាយាទី វិវិត្វាន, ភិក្ខុនីនំ ន ទស្សយេ;
វាចេ លោកាយតំ បលីតំ, គណ្ណោយ្យ គណ្ណាបេយ្យ វា។

៩០.

យត្ថ កត្ថចិ បេឡាយំ, ភុញ្ញតោ បត្តហត្ថកោ;
វាតចានកវាជំ វា, បណាមេ សោទកម្មិ ច។

៩១.

ឧណ្ហោយ្យ បដិសាមេយ្យ, អតិឧណ្ហោយ្យ វោទកំ;
វេបេយ្យ ភូមិយំ បត្តំ, អង្កេ វា មញ្ចបីវកេ។

៩២.

មិឡ្យន្តេ បរិភណ្ណាន្តេ, ចាទេ ធនត្ថ វេបេតិ វា;
ចលកាទី វេបេ បត្តំ, បត្ថេ វា ហត្ថជោវនេ។

៩៣.

បត្តេន នីហរន្តស្ស, ឧប្បជ្ជមុទកម្ម្យ ច;
អកប្បិយម្ម្យ បត្តំ វា, បរិភុញ្ញេយ្យ ទុក្ខដំ។

៩៤.

វេទេ “ដីវា”តិ ឱបិភេ, ន សិក្ខតិ អនាទរោ;
បរិមណ្ឌលកាធិម្ហិ, សេឱយេ ទុក្ខដំ សិយា។

៩៥.

យោ ភណ្ឌាការេ បយុតោវ ភណ្ឌកំ,
មាតូន ចាចិត្តិយមស្ស គោបយេ;
ទវាយ ហីនេនបិ ជាតិអាទិនា,
វេទេយ្យ ទុញ្ញាសិតមុត្តមម្ម្យ យោតិ។

៦. វត្តាធិកណ្ឌានិទ្ទេសោ

៩៦.

ឧបជ្ឈាចរិយវត្តញ្ច, គមិកាគន្ធកម្ម្យ ច;
សេនាសនាធិវត្តញ្ច, កាតត្ថំ បិយសីលិនា។

៩៧.

ហត្ថចាសេ បិភោ កិញ្ចិ, គហិតត្ថំ ទទេ តិធា;
គហេតុកាមោ គណ្ណេយ្យ, ទ្វិធាយំ សម្មជិក្កហោ។

៩៨.

សង្ឃាជិមុត្តរាសង្គំ, តថា អន្តរវាសកំ;
“ឯតំ ឥមំ អធិដ្ឋាមិ”, តថា “បច្ចុទ្ធវាមិ”តិ។

៩៩.

“ឥមំ ឥមាណិ ឯតានិ, ឯតម្បិ ជីវរ”ន្តិ វា;
“បរិក្ខារចោឡានី”តិ, តថា “បច្ចុទ្ធរាមិ”តិ។

១០០.

“ឯតំ ឥមំ អធិជ្ជាមិ, បត្តំ បច្ចុទ្ធរាមិ”តិ;
ឯវំ បច្ចុទ្ធរេធិដ្ឋេ, ជីវរាទី យថាវិធិ។

១០១.

សញ្ញាវត្ថុំ វិជា សេសា, សចិត្តា ករុកន្តិមា;
អច្ឆិដ្ឋំ បរិណាតំ ហិក្ខា, និស្សគ្គិយមចិត្តកំ។

១០២.

បទសោធម្មំ ធុវេ សេយ្យា, ឥត្តិយា ធម្មទេសនា;
ធុវេ សេនាសនាធិបិ, សិព្ពនំ ជីវរស្សបិ។

១០៣.

បវារិតំ សុរាចានំ, បញ្ចសន្និធិអាទិកំ;
ជោតិនុដ្ឋាលនព្វោវ, កប្បពិន្ទមនាទិកំ;
តាមប្បវេសនន្តេតេ, ចាចិត្តិសុ អចិត្តកា។

១០៤.

បកិណ្ណាកេសុ ធុធិស្ស-កតំ ហិក្ខាញមំសកំ;
ឯកត្តរណាចារុវណំ, ឯកមព្វោ តុវដ្ឋនំ;
ឯកតោ ភុញ្ញនព្វាបិ, នច្ចគីតាទិសត្តបិ។

១០៥.

អកាយពន្ធនញ្ជាបិ, បត្តហត្ថកវាជកំ;
អចិត្តកមិទំ សត្វំ, សេសមេត្ត សចិត្តកំ។

១០៦.

វីតិក្កមនចិត្តេន, សចិត្តកមចិត្តកំ;
បញ្ញត្តិជាននេនាបិ, វេទន្តាចរិយា តថា។

១០៧.

បុព្វករណាទិកំ កត្វា, ឧចោសថប្បវារណំ;
នវេនា ធិបិតំ សត្វំ, កាតត្ថំ បិយសីលិនា។

១០៨.

សម្មជ្ជនី បទីចោ ច, ឧទកំ អាសនេន ច;
ឧចោសថស្ស ឯតានិ, បុព្វករណាន្តិ វុច្ចតិ។

១០៩.

ធន្ទចារិសុទ្ធិឧតុក្ខានំ, ភិក្ខុគណានា ច ឪវាទោ;
ឧចោសថស្ស ឯតានិ, បុព្វកិច្ចន្តិ វុច្ចតិ។

១១០.

ឧចោសថោ យាវតិកា ច ភិក្ខុ កម្មប្បត្តា,
សភាគាបត្តិយោ ច នវិជ្ជន្តិ;
វេជ្ជនីយោ ច បុគ្គលា តស្មី ន ហោន្តិ,
បត្តកល្លន្តិ វុច្ចតិ។

១១១. បុព្វករណបុព្វកិច្ចានិ សមាបេត្វា ទេសិតាបត្តិកស្ស សមគ្គស្ស
ភិក្ខុសង្ឃស្ស អនុមតិយា ចាតិមោក្ខំ ឧទ្ទិសិតុំ អារាធនំ ករោម។

១១២.

ចារិសុទ្ធិអធិដ្ឋាន-សុត្តន្តេសវសា តិធា;
គណបុគ្គលសង្ឃា ច, តំ ករេយ្យំ យថាគ្គមំ។

១១៣.

ចាតុទ្ទសោ បន្ទរសោ, សាមគ្គី ទិនតោ តិធា;
ទិនបុគ្គលកត្តញ្ញ-ការតោ តេ នវេរិតា។

១១៤.

តយោ តយោតិ កត្វាន, ទិនបុគ្គលភេទតោ;
តេវាច្ឆេកវាច្ឆិតិ, នវ វុត្តា បវរណា។

១១៥.

កត្តិកន្តិមបក្ខម្ហា, ហេមំ ជក្កនបុណ្ណាមា;
តស្ស អន្តិមបក្ខម្ហា, គិម្ហំ អាសាឡិបុណ្ណាមា;
វស្សកាលំ តតោ សេសំ, ចតុវិសតុចោសថា។

១១៦.

ចាតុទ្ទសា ធឯ ឯតេសុ, បក្ខា តតិយសត្តមា;
ព្រោយ្យា បន្ទរសា សេសា, អដ្ឋាវស ឧចោសថា។

១១៧. “ធន្តំ ធម្មិ, ធន្តំ មេ ហរ, ធន្តំ មេ អារោចេហី” តិ ធន្តំ ធាតត្ថំ។

១១៨. “ចារិសុទ្ធី ធម្មិ, ចារិសុទ្ធី មេ ហរ, ចារិសុទ្ធី មេ អាហោចេហី” តិ ចារិសុទ្ធី ធាតព្វា។

១១៩. “បវារណំ ធម្មិ, បវារណំ មេ ហរ, បវារណំ មេ អាហោចេហី, មមត្តាយ បវារេហី” តិ បវារណា ធាតព្វា។

១២០. អាបត្តិទេសកេន “អហំ, ភន្តេ, សម្ពហុលា ឆានាវត្ថុកា អាបត្តិយោ អាបដ្ឋិ, តា តុម្ពមូលេ បដិទេសេមី” តិ វត្វា បដិគ្គណ្ណាន្តេន “បស្សសិ, អាវុសោ, តា អាបត្តិយោ” តិ វុត្តេ “អាម, ភន្តេ, បស្សមី” តិ វត្វា បុន បដិគ្គណ្ណាន្តេន “អាយតី, អាវុសោ, សំវេយ្យាសី” តិ វុត្តេ “សាធុ, សុដ្ឋ, ភន្តេ សំវរិស្សមី” តិ តិក្ខត្ថំ វត្វា ទេសេតព្វំ។

១២១. វេមតី អាហោចេន្តេន “អហំ, ភន្តេ, សម្ពហុលាសុ ឆានាវត្ថុកាសុ អាបត្តិសុ វេមតិកោ, យទា និព្ពេមតិកោ ភវិស្សមិ, តទា តា អាបត្តិយោ បដិករិស្សមី” តិ តិក្ខត្ថំ វត្វា អាហោចេតព្វំ។

១២២. “អន្ធិ មេ ឧចាសថោ ‘បន្ទរសោ, ចាតុទ្ទសោ’ តិ វា អធិដ្ឋាមី” តិ តិក្ខត្ថំ វត្វា បុគ្គលេន អធិដ្ឋានុចាសថោ កាតព្វោ។

១២៣. ធូសុ បន ថេវេន “បរិសុទ្ធា អហំ អាវុសោ, ‘បរិសុទ្ធា’ តិ មំ ឆារេហី” តិ តិក្ខត្ថំ វត្ថព្វំ។ នវកេនបិ តថេវ វត្ថព្វំ។ “ភន្តេ, ឆារេថា” តិ វចនំ វិសេសោ។

១២៤. តីសុ បន “សុណាន្ត មេ អាយស្មន្តា, អន្ធិចាសថោ បន្ទរសោ, យទាយស្មន្តានំ បត្តកល្លំ, មយំ អញ្ញមញ្ញំ ចារិសុទ្ធិឧចាសថំ កវេយ្យាមា” តិ ញត្ថី វេបេត្វា បដិចាជិយា វុត្តនយេន ចារិសុទ្ធិឧចាសថោ កាតព្វោ។

១២៥. “អង្គ មេ បវរណា ‘ចាតុទ្ទសី, បន្ទរសី’ តិ វា អធិជ្ជាមី” តិ តិក្ខត្តំ វត្ថា
ឯកេន បវរេតត្ថំ។

១២៦. ធូសុ បន ថេវេន “អហំ, អាវុសោ, អាយស្មន្តំ បវរេមិ ធិជ្ជេន វា សុតេន
វា បរិសង្កាយ វា, វទន្ត មំ អាយស្មា អនុកម្មំ ឧចាទាយ, បស្សន្តោ
បដិករិស្សាមី” តិ តិក្ខត្តំ វត្ថា បវរេតត្ថំ។ នវកេហិបិ តថេវ វត្ថត្ថំ។ “ភន្តេ” តិ
វចនំ វិសេសោ។

១២៧. តិសុ វា ចត្វសុ វា បន “សុណាន្ត មេ អាយស្មន្តោ, អង្គ បវរណា
បន្ទរសី, យទាយស្មន្តានំ បត្តកល្លំ, មយំ អញ្ញមញ្ញំ បវរេយ្យាមា” តិ ព្រត្តិ
វេបេត្វា ថេវេន “អហំ, អាវុសោ, អាយស្មន្តេ បវរេមិ ធិជ្ជេន វា សុតេន វា
បរិសង្កាយ វា, វទន្ត មំ អាយស្មន្តោ អនុកម្មំ ឧចាទាយ, បស្សន្តោ
បដិករិស្សាមី” តិ តិក្ខត្តំ វត្ថា បវរេតត្ថំ។ នវកេហិបិ តថេវ បដិចាជិយា
បវរេតត្ថំ។ “ភន្តេ” តិ វចនំ វិសេសោ។

១២៨. ចត្វហិ អធិកេសុ បន “សុណាតុ មេ អាវុសោ សង្ឃោ, អង្គ បវរណា
បន្ទរសី, យទិសង្ឃស្ស បត្តកល្លំ, សង្ឃោ បវរេយ្យា” តិ ព្រត្តិ វេបេត្វា វុឡ្ហតវេន
“សង្ឃំ, អាវុសោ, បវរេមិ ធិជ្ជេន វា សុតេន វា បរិសង្កាយ វា, វទន្ត មំ អាយស្មន្តោ
អនុកម្មំ ឧចាទាយ, បស្សន្តោ បដិករិស្សាមី” តិ តិក្ខត្តំ វត្ថា បវរេតត្ថំ។
នវកេហិបិ តថេវ បដិចាជិយា “សង្ឃំ, ភន្តេ, បវរេមិ ធិជ្ជេន វា សុតេន វា
បរិសង្កាយ វា, វទន្ត មំ អាយស្មន្តោ អនុកម្មំ ឧចាទាយ, បស្សន្តោ
បដិករិស្សាមី” តិ តិក្ខត្តំ វត្ថា បវរេតត្ថំ។

មូលសិក្ខា និដ្ឋិតា។

។ នមោ តស្ស ភកវតោ អវហតោ សម្មាសម្ពុទ្ធស្ស។

មូលសិក្ខា-ដីកា

កន្លាម្ភកថា

សព្វកាមទទំ សព្វរតនេ រតនត្ថយំ;
ឧត្តមំ ឧត្តមតរំ, វន្តិកា វន្តនារហំ។

ចរណោ ព្រហ្មចារីនំ, អាចរិយានំ សិរំ មម;
វេបេត្វាន ករិស្សាមិ, មូលសិក្ខត្ថវណ្ណានំ។

កន្លាម្ភកថាវណ្ណនា

តត្ថានោ តាវ សព្វសក្កតស្ស សព្វសត្តត្ថមស្ស សត្តនោ បណាមំ
ធស្សន្តោ អាហា “**នត្វា នាថ**” ន្យាទិ។ នាថំ ចតុបិ នាថន្តំ បិ សមន្នាគតំ ភគវន្តំ
នត្វា វន្តិកា អាទោ អាទិម្ហិ ឧបសម្មន្នតោ បដ្ឋាយ នវកេន ភិក្ខុនា អធុនា
បព្ពជិតេន ឧបសម្មន្នេន **មូលភាសាយ** មាគធិភាសាយ សិក្ខិតុំ សមាសតោ
សន្និបេន មូលសិក្ខំ អហំ បវត្ថាមីតិ បិណ្ឌាត្ថោ។

អយំ បន អវយវត្ថោ - **នត្វា** តិ តន្តិទ្ធតប្បណាតប្បញ្ញាហេ ហុត្វា
កាយវេមនោទ្វារេហិ វន្តិកា តិ អត្ថោ។ នាថតីតិ នាថោ, វេនេយ្យានំ ហិតសុខំ
មេត្តាយនវសេន អាសីសតិ បត្តតីតិ អត្ថោ, អថ វា នាថតិ វេនេយ្យគតេ
កិលេសេ ឧបតាបេតីតិ អត្ថោ, នាថតិ វា យាថតីតិ អត្ថោ។ ភគវា ហិ “សាធុ,
ភិក្ខុវេ, ភិក្ខុ កាលេន កាលំ អត្ថសម្មត្តិ បច្ឆវេក្ខេយ្យ” តិ អាទិនា (អ. និ. ៨.៧)
សត្តានំ តំ តំ ហិតប្បដិបត្តិ យាថិត្វាបិ ករុណាយ សមុស្សហិតោ តេ តត្ថ
និយោជេតិ។ បរមេន វា ចិត្តិស្សរិយេន សមន្នាគតោ សព្វសត្ត វ្យាសតិ
អភិភវតីតិ បរមិស្សរោ ភគវា “នាថោ” តិ វុច្ចតិ។ សព្វោ ចាយមត្ថោ

សន្តសត្តានុសារតោ វេទិតញោ។ បរក្ខាមីតិ បការេន កថេស្សមិ។
មូលសិក្ខាតិ អធិសីលអធិចិត្តអធិបញ្ញាវសេន តិស្សោបិ សិក្ខា,
ឧបសម្បន្នស្ស សុប្បតិដ្ឋិតភាវសាធនដ្ឋន មូលា ច សា សិក្ខិតត្ថតោ សិក្ខា
ចាតិ មូលសិក្ខា។ គន្ថវសេនេត្ថ សង្ខិបិត្វា វុត្តត្តា តទ្ធិបនោ គន្ថោ
“មូលសិក្ខា”តិ វុច្ចតិ។

តត្ថ កតមំ សីលំ, កតមំ អធិសីលំ, កតមំ ចិត្តំ, កតមំ អធិចិត្តំ, កតមា
បញ្ញា, កតមា អធិបញ្ញាតិ? វុច្ចតេ - បញ្ចដ្ឋអដ្ឋដ្ឋនសង្កសីលំ តាវ សីលមេវ។
ចាតិមោក្ខសំវរសីលំ បន “អធិសីល”ន្តិ វុច្ចតិ។ តញ្ជិ សូរិយោ វិយ បដ្ឋោតានំ,
សីនេវុ វិយ បព្ពតានំ សព្ពលោកិយសីលានំ អធិកញ្ជោវ ឧត្តមញ្ជា។
ចាតិមោក្ខសំវរតោបិ ច មគ្គជលសម្បយុត្តមេវ សីលំ អធិសីលំ, តំ បន ឥដ
នាធិប្បតំ។ ន ហិ តំ សិក្ខុន្តោ មេធុនំ ធម្មំ បដិសេវតិ។ កាមាវចរានិ បន អដ្ឋ
កុសលចិត្តានិ, លោកិយអដ្ឋសមាបត្តិចិត្តានិ ច ឯកជ្ឈំ កត្វា ចិត្តមេវ។
វិបស្សនាចាកំ អដ្ឋសមាបត្តិចិត្តំ បន “អធិចិត្ត”ន្តិ វុច្ចតិ។ តញ្ជិ
សព្ពលោកិយចិត្តានំ អធិកញ្ជោវ ឧត្តមញ្ជា។ តតោបិ ច មគ្គជលចិត្តមេវ
អធិចិត្តំ, តំ បន ឥដ នាធិប្បតំ។ ន ហិ តំ សិក្ខុន្តោ មេធុនំ ធម្មំ បដិសេវតិ។
“អត្ថិ ទិន្នំ, អត្ថិ យិដ្ឋ”ន្តិអាទិនយប្បវត្តំ កម្មស្សកតាញ្ញាណំ បញ្ញា,
តិលក្ខណាការបរិច្ឆេទកំ បន វិបស្សនាញ្ញាណំ “អធិបញ្ញា”តិ វុច្ចតិ។ សា ហិ
សព្ពលោកិយបញ្ញានំ អធិកា ចេវ ឧត្តមា ច។ តតោបិ ច មគ្គជលបញ្ញាវ
អធិបញ្ញា, សា បន ឥដ នាធិប្បតា។ ន ហិ តំ សិក្ខុន្តោ មេធុនំ ធម្មំ បដិសេវតិ។

តាសុ តីសុ អធិសីលសិក្ខា ចារិត្តវារិត្តវសេន ធុរិយម្បិ សីលំ យថានុសិដ្ឋំ
បដិបទ្គមាណេន, តប្បដិបក្ខេ កិលេសេ តទង្គប្បហានវសេន បដហន្តេន
សិក្ខិតត្ថា។ អធិចិត្តសិក្ខា យថាវុត្តេសុ អារម្មណេសុ អភិយោគវសេន

ឈានប្បដិបក្ខានំ នីវរណគណានំ វិក្ខម្ពនប្បហានំ កុរុមាសេន សិក្ខិតញ្ច។
អធិបញ្ញាសិក្ខា បន យថានុរូបំ តទ្គធម្មប្បហានសមុច្ឆេទសេន សានុសយេ
កិលេសេ សមុច្ឆិន្ទន្តេន សិក្ខិតញ្ច។ តស្មា សុប្បតិដ្ឋិតភាវសាធនដ្ឋេន មូលា ច
សា សិក្ខិតញ្ចតោ សិក្ខា ចាតិ មូលសិក្ខា, កម្មវចនិន្ទាយំ “មូលសិក្ខ” ន្តិ វុត្តំ។

សមាសីយតេ សន្និបីយតេតិ សមាសោ, តតោ សមាសតោ។ សមគ្គេន
សង្ខេន ញត្តិចតុត្ថេន កម្មេន អកុប្បេន ឋានាហេន ឧបសម្មន្នោតិ ភិក្ខុ។
តត្ថ សព្ពន្តិមេន បរិយាយេន បញ្ចវគ្គករណីយេ កម្មេ យាវតិកា ភិក្ខុ
កម្មប្បត្តា, តេសំ អាគតត្តា, ធម្មាហានំ ធនុស្ស អាហាជត្តា, សមុទ្ធត្វតានញ្ច
អប្បដិក្ខាសនតោ ឯកស្មី កម្មេ សមគ្គភាវំ ឧបគតេន សង្ខេន តីហិ
អនុស្សាវនាហិ ឯកាយ ញត្តិយា កាតព្វកម្មសន្និទេន ញត្តិចតុត្ថេន
ធម្មិកេន វិនយកម្មេន វត្ថុញត្តិអនុស្សាវនសីមាបរិសាសម្បត្តិសម្មន្នត្តា
អកោបេតព្ពតំ, អប្បដិក្ខាសិតព្ពតំ ឧបគតេន ឋានាហេន ការណាហេន
សត្តសាសនាហេន ឧបសម្មន្នោ នាម, ឧបរិការំ សមាបន្នោ បត្តោតិ អត្ថោ។
ភិក្ខុភាវោ ហិ ឧបរិភាវោ។ តព្ភោស យថាវុត្ថេន កម្មេន សមាបន្នត្តា
“ឧបសម្មន្នោ” តិ វុច្ឆតិ, តេន ភិក្ខុនា។ ឧនបញ្ចវស្សតាយ នវកោ, តេន
នវកេន អនុនា បព្ពជិតេន, អចិរបព្ពជិតេនាតិ វុត្តំ ហោតិ។ អាទោតិ
អាទិម្ហិយេវាតិ អត្ថោ, អាទិតោ បដ្ឋាយាតិ វា។ អបិ ច ថេរោ “អាទោ” តិ វចនេន
សទ្ធាបព្ពជិតានំ កុលបុត្តានំ អាលសិយទោសេន, អប្បដិបដ្ឋន្តានំ
អញ្ញាណទោសេន ច អញ្ញាថា បដិបដ្ឋន្តានំ សំវេកំ ជនេតិ។ កម្មំ? អតិទុល្លភំ
ខណំ សមវាយំ បដិលភិក្ខា តទ្គណំ ន កុសីតេន វា និវត្តកកថាបសុតេន វា
វីតិនាមេតព្ពំ, កី កាតព្ពំ? អាទិតោ បដ្ឋាយ និវន្តរមេវ តីសុ សិក្ខាសុ អាទរោ
ជនេតព្ភោតិ។

“សា មាគង មូលភាសា, នរាយាយាទិកប្បិកា;

ព្រហ្មនោ ចស្សតាលាថា, សម្ពុទ្ធា ចាបិ ភាសវេ” តិ។ -

វេទនតោ មូលភាសាយាទិ មាគងមូលាយ ភាសាយ, សភាវនិរុត្តិយា
ភាសាយាទិ វុត្តំ ហោតិ។ សិក្ខិតុន្តិ ឧគ្គល្លាតុំ។

១. ចារាជិកនិទ្ទេសវណ្ណានា

១. ឥទានិ សព្ពសិក្ខានំ បន មូលភូតត្តា អធិសីលសិក្ខាវ បឋមំ វុត្តា,
តត្រាបិ មហាសាវជ្ជត្តា, មូលច្នេដ្ឋវសេន បវត្តនតោ ច សព្ពបឋមំ ចារាជិកំ
ជានិតព្ពន្ធិ ឧស្សេន្តោ “សំ និមិត្ត” ឡាទិមាហា។ តត្ថ មគ្គត្ថយេ សំ និមិត្តំ
បវេសន្តោ ភិក្ខុ ចុតោតិ អត្ថោ។ សំ និមិត្តន្តិ អត្ថនោ អង្គជាតំ, សព្ពន្តិមេន
បរិច្ឆេទេន ឯកតិលតីជមត្ថម្បិ អត្ថនោ អង្គជាតន្តិ វុត្តំ ហោតិ។ ភិក្ខុតិ
អនិក្ខិតុសិក្ខោ។ មគ្គត្ថយេ តិ ឯត្ថ មនុស្សមនុស្សតិវច្ឆានគតានំ វសេន
តិស្សោ ឥត្តិយោ, តយោ ឧភតោព្យញ្ញនកា, តយោ បណ្ឌាកា, តយោ បុរិសាតិ
ចារាជិកវត្ថុភូតានំ និមិត្តានំ និស្សយា ទ្វាទស សត្តា ហោន្តិ។ តេសំ
វច្ឆបស្សវមុខមគ្គវសេន តយោ មគ្គា។ តត្ថ មនុស្សិតិយា តយោ,
អមនុស្សិតិយា តយោ, តិវច្ឆានគតិតិយា តយោតិ នវ, តថា
មនុស្សភតោព្យញ្ញនកាទីនំ។ មនុស្សបណ្ឌាកាទីនំ បន វច្ឆមុខមគ្គវសេន ទ្វេ
ទ្វេតិ ធន, តថា មនុស្សបុរិសាទីនន្តិ សព្ពេសំ វសេន តីស មគ្គា ហោន្តិ។ តេ សព្ព
បរិគ្គហេត្វា ឥធ “មគ្គត្ថយេ” តិ វុត្តំ, តស្មី មគ្គត្ថយេ, ទ្វាទសន្តំ សត្តានំ តីសុ
មគ្គសុ យត្ថ កត្តចិ មគ្គតិ អត្ថោ។ ចុតោតិ សក្កត្តា វា ព្រហ្មត្តា វា ចុតសត្តោ
វិយ សាសនតោ ចុតោ ហោតិ, ចារាជិកោ ហោតីតិ អត្ថោ។

ឥតនាមិ បវេសនំ នាម ន កេវលំ អត្ថបក្កមេនេវ ហោតិ, បរូបក្កមេនាបិ
ហោតិ, តត្ថាបិ សេវនចិត្តេ សតិ ចារាជិកោ ហោតីតិ ទស្សនត្ថំ
“បវេសនា” ឡាទិ វុត្ថំ។ តស្សត្ថោ - យោ ភិក្ខុ
បវេសនជ្ជិតឧទ្ធករណាបរិជ្ជក្ខណោសុ អញ្ញាតវំ ខណំ ចេបិ សាទិយំ សាទិយន្តោ
សចេបិ តស្មី ខណោ សេវនចិត្តំ ឧបជ្ឈាបេន្តោ, ចុតោ ចារាជិកោ ហោតិ។ យោ
បន សព្វសោ អសាទិយន្តោ អាសីវិសមុខំ អដ្ឋារកាសុំ បរិជ្ឈិវិយ ច មញ្ញាតិ, សោ
និប្បរាជោ ហោតិ។ ឯត្ថ បន វិវាទំ នាម សុក្កវិស្សជ្ជិសមយប្បត្ថំ។
បឋមចារាជិកំ។

២-៧. ឥតនាមិ ធុតិយំ ទស្សនត្ថំ “អទិន្នំ មាទុសំ ភណ្ឌា” ឡាទិមាហា។ តត្ថ យោ
ភិក្ខុ អទិន្នំ មាទុសំ គរុកំ ភណ្ឌំ បញ្ជីសាវហារេសុ យេន កេនចិ អវហារេន
អាទិយន្តោ ចុតោ ភវេតិ សម្ពន្ធោ។ អទិន្នន្តិយំ កិញ្ចិ បរបរិក្កហិតំ សស្សាមិកំ
ភណ្ឌំ, តំ តេហិ សាមិកេហិ កាយេន វា វាចាយ វា ន ទិន្នន្តិ អទិន្នំ, អទិស្សជ្ជំ
អបរិច្ឆត្ថំ រក្ខិតំ កោបិតំ មមាយិតំ បរបរិក្កហិតំ។ មនុស្សស្ស ឥទិន្នំ មាទុសំ,
មនុស្សសន្តកំ, “ភណ្ឌា” ទ្ធិមិនា តុល្យាធិករណំ។ ថេយ្យាយេកេនាតិ ថេយ្យាយ
ឯកេន, ឯកេន អវហារេនាតិ អត្ថោ។ លិង្គភេទំ កត្វា វុត្ថំ។ “ថេយ្យា កេនចិ” តិ
វា ចាថោ។ តត្ថ ថេនោតិ ចោរោ, ថេនស្ស ភាវោ ថេយ្យា, ករណត្ថេ ចេតំ
បច្ឆត្តវចនំ, តស្មា កេនចិ ថេយ្យេន អវហារេនាតិ អត្ថោ។ អាទិយន្តិ អាទិយន្តោ
គណ្ណន្តោ។ បញ្ជីសាវហារេសូតិ បញ្ចបញ្ចកេ សមោទានេត្វា បញ្ជីសតិ
អវហារា។ តត្ថ បញ្ចបញ្ចកានិ នាម នាមភណ្ឌបញ្ចកំ ឯកភណ្ឌបញ្ចកំ
សាហត្ថិកបញ្ចកំ បុព្វប្បយោគបញ្ចកំ ថេយ្យាវហារបញ្ចកន្តិ។

តត្ថ សវិញ្ញាណការិញ្ញាណកមិស្សកភណ្ឌាវសេន នាមភណ្ឌបញ្ចកំ,
សវិញ្ញាណកភណ្ឌាវសេន ឯកភណ្ឌបញ្ចកំ។ តត្ថ នាមភណ្ឌាវសេន តាវ វរំ

វេទិតព្ពោ - យោ អាវាមំ អភិយុញ្ញាតិ, អាបត្តិ ទុក្ខជស្ស។ សាមិកស្ស វិមត្តិ
ឧប្បាទេតិ, អាបត្តិ បុល្លច្ចយស្ស។ សាមិកោ “ន មយ្ហំ ភវិស្សតី”តិ ធុរំ និក្ខិបតិ,
អាបត្តិ ចារាជិកស្ស។ អញ្ញាស្ស ភណ្ណំ ហរន្តោ សីសេ ភារំ ថេយ្យចិត្តោ
អាមសតិ, អាបត្តិ ទុក្ខជស្ស។ ជន្មាបេតិ, អាបត្តិ បុល្លច្ចយស្ស។ ខន្ធុ ឌីរោបេតិ,
អាបត្តិ ចារាជិកស្ស។ ឧបនិក្ខិត្តំ ភណ្ណំ “ទេហិ មេ ភណ្ណា”ន្តិ វុច្ចមានោ “នាហំ
គណ្ណាមី”តិ ភណាតិ, អាបត្តិ ទុក្ខជស្ស។ សាមិកស្ស វិមត្តិ ឧប្បាទេតិ, អាបត្តិ
បុល្លច្ចយស្ស។ សាមិកោ “ន មយ្ហំ ទស្សតី”តិ ធុរំ និក្ខិបតិ, អាបត្តិ
ចារាជិកស្ស។ “សហភណ្ណាហារកំ នេស្សាមី”តិ បឋមំ ចាទំ សង្គាមេតិ, អាបត្តិ
បុល្លច្ចយស្ស។ ទុតិយំ ចាទំ សង្គាមេតិ, អាបត្តិ ចារាជិកស្ស។ ជលដ្ឋំ ភណ្ណំ
ថេយ្យចិត្តោ អាមសតិ, អាបត្តិ ទុក្ខជស្ស។ ជន្មាបេតិ, អាបត្តិ បុល្លច្ចយស្ស។
ឋានា ចាវេតិ, អាបត្តិ ចារាជិកស្ស។ អយមេត្ថ នាណភណ្ណាវសេន យោជនា។
ឯកភណ្ណាវសេន បន សស្សាមិកំ ធាសំ វា តិវច្ឆានំ វា យថារុត្តន
អភិយោគាធិនា នយេន អាធិយតិ វា ហរតិ វា អវហរតិ វា ភិរិយាបថំ កោបេតិ
វា ឋានា ចាវេតិ វាតិ។ អយមេត្ថ ឯកភណ្ណាវសេន យោជនា។

បញ្ច អវហារា សាហាត្តិកោ អាណាត្តិកោ និស្សគ្គិយោ អត្ថសាធកោ
ធុរនិក្ខេហោតិ។ តត្ថ សាហាត្តិកោ នាម បរស្ស ភណ្ណំ សហត្ថា អវហរតិ។
អាណាត្តិកោ នាម “អសុកស្ស ភណ្ណំ អវហរា”តិ អញ្ញំ អាណាបេតិ។
និស្សគ្គិយោ នាម អន្តោសុដ្ឋយាតេ ឋិតោ ពហិសុដ្ឋយាតំ ចាតេតិ, អាបត្តិ
ចារាជិកស្ស។ អត្ថសាធកោ នាម “អសុកំ ភណ្ណំ យទា សក្កោសិ, តទា
អវហរា”តិ អាណាបេតិ។ តត្ថ សចេ បរោ អនន្តរាយិកោ ហុត្វា តំ អវហរតិ,
អាណាបកោ អាណាត្តិក្ខណោយេវ ចារាជិកោ ហោតិ, អវហារកោ បន
អវហជកាលេ, អយំ អត្ថសាធកោ។ ធុរនិក្ខេហោ បន ឧបនិក្ខិត្តភណ្ណាវសេន
វេទិតព្ពោតិ វេទំ សាហាត្តិកបញ្ចកំ។

អបរេបិ បញ្ចា អវហារា បុព្វប្បយោគោ សហប្បយោគោ សំវិជាវហារោ
សង្កេតកម្មំ និមិត្តកម្មំ។ តត្ថ អាណត្តិវសេន បុព្វប្បយោគោ វេទិតត្តោ,
ឋានាចារ្យនវសេន សហប្បយោគោ។ សំវិជាវហារោ នាម សម្ពហុលា ភិក្ខុ
“អមុកំ នាម គេហំ គន្ធា, ធនំ វា ភិទ្ធិត្វា, សន្និ វា ធិទ្ធិត្វា ភណ្ឌំ ហិរស្សមា” តិ
សំវិទហិត្វា គច្ឆន្តិ, តេសុ ឯកោ ភណ្ឌំ អវហារតិ, តស្សុទ្ធាវេ សព្វេសំ ចារាជិកំ។
សង្កេតកម្មំ នាម សញ្ញាននកម្មំ កាលបរិច្ឆេទវសេន សញ្ញាករណំ។ ឯត្ថ ច
“បុរេភត្តំ អវហារា” តិ វុត្តំ អដ្ឋ វា បុរេភត្តំ អវហារតុ, ស្វេ វា អនាគតេ សំវច្ឆវេ
វា, នត្តិ វិសង្កេតោ, សង្កេតការកស្ស អាណត្តិកូលោ, ឥតវស្ស ឋានា ចារ្យនេតិ
ឯវំ អាបត្តិ ឧភិទ្ធិ ចារាជិកស្ស។ និមិត្តកម្មំ នាម សញ្ញាប្បាទនត្ថំ កស្សចិ
និមិត្តស្ស ករណំ

អក្ខិណិខណានហត្ថាលង្គ្គនចារាជិប្បហារា អង្គុលិដោជនគីវុន្នាមនឧក្កាសនាទិ
នា អនេកប្បការំ។ អវហារកោ អាណាបកេន យំ និមិត្តសញ្ញំ កត្វា វុត្តំ, តំ
“ឯត” ត្ថិ មញ្ញមា នោ តមេវ អវហារតិ, ឧភិទ្ធិ ចារាជិកំ។ យំ “អវហារា” តិ វុត្តំ, តំ
“ឯត” ត្ថិ មញ្ញមា នោ អញ្ញំ តស្មីយេវ ឋានេ បរិបតំ អវហារតិ, មូលជ្ជស្ស
អនាបត្តិ។ ឥទំ បុព្វប្បយោគបញ្ចកំ។

អបរេបិ បញ្ចា អវហារា វេយ្យាវហារោ បសយ្ហាវហារោ បរិកប្បាវហារោ
បដិច្ឆន្នាវហារោ កុសាវហារោតិ។ តត្ថ យោ កូដមានកូដកហាបណាធិហិ
វព្វោត្វា គណ្ហាតិ, តស្សេវំ គណ្ហាតោ អវហារោ វេយ្យាវហារោ។ យោ
សន្តជ្ជេត្វា សយំ ធស្សេត្វា តេសំ សន្តកំ គណ្ហាតិ, យោ វា អត្តនោ បត្តពលិតោ
ច អធិកំ ពលក្ការេន គណ្ហាតិ រាជរាជមហាមត្តាធយោវិយ, តស្សេវំ
គណ្ហាតោ អវហារោ បសយ្ហាវហារោ។ បរិកប្បេត្វា គណ្ហាតោ បនាវហារោ
បរិកប្បាវហារោ។ សោ ធុរិដោ គណ្ហាកាសបរិកប្បវសេន។ តត្ថ យោ
“សាជកោ ច, គណ្ហិស្សមិ, សុត្តំ ច, ន គណ្ហិស្សមិ” តិ បរិកប្បេត្វា អនុកាវេ

បសិព្ភកំ គណ្ណាតិ, ត្រក សាជកោ ចេ, ឧទ្ធារេយេវ ចារាជិកំ, សុត្តំ ចេ ហោតិ,
 រក្ខតិ។ អយំ កណ្ណាបរិកប្បោ នាម។ យោ ឋានំ បរិកប្បោត្វា កណ្ណំ គណ្ណាតិ,
 តស្ស តំ បរិកប្បិតបរិច្ឆេទំ អតិក្កន្តមត្តេ ចារាជិកំ។ អយំ ឱកាសបរិកប្បោ
 នាម។ ឯវមិមេសំ ទិដ្ឋំ បរិកប្បានំ វសេន បរិកប្បោត្វា គណ្ណតោ អវហារោ
 បរិកប្បាវហារោ។ បដិច្ឆាទេត្វា បរស្ស កណ្ណំ គណ្ណតោ អវហារោ
 បដិច្ឆន្តាវហារោ នាម។ កុសំ សង្គាមេត្វា អវហរណំ កុសាវហារោ។ យោ កុសំ
 ចាតេត្វា ចីវរេ ភាជិយមានេ អត្តនោ កោដ្ឋាសស្ស សមីបេ ឋិតំ អប្បគ្សតំ វា
 មហាគ្សតំ វា សមសមំ វា បរស្ស កោដ្ឋាសំ ទិស្វា សចេ បឋមតំ
 បរកោដ្ឋាសតោ កុសទណ្ឌកំ ឧទ្ធរតិ, អត្តនោ កោដ្ឋាសេ ចាតេតុកាមតាយ
 ឧទ្ធារេ រក្ខតិ, ចាតនេបិ រក្ខតិ, អត្តនោ កោដ្ឋាសតោ បន កុសទណ្ឌំ ឧទ្ធរតិ,
 ឧទ្ធារេ រក្ខតិ, តំ ឧទ្ធវិត្វា បរកោដ្ឋាសេ ចាតេន្តស្ស ហត្ថតោ មុត្តមត្តេ
 ចារាជិកំ។ អយំ កុសាវហារោ នាមាតិ ឥមេសុ បញ្ចវីសាវហារេសុ យេន
 កេនចិ អវហារេន គណ្ណោ ចារាជិកោ ភវេតិ អត្តោ។

គរុកន្តិ បញ្ចមាសកំ។ វីសតិមាសកោ ហិ កហាបណោ, កហាបណាស្ស
 ចតុត្ថោ ភាគោ ចានោ នាម, តស្មា បញ្ចមាសកំ វា ចាធំ វា គរុកន្តិ វេទិតព្ពំ។
 តត្ថ “ចត្តារោ វីហាយោ គុញ្ញា, ទេ គុញ្ញា មាសកោ ភវេ” តិ វេចនតោ វីហាវសេន
 ចត្តាលីស វីហាយោ ទស គុញ្ញា បញ្ចមាសកោតិ វេទិតព្ពោ។ យំ បន
 សាមណេរសិក្ខាយំ “វីសតិវីហី” តិ វុត្តំ, តំ នេវ ចាឡិយំ, ន អដ្ឋកថាយំ អត្ថិ,
 វីមសិតព្ពមេតំ។ ទុតិយចារាជិកំ។

៨. ឥនាទិ តតិយំ ទស្សេតុំ “មនុស្សចាលំ ចាលោ” ត្យាទិ វុត្តំ។ តត្ថ យោ
 ភិក្ខុ “មនុស្សចាលោ” ឥតិ ជានន្តោ វេកចិត្តេន មនុស្សចាលំ ជីវិតា
 វិយោជេតិ, សោ ភិក្ខុ សាសនា ចារាជិកោ ហោតិ តិ សមុទាយត្ថោ។

មនុស្សចាណាត្តិ មាតុកុច្ឆិស្មី បដិសន្ធិចិត្តន សហុប្បន្នំ អតិបរិត្តំ
កលលរូបំ អាទិ កត្វា បកតិយាវិសវស្សសតាយុកស្ស សត្តស្ស យាវ
មរណកាលា ឯត្ថន្តរេ អនុបុព្វេន វុទ្ធិប្បត្តោ អត្តភារោ, ឯសោ មនុស្សចាណោ
នាម, ឯវរូបំ មនុស្សចាណាត្តិ អត្តោ។ ចាណាតិ ជានន្តិ “ចាណោ” ឥតិ ជានន្តោ
“តំ ជីវិតា វោរោបេមី” តិ ជានន្តោ។ វេជកចេតសាតិ វេជកចិត្តន, ឥត្តម្ហូតេ
ករណាវចនំ, វេជកចិត្តោ ហុត្វា មរណាធិប្បាយោ ហុត្វាតិ វុត្តំ ហោតិ។
ជីវិតាតិ ជីវិតិន្ទ្រយតោ។ យោតិ អនិយមវចនំ។ សោតិ ឯតេន និយមនំ
វេទិតព្ពំ។ វិយោជេតីតិ វុត្តប្បការំ មនុស្សវិគ្គហំ កលលកាលេបិ
តាបនមន្ទនេហិ វា ភេសជ្ជៈសម្បទានេន វា តតោ វា ឧទ្ទម្មិ តទន្ទរូបេន
ឧបក្កមេន ជីវិតាវិយោជេតីតិ អត្តោ។ សាសនាតិ បរាបុព្វជិដាតុប្បយោគ
និស្សក្កវចនំ, តេន សត្តសាសនតោតិ អត្តោ។ បរាជិតោតិ បរាជយមាបន្នោ។
ហោតីតិ ចាឋសេសោ។ តតិយចារាជិកំ។

៩. ឥនានិ ចតុត្ថំ ទស្សេតុំ “ឈានាទិភេទ” ឡាទិ វុត្តំ។ តត្ថ យោ ភិក្ខុ
អញ្ញាបទេសញ្ច អធិមានញ្ច វុទ្ធីត្វា ហទយេ អសន្តំ ឈានាទិភេទំ ធម្មំ
មនុស្សជាតិកស្ស សត្តស្ស វេទយ្យ, តស្មី ខណោ ញាតេ សោ តតោ សាសនា
ចារាជិកោ ឯវ ហោតីតិ អត្តោ។

ឈានាទិភេទន្តិ “ឈានំ វិមោក្ខោ សមាធិ សមាបត្តិ ញាណទស្សនំ
មគ្គភាវនា ជលសន្និកិរិយា កិលេសប្បហានំ វិនិវរណតា ចិត្តស្ស សុញ្ញាការេ
អភិរតី” តិ (ចារា. ១៩៨) ឯវ វុត្តំ ឈានាទិភេទំ ឧត្តរិមនុស្សធម្មំ។ ហទយេតិ
ចិត្តោ។ អសន្តន្តិ អសំវិជ្ជមានំ។ អញ្ញាបទេសន្តិ “យោ តេ វិហារេ វសិ, សោ ភិក្ខុ
បឋមស្ស ឈានស្ស លាភី” តិ អាទិនា នយេន អញ្ញាបទេសំ វុទ្ធីត្វាតិ អត្តោ។
វិនាតិ វុទ្ធនត្ថេ និចាតោ, តស្ស វុទ្ធីត្វាតិ អត្តោ។ អធិមានន្តិ “អធិគតា មយា” តិ

ឯវំ ឧប្បន្នំ មានន្តិ អត្ថោ។ អធិគតោ មាណាតិ វិគ្គហោ, តំ អធិមាណំ វដ្ឋេត្វាតិ
អត្ថោ។ មនុស្សជាតិស្សាតិ មនុស្សជាតិកស្ស, ន ទេវព្រហ្មាធិសុ
អញ្ញាតរស្សាតិ អត្ថោ។ វេយ្យាតិ អាហារេយ្យា។ ញាតក្ខណោតិ ញាត
ខណោតិ ធនោ, តស្មី តេនាហេចិតក្ខណោ មនុស្សជាតិកេន ញាតេតិ អត្ថោ។
តេនាតិ និស្សក្កេ ករណាវចនំ, តតោ សាសនតោ ចារាជិកោតិ អត្ថោ។
ចតុត្ថចារាជិកំ។

ចារាជិកនិទ្ទេសវណ្ណានា និដ្ឋិតា។

២. កុកាបត្តិនិទ្ទេសវណ្ណានា

១០. ឥនានិ សង្ឃាទិសេសំ បកាសេតុំ “មោចតុកាមចិត្តោ” តិអាធិមាវទ្ធី។
តត្ថ មោចតុំ កាមេតីតិ មោចតុកាមំ, មោចតុកាមញ្ច តំ ចិត្តញាតិ
មោចតុកាមចិត្តំ, តេន, មោចនស្សាទចិត្តោតិ អត្ថោ។ ឯកាទសន្នញ្ញំ រាគានំ
ឯកេន មោចនស្សាទេន អាបត្តិ ហោតីតិ វុត្តំ ហោតិ។

តត្រឹមេ ឯកាទស អស្សាទោ មោចនស្សាទោ មុច្ចនស្សាទោ មុត្តស្សាទោ
មេថុនស្សាទោ ជស្សស្សាទោ កណ្ណាវនស្សាទោ ទស្សនស្សាទោ និសង្កស្សាទោ
វាចស្សាទោ គេហសីតេមំ វនកង្ក័យន្តិ។ តត្ថ មោចនស្សាទចេតនាយ
ចេតេន្តោ ចេវ អស្សាទេន្តោ ច ឧបក្កមតិ, មុច្ចតិ, សង្ឃាទិសេសោ, ន មុច្ចតិ ច,
ថុល្លច្ចយំ។ សចេ បន សយនកាលេ រាគបរិយុដ្ឋិតោ ហុត្វា ឡានា វា មុដ្ឋិនា វា
អង្គជាតំ កាឡំ បីឡេត្វា មោចនត្ថាយ សឧស្សាហោ សុបតិ, សុបន្តស្ស ចស្ស
អសុចិ មុច្ចតិ, សង្ឃាទិសេសោ។ មុច្ចនស្សាទេ អត្ថោ ធម្មតាយ មុច្ចមាណំ
អស្សាទេតិ, ន ឧបក្កមតិ, មុច្ចតិ, អនាបត្តិ។ មុត្តស្សាទេ អត្ថោ ធម្មតាយ
មុត្ត ហ្មោ ចុតេ អសុចិម្ហិ បច្ឆា អស្សាទេន្តស្ស វិនា ឧបក្កមេន មុច្ចតិ,

អនាបត្តិ។ មេដុនស្សនេ មេដុនរាគេន មាតុកាមំ កណ្ណាតិ, តេន អសុចិ មុច្ចតិ,
អនាបត្តិ, ទុក្ខដំ បន អាបជ្ជតិ។ ជស្សស្សនេ ធុរិយោ អជ្ឈតិកោ ពាហិរោ
ចាតិ។ តត្ថ អត្ថនោ និមិត្តំ “ថទ្ធិ, មុទុកន្តិ ជានិស្សមី” តិ វា លោលភារេន វា
កិឡាបយតោ អសុចិ មុច្ចតិ, អនាបត្តិ។ ពាហិរជស្សស្សនេ បន
កាយសំសគ្គរាគេន ឥត្ថិ ផុសតោ, អាលិដ្ឋតោ ច អសុចិ មុច្ចតិ, អនាបត្តិ,
កាយសំសគ្គសង្ឃាទិសេសំ បន អាបជ្ជតិ។

កណ្ណាវនស្សនេ ទទុក្ខបិឡ កថាណាកាទីនំ អញ្ញតវេន ខន្ធមានំ និមិត្តំ
កណ្ណាវនស្សនេន កណ្ណាវតោ អសុចិ មុច្ចតិ, អនាបត្តិ។ ទស្សនស្សនេ ឥត្ថិយា
អនោកាសំ ឧបនិជ្ឈាយតោ អសុចិ មុច្ចតិ, អនាបត្តិ, ទុក្ខដំ បន ហោតិ។
និសង្កស្សនេ មាតុកាមេន សទ្ធិ រហោ និសិទ្ធស្ស មុត្តេបិ អនាបត្តិ,
រហោនិសង្កាបត្តិ បន ហោតិ។ វាចស្សនេ មាតុកាមំ មេដុនប្បជិសំយុត្តាហិ
វាចាហិ ឱកាសន្តស្ស មុត្តេបិ អនាបត្តិ, ទុក្ខល្អវាចាសង្ឃាទិសេសំ បន អាបជ្ជតិ។
គេហសិទ្ធិបេមេ មាតាទីនំ មាតាទិបេមេន អាលិដ្ឋនាទី ករោន្តស្ស មុត្តេបិ
អនាបត្តិ។ វេនភន្តំ សន្តវករណាត្ថាយ ឥត្ថិយា បេសិទ្ធិបុច្ឆាទិវេនភន្តសញ្ញាតំ
បណ្ណាការំ “ឥត្តន្ទាមាយ ឥមំ បេសិទ្ធិ” តិ អស្សនេន អាមសន្តស្ស មុត្តេបិ
អនាបត្តិតិ។ ឯវមេតេសុ មោចនស្សនេន អាបត្តិ ហោតិ តិ ទស្សេតុ
“មោចេតុ... បេ... នា” តិ វុត្តំ។ អថ វា មោចេតុកាមំ ចិត្តំ យស្ស សោយំ
មោចេតុកាមចិត្តោ, តេន, ឥត្តម្ពតេ ករណាវចនំ, មោចេតុកាមចិត្តោ ហុត្វាតិ
អត្តោ។

ឧបក្កម្មាតិ ហត្ថាទីសុ យេន កេនចិ និមិត្តេ ឧបក្កមិត្វាតិ អត្តោ។
វិមោចយន្តិ យំ អន្តមសោ ឯកា ឧទ្ធកមភិក្ខុកា បិវេយ្យ, តត្ថកម្មី វិមោចន្តោតិ
អត្តោ។ សុក្កន្តិ

នឹងបីតលោហិតោនាតតក្កតេលទកខ័រទិសប្បវណ្ណសម្ពាតេសុ
ទសវិធសុ សុក្កេសុ យំ កិញ្ចិ សុក្កំ។ អញ្ញាត្រ សុបិណតិ យា សុបិនន្ត
សុក្កវិស្សជ្ជិ ហោតិ, តំ បេត្វាតិ អត្ថោ។ សមណោតិ យោ កោចិ
ឧបសម្មន្តោ។ ករុកន្តិ សង្ឃទិសេសំ។ ដុសេតិ អាបន្នេយ្យាតិ អត្ថោ។ ចេតនា
ឧបក្កមោ មុច្ឆនន្តិ ឥមាទេត្ថ តិណិ អដ្ឋានីតិ។ សុក្កវិស្សជ្ជិសិក្ខាបទំ។

១១. ឥនាទិ កាយសំសគ្គំ ទស្សេតុំ “កាយសំសគ្គរាគេនា” តិអាទិមារទ្ធី។
កិក្ខុ មនុស្សិតិយា មនុស្សិតិសញ្ញិ ហុត្វា កាយសំសគ្គរាគេន ឧបក្កមិត្វា
មនុស្សិតិ បរាមសន្តោ សង្ឃទិសេសំ អាបន្នេយ្យាតិ យោជនា។ តត្ថ
កាយសំសគ្គរាគេនាតិ ហត្ថគ្គហណាទិកាយសម្មស្សេន រាគេន
កាយមិស្សរាគេន។ មនុស្សិតិន្ត តទហុជាតម្បិ ជីវមានកមនុស្សិតិ។
បរាមសន្តិ បរាមសន្តោ, ឥត្ថិតិ សញ្ញា ឥត្ថិសញ្ញា, សា អស្ស អត្ថិតិ ឥត្ថិសញ្ញិ,
ឥត្ថិសញ្ញិ ហុត្វាតិ អត្ថោ។ មនុស្សិតិ, ឥត្ថិសញ្ញិតា, កាយសំសគ្គរាគោ, តេន
រាគេន វាយាមោ, ហត្ថគ្គាហាទិសមាបន្ននន្តិ ឥមាទេត្ថ បញ្ច អដ្ឋានិ។
កាយសំសគ្គសិក្ខាបទំ។

១២. ឥនាទិ ទុដ្ឋល្លំ ទស្សេតុំ “ទុដ្ឋល្លវាចស្សរទេនា” តិអាទិ អារទ្ធី។ តត្ថ
ទុដ្ឋល្លវាចស្សរទេនាតិ
វេច្ឆមគ្គបស្សវមគ្គមេដុនធម្មប្បដិសំយុត្តវាចស្សរទេនា។ មគ្គំ វាវព្ព មេដុនន្តិ
វេច្ឆមគ្គបស្សវមគ្គានំ អញ្ញាតំ មគ្គំ វា មេដុនំ វា អារព្ពាតិ អត្ថោ។ ឱកាសន្តោតិ
អវកាសន្តោ។ មនុស្សិតិន្ត វិញ្ញំ បដិពលំ សុភាសិតទុក្ខាសិតំ ទុដ្ឋល្លាទុដ្ឋល្លំ
សល្លក្ខណាសមត្ថំ មនុស្សិតិ។ សុណាមាទន្តិ សុណាន្តិ។ ឥមិនា បដិពលាយបិ
ឥត្ថិយា អវិញ្ញត្តិបេ បិកាយ ទូតេន វា បណ្ណេន វា អាហោចន្តស្ស
ទុដ្ឋល្លវាចាបត្តិ ន ហោតិ ធិបិតំ ហោតិ។ មនុស្សិតិ, ឥត្ថិសញ្ញិតា,

ទុដ្ឋល្លវាចស្សនទរកោ, តេន រាគេន ធិកាសនំ, តដ្ឋុណវីជាននន្តិ ឥមាទេត្ថ បញ្ច
អដ្ឋានិ។ ទុដ្ឋល្លវាចស្សនសិក្ខាបទំ។

១៣. ឥទានិ អត្ថកាមចារិចរិយំ ទស្សេតុំ “វណ្ណ”ន្យាទិ វុត្ថំ។ តត្ថ យោ ភិក្ខុ
អត្ថនោ កាមចារិចរិយាយ វណ្ណំ វត្វា មេដុនរាគេន ឥត្ថី មេដុនំ យាចមាទោ គរុំ
ដុសេតិ សម្ពន្ធោ។ វណ្ណំ វត្វាតិ គុណំ អានិសំសំ បកាសេត្វា។

អត្ថនោកាមចារិចរិយាតិ មេដុនធម្មសម្ពាតេន កាមេន ចារិចរិយា
កាមចារិចរិយា, អត្ថនោ អត្ថាយ កាមចារិចរិយា អត្ថនោកាមចារិចរិយា,
អលុត្តសមាសោយំ។ អថ វា អត្ថនោតិ កត្វត្ថេ សាមិវេនំ, អត្ថនោ កាមិតា
ឥច្ឆិតាតិ អត្ថនោកាមា, សយំ មេដុនរាគវសេន បត្តិតាតិ អត្ថោ,
អត្ថនោកាមា ច សា ចារិចរិយា ចាតិ អត្ថនោកាមចារិចរិយា, តាយ
អត្ថនោកាមចារិចរិយាយ, “ឯតទក្កំ, ភគិនិ, ចារិចរិយានំ, យា មាទិសំ សីលវន្តំ
កល្យាណធម្មំ ព្រហ្មចារី ឯតេន ធម្មេន បរិចរេយ្យា”តិ ឯវំ វណ្ណំ វត្វាតិ អត្ថោ។
យាចនាតុនោ ទិកម្មកត្តា “ឥត្ថី មេដុនំ យាចមាទោ”តិ វុត្ថំ។ តត្ថ ឥត្ថិន្តិ
ទុដ្ឋល្លោកាសនេ វុត្ថប្បការំ ឥត្ថី។ មនុស្សិន្តី, ឥត្ថិសញ្ញិតា,
អត្ថកាមចារិចរិយាយ រាគោ, តេន រាគេន វណ្ណភណានំ, តដ្ឋុណវីជាននន្តិ
ឥមាទេត្ថ បញ្ច អដ្ឋានិ។ អត្ថកាមចារិចរិយសិក្ខាបទំ។

១៤. ឥទានិ សញ្ញវត្ថុ ទស្សេតុំ “សន្នេស”ន្យាទិមារទ្ធំ។ តត្ថ ភិក្ខុ បុរិសស្ស វា
សន្នេសំ, ឥត្ថិយា វា សន្នេសំ បដិគ្គហេត្វា វិមំសិទ្ធា បច្ឆាហរន្តោ គរុកំ ដុសេតិ
សម្ពន្ធោ។ តត្ថ សន្នេសន្តិ “គច្ឆ, ភន្នេ, ឥត្ថន្នាមំ មាតុរក្ខិតំ ព្រូហិ ‘ហោហិ កិរ
ឥត្ថន្នាមស្ស ភរិយា ធនក្កិតា”តិ (ចារា. ៣០៥) ឯវំ វុត្ថំ បុរិសស្ស សាសនំ, “គច្ឆ,
ភន្នេ, ឥត្ថន្នាមំ បុរិសំ ព្រូហិ ‘អហំ តស្ស ភរិយា ភរិស្សាមី”តិ (ចារា. ៣២៦-៣២៧
ថោកំ វិសទិសំ) ឯវំ វុត្ថំ ឥត្ថិយា សាសនំ។ បដិគ្គណ្ហាត្វាតិ “សាធុ ឧចាសកា”តិ

វា “ហោត្វ” តិ វា “អាហោចេស្សមី” តិ វា យេន កេនចិ អាហារេន វេចិ ភេទំ កត្វា វា
សីសកម្មនាធិហិ វា បដិគ្គណ្ហាត្វា សម្បជិដ្ឋត្វាតិ អត្ថោ។ វីមសិត្វាតិ
វុត្តប្បការេន សាសនំ គហេត្វា បុរិសស្ស វា ឥត្តិយា វា តេសំ
អវស្សរោចនកានំ មាតាបិតាភាតាភតិជិអាជិនំ វា អាហោចេត្វាតិ អត្ថោ។
ហារំបច្ឆាតិ ឯត្ថ “បច្ឆាហារ” ត្ថិ វុត្តព្កេ ធន្ទហានិកយា ហារ-សទ្ធី បុព្វនិចាតំ កត្វា
វុត្តន្តិ ធន្ទព្កំ។ យត្ថ បហិតេន តត្ថ គន្ធា តេន អាហោចិតា សា ឥត្ថី “សាធូ” តិ
សម្បជិដ្ឋតុ វា បដិក្ខិបតុ វា លដ្ឋាយ វា តុណ្ហី ហោតុ, បុន អាគន្ធា តស្ស
បុរិសស្ស ហារន្តោ ឯត្តាវតា ឥមាយ
បដិគ្គហណារោចនប្បច្ឆាហារណាសម្ពាតាយ តិវុត្តសម្បត្តិយា សោភិត្ត
សង្ឃាធិសេសំ អាបន្នេយ្យាតិ អត្ថោ។ តេសំ មនុស្សជាតិកតា, អលំវេចនិយតា,
បដិគ្គណ្ហានវីមសនប្បច្ឆាហារណានីតិ ឥមាទេត្ថ បញ្ច អផ្កានិ។
សញ្ញវិត្តសិក្ខាបទំ។

១៥. ឥនានិ អមូលកំ បកាសេតុំ “ចាវេតុកាមោ” តិ អាធិមារទ្ធី។
ចាវេតុកាមោ ភិត្ត អមូលន្តិមវត្ថុនា អញ្ញំ សុណាមាណំ ភិត្តំ ចោទេន្តោ វា
ចោទាបេន្តោ វា ករុំ ដុសេតិ សម្ពន្ធា។ តត្ថ ចាវេតុកាមោតិ ព្រហ្មចរិយា
ចាវេតុកាមោ។ ចោទេន្តោតិ “តុំ ចារាជិកំ ធម្មំ អាបន្នោសិ, អស្សមណោសិ,
អសក្យបុត្តិយោសី” តិ អាធិហិ វេចនេហិ សយំ ចោទេន្តោតិ អត្ថោ។ ឯវំ
ចោទេន្តស្ស វាចាយ វាចាយ សង្ឃាធិសេសោ។ អមូលន្តិមវត្ថុនាតិ យំ
ចោទកេន ចុទិតកម្មិ បុគ្គលេ អធិដ្ឋំ អសុតំ អបរិសន្តិតំ, ឥទំ ឯតេសំ
ធស្សនសវនបរិសន្តិតសម្ពាតានំ មូលានំ អការតោ នាស្ស មូលន្តិ អមូលំ,
អន្តិមំ វត្ថុ យស្ស ចារាជិកស្ស តទិទំ អន្តិមវត្ថុ, អមូលញ្ច តំ អន្តិមវត្ថុ ចេតិ
អមូលន្តិមវត្ថុ, តេន អមូលន្តិមវត្ថុនា, ភិត្តនោ អនុរេបេសុ ឯក្ខនវីសតិយា
ចារាជិកេសុ អញ្ញាតវេនាតិ អត្ថោ។ ចោទាបយន្តិ ចោទាបយន្តោ, តស្ស

សម័យ ២ ត្រូវ អញ្ជូ ភិក្ខុ អាណាបេត្រា ចោទបេត្រា តស្ស អាណាត្ថស្ស វាចាយ
វាចាយ គរុ ដុសេតិ អត្ថោ។ សុណាមាណន្តិ ឥមិនា បរម្មុខា ទូតេន វា បណ្ណេន វា
ចោទេន្តស្ស ន រុហតីតិ ធីបិតំ ហោតិ។ បរម្មុខា បន សត្តហិ អាបត្តិក្ខន្ធមិ
វទន្តស្ស ទុក្ខជំ។ យំ ចោទេតិ, តស្ស ឧបសម្បន្នោតិ សង្ខ្យបគមនំ, តស្សី
សុទ្ធសញ្ញតា, យេន ចារាជិកេន ចោទេតិ, តស្ស ទិដ្ឋាទិវសេន អមូលកតា,
ចារាជិប្បាយេន សម្មុខា ចោទនា, តស្ស តន្ត្រីណាវិជាននន្តិ ឥមាទេត្ថ បញ្ច
អដ្ឋានិ។ អមូលកសិក្ខាបទំ។

១៦. ឥទានិ អញ្ញភាគិយំ ទស្សេតុំ “លេសមត្ត” តត្ថ
លេសមត្តមុចាទាយាតិ
ជាតិធាមកោត្តលិដ្ឋាបត្តិបត្តិវិរុបដ្ឋាយាចរិយសេនាសនលេសសម្ព័ន្ធតេសុ
ទសសុ លេសេសុ យោ តស្សី បុគ្គលេ ទិស្សតិ, តំ លេសមត្តំ ឧចាទាយ និស្សយ
ភិក្ខុំ ព្រហ្មចរិយា ចាវេតុកាមោ អមូលន្តិមវត្ថុនា សុណាមាណំ ភិក្ខុំ ចោទេន្តោ
គរុ ដុសេតិ អត្ថោ។ កមំ? អញ្ញោ ខត្តិយជាតិកោ ឥមិនា ចោទកេន ចារាជិកំ
ធម្មំ អដ្ឋាបដ្ឋន្តោ ទិដ្ឋោ ហោតិ, សោ អញ្ញំ អត្ថនោ វេរី ខត្តិយជាតិកំ ភិក្ខុំ
បស្សិត្វា តំ ខត្តិយជាតិលេសំ គហេត្វា វរំ “ខត្តិយោ មយា ទិដ្ឋោ ចារាជិកំ ធម្មំ
អដ្ឋាបដ្ឋន្តោ, តុំ ខត្តិយោ ចារាជិកំ ធម្មំ អាបន្នោសី” តិ វា “តុំ សោ ខត្តិយោ,
នាញ្ញោ, ចារាជិកំ ធម្មំ អដ្ឋាបន្នោសី” តិ វា ចោទេតិ, វរំ នាមលេសាទយោបិ
វេទិតញ្ញា។ អដ្ឋានិ បនេត្ថ អនន្តរសទិសានិ។ អញ្ញភាគិយសិក្ខាបទំ។

គរុកាបត្តិនិទ្ទេសវណ្ណនា និដ្ឋិតា។

៣. និស្សគ្គិយនិទ្ទេសវណ្ណនា

១៧. ឥតានិ ជីវវិធី ឧស្សេតុំ “វិកប្បន” ឡាទិមុទ្ធី។ យោ ភិក្ខុ អកាលជីវំ
វិកប្បនញ្ច អធិដ្ឋានញ្ច អកត្វា ឧសាហំ អតិក្កាមេតិ, តស្ស ភិក្ខុនោ
និស្សគ្គិយំ សិយាតិ បិណ្ឌាត្តោ។ តត្ថ អកាលជីវន្តិ អកាលេ ជីវំ, ខោមំ
កប្បាសិកំ កោសេយ្យំ កម្ពលំ សាលំ ភន្តន្តិ ជាតិតោ ធម៌វរាទិ, ទុក្ខលំ
បដ្ឋុណ្ណំ សោមារបដ្ឋំ ជនបដ្ឋំ ឥទ្ធិជំ ទេវទិន្នន្តិ ឥមាទិ បន ធម៌ អនុលោមជីវរាទិ។
តេសុ ទុក្ខលំ សាលាស្ស អនុលោមំ វាកមយត្តា។ បដ្ឋុណ្ណាទិនិ តីណិ
កោសេយ្យស្ស អនុលោមាទិ ចាលាកេហិ កតសុត្តមយត្តា។ ឥទ្ធិជាទីនិ
ទ្វយាទិ ខោមាទិនំ អនុលោមាទិ តេសមញ្ញាតរភាវតោ។ ឥមេសំ ធម៌ជីវរាទំ
អញ្ញាតរំ អកាលជីវំ។

វិកប្បនមធិដ្ឋានន្តិ ឯត្ថ បន វិកប្បនូបកំ អធិដ្ឋានូបកញ្ច ឯវំ វេទិតត្ថំ។
តត្រាយំ ចាឡិ - “អនុជាធាមិ, ភិក្ខុវេ, អាយាមេន អដ្ឋង្គុលំ សុគតង្គុលេន
ចតុរង្គុលវិត្ថតំ បន្ទិមជីវំ វិកប្បេតុ” ឆ្លឹ (មហាវ. ៣៥៨)។ មជ្ឈិមស្ស បុរិសស្ស
ទិយសោ ទ្វេវិទត្តិយោ, តិវិយំ វិទត្តិ។ ទ្វេវិកប្បនា សម្មាវិកប្បនា ច
បរម្មាវិកប្បនា ច។ កថំ? “ឥមំ ជីវំ តុយ្ហំ វិកប្បេមី” តិ វត្ថត្ថំ, អយំ
សម្មាវិកប្បនា។ “មយ្ហំ សន្តកំ បរិគុញ្ញ វា វិស្សន្នេហិ វា យថាបច្ចយំ វា
ករោហិ” តិ, ឯកស្ស សន្តិកេ “ឥមំ ជីវំ តិស្សស្ស ភិក្ខុនោ វិកប្បេមី” តិ វត្ថត្ថំ,
អយំ អបរាបិ សម្មាវិកប្បនា។ តេន ភិក្ខុនា “តិស្សស្ស ភិក្ខុនោ សន្តកំ
បរិគុញ្ញ វា វិស្សន្នេហិ វា យថាបច្ចយំ វា ករោហិ” តិ, “ឥមំ ជីវំ តុយ្ហំ
វិកប្បនត្ថាយ ធម្មី” តិ វត្ថត្ថំ, តេន វត្ថត្ថោ “កោតេ មិត្តោ វា សន្តិដ្ឋោ វា
សម្មត្តោ វា” តិ, តតោ ឥតវេន “តិស្សោ ភិក្ខុ” តិ វត្ថត្ថំ, បុន តេន “អហំ
តិស្សស្ស ភិក្ខុនោ ធម្មី” តិ វត្ថត្ថំ, អយំ បរម្មាវិកប្បនា។ “តិស្សស្ស ភិក្ខុនោ
សន្តកំ បរិគុញ្ញ វា វិស្សន្នេហិ វា យថាបច្ចយំ វា ករោហិ” តិ វត្ថត្ថោ បច្ចទ្វារោ ធាម

ហោតិ។ ពហុកេ “ឥមាជី”តិ, អហត្ថចាសេ “ឯតំ, ឯតាជី”តិ វា។ ឯវំវិកប្បនព្វា
អកត្វាតិ អត្ថោ។

តិច្ឆិវស្ស បន បមាណំ ឧក្កដបរិច្ឆេទេន សុគតច្ឆិវតោ ឧនកំ វដ្តតិ,
លាមកបរិច្ឆេទេន សង្ឃាជីយា, ឧត្តរាសង្កស្ស ច ធិយតោ មុដ្ឋិបញ្ចកំ, តិវិយំ
មុដ្ឋិត្តិកំ, អន្តរាសកោ ធិយតោ មុដ្ឋិបញ្ចកោ, តិវិយំ ទិហត្ថាបិ អឡតេយ្យា
វា វដ្តតិ។ វុត្ថប្បមាណាតោ អធិកញ្ច ឧនកញ្ច “បរិក្ខារចោឡា”ន្តិ អធិដ្ឋាតព្វំ។
ទ្វេ ច្ឆិវស្ស អធិដ្ឋាតា កាយេន វា អធិដ្ឋតិ, វាចាយ វា អធិដ្ឋតិ។ តិច្ឆិវំ
អធិដ្ឋហន្តេន វជិត្វា កប្បពិន្ទំ ទត្វា បុរាណសង្ឃាជី “ឥមំ សង្ឃាជី បច្ចុទ្ធរាមី”តិ
បច្ចុទ្ធវិទ្ធា នវំ សង្ឃាជី ហត្ថេន គហេត្វា “ឥមំ សង្ឃាជី អធិដ្ឋាមី”តិ ចិត្តេន
អាភោគំ កត្វា កាយវិការំ ករោន្តេន កាយេន អធិដ្ឋាតព្វា, ឥទំ កាយេន
អធិដ្ឋានំ។ តំ យេន កេនចិ សរីរាវយវេន អដុសន្តស្ស ន វដ្តតិ។ វាចាយ អធិដ្ឋានំ
បន វចីភេទំ កត្វា វាចាយ អធិដ្ឋាតព្វំ, សចេ ហត្ថចាសេ “ឥមំ សង្ឃាជី
អធិដ្ឋាមី”តិ, សចេ អហត្ថចាសេ ឋបិតដ្ឋានំ សល្លក្ខេត្វា “ឯតំ សង្ឃាជី
អធិដ្ឋាមី”តិ វាចា ភិន្និតព្វា។ ឯស នយោ ឧត្តរាសង្ក, អន្តរាសកេ ច។
តិច្ឆិវរាជិនិ សព្វានិ ឯកតោ កត្វា “ឥមាជី ច្ឆិវរាជិ បរិក្ខារចោឡានិ អធិដ្ឋាមី”តិ
អធិដ្ឋាតុម្បិ វដ្តតិ វា ឯវំ អធិដ្ឋានព្វា អកត្វាតិ អត្ថោ។

ទស អហានិ ទសាហំ។ អតិមាបេតីតិ អតិក្កាមេតិ។ តស្សាតិ តស្ស
ភិក្ខុនោ។ និស្សគ្គិយន្តិ និស្សជ្ជនំ និស្សគ្គិយំ, បុព្វភាគេ កត្តព្ភស្ស
វិនយកម្មស្សេតំ នាមំ, និស្សគ្គិយមស្ស អត្ថិតិ និស្សគ្គិយំ, កី តំ? ចាចិត្តិយំ, តំ
អតិក្កាមយតោ សហានិស្សគ្គិយវិនយកម្មំ ចាចិត្តិយំ សិយា, អយមេត្ត
អត្ថោ។ តំ បនេតំ ច្ឆិវំ យំ ទិវសំ ឧប្បន្នំ, តស្ស យោ អរុណោ, សោ
ឧប្បន្នទិវសនិស្សិតោ, តស្មា ច្ឆិវុប្បន្នទិវសេន សទ្ធិំ ឯកានសេ អរុណុក្កមនេ

ធនាហារតិក្កមិតំ ហោតីតិ។ ជីវរស្ស អត្ថនោ សន្តកតា,
ជាតិប្បមាណយុត្តតា, ជិន្នបលិពោធភារោ, អតិរេកជីវតា,
ធនាហារតិក្កមោតិ ឥមាទេត្ថ បញ្ច អដ្ឋានិ។ បឋមកថិនសិក្ខាបទំ។

១៨. ឥធានិ ទុតិយំ ធស្សេតុំ “ភិក្ខុសម្មតិយា” ត្យាទិមារទ្ធី។ យោ ភិក្ខុសម្មតិ
វុដ្ឋេត្វា កាលញ្ចវិនា អធិដ្ឋិតំ តិច្ឆវំ ឯកាហំ អតិក្កមាបេតិ, តស្ស និស្សគ្គិយំ
សិយាតិ សម្ពន្ធា។ តត្ថ ភិក្ខុសម្មតិយាញ្ញត្រាតិ យំ សង្ឃោ គិលានស្ស ភិក្ខុនោ
តិច្ឆវរេន វិប្បវាសសម្មតិ ទេតិ, តំ ឋបេត្វា។ តិច្ឆវរមធិដ្ឋិតន្តិ ករណេត្ថ
ឧបយោកវចនំ, តេន តិច្ឆវរាធិដ្ឋាននយេន អធិដ្ឋិតេសុ សង្ឃាធិអាទិសុ យេន
កេនចិ ជីវរេន។ ឯកាហន្តិ ឯករត្តំ។ អតិមាបេតិ វិប្បវសតិ, វិយុត្តោ
វសតីតិ អត្តោ។ តស្ស អលទ្ធសម្មតិកស្ស ភិក្ខុនោ ឯករត្តម្បិ ជីវរេន
វិប្បវាសតោ និស្សគ្គិយំ ចាចិត្តិយំ សិយាតិ អត្តោ។ សមយំ វិនាតិ ជីវរកាលំ
វុដ្ឋេត្វា។ អធិដ្ឋិតិច្ឆវតា, អនត្តតកថិនតា, អលទ្ធសម្មតិតា, រត្តិវិប្បវាសោតិ
ឥមាទេត្ថ បញ្ចវិ អដ្ឋានិ។ ទុតិយកថិនសិក្ខាបទំ។

១៩. ឥធានិ បុរាណជីវំ ធស្សេតុំ “អញ្ញាតិកា” ត្យាទិ អារទ្ធី។ តត្ថ
អញ្ញាតិកាតិ អញ្ញាតិកាយ “បដិសន្ធិា យោនិសោ” តិអាទិសុ វិយ,
អញ្ញាតិកាយ នេវ មាតុសម្ពន្ធនេន ន បិតុសម្ពន្ធនេន សម្ពទ្ធាយាតិ វុត្តំ ហោតិ។
ភិក្ខុនិយាតិ អដ្ឋវាចិកកម្មេន ឧបសម្បជ្ឈាយ។ អាគោជាបេតិ បហារបេតិ។
តន្តិ និស្សគ្គិយំ ចាចិត្តិយំ ភវេយ្យាតិ អត្តោ។ បុរាណជីវតា, ឧបចារេ ឋត្វា
អញ្ញាតិកាយ ភិក្ខុនិយា អាណាបនំ, តស្ស ជោវនាធិនិ ចាតិ ឥមាទេត្ថ តីណិ
អដ្ឋានិ។ បុរាណជីវសិក្ខាបទំ។

២០. កិញ្ចិ មូលកន្តិ កិញ្ចិ ចាកតំ។ ចីវរាណានេតិ ចីវរស្ស អាណានេ
ចីវរប្បជិគ្គហណោ។ វិកប្បន្ទបគចីវរតា, ចារិវត្តកាភារោ, អញ្ញាតិកាយ
ហត្ថតោ គហណាន្តិ ឥមាទេត្ថ តីណិ អដ្ឋានិ។ ចីវរប្បជិគ្គហណាសិក្ខាបទំ។

២១. អប្បវារិតន្តិ “វេទយ្យាដ, ភន្តេ, យេន អត្ថោ” តិ ឥច្ឆាបិ តំ ឥច្ឆំ រុច្ចិ
ឧប្បាទិតំ, ន បវារិតន្តិ អប្បវារិតំ។ វិញ្ញាបេន្តស្សាតិ យាចន្តស្ស។ អញ្ញាត្រ
សមយាតិ នដ្ឋចីវរកាលំ វេបេត្វា។ វិកប្បន្ទបគចីវរតា, សមយាភារោ,
អញ្ញាតកិញ្ចិត្តិ, តាយ ច បដិលាភោតិ ឥមាទេត្ថ ចត្តារិ អដ្ឋានិ។
អញ្ញាតកិញ្ចិត្តិសិក្ខាបទំ។

២២. រជតន្តិ រូបិយំ។ ជាតរូបន្តិ សុវណ្ណំ។ មាសកន្តិ តយោ មាសកា
លោហមាសកោ ធារុមាសកោ ជតុមាសកោតិ។ តត្ថ លោហមាសកោតិ
តម្កលោហាធិហិ កតមាសកោ។ ធារុមាសកោតិ សារធារុនា វា
វេឡុបេសិកាយ វា អន្តមសោ តាលបណ្ណេនបិ រូបំ ជិន្និត្វា កតមាសកោ។
ជតុមាសកោតិ លាខាយ វា និយ្យសេន វា រូបំ សមុដ្ឋាបេត្វា កតមាសកោ។
កហាបណាន្តិ សុវណ្ណាមយំ វា រូបិយមយំ វា ចាកតិកំ វា។ គណ្ណោយ្យាតិ
អត្ថនោ អត្ថាយ ធិយមាធំ វា កត្ថចិ បិ តំ វា និប្បវិគ្គហំ ធិស្វា សយំ គណ្ណោយ្យ។
គណ្ណាបេយ្យាតិ តនេវ អញ្ញេន កាហាបេយ្យ។ និស្សគ្គីតិ គហណាធិសុ យំ
កិញ្ចិ ករោន្តស្ស អយនពទ្វេសុ វត្ថុគណនាយ និស្សគ្គិ សិយាតិ អត្ថោ។
សាធិយេយ្យ វាតិ កាយវាចាហិ អប្បជិក្ខិបិត្វា ចិត្តេន អធិវាសេយ្យ។
ជាតរូបរជតភារោ, អត្ថទ្កេសិកតា, គហណាធិសុ អញ្ញាតភារោតិ ឥមាទេត្ថ
តីណិ អដ្ឋានិ។ រូបិយប្បជិគ្គហណាសិក្ខាបទំ។

២៣. រជតាធិចតុត្ថិធំ អកប្បិយំ កប្បិយេនាបិ បរិវត្តេយ្យ សហធម្មិកេ
វេបេត្វា, និស្សគ្គិយំ សិយាតិ សម្ពុន្នោ។ តត្ថ អកប្បិយន្តិ អកប្បិយវត្ថុ។

កប្បិយេនាតិ កប្បិយវត្ថុនា។ សហធម្មិកេតិ

ភិក្ខុភិក្ខុនិសាមណោសាមណេវសិក្ខុមានសង្ខារេត បញ្ច សហធម្មិកេ។

រូបិយភារោ, បរិវត្តនញ្ចាតិ ឥមាទេត្ថ ទ្វេ អង្គានិ។ រូបិយបរិវត្តនសិក្ខាបទំ។

២៤. “ឥមំ បត្តំ តុយ្ហំ វិកប្បមី” តិអាទិនា វិកប្បនញ្ច “ឥមំ បត្តំ
អធិជ្ឈមី” តិអាទិនា អធិជ្ឈនញ្ច អកត្វាតិ អត្ថោ។ បមាណិកន្តិ ឯត្ថាយំ
វិនិច្ឆយោ - អនុបហតបុរាណសាលិតណ្ហាលានំ សុកោដ្ឋិតបរិសុទ្ធានំ ទ្វេ
មគធនាឡិយោ គហេត្វា តេហិ តណ្ហាលេហិ អនុត្តណ្ហាលមកិលិន្ទមបិណ្ឌិតំ
សុរិសទំ កុន្ទមកុឡ្យរាសិសទិសំ អវស្សវិតោទនំ បចិត្វា និរវសេសំ បត្តេ
បក្ខិបិត្វា តស្ស ឱទនស្ស ចតុត្ថភាគប្បមាលោ ឆាតិយនោ ឆាតិតនុកោ
ហត្ថហារិយោ សព្ពសម្ភារសង្ខតោ មុគ្គសូចោ បក្ខិបិតញ្ចោ, តតោ អាសោបស្ស
អនុរូបំ យាវចរិមាសោបប្បហោនកំ មច្ឆមំសាទិព្យញ្ចនំ បក្ខិបិតព្ពំ។
សប្បិតេលតក្ករសកញ្ញិកាទីនិ បន អគណនូបគានិ ហោន្តិ។ តានិ ហិ
ឱទនគតិកានិ នេវ ហាបេតុំ, នវឡេតុំ សកោន្តិ។ វេមេតំ សព្ពម្បិ បក្ខិត្តំ សចេ
បន បត្តស្ស មុខវដ្តិយា ហេដ្ឋិមរាជិសមំ តិដ្ឋតិ, សុត្តន វា ហិរេន វា ជិន្ទន្តស្ស
សុត្តស្ស វា ហិរស្ស វា ហេដ្ឋិមន្តំ ដុសតិ, អយំ ឧក្កដ្ឋោ នាម បត្តោ។ សចេ តំ រាជី
អតិក្កម្ម ដូបិកតំ តិដ្ឋតិ, អយំ ឧក្កដ្ឋោមកោ នាម បត្តោ។ សចេ តំ រាជី ន
សម្មាបុណាតិ, អន្តោគតមេវ ហោតិ, អយំ ឧក្កដ្ឋក្កដ្ឋោ នាម។ ឧក្កដ្ឋតោ
ឧបឡប្បមាលោ មជ្ឈិមោ។ មជ្ឈិមតោ ឧបឡប្បមាលោ ឱមកោ។ តេសម្បិ
វុត្តនយេនេវ បកេនោ វេទិតញ្ចោ។ ឥច្ឆេតេសុ ឧក្កដ្ឋក្កដ្ឋោ ច ឱមកោមកោ ចាតិ
ទ្វេ អបត្តា, សេសា សត្ត បត្តា បមាណយុត្តា នាមាតិ វេ បមាណោយុត្តោ
បមាណិកោ, តំ បមាណិកំ។ បត្តន្តិ សត្តសុ បត្តេសុ អញ្ញតរំ បត្តំ។ បត្តស្ស
អត្ថនោ សន្តកតា, បមាណយុត្តតា, អធិជ្ឈានូបគតា, អតិវេកបត្តតា,
ទសាហាតិក្កមោតិ ឥមាទេត្ថ បញ្ច អង្គានិ។ បឋមបត្តសិក្ខាបទំ។

២៥. យោ ភិក្ខុ បញ្ចពន្ធនតោ ឧបត្ថេសតិ បរំ បននំ បត្តំ វិញ្ញាបេតិ,
តស្សបិ ភិក្ខុនោ និស្សគ្គិយំ សិយាតិ សម្ពុត្តោ។ តត្ថ បរន្តិ អញ្ញំ, “នំ
បត្ត”ន្តិមីនា តុល្យាធិករណំ។ អធិដ្ឋានូបគបត្ថស្ស ឧបបញ្ចពន្ធនតា,
អត្ថុទ្ទេសិកតា, កតវិញ្ញត្តិ, តាយ ច បដិលាភោតិ ឥមាទេត្ថ ចត្តារិ អដ្ឋានិ។
ឧបបញ្ចពន្ធនសិក្ខាបទំ។

២៦. យោ សប្បិទេលាទិកំ បន ភេសន្តំ បដិគ្គហេត្វា សត្តាហបរមំ
សន្និធិការកំ ភុញ្ញន្តោ សត្តាហំ អតិក្កាមេតិ, តស្ស និស្សគ្គិយំ សិយាតិ
អត្តោ។ តត្ថ សប្បិទេលាទិកន្តិ ឯត្ថ អាទិ-សន្តោ នវនីតមធុដាលីតំ
សន្តណ្ហាតិ។ តត្ថ សប្បិទាម គវាទិនំ សប្បិ, យេសំ មំសំ កប្បតិ, តេសំ សប្បិ,
តថា នវនីតំ។ តេលំ នាម តិលសាសបមធុកឯវណ្ណាវសាទីហិ និព្ពត្តំ។ មធុ នាម
មក្ខិកាមធុមេវ។ ឧច្ឆរសំ ឧចាទាយ បន អបក្កា វា អវត្ថុកបក្កា វា សញ្ញាបិ
ឧច្ឆរិកតិ ដាលីតន្តិ វេទិតព្ពំ។ ភេសន្តិវិជានសិក្ខាបទំ។

២៧. ភិក្ខុស្ស ជីវំ ទត្វា បុន តំ ជីវំ សកសញ្ញាយ អច្ឆិន្ទន្តស្ស វា
អច្ឆិន្ទាបយតោបិ វា និស្សគ្គិយំ សិយាតិ យោជនា។ តត្ថ ទត្វាតិ វេយ្យាវច្ឆាទីនិ
បច្ឆាសីសមាទោ ទត្វា។ អច្ឆិន្ទន្តស្សាតិ វេយ្យាវច្ឆាទីនិ អករោន្តំ ទិស្វា
ពលក្ការេន គណ្ហាន្តស្ស, តថា អច្ឆិន្ទាបយតោតិ។ វិកប្បនូបគបីវតា,
សាមទិន្ទតា, សកសញ្ញតា, ឧបសម្បន្ទតា, កោធរសេន អច្ឆិន្ទំ វា អច្ឆិន្ទាបនំ
វាតិ ឥមាទេត្ថ បញ្ច អដ្ឋានិ។ អច្ឆិន្ទនសិក្ខាបទំ។

២៨. អប្បវារិតំ អញ្ញាតី គហបតី សុត្តំ យាចិត្វា ញាតិប្បវារិតេ វដ្ឋេត្វា
តន្តវាយេហិ ជីវំ វាយាបេន្តស្ស និស្សគ្គិយំ សិយាតិ បិណ្ឌាត្តោ។ តត្ថ សុត្តន្តិ
ធព្ពំ ខោមសុត្តាទិកំ វា តេសំ អនុលោមំ វា។ យាចិយាតិ ជីវត្ថាយ យាចិត្វា។
ជីវត្ថាយ វិញ្ញាបិតសុត្តំ, អត្ថុទ្ទេសិកតា, អកប្បិយតន្តវាយេន

អកប្បិយវិញ្ញត្តិយា វាយាបនន្តិ ឥមាទេត្ថ តីណិ អង្គានិ។
សុត្តវិញ្ញត្តិសិក្ខាបទំ។

២៩. យោ ភិក្ខុ សង្ឃស្ស បរិណាតំ លាភំ ជានន្តោ អត្ថនោ បរិណាមេតិ,
តស្ស និស្សគ្គិយំ សិយាតិ អត្ថោ។ តត្ថ ជានន្តិ ជានន្តោ។ លាភន្តិ លភិតតំ
ចីវរាទិវត្ថំ។ បរិណាតន្តិ សង្ឃស្ស និទ្ធិ សង្ឃស្ស ចោណំ សង្ឃស្ស បញ្ចារំ ហុត្វា
បិតំ។ អត្ថនោ បរិណាមេតីតិ “មយ្ហំ ទេវា” តិអាទីនិ វទន្តោ អត្ថនិ និទ្ធិ ករោតិ។
សង្ឃ បរិណាតភារោ, តំ ញាត្វា អត្ថនោ បរិណាមនំ, បដិលាភោតិ ឥមាទេត្ថ
តីណិ អង្គានិ។ បរិណាមនសិក្ខាបទំ។

និស្សគ្គិយនិទ្ទេសវណ្ណានា និដ្ឋិតា។

២. ចាចិត្តិយនិទ្ទេសវណ្ណានា

៣០. ឥទានិ ចាចិត្តិយំ ទស្សេតុំ “សម្មជានមុសាវាទេ” ត្យាទិ អារទ្ធី។ តត្ថ
សម្មជានមុសាវាទេតិ និមិត្តត្ថេ ភុម្មវចនំ, តស្មា យោ ភិក្ខុ សម្មជានន្តោ មុសា
វទតិ, តស្ស តន្តិមិត្តំ តំហេតុ តប្បច្ចយា ចាចិត្តិយំ ឧទីរតន្តិ អត្ថោ។ ភិក្ខុញ្ច
ធិមសន្តស្សាតិ

ជាតិធាមកោត្តកម្មសិប្បវយអាពាធលិដ្ឋកិលេសាបត្តិអក្កោសេសុ ភូតេន វា
អភូតេន វា យេន កេនចិ មុខសត្តិនា ភិក្ខុំ ធិវិជ្ឈន្តស្ស ភិក្ខុនោ ចាចិត្តិយំ
ឧទីរតន្តិ អត្ថោ។ បេសុញ្ញហារណេបិ ចាតិ ភិក្ខុស្ស បេសុញ្ញហារណោ,
ជាតិអាទីហិ អក្កោសវត្ថុហិ ភិក្ខុំ អក្កោសន្តស្ស ភិក្ខុនោ សុត្វា ភិក្ខុនោ
បិយកម្មតាយ វា ភេទាធិប្បាយេន វា យោ អក្កោទ្វា, តស្ស ភិក្ខុស្ស កាយេន
វា វាចាយ វា បេសុញ្ញហារណាវចនេ ចាចិត្តិយំ ឧទីរតន្តិ អត្ថោ។

៣១. សង្កឹតត្តយមារុណ្ណំ បិដកត្តយំ ធម្មំ ភិក្ខុញ្ចំ ភិក្ខុនិញ្ចំ វេបេត្វា អញ្ញោន
បុគ្គលេន សទ្ធិំ ឯកតោ បទំ បទំ ភណ្ឌស្ស ភិក្ខុនោ បទភណ្ឌនាយ ចាចិត្តិយំ
ឧទិវតន្តិ សមុទាយត្តោ។

៣២. អនុបសម្បន្ននេវាតិ ភិក្ខុំ វេបេត្វា អន្តមសោ ចារាជិកវត្តភូតេន
តិវច្ឆានកតេនាបិ សហា តិវត្តិយំ សយិត្វា ចតុត្ថទិវសេ អត្ថផ្កតេ ស្វរិយេ បុន
សហសេយ្យាយ ចាចិត្តិ សិយាតិ សម្ពន្ធា។ តត្ថ សហសេយ្យាយាតិ
សព្ពច្ឆន្ទបរិច្ឆិន្នេ, យេភុយ្យេនច្ឆន្ទបរិច្ឆិន្នេ វា សេនាសនេ បុញ្ញាបរិយេន វា
ឯកក្ខណេ វា ឯកតោ និសង្កាយ។ តត្ថ ធននំ អនាហច្ច ទិយឡហត្ថព្ពេជន
ចាការាទិនា បរិច្ឆិន្ទម្បិ សព្ពបរិច្ឆិន្ទមិច្ឆេវ វេទិតព្ពំ។

៣៣. ឯកវត្ថម្បិ ឥត្តិយា សទ្ធិំ សេយ្យំ កប្បយតោ តស្ស ភិក្ខុនោបិ ចាចិត្តិ
សិយាតិ អត្តោ។ តត្ថ ឥត្តិយាតិ អន្តមសោ តទហុជាតាយបិ មនុស្សិត្តិយា។
នេសេន្តស្ស វិជារិញ្ចំ, ធម្មញ្ចា ធម្មទុត្តរិន្ទរិញ្ចំ បុរិសំ វិជា ឥត្តិយា ធម្មនតោ
ឧត្តរី ធម្មំ នេសេន្តស្ស ភិក្ខុនោ ចាចិត្តិ សិយាតិ អត្តោ។ តត្ថ “ធម្មទុត្តរិ”ន្ទ ឯត្ថ
ឯកោ កាថាចាទោ ឯកំ បទន្តិ ឯវំ សព្ពត្ថ បទប្បមាណំ វេទិតព្ពំ។ ធម បទានិ
ធម្មទំ, ធម្មនតោ ឧត្តរី ធម្មទុត្តរី។

៣៤. ភិក្ខុសម្មតិ វេបេត្វា ភិក្ខុនោ ទុដ្ឋល្លំ វន្តំ អភិក្ខុនោ វទន្តស្ស ចាចិត្តិយំ
ឧទិវតន្តិ អត្តោ។ តត្ថ ទុដ្ឋល្លន្តិ ឥដ សជ្ឈាទិសេសំ អធិប្បតំ។ ភិក្ខុសម្មតិយាតិ
យំ សង្ឃោ អភិណ្ឌាបត្តិកស្ស ភិក្ខុនោ អាយតី សំវវត្តាយ អាបត្តិនញ្ចា
កុលានញ្ចា បរិយន្តំ កត្វា វា អកត្វា វា តិក្ខត្តំ អបលោកេត្វា កតិកំ ករោតិ,
តំ វេបេត្វា។ អភិក្ខុនោតិ អនុបសម្បន្នស្ស។ វទន្តស្សាតិ អាហោចន្តស្ស។

៣៥. យោ អកប្បិយំ បថី ខណោយ្យ វា ខណាបេយ្យ វា, តស្ស ចាចិត្តិយំ សិយា។ តត្ថ អកប្បិយន្តិ ឧទ្ធចបចនាធិវសេន វា តថា តថា អនឡា វា ជាតបថី វុច្ឆតិ។ សា តិវិជា សុទ្ធមិស្សបុញ្ញវសេន។ តត្ថ សុទ្ធបថី នាម បកតិយា សុទ្ធបំសុ វា សុទ្ធមត្តិកា វា។ មិស្សបថី នាម យត្ថ បំសុតោ វា មត្តិកតោ វា ចាសាណាសក្ខវកលមរុម្ពវាលុកាសុ អញ្ញាតវស្ស តតិយភាគោ ហោតិ។ បុញ្ញបថី នាម អតិវេកចាតុមាសំ ឱវដ្ឋោ បំសុបុញ្ញោ វា មត្តិកាបុញ្ញោ វា ហោតិ។ វុត្ថលក្ខណេន បន មិស្សកបុញ្ញោបិ បិដ្ឋិចាសាលោ បិតសុខុមរជម្មិ ច ទេវេ ផុសយន្តេសកី ចេ តិន្តំ, ចាតុមាសច្ចយេន តិណ្ណោកាសោ បុញ្ញបថីសម្ព័មេវ គច្ឆតិ។ យោ ភិក្ខុ ភូតគាមំ វិកោបេយ្យ, តស្ស ចាចិត្តិយំ សិយាតិ សម្ពុតោ។ តត្ថ ភូតគាមន្តិកវន្តិ, អភវំ ចាតិ ភូតា, ជាយន្តិ វឡន្តិ ជាតា វឡិតា ចាតិ អត្ថោ, គាមោតិ វាសិ, ភូតានំ គាមោ, ភូតា វា គាមោតិ ភូតគាមោ, បតិដ្ឋិតហិវតតិណ្ណុក្ខានិមេតំ អធិវចនំ។ តំ ភូតគាមំ វិកោបេយ្យាតិ ធនេនភេទនាធិនិ ករេយ្យ។

៣៦. យោ ភិក្ខុ សង្ឃិកំ មញ្ញាធិ អដ្ឋោកាសេ សន្តរណាធិកំ កត្វា អាបុច្ឆនាធិកំ អកត្វា យាតិ, តស្ស ចាចិត្តិ សិយាតិ អត្ថោ។ តត្ថ សង្ឃិកន្តិ សង្ឃស្ស សន្តកំ។ មញ្ញាធិន្តិ ឯត្ថ អាធិ-សន្តេន បីឋភិសិកោច្ឆាធិ សង្គណ្ណាតិ។ សន្តរណាធិកន្តិ សន្តរណាធិ កត្វា វា កាវាបេត្វា វា។ អាបុច្ឆនាធិកន្តិ អាបុច្ឆនំ វា ឧទ្ធវលំ វា ឧទ្ធវាបនំ វាតិ អត្ថោ។ យាតិ គច្ឆតិ។

៣៧. យោ ភិក្ខុ សង្ឃិការវសេសេយ្យំ សន្តរណាធិកំ កត្វា អាបុច្ឆនាធិកំ អកត្វា យាតិ, តស្ស ភិក្ខុនោ ចាចិត្តិ សិយាតិ អត្ថោ។ តត្ថ សង្ឃិការវសេសិ សង្ឃស្ស សន្តកេ អាវសេសេវិហារេ គព្វេ វា អញ្ញាស្មី វា សព្វបរិច្ឆិន្នេ គុត្តសេនាសនេ។ សេយ្យន្តិ ភិសិ ចិមិលិកា ចាវុណំ ឧត្តវត្តវណំ ភូមត្តវណំ

តង្គិកា ចម្បក្ខណ្ឌំ និស័ទនំ បច្ចត្តរណំ តិណាសន្តារោ បណ្ណាសន្តារោតិ
ឯវមាទិកំ។ សន្តរណាទិកន្តិ តេសុ យេន កេនចិ អត្តរណាទិកំ កត្វា វា
កាវាបេត្វា វា។

៣៨-៩. យោ បន ភិក្ខុ ជានំ សប្បណាកំ តោយំ បរិភុញ្ញយេ, តស្ស ភិក្ខុនោ
ចាចិត្តិ សិយាតិ យោជនា។ តត្ថ ជានំ សប្បណាកន្តិ “សប្បណាកមិទ”ន្តិ ទិស្វា
វា សុត្វា វា យេន កេនចិ អាការេន ជានន្តោ។ តោយន្តិ ឧទកំ។ បរិភុញ្ញយេ តិ
បរិភុញ្ញយ្យ។ យោ ភិក្ខុ ចារិវត្តកំ វេបេត្វា អញ្ញាតិកាយ ភិក្ខុនិយា ជីវំ ទេតិ,
តស្ស ភិក្ខុនោ ចាចិត្តិ សិយា។ ជីវប្បដិគ្គហណាសិក្ខាបទេ ភិក្ខុ បដិគ្គហកោ
តធិ ភិក្ខុនី, អយំ វិសេសោ។ អញ្ញាតិកាយ ភិក្ខុនិយា ជីវំ សិព្ពតោចិ តស្ស
ភិក្ខុនោ ចាចិត្តិ សិយាតិ អត្តោ។ ជីវន្តិ និវាសនចារុបន្ទបកំ។ សិព្ពតោតិ សយំ
សិព្ពន្តស្ស សូចិ បវេសេត្វា និហារណោ បយោគគណនាយ ចាចិត្តិ។
សិព្ពាបេន្តស្ស បន “សិព្ពា”តិ វុត្តោ សចេចិ សព្ពំ សូចិកម្មំ និដ្ឋាបេសិ, ឯកមេវ
ចាចិត្តិ, អាណាត្តស្ស បយោគគណនាយ ចាចិត្តិ ហោតិ។ បវាវេត្វាន អតិវត្តំ
អកាវេត្វា ភុញ្ញតោ ចាចិត្តិ សិយាតិ អត្តោ។ តត្រាយំ វិនិច្ឆយោ - ឱទនោ សត្តុ
កុម្មាសោ មន្ទោ មំសន្តិ បញ្ចន្តំ ភោជនានំ អញ្ញាតំ សាសបមត្តម្យិ
អន្លោហរិក្ខា ភោជនំ បដិក្ខេបំ កត្វា អញ្ញេន ភិយាបថេន “អលមេតំ សព្ព”ន្តិ
អតិវត្តំ អកាវេត្វា បរិភុញ្ញតោ ចាចិត្តិ ហោតិ។

៤០. យោ ភិក្ខុ អាសាទនាបេក្ខោ ភុត្តារី បវាវិតំ ភិក្ខុ “ហន្ត, ភិក្ខុ, ខាទ វា
ភុញ្ញ វា”តិ អនតិវិត្តេន បវាវេតិ, ភោជនេ ភុត្តេ តស្ស ចាចិត្តិយំ ឧទិវតន្តិ
អត្តោ។ តត្ថ អាសាទនាបេក្ខោតិ អាសាទនំ ចោទនំ មន្ត្រករណាការំ
អបេក្ខមាណោ។

២១-២. យោ ភិក្ខុ សន្និធិភោជនំ ភុញ្ញេយ្យ, តស្ស ភិក្ខុនោ ចាចិត្តិ សិយាតិ
អត្ថោ។ តត្ថ សន្និធិភោជនន្តិ បដិគ្គហេត្វា ឯករត្តំ វិភិណ្ឌិមិតភោជនំ។ វិកាលេ
យាវកាលំ កំ ភុញ្ញតោ វាបិ ចាចិត្តិ សិយាតិ យោជនា។ តត្ថ វិកាលេតិ
វិភតកាលេ, មជ្ឈន្តិកាតិក្កមតោ បដ្ឋាយ យាវ អរុណុត្តមនាតិ អត្ថោ។
យាវកាលំ កន្តិ វនមូលជលាទិកំ អាមិសភោជនំ។ អគិលានោ ភិក្ខុ បណ្ឌិតកំ
សប្បិកត្តាទិកម្ម្យ វិញ្ញាបេត្វាន ភុញ្ញេយ្យ, តស្ស ភិក្ខុនោ ចាចិត្តិ សិយាតិ
យោជនា។ តត្ថ អគិលានោតិ កល្លកោ។ បណ្ឌិតកន្តិ
សប្បិភេតលមធុដាលីតមធម៌សធិរទិសិស្វាតេហិ សំសជ្ជំ សត្តជញ្ញានិព្ពត្តំ
បណ្ឌិតភោជនំ។ យោ ភិក្ខុ ទន្តកដោទកំ វដ្ឋេត្វា អប្បដិគ្គហិតកំ ភុញ្ញេយ្យ,
ចាចិត្តិ សិយាតិ អត្ថោ។ តត្ថ អប្បដិគ្គហិតន្តិ កាយេន វា កាយប្បដិពទ្ធន វា
គណ្ណាន្តស្ស ហត្ថចាសេ វេត្វា កាយកាយប្បដិពទ្ធនិស្សគ្គិយានំ អញ្ញាតវេន ន
ទិន្នំ អប្បដិគ្គហិតំ នាម។

២៣. យោ ភិក្ខុ តិត្តិយស្ស សហត្ថតោ កិញ្ចិ ភុញ្ញិតព្ពំ ទទេយ្យ, តស្ស
ចាចិត្តិ សិយាតិ សម្ពុន្នោ។ តត្ថ តិត្តិយស្សាតិ អញ្ញាតិត្តិយស្ស។ កិញ្ចិ
ភុញ្ញិតព្ពន្តិ យំ កិញ្ចិ ភោជនីយំ។ សហត្ថតោតិ សហត្ថា។ យោ ភិក្ខុ
មាតុកាមេន ឯកតោ រហោ និសង្ខំ កប្បេយ្យ, តស្ស ចាចិត្តិ សិយាតិ សម្ពុន្នោ។
តត្ថ រហោតិ បដិច្ចន្នោ។ កប្បេតិ កប្បេយ្យ។ ឯកតោតិ សទ្ធិ។

២៤. សុរាមេរយចានេបីតិ ឯត្ថ បិដ្ឋាធិហិ កតំ មជ្ជំ សុរា។ បុច្ឆាធិហិ កតោ
អាសវោ មេរយំ។ យោ ភិក្ខុ តទុកយម្យំ ពិជតោ បដ្ឋាយ កុសគ្គេនាបិ បិវតិ,
តស្ស តប្បានបច្ចយា ចាចិត្តិយំ ឧទិវតន្តិ អត្ថោ។ អង្គលីបតោទកេ ចាបីតិ
អង្គលីហិ ឧបកក្ខកាធិនំ យជ្ឈនបច្ចយា ចាចិត្តិ សិយាតិ អត្ថោ។ ហសធម្មេបិ

បោទកេតិ ឧបរិគោប្បកេ ឧទកេ ហសធម្មេ កីឡានិមិត្តំ តស្ស ចាចិត្តិ សិយាតិ
អត្ថោ។

៤៥. អនាទរេបិ ចាចិត្តិតិ បុគ្គលស្ស វា ធម្មស្ស វា អនាទរករណេបិ ចាចិត្តិ
សិយាតិ អត្ថោ។ យោ ភិក្ខុ ឧបសម្មន្នេន បញ្ញាត្តេន វុច្ចមានោ តស្ស វា វចនំ
អកត្តកាមតាយ, តំ វា ធម្មំ អសិក្ខិតុកាមតាយ អនាទរិយំ ករោតិ, តស្ស
តស្មី អនាទរិយេ ចាចិត្តិ សិយាតិ អត្ថោ។ ភយានកំ កបំ កត្វា វា ភយានកំ រូបំ
ទស្សត្វា វា ភិក្ខុំ ភីសយតោបិ ចាចិត្តិ សិយាតិ អត្ថោ។

៤៦. យោ ភិក្ខុ អតិលាភោ កិញ្ចិ បច្ចយំ វេបេត្វា ជាតិ ជលេយ្យ វា
ជលាបេយ្យ វា, តស្ស ចាចិត្តិយំ សិយាតិ សម្ពុទ្ធា។ តត្ថ កិញ្ចិ បច្ចយន្តិ
បទីបុជ្ជលនំ វា បត្តបចនាទីសុ ជាតិករណំ វាតិ វេរូបំ បច្ចយំ វេបេត្វា។
ជាតិន្តិ អគ្គី។

៤៧-៨. កប្បពិន្ទំ អនាទាយ នវចីវរកោតិនោ នវំ ចីវរំ ភុញ្ញន្តស្ស ចាចិត្តិ
សិយាតិ អត្ថោ។ កប្បពិន្ទន្តិ មោរក្ខិមណ្ឌលមជ្ឈលបិដ្ឋនំ អញ្ញតរប្បមាលំ
កប្បពិន្ទំ។ អនាទាយាតិ អនាទិយិត្វា។ ភិក្ខុនោ ចីវរាទិកំ បរិក្ខារំ អបនេត្វា
និធន្តស្ស វា និធាបេន្តស្ស វា ហសាបេក្ខស្ស ភិក្ខុនោ ចាចិត្តិ សិយាតិ អត្ថោ។
ចីវរាទិកន្តិ អាទិ-សន្តេន បត្តនិសីទនសូចិយរកាយពន្ធនាទី សង្កណ្ណាតិ។
និធន្តស្សាតិ និទហន្តស្ស។ ហសាបេក្ខស្សាតិ ហសាធិប្បាយស្ស។ ជានំ ចាលំ
ហនេភិក្ខុ, តិរច្ឆានគតម្បិ ចាតិ យោ ភិក្ខុ “ចាលោ” តិ ជានន្តោ តិរច្ឆានគតំ
ចាលំ ខុទ្ទកម្បិ មហន្តម្បិ ហនេយ្យ, តស្ស ចាចិត្តិយំ សិយាតិ អត្ថោ។

៤៩. ធានេតុកាមោ ធានេតិ, ទុដ្ឋល្លំ ភិក្ខុនោបិ ចាតិ យោ ភិក្ខុ ភិក្ខុនោ
ទុដ្ឋល្លសម្ពាតំ សម្ពាទិសេសំ ធានេតុកាមោ ហុត្វា ធានេតិ, តស្ស ចាចិត្តិយំ

សិយាតិ អត្ថោ។ ឥត្តិយា សហ សំវិជាយ គាមន្តរគតស្ស ភិក្ខុនោ ចាចិត្តិយំ
សិយាតិ យោជនា។

៥០. ភិក្ខុំ វា បហរេយ្យថាតិ យោ ភិក្ខុ ភិក្ខុំ បហរេយ្យ, តស្ស ចាចិត្តិយំ
សិយាតិ យោជនា។ តលសត្តិកមុត្តិវេតិ យោ ភិក្ខុ បហរណាការំ ទស្សន្តោ
កាយំ វា កាយប្បដិពទ្ធំ វា ឧត្តិវេយ្យ, តស្ស ចាចិត្តិយំ សិយាតិ អត្ថោ។
ចោទេយ្យ វា ចោទាបេយ្យ, ភិក្ខុំ អមូលកេន ចាតិ យោ ភិក្ខុ ភិក្ខុំ អមូលកេន
សង្ឃាទិសេសេន ចោទេយ្យ វា ចោទាបេយ្យ វា, តស្ស ចាចិត្តិយំ សិយាតិ
អត្ថោ។ តត្ថ អមូលកេនាតិ ទិដ្ឋាទិមូលវិហិតេន។

៥១. កុក្កុច្ចប្បាទនេ ចាបីតិ “ឧនីសតិវស្សោ ភ្នំ មញ្ញោ” តិ អាទិនិ ភណ្ឌោ
កុក្កុច្ច ឧប្បាទេយ្យ, តស្ស កុក្កុច្ចប្បាទនបច្ចយា ចាចិត្តិយំ ហោតិ។ យោ ភិក្ខុ
ភណ្ឌានត្ថាយ ភណ្ឌានជាតានំ វេចនំ សោតុំ ឧបស្សតី យាតិ, តស្ស ចាចិត្តិយំ
សិយាតិ សម្ពន្ធា។ តត្ថ ភណ្ឌានត្ថាយាតិ កលហត្ថាយ។ ភណ្ឌានជាតានន្តិ
កលហជាតានំ។ ឧបស្សតិន្តិ សុតិសមីបំ។

៥២. យោ ភិក្ខុ សង្ឃស្ស បរិណាមិតំ យំ លាភំ, តំ បរេបុគ្គលស្ស នាមេតិ,
តស្ស ចាចិត្តិយំ សិយាតិ សម្ពន្ធា។ តត្ថ នាមេតីតិ បរិណាមេតិ។ បុច្ឆំ
អកត្វាតិ “វិកាលេ គាមប្បវេសនំ អាបុច្ឆាមី” តិ វា “គាមំ បរិសិស្សាមី” តិ វា
អនាបុច្ឆិត្វា។ សន្តភិក្ខុន្តិ អន្តោឧបចារសីមាយ ទស្សន្ទបចារេ ភិក្ខុំ ទិស្វា យំ
សក្កា ហោតិ បកតិវេចនេន អាបុច្ឆិតុំ, តាទិសំ វិជ្ជាមាណំ ភិក្ខុំ។ គាមស្សាតិ គាមំ,
កម្មត្ថេ សាមិវេចនំ។ គតេតិ សម្បទានត្ថេ ភុម្មវេចនំ, គតស្សាតិ អត្ថោ។ សន្តំ
ភិក្ខុំ អនាបុច្ឆិត្វាវិកាលេ គាមំ គតស្ស ភិក្ខុនោ ចាចិត្តិយំ សិយាតិ អត្ថោ។
សេសំ ឧត្តានមេវាតិ។

ចាចិត្តិយនិទ្ទេសវណ្ណានិដ្ឋិតា។

៥. បកិណ្ណកនិទ្ទេសវណ្ណាន

៥៣. ឥទានិ បកិណ្ណកំ ទស្សេតុំ “សង្ឃិក”ន្យាទិ អារទ្ធី។ តត្ថ យោ ភិក្ខុ
ឥស្សរោ ហុត្វា សង្ឃិកំ គរុភណ្ឌំ អញ្ញាស្ស ទេតិ, តស្ស បុល្លច្ចយំ សិយា។
ថេយ្យាយ អញ្ញាស្ស ទេតិ, យថាវត្ថុ ចារាជិកាទិ សិយា, ទុក្ខជវត្ថុ ទុក្ខជំ,
បុល្លច្ចយវត្ថុ បុល្លច្ចយំ, ចារាជិកវត្ថុ ចារាជិកំ សិយាតិ វុត្ថំ ហោតិ។

៥៤. កុសាទិមយចីវរនីតិ ឯត្ថ អាទិ-សន្នោ វាកជលកំ សង្កណ្ឌាតិ,
កុសមយចីវំ វាកមយចីវំ ជលកមយចីវន្តិ។ តត្ថ កុសេ គន្ថេត្វា កតចីវំ
កុសមយចីវំ។ វាកមយចីវំ នាម តាបសានំ វក្កលំ។ ជលកមយចីវំ នាម
ជលកសណ្ឋានានិ ជលកានិ សិព្ពេត្វា កតចីវំ។ កម្ពលំ កេសវាលជន្តិ កេសជំ
កម្ពលំ វាលជំ កម្ពលំ, កេសកម្ពលំ វាលកម្ពលន្តិ អត្ថោ។ កេសេហិ តន្ថេ
វាយិត្វា កតកម្ពលំ កេសកម្ពលំ។ ចមរិវាលេហិ វាយិត្វា កតកម្ពលំ
វាលកម្ពលំ។ សមយំ វិនាតិ នដ្ឋចីវរកាលំ វេបេត្វា។ ជារយតោ ជារយន្តស្ស។
លូកបក្ខាជិនត្តិបន្តិ ឧលូកបក្ខិអជិនត្តិបំ។ តត្ថ ឧលូកបក្ខិតិ
ឧលូកសកុណាបក្ខេហិ កតនិវាសនំ។ អជិនត្តិបន្តិ សលោមំ សឡុរំ
អជិនមិកចម្ពំ។ នដ្ឋចីវរកាលំ វេបេត្វា ឥមេសុ សត្តសុ វត្ថុសុ យំ កិញ្ចិ
ជារយតោ បុល្លច្ចយំ សិយាតិ អត្ថោ។

៥៥. សត្តកេន កត្តព្វំ កម្ពំ សត្តកម្ពំ, តស្មី សត្តកម្មេ។ វត្ថិម្ហិ កត្តព្វំ កម្ពំ
វត្ថិកម្ពំ, តស្មី វត្ថិកម្មេ។ សំ និមិត្តន្តិ អត្តនោ អង្គជាតំ។ តំ និន្ទតោ បុល្លច្ចយំ
សិយាតិ សម្ពន្ធា។ មំសាទិកោជនេតិ ឯត្ថ អាទិ-សន្នោ

អង្គិលោហិតចម្បុលោមាធិ សង្គណ្ណាតិ។ តស្មា មនុស្សានំ
មំសអង្គិលោហិតចម្បុលោមភោជនបច្ចយា ធុល្លច្ចយំ សិយាតិ អត្ថោ។

៥៦. កធលេរកក្កុទុស្សនីតិ ឯត្ថ កធលិវរកអក្កវាកេហិ កតានិ វត្ថានិ
ធារយន្តស្ស ទុក្កជំ។ ចោត្ថកន្តិ មកចិវាកេហិ កតំ ចោត្ថកទុស្សំ។
សត្ថបីតាទិកន្តិ ឯត្ថ អាទិ-សន្នេន សត្ថលោហិតកសត្ថកណ្ណាកសត្ថមញ្ញេដ្ឋិកំ
សង្គណ្ណាតិ។ តត្ថ សត្ថមេវ នីលកំ សត្ថនីលកំ។ ឯវំ សេសេសុបិ។ នីលំ
ឧម្មារបុប្ផវណ្ណំ។ បីតំ កណិការបុប្ផវណ្ណំ។ លោហិតំ ជយសុមនបុប្ផវណ្ណំ។
កណ្ណកំ អន្ធាវិជ្ជកវណ្ណំ។ មញ្ញេដ្ឋិកំ លាឡាសវណ្ណំ។ ឥមេសុ អជ្ជសុ វត្ថុសុ យំ
កិញ្ចិ ធារយន្តស្ស ទុក្កជំ សិយាតិ អត្ថោ។

៥៧-៨. ហត្ថិស្សវគសោណានន្តិ ហត្ថិអស្សវគសោណានំ មំសំ
អង្គិរុធិរចម្បុលោមាធិ។ សីហាព្យគ្សអន្តិបិណន្តិ សីហាព្យគ្សអន្តិបីនំ មំសាទីនិ។
តវច្ឆស្ស ច មំសាទី ឧទ្ទិស្សកតមំសញ្ច អនាបុច្ឆិតមំសញ្ច ភុញ្ញតោ ទុក្កជំ
សិយា។ ធកតិត្ថាទិកន្តិ ឯត្ថ អាទិ-សន្នេន វច្ឆបស្សវកុជិយោ សង្គណ្ណាតិ។ តេន
យាតានុបុព្វំ អាគតប្បជិចាជី ហិទ្ធាន វដ្ឋេត្វា នហានតិត្ថញ្ច វច្ឆកុជិញ្ច
បស្សវកុជិញ្ច វដេ វដេយ្យ គច្ឆេយ្យ, ទុក្កជំ តស្ស សិយាតិ អត្ថោ។

៥៩. សហសាតិ វេគសា វេគេន។ វុព្ពជិត្វាធាតិ អន្តរវាសកំ ទ្វរតោវ
ឧត្តិបិត្វា, វ-កាហោ សន្ធិវសេនាគតោ។ បរិសេតិ បរិសេយ្យ។
វច្ឆបស្សវកុជិកន្តិ វច្ឆកុជិកំ បស្សវកុជិកំ។ វិសេតិ បរិសេយ្យ។ យោ ភិក្ខុ
វច្ឆបស្សវកុជិកំ សហសា បរិសេយ្យ វា និក្ខមេយ្យ វា, ឧព្ពជិត្វា វា បរិសេយ្យ
វា និក្ខមេយ្យ វា, ឧក្កាសិកំ វដ្ឋេត្វា តំ បរិសេយ្យ, តស្ស ទុក្កជំ សិយាតិ
យោជនា។

៦០. និត្តនន្តោ វច្ឆំ ករេយ្យ ទន្តកដ្ឋញ្ចា ខាទន្តោ, តស្ស ទុក្កដំ សិយាតិ
អត្តោ។ វច្ឆបស្សវនោណីនំ ពហំ វច្ឆាទិកំ វច្ឆបស្សវំ ករេយ្យ, តស្ស ទុក្កដំ
សិយា។

៦១. ខរេន ចារលេខេយ្យាតិ ដាលិតកដ្ឋេន វា ជរុសេន វា គណ្ហិកេន វា
បូតិកដ្ឋេន វា សុសិរេន វា អវលេខេយ្យាតិ អត្តោ។ កដ្ឋន្តិ អវលេខនកដ្ឋំ។
ក្ខបកេតិ វច្ឆក្ខបកេ។ ឧបាតញ្ចាតិ គូបមក្ខិតញ្ចា។ ន ជោវេយ្យាតិ អត្តនា វា ន
ជោវេយ្យ បរេន វា ន ជោវាបេយ្យ។ ឧក្កាបញ្ចាតិ កចវរញ្ចា។ ន សោធយេន
សម្មុជ្ឈេយ្យ។

៦២. ចបុចប្បតិ សទ្ធិំ កត្វា ឧទកកិច្ចំ ករោន្តស្ស អាចមន្តស្ស ទុក្កដំ
សិយាតិ អត្តោ។ អនជ្ឈិជ្ជាវាតិ អនាណាត្តាយេវ។ ថេរេនាតិ សង្ឃត្តេរេន។
ចាតិមោក្ខន្តិ ចាតិមោក្ខន្តសំ។ ឧទ្ទិសេ ឧទ្ទិសេយ្យ, ទុក្កដំ សិយា។

៦៣. អនាបុច្ឆាយ បញ្ចស្ស កថនេ, អនាបុច្ឆាយ បញ្ចស្ស វិស្សន្តនេ,
អនាបុច្ឆាយ សដ្ឋាយ ករណេ, អនាបុច្ឆាយ បទីបជាលនេ, អនាបុច្ឆាយ
បទីបវិជ្ជាបនេតិ ឥមេសុ ចត្វសុ បច្ឆយេសុ តស្ស ទុក្កដំ សិយា។

៦៤. អនាបុច្ឆា វាតចានកវាជានិ វិវេយ្យ វា ថកេយ្យ វា, តស្ស ទុក្កដំ
សិយាតិ សម្ពុន្ទោ។ វន្តនាទិន្តិ ឯត្ថ អាទិ-សន្ទោ វន្តាបនំ សង្កណ្ឌាតិ។ យោ ភិក្ខុ
នក្កោ វន្តនំ ករេយ្យ, វន្តាបនំ ករេយ្យ, គមនំ ករេយ្យ, ភោជនំ ករេយ្យ, បិវនំ
ករេយ្យ, ខាននំ ករេយ្យ, គហណំ ករេយ្យ, ទានំ ករេយ្យ, តស្ស សព្ពត្ត
ទុក្កដន្តិ សម្ពុន្ទោ។

៦៥. តិបដិច្ឆន្តកំ វិនាតិ “អនុជាតាមិ, ភិក្ខុវេ, តិស្សោ បដិច្ឆាទិយោ
ជន្ហាយ រហ័ជិច្ឆាទី ឧទកប្បជិច្ឆាទី វត្ថប្បជិច្ឆាទិ”ន្តិ (ចូឡវ. ២៦១) ឯវំ វុត្តា

តិស្សោ បដិច្ចាធិយោ សមាហជាតិ “តិបដិច្ចាធិ”តិ វុត្ថំ។ តិបដិច្ចន្ទកំ បេត្វា
បរិកម្មំ សយំ ករេយ្យ, បរំ ការាបេយ្យ, តស្ស ទុក្ខដំ សិយាតិ អត្ថោ។ យោ
ភិក្ខុ នហាយំ នហាយន្តោ កុដ្ឋេ វា ជម្ពេ វា តវុម្ពិ វា កាយំ ឧបយំសេយ្យ, តស្ស
ទុក្ខដំ សិយា។

២៦. យោ ភិក្ខុ នហាយន្តោ កុវុរិទ្ធកសុត្តន កាយំ យំសេយ្យ, កាយតោ
កាយេន អញ្ញមញ្ញំ យំសេយ្យ, តស្ស ទុក្ខដំ សិយាតិ សម្ពន្ធោ។ យោ អគិលានោ
សឧទាហនោ ពហារាមេ ពហិអារាមេ ចរេយ្យ, តស្ស ទុក្ខដំ សិយាតិ សម្ពន្ធោ។

២៧. សព្វនិលាទិកម្មិ ចាតិ ឯត្ថ អាទិ-សន្នោ
លោហិតានាតបីតកណ្ណាមញ្ញេជ្ជមហារដ្ឋមហានាមវដ្ឋវត្តានយោ
ឧទាហនាយោ សង្កណ្ណាតិ។ យោ ភិក្ខុ សព្វនិលសព្វលោហិតាទិកំ ឧទាហនំ
ធារេតិ, តស្ស ទុក្ខដំ សិយាតិ សម្ពន្ធោ។ យោ ភិក្ខុ រត្នោ រត្តចិត្តោ
តទហុជាតាយបិ ឥត្ថិយា និមិត្តំ បស្សេយ្យ, តស្ស ទុក្ខដំ សិយា។ យោ ភិក្ខុ
ភិក្ខុនាយិយា ភិក្ខុនាយិ កាយ ឥត្ថិយា មុខំ បស្សេយ្យ, តស្ស ទុក្ខដំ សិយា។

២៨-៩. យោ ភិក្ខុ ឧជ្ឈានសញ្ញិ ហុត្វា អញ្ញស្ស ភិក្ខុនោ បត្តំ វា បស្សេយ្យ,
តស្ស ទុក្ខដំ សិយា។ អាទាសាទិម្ហិ ឧទកបត្ថេ អត្តនោ មុខំ បស្សេយ្យ, តស្ស
ទុក្ខដំ សិយា។ ឧច្ចាសនមហាសនេ និសង្ហាធិ និសីទនសយនាធិ ករោន្តស្ស
ភិក្ខុនោ ទុក្ខដំ សិយា។ ឧត្ថិត្តានុបសម្បន្ននាសំវាសកាធិនំ វន្តនេបិ ទុក្ខដំ
សិយាតិ សម្ពន្ធោ។ តត្ថ ឧត្ថិត្តាតិ អាបត្ថិយា អទស្សនេ ឧត្ថិត្តកោ, អាបត្ថិយា
អប្បជិកម្មេ ឧត្ថិត្តកោ, ចាបិ កាយ ទិដ្ឋិយា អប្បជិនិស្សត្តេ ឧត្ថិត្តកោតិ
តិវិជោបិ ឥធាធិប្បតោ។ អនុបសម្បន្នាតិ ឥមិនា
ភិក្ខុនិសាមណោវសាមណេវិសិក្ខុមានបណ្ឌាកឥត្ថិសិក្ខាបច្ចក្ខាតកា

គហិតា។ ឆានាសំវាសកាតិ លទ្ធិឆានាសំវាសកា គហិតា។ អាទិ-សន្តោស
និទ្ទមូលកា គហិតា។

៧០-៧១. យោ ធិយាសនេ បណ្ណាភិក្ខុបិ បណ្ណាកេន វា ឥត្ថិយា វា
ឧកតោព្យញ្ញនេន វា ឯកតោ និសីទេយ្យ, តស្ស ទុក្ខដំ សិយា។ អធិយេ
អាសនេតិ វស្ស អាសនេ។ យោ ភិក្ខុ វស្សាសនេ មញ្ចោ វា បីបេ វា
អសមាធាសនិកេន ឯកតោ សយេយ្យ, តស្ស ទុក្ខដំ សិយាតិ អត្ថោ។
ជលបុច្ឆាទិកន្តិ ឯត្ថ អាទិ-សន្តោស វេឡុបុណ្ណាទន្តកជ្ជមត្តិកាទយោ សង្កហិតា។
កុលសង្កហិតាយ ជលបុច្ឆាទិកំ ទទតោ ទុក្ខដំ សិយាតិ សម្ពុទ្ធោ។

៧២-៣. យោ ភិក្ខុ គន្ធិមាធិ សយំ ករេយ្យ, បរំ កាវាហេយ្យ, តស្ស ទុក្ខដំ
សិយា។ យោ ភិក្ខុ ជិនេន វារិតបច្ឆយេ បរិតុញ្ញេយ្យ, តស្ស ទុក្ខដំ សិយា។
អព្យត្តោ ពាលោ យោ ភិក្ខុ អាចរិយុបជ្ឈាយេ អនិស្សាយ និស្សយំ អគ្គហេត្វា
វសេយ្យ, តស្ស ទុក្ខដំ សិយា។ យោ ភិក្ខុ អនុញ្ញាតេហិ មាតាបិតុអាទិហិ
បុគ្គលេហិ អញ្ញាស្ស បុគ្គលស្ស ភេសន្តំ ករេយ្យ វា វទេយ្យ វា, តស្ស ទុក្ខដំ
សិយា។ សាបត្តិកោ យោ ភិក្ខុ ឧទោសថប្បវារណំ ករេយ្យ, តស្ស ទុក្ខដំ
សិយាតិ សម្ពុទ្ធោ។ តត្ថ ជិនេន ភគវតា វារិតា ជិនវារិតា, ជិនវារិតា ច តេ
បច្ឆយា ចេតិ ជិនវារិតបច្ឆយា, តេ ជិនវារិតបច្ឆយេ។
ទ្វេមាតិកាអប្បគុណតាយ អព្យត្តោ។

៧៤. យោ ភិក្ខុ អាភោគំ វា និយោគំ វា វុទ្ធីត្វា ធារពន្ធាទិកេ ហំនេ
បរិវត្តកវាជកំ អបិធាយ ធិវា សយេយ្យ, តស្ស ទុក្ខដំ សិយាតិ សម្ពុទ្ធោ។
ធារពន្ធាទិកេតិ យេន កេនចិ បរិត្តិត្ត អញ្ញោកាសេបិ រុក្ខមូលេបិ អន្តមសោ
ឥមិណា លក្ខណេន យុត្តអាភាសង្កណេបិ។ អបិធាយាតិ អបិទហិតា។
វិធាភោគន្តិ “ឯស ធារំ ជគ្គិស្សតី”តិ អាភោគំ ហេត្វាតិ អត្ថោ។ និយោគន្តិ

អវសដ្ឋានំ, អត្តនោ អវសំ ពហុសាធារណដ្ឋានំ បេបេត្វា។ “សវសោ”តិ វា
ចាហោ, សវសោ ហុត្វាតិ អត្តោ។ ធិវាតិ ធិវាកាលេ។

៧៥. ធម្មាន្តិ សាលី វីហិ យវោ គោធុមោ កង្កុវរកោ កុប្ប្រសកោតិ សត្តវិធំ
ធម្មំ។ ឥត្ថិបន្តិ ធារុលោហមយាធិឥត្ថិបំ។ រតនន្តិ មុត្តាធិទសវិធំ រតនំ។
អារុជន្តិ សត្តតោមរាទិសញ្ញារុជកណ្ណំ។ ឥត្ថិបសាធនន្តិ ឥត្ថិយា
សីសាធិអលង្ការំ។ ត្វិយកណ្ណាន្តិ ធមនសម្ពាធិសព្វំ ត្វិយកណ្ណំ។ ជលរុក្ខតិ
ជលិតរុក្ខេ។ បុព្ពណ្ណាធិកន្តិ មុត្តមាសាធិកំ។ អាធិសន្នេន វាកុរកុមិធានយោ
គហិតា។ ឯតេសុ យំ កិត្វិ អាមសេយ្យ, តស្ស ទុក្ខជំ សិយាតិ អត្តោ។

៧៦. សសិត្តោធកតេលហិតិ យោ បន មធុសិត្តកតេលេន វា
ឧទកមិស្សកតេលេន វា យេន កេនចិ ចិត្តល្លេន វា។ ជណហត្ថជណេហិ វាតិ
ទន្ធមយាធិជណេន វា ជណកិច្ចសាធកេហិ ហត្ថផ្កលីហិ វា កោច្ឆេន វា
កេសមោសណ្ណានេ ទុក្ខជំ សិយាតិ អត្តោ។ ឯកស្មី ភាជនេ ភោជននិមិត្ត
ទុក្ខជំ សិយាតិ អត្តោ។

៧៧. ទ្វេភិក្ខុ ឯកត្ថរណា សយេយ្យំ, ទ្វេភិក្ខុ ឯកចារុរណា សយេយ្យំ, ទ្វេ
ភិក្ខុ ឯកមញ្ចកេ សយេយ្យំ, តេសំ ទុក្ខជានិ ហោន្តីតិ សម្ពន្ធា។ បមាណតោ
អធិកំ វា ឧនំ វា ទន្ធកជ្ជំ ខាទេយ្យ, តស្ស ទុក្ខជំ សិយាតិ យោជនា។ តត្ថ
អធិកន្តិ អដ្ឋង្គុលតោ អធិកំ។ ឧនន្តិ ចតុរង្គុលតោ ឧនំ។

៧៨. យោ ភិក្ខុ នច្ចញ្ច គីតញ្ច វាធិតញ្ច យោជេតិ វា យោជាបេតិ វា, តស្ស
ទុក្ខជំ សិយា។ តេសំ នច្ចានំ ទស្សនំ, តេសំ គីតានំ សវនំ, តេសំ វាធិតានំ
សវនញ្ច ករោន្តស្ស ទុក្ខជំ សិយាតិ អត្តោ។

៧៩. វិហារទិរោចិមេតិ វិហារាទីនំ រុបាណដ្ឋានេ។ ពហិចាការកុដ្ឋកេតិ
ចាការកុដ្ឋានំ ពហិ។ វច្ឆាទិធខុនាទិម្ពីតិ វច្ឆបស្សវសង្ការចលកាទីនំ
ធខុនវិស្សជ្ជនបច្ចយា ទុក្ខដំ សិយាតិ អត្ថោ។ ទីយកេសាទិធារណេតិ
ទីយកេសធារណេ ទីយនខធារណេ ទុក្ខដំ សិយាតិ អត្ថោ។

៨០. នខមជ្ជករណាទិម្ពីតិ ឯត្ថ អាទិ-សន្នេន រជនករណំ គហិតំ។ សម្ពាធន
លោមហារណេតិ សម្ពាធន ឧបកច្ឆកមុត្តករណាដ្ឋានេ លោមុទ្ធវរណោ។
សឧចាហានោភិក្ខុ បរិកម្មកតំ ភូមិ អក្កមេយ្យាតិ សម្ពុទ្ធា។

៨១. អធាតអល្លចាទេហិតិ យោភិក្ខុ អធាតចាទេហិ វា អល្លចាទេហិ វា
សង្ឃិកំ មញ្ញំ វា បីបំ វា អក្កមេយ្យ, បរិកម្មកតំ ភិក្ខុ វា កាយតោ អាមសន្តស្ស
ទុក្ខដំ សិយាតិ អត្ថោ។

៨២-ក. សង្ឃាជិយាបិ បល្លត្ថេតិ អធិដ្ឋិតជីវេនវិហារេ វា អន្តរយេវ វា
បល្លត្ថិកំ ករេយ្យ, តស្ស ទុក្ខដំ។ ទុប្បវិកុញ្ញេយ្យ ជីវេន្តិ តិណ្ណំ ជីវេនំ អញ្ញាតំ
ជីវេ ទុប្បវិកោគេន បរិកុញ្ញេយ្យ។ អកាយពន្ធនោតិ កាយពន្ធនវិហិតោភិក្ខុ
តាមំ វេជេយ្យ គច្ឆេយ្យ។ យោភិក្ខុ វច្ឆកំ ឧទ្ធារំ កត្វាន ឧទកេសន្តេ នាចមេយ្យ
ឧទកសុទ្ធិន ករេយ្យ, តស្ស ទុក្ខដំ សិយាតិ អត្ថោ។ សមាទេយ្យ អកប្បិយេតិ
ភិក្ខុ វា សាមណោរាទិកេ សេសសហធម្មិកេ វា អកប្បិយេ និយោជេយ្យ, តស្ស
ទុក្ខដំ សិយាតិ អត្ថោ។ សភាគាបត្តិយា ទេសនាវេចនបច្ចយា ទុក្ខដំ សិយាតិ
អត្ថោ។ សភាគាតិ ឯត្ថ វត្ថុសភាគតាវ ឥធាធិប្បតា, ន អាបត្តិសភាគតា។

៨២. ន វសេ វស្សន្តិ យោភិក្ខុ វស្សំ ន វសេយ្យ ន ឧបគច្ឆេយ្យ, តស្ស ទុក្ខដំ
សិយា។ វិសំវាទេ សុទ្ធិចិត្តេតិ ឯត្ថ សម្បទានត្ថេ ភុម្មវចនំ, បដិស្សំ
វិសំវាទេន្តស្ស សុទ្ធិចិត្តស្ស ទុក្ខដំ សិយាតិ អត្ថោ។ វស្សំ វសិត្វា

អនុញ្ញាតកិច្ចតោ អនុញ្ញាតកិច្ចន ភិក្ខុនោ គមនេ ទុក្ខដំ សិយាតិ
យោជនា។

៨៥. អាបទំ វេជ្ជត្វា តរុស្ស ឧទ្ធិ ចោរិសម្ពា អភិរុហណេ ទុក្ខដំ សិយាតិ
សម្ពន្ធា។ អាបទន្តិ អន្តរាយំ។ តរុស្សាតិ រុក្ខស្ស។ ចោរិសម្ពាតិ
ឯកចោរិសប្បមាណា មជ្ឈិមស្ស បុរិសស្ស បញ្ចបាត្វា។ អបរិស្សវនោ យោ
ភិក្ខុ អធ្ឆានំ គន្ធយ្យ, យោ ច ភិក្ខុ តំ បរិស្សវនំ យាចតោ ន ទេយ្យ, តស្ស
ទុក្ខដំ សិយាតិ យោជនា។ អធ្ឆានន្តិ អធ្ឆយោជនមេវ អន្តិមមធ្ឆានំ។

៨៦. អត្ថនោ ឃាតនេ ទុក្ខដំ សិយាតិ សម្ពន្ធា។ យោ ភិក្ខុ ឥត្ថិរុចាទិរុបំ
ករេយ្យ វា កាវាបេយ្យ វា, តស្ស ទុក្ខដំ សិយា។ មាលាទិកំ វិចិត្តំ បេត្វា
ជាតកាទិវត្ថំ សយំ ករេយ្យ, ទុក្ខដំ សិយាតិ សម្ពន្ធា។

៨៧. ភុញ្ញន្តមុដ្ឋបេតិ យោ ភិក្ខុ ភុញ្ញន្តំ ឧដ្ឋាបេយ្យ, តស្ស ទុក្ខដំ សិយា។
ភត្តសាលាទីសុ វុឡានំ ឌីកាសំ អទត្វា និសីទតោ ទុក្ខដំ សិយាតិ យោជនា។

៨៨. យាធានីតិ វយ្ហំ រថោ សកដំ សន្ធមានិកាទិនិ។ កល្បកោតិ
អតិលានោ។ អតិលានោ យោ ភិក្ខុ យាធានិ អភិរុហេយ្យ, តស្ស ទុក្ខដំ សិយាតិ
អត្ថោ។ វទេ ទវន្តិ កេឡិ វទេយ្យ, រតនត្ថយំ អារត្ត កេឡិ វទេយ្យ, តស្ស ទុក្ខដំ
សិយាតិ អត្ថោ។ អញ្ញបរិសាយ ឧបលាលនេ ទុក្ខដំ ហោតិ។

៨៩. កាយាទិន្តិ ឯត្ថ អាទិ-សន្នោ ឡុនិមិត្តំ សង្កណ្ឌាតិ។ កាយំ វា ឡុំ វា និមិត្តំ
វា វិវិត្វា ភិក្ខុនំ ន ទស្សយេ ន ទស្សយ្យាតិ អត្ថោ។ លោកាយតំ
តិរច្ឆានាទិវិជ្ជំ ន ច សយំ វាចេយ្យ, បរញ្ចេ ន វាចាបេយ្យ។ បលិតំ គណ្ណោយ្យ វា
គណ្ណាបេយ្យ វា, តស្ស ទុក្ខដំ សិយាតិ យោជនា។

៩០-៩២. យត្ត កត្តចិ បេឡាយំ បក្ខិបិទ្វា ភត្តំ ភុញ្ញន្តស្ស ទុក្ខដំ សិយាតិ
សម្ពន្ធា។ បត្តហត្ថកោ យោ ភិក្ខុ វាតចានំ វា កវាដំ វា បណាមេ បណាមេយ្យ,
សោទកំ បត្តំ ឧណ្ហោយ្យ ឧណ្ហា ឌីតាបេយ្យ វា បដិសាមេយ្យ វា, វោទកំ បត្តំ
អតិឧណ្ហោយ្យ អតិបេយ្យ, តស្ស ទុក្ខដំ សិយាតិ អត្តោ។ យោ ភិក្ខុ បត្តំ
ភូមិយំ វា អង្គេ វា មព្វោ វា បីបេ វា មិឡន្តេ វា បរិកណ្ណាន្តេ វា ចានេ វា ធនេ វា
បេយ្យ, តស្ស ទុក្ខដំ សិយាតិ សម្ពន្ធា។ ភូមិយន្តិ យេន កេនចិ អនត្តតាយ
បំសុសក្ខរមិស្សាយ។ អង្គេតិ ទ្វិន្នំ ឡនំ មជ្ឈេ។ មិឡន្តេតិ មិឡបរិយន្តេ។
បរិកណ្ណាន្តេតិ ពាហិរបស្សេ កតាយ តនុកមិឡិយា អន្តេ។ យោ ភិក្ខុ ចលកាធិ
វា បត្តេ បេយ្យ, បត្តេ វា ហត្ថជោវនេ ហត្ថស្ស ជោវនប្បជ្ជយា តស្ស ទុក្ខដំ
សិយាតិ សម្ពន្ធា។

៩៣. ឧច្ឆិដ្ឋំ មុខជោវនំ ឧទកម្មិ បត្តេន នីហរន្តស្ស ភិក្ខុនោ ទុក្ខដំ សិយា។
យោ ភិក្ខុ អកប្បិយំ បត្តំ បរិភុញ្ញោយ្យ, តស្ស ទុក្ខដំ សិយាតិ អត្តោ។ តត្ថ
អកប្បិយំ បត្តន្តិ ធារុមយបត្តាធិ។

៩៤. យោ ភិក្ខុ ឱបិតេ “ជីវា”តិ វនេ វនេយ្យ, តស្ស ទុក្ខដំ សិយាតិ អត្តោ។
យោ ភិក្ខុ បរិមណ្ឌលកាធិម្ហិ បញ្ចសត្តតិ សេឱយេ អនាទរោ ហុត្វា ន សិក្ខតិ,
តស្ស ទុក្ខដំ សិយាតិ សម្ពន្ធា។

៩៥. យោ ភិក្ខុ ភណ្ណាគារេ បយុតោ មាតុយា បិតុនោ ច ភណ្ណកំ
គោបេយ្យ, អស្ស ភិក្ខុនោ ចាចិត្តិយំ សិយាតិ សម្ពន្ធា។ តត្ថ បយុតោតិ
ភណ្ណាគារេ ព្យាចារវសេន យុត្តប្បយុត្តោ។ គោបយេតិ គោបេយ្យ។ យោ ភិក្ខុ
ទវាយ ហីនេន ជាតិអាធិនា ឧត្តមម្មិ វនេយ្យ, ទុញ្ញាសិតំ សិយាតិ សម្ពន្ធា។ តត្ថ
ហីនេហិ វា ឧក្កដ្ឋេហិ វា ជាតិអាធិហិ វា ឧក្កដ្ឋំ វា ហីនំ វា
“ចណ្ណាលោសី”តិអាធិនា នយេន ឧជុំ វា “សន្តិ ឥនេកច្ឆេ

ចណ្ឌាលវេននេសាទា"តិអាទិនា នយេន អញ្ញាបនេសេន វា ឧបសម្បជ្ជំ វា
អនុបសម្បជ្ជំ វា អក្កោសាធិប្បាយំ វិនា កេវលំ កីឡាធិប្បាយេន វេទេយ្យ,
ទុត្តាសិតំ សិយាតិ។

ប កិណ្ឌាកនិទ្ទេសវណ្ណានា និដ្ឋិតា។

៦. វត្តាទិកណ្ឌានិទ្ទេសវណ្ណានា

៩៦. ឥទានិ វត្តំ នស្សេតុំ “ឧបជ្ឈាបរិយវត្ត”ន្តិ វត្តំ។ តត្ថ ឧបជ្ឈាយវត្តញ្ច
អាចរិយវត្តញ្ច គមិកវត្តញ្ច អាគន្ធកវត្តញ្ច សេនាសនាទិវត្តញ្ច បិយសីលេន
ភិក្ខុនា កាតព្វន្តិ សម្ពុទ្ធោ។ គមិកាគន្ធកន្តិ គមិកំ អាគន្ធកន្តិ ធនោ,
គមិកវត្តំ អាគន្ធកវត្តញ្ចាតិ អត្ថោ។

៩៧. ទាតុកាមោ ហត្ថចាសេ បីតោ កិញ្ចិ គហិតព្វំ ឯកេន បុរិសេន
គហិតព្វំ ឧត្តិបនក្ខមំ វត្តំ តិទា តីសុ បកាវេសុ ឯកេនាការេន នទេយ្យ,
គហេតុកាមោ ភិក្ខុ ទិទា ទិសុ ឯកេន គណ្ហោយ្យ, អយំ បញ្ចេដ្ឋោ បដិគ្គហោតិ
អត្ថោ។

៩៨-១០០. ទូរេ បីតំ ចីវរំ បបិតោកាសំ សល្លក្ខេត្វា “ឯត”ន្តិ វត្តព្វំ។
ហត្ថចាសេ បីតំ ហត្ថេន អាមសិត្វា “ឥម”ន្តិ វត្តព្វំ។ “ឯតំ អធិជ្ជាមិ, ឥមំ
អធិជ្ជាមី”តិ ឥមេសំ បទានំ មជ្ឈេ សង្ឃាធិអាទិសុ បច្ឆេកំ យោជេត្វា តិចីវរំ
អធិជ្ជេយ្យ។ កេមំ? “ឯតំ សង្ឃាធិ អធិជ្ជាមិ, ឥមំ សង្ឃាធិ អធិជ្ជាមី”តិ អធិជ្ជេយ្យ។
ឯវំ សេសេសុ ច ចីវរេសុ។ យថា ចីវរាធិ វិទានំ ឯវំ បត្តេបិ អធិជ្ជេយ្យ
បច្ឆទូរេយ្យាតិ អត្ថោ។

១០១. សញ្ញាវិត្តំ វេយ្យាសេសា គរុកាច ចារាជិកាច សចិត្តកាតិ
សម្ពន្ធា។ អន្តិមាតិ ចារាជិកា។ អន្តិមសិក្ខាបទំ, បរិណាតសិក្ខាបទព្យាតិ ឥមំ
ទ្វយំ វេយ្យាសេសំ និស្សគ្គិយំ អចិត្តកន្តិ អត្ថោ។

១០២-ក. កាមប្បវេសនន្តេតតិ កាមប្បវេសនំ ឥតិ ឯតេ។ ចាចិត្តិសុ ឯតេ
បទសោធម្មាទយោ កាមប្បវេសនន្តា សត្តវស សិក្ខាបទា អចិត្តកា។

១០២-ខ. បកិណ្ណាកេសុ ឧទ្ទិស្សកតំ វេយ្យា អញ្ញមំសកំ សេសមំសំ
អចិត្តកន្តិ អត្ថោ។ ឯតុ បកិណ្ណាកេសុ អញ្ញមំសាទិកំ បត្តហត្ថោ កវាជកន្តំ
តេរសវីធំ ឥធំ សិក្ខាបទំ អចិត្តកំ, សេសំ សព្វំ សចិត្តកន្តិ អត្ថោ។

១០២. អាចរិយា វីតិក្កមនចិត្តេន សចិត្តកំ អចិត្តកន្តិ វុទ្ធនិ, បញ្ញត្តិជាននេន
ចិត្តេន តថា សចិត្តកំ អចិត្តកន្តិ អាចរិយា វុទ្ធនិតិ អត្ថោ។ តថា-សន្នេន
“សចិត្តកំ អចិត្តក”ន្តិ ឥធំ គហិតំ។

១០៣-៩. បុព្វករណាទិកន្តិ ឯតុ អាទិ-សន្នេន បុព្វកិច្ចំ សង្ក្ខណ្ហាតិ។ តត្ថ -

“សម្មជ្ជនី បដិចោ ច, ឧទកំ អាសនេន ច;
ឧចោសថស្ស ឯតានិ, បុព្វករណន្តិ វុច្ចតិ។

“ធន្ទចារិសុទ្ធិឧតុក្កានំ, ភិក្ខុគណានា ច ឱវាទោ;
ឧចោសថស្ស ឯតានិ, បុព្វកិច្ចន្តិ វុច្ចតិ”តិ។ -

ឯវំ បុព្វករណាទិកំ នវជា ធិបិតំ សព្វំ ឧចោសថប្បវារណំ បិយសីលីនា
កាតព្វន្តិ អត្ថោ។

១១២. យថាភិក្ខុមន្តិ ឯត្ថាយមធិប្បាយោ - គណោ ចារិសុទ្ធិឧចោសថំ
ករេយ្យ, បុគ្គលោ អធិដ្ឋានឧចោសថំ ករេយ្យ, សង្ឃោ សុត្តន្តេសឧចោសថំ
ករេយ្យាតិ។

១១៣. ចាតុទ្ទសោ បន្ទវសោ, សាមគ្គី ទិនតោ តិធាតិ ចាតុទ្ទសោ
ឧចោសថោ, បន្ទវសោ ឧចោសថោ, សាមគ្គីឧចោសថោតិ ទិនតោ តិធា ហោតិ។
ទិនតោ បុគ្គលតោ កត្តញ្ញការតោ តេ ឧចោសថា នវ ឥតិ ព្រ័តាតិ អត្ថោ។

១១៤. តេវាជី ទ្វេកវាជីតិ តេវាជិកា បវារណា, ទ្វេវាជិកា បវារណា,
ឯកវាជិកា បវារណា ឥតិ នវ បវារណា វុត្ថោ។

១១៥. តស្សាតិ ជក្កនមាសស្ស។ តតោ សេសន្តិ អាសាឡិអន្តិមបក្ខម្ហា យាវ
កត្តិកបុណ្ណាមា វស្សកាលន្តិ អត្ថោ។ ឯត្ថ ហិ ឯកស្មី សំវច្ឆរេ
ចតុវិសតិឧចោសថោ ហោតិ។

១១៦. ឯតេស្វតិ ឯតេសុ តីសុ ចតុសុ ឯកេកស្មី ឧតុម្ហិ តតិយបក្ខា
សត្តមបក្ខា។ ចាតុទ្ទសាតិ ន ចាតុទ្ទសាតិ អត្ថោ។ សេសានិ ឧត្តានត្ថានេវាតិ។

វុត្ថាទិកណ្ណានិទ្ទេសវណ្ណានា និដ្ឋិតា។

និកមនកថា

ឯត្តាវតា សមាវទ្ធា, មូលសិក្ខត្តវណ្ណានា;
និដ្ឋិតា យា សមាសេន, អឡមាសស្ស អច្ឆយេ។

អដ្ឋន្ទបសម្មន្នាធំ, ហិតត្ថាយ សមាសតោ;
ឥមំ អត្ថំ វណ្ណាយតា, យំ បុញ្ញំធិកតំ មយា។

តេន បុព្វេនយំ លោកោ, សុខាយ បដិបត្តិយា;
ចាបុណាតុ វិសុទ្ធាយ, និព្វានំ អជំ បទំ។

នាណតុគណាកិណ្ណោ, នាណកុសលកាមិនោ;
រម្មេ យុទ្ធានបតិនោ, វិហារេ វសតា សតា។

សាសនេ សិទ្ធិបត្តស្ស, សិទ្ធិនា ញាណសិទ្ធិនា;
បណ្ឌិតេន កតា ឯសា, មូលសិក្ខត្តវណ្ណនា។

មូលសិក្ខា-ដីកា សមត្ថា។

